Povijest samostana dominikanskih picokara sv. Martina u Splitu

Armanda, Ivan

Doctoral thesis / Disertacija

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:222:241037

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Catholic Faculty of Theology
University of Zagreb

Sveučilište u Zagrebu

Katolički bogoslovni fakultet

Ivan Armanda

POVIJEST SAMOSTANA DOMINIKANSKIH PICOKARA SV. MARTINA U SPLITU

DOKTORSKI RAD

MENTOR:
Dr. sc. Slavko Slišković

Zagreb, 2019.

University of Zagreb

Catholic Faculty of Theology

Ivan Armanda

HISTORY OF THE MONASTERY OF THE DOMINICAN PINZOCHERE OF ST. MARTIN IN SPLIT

DOCTORAL DISSERTATION

SUPERVISOR:

Dr. sc. Slavko Slišković

Zagreb, 2019.

ŽIVOTOPIS MENTORA

Dr. sc. Slavko Slišković (Doboj, 16. I. 1975.) maturirao je u Splitu 1993. i potom započeo studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Od 1998. nastavio je studij u Fribourgu, gdje je 2000. postignuo magisterij, a 2005. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu postignuo je doktorat iz povijesti tezom *Strossmayerova vanjska politika, djelovanje i recepcija*. Od 1994. član je Hrvatske dominikanske provincije, a 2000. zaređen je za svećenika. Te se godine zaposlio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu kao znanstveni novak na projektu "Srednjovjekovna znanstvena baština Hrvata", 2001. izabran je u zvanje asistenta pri Katedri crkvene povijesti, 2005. postao je viši asistent, a 2006. izabran je u znanstveno-nastavno zvanje i na radno mjesto docenta te je od 2007. vodio znanstveni projekt "Strossmayerov europeizam u politici i umjetnosti". Od 2009. pročelnik je Katedre za crkvenu povijest i voditelj specijalizacije u crkvenoj povijesti na poslijediplomskom studiju Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta, na kojemu je od 2008. do 2012. bio prodekan za organizacijska pitanja i područni studij te od 2014. do 2016. prodekan za znanost. Od 2016. provincijal je Hrvatske dominikanske provincije. U znanstvenom radu ponajviše se bavi poviješću redovništva u hrvatskim krajevima, osobito poviješću Dominikanskoga reda, te ulogom biskupa Josipa Jurja Strossmayera u crkvenim i društvenim zbivanjima. O tim i drugim temama iz crkvene povijesti održao je niz predavanja na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima te objavio više znanstvenih radova u časopisima *Croatica Christiana Periodica* (2005., 2010. – 2011., 2017. – 2018.), *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku* (2007.), *Lađa* (2007., 2012.), *Bogoslovska smotra* (2008.) i *Posvećeni život* (2009.) te u zbornicima i izdanjima *Hrvatski katolički pokret* (Zagreb, 2002.), *Zagrebačka crkvena pokrajina* (Zagreb, 2004.), *Fenomen "krstjani" u srednjovjekovnoj Bosni i Humu* (Sarajevo – Zagreb, 2005.), *Hrvatsko-bugarski odnosi u 19. i 20. stoljeću* (Zagreb, 2005.), *Frati Minori e Inquisizione* (Spoleto, 2006.), *Strossmayer e il dialogo ecumenico* (Venezia, 2006.), *Međunarodni znanstveni skup Josip Juraj Strossmayer* (Zagreb, 2006.), *Josip Juraj Strossmayer: Hrvatska, ekumenizam, Europa / Chorwacja, ekumenizm, Europa* (Krakow, 2007.), *Storia religioza di Croazia e Slovenia* (Milano, 2008.), *Humanitas et litterae* (Zagreb, 2009.), *Benediktinci na području Dubrovačke nadbiskupije* (Dubrovnik, 2010.), *Zbornik radova Međunarodnog znanstvenog simpozija Žepče 1458. – 2008.* (Zagreb – Žepče 2010.), *Antiquam fidem* (Zagreb, 2011.), *Identitet kao odgojno-obrazovna vrjednota* (Zagreb 2011.),

Zbornik 7. i 8. Strossmayerovih dana (Đakovo, 2011.), *Hrvatski mučenici i žrtve iz vremena komunističke vladavine* (Zagreb, 2013.), *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću* (Zagreb, 2013.), *Kršćanstvo i identitet* (Frankfurt na Majni, 2014.). *Jakov Markijski i njegovo djelovanje u Bosni* (Sarajevo, 2016.), *Tridentska baština* (Zagreb, 2016.), *Temelj moderne hrvatske. Hrvatske zemlje u "dugom" 19. stoljeću* (Zagreb, 2016.), *Dubički arhiđakonat u razvijenom srednjem vijeku i njegovi tragovi kroz kasnija stoljeća* (Banja Luka, 2018.). Samostalno je objavio djelo *Les dominicains croates et la revue "Duhovni život" (La vie spirituelle) 1929 – 1942* (Zagreb, 2002.) i u suautorstvu s Monicom Priante djelo *Tondini i Strossmayer* (Zagreb, 2016.).

SAŽETAK

Povijest zajednice dominikanskih trećoredica u samostanu sv. Martina u Splitu središnja je tema ovoga rada, koji je podijeljen na dva dijela. U prvome se donose razjašnjenja termina specifičnih za tematiku kojom se rad bavi (rekluze, picokare, manjurice, mantelate), potom se prikazuju razlozi i načini nastajanja i nestajanja picokarskih zajednica na području današnje Splitske metropolije, donosi se povijesni pregled zajednica dominikanskih picokara na tom području s posebnim osvrtom na samostane sv. Mihovila u Splitu, sv. Vinka u Starom Gradu na Hvaru i sv. Mihajla kraj Stona te na lik i djelo dominikanske trećoredice Ozane Kotorske, prve hrvatske blaženice. U drugom dijelu rada iznosi se detaljni kritički prikaz povijesti samostana sv. Martina u Splitu, podijeljen u dvije cjeline: prva obuhvaća razdoblje od najstarijega spomena rekluza uz crkvicu sv. Martina 1343. do priključenja samostana Kongregaciji sv. Anđela čuvara 1905. godine, a druga cjelina obuhvaća povijest samostana u sastavu rečene Kongregacije. U radu se dokazuje da su uz crkvicu sv. Martina prvo živjele rekluze, a potom picokare koje su se najkasnije potkraj 15. ili na početku 16. st. priključile Trećemu dominikanskom redu. Prateći kronološki slijed, analiziraju se usponi i padovi ove zajednice i čimbenici koji su na to utjecali. Kako je samostan 1905. ušao u sastav novoutemeljene Kongregacije sv. Anđela čuvara, kritički se analizira uloga samostana kod utemeljenja Kongregacije, a potom se kronološki izlaže njegova povijest u sastavu Kongregacije do 21. stoljeća. Pritom su posebna poglavlja posvećena filijalama sestara dominikanki utemeljenima u Splitu između dvaju svjetskih ratova, filijali koja je utemeljena u samostanu splitskih dominikanaca nakon Drugoga svjetskoga rata i ulozi samostana sv. Martina kod gradnje današnjega samostana sv. Katarine Sienske na splitskim Škrapama. Na kraju rada donosi se popis samostanskih poglavarica, popis preminulih članica samostana i statistički podatci o samostanu – sve to za razdoblje od 1905. godine do 21. stoljeća.

Ključne riječi: Red propovjednika, dominikanke, picokare, Split, samostan sv. Martina, Kongregacija sv. Anđela čuvara.

SUMMARY

The central topic of this work is the history of the monastery of St Martin of the Dominican Sisters in Split. Even though it is the oldest monastery of Dominican Sisters in the Croatian lands with a continuous existence, it has not drawn the attention of scholars to date, leaving its history completely unstudied. This prompted us to devote ourselves to researching its history, i.e. the archival data that would shed light on it. The material preserved in the monastery of St Martin (testaments and personal documents of individual nuns, monastery property documents, documents about the litigations conducted by the monastery, official monastery documents, account books, monastery chronicles, and records of canonical visitations), dating from the Middle Ages to the 21st century, was particularly important for this effort. We have found valuable data in the archives of the Congregation of Holy Guardian Angels in Korčula (material on the Dominican Sister communities in Split and individual Sisters who were active in that city, documents of the Congregation chapters, the Congregation chronicle, registry books and official documents of the Congregation's General Administration), the Archives of the Croatian Dominican Province in Zagreb (registers of the Dalmatian Dominican Province), the Archdiocesan Archives in Split (registers of episcopal visitations and the relevant documents in other archival fonds), and the archives of the Dominican Brothers' monastery in Split (chronicles, minutes of monastery Council sessions, debtors' ledgers, and lists of members of the Third Order). Of particular importance in Dubrovnik are the manuscripts of Fra. Serafin Maria Crijević, preserved in the library of the monastery of St Dominic, and the documentation on the pinzochere and their communities in the area of today's Diocese of Dubrovnik, preserved in the diocesan archives. Also important are the death records, whose microfilms are located in the Croatian State Archives in Zagreb. We critically analysed and valorised the sources found in these archives and the data contained therein. Next, we used the narrative method to present and critically display the data we have obtained as well as the conclusions we have drawn from it.

Even though the central topic of this work is the history of St Martin's monastery, we considered it necessary to place this history within a broader context. To prevent the research from taking too long and to keep the results from exceeding the frame of one work, we limited the broader context to the area of today's Split Ecclesiastical Province, where we examined the history of exclusively Third Dominican Order nuns from the Middle Ages to the 21st century. We have divided this work into two parts. At the beginning of the first one, we

have clarified terms specific to the topics we are dealing with here (recluses, pinzochere, mantellate) because they are no longer in everyday use and thus not self-explanatory. Next, we have shown the reasons and ways individual pinzochere communities in the area of today's Split Ecclesiastical Province appeared and disappeared, and presented an overview of their history in the context of social and ecclesiastical events. We have devoted special attention to the monasteries of St Michael in Split, St Vincent in Stari Grad on Hvar, and St Michael near Ston. These three monasteries were chosen because they represent three specific ways of life of the Dominican pinzochere and thus serve as a good research sample. The monastery of St Michael is a classic example of a pinzochere community in urban surroundings. Its beginnings stretch to the 14th century, when the first recluses were mentioned next to the little church of St Michael. When their number grew, they took up the more moderate way of life characteristic of the pinzochere and, in time, joined the Third Dominican Order. The community ended with the death of its final member, Anđela Barić, in the 19th century. The monastery of St Vincent in the Old Town was established around 1500 for the pinzochere and was located outside the urban area; it ceased to exist towards the end of the 17th century. At first independent, in time it joined the Third Dominican Order. The monastery of St Michael, established in 1550, was located on St Michael's hill near Ston, and is specific because it is the only community of Dominican pinzochere whose precise dates of establishment and dissolution are known. In addition, being located on a hill outside the urban area, it was the only female Dominican hermit community in the Croatian lands. The community ceased to exist in 1984 with the death of its final member, Hozana Šutalo, who was also the last Croatian pinzochera. Her death marked the end of the pinzochere consecrated way of life in the Croatian lands. In addition to these three specific pinzochere communities, we believed it necessary to refer to the life and work of the Third Dominican Order nun Ozana Kotorska as an example of the transition from the way of life characteristic of the recluses to the way of life typical of the pinzochere. In addition, this Dominican recluse became the first female Croatian Blessed in 1927, and this alone makes her life deserving of a brief overview in this work. Furthermore, in time, several followers gathered around her, and we believe that this is how the community of Dominican pinzochere, which thematically fits into the broader context of this work, developed.

With the first part of the work, we have set down the broader context necessary for examining the role of the Dominican pinzochere in ecclesiastical and social happenings. We have devoted the second part to the history of the monastery of St Martin in Split, which we have followed from the first mention of recluses next to the church of St Martin, though their

transformation into a community of pinzochere and its accession to the Third Dominican Order, to the reforms in the early 20th century and its accession to the Congregation of the Holy Guardian Angels, created in 1905 by the unification of the communities of Dominican pinzochere in Šibenik, Split, and Korčula. We have divided the history of the monastery of St Martin into two large parts: the first encompasses the period from the first mention of the recluses next to the church of St Martin to 1905, when the monastery became a part of the Congregation of the Holy Guardian Angels, while the second part covers the history of the monastery as part of the mentioned Congregation from 1905 to the early 21st century.

Studying historical sources, we have determined that the first mention of nuns next to the church of St Martin does not date from 1372, as has been claimed till now, but from 1343, and also that the claims that Dominican cloister nuns were the first residents of the monastery of St Martin, preceding the Third Dominican Order nuns, are false. In our work, we have proven that the recluses were the first to live next to the church of St Martin, followed by the pinzochere, who joined the Third Dominican Order in the late 15th or early 16th century at the latest. Based on the records of episcopal visitations, we have also determined that Archbishop Marco Antonio de Dominis granted them the church of St Martin in the early 17th century. We have analysed the rises and falls of this monastic community and the factors that influenced them in a chronological order. As the monastery became part of the newly established Congregation of the Holy Guardian Angels in 1905, we have also analysed the hitherto unknown role of the monastery in the establishment of the Congregation. Next, we have chronologically presented the history of the monastery within the frame of the Congregation, devoting separate chapters to the subsidiaries of the Dominican Sisters established in Split between the two world wars, the subsidiary established in the monastery of the Split Dominicans after World War II, and the role of the monastery of St Martin in the establishment and building of the monastery of St Catherine of Sienna in Split's Škrape district. At the end of the work, we have included a list of the monastery heads, a list of the deceased members of the monastery, and statistical data on the monastery – all for the period from 1905 to the 21st century.

The primary goal of this work is to offer a critical overview of the history of the monastery of St Martin, placed in the broader context of the history of Dominican pinzochere in the area of the Split Ecclesiastical Province. In doing so, we have shed light on the role of the Dominican pinzochere in ecclesiastical and social events and shown how they, reading the signs of their time, shaped their way of life and types of apostolate. The monastery of St Martin was placed into this broader picture; like most other pinzochere communities, it

appeared as an answer to the need of medieval women who wanted to become nuns, but could not find a monastery in which they could achieve their spiritual calling. In such circumstances, the first recluses settled next to the church of St Martin; they would give up their place to the (Dominican) pinzochere who, in order to secure their survival, would accede to the Congregation of the Holy Guardian Angels in 1905. Members of this Congregation live in the Monastery of St Martin above the Golden Gate of Diocletian's Palace to this day.

Keywords: Order of Preachers, Dominican nuns, pinzochere, Split, monastery of St Martin, Congregation of the Holy Guardian Angels.

SADRŽAJ

Uvod …….....1

Popis kratica.....6

I. Zajednice dominikanskih picokara na području današnje Splitske metropolije kroz povijest…….....8

1. Terminološka razjašnjenja.....9

2. Nastajanje i nestajanje picokarskih zajednica na području današnje Splitske metropolije u svjetlu *znakova vremena*.....13

3. Povijesni pregled zajednica dominikanskih picokara na području današnje Splitske metropolije.....21

4. Primjeri triju samostana.....34

4. 1. Samostan sv. Mihovila u Splitu.....34

4. 2. Samostan sv. Vinka Fererskoga u Starom Gradu na Hvaru.....39

Počeci zajednice.....39

Tragični događaj iz 1571.....41

Obnova samostana i želja za priključenjem Trećemu dominikanskomu redu ……...43

Teška kušnja.....44

Stanje zajednice na dan 3. siječnja 1625.....47

Daljnja sudbina zajednice.....48

4. 3. Samostan sv. Mihajla kraj Stona.....50

Biskup Toma Crijević.....50

Od utemeljenja zajednice do kraja 16. st.....53

Od početka 17. do početka 20. st.....55

Propuštena prilika.....61

Pokušaji priključenja Kongregaciji sv. Anđela čuvara u prvoj polovici 20. st. 63

Prema gašenju zajednice.....68

Posljednje dvije stonske dominikanke.....73

5. Lik i djelo bl. Ozane Kotorske.....81

5. 1. Izvori i literatura o prvoj hrvatskoj blaženici.....81

5. 2. Porijeklo prve hrvatske blaženice.....82
5. 3. Rekluza i dominikanska trećoredica.....90
5. 4. Bl. Ozana i samostan sv. Pavla.....92
5. 5. Smrt i štovanje.....96
II. Samostan sv. Martina u Splitu.....99
1. Crkvica sv. Martina.....100
2. Samostan sv. Martina od srednjega vijeka do 1905. godine.....103
2. 1. Od rekluza do dominikanskih trećoredica.....103
2. 2. Vlasnice crkvice sv. Martina i njihov život do kraja 18. st.....108
2. 3. Od početka do sedamdesetih godina 19. st.....120
2. 4. Obnova kapele i redovničkoga života u samostanu na prijelazu iz 19. u 20. st. 124
3. Samostan sv. Martina od 1905. do danas.....130
3. 1. Od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara do početka Prvoga svjetskoga rata (1905. – 1914.).....130
3. 2. Od početka Prvoga svjetskoga rata do svođenja samostana na vikarijalni status (1914. – 1924.).....141
3. 3. Samostan u doba vikarije Vjekoslave Poljanić (1924. – 1930.).....147
3. 4. Od 1930. do kraja Drugoga svjetskoga rata.....151
3. 5. Filijale sestara dominikanki utemeljene u Splitu između dvaju svjetskih ratova.....159
Filijala u splitskoj Osamici (1922. – 1932.).....159
Deset godina službe u Osamici.....159
Dominikanke koje su djelovale u Osamici.....162
Dječje zabavište sv. Josipa i kapucinski samostan na Pojišanu (1923. – 1954.).....164
Od utemeljenja filijale do kraja Drugoga svjetskoga rata (1923. – 1945.).....164
Od kraja Drugoga svjetskoga rata do zatvaranja filijale (1945. – 1954.).....169
Djelatnost sestara dominikanki u splitskoj Pučkoj/Gradskoj kuhinji i njoj pridruženim ustanovama (1925. – 1950.).....173
Milosrdnice sv. Vinka Paulskoga u Pučkoj kuhinji.....173

Dolazak sestara dominikanki i njihove prve godine u Pučkoj kuhinji....174
Rad u preuređenim prostorima do početka Drugoga svjetskoga rata....178
Mliječna kuhinja u sklopu Gradske kuhinje....184
Drugi svjetski rat....188
Đačka menza Crvenoga križa....192
Imanje i filijala u Lori....195
Dom za služavke (1932. – 1942.)....201
Dječje obdanište kralja Aleksandra (1934. – ?)....205
3. 6. Prvo desetljeće u komunističkoj Jugoslaviji....210
3. 7. Obnova samostana u doba priore Ivanice Dujmović (1957. – 1972.)....222
3. 8. Gradnja samostana na Škrapama....238
3. 9. Samostan u doba priore Jasenke Mravak (1972. – 1982.)....247
3. 10. S. Ksaverije Oreb ponovno na čelu samostana (1982. – 1990.)....257
3. 11. Nova obnova samostana u doba priorâ Danice Drlan i Leticije Delonge (1990. – 2002.)....267
3. 12. Samostan sv. Martina u trećem tisućljeću....291
Zaključak....298
Prilozi....301
Bibliografija....308
Izvori....309
Literatura....317
Bilješka o autoru....329

UVOD

Okupljeni 1221. u Bologni na drugoj Općoj skupštini svojega Reda, dominikanci su donijeli odluku o slanju subraće na područje Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva. Ubrzo nakon toga osnivaju se prvi dominikanski samostani uzduž istočne jadranske obale i u današnjoj kontinentalnoj Hrvatskoj.[1] Povijesna vrela svjedoče da su dominikanci u Zadru svojim propovijedanjem i primjerom vlastitoga života oduševili neke djevojke i žene, koje su odlučile postati dominikanke i tako je ubrzo nastala prva zajednica sestara dominikanki u Hrvatskoj. Nažalost, o toj zajednici ništa se pobliže ne zna, jer nedostaju vrela koja bi omogućila istraživanje njezine povijesti. Tako se ne zna čak ni je li ta zajednica bila klauzurnoga tipa ili se radilo o samostanskim trećoredicama.[2] Slična sudbina pratila je i ostale zajednice sestara dominikanki u hrvatskim krajevima, premda uzrok tome nije uvijek nedostatak povijesnih vrela, nego nezainteresiranost povjesničara. Iznimka su šibenske dominikanke, čiju povijest smo obradili u svom licencijatskom radu i 2015. objavili u monografiji *Dominikanke u Šibeniku*. Povijest samostana sv. Martina, koji je središnja tema ovoga rada, bila je sasvim neistražena, premda je to najstariji postojeći samostan sestara dominikanki u hrvatskim krajevima s kontinuitetom. Po svega nekoliko redaka ili maksimalno po nekoliko stranica posvetili su mu u svojim radovima don Frane Bulić,[3] s. Anđelika Prizmić,[4] dr. fr. Stjepan Krasić[5] i dr. Jure Krišto.[6] Potonji povjesničar je 2005. monografski obradio povijest Kongregacije sv. Anđela čuvara, nastale ujedinjenjem splitskih, šibenskih i korčulanskih dominikanskih samostanskih trećoredica.

Iz rečenoga se vidi da ne postoji sustavan i kritički prikaz povijesti samostana sv. Martina u Splitu, što nas je potaknulo da se posvetimo istraživanju njegove povijesti. Nedostatak literature usmjerio je naše istraživanje prvenstveno na traganje za arhivskom građom. Pritom je od osobite važnosti građa sačuvana u arhivu samostana sv. Martina. Riječ

---

[1] Više o povijesti dominikanaca u hrvatskim krajevima vidi u: Stjepan KRASIĆ, *Dominikanci. Povijest Reda u hrvatskim krajevima*, Zagreb, 1997.; Franjo ŠANJEK, *Dominikanci i Hrvati. Osam stoljeća zajedništva (13.-21. stoljeće)*, Zagreb, 2008.

[2] Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 121-122.

[3] Usp. Frane BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina nad sjevernim vratima (Porta aurea) Dioklecijanove palače u Spljetu*, Zagreb, 1916., str. 1-5.

[4] Usp. Anđelika PRIZMIĆ, "Historijat Kongregacije sestara dominikanka Anđela Č. Korčula", AM, god. 2, br. 1, Korčula, 1973., str. 8-9; Anđelika PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", AM, god. 3, br. 3, Korčula, 1974., str. 70-71.

[5] Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 122, 134, 138.

[6] Usp. Jure KRIŠTO, *Stoljeće služenja Bogu, Redu i narodu. Kongregacija sestara dominikanki Sv. anđela čuvara*, Zagreb, 2005., str. 18-19, 198-199, 298-300.

je poglavito o oporukama pojedinih picokara, posjedovnim samostanskim ispravama, ispravama o parnicama koje je samostan vodio, službenim samostanskim spisima, osobnim spisima pojedinih sestara, knjigama računa, samostanskim kronikama i zapisnicima kanonskih vizitacija. Ova građa, sačuvana u izvornicima ili u prijepisima, seže od srednjega vijeka do 21. st. Vrijedne izvore pronašli smo u arhivu Kongregacije sv. Anđela čuvara u Korčuli gdje je sačuvana obilna građu o zajednicama sestara dominikanki u Splitu i o pojedinim sestrama koje su djelovale u tom gradu, pri čemu je od osobite važnosti građa o sestrama koje su upravljale samostanom sv. Martina i o onima koje su preminule kao njegove članice. U arhivu Kongregacije čuvaju se i druga vrela, poput spisâ kapitulâ Kongregacije, kronika Kongregacije, te urudžbenih zapisnika i službenih spisa Vrhovne uprave Kongregacije. U Arhivu Hrvatske dominikanske provincije u Zagrebu nalaze se registri Dalmatinske dominikanske provincije, u Nadbiskupskom arhivu u Splitu zapisnici (nad)biskupskih vizitacija i relevantni spisi u drugim fondovima tog arhiva, a u arhivu samostana braće dominikanaca u Splitu kronike, zapisnici sjednica samostanskih Vijeća, knjige dužnika i Trećega reda. U Dubrovniku su od osobitoga značaja rukopisi fr. Serafina Marije Crijevića sačuvani u knjižnici samostana sv. Dominika te dokumentacija o picokarama i njihovim zajednicama na području današnje Dubrovačke biskupije sačuvana u biskupijskom arhivu. Od osobite su važnosti i matične knjige umrlih, čiji se mikrofilmovi nalaze u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Iz osvrta na arhive u kojima smo istraživali može se zaključiti da smo u radu krenuli od traženja izvora, kojima smo kritički pristupili. To znači da smo ih podvrgnuli kritičkoj analizi i valorizaciji, nakon čega je uslijedila kritika i sinteza podataka pronađenih u tim izvorima. Potom smo narativnom metodom prezentirali i kritički izložili podatke do kojih smo došli i zaključke koje smo iz njih izvukli.

Premda je središnja tema ovoga rada povijest samostana sv. Martina, ipak držimo potrebnim smjestiti njegovu povijest u širi kontekst. Kako istraživanje ne bi previše potrajalo i rezultati premašili okvire jednoga rada, širi kontekst ograničili smo na područje današnje Splitske metropolije. Na tom zemljopisnom prostoru pratimo povijest isključivo dominikanskih samostanskih trećoredica od srednjega vijeka do 21. st. Rad smo podijelili na dva dijela. Na početku prvoga dijela donijeli smo razjašnjenja termina specifičnih za tematiku kojom se bavimo (rekluze, picokare, manjurice, mantelate), jer se oni u naše doba više ne koriste u svakodnevnoj praksi i stoga nisu samorazumljivi. Potom smo, u kontekstu društvenih i crkvenih zbivanja, prikazali razloge i načine nastajanja i nestajanja picokarskih zajednica na području današnje Splitske metropolije te smo donijeli pregled njihove povijesti.

Posebnu pažnju posvetili smo samostanima sv. Mihovila u Splitu, sv. Vinka u Starom Gradu na Hvaru i sv. Mihajla kraj Stona. Ta tri samostana odabrali smo jer su dobar istraživački uzorak zbog toga što predstavljaju tri različita specifična načina života dominikanskih picokara. Samostan sv. Mihovila nastao je u urbanoj sredini te predstavlja klasičan primjer picokarske zajednice u gradskom okruženju. Početci ovoga samostana sežu u 14. st., kad se uz crkvicu sv. Mihovila spominju prve rekluze. Kad je njihov broj porastao, prihvatile su blaži oblik života svojstven picokarama i s vremenom su se priključile Trećemu dominikanskom redu. Zajednica se u 19. st. ugasila smrću svoje posljednje članice Anđele Barić. Samostan sv. Vinka u Starom Gradu utemeljen je oko 1500. godine za picokare, nalazio se izvan grada, a prestao je postojati potkraj 17. st. U početku neovisan o bilo kojem redu, i ovaj se samostan s vremenom priključio Trećemu dominikanskom redu, a specifičan je po sačuvanim brojnim vrelima o samoj zajednici i o društvenim događajima koji su na nju utjecali. Samostan sv. Mihajla kraj Stona utemeljen je 1550. godine uz starohrvatsku crkvicu, a specifičan je zbog nekoliko razloga. Prije svega, jedina je zajednica dominikanskih picokara kojoj se zna točan datum utemeljenja. Zatim, zajednica se smjestila na brdu, podalje od grada, pa su članice zajednice živjele kao pustinjakinje. Stoga je to jedina zajednica dominikanskih pustinjakinja u hrvatskim krajevima. Zajednica je prestala postojati 1984. godine smrću svoje posljednje članice Hozane Šutalo, koja je ujedno i posljednja hrvatska picokara. Njezinom smrću nestalo je u potpunosti picokarskoga načina posvećenoga života u hrvatskim krajevima. Uz osvrt na ove tri specifične picokarske zajednice, držimo potrebnim osvrnuti se i na lik i djelo dominikanske trećoredice Ozane Kotorske, jer se na njezinu primjeru može pratiti prijelaz od načina života svojstvenoga rekluzama na način života svojstven picokarama. Osim toga, ova dominikanska rekluza postala je 1927. prva hrvatska blaženica, pa već i zbog same te činjenice zaslužuje da se ukratko osvrnemo na njezin život u ovom radu. K tome, oko nje se s vremenom okupilo nekoliko sljedbenica pa držimo da je tako nastala zajednica dominikanskih picokara, koja se tematski uklapa u širi kontekst ovoga rada. Pritom smo, temeljem kritičke analize izvora, opovrgnuli neke tvrdnje o prvoj hrvatskoj blaženici koje držimo pogrešnima i razjasnili neka sporna pitanja o njezinu životu.

Razjašnjenjem za ovu tematiku specifičnih pojmova, povijesnim prikazom o zajednicama dominikanskih samostanskih picokara na području današnje Splitske metropolije s osobitom osvrtom na tri rečene zajednice i na život bl. Ozane Kotorske, postavljen je širi kontekst, potreban za sagledavanje uloge dominikanskih picokara u crkvenim i društvenim zbivanjima. Time smo ujedno dali širi kontekst unutar kojega smo u drugom dijelu rada smjestili samostan sv. Martina u Splitu. Povijest tog samostana pratimo od prvog spomena

rekluza uz crkvicu sv. Martina, preko transformacije u zajednicu picokara i njezina priključenja Trećemu dominikanskom redu do reforme na početku 20. stoljeća i priključenja Kongregaciji sv. Anđela čuvara, koja je 1905. nastala ujedinjenjem zajednica dominikanskih picokara iz Šibenika, Splita i Korčule. Povijest samostana sv. Martina podijelili smo u dvije velike cjeline: prva obuhvaća razdoblje od prvoga spomena rekluza uz crkvicu sv. Martina do 1905. godine kad je samostan ušao u sastav Kongregacije sv. Anđela čuvara, a druga cjelina obuhvaća povijest samostana u sastavu rečene Kongregacije od 1905. godine do 21. stoljeća.

Istražujući povijesna vrela, utvrdili smo da prvi spomen redovnica uz crkvicu sv. Martina nije iz 1372., kako se do sada pisalo, nego iz 1343., ali i da su netočne tvrdnje kako su u samostanu sv. Martina prvo živjele klauzurne dominikanke, a potom dominikanske samostanske trećoredice. U svom radu dokazali smo da su uz crkvicu sv. Martina prvo živjele rekluze, a potom picokare koje su se najkasnije potkraj 15. ili na početku 16. st. priključile Trećemu dominikanskom redu. Kako one nisu bile vlasnice crkvice sv. Martina uz koju su živjele, temeljem zapisnika biskupskih vizitacija utvrdili smo kad su i zahvaljujući kojemu nadbiskupu postale vlasnice rečene crkvice. Prateći kronološki slijed, analizirali smo uspone i padove ove picokarske zajednice i čimbenike koji su na to utjecali. Kako je samostan 1905. ušao u sastav novoutemeljene Kongregacije sv. Anđela čuvara, kritički smo analizirali dosad nepoznatu ulogu samostana kod utemeljenja Kongregacije. Potom smo kronološki izložili povijest samostana u sastavu Kongregacije do 21. stoljeća, posvetivši posebna poglavlja filijalama sestara dominikanki utemeljenima u Splitu između dvaju svjetskih ratova, filijali koja je utemeljena u samostanu splitskih dominikanaca nakon Drugoga svjetskoga rata i ulozi samostana sv. Martina kod utemeljenja i gradnje današnjega samostana sv. Katarine Sienske na splitskim Škrapama. Na kraju rada smo donijeli popis samostanskih poglavarica, popis preminulih članica samostana i statističke podatke o samostanu – sve to za razdoblje od 1905. do 21. stoljeća.

Primarni cilj ovoga rada je istražiti i kritički prikazati povijest samostana sv. Martina, smještenu u širi kontekst povijesti dominikanskih picokara na području današnje Splitske metropolije. Time se ujedno osvjetljava uloga dominikanskih picokara u crkvenim i društvenim zbivanjima i prikazuje se kako su, čitajući znakove svoga doba, prema njima oblikovale način života i vrste apostolata. U tu širu sliku uklapa se samostan sv. Martina koji, kao i većina ostalih picokarskih zajednica, nastaje kao odgovor na potrebu srednjovjekovnih pučanki koje su željele postati redovnice, ali nije bilo samostana u kojima bi ostvarile svoj duhovni poziv. U takvim uvjetima se uz crkvicu sv. Martina nastanjuju prve rekluze, koje će ustupiti mjesto (dominikanskim) picokarama, a one će 1905., da bi si osigurale opstanak, ući

u sastav Kongregacije sv. Anđela čuvara. Članice te Kongregacije i danas žive u samostanu sv. Martina iznad Zlatnih vrata Dioklecijanove palače.

POPIS KRATICA

ABHKZ – Arhiv samostana bl. Hozane Kotorke u Zagrebu

ADB – Arhiv Dubrovačke biskupije u Dubrovniku

AGRŠ – Arhiv samostana Gospe od Ružarija u Šibeniku

AHDP – Arhiv Hrvatske dominikanske provincije u Zagrebu

AKSAČ – Arhiv Kongregacije sv. Anđela čuvara u Korčuli

AM – glasilo *Ave Maria*

ASK – Arhiv samostana sv. Katarine djevice i mučenice u Splitu

ASM – Arhiv samostana sv. Martina u Splitu

B. D. – Biskupija dubrovačka (ADB)

B. St. – Biskupija stonska (ADB)

DPS 1 – Dokumentacija o preminulim sestrama (AKSAČ)

DPS 3 – Dokumentacija o preminulim sestrama (ABHKZ)

DŽS – Dokumentacija o živim sestrama (AKSAČ)

FSS – Fascikl *Stari spisi* (ASM)

ISD – *Imenik sestara dominikanki od godine 1850*. (AKSAČ)

ISSM – *Imenik sestara Sv. Martina* (ASM)

KDKF – Kutija *Dokinute kuće i filijale* (AKSAČ)

KGRŠ 1 – *Kronika samostana Gospe od Ružarija 1905. – 1953.* (AGRŠ)

KKP – *Knjiga kanoničkih pohoda sv. Martin Split* (ASM)

KKSAČ 1 – *Kronika Kongregacije svetih anđela čuvara: 1922. – 1942*. (AKSAČ)

KKSAČ 2 – *Kronika Kongregacije Svetih anđela čuvara: 1943. – 1965*. (AKSAČ)

KOZ – *Knjiga Oblačenja i Zavjetovanja Sestara Kongregacije SS. Angjela Čuvara III. Reda Sv. O. Dominika u Dalmaciji Samostana u Šibeniku* (AKSAČ)

KPS 1 – *Knjiga preminulih sestara od 1924. – 1960*. (AKSAČ)

KPS 2 – *Knjiga preminulih sestara od 1960. – 1995*. (AKSAČ)

KSM 1 – *Kronika samostana Sv. Martina pisana od 1950 – 28. II. 1994. godine* (ASM)

KSM 2 – *Kronika pisana od početka 1965. do početka 1979. god. Istu je pisala †č. s. Ivanica Dujmović.* (ASM)

KSM 3 – *Kronika samostana Sv. Martina Split 1994. – 2002.* (ASM)

KSM 4 – *Kronika samostana Sv. Martina Split 2003.* (ASM)

KST-SM – Kutija *Split – Sv. Martin* (AKSAČ)

KVZK – Kutija *Vrhovni zborovi Kongregacije* (AKSAČ)

LCST 1 – *Liber Consiliorum Conventus Spalatensis (1704-1872)* (ASK)

LCST 3 – *Liber Consiliorum Conventus S. Catharinae V. et M. de Split III.* (ASK)

LP 2 – *Liber Provinciae Dalmatiae Ordinis Praedicatorum 1894. – 1916.* (AHDP)

MCSD 1 – Serafin Marija CRIJEVIĆ: *Monumenta Congregationis sancti Dominici de Ragusio Ordinis Fratrum Praedicatorum. Saeculum primum*. Rukopis, Ragusii, 1728. (Biblioteka samostana sv. Dominika u Dubrovniku)

MCSD 4 – Serafin Marija CRIJEVIĆ: *Monumenta Congregationis sancti Dominici de Ragusio Ordinis Fratrum Praedicatorum. Saeculum quartum*. Rukopis, Ragusii, 1734. (Biblioteka samostana sv. Dominika u Dubrovniku)

MU-DBK – Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa (HDA)

MU-DBK-BOLNICA – Matična knjiga umrlih Dubrovnik – bolnica (HDA)

MU-DBK-GRUŽ – Matična knjiga umrlih Dubrovnik – Gruž (HDA)

MU-MV-STGR – Matična knjiga umrlih i vjenčanih župe Stari Grad na Hvaru (HDA)

MU-ST-Duje – Matična knjiga umrlih Split – sv. Duje (HDA)

MU-STGR – Matična knjiga umrlih župe Stari Grad na Hvaru (HDA)

MU-SV – Matična knjiga umrlih Ston Veliki (HDA)

NAS – Nadbiskupski arhiv u Splitu

OCSM – *Ospizio e Chiesetta di S. Martino in Spalato 1900.* (ASM)

op. a. – opaska autora

RP 2 – *Registrum Provinciae Dalmatiae: 1735 – 1768*. (AHDP)

RP 3 – *Registrum Provinciae Dalmatiae 1769. – 1850.* (AHDP)

SSM – Spisi samostana sv. Martina u Splitu (ASM)

SVU – Spisi Vrhovne uprave Kongregacije (AKSAČ)

VHDP – *Vjesnik Hrvatske dominikanske provincije*

ZOČSD – Zbirka osobnika časnih sestara dominikanki (AKSAČ)

ZSVV 1 – *Zapisnici sjednica Vrhovnoga vijeća 1905. – 1970.* (AKSAČ)

ZSVV 2 – *Zapisnici sjednica Vrhovnoga vijeća 1970. – 1983.* (AKSAČ)

I. ZAJEDNICE DOMINIKANSKIH PICOKARA NA PODRUČJU DANAŠNJE SPLITSKE METROPOLIJE KROZ POVIJEST

1. Terminološka razjašnjenja

Prije nego se posvetimo iznošenju pregleda povijesti dominikanskih picokara na području današnje Splitske metropolije i detaljnom izlaganju povijesti njihova samostana sv. Martina u Splitu, držimo potrebnim razjasniti termine specifične za tematiku kojom se bavimo.

Od 11. stoljeća razvijala se u ženskim samostanima praksa zatvorništva. Pojedine redovnice željele su posvetiti se radikalnije molitvi i pokori, pa su se dobrovoljno zatvarale u malene prostore uz samostanske crkve i tu su provodile život u molitvi i pokori. Živjele su odvojeno od svoje redovničke zajednice i od svijeta, premda su istodobno bile usred svijeta. Poticaj za takav način života nalazile su u *Evanđelju po Ivanu* (Iv 17, 14-18), gdje se govori kako su Kristovi učenici u svijetu, ali nisu od svijeta. Drugim riječima, premda žive na ovom svijetu, oni su izvan njega. Ta ideja našla je osobiti oblik utjelovljenja u rečenom zatvaranju redovnica u ćelije, što im je omogućivalo da, bez za žene neprikladna i u ono doba teško izvediva povlačenja u daleka samotišta, žive pustinjaštvo unutar naseljenih mjesta. Sv. Aelred iz Rievaulxa sastavio je u 12. stoljeću pravila za zatvornice (*Institutio inclusarum*). Praksa zatvorništva se proširila i ubrzo više nije bila vezana uz samostane, tj. zatvorništvo nisu odabirale samo članice pojedinih samostana, nego i djevojke koje nisu bile redovnice. Mnoge djevojke su ostvarenje redovničkoga života vidjele isključivo u zatvorništvu, pa nisu ni stupale u samostane, nego su se dale zatvoriti uz neku crkvicu te su život provodile u svojoj ćeliji.[7] Ove djevojke nazivalo se *zazidanim djevicama* (*virgines muratae*) i *rekluzama* (od lat. *recludo*, *reclusi*, *reclusum*, 3, što znači zatvoriti). Na hrvatskom jeziku nazivalo ih se *zatvornicama*, *isposnicama* i *prizidnicama*. Prvim nazivom naglašava se zatvoreni način njihova života, drugim isposnički karakter, a treći je nastao jer su imale svoje ćelija uza zid neke crkve (pri zidu – prizidnice), odnosno zato jer su živjele zazidane u ćelijama.[8]

Rekluze su svojim životom znale oduševiti druge djevojke, koje su odlučile nasljedovati njihov primjer i pridružiti im se u njihovoj ćeliji. Stoga se nerijetko nailazi na primjere zajedničkoga života dviju pa čak i triju rekluza.[9] No, nakon što se oko jedne rekluze okupilo nekoliko sljedbenica, njihov život neminovno se morao promijeniti, odnosno ublažiti i prilagoditi zajedništvu. Tako se događala transformacija rekluzorija u zajednicu *picokara*

---

[7] Usp. Dorotej TOIĆ, *Povijest monaštva*, Split, 2006., str. 319-320.
[8] Usp. Ivan ARMANDA, "Zazidana Lukrica s Brača i fenomen isposnica u Dalmaciji kroz prošlost", *Crkva sv. Nikole u Starom Gradu. Povijest, vjera, kultura. Zbornik radova*, (ur. V. Tarbušković), Stari Grad, 2016., str. 75.
[9] Usp. *Isto*, str. 76-80.

(*picukara*). Ovo držimo osobito važnim za istaknuti, jer povijest samostana sv. Martina u Splitu počinje s rekluzama, koje će zamijeniti picokare, tj. dominikanske samostanske trećoredice, a one će se u 20. stoljeću ujediniti sa šibenskim i korčulanskim dominikanskim picokarama u Kongregaciju sv. Anđela čuvara.

Pojam *picokara* u hrvatski je jezik došao iz talijanskoga, u kojemu se izrazom *pinzochero* naziva pobožnoga čovjeka. Ta se riječ dovodi u vezu s riječju *bizzoco* ili *bizzochero*, a drži se da vuče korijene od srednjovjekovne latinske riječi *bigiotius*, koja je označavala sivkasto pokorničko odijelo.[10] U hrvatskom se jeziku pojmom picokara nazivalo nekoliko kategorija žena, što sve treba uzeti u obzir kod tumačenja tog pojma. Picokarama se prvenstveno nazivalo pobožne žene koje su živjele poput redovnica u svojim obiteljima, same ili u zajednici s drugim pobožnim ženama, premda nisu službeno bile redovnice. Mnoge picokare davale su javna obećanja da će živjeti u siromaštvu i čistoći te, ukoliko su pripadale nekoj zajednici, u posluhu prema poglavaricama, ali ipak nisu polagale redovničke zavjete, jer službeno nisu ni bile redovnice. Dok su neke, kako je spomenuto, neudane živjele u svojim obiteljima ili same, mnoge su živjele u zajednici s drugim picokarama. Iz rečenoga se vidi da je netočna definicija fra Jeronima Šetke koji piše da je picokara "pobožna žena koja ima zavjet čistoće i živi u svijetu".[11] Vidjeli smo da nije bila riječ o zavjetu, nego o javnom obećanju, ali ne samo u pogledu čistoće, nego također siromaštva i, eventualno, posluha. Osim toga, picokare su u hrvatskim krajevima uglavnom živjele u zajednicama, pa se ne može prihvatiti Šetkina tvrdnja da picokara živi u svijetu. Tu njegovu tvrdnju opovrgavaju brojni picokarski samostani koji su postojali na području današnje Splitske metropolije, među ostalima i samostan sv. Martina u Splitu.

Potrebno je istaknuti da su pojedine picokare i čitave njihove zajednice pripadale nekoj većoj redovničkoj zajednici, tj. bile su članice trećoredskih zajednica. Ovisno o tome kojoj su redovničkoj obitelji pripadale, naziva ih se benediktinskim, dominikanskim ili franjevačkim picokarama. Velik broj pojedinih picokara i zajednica nije pripadao većoj redovničkoj obitelji, nego su bile neovisne i naziva ih se jednostavno picokarama. Također, kako ćemo pokazati u radu, bilo je slučajeva i kada su pod istim krovom živjele neovisne picokare i picokare članice nekoga reda.

---

[10] Usp.: Vicko KAPITANOVIĆ, "Treći red sv. Franje i picokare sv. Ciprijana", *Stoljetna baština Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova Split, 1904. – 2004.*, (ur. M. P. Vučemilo i N. Radinović), Split, 2009., str. 29; Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Zagreb, 2018., str. 81.

[11] Jeronim ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, [2]1976., str. 207.

Inače je riječ *pinzochero*, odnosno *bizzochero* po značenju srodna riječi *beghino* ili *beghina*. Tim se izrazima nazivalo pokornike i pokornice koji se javljaju potkraj 12. stoljeća u Belgiji, odakle se njihov pokret proširio u Švicarsku, Njemačku, Francusku i potom i druge europske zemlje. Obdržavali su čistoću, bavili su se karitativnim radom, prakticirali su stroge pokorničke vježbe i uglavnom su imali zajedničke više poglavare kojima su iskazivali posluh. Živjeli su poput redovničkih zajednica, premda službeno nisu bili redovnici i redovnice. U drugoj polovici 13. st. mnoge njihove zajednice pridružile su se trećoredskim zajednicama augustinske, dominikanske i franjevačke provenijencije, a velik broj ih je završio u krivovjerju.[12]

U Dalmaciji je postojao i pojam *manjurica*, kojim se i danas u Šibeniku naziva časne sestre aktivnih redova. No, pogrešna je tvrdnja da se ovaj izraz koristio samo u Šibeniku, jer ga susrećemo i u drugim gradovima, poput Splita i Zadra.[13] Manjurica je, prema Bratoljubu Klaiću, "ženska osoba koja nosi redovničko odijelo i živi na redovnički način, ali izvan samostana bez položenog redovničkog zavjeta."[14] Tu definiciju, u skraćenoj verziji, preuzima Vladimir Anić i kaže da je manjurica "ona koja nosi odjeću redovnice, a ne živi u samostanu."[15] Oba autora pogrešno su ustvrdili da manjurice ne žive u samostanu, dok je franjevac Jeronim Šetka, koji donosi sličnu definiciju za manjuricu, kazao da ona "živi u svijetu ili samostanu". No, Šetka je pogrešno ustvrdio da su manjurice isključivo franjevačke trećoredice,[16] što je prihvatio i franjevac samostanski trećoredac Petar Runje.[17] Naime, i dominikanske se trećoredice nazivalo manjuricama. To treba povezati s činjenicom da su se samostanske sluškinje nekoć nazivale *manjoricama* ili *majoricama*,[18] pa odatle sličan naziv za dominikanske i franjevačke trećoredice. Ovo porijeklo pojma manjurica spominje i Šetka, pozivajući se na don Ivana Ostojića,[19] pa je tim teže razumjeti zašto je termin manjurica pokušao "franciskanizirati" tumačeći pogrešno da se u njegovu korijenu nalazi latinski pridjev *minor* (mali), čiji se komparativ *minoris* nalazi u službenom nazivu Franjevačkoga reda (Ordo fratrum minorum).[20] Držimo da je ovakvim tumačenjem Šetka otišao u potpuno krivom smjeru. Naime iz pridjeva *minor* i njegova latinskoga komparativa *minoris* ne bi nastao pojam

[12] Usp. Petar RUNJE, *Pokornički pokret i franjevci trećoredci glagoljaši*, Zagreb, 2001., str. 16.
[13] Usp.: P. RUNJE, *Franjevke*, str. 96, 122, 124; P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 184.
[14] Bratoljub KLAIĆ, *Riječnik stranih riječi*, Zagreb, 2007., str. 845.
[15] Vladimir ANIĆ, *Riječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 1991., str. 327.
[16] Usp. J. ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, str. 154.
[17] Usp.: P. RUNJE, *Franjevke*, str. 96; P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 184.
[18] Usp. J. ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, str. 153.
[19] Usp. Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, 1*, Split, 1963., str. 134.
[20] Usp. J. ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, str. 154.

manjurica, nego pojam *minjurica* (*minurica*).[21] To nas dovodi do zaključka da pridjev *minor* (mali) nije u korijenu pojma *manjurica*, nego njemu sasvim suprotan latinski pridjev *magnus* (velik), tj. njegov latinski komparativ *major* (veći). Iz komparativa tog pridjeva nastao je pojam *majorica* ili *manjorica* za sluškinje u samostanima, ali i u bogatim i plemićkim obiteljima. Iz toga je onda nastao i pojam *manjurica* za ovu osobitu vrstu Bogu posvećenih žena, a što je u uskoj vezi s činjenicom da su one svoj kruh nerijetko zarađivale kao služavke u plemićkim obiteljima i u samostanima. Da je u korijenu naziva manjurica latinski pridjev velik (*magnus*) dokazuju neka povijesna vrela. Kao primjer spominjemo da se u studenom 1473. u Splitu izrijekom spominje "Zuana *maioriza* Reda sv. Franje",[22] u popis pučanstva u Zadru iz 1527. uz dvije žene navodi se pojam *magnuriza*,[23] a u šibenskim maticama umrlih izraz manjurica najčešće je zabilježen u obliku *magnurizza*.[24]

Neke zajednice dominikanskih trećoredica, osobito u talijanskim gradovima, nazivalo se *mantelatama*. Naziv su dobile prema crnom ogrtaču zvanom *mantello*, kojega su nosile poviše svoje bijele odjeće.[25] No, na području današnje Splitske metropolije nisam pronašao ni jednu dominikansku trećoredicu koju bi se nazivalo mantelatom, ali sam pronašao nekoliko slučajeva u kojma se franjevačke samostanske trećoredice u Dubrovniku tako naziva. U matičnim knjigama umrlih potkraj 19. stoljeća mantelatama se naziva dvije franjevačke picokare koje su živjele uz crkvicu Siguratu.[26] Trećoredice koje su tu živjele mantelatama se naziva i u dekretu kojim su 17. svibnja 1897. potvrđena njihova pravila.[27] U drugoj polovici 19. st. mantelatama se nazivalo i franjevačke trećoredice na dubrovačkim Dančama.[28]

---

[21] Da je u 15. st. postojao i pojam minjurica potvrđuju istraživanja fra Petra Runje. Usp. P. RUNJE, *Franjevke*, str. 86.
[22] Usp. *Isto*, str. 124.
[23] Usp. *Isto*, str. 96.
[24] Usp. Ivan ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku. Povijest samostana Gospe od Ružarija (1865.-2015.)*, Šibenik, 2015., str. 35, 43.
[25] Usp. Rajmund iz Kapune, *Život sv. Katarine Sijenske*, Split, 1992., str. 65. Najpoznatija dominikanska mantelana nedvojbeno je sv. Katarina Sienska (1347. – 1380.).
[26] Riječ je o s. Ani Moretti preminuloj 14. IX. 1883. (usp. MU-DBK 1879.-1885., f. 69, br. 71) i s. Ani Bakić preminuloj 13. VI. 1890. (usp. MU-DBK 1885-1891., f. 82, br. 36).
[27] Usp. ADB, B. D., sign. 2, ser. 2, K 2, 2.2.6.2, Dekret odobrenja, Dubrovnik, 17. V. 1879.
[28] Usp. Katica DABO, "Danče – kolijevka Družbe", *Crkva i samostan svete Marije na Dančama*, (ur. L. Paljetak i K. Dabo), Dubrovnik, 2010., str. 98. Više o franjevačkim trećoredicama na Dančama vidi u: *Crkva i samostan sv. Marije na Dančama*, (ur. L. Paljetak i K. Dabo), Dubrovnik, 2010.

2. Nastajanje i nestajanje picokarskih zajednica na području današnje Splitske metropolije u svjetlu *znakova vremena*

Premda je na području današnje Splitske metropolije u srednjem i ranom novom vijeku utemeljeno mnogo samostana klauzurnih sestara dominikanki, klarisa i benediktinki, na istom zemljopisnom prostoru nastalo je u to doba još više picokarski zajednica. Budući da se u tim zajednicama živjelo skromno i siromašno (članice su morale zarađivati radom svojih ruku i odlaziti u prošnju), a crkvene vlasti nisu ih smatrale pravim redovnicama, opravdano je zapitati: Zašto su brojne djevojke odabrale takav način života za ostvarenje svojega duhovnoga poziva? Držimo da su to učinile jer većina tih djevojaka, budući da su dolazile iz pučkoga sloja, nije imala drugoga izbora, odnosno drugoga načina za ostvarenje svojega duhovnoga poziva. Naime, većina klasičnih samostana namijenjenih klauzurnim dominikankama, klarisama i benediktinkama nije primala pučanke, nego samo plemkinje i kćeri bogatih građanskih obitelji. Razlog je tomu poglavito u činjenici da su ženske samostane osnivali uglavnom vjernici laici, a rjeđe crkvene vlasti. Stoga plemići, pošto su utemeljili neki samostan i osiguravali mu sredstva za uzdržavanje, nisu bili voljni primati u njega i uzdržavati kćeri pučana. Ni pučani nisu željeli u samostane koje su oni utemeljili i opskrbili primati plemićke kćeri, jer plemići nisu pridonijeli utemeljenju tog samostana. Svaki sloj čuvao je interese svojih samostana, pa su o primanju novih članica odlučivali utemeljitelji dotičnoga samostana, odnosno njihovi nasljednici, ili gradske vlasti poštujući volju utemeljitelja. Imajući u vidu ove činjenice, don Ivan Ostojić, najbolji hrvatski poznavatelj benediktinske povijesti, zaključuje kako očito nije bila važna razlika "između višega i nižega koliko između mojega i tvojega samostana" te dodaje i slijedeću činjenicu, važnu za tematiku kojom se ovdje bavimo: "U srednjovjekovnim gradovima postojalo je mnogo više samostana za plemkinje, nego za pučanke, mada je mnogo više bilo pučkih i običnih građanskih porodica nego plemićkih. To je sigurno bilo i stoga, što su patriciji lakše mogli opskrbiti zadužbinu, jer su redovito bili imućni i jer su oni zapovijedali u ondašnjim gradovima, ali je glavni razlog velikoga broja gospodskih cenobija bio u razmjerno velikom broju neudatih plemkinja."[29]

[29] I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj*, *1*, str. 126.

Da rečeno odgovara istini nije se teško uvjeriti. Dovoljno je ukratko se osvrnuti na samostane sestara benediktinki, klauzurnih dominikanki i klarisa koji su kroz povijest postojali na području današnje Splitske metropolije. U Šibeniku su u srednjem vijeku utemeljena dva klauzurna ženska samostana: samostan Svetoga Spasa za plemkinje i samostan sv. Kate isprva namijenjen pučankama, ali je potkraj 15. st. počeo primati pučanke i plemkinje naizmjence. Njima se 1639. pridružio samostan sv. Luce za pučanke.[30] No picokare su se do utemeljenja trećega samostana već učvrstile u gradu te klauzurni samostani, makar otvoreni i pučankama, nisu mogli ugroziti njihov opstanak ni umanjiti potrebu za picokarskim zajednicama.

O samostanima klarisa u Kninu i Skradinu sačuvano je jako malo podataka, nedovoljno za analizu njihova unutarnjega ustrojstva.[31] U Trogiru su postojala dva samostana za plemkinje i jedan za pučanke,[32] a na prostoru između Trogira i Splita nije bilo ženskih samostana, baš kao ni na Čiovu.[33] U samom Splitu kroz povijest su postojala tri klauzurna ženska samostana, dva sestara benediktinki za plemkinje i jedan sestara klarisa otvoren plemkinjama i pučankama.[34] U Dubrovniku je kroz povijest postojalo nekoliko benediktinskih samostana i svi su bili otvoreni plemkinjama i pučankama, dok su dva samostana za klarise uglavnom primali plemkinje i rjeđe pokoju pučanku, najčešće ako bi opao broj redovnica u nekom samostanu, a među plemkinjama nije bilo interesa za ulazak u njega. Godine 1402. utemeljen je u Dubrovniku i samostan sestara dominikanki, ispočetka otvoren svim djevojkama, ali od 1459. rezerviran za plemkinje.[35] I u Kotoru je bilo nekoliko samostana sestara benediktinki, ali nedostatak arhivskih vrela ne omogućava osvrt na njihovo unutarnje uređenje. Od dva samostana kotorskih klarisa, jedan je primao isključivo plemkinje, a drugi

---

[30] Usp.: Petar BEZINA, "Samostani klarisa u Hrvatskoj", *Kačić*, god. 26, Split, 1994., str. 284-286; Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, 2*, Split, 1964., str. 259-265.
[31] Usp. P. BEZINA, "Samostani klarisa u Hrvatskoj", str. 280, 283-284.
[32] Usp. I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 282-292.
[33] Na Čiovu je postojala zajednica rekluza uz crkvicu sv. Andrije. Pavao Andreis, Ivan Ostojić i Ivo Babić za te su rekluze tvrdili da su bile benediktinske koludrice, no držimo da to treba u potpunosti odbaciti jer benediktinke nisu običavale graditi samostane izvan gradova. Rekluze uz čiovsku crkvicu sv. Andrije nemaju nikakve veze s benediktinkama. Prvi koji ih naziva benediktinkama jest Pavao Andreis, ali ne na temelju povijesnih vrela, nego vjerojatno zato jer mu je bilo poznato da su uz tu crkvicu nekoć živjele redovnice, a kako se nije znalo kojemu su redu pripadale, proglasio ih je benediktinkama zbog davnine u kojoj su živjele. U tom je slučaju postupio prema načelu koje je benediktincima i benediktinkama pripisivalo većinu starijih samostana za koje se nije znalo kome su pripadali. No, budući da izvori uz crkvicu sv. Andrije na Čiovu ne spominju benediktinke, nego isključivo rekluze, o njihovoj pripadnosti Benediktinskom redu uistinu se ne može govoriti. Usp. I. ARMANDA, "Zazidana Lukrica s Brača", str. 77-78.
[34] Usp.: I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 354-366; Mile VIDOVIĆ, "Povijest samostana sv. Klare u Splitu", *Sveta Klara Asiška i naše vrijeme*, (ur. H. G. Jurišić i A. Petričević), Split, 1994., str. 361-372.
[35] Usp.: P. BEZINA, "Samostani klarisa u Hrvatskoj", str. 276-278; S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 127-131; I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 474-485.

vjerojatno i pučanke,[36] dok su klauzurne dominikanke, prisutne u Kotoru od 1485., do 1627. primale isključivo plemkinje.[37]

Napomenuti nam je i dva problema koji su priječili dolazak pučanki i u one samostane koji su načelno primali djevojke iz pučkih obitelji, te su tako pogodovali nastajanju i održavanju picokarskih zajednica. U samostan neke gradske komune primale su se samo djevojke iz dotične gradske komune, a samo iznimno i pokoja rođena izvan nje, što je njezina obitelj redovito plaćala. To znači da su vrata klauzurnih samostana bila zatvorena za brojne djevojke iz seoskih krajeva. Drugi problem predstavljao je miraz kojega su djevojke morale donijeti sa sobom prilikom ulaska u samostan. Nerijetko se tražio (pre)velik miraz, kojega si brojne pučanke nisu mogle priuštiti, pa im je ulazak u samostan bio nemoguć.

Uz rečene, još je jedna činjenica pogodovala nastanku picokarskih zajednica. Naime, u brojnim gradovima i biskupijama nisu uopće postojali ženski samostani, pa je logično da su upravo u tim krajevima niknule brojne picokarske zajednice. U čitavoj Hvarskoj biskupiji prije utemeljenja samostana sestara benediktinki u Hvaru 1664. godine nije postojao ni jedan klauzurni samostan za redovnice. Zbog toga hvarskim, bračkim i viškim djevojkama koje su osjećale duhovni poziv nije preostajalo drugo nego živjeti poput redovnica u svojim obiteljima, nastaniti se u rekluzoriju uz neku crkvu[38] ili u nekoj picokarskoj zajednici. Ne treba sumnjati da je upravo zbog ovakvoga stanja na relativno malom zemljopisnom prostoru Hvarske biskupije do kraja 17. st. niknulo barem dvanaest picokarskih zajednica, pri čemu ih je nekoliko bilo u izoliranim krajevima, izvan naseljenih mjesta, pa ih se nazivalo pustinjama. Te su zajednice nastale iz nužde, kao odgovor na potrebu za ženskim samostanima, kojih u Hvarskoj biskupiji nije bilo. Nakon utemeljenja samostana sestara benediktinki u Hvaru, počeo je u biskupiji opadati broj picokara, pa su polako isčezavale i njihove zajednice. Pritom nam je napomenuti da su se u samostan hvarskih benediktinki primale i plemkinje i pučanke, ali u omjeru 2:1 u korist plemkinja. K tome, primale su se prvenstveno djevojke iz grada i s otoka Hvara, pa su baš s tog otoka najbrže nestale picokare. Proces njihova nestajanja u čitavoj biskupiji ubrzao se u 19. st., kada su u hrvatskim krajevima počele djelovati redovnice nekoliko zajednica usmjerenih na aktivni apostolat. Uza sve to, posljednja picokarska

[36] Usp.: P. BEZINA, "Samostani klarisa u Hrvatskoj", str. 278-279; I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 506-508.
[37] Usp.: S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 132-133; Urbano RAFFAELLI, "Chiesa e Convento di Monache in S. Paolo a Cattaro", *La Dalmazia*, god. 2, br. 50, Zara, 1846., str. 504-506.
[38] Među poznatije hvarske, ali i hrvatske rekluze ubraja se Lukrica s Brača. Rođena oko 1534., nastanila se u ćeliji uz crkvicu sv. Nikole u Starom Gradu na Hvaru oko 1559., a uzdržavala se milostinjom vjernika. Drugih podataka o njoj nema. Usp. I. ARMANDA, "Zazidana Lukrica s Brača", str. 81-84.

zajednica u Hvarskoj biskupiji, tzv. Pustinja Stipančić kraj Murvice na Braču, održala se do 1935.[39]

Stanje na području Stonske biskupije bilo je slično onome u Hvarskoj biskupiji, s tom razlikom da je u Hvarskoj biskupiji ipak utemeljen klauzurni samostan 1664. godine, dok u Stonskoj biskupiji nikada nije bilo klauzurnih samostana. Razumljivo je stoga da su u samom Stonu postojale čak tri picokarske zajednice, od kojih jedna dominikanska, o kojoj će biti više riječi u nastavku ovoga rada.

Iz rečenoga se vidi da je na području današnje Splitske metropolije kroz povijest postojalo više klauzurnih samostana za benediktinke, dominikanke i klarise, ali su oni uglavnom ostajali nedostupni djevojkama iz pučkoga sloja, osobito iz siromašnih obitelji. To je jedan od glavnih razloga, premda zasigurno ne jedini, nastanka velikoga broja picokarskih zajednica na tom području. No, napominjemo da nisu sve te zajednice nastajale na isti način. Naime, način njihova nastanka ovisio je o društvenom okružju u kojem su nastajale i o ljudima koji su inicirali utemeljenje neke zajednice.

Picokarske zajednice najčešće su nastajale spontanim okupljanjem pobožnih žena. Crkvene vlasti nisu postavljale zapreke njihovu životnom opredjeljenju, nego su ih prihvaćale i nastojale brinuti za njihove duhovne potrebe. To je išlo puno lakše ukoliko bi se picokare odmah kod utemeljenja ili poslije nekog vremena priključile Franjevačkom ili Dominikanskom redu, jer su onda braća njihova reda vodili brigu o duhovnim potrebama svojih redovničkih sestara. Što se tiče spontanoga okupljanja žena pod zajedničkim krovom s ciljem provođenja redovničkoga života, ono se redovito odvijalo na dva načina. Moglo se dogoditi da je nekoliko pobožnih žena odlučilo okupiti se u zajednicu i provoditi redovnički život, što bi odobrile mjerodavne crkvene vlasti. Takav primjer je zajednica dominikanskih picokara na brdu sv. Mihajla kraj Stona, o kojoj ćemo više govoriti u nastavku ovoga rada, i zajednica franjevačkih picokara u Šibeniku, čija je začetnica u 17. st. bila službenica Božja Klara Žižić.[40] No, moglo se dogoditi i da je neka rekluza ili picokara svojim primjerom oduševila druge djevojke, koje bi joj se pridružile s namjerom da nasljeduju njezin primjer i tako bi nastala picokarska zajednica. Bl. Ozana Kotorska i picokare koje su se oko nje okupile najbolji su primjer takvoga nastanka zajednice. Osim te zajednice, držimo da je na sličan

[39] Usp.: I. ARMANDA, "Zazidana Lukrica s Brača", str. 84-90; I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 410-415.

[40] God. 1673. Klara Žižić (Promina, 1626. – Šibenik, 21. IX. 1706.) došla je iz Promine u Šibenik sa Serafinom Burmaz. Nastanile su se u šibenskom Varošu te, uz odobrenje crkvenih vlasti i uz potporu franjevačke braće, 1679. obukle redovničko odijelo i počele provoditi redovnički život prema pravilu Trećega samostanskoga reda sv. Franje. Više o njoj i o njezinoj redovničkoj zajednici vidi u: *Knjiga od uspomene*, (ur. H. G. Jurišić, J. Lisac i T. Zemljić), Šibenik, 2005.; *Majka Klara Žižić i njezina Družba 1706. – 2006*., (ur. T. Zemljić), Šibenik 2009.

način nastala zajednica franjevačkih picokara uz crkvicu Siguratu u Dubrovniku,[41] ali i zajednice dominikanskih picokara uz splitske crkvice sv. Mihovila i sv. Martina o kojima ćemo više govoriti u nastavku, osobito o zajednici uz crkvicu sv. Martina kojoj je i posvećen ovaj rad. Na sličan način nastala je u Splitu i zajednica franjevačkih picokara uz crkvicu sv. Ciprijana. Ona svoj postanak duguje franjevačkoj trećoredici Stanici, koja je u 15. st. pobjegla pred Turcima iz Jajca u Split, gdje se oko nje okupilo nekoliko franjevačkih picokara i tako je nastala zajednica koja je postojala do početka 20. st.[42]

Crkvene vlasti uglavnom su uvažavale molbe pobožnih žena da im dopuste zajednički redovnički život ili su potvrđivale zajednice nakon njihova spontanoga nastanka, no bilo je i slučajeva kada su izravno utemeljile neku picokarsku zajednicu. No, na takve primjere rijetko nailazimo na području današnje Splitske metropolije. Jedna od rijetkih zajednica izravno utemeljenih od strane mjerodavnoga biskupa bila je zajednica picokara uz crkvu sv. Margarite u Nerežišću na Braču. Prema Danielu Farlatiju, tu je zajednicu utemeljio hvarski biskup Lovro Michaeli između 1473. i 1486.[43] Češće se događalo da picokarsku zajednicu utemelji neki svećenik, koji bi prethodno podignuo i skromnu nastambu za picokare. Na takav način na Braču je oko 1519. utemeljena Pustinja Dutić kraj Dračeve Luke,[44] oko 1549. Pustinja Stipančić kraj Murvice[45] i oko 1600. samostan picokara Presvetoga ružarija u Škripu, kojega je, prvenstveno za članice svoje obitelji, utemeljio don Ivan Petranović.[46] I picokarsku zajednicu uz crkvicu sv. Vinka u Starom Gradu na Hvaru utemeljio je oko 1500. svećenik, don Nikola Barbeta. O toj zajednici bit će više riječi u nastavku.

Osim različitih načina nastanka picokarskih zajednica, potrebno je osvrnuti se i na načine na koje su one prestajale postojati. Najviše ih se ugasilo smrću svoje posljednje

---

[41] Najstariji poznati spomen redovnica uz crkvicu Siguratu u Dubrovniku nalazi se u priznanici o primljenoj oporučnoj ostavštini od 2. IV. 1281., u kojoj se spominje rekluza Bona koja živi uz rečenu crkvicu. Usp. Ivan ARMANDA, "Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije", *Kotorski i dubrovački biskup Pavao Butorac – život i djelo. Zbornik radova okrugloga stola održanog u lipnju 2016. u Kotoru*, (ur. V. B. Lupis), Kotor, 2016., str. 115; Berhmana Rozarija NAZOR, *Lovretske sestre*, Split, 1986., str. 180.

[42] Usp.: Karlo JURIŠIĆ, "Samostan franjevačkih trećoredica "picokara" sv. Ciprijana u Splitu (1493.-1905.)", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 33, Split, 1992., str. 329-340; B. R. NAZOR, *Lovretske sestre*, str. 25-26; P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 185-187. Osim ove literature, o povijesti picokara uz crkvicu sv. Ciprijana u Splitu i o povijesti školskih sestara franjevki kojima je zajednica na početku 20. st. pripojena vidi u: *Stoljetna baština Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova Split, 1904. – 2004*., (ur. M. P. Vučemilo i N. Radinović), Split, 2009.

[43] Usp. Daniele FARLATI, *Illyricum sacrum, 4*, Venetiis, 1769., str. 264-265.

[44] Usp. *Apostolske vizitacije Hvarske biskupije iz godina 1579., 1602./1603. i 1624./1625*., (priredili A. V. Mardešić i S. Kovačić), Rim, 2005., str. 218-219.

[45] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 220.

[46] Usp. Lovorka ČORALIĆ, "Legati hrvatskih iseljenika u Veneciji vjerskim ustanovama u domovini", *Croatica Christiana periodica*, god. 17, br. 31, Zagreb, 1993., str. 86-87. Petranović je odredio da se u samostan smiju primati samo članice obitelji Petranović, a ako njih ne bude dovoljno smije se primiti po jednu djevojku iz Omiša ili Poljica, kao što je i on činio.

članice, čemu je redovito prethodilo duže razdoblje izostanka duhovnih zvanja u toj zajednici. To se zbilo s brojnim picokarskim zajednicama, od kojih ovdje spominjemo franjevačke picokare uz crkvicu Siguratu u Dubrovniku[47] i dominikanske picokare uz crkvicu sv. Mihovila u Splitu. Ponekad novih članica u picokarskim zajednicama nije bilo jer su mjerodavne crkvene vlasti zabranile dotičnim zajednicama primati ih. Takav je slučaj bio s dominikanskim picokarama na brdu sv. Mihajla kraj Stona i s franjevačkim picokarama kod Tri crkve na dubrovačkom Boninovu.[48] No, mjerodavne crkvene vlasti mogle su i izravno narediti zatvaranje neke zajednice. To se zbilo s posljednjom zajednicom bračkih picokara, tzv. Pustinjom Stipančić kraj Murvice.[49]

Neke zajednice shvatile su da im je u izmijenjenim društvenim i crkvenim prilikama nemoguć opstanak u dotadašnjem obliku, pa su se priključile nekoj redovničkoj zajednici. Time je njihova picokarska zajednica prestala postojati, ali nije prestao postojati njihov samostan, koji se priključio postojećoj većoj i dobro organiziranoj redovničkoj zajednici. To se zbilo s franjevačkim picokarama sv. Ciprijana u Splitu koje su se priključile Kongregaciji školskih sestara franjevki Krista Kralja[50] i sa zajednicom franjevačkih picokara u Trogiru, čije

---

[47] Početkom 20. st. picokare uz Siguratu shvatile su da ne mogu opstati u postojećem obliku, pa su se 1933. pokušale priključiti Družbi Kćeri milosrđa Trećega franjevačkoga reda, ali se s njima nisu slagale, pa je ujedinjenje propalo. Isto se dogodilo i s pokušajem priključenja Družbi Klanjateljica Krvi Kristove, koje su 1936. došle u samostan, ali su ga 1940. napustile zbog neslaganja s picokarama. Nastojanjem biskupa Pavla Butorca u samostan su 1952. došle školske sestre franjevke iz Splita. One su preuzele samostan i brigu za njegove posljednje dvije picokare, koje nisu stupile u tu zajednicu, nego su kao picokare ostale do kraja života u samostanu s njegovim novim vlasnicama. Posljednja picokara ove zajednice, s. Franciska Vicelić, preminula je 15. VIII. 1960. Usp.: I. ARMANDA, "Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije", str. 115-122; B. R. NAZOR, *Lovretske sestre*, str. 182.

[48] Zajednica franjevačkih picokara kod Tri crkve na dubrovačkom Boninovu nastala je u 13. ili 14. st. Biskup Pavao Butorac pokušavao je od 1940. poboljšati redovnički život u ovoj zajednici, ali mu to nije pošlo za rukom. Dapače, redovnički život u tom samostanu pao je na jako nisku razinu, do te mjere da je ponašanje pojedinih picokara sablažnjivo djelovalo na vjernike. Zbog toga je biskup Butorac pedesetih godina 20. st. zabranio primanje novih članica u taj samostan. Planirao je predati samostan nekim drugim redovnicama, koje bi dodvorile posljednje picokare, ali to se ostvarilo tek nakon njegove smrti, 1972. god. Te godine samostan su preuzele sestre milosrdnice, a posljednja picokara Mare Kulišić preminula je 6. IV. 1976. u 99. godini života. Usp. I. ARMANDA, "Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije", str. 110-115.

[49] Prema zapisu apostolskoga vizitatora, nadbiskupa Augustina Valiera, Pustinju Stipančić utemeljio je don Juraj Dubravić oko 1549. te ju oporučno ostavio picokarama. Nakon što su u zajednici ostale samo dvije picokare, hvarski biskup Miho Pušić naredio im je da napuste svoje obitavalište i da presele u samostan redovnica Družbe kćeri Božje ljubavi u Supetru, što su one u kolovozu 1935. i učinile, te su provele ostatak života u tom samostanu. Usp.: ASK, Josip KARNINČIĆ, *Bilješke o bračkim pustinjama*, rukopis bez paginacije, Split s. a.; *Apostolske vizitacije*, str. 220; M. Alojzija CARATAN i M. Božena MUTIĆ, *Provincija Božje Providnosti Družbe Kćeri Božje ljubavi: 1882. – 1982.*, Split – Zagreb, 1982., str. 172.

[50] God. 1902. splitski biskup Filip Franjo Nakić delegirao je fra Konstantina Krelju da obavi kanonsku vizitaciju picokara uz crkvicu sv. Ciprijana, a potom je početkom 1903. pozvao iz Maribora redovnice Kongregacije školskih sestara franjevki da dođu u Split, reformiraju zajednicu uz crkvicu sv. Ciprijana te da njezine članice i samostan pripoje svojoj Kongregaciji. One su to prihvatile i 1904. došle su u Split. Sljedeće godine su picokare sv. Ciprijana, izuzev dvije starije sestre, oblačenjem novoga redovničkoga odijela i stupanjem u novicijat postale članice Kongregacije. Tako je nestala picokarska zajednica, koja je prihvatila reformu i priključila se rečenoj Kongregaciji. Dvije starije picokare, koje nisu stupile u Kongregaciju, preminule su 1907. godine. Bile su

su posljednje članice stupile u Družbu sestara služavki Maloga Isusa.[51] Konačno, neke picokarske zajednice provele su unutarnju reformu koja je dovela do utemeljenja nove redovničke družbe. Osim dominikanskih picokara u Splitu i Šibeniku, koje su se 1905. ujedinile u Kongregacije sv. Anđela čuvara, takav put prošle su franjevačke picokare na dubrovačkim Dančama.[52]

Držimo da se iz rečenoga vidi kako su picokarske zajednice nastajale kao odgovor na potrebe određenoga mjesta i vremena. Postojala je potreba za samostanskih zajednicama koje bi primile djevojke željne redovničkoga života, kojega nisu mogle ostvariti zato jer u nekim gradovima i biskupijama nije bilo klauzurnih ženskih samostana ili zato jer u postojeće samostane nisu mogle biti primljene. Osim toga, mnoge djevojke nisu se željele posvetiti redovničkom životu klauzurnoga tipa, nego otvorenoga i usmjerenoga na aktivno služenje potrebnima, s naglašenom pokorničkom notom. Za sve njih je stupanje u picokarske zajednice bio najbolji, a nerijetko i jedini mogući način za realizaciju duhovnoga poziva.

Koliko god su znakovi nekog vremena svojedobno pogodovali nastanku picokarskih zajednica, toliko su znakovi nekog drugog vremena pogodovali njihovu nestajanju. To se osobito očitovalo u 19. st., kad je na područje današnje Splitske metropolije došlo nekoliko ženskih redovničkih zajednica posvećenih aktivnom apostolatu i otvorenih za djevojke iz svih društvenih slojeva. Nesputane klasnim razlikama, nevezane strogom klauzurom, usmjerene prema svima potrebnima, s dobro organiziranim te međusobno i s vrhovnom upravom svoje družbe povezanim samostanima, sa školovanim i za različite djelatnosti stručno osposobljenim članicama, ovisne isključivo o crkvenim poglavarima, te su zajednice ubrzano rasle i razvijale svoju djelatnost. Nasuprot takvim njihovim karakteristikama, picokarske zajednice nisu imale izgleda za opstanak. One koje su to shvatile, priključile su se nekoj postojećoj družbi ili su, nakon provedene unutarnje reforme, osnovale vlastitu družbu i tako opstale, a one koje to nisu shvatile ili to nisu željele prihvatiti bile su osuđene na izumiranje.

---

posljednje splitske picokare, pa je njihovom smrću, nakon više stoljeća, nestalo picokara iz grada pod Marjanom. Usp. B. R. NAZOR, *Lovretske sestre*, str. 31-38.

[51] Trogirska zajednica franjevačkih picokara odlučila se pridružiti Družbi sestara služavki Maloga Isusa. Članice te Družbe došle su 2. VIII. 1913. u Trogir i preuzele su picokarski samostan, čije su posljednje tri članice otišle u matičnu kuću Družbe u Sarajevu i ondje 6. I. 1914. stupile u Družbu, ostavši njezine članice do kraja života. Usp. *Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti*, Zagreb, 1990., str. 159; *Služavke u domu Očevu. Pokojne sestre Družbe 1890. – 2011.*, Zagreb, 2011., str. 188, 203, 350-351.

[52] Zajednica franjevačkih picokara na Dančama provela je unutarnju reformu dvadesetih godina prošloga stoljeća. Pritom su veliku ulogu odigrali dubrovački biskup Josip Marčelić i s. Margarita Milin kojoj je on 1923. povjerio upravljanje zajednicom. Već 1924. biskup je zajednici dao naziv Družba sestara Bezgrješnog začeća Trećega reda sv. Franje, te je 1925. pod tim nazivom službeno primljena u Franjevački red. Te godine Družba je prihvatila pravilo Trećega samostanskoga reda sv. Franje kao temelj svojega redovničkoga života i dobila je prve vlastite Konstitucije. Tako je prestala postojati picokarska zajednica koja se, provođenjem unutarnje reforme, transformirala u redovničku zajednicu aktivnoga apostolata i tako si osigurala budućnost. Usp. K. DABO, "Danče – kolijevka Družbe", str. 103.

Premda su već do početka 20. st. picokare u današnjoj Splitskoj metropoliji svedene na ostatke ostataka, pojedine njihove zajednice opstale su do druge polovice 20. st. No, bilo je očito da im je sudbina zapečaćena i da dužina njihova opstanka ovisi o dužini života njihovih posljednjih članica.

Kažimo na kraju ovoga poglavlja da su se picokare u hrvatskim krajevima najduže održale na području Dubrovačke biskupije. Na blagdan Velike Gospe 1960. preminula je posljednja članica franjevačkih picokara uz crkvicu Siguratu u Dubrovniku, s. Franciska Vicelić, a 6. travnja 1976. u vječnosti joj se pridružila s. Mare Kulišić, posljednja članica zajednice franjevačkih picokara kod Tri crkve na dubrovačkom Boninovu. Nadživjela ih je dominikanska picokara Hozana Šutalo, posljednja članica samostana sv. Mihajla na istoimenom brdu kraj Stona. Budući da je ona ujedno bila posljednja hrvatska picokara, njezinom smrću 28. veljače 1984. nestalo je takvoga odlika redovničkoga života u našim krajevima.[53]

[53] Usp. I. ARMANDA, "Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije", str. 110, 114, 122.

3. Povijesni pregled zajednica dominikanskih picokara na području današnje Splitske metropolije

Premda je središnja tema ovoga rada povijest samostana sv. Martina sestara dominikanki u Splitu, držimo potrebnim osvrnuti se i na druge samostane dominikanskih picokara koji su kroz povijest postojali na području današnje Splitske metropolije. Osim što se na taj način stječe šira slika o fenomenu (ne samo) dominikanskih picokara na tom području, donosi se mnoštvo novih i nepoznatih podataka o inače uglavnom neistraženoj povijesti dominikanskih picokara u hrvatskim krajevima.

Povijest dominikanskih picokara u Šibeniku obradili smo 2013. u svom licencijatskom radu, koji je 2015. objavljen pod naslovom *Dominikanke u Šibeniku. Povijest samostana Gospe od Ružarija (1865. – 2015.)*. Stoga ćemo ovdje ukratko izložiti rezultate tih istraživanja. Zbog nedostatka povijesnih vrela, početak povijesti dominikanskih trećoredica u Šibeniku nemoguće je detaljno rekonstruirati, a na poteškoće nailazi se čak i pri pokušaju da se približno utvrdi vrijeme kad su one došle u grad. O šibenskim dominikankama nema sigurnih podataka sve do 1535., kad je picokara Kata Livaković, kako prenosi don Krsto Stošić, ostavila "dio kuće" crkvi sv. Križa u šibenskom Dolcu. To je prva sigurna vijest o šibenskim dominikankama, koja omogućava da se pokuša datirati njihov dolazak u taj grad. Pritom treba imati na umu da 1535. nije godina dolaska dominikanki u Šibenik, nego godina kad je s. Kata Livaković crkvi sv. Križa oporučno ostavila dio kuće. To znači da su i prije 1535. dominiksnske picokare već bile u Šibeniku. Temeljem toga može se pretpostaviti da su prisutne u Šibeniku najkasnije od druge polovice 15. st.[54]

Zbog nedostatak arhivskih ne možemo ništa detaljnoga kazati o životu dominikanskih picokara u Šibeniku sve do 17. st. Zahvaljujući matičnim knjigama umrlih zna se da su od 1615. do 1625. četiri picokare preminule u Šibeniku, a i one koje su preminule u prvoj polovici 18. st. vjerojatno su picokarama postale u 17. st. No, ni za jednu od picokara preminulih u 17. st. ne navodi se izričito da je pripadala Dominikanskom redu. Zna se ipak da su dvije od tih picokara živjele uz crkvicu sv. Antuna (nekoć sv. Grizogona, tj. sv. Krševana), te da je jedna od te dvije pokopana u dominikanskoj, a druga u crkvi franjevaca konventualaca. Iz toga smo zaključili da su uz crkvicu sv. Antuna zajedno živjele picokare

[54] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*., str. 23-25.

koje nisu pripadale istom redu ili uopće nisu bile članice nekoga reda. To sugerira i činjenica da je uz tu crkvicu već u drugoj polovici 13. st. živjela rekluza Dragoslava iz Trogira koja nije pripadala nijednomu redu. Vjerojatno ni picokare nakon nje ispočetka nisu službeno pripadale Franjevačkomu ni Dominikanskomu trećemu redu, niti su uopće bile uređena zajednica, nego su jednostavno kao pobožne žene živjele pod istim krovom. Time se mogu objasniti i različita mjesta njihova ukopa, kao i činjenica da u matici umrlih uz njihova imena nije zabilježena pripadnost nekomu redu. Ipak, članice te zajednice postupno su se priključile Trećemu dominikanskomu redu. Najstariji dokaz za to jesu dva popisa šibenskih siromaha iz 1686. godine. Prvi popis, sastavljen 19. veljače te godine, spominje s. Rosanu, za koju izričito kaže da je picokara sv. Dominika, a iz drugog popisa, sastavljena 20. ožujka, doznajemo da na području župe sv. Krševana žive dvije picokare sv. Dominika, Margarita i Perica, a s njima i još dvije žene.[55]

U 18. st. je život dominikanskih picokara u Šibeniku očito krenuo nabolje i njihova je zajednica brojčano narasla. Vjerojatno je to razlog zbog kojega su se u svibnju 1733. razdvojile u dvije zajednice, jednu uz crkvu braće dominikanaca, a drugu uz crkvu Sv. Duha. Kuće u kojima su te zajednice živjele pripadale su braći dominikancima, pa su picokare za najam kuće uz crkvu Sv. Duha plaćale fratrima 55 lira, a umjesto plaćanja najma za kuću uz crkvu sv. Dominika obvezale su se voditi fratrima neke kućanske poslove, sređivati samostansku crkvu i sakristiju te nabavljati svijeće za oltar na kojem se nalazi vječno svjetlo. U tim dvjema kućama dominikanske su se picokare zadržale više od 130 godina.[56]

Podatke o šibenskim dominikankama od 18. st. zapisivali su dominikanci u svojim provincijskim registrima i u knjizi vijeća svojega samostana u Šibeniku, ali i šibenski župnici u matičnim knjigama umrlih. Od 19. st. i same sestre počele su čuvati spise o svom samostanu, pa je zahvaljujući tome lakše pratiti njihovu povijest. Za život dominikanskih picokara u Šibeniku zainteresirao se polovicom 19. st. biskup Petar Dujam Maupas. Dana 14. veljače 1857. zatražio je od priora samostana sv. Dominika da mu dostavi neke podatke o picokarama. Iz tog dopisa može se zaključiti da je biskup razmišljao o potrebi ujedinjenja dviju zajednica dominikanskih picokara, ali ono tada ipak nije ostvareno. No, poslije osam godina, 16. siječnja 1865. dominikanke su od Elizabete Picciolato de Grisogono kupile kuću koja se nalazi nasuprot crkvici sv. Antuna. U tu kuću uselile su picokare iz obiju šibenskih zajednica i tako je 1865. utemeljen samostan Gospe od Ružarija, ispočetka nazivan kućom sv. Antuna. Kako je među picokarama došlo do nekih nesuglasica, samo nekoliko dana nakon

[55] Usp. *Isto*, str. 26-29.
[56] Usp. *Isto*, str. 31-33.

useljavanja u kuću sv. Antuna nekoliko sestara vratilo se u kuću uz crkvu sv. Dominika. Šibenski biskup Ivan Zaffron proveo je istragu i ustanovio da su picokare nakon dragovoljna spajanja u jednu zajednicu bile doduše suočene s nekim problemima, ali da oni ne bi bili riješeni ponovnim razdvajanjem zajednice. Osim toga, ustvrdio je da je kuća uz crkvu sv. Dominika, za razliku od one uz crkvicu sv. Antuna, potpuno neprikladna za stanovanje, pa je picokarama koje su se vratile u kuću uz crkvu sv. Dominika naredio da presele u novu kuću uz crkvicu sv. Antuna ili da odlože svoj habit. Ipak, tek 1867. došlo je do konačnoga sjedinjenja picokarskih zajednica u samostanu Gospe od Ružarija.[57]

Okupljanje šibenskih dominikanki u jednom samostanu predstavlja veliku prekretnicu u njihovoj povijesti. Od tada je njihova zajednca napredovala u svakom pogledu, pa i u duhovnom životu. Tome je pridonio i šibenski kanonik Antun Martinović, dugogodišnji sestrinski ispovjednik i duhovnik, koji je 1886. tiskao poseban časoslov za njih. To je prvi časoslov tiskan za sestre dominikanke na hrvatskom jeziku. Osim toga, činjenica da je časoslov tiskan znači da je među dominikanskim picokarama u Šibeniku bilo sve više pismenih sestara, a praksa čitanja časoslova nedvojbeno je pridonijela daljnjem opismenjivanju picokara, osobito mlađih koje su dolazile u samostan.[58]

Na život šibenskih dominikanki u 19. st. osobito je utjecao dominikanac Anđeo Marija Miškov. On je 16. srpnja 1874. izdao sestrama naredbe, tj. upute u 25 točaka, koje je 20. srpnja potvrdio šibenski kapitularni vikar Antun Carminati. Naredbe su bile na snazi do 15. ožujka 1878., kad je šibenski biskup Antun Josip Fosco stavio sestre pod svoju vlast i izdao im nova pravila. Foscova pravila bila su na snazi do utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara, kad su dominikanke dobile vlastite konstitucije.[59]

U posljednjem desetljeću 19. st. na čelo dominikanskih picokara u Šibeniku došla je s. Roza Jurić, jedna od najznačajnijih poglavarica tog samostana u njegovoj povijesti.[60] Službu priore vršila je od 29. svibnja 1893. do 18. svibnja 1905. Radila je na obnovi i uređenju samostana, na kojemu je podignula još jedan kat. Trudila se obnoviti i podignuti na primjerenu visinu i redovnički duh svoje zajednice. Time je stvorila u samostanu zdravu duhovnu klimu, koja je pogodovala priljevu novih članica. Priora Roza Jurić znimno je pridonijela obnovi šibenske picokarske zajednice u svakom pogledu te bila jedna od

[57] Usp. *Isto*, str. 35-54.
[58] Usp. *Isto*, str. 58.
[59] Više o Miškovljevim i Foscovim pravilima za šibenske dominikanke vidi u: I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 55-68.
[60] Više o s. Rozi Jurić vidi u: Ivan ARMANDA, "Dominikanka Roza Jurić (1847.-1936.) i početci Kongregacije Svetih anđela čuvara", *Marulić*, god. 46, br. 3-4, Zagreb, 2013., str. 172-193; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 69-93, 96-97, 101-107, 183-185.

nezamjenjivih sestara na koje se oslanjao fr. Anđeo Marija Miškov prilikom utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara.[61]

U Splitu su postojale tri zajednice dominikanskih picokara. Najstariji njihov samostan i jedini koji je opstao do danas jest onaj uz crkvicu sv. Martina u zidinama Dioklecijanove palače. Korijeni te zajednice sežu u prvu polovicu 14. st., kad se u jednom dokumentu iz 1343. spominje rekluza Dragoslava koja je živjela uz tu crkvicu.[62] I nakon nje su uz crkvicu sv. Martina živjele rekluze koje su s vremenom prešle na blaži način života svojstven picokarama, a najkasnije sredinom 16. st. već su bile priključene Trećemu dominikanskomu redu. To se vidi iz oporuke picokare Marte Tomine alias Dragišić od 15. listopada 1555., koja traži da se njezino tijelo pokopa u crkvi sv. Dominika, jer je to crkva njezina reda.[63] Budući da je povijest te zajednice središnja tema ovoga rada, više o njoj govorit ćemo u nastavku.

Druga zajednica dominikanskih picokara u Splitu nalazila se uz crkvicu sv. Mihovila uz zapadni zid Dioklecijanove palače. Najstariji spomen o redovnicama uz tu crkvicu nalazi se u oporuci Splićanke Franke, kćeri Rusinove, iz 1366.[64] U početku su i one bile rekluze, ali su se s vremenom priključile Trećemu dominikanskomu redu. Zajednica se ugasila 28. ožujka 1817. smrću posljednje picokare Anđele Barić.[65] Toj zajednici posvetiti ćemo posebno poglavlje.

U Splitu je postojala i treća zajednica dominikanskih picokara, ali o njoj nismo pronašli nikakvih podataka. Da je postojala svjedoči splitski nadbiskup Stjepan Cosmi[66] koji 1682. piše da u Splitu ima ukupno šest picokarskih zajednica od čega tri dominikanskih i tri franjevačkih trećoredica.[67] To se ponavlja u aktima sinode Splitske nadbiskupije, koju je 1688. Cosmi sazvao i predvodio.[68]

Gotovo nikakvi podatci nisu pronađeni ni o zajednici dominikanskih picokara u Bolu na Braču. Dokaz da je ondje postojala zajednica dominikanskih picokara nalazi se u popisu

---

[61] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 69-91.
[62] Usp. *Splitski spomenici. Dio prvi. Splitski bilježnički spisi. Svezak 1. Spisi splitskog bilježnika Ivana pok. Çove iz Ankone od 1341. do 1344. godine*. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, volumen 53. Zagreb, 2002., str. 247-248.
[63] Usp. FSS, Oporuka Marte Tomine alias Dragišić, Split, 15. X. 1555., prijepis bez datuma. Sačuvana su tri prijepisa oporuke.
[64] Usp. P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 183-184.
[65] Usp. MU-ST-Duje 1806.-1827., f. 80.
[66] Stjepan Cosmi (Venecija, 1629. – Split, 1707.) imenovan je splitskim nadbiskupom 1678., ali je zbog spora između Rima i Venecije oko posjeda Splitske nadbiskupije u Split mogao doći tek 1682. U službi je ostao do kraja života. Više o njemu vidi u: Mladen ČULIĆ-DALBELLO: *Splitski nadbiskup Venecijanac S. Cosmi*. Split, 2007.
[67] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47, f. 13.
[68] Usp. *Constitutiones Synodi Dioecesanae Spalatensis editae ab Illustrissimo, ac Reverendissimo D.D. Stephano Cosmo Archiepiscopo Spalatensi, alias Salonitano, Primato Dalmatiae, ac totius Croatiae, in primo Synodo habita Spalati in Ecclesia Metropolitana diebus 9. 10. & 11. Martii 1688.*, Patavii, M.DC.XC., str. 168-169.

bračkih obitelji iz 1773. godine. Popis je, radi povlastica prilikom davanja soli, sastavio blagajnik bračke komune, kamerlengo Nikola Cvitanović, a u njemu navodi da u Bolu postoji zajednica dominikanskih trećoredica u kojoj žive tri članice.[69]

Za picokare koje su živjele uz crkvu sv. Margarite u Nerežišću don Josip Franulić drži da su bile dominikanske trećoredice, premda nije pronađen ni jedan izvor koji bi to potvrdio.[70] Točna godina utemeljenja ove zajednice nije poznata, ali to se moralo zbiti između 1473. i 1486., jer je u to doba Hvarskom biskupijom upravljao Lovro Michaeli koji je kao biskup utemeljio njihovu zajednicu.[71] Ako je zajednica pripadala Trećemu dominikanskomu redu, možda se njezino utemeljenje može povezati s utemeljenjem samostana braće dominikanaca u Bolu 1474. godine, jer su se samostani trećoredica često paralelno širili sa samostanima braće dominikanaca. No sumnju u njihovu pripadnost Trećemu dominikanskomu redu unosi već spomenuta činjenica da nisu pronađeni izvori koji bi dokazali tu pripadnost, ali i činjenica da apostolski vizitator Augustin Valier, koji ih je posjetio 1579., ne spominje da pripadaju nekomu redu. Također je znakovito što Valier spominje da nose crne haljine i bijele velove, što je za dominikanke neobično, jer su one – upravo suprotno – nosile bijele haljine i crne velove.[72] Nažalost, u doba druge apostolske vizitacije mletačke Dalmacije crkva sv. Margarite nije posjećena, ili barem o tom nije ostavljen zapis, a zapisnik treće apostolske vizitacije ne spominje da uz nju žive picokare. Teško je stoga kazati do kada su se one uistinu održale u nerežiškom polju. Prema Josipu Franuliću, koji nažalost ne otkriva svoje izvore, picokare su živjele uz crkvu sv. Margarite do 1663., dakle nešto manje od 200 godina.[73]

---

[69] Usp. Mladen ANDREIS, "Stanovništvo otoka Brača u drugoj polovici 18. stoljeća", *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, sv. 13, Split, 1997., str. 235.
[70] Usp. Josip FRANULIĆ, *Župna crkva u Nerežišćima*, Makarska, 1993., str. 76.
[71] Usp. D. FARLATI, *Illyricum sacrum, 4*, str. 264-265.
[72] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 214-215.
[73] Usp. J. FRANULIĆ, *Župna crkva*, str. 76. U Škripu na Braču također su živjele picokare. Budući da ih se naziva picokarama od ružarija, Stjepan Krasić je, vjerojatno uzevši u obzir činjenicu da se dominikanske picokare često nazivalo sestrama tj. picokarama od ružarija, pretpostavio da su i škripske picokare bile dominikanske trećoredice pa je u monografiji o povijesti Dominikanskoga reda u hrvatskim krajevima sažeto izložio podatke koje o njima donosi zapisnik druge apostolske vizitacije mletačke Dalmacije. Pritom je zabunom naveo da se zajednica nalazi u Splitskoj, a ne u Škripu. (Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 137.) No, budući da su te picokare tako nazvane zbog toga što su živjele uz crkvu Presvetoga ružarija, njihovo povezivanje s Dominikanskim redom na temelju samoga naziva nije utemeljeno, ali nema ni vrela koja dokazuju da su bile franjevačke trećoredice, kako to pretpostavlja Lovorka Čoralić. Ipak, ona donosi značajan pomak u poznavanju njihove povijesti jer prenosi sadržaj i pojedine djelove iz oporuke utemeljitelja škripskih picokara od ružarija, bračkoga svećenika Ivana Petranovića, kapelana mletačke crkve sv. Severina u predjelu Castello iz 1602. No, dr. Čoralić ipak nije bila sigurna gdje treba smjestiti te picokare, premda je naglasila kako sigurno nije riječ o picokarama u pustinjama Silvio i Stipančić. Pozivajući se na pisanje Cvite Fiskovića, ostavlja otvorenom i vjerojatnom mogućnost da je riječ o samostanu koji se nalazio uz danas zapuštenu crkvicu sv. Antuna u Škripu. Premda nije poznata točna godina utemeljenja zajednice u Škripu, to se svakako dogodilo između 1579. i 1602. (Usp. Lovorka ČORALIĆ, "Legati hrvatskih iseljenika u Veneciji vjerskim ustanovama u domovini", *Croatica Cheistiana periodica*, god. 17, br. 31, Zagreb, 1993., str. 86-87.) Zajednica škripskih picokara od ružarija očito

U gradu Hvaru najstariji do sada poznati spomen o picokarama seže iz prve polovice 16. st. Godine 1544. spominje se picokara Dobrica, koja je popravljala liturgijsku odjeću za hvarsku katedralu.[74] Poslije 33 godine, u Hvaru se spominje picokara Margarita Jakiš pokojnoga Tome,[75] a 1584. spominje se monahinja Katarina Zorzetić.[76] Kako u to doba nije bilo samostana monahinja (tj. klauzurnih redovnica) u čitavoj Hvarskoj biskupiji, očito se riječju monahinja htjelo kazati da je s. Katarina picokara ili rekluza. U 17. st. živjela je u Hvaru picokara Kata Berislavić, sestra pustinjaka i pjesnika Berislava. Vjerojatno je pripadala Trećemu dominikanskomu redu, a preminula je u studenom 1663. Da je u Hvaru postojala zajednica dominikanskih picokara dokazuje činjenica da je u dominikanskoj crkvi sv. Marka postojalo šest grobnica *sestara od psaltira*, što je bio naziv za dominikanske picokare.[77] Spomenimo još da je pjesnik Marin Gazarović u 17. st. uputio poslanicu u stihovima hvarskoj picokari Domi Matijevića.[78]

I u Starom Gradu na Hvaru, uz crkvu sv. Vinka Fererskoga, postojala je zajednica picokara koja se s vremenom pridružila Trećemu dominikanskomu redu. Zajednica je nastala oko 1500. godine, zahvaljujući don Nikoli Barbeti koji je podignuo crkvu sv. Vinka i uz nju skromnu nastambu za picokare. One u početku nedvojbeno nisu pripadale nekomu redu, nego su bile neovisna picokarska zajednica pod jurisdikcijom hvarskoga biskupa. Ipak, nakon 1579. zajednica se postupno priključila Trećemu dominikanskomu redu. Premda nije poznato do kada se samostan sv. Vinka održao, može se pretpostaviti da su njegove posljednje stanovnice preminule potkraj 17. ili početkom 18. st. Ipak, dominikanskih je picokara i nakon toga bilo u Starom Gradu, ali su one vjerojatno živjele u svojim obiteljima, a ne u samostanskoj zajednici.[79] Više o povijesti ove zajednice govoriti ćemo u posebnom poglavlju.

Zajednica dominikanskih picokara postojala je i u Omišu. Ondje im je Jelena Magličić iz Gata, udovica Markova, 27. travnja 1559. ostavila kuću. To znači da su i prije 1559. u Omišu živjele dominikanske picokare, ali se ne zna gdje. Možda im je tek ostavština udovice Megličić omogućila da se okupe pod zajedničkim krovom. Svakako, 4. ožujka 1603. zajednicu je posjetio apostolski vizitator Michaele Priuli. Zabilježio je da u zajednici, prema

---

nije dugo opstala, jer joj nema spomena u trećoj apostolskoj vizitaciji iz 1624./25., ali ni u zapisnicima biskupskih vizitacija.

[74] Usp. Cvito FISKOVIĆ, "Popravci i nabavke umjetničkog obrta u stolnoj crkvi u Hvaru u toku 16-19. stoljeća", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 29, Split, 1990., str. 211.

[75] Usp. Joško KOVAČIĆ, *Iz hvarske kulturne baštine*, Hvar, 1987., str. 125.

[76] Usp. Nevenka BEZIĆ-BOŽANIĆ, *Juditini dvori*, Split, 2001., str. 22.

[77] Usp.: J. KOVAČIĆ, *Iz hvarske kulturne baštine*, str. 253; Joško KOVAČIĆ: "Hvarsko 'Čudo u Surianu' – prijedlog za Pontonija", *Mogućnosti*, god. 42, br. 10-12, Split, 1995., str. 195.

[78] Usp. Tonko MAROEVIĆ, *Dike ter hvaljenja*, Split, 1986., str. 72.

[79] Usp. I. ARMANDA, "Zazidana Lukrica s Brača", str. 88-90.

pravilima Trećega dominikanskoga reda, žive tridesettrogodišnja Margarita Mazičić Ivaniševa i osamnaestogodišnja Klara Žigović. Prihodi su im dolazili od kuće koju im je ostavila rečena udovica, od vinograda na Braču koji im je donosio prihod od deset mletačkih barila i manjeg vinograda u Omišu koji im je donosio jedan baril. Vizitator je zabilježio kako te dvije picokare zdušno rade i često se ispovijedaju.[80]

Više od četiri stoljeća na brdu sv. Mihajla kraj Stona, uz drevnu crkvicu posvećenu tom svecu, postojala je zajednica pobožnih žena koje su pripadale Trećemu dominikanskomu redu. Budući da ćemo i toj zajednici posvetiti posebno poglavlje, ovdje iznosimo samo osnovne podatke o njoj. Zajednicu je, na zahtjev nekoliko pobožnih žena, 27. svibnja 1550. utemeljio stonski biskup Toma Crijević. Novoutemeljenoj zajednici poklonio je crkvicu sv. Mihajla kraj Stona, s pripadajućom kućicom i okolnom zemljom, a njezinim članicama dopustio je da žive prema pravilima Trećega dominikanskog reda ili nekoga drugog reda, kako im se bude činilo prikladnijim.[81] Poslije dvanaest godina, 1562. stonske picokare zatražile su od dubrovačkih dominikanaca da im daju dominikansko odijelo. Kapitul Dubrovačke dominikanske kongregacije, održan u travnju 1562., udovoljio je njihovoj molbi i tako su picokare uz crkvicu sv. Mihajla službeno postale članice Trećega dominikanskoga reda.[82] Samostan se održao do 28. veljače 1984., kad se ugasio smrću njegove posljednje članice, s. Hozane Šutalo.[83] Ona je ujedno bila posljednja picokara u hrvatskim krajevima, što znači da je njezinom smrću u potpunosti nestalo takvoga oblika redovničkoga života u Hrvatskoj.

U Dubrovniku su, koliko je za sada poznato, postojale barem tri zajednice dominikanskih picokara. Najstarija poznata nalazila se uz crkvicu sv. Jakova na Prijekom. Naime, kada su prvi dominikanci, putujući u Palestinu, oko 1225. došli u Dubrovnik, čuvši njihove propovijedi, državne i crkvene vlasti zamolile su ih da se trajno nastane u gradu, te su im darovali crkvicu sv. Jakova na Prijekom i jednu kuću uz nju. Kako im je zbog porasta broja redovnika ta kuća ubrzo postala pretijesna, plemićka obitelj Palmotić darovala im je oko 1228. crkvicu Marijina uznesenja na nebo s vrtom u istočnom predgrađu Ploče, gdje su podignuli veću kuću. Početkom 14. st. počeli su graditi novu, veću crkvu, a vjerojatno 1417. i

[80] Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 137.
[81] Originalna bula biskupa T. Crijevića čuva se u župnom uredu u Stonu, a prijepis u: ADB, B. St., sign. 4, ser. 1, br. 1, *Liber diversorum 1772.* – , f. 30 – 31. Tu se nalazi i potvrda bule koju je, na molbu samih picokara, izdao biskup Franjo Marija Sorkočević (Sorgo) 23. III. 1775. (Ondje, f. 31.) Prijepis bule vidi u: Daniele FARLATI i Jacobo COLETI, *Illyricum sacrum, 8*, Venetiis, 1800., str. 352.
[82] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 1, br. 1, *Liber diversorum 1772.* – , f. 31.
[83] KKSAČ 4, dne 28. II. 1984.

novi samostan.[84] No, zadržali su i vlasništvo nad crkvicom sv. Jakova koju su, prema Serafinu Crijeviću, 1324. poklonili dominikanskim trećoredicama zajedno s kućom u kojoj su sami stanovali kad su tek doši u Dubrovnik. Crijević te dominikanke naziva *Militia Iesu Christi de Poenitentia b. Dominici* (Vojska Isusa Krista od pokore bl. Dominika) i svjedoči da ih je dubrovački puk zvao *prisadnizae*, tj. prizidnice. Bile su pod jurisdikcijom braće dominikanaca, koji su postavljali njihove poglavarice i bili im ispovjednici. U crkvi braće dominikanaca imale su i grob za pokapanje preminulih sestara.[85] Potkraj 16. st., za svog boravka u Dubrovačkoj Republici, posjetio ih je talijanski dominikanac Serafino Razzi te je u svom djelu *Povijest Dubrovnika* zabilježio kako uz crkvu sv. Jakova žive dominikanske trećoredice. Nažalost, nije ništa drugo o njima zabilježio.[86]

Crijević piše da su se picokare uz crkvicu sv. Jakova uzdržavale radom svojih ruku i milodarima, te da je njihova zajednica postojala gotovo 300 godina. No, 1607. nadbiskup Fabije Tempestivus odlučio ih je izbaciti iz njihove kuće, i to prema želji Franje Restija, koji je tvrdio da mu kuća u kojoj one žive pripada prema pravu nasljedstva. Stoga je nadbiskupov vikar Ivan Krizostom Aegidius 13. lipnja 1607. naredio picokarama da napuste svoju kuću, prijeteći im u suprotnom izopćenjem. Dominikanke su, prema savjetu braće dominikanaca, ignorirale naredbu pa je nadbiskupov vikar 9. kolovoza na vrata dubrovačke katedrale izvjesio obavijest o njihovu izopćenju, a 12. kolovoza svečano ih je s oltara u katedrali izopćio. Tada su se u zajednici nalazile picokare Margarita, Katarina, Klara i Lucija. Dominikanci su se zauzeli za svoje redovničke sestre, osobito fr. Arkanđeo Gučetić koji je o svemu obavijestio generalnoga prokuratora Dominikanskoga reda u Rimu, a ovaj je slučaj predao Kongregaciji koncila. Zbog što bržega rješavanja, slučaj je preuzela Apostolska komora, gdje je auditor Petar Pavao Crescentius 21. rujna 1607. donio odluku da picokarama treba vratiti oduzeta prava i pod prijetnjom stroge kazne zabranio je da ih itko uznemirava. Dubrovački nadbiskup nije bio zadovoljan tom odlukom, pa je pokušao ishoditi njezinu promjenu, ali mu to nije pošlo za rukom.[87]

Zadnje što Crijević piše o ovoj picokarskoj zajednici jest da su dominikanci do 1614. bili njihovi ispovjednici, ali od tada više ne nalazi spomena o njima, pa pretpostavlja da se zajednica nakon toga ugasila.[88] No, to očito nije točno, jer se u maticama umrlih picokare sv.

---

[84] Usp. Stjepan KRASIĆ, *Dominikanski samostan u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2002., str. 25-26.
[85] Usp. MCSD 1, str. 104.
[86] Usp. Serafino RAZZI, *Povijest Dubrovnika*, Dubrovnik 2011., str. 195.
[87] Usp.: MCSD 1, str. 104-105; MCSD 4, str. 172-183.
[88] Usp. MCSD 4, str. 182-183. To je njegovo mišljenje prihvatio i N. Gjivanović Usp. Niko GJIVANOVIĆ "Tri veoma stare sačuvane crkvice dubrovačke: 'sv. Nikola na Prijekom', 'sv. Jakob na Pelinama' i 'Sigurata'", *Glasnik Dubrovačkog učenog društva "Sveti Vlaho"*, god. 1, Dubrovnik, 1929., str. 170.

Jakova spominju do 1790. Nažalost, matice uz svega četiri picokare izričito bilježe da su živjele uz crkvicu sv. Jakova. Prva od njih je Anica, koja je preminula nakon tromjesečne vrućice 27. siječnja 1642. u dobi od 56 godina, a pokopana je u franjevačkoj crkvi.[89] Nakon što je nekoliko dana i ona bolovala od vrućice, 20. ožujka 1644. preminula je picokara Stana u dobi od oko 65 godina, a pokopana je u crkvi sv. Luke.[90] U dobi od oko 60 godina preminula je 29. kolovoza 1767. picokara Marija, koju matica naziva monahinjom, što nije čest slučaj za picokare.[91] Ipak, i posljednju poznatu picokaru iz ove zajednice, Anu Hurlović, matica također naziva monahinjom. Ona je preminula 27. studenoga 1790. u dobi od oko 90 godina i, po svemu sudeći, bila je posljednja članica ove zajednice.[92] Osim što ih matice nazivaju monahinjama, posljednje dvije ovdje spomenute picokare imaju još nešto zajedničkoga, a to je mjesto pokopa u samostanskoj crkvi braće dominikanaca, za razliku od prvih dviju spomenutih. No, u maticama ni za jednu od rečenih četiriju picokara ne piše izričito da su bile dominikanske trećoredice, u što ipak ne treba sumnjati, s obzirom na raniju zajamčenu pripadnost zajednice Trećemu dominikanskomu redu.

Treba spomenuti i da su uz crkvicu sv. Jakova, vjerojatno zajedno s picokarama, živjele žene koje su brinule za tu crkvicu. Kako ih nalazimo tek u kasnije doba postojanja picokarske zajednice, tj. u drugoj polovici 18. st. kad se broj picokara sasvim smanjio, te vjerojatno spao na dvije – tri starije trećoredice, moguće je da su im dotične žene bile na usluzi, tj. da su im pomagale u njihovoj starosti i ujedno preuzele brigu za crkvicu sv. Jakova. Prva takva bila je Katarina Paschoiev, kći Jurjeva. Nije poznato od kada je živjela uz crkvicu sv. Jakova, ali u matici umrlih stoji da je preminula 23. kolovoza 1775. u dobi od oko 70 godina, a pokopana je u crkvi sv. Dominika.[93] Picokare očito nisu mogle bez pomoći, jer je nedugo nakon njezine smrti dubrovački nadbiskup dozvolio Anici Bronzan iz Konavala da smije služiti crkvici sv. Jakova.[94]

Uz crkvicu sv. Teodora također je postojala zajednica dominikanskih picokara, koje su, kako se čini, tu nastavile tradiciju nekadašnjih rekluza. Naime, u priznanici o primljenoj oporučnoj ostavštini od 2. travnja 1281. stoji da uz tu crkvicu zajedno žive rekluze Margarita i

---

[89] Usp. MU-DBK 1637.-1647., br. 578. U matici za nju stoji da je bila "Bizohara de S^to^. Giacomo di Priechi".
[90] Usp. MU-DBK 1637.-1647., br. 899. U matici za nju stoji da je bila "Bizocala di S. Jacovo a Priechi".
[91] Usp. MU-DBK 1729.-1768., f. 281. U matici za nju stoji da je bila "monialis S. Jacobi".
[92] Usp. MU-DBK 1769.-1796., f. 269. U matici za nju stoji da je bila "monialis ecl. S. Jacobi".
[93] Usp. MU-DBK 1769.-1796., f. 99. Matica za nju navodi da je bila "adicta servitio Ecl. S. Jacobi ad Pelinas".
[94] Usp. N. GJIVANOVIĆ "Tri veoma stare sačuvane crkvice dubrovačke", str. 170. Navodeći biskupovo dopuštenje Anici Bronzan, Gjivanović, za kojega smo rekli kako je prihvatio Crijevićevu tvrdnju da se zajednica picokara uz crkvicu sv. Jakova bila ugasila oko 1614., pretpostavio je kako je došlo do obnove zajednice, odnosno da su se uz nju ponovno nastanile picokare. No, kako smo dokazali, zajednica se nije bila ugasila, pa ne stoji ni tvrdnja da su se uz crkvicu ponovno nastanile picokare, kao ni pretpostavka da je Anica Bronzan bila jedna od njih.

Gojslava te odvojeno od njih Diochia (Dochia).[95] Što se tiče rekluze Gojslave, koja je porijeklom bila iz Kotora, ona je ranije živjela uz crkvu sv. Martina, kako se vidi iz oporuke Petra de Smalatica od 11. studenoga 1280.[96] Posljednji put ju spominje dubrovački notar Tomažin, koji svjedoči da je u njezino ime 23. studenoga 1283. u Kotoru primio deset perpera koje joj je ostavio njezin djed Petar. U dokumentu se navodi i ime njezina oca, pokojnog Petra de Palmisca iz Kotora.[97]

Rekluze su se dugo zadržale uz crkvicu sv. Teodora, do 1535. kad je odlučeno da se uz nju otvori ubožište za siromahe, za što će se upotrijebili kuća u kojoj su stanovale rekluze.[98] Očito im je omogućeno da se i same smjeste u tom ubožištu, gdje su možda i pomagale siromahe, jer Serafino Razzi potkraj 16. st. bilježi da neke picokare žive uz crkvicu sv. Teodora mučenika.[99] Prema Crijeviću, vikar Dubrovačke dominikanske kongregacije Gabriel Konavljanin tim je picokarama 1604. dao dominikanski habit i tako ih primio u Treći dominikanski red. To je učinio u dogovoru s ostalom subraćom, pošto se uvjerio da zbog čestita života i siromaštva te picokare uživaju dobar glas, ali i zato jer su to željeli gradski skrbnici koji su upravljali ubožištem kraj crkvice sv. Teodora. Ostaje nepoznato do kada je njihova zajednica postojala. Prema Crijaviću, još su 1612. stanovale u ubožištu.[100] Vjerojatno su nestale ubrzo nakon toga, jer im nema spomena u matičnim knjigama umrlih.

Nije poznato kada je sagrađena crkva Gospe od Milosrđa na dubrovačkom Lapadu, ni tko je za to zaslužan. Prvi put se spominje 1279., a sastojala se od današnjega svetišta i dijela sakristije. Potkraj 16. st. bila je u trošnom stanju, pa je početkom 17. st. dograđena i preuređena, te je dobila današnji izgled. Godine 1806. francuska okupacijska vojska provalila je u crkvu i oštetila neke umjetnine, što je već iste godine popravljeno. Crkva je od starine bila odredište brojnih dubrovačkih hodočasnika, njome su redovito upravljala po dva dubrovačka senatora, a čuvale su je dominikanske trećoredice, koje su imale svoju kuću u blizini. Godine 1692. crkva je postala sjedište kapelanije te je uz nju bio podignut stan za kapelana. Od 1854. njome su upravljali isusovci, potom pijaristi, od 1888. ponovno dijecezanski svećenici, a u lipnju 1913. svetište su preuzeli kapucini i podignuli uz njega samostan.[101]

---

[95] Usp. *Spisi dubrovačke kancelarije, 1*, (ur. G. Čremošnik), Zagreb, 1951., str. 145.
[96] Usp. *Isto*, str. 106.
[97] Usp. *Spisi dubrovačke kancelarije, 2*, (ur. J. Lučić), Zagreb, 1984., str. 317.
[98] Usp. Lukša BERITIĆ, "Ubikacija nestalih gradjevinskih spomenika u Dubrovniku", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, god. 10, Split, 1956., str. 64.
[99] Usp. S. RAZZI, *Povijest Dubrovnika*, str. 195.
[100] Usp. MCSD 4, str. 168-169.
[101] Usp.: Vice ADAMOVIĆ, "Svetište 'Gospe od Milosrgja' u Lapadu", *List Dubrovačke biskupije*, god. 15, br. 9, Dubrovnik, 1915., str. 98-103; "Crkva 'Gospe od Milosrđa' kod Dubrovnika", *Almanah Gospe Lurdske 1914*., Rijeka, 1914., str. 225-230; *Šematizam Dubrovačke biskupije*, Dubrovnik 2011., str. 56.

Nažalost, povijesna vrela ne samo da ne otkrivaju kada su se dominikanske picokare nastanile uz crkvu Gospe od Milosrđa, nego ne donose gotovo ništa podataka o njihovoj zajednici. Crijević jednostavno kaže da crkvu Gospe od Milosrđa "opslužuju redovnice dominikanke", ne donoseći ni jedan drugi podatak o njima.[102] Jedini svjedoci života i rada dominikanskih picokara uz crkvu Gospe od Milosrđa jesu matične knjige umrlih. No, i u njima nalazimo imena svega devet picokara koje su tu živjele. Prva imenom poznata picokara uz ovu crkvu jest Ana s Lapada, koja je preminula 17. ožujka 1717. u dobi od oko 84 godine. Preminula je u bolnici i tijelo joj je sahranjeno na bolničkom grobištu.[103] Picokara Vica preminula je 29. rujna 1741. u dobi od oko 90 godina i pokopana je u crkvi Gospe od Milosrđa,[104] baš kao i picokare Magdalena (preminula 15. svibnja 1755. u dobi od oko 77 godina)[105] i Katarina (preminula 19. rujna 1758. u dobi od oko 90 godina)[106]. Za razliku od njih, Jelena, kći Petra Antuna Belarina, koja je preminula 3. travnja 1759., pokopana je u franjevačkoj crkvi u gradu.[107] Marija Giurasceva preminula je 30. prosinca 1779. u dobi od oko 64 godine, a pokopana je u crkvi Gospe od Milosrđa.[108] Vjerojatno je u toj crkvi pokopana i picokara Katarina, koja je preminula 5. kolovoza 1793.[109] Za razliku od svih rečenih, picokara Petronila Miloslavić, koja je preminula 23. listopada 1859. od groznice u dobi od 58 godina, pokopana je na groblju sv. Đurđa kod Tri crkve. Matica navodi da je rođena u Brni od oca Nikole i majke Marije Mišković.[110]

Posljednja dominikanska picokara u samostanu Gospe od Milosrđa bila je Franciska Živić, rođena u Sreselu od oca Ante i majke Marije Vidoš. Preminula je 1. ožujka 1877. u dobi od 77 godina, a pokopana je 3. ožujka na groblju sv. Đurđa kod Tri crkve. U matici umrlih stoji da je živjela u hospiciju picokara kraj crkve Gospe od Milosrđa, a navodi se i kućni broj 79.[111] Njezinom se smrću ugasio samostan dominikanskih picokara na Lapadu.

---

[102] Usp. Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Prologomena za svetu Dubrovačku metropoliju*, (priredio i preveo R. Seferović), Zagreb – Dubrovnik, 2012., str. 451-452.
[103] Usp. MU-DBK-BOLNICA 1697.-1805., f. 23. U matici za nju stoji da je bila "Monica de Lapad".
[104] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1684.-1778., f. 129. U matici za nju stoji da je bila "Bizzocara S. Marie Gratiarum de Gravosio".
[105] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1684.-1778., f. 84. U matici za nju stoji da je bila "Monica Bizzocara in domo Sancte Marie Gratiarum in Gravosio".
[106] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1684.-1778., f. 44. U matici za nju stoji da je bila "Bizzocara B.^{te} Marie Virginis de Misericordia".
[107] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1684.-1778., f. 50. U matici za nju stoji da je živjela "in domo B.^{te} Virginis Marie de Misericordia".
[108] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1778.-1812., f. 3. U matici za nju stojida je bila "Bizzocara B. M. V. de Misericordia".
[109] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1778.-1812., f. 11. U matici za nju stoji da je bila "Bizocchara B. M. V. de Misericordiarum".
[110] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1833.-1862., f. 94, br. 24. U matici za nju stoji da je bila "Bizzocchera domicilata nell' Ospizio prope il Santuario della Mad.^{a} delle Grazie (Comune di Lapad) ".
[111] Usp. MU-DBK-GRUŽ 1862.-1890., f. 47, br. 4. U matici za nju stoji da je živjela "nell' Ospizio delle Pinzochere prope la Mad.^{a} delle Grazie".

Premda matične knjige redovnice koje su živjele u ovoj zajednici nazivaju picokarama, a njihovu kuću hospicijem, ipak ni za jednu od preminulih picokara ne navode izričito da je bila dominikanska trećoredica. To ipak ne treba dovoditi u pitanje, jer predaja i literatura ne dvoje da su tu živjele dominikanske picokare.

U Kotoru su prve poznate dominikanske trećoredice bile Jerina i Barbara koje se spominju 24. kolovoza 1473. Tog dana su za 42 dukata od Dubrovkinje Katarine, udovice Nikole Đurkovića, nastanjene u Veneciji, kupile kuću preko puta crkve Sv. Duha. Jerina je ranije bila služavka u kući Frana Ganzolija, a Barbara je bila udovica nekog Srđana. Očito su kao članice Trećega dominikanskoga reda bile povezane, pa su odlučile zajedno živjeti i s tim su ciljem kupile rečenu kuću. Prigodom kupnje posredovao je don Ivan Gemberosi, koji je 16. studenoga 1475. oporučno rečenim dvjema picokarama ostavio tri dukata.[112] U to doba su u Kotoru živjele i dominikanske picokare Katarina i Petruša, koje se spominju u arhivskim vrelima 13. svibnja 1477.[113] Poslije tridesetak godina, 4. srpnja 1501., general Dominikanskoga reda Joakim Torriani dopustio je dominikanskoj trećoredici Uršuli iz Kotora da se iz Rima vrati u rodni grad i da se tamo nastani u roditeljskom domu, pod uvjetom da čestito živi.[114] Talijanski dominikanac Inocent Taurisano pretpostavlja da je s. Uršula u Rimu živjela u samostanu sv. Katarine u ulici Magnanapoli i pita se je li njezin primjer utjecao na Ozanu Kotorsku da i ona postane dominikanska trećoredica.[115] Zbog nedostatka povijesnih vrela nemoguće je dati odgovor na to pitanje, baš kao što se ne može utvrditi kad i gdje je s. Uršula postala dominikanska trećoredica, te je li u Rim otišla prije ili poslije toga i zašto se vratila u Kotor. Svakako, samo dvije godine poslije njezina povratka iz Rima, u Kotoru se 1503. tragalo za oporukom dominikanske picokare Lucije. Ta je picokara živjele u kući s picokarom Katarinom, kako se to vidi iz Katarinine oporuke iz 1504. godine. Prema oporuci je kuća u kojoj su živjele nakon njihove smrti imala pripasti samostanu kotorskih dominikanaca.[116]

Iz rečenoga se vidi da su i u Kotoru, najkasnije od druge polovice 15. st. živjele dominikanske picokare. Neke od njih su živjele zajednički, a neke same ili u svojim obiteljima. Čini se ipak da nisu bile osobito brojne, te da one koje su živjele zajednički nisu uspjevale privući zvanja i formirati trajniju zajednicu. To se promijenilo tek pojavom bl.

---

[112] Usp.: Lenka BLEHOVA ČELEBIĆ, *Hrišćanstvo u Boki*, Podgorica, 2006., str. 241; Lenka BLEHOVA ČELEBIĆ, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, Podgorica, 2002., str. 258-259.
[113] Usp. Anton BELAN, "Blažena Ozana", *Hrvatski glasnik*, god. 10, br. 85, Kotor, 2012., str. 50.
[114] Usp. Stjepan KRASIĆ, "Regesti pisama generala Dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392-1600), 2", *Arhivski vjesnik*, god. 21-22, Zagreb, 1978-79., str. 203, br. 954.
[115] Usp. Inocent TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka – dominikanka (1493 – 1565)*, Zagreb, 1965., str. 132.
[116] Usp. L. BLEHOVA ČELEBIĆ, *Hrišćanstvo u Boki*, str. 240, 242.

Ozane Kotorske, oko koje se okupila zajednica dominikanskih trećoredica. No, više riječi o Ozani biti će u posebnom poglavlju, pa stoga ovdje samo napominjemo kako su dominikanske picokare u Ozanino doba u Kotoru doživjele procvat, ali i kako se zajednica nakon njezine smrti postupno ugasila.

4. Primjeri triju samostana

4. 1. Samostan sv. Mihovila u Splitu

Uz zapadni zid Dioklecijanove palače, na tzv. Trgu zeleni, odnosno na predjelu Dosud sve do početka 20. st. postojala je crkvica sv. Mihovila. U srednjovjekovnim vrelima naziva ju se crkvicom sv. Mihovila *in ripa maris*, tj. na obali mora. Takvu oznaku dobila je jer se u srednjem vijeku uistinu nalazila na morskoj obali. Naime, baš na tom mjestu more je najdublje zadiralo u kopno južne splitske uvale, zapremajući gotovo u cijelosti današnji Trg braće Radić (tzv. Voćni trg). Oznakom *in ripa maris* tu se crkvicu razlikovalo od druge ranosrednjovjekovne crkvice sv. Mihovila s oznakom *de Castilione* u predjelu Kašjuni na Mejama. Crkvicu sv. Mihovila *in ripa maris* podignuo je, prema Cutheisovu spisu, prvi splitski nadbiskup Ivan Ravenjanin u 7. st., što su potvrdila arheološka istraživanja iz 1979. Ta je crkvica bila malo udaljena od zida Dioklecijanove palače, ali je očito bila porušena te je na njezinu mjestu u 10. st. podignuta nova, koja je u odnosu na stariju proširena prema jugu i produžena prema istoku sve do perimetralnoga zida Dioklecijanove palače, u kojega je ušla svojom gotičkom apsidom. Splitski nadbiskup Lovro crkvicu je 1085. poklonio benediktincima sustjepanske opatije, koji su uz nju podignuli gostinjac. Kad je sustjepanska opatija prešla pod upravu komendatarnih opata, njezinu je sudbinu dijelila i crkvica sv. Mihovila. U drugoj polovici 15. st. komendatarni sustjepanski opat Lovre Zane, splitski nadbiskup, obnovio je crkvicu i gostinjac uz nju, a potkraj 17. st. komendatarni opat Julijan Bonari podignuo je sakristiju uz crkvicu. Svoje sjedište u crkvici je imala bratovština sv. Mihovila, koja se spominje još 1412. Kad je papinskom bulom sustjepanska opatija 1699. pripala splitskom sjemeništu, ono je dobilo i crkvicu sv. Mihovila.[117]

Najstariji spomen o redovnicama uz crkvicu sv. Mihovila seže iz 1366. godine, kad je Splićanka Franka, kći Rusinova, prije puta u Asiz oporučno ostavila dio svojih dobara

[117] Usp.: Arsen DUPLANČIĆ, "Kameni ukrasi s crkve sv. Mihovila in ripa maris u Splitu", *Prilozi povijesti i umjetnosti u Dalmaciji*, br. 42, Split, 2011., str. 121-125; Tomislav MARASOVIĆ i Mate ZEKAN, "Istraživanje ranosrednjovjekovne crkve sv. Mihovila 'na obali' u Splitu ", *Starohrvatska prosvjeta*, god. 3, br. 12, Split, 1982., str. 111-114; I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 332-335; Stanko PIPLOVIĆ, "Građevine i dobra splitskoga sjemeništa", *300. obljetnica splitskoga sjemeništa i klasične gimnazije (1700.-2000.)*, (ur. I. Banić), Split, 2000., str. 330.

rekluzama sv. Marije, sv. Martina i sv. Mihovila.[118] Pod rekluzama sv. Marije misli se na rekluze koje su živjele uz crkvicu sv. Marije de Moris izvan gradskih zidina, rekluze sv. Martina živjele su uz istoimenu crkvicu iznad Zlatnih vrata Dioklecijanove palače i s vremenom su se pridružile Trećemu dominikanskomu redu, baš kao i rekluze sv. Mihovila. Što se pak tiče potonjih, moguće je da su se nastanile u gostinjcu za kojega smo rekli da su ga podignuli benediktinci, no to je tek pretpostavka.

Izvori, posebno stariji, o rekluzama i potom o picokarama sv. Mihovila uistinu su rijetki. U siječnju 1367. spominje ih u svojoj oporuci Andrija Prvošev, a u svibnj 1370. Franjo Nikolin. Prva poimence poznata rekluza uz crkvicu sv. Mihovila bila je Dobra, koja je 18. listopada 1441. ugovorom dala na obradu neke zemlje koje joj pripadaju.[119] Picokara Lucija Bazilić, kći pokojnoga Luke, koja je živjela uz ovu crkvicu, sastavila je 1566. oporuku kojom, među ostalim, splitskom kanoniku Josipu Vakiću (Uaccich) ostavlja "jednu kacu masta i jednu kvartu kukuruza, a Bernardu iz Dubrovnika, sakristanu sv. Dujma u Splitu, također jednu kacu masta i jednu kvartu kukuruza od svojih uroda za tu godinu." Pavlu, sinu Grgura Terbušanina, ostavila je "svoja kolonatska prava na zemljištu u Splitskom polju na mjestu zvanom Lokve i krčevinu koju ima na tom zemljištu, kao i plodonosna stabla". Nakon Pavlove smrti sve to ima pripasti crkvici sv. Mihovila. Svojom pak univerzalnom nasljednicom imenovala je Jelenu de Allegreti, kojoj je ostavila kuću u gradu i svu ostalu pokretnu i nepokretnu imovinu.[120]

Sljedeći podatak koji smo pronašli o picokarama sv. Mihovila seže iz 1612., kad se u jednom dokumentu spominje njihovo zemljište na predjelu Spalacjuni (danas Bačvice),[121] a 28. veljače 1622. Bračanin Jakov Cerineo oporučno im je ostavio dva dukata s preporukom da mole za njegovu dušu.[122] Godine 1642. u oporuci ih se s nekoliko dukata sjetila Magdalena Žaneta.[123]

Nadbiskup Leonardo Bondumier[124] navodi 1650. da dominikanske picokare, o kojima vode brigu braća njihova reda, pohađaju crkvicu sv. Mihovila Arhanđela i žive od rada svojih ruku. No nadbiskup je ujedno izrazio negodovanje što ni jedna zajednica splitskih picokara ne

---

[118] Usp. P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 183-184.
[119] Usp. *Isto*, str. 30-31.
[120] Usp. Joško JELASKA, *Splitsko polje za turskih vremena*, Split, 1985., str. 100-101.
[121] Usp. Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Anagrafski podatci za područje distrikta Splita iz prve godine francuske vladavine u Dalmaciji", *Kulturna baštine*, br. 18, Split, 1988., str. 99, bilj. 16.
[122] Usp. Radoslav TOMIĆ, "Oporuka Jakova Cerinea", *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 19, Zagreb, 1995., str. 119.
[123] Usp. NAS, *Testamenti e legati pii*, 1, f. 135, str. 241.
[124] Leonardo Bondumier (Venecija, oko 1608. – Venecija, 1668.) bio je splitski nadbiskup od 1641. Potkraj 1661. zbog bolesti je otputovao u Veneciju, nakon čega se vjerojatno nije više vratio u Split, pa je u siječnju 1668. razriješen upravljanja Splitskom nadbiskupijom.

obdržava klauzuru te što neke žive u zajedničkoj kući, a neke su raspršene po privatnim kućama. Poslije dvadesetak godina, 1671. nadbiskup Bonifacije Albani[125] ustvrdio je da je neprikladno što u gradu ima nekoliko zajednica u kojima žive po dvije ili tri picokare istoga reda i zaključio kako bi bilo bolje da se sve picokare istoga reda okupe u jednu zajednicu, ali i da im se zabrani obitavati u kućama u kojima žive i svećenici.[126] Slično je razmišljao i nadbiskup Stjepan Cosmi koji je 23. listopada 1682. obavio kanonsku vizitaciju crkvice sv. Mihovila te zabilježio da je čuvaju i rede dominikanske trećoredice koje žive u susjednoj kući. No za svih šest zajednica splitskih picokara, koliko ih je tada bilo u gradu, Cosmi kaže da su redovnice više imenom negoli životom te dodaje da habit oblače bez kanonskoga ispita kandidatica i bez nadbiskupova dopuštenja. Cosmi je preporučio da se tri dominikanske picokarske zajednice ujedine, a tako i tri franjevačke, što je nedvojbeno smjeralo dobru samih picokara u vidu njihove bolje nutarnje organizacije, te kvalitetnijeg duhovnog života i apostolata.[127] Koliko je Cosmiju ležala na srcu obnova redovničkoga života u zajednicama splitskih picokara vidi se i iz činjenice da se o njima u ožujku 1688. raspravljalo na sinodi Splitske nadbiskupije koju je Cosmi sazvao i predvodio. U sinodalnim konstitucijama ponovno se spominje da u gradu imaju po tri zajednice dominikanskih i franjevačkih trećoredica te se opetuje prijedlog o njihovu sjedinjenju kako bi mogle bolje ostvarivati svoj redovnički poziv. Također ih se opominje da izbjegavaju prijateljstva s muškarcima, da ne idu u njihove kuće i u muške samostane i da u svoje domove ne primaju redovnike. Kad idu u neku od gradskih crkava, neka uvijek idu po dvije u paru, a nikad jedna sama. Potiče ih se na molitvu, na često primanje svetih sakramenata i na uzoran život. Sinodalni akti bilježe da splitske picokare bdiju uz umiruće i olakšavaju im posljednje trenutke života, a nakon smrti pokojnike operu, obuku i pripreme ih za pokop. To im se i ubuduće preporuča, ali im se zabranjuje prati i oblačiti tijela preminulih muškaraca. Na kraju se izražava želja da trećoredice u crkvama uz koje žive poučavaju djevojčice u osnovama katoličke vjere.[128]

Godine 1741. zajednica sv. Mihovila brojala je ukupno šest članica na čelu s priorom Katarinom Druželić.[129] Na njezin je zahtjev dominikanski provincijal 3. siječnja 1748. dopustio prioru splitskih dominikanaca, fr. Franji Mariji Fainiju, primiti u novicijat Barbaru

---

[125] Bonifacije Albani (Bergamo, 1619. – Split, 1678.) bio je splitski nadbiskup od 1668. do kraja života.
[126] Usp. V. KAPITANOVIĆ, "Treći red sv. Franje i picokare sv. Ciprijana", str. 40.
[127] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47, f. 12.
[128] Usp. *Constitutiones Synodi Dioecesanae Spalatensis*, str. 168-169.
[129] Usp. Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću", *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, br. 8, Split, 1974., str. 6. Autorica je u jednom drugom članku pogrešno pretpostavila da je s. Katarina Druželić pripadala zajednici franjevačkih picokara uz crkvicu sv. Ciprijana. Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Anagrafski podatci za područje distrikta Splita ", str. 99, bilj. 16.

Šašković.[130] Dobila je redovničko ime s. Dominika, a iz matice umrlih saznaje se da je preminula 8. veljače 1782. u dobi od 76 godina.[131] Vjerojatno je još prije toga preminula neka picokara, jer je zajednica 1750. ponovno brojala šest članica.[132] Poslije dvadesetak godina, 30. svibnja 1767., dominikanski provincijal Ivan Krstitelj Karmelić primio je zavjete sestara Anđele Barić i Katarine Čulić.[133] Premda to izričito ne piše, nema sumnje da su pripadale samostanu sv. Mihovila, a ne onome sv. Martina, jer se s. Anđela Barić, kako ćemo vidjeti, i u kasnijim izvorima spominje kao članica samostana sv. Mihovila.

Nažalost, nije poznato je li kuga koja je harala Splitom 1783. i 1784. zahvatila samostan sv. Mihovila. Ako je suditi prema primjeru samostana sv. Martina, za pretpostaviti je da su i picokare uz crkvicu sv. Mihovila osjetile svu težinu pogubne epidemije. No, s kugom ili bez nje, njihov broj neprestano se smanjivao pa splitski dominikanci 26. siječnja 1789. bilježe da je u tom samostanu samo jedna zavjetovana picokara, s. Anđela Barić iz Tugara.[134] Ona je najkasnije od svibnja 1788. bila i starješica samostana sv. Mihovila.[135] Poslije nekoliko godina pridružila joj se Marija Katarina Lučić, koja je 9. svibnja 1790. pripuštena na polaganje zavjeta, a istoga dana u novicijat je primljena Margarita Vlahović koja je dobila ime s. Marija Vinka.[136] Samostanu sv. Mihovila, čiji su prihodi 11. kolovoza 1806. procijenjeni na 60 forinti,[137] sve to ipak nije pomoglo, a negativnom razvoju situacije nedvojbeno je pridonijela činjenica da je crkvica sv. Mihovila rapidno propadala.

Premda ih nisu istjerale iz njihove kuće, kao što su to učinile s picokarama sv. Martina, francuske su vlasti ipak 1807. preuzele za svoje potrebe crkvicu sv. Mihovila, a bratovština koja je u njoj imala svoje sjedište prestala je postojati. Tako su posljednje tri dominikanske picokare u samostanu sv. Mihovila ostale bez mjesta na kojem su se svakodnevno sastajale na molitvu, kao i njihove prethodnice, još od doba srednjovjekovnih rekluza. Premda je crkvica 1811. vraćena splitskom sjemeništu, zbog dotrajalosti i trošnosti vjerojatno više nije bila u liturgijskoj upotrebi.[138] U međuvremenu je 27. lipnja 1810.

---

[130] Usp. RP 2, str. 105.
[131] Usp. MU-ST-D 1773.-1806., f. 67.
[132] Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću", str. 184. Tu piše da je u samostanu 1750. bilo 16 članica, no očito je riječ o pogrešci, jer je nemoguće da je broj picokara u samo devet godina od 1741. do 1750. porastao za deset. Ili je autorica učinila pogrešku u prepisivanju iz originalnoga dokumenta ili je u originalu umjesto 6 pogrešno zapisano da u zajednici ima 16 picokara.
[133] Usp. RP 2, str. 266. Katarinu Čulić koja se ovdje spominje treba razlikovati od istoimene dominikanske picokare koja je živjela u samostanu sv. Martina stotinjak godina kasnije, u drugoj polovici 19. st.
[134] Usp. LCST 1, str. 77.
[135] Usp. LCST 1, str. 75.
[136] Usp. RP 3, str. 231.
[137] Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Anagrafski podatci za područje distrikta Splita ", str. 95.
[138] Usp.: T. MARASOVIĆ i M. ZEKAN, "Istraživanje ranosrednjovjekovne crkve sv. Mihovila ", str. 124; S. PIPLOVIĆ, "Građevine i dobra splitskoga sjemeništa", str. 331-332.

preminula s. Katarina Lučić pokojnoga Matije u dobi od oko 60 godina,[139] a s. Margarita Vlahović vjerojatno je napustila samostan, jer se u izvorima više ne spominje. Tako je s. Anđela Barić ponovno ostala sama. Kao posljednja dominikanska picokara u samostanu sv. Mihovila u Splitu preminula je 28. ožujka 1817. u dobi od 78 godina. Pokopana je u crkvi braće dominikanaca.[140] Smrću s. Anđele Barić ugasio se samostan sv. Mihovila.

Za razliku od većine svojih suvremenica picokara, s. Anđela Barić bila je pismena, te je čak posjedovala neke knjige, među kojima djelo pečuškoga kanonika Krste Pejkića *Zrcalo istine med Carkve Istočne i Zapadne* tiskano 1716. u Veneciji. To je djelo početkom 19. st. poklonila svome sinovcu Petru Bariću koji je 2. ožujka 1801. na unutrašnjoj strani prednje korice bosančicom zabilježio da mu je tu knjigu poklonila njegova "teta Anzula i[z] Splita picokara".[141]

Vjerojatno koju godinu prije smrti, picokara Anđela Barić oporučno je sva pokretna i nepokretna dobra samostana sv. Mihovila ostavila Tomi Grisogonu pok. Lovre. Prema procjeni bilježnika Leandra Bolisa kuća u kojoj su picokare živjele vrijedila je 2686 franaka, zemljište na Firulama 180, na Sućidru 638 te u Spalacjunu 180.60 franaka, a pokućstvo je procijenjeno na 60 franaka. Ukupna vrijednost pokretnih i nepokretnih dobara picokarske zajednice iznosila je 3665.60 franaka. Nakon smrti s. Anđele Barić splitski Biskupski ordinarijat ustao je protiv valjanosti njezine oporuke, jer su dobra pripadala picokarskoj zajednici, a ne s. Anđeli osobno.[142]

Smrću posljednje članice ovog samostana kao da je bila zapečaćena i sudbina crkvice sv. Mihovila. Zbog sve veće zapuštenosti, toliko je propala da se već sredinom 19. st. počela spominjati mogućnost njezina rušenja, kao i rušenja kuće uz nju, tj. bivšega benediktinskoga gostinjca. Biskup Alojzije Marija Pini tome se protivio tvrdeći da je crkvica potrebna vjernicima, ali su vlasti 1875. ipak srušile nekadašnji benediktinski gostinjac, i to protiv volje sjemeništa kao vlasnika. Sjemenište je 1878. počelo obnavljati crkvicu, ali su vlasti obustavile radove, pa je crkvica nastavila propadati. Kako su njezina vrata bila otvorena, u nju su ulazila

---

[139] Usp. MU-ST-Duje 1806.-1827., f. 31.

[140] Usp. MU-ST-Duje 1806.-1827., f. 80. Krsno ime joj je bilo Lucija. Posljednja je dominikanska picokara koja je pokopana u crkvi braće dominikanaca, jer su se nakon njezine smrti dominikanke pokapale na groblju Sustipanu.

[141] Josip TURČINOVIĆ, *Misionar Podunavlja Krsto Pejkić (1665-1731)*, Zagreb, 1973., str. 76. Petar Barić, sin poljičkoga kneza Ivana, rođen je 28. I. 1785. u Tugarima, školovao se u glagoljaškom sjemeništu u Priku do 1811., a za svećenika je zaređen 26. V. 1811. Bio je župni pomoćnik u Kaštel Štafiliću 1831., gdje se nalazio i 1838. Potom je bio župnik u Gardunu 1842. – 1847., Grabu 1847. – 1850. i Neoriću 1850. – 1852. Preminuo je 20. II. 1852. u Splitu. Usp. Slavko KOVAČIĆ: "Župa Svih svetih u Neoriću do sredine devetnaestoga stoljeća", *Zbornik u Zagori, 7*, Split, 2004., str. 281.

[142] Usp. Urban KRIZOMALI, "Važnije isprave iz arhiva Bisk. kurije god. 1807-1823.", *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 64, br. 8-12, Split, 1942., str. 73.

djeca i dodatno je iznutra oštećivala, a potkraj 19. st. urušio joj se trošni krov, pa su stanari okolnih kuća nakon toga s prozora bacali razno smeće u nju. U takvim okolnostima Biskupski je ordinarijat 29. rujna 1897. zaključio kako crkvicu nema smisla obnavljati, jer bi to iziskivalo previše financijskih sredstava, pa je 1906. porušena do temelja, a na njezinu je mjestu oblikovan mali trg nazvan Mihovilova širina. Od crkvice je ostala jedino gotička apsida utisnuta u zid Dioklecijanove palače. Godine 1979. prostor Mihovilove širine arheološki je istražen, pri čemu je na zapadnom dijelu nekadašnjeg crkvenog prostora obnovljen pločnik na izvornoj razini iz 7. st., a pločnik nekadašnjeg prezbiterija obnovljen je na višoj razini zbog pristupa sačuvanoj apsidi, koji je ostvaren stepenicama, baš kao i razlika u pločniku sjeverno od crkvice.[143]

4. 2. Samostan sv. Vinka Fererskoga u Starom Gradu na Hvaru

Počeci zajednice

O dominikanskim picokarama koje su živjele uz crkvu sv. Vinka Fererskoga u Starom Gradu na Hvaru do sada je kritički pisao jedino Stjepan Krasić u svojoj monografiji o povijesti Dominikanskoga reda u hrvatskim krajevima. No, osim što mu nije bilo poznato ništa o njihovim počecima, Krasić očito nije bio siguran jesu li u toj zajednici živjele trećoredice ili klauzurne sestre. Naime, napominjući kako je apostolski vizitator Augustin Valier 1579. ustvrdio "da se nije radilo o trećoredicama nego o koludricama", Krasić je o tim sestrama prvo kratko progovorio u poglavlju o dominikanskim koludricama, a potom nešto opširnije i u poglavlju o trećoredicama. U prvom je slučaju pisao isključivo na temelju zapisnika apostolskoga vizitatora Augustina Valiera, a u drugom je dodao tomu analizu zapisnika apostolske vizitacije Oktavijana Garzadorija iz 1625. i poznate podatke o jednoj starogradskoj dominikanskoj trećoredici iz 18. st.[144]

Nepoznanice i nedoumice o počecima starogradske picokarske zajednice uz crkvu sv. Vinka donekle rješava oporuka don Nikole Barbete iz 1529. u kojoj on određuje da ga nakon

[143] Usp.: T. MARASOVIĆ i M. ZEKAN, "Istraživanje ranosrednjovjekovne crkve sv. Mihovila ", str. 124; S. PIPLOVIĆ, "Građevine i dobra splitskoga sjemeništa", str. 332-336.
[144] Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 133, 135-137.

smrti pokopaju u crkvi sv. Vinka uz samostan kojega je sam sagradio, a picokare koje u njemu žive neka svakoga dana za pokoj njegove duše blagoslovljenom vodom poškrope njegov grob i izmole po jedan psalam *Miserere* i *De profundis*.[145] Iz rečenoga je očito kako je apostolski vizitator Augustin Valier netočno ustvrdio da su u samostanu uz crkvu sv. Vinka do 1571. živjele koludrice, ali i da je njihovu postojbinu izgradio neki Koločica (ili Kolokica).[146] Kako smo vidjeli, samostan i crkvu izgradio je don Nikola Barbeta za picokare.

Budući da Barbeta u svojoj oporuci ne kaže kad je sagradio samostan, ne može se sa sigurnošću kazati kada je utemeljena picokarska zajednica uz crkvu sv. Vinka. Svakako, to se dogodilo prije Barbetine oporuke iz 1529. Vjerojatno je pretpostavka Joška Kovačića da je zdanje podignuto oko 1500. godine najbliža istini, što znači da je i picokarska zajednica utemeljena oko 1500.[147]

Potrebno je istaknuti kako don Nikola Barbeta, utemeljitelj picokarske zajednice uz crkvu sv. Vinka, ne navodi jesu li te picokare članice Trećega dominikanskoga reda ili nekoga drugoga reda. Razlog tome vjerojatno je taj što one u početku nisu pripadale ni jednomu redu, nego su bile neovisna picokarska zajednica pod jurisdikcijom hvarskoga biskupa. Tu pretpostavku potkrepljuje činjenica da ih ni pjesnik Petar Hektorović u svojoj oporuci iz 1559., o čemu će biti više riječi u nastavku, ne naziva dominikanskim picokarama, nego jednostavno picokarama.[148] Nije poznato točno kada su picokare uz crkvu sv. Vinka prigrlile pravilo Trećega dominikanskoga reda, no to se očito nije dogodilo prije 1579., kad su dvije jedine članice zajednice apostolskom vizitatoru Augustinu Valieru izrazile želju za priključenjem spomenutom redu.[149] Ta njihova želja, kako ćemo vidjeti, nije ostvarena preko noći, nego se postupno ostvarivala i to tako što su u zajednicu dolazile dominikanske trećoredice ili su picokare koje su već živjele u samostanu stupale u Treći dominikanski red.

Da zajednica nije odjednom u cjelosti bila priključena Trećemu dominikanskomu redu svjedoči činjenica da dominikanci nisu imali jurisdikciju nad samostanom picokara uz crkvu sv. Vinka. To potvrđuje picokara Ana Jurečić koja 3. siječnja 1625. svjedoči da je u doba njezina starješinstva, koje je potrajalo otprilike od 1611. do 1618., vlast nad samostanom imao

---

[145] Usp. Joško KOVAČIĆ, "Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 34, Split, 1994., str. 373.
[146] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 178. U zapisniku apostolske vizitacije O. Garzadorija prihvaća se pogrešna tvrdnja da je Kolokica ili Koločica sagradio crkvu sv. Vinka te se tvrdi da se zvao Petar i da je bio svećenik. Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 612.
[147] Usp. J. KOVAČIĆ, "Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima", str. 373.
[148] Usp. *Djela Petra Hektorovića. Stari pisci Hrvatski*. Knjiga XXXIX, (priredio J. Vončina), Zagreb, 1986., str. 142, 143, 151.
[149] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 178.

hvarski biskup, koji je tu službu povjeravao nekom svećeniku.[150] Očito je tog svećenika uglavnom tražio među dominikancima jer se fr. Vinko Succhievich, uslijed nekih neugodnih događaja o kojima će biti riječi u nastavku, 4. siječnja 1625. pred apostolskim vizitatorom Oktavijanom Garzadorijem odrekao brige za sestre i upravljanja njihovom zajednicom.[151]

Kako je već spomenuto, pjesnik Petar Hektorović spominje picokarsku zajednicu uz crkvu sv. Vinka u svojoj oporuci od 18. veljače 1559. Zajednici je oporučio tri dukata, a potom poimence spominje picokare Luciju kćer Stjepana Ključete, Stanu kćer Marina Miličevića i Luciju kćer Zvane Točića, ostavljajući svakoj po jedan dukat. U nastavku oporuke ponovno spominje picokaru Luciju Ključetu, o čemu više u nastavku.[152]

Tragični događaj iz 1571.

U kolovozu 1571. Turci su napali otok Hvar te navalili i na Stari Grad te provalili u samostan dominikanskih picokara. One koje su pohvatali, zlostavljali su i potom ubili, a njihova tjelesa razbacali su oko samostana.[153] Spomen na mučene picokare očuvan je na rustičnom kamenom reljefu koji ih prikazuje kako kleče pred uskrslim Kristom, a čuva se u lapidariju dominikanskoga samostana sv. Petra Mučenika u Starom Gradu. Kako je na reljefu prikazano pet picokara, stvorena je predaja da su ih upravo toliko Turci zatekli u samostanu i, nakon zlostavljanja, ubili. Na to se s vremenom nadovezalo mišljenje da turski napad nije preživjela ni jedna picokara. Ne treba isključiti mogućnost da su Turci uistinu uhvatili, zlostavljali i ubili pet picokara, no moguće je i da se reljefom simbolično htjelo povezati mučene picokare s mukom Kristovom, pri čemu bi pet mučenica jasno aludiralo na pet rana Kristovih. No, čak ako Turci i jesu ubili pet picokara, one nisu bile jedine članice zajednice u to doba, odnosno Turci ipak nisu pohvatali i ubili sve picokare, nego su barem dvije preživjele turski napad.

Već je spomenuto da pjesnik Petar Hektorović u svojoj oporuci iz veljače 1559. spominje picokare Luciju kćer Stjepana Ključete i Stanu kćer Marina Miličevića. Barem njih dvije sigurno su preživjele turski napad. Lucija Ključeta već je neko vrijeme prije napada živjela u Tvrdlju i brinula za bolesnog Hektorovića. To se vidi iz njegove oporuke iz 1559. u

[150] Usp. *Isto*, str. 611-612.
[151] Usp. *Isto*, str. 511.
[152] Usp. *Djela Petra Hektorovića*, str. 142, 143, 151.
[153] Usp.: *Apostolske vizitacije*, str. 178; Petar KUNIČIĆ, *Prigodom otvora školske zgrade u Starom Gradu 20. travnja 1908.*, Zadar, 1908., str. 12.

kojoj kaže da mu je picokara Lucija ponovno došla služiti,[154] te iz kodicila oporuci od 28. svibnja 1569. u kojem joj, pod uvjetom da ga njeguje do smrti, ostavlja šest dukata i određuje joj doživotnu rentu od četiri dukata godišnje.[155] Iz toga se vidi da je Lucija Ključeta najkasnije 1559. doselila u Tvrdalj i prihvatila skrb za Petra Hektorovića, što znači da se u trenutku turskog napada na samostan sv. Vinka nije nalazila ondje s drugim picokarama. Nedvojbeno upravo toj okolnosti ima zahvaliti da je preživjela napad.

Kako je spomenuto, Lucija Ključeta vjerojatno se za turskoga napada nalazila u Hektorovićevu Tvrdlju, koji je također bio oštećen i djelomično spaljen. Predaja drži da se pjesnik zatvorio u Tvrdlju i uspio se obraniti od Turaka. No, obzirom da je zadnji kodicil svojoj oporuci Hektorović sastavio 1571. u Trogiru, neki drže da je ondje pobjegao prije turskog napada, što nije nemoguće. Ipak, vjerojatnijom se drži verzija prema kojoj se Hektorović utaborio u Tvrdlju i obranio ga, te je tek nakon odlaska Turaka napustio oštećeni Tvrdalj. Kako su i Stari Grad i Hvar bili opljačkani, nije imao gdje boraviti pa je otišao kod prijatelja u Trogir. Vjerojatno je s njim otišla i njegova njegovateljica, picokara Lucija Ključeta. Na tu pretpostavku navodi nas činjenica da je Hektorović bio već jako bolestan te je u Trogiru ležao nepokretan, a malo je vjerojatno da bi se u najtežoj bolesti i nemoći odrekao svoje njegovateljice. Osim toga, upravo je u Trogiru, ležeći nepokretan u kući Mateja Kostisa, diktirao zadnji kodicil svojoj oporuci u korist picokare Lucije Ključete koja će ga njegovati do njegove smrti.[156] Hektorović je odredio da Lucija za njegova života prima godišnju plaću u iznosu od 18 libara te stan i hranu, a nakon njegove smrti ima joj pripasti doživotna renta u godišnjem iznosu od 6 dukata te smije do smrti stanovati u sobici u glavnoj kuli Altani, iznad kokošinjca. U podu te sobice bila je načinjena rupa kako bi odatle mogla hraniti kokoši u prizemlju. Hektorović je dodao da picokara Lucija iz te sobice smije preseliti u jednu od soba iznad revelina, ako joj se svidi kad bude uređena. Također joj je dopustio da se koristi svime što je u sobici i pripadajućim dijelom vrta sa sjeverne strane ribnjaka, u kojemu smije prati sve što joj je potrebno i služiti se vodom iz gustirne. Sve te njegove odredbe vrijede pod uvjetom da ga picokara Lucija Ključeta njeguje do smrti i vodi mu domaćinstvo.[157]

Nakon što mu je unuka Julija sa suprugom Antunom Lucićem popravila oštećeni Tvrdalj, Hektorović se vratio iz Trgira, a s njime nedvojbeno i picokara Lucija Ključeta.

---

[154] Usp. *Djela Petra Hektorovića*, str. 151.
[155] Usp. Grga NOVAK, "Dva kodicila testamenta Petra Hektorovića", *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*. knjiga 4, Beograd, 1924., str. 123.
[156] Usp. Miće GAMULIN, *Tvrdalj Petra Hektorovića u Starom Gradu na Hvaru*, Zagreb, 1988., str. 88.
[157] Usp. *Djela Petra Hektorovića*, str. 151.

Preminuo je 13. ožujka 1572. u svom Tvrdlju u 85. godini života.[158] Lucija je vjerojatno, sukladno pjesnikovoj oporuci, ostala živjeti u Tvrdlju, u sobici iznad kokošinjca. Nažalost, izvori ne bilježe datum njezine smrti pa se tako ne zna ni je li se zajednica uz crkvu sv. Vinka počela obnavljati za njezina života, što je vrlo vjerojatno, ili nakon njezine smrti. Svakako, 1579. uz crkvu su živjele dvije picokare. Jedna od njih bila je Stana kći Marina Miličevića koju je, kako smo vidjeli, Hektorović spomenuo u svojoj oporuci iz 1559.[159] Iz toga se vidi da je i ona preživjela turski napad 1571. Očito se nekud bila sklonila, a nakon odlaska Turaka vratila se u poharani samostan. Vjerojatno se upravo njoj ima zahvaliti da je samostan obnovljen i da je nastavio postojati.

Obnova samostana i želja za priključenjem Trećemu dominikanskomu redu

Apostolski vizitator Augustin Valier obišao je 22. ožujka 1579. crkvu sv. Vinka te zabilježio da uz nju žive dvije pobožne žene, tridesetogodišnja Kata Barbeta i četrdesetpetogodišnja Stana Miličević. Dok potonju, kako smo vidjeli, spominje u svojoj oporuci iz 1559. Petar Hektorović, prva je možda bila u rodbinskim vezama s graditeljem samostana i crkve don Nikolom Barbetom. Očito su njih dvije nakon tragičnoga događaja iz 1571. pokušale obnoviti zajednicu u kojoj je barem Stana Miličević živjela i prije turskoga napada. Valier napominje da su obje na dobrom glasu te žive pobožno i sveto, ali ne pripadaju ni jednomu redu niti su polagale ikakve zavjete. Ipak, žele prigrliti pravila i habit Trećega dominikanskoga reda. Što se tiče same crkve, Valier bilježi da su u njoj dva neposvećena oltara s pripadajućim palama, stolnjacima, željeznim svijećnjacima i pokrivačima. Od ostaloga inventara spomenuo je samo srebrni kalež.[160]

Dvadeset i tri godine nakon Valiera, delegati drugoga apostolskog vizitatora Mihovila Priulija pohodili su 5. siječnja 1603. crkvu sv. Vinka u kojoj se nalazio neposvećeni svečev oltar od drva, jedan manji i jedan prijenosni oltar. Odredili su da se u crkvu postavi mramorni oltar kojega treba dostojno ukrasiti i staviti na njega križ, a na ulazu da se postavi posudu za blagoslovljenu vodu. Vizitatorovi delegati zabilježili su da uz crkvu živi "nekoliko žena, zvanih picokarama, koje vode brigu o toj crkvi".[161] O njihovu životu, ponašanju i pobožnosti vizitatorovi delegati detaljno su se raspitali, ali nažalost nisu ništa zapisali. Nisu zabilježili ni

[158] Usp. M. GAMULIN, *Tvrdalj Petra Hektorovića*, str. 64, 88.
[159] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 178.
[160] Usp. *Isto*, str. 178.
[161] Usp. *Isto*, str. 384.

točan broj picokara ni njihova imena. Na temelju njihova izvještaja, apostolski vizitator odobrio je 21. siječnja 1603. njihov način života jer je riječ o čestitim, doličnim i pobožnim ženama. Zaprijetivši crkvenim kaznama svima koji bi ih na bilo koji način ometali u njihovu životu, preporučio je vjernicima da im pomažu ako bude potrebno.[162] Iz oskudnih podataka nije moguće zaključiti jesu li se starogradske picokare u međuvremenu priključile Trećemu dominikanskomu redu ni jesu li, makar samoinicijativno, počele nositi dominikanski habit. Detaljnije podatke o tom donosi treća apostolska vizitacija, ujedno najbogatiji izvor za povijest picokara uz crkvu sv. Vinka.

Teška kušnja

Treći apostolski vizitator mletačke Dalmacije, nadbiskup Oktavijan Garzadori, osobno je 3. siječnja 1625. posjetio zajednicu picokara uz crkvu sv. Vinka, zatekavši u njoj četiri članice. Iz njihovih iskaza i iz iskaza bivše starješice Ane Jurečić iz Vrdola, koja je živjela kod svoje sestre u Jelsi, moguće je djelomično rekonstruirati povijest zajednice od protekle vizitacije iz 1603. Spomenimo prije toga da se u to doba u crkvi nalazio neposvećeni i osrednje ukrašen glavni oltar od kamena, na kojem se nalazila jedna ikona. Drugi oltar bio je neprikladan za slavljenje mise pa je vizitator naredio da ga se povisi i proširi.[163]

Iz iskaza nekoliko picokara koje su pred vizitatorom izjavile da su redovničko odijelo primile od braće dominikanaca, koji su povremeno pohodili njihovu zajednicu, vidi se da je picokarska zajednica uz crkvu sv. Vinka postupno ostvarivala želju izraženu apostolskom vizitatoru 1579. glede priključenja Trećemu dominikanskomu redu. Sukladno tome, habit koji su nosile bio je bijeli, kako same izričito navode. No nisu sve članice zajednice primile habit iz ruku braće dominikanaca, nego su ga neke samoinicijativno obukle.[164] Iz toga se vidi da je većina picokara pripadala Trećemu dominikanskomu redu, ali bilo je i onih koje nisu nosile dominikanski habit. Jedna od potonjih, picokara Petra Candido, izričito kaže da je sama obukla habit, bez ičijega blagoslova i bez da je položila ikakve zavjete, a na upit pod čijom upravom živi odgovorila je da nije ni pod čijom upravom nego živi slobodno. Ipak je kazala da dominikanci povremeno pohode zajednicu jer u njoj žive neke njihove trećoredice.[165]

---

[162] Usp. *Isto*, str. 289.
[163] Usp. *Isto*, str. 508.
[164] Usp. *Isto*, str. 609-612.
[165] Usp. *Isto*, str. 610.

Premda picokara Petra Candido nije bila dominikanska trećoredica, barem polovicu u zajednici ipak su sačinjavale dominikanske trećoredice, pa se tadašnja zajednica picokara uz crkvu sv. Vinka može smatrati zajednicom Trećega dominikanskoga reda.[166] Pritom treba napomenuti da je ta pripadnost više bila spontana, jer u crkveno-pravnom pogledu nije bilo nikakve odredbe kojom bi se zajednica pripojila Trećemu dominikanskomu redu.

Nekoliko godina prije Garzadorijeva dolaska zajednicu je pogodio skandal te se gotovo utrnula. Slijed neugodnih događaja moguće je rekonstruirati na temelju iskaza picokara koje su svjdočile skandalu. Peteročlanom zajednicom[167] upravljala je starješica Ana (Anica) Jurečić iz Vrdola, koja je zbog skandala napustila zajednicu i otišla kod svoje sestre u Jelsu. Vizitator je posjetio bivšu starješicu te zabilježio da ima 37 godina i nosi bijeli habit, kojega je primila od dominikanca Ambroza iz Splita. Rekla mu je kako nije položila nikakve zavjete, pa je stoga slobodna sklopiti brak ako poželi. Dvanaest godina nakon ulaska u starogradsku zajednicu, zbog smrti dotadašnje starješice, preuzela je upravljanje samostanom i vršila starješinsku službu sedam godina, pobrinuvši se kroz to doba za popravak crkve sv. Vinka kojoj je prijetilo urušavanje. Što se tiče skandala koji je pogodio zajednicu, bivša starješica Ana Jurečić kaže da je picokara Petra Candido, kćer Abramova, sagriješila bludno s dominikancem Vinkom Babarovićem iz Jelse. Kao starješica, Ana Jurečić nije mogla dopustiti da dotična i nakon toga nastavi živjeti u zajednici, ali ni podnositi uvrede njezinih dviju sestara, koje su boravile u zajednici. Stoga je preselila kod sestre u Jelsu, koja je prije udaje također živjela u picokarskoj zajednici uz crkvu sv. Vinka. Na koncu kaže da, dok je ona tamo živjela, zajednica nije prakticirala zajedničku molitvu, niti su picokare živjele po ikakvim pravilima, a vlast nad njima imao je isključivo hvarski biskup, koji je tu službu povjeravao nekom svećeniku.[168]

Što se tiče vremenskoga određivanja skandala, on se dogodio prije 1618. godine. To zaključujemo na temelju iskaza picokare Nikolete Pulitić, koja je vizitatoru Garzadoriju 1625. izjavila da u zajednici živi već šest godina, ali i da zna kako su tu ranije živjele picokare kojima se ona nije htjela priključiti jer su bile na lošem glasu zbog skandala uslijed kojega je zajednicu napustila starješica Ana Jurečić.[169] Očito je picokara Nikoleta ušla u zajednicu tek

[166] Kako će se vidjeti u nastavku, dvije od četiri picokare sigurno su bile dominikanske trećoredice, jedna to nije bila, a Petra Candido, iako službeno nije bila dominikanska trećoredica, ipak je nosila bijeli habit. I bivša starješica zajednice Ana (Anica) Jurečić bila je dominikanska trećoredica.
[167] Da je u zajednici bilo pet picokara zaključujemo iz izjave picokare Petrice Petrinović koja kaže da je s još tri picokare živjela u zajednici pod upravom opatice Anice iz Makarske. Uz spomenute Petricu Petrinović i Anu (Anicu) Jurečić, po imenu je poznata još samo Petra Candido. No njima treba dodati još dvije rođene sestre Petre Candido, koje u svom iskazu spominje bivša starješica Ana Jurečić. Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 609-612.
[168] Usp. *Apostolske vizitacije*, str. 611-612.
[169] Usp. *Isto*, str. 608.

nakon što je skandal prošao. Budući da je 1625. već šest godina boravila u zajednici, to znači da je u nju stupila 1619. Znajući da se zajednici pridružila nakon smirivanja situacije vezane uz skandal, može se zaključiti da se on dogodio prije 1618. godine. Na temelju toga i na temelju iskaza bivše starješice Ane Jurečić, moguće je pobliže odrediti i neke druge kronološke podatke vezane uz bivšu starješicu. Naime, zajednicom je upravljala sedam godina, do skandala, što znači da je starješinstvo Ane Jurečić trajalo otprilike od 1610. do 1617. Budući da je u zajednicu stupila dvanaest godina prije nego li je postala starješica, znači da je u samostan došla oko 1598. Uzevši u obzir da je vizitatoru 1625. izjavila da ima 37 godina, to znači da je rođena 1588. i da je u trenutku stupanja u samostan imala desetak godina.

Jedna od picokara koja je bila članica zajednice u trenutku skandala jest Petrica Petrinović, kći Petra iz Staroga Grada. No ona se u tim trenutcima nije nalazila u samostanu, nego u posjetu kod svoje sestre u Šolti. Po povratku u Stari Grad čula je da je picokara Petrica Škampavijina oklevetana da je s nekim sagriješila.[170] Njezin iskaz je zanimljiv jer se u njemu spominje oklevetana picokara Petrica Škampavijina, dok bivša starješica spominje picokaru Petru Candido ne ostavljajući mogućnost da je bila oklevetana. Kako bismo razriješili nedoumicu posegnuli smo za iskazom same picokare Petre Candido koja se u trenutku vizitacije nadbiskupa Garzadorija također nalazila u samostanu. Ona je apostolskom vizitatoru otvoreno priznala da je sagriješila s dominikancom Vinkom Babarovićem, koji je često dolazio sestrama. Također kaže da je sve već priznala svom ispovjedniku i nada se da će joj Bog oprostiti.[171]

Iz svega iznesenoga može se okvirno rekonstruirati razvoj događaja. Picokara Petra Candido pokazala je izvjesnu ljudsku slabost te sagriješila bludno s dominikancem Vinkom Babarovićem. Starješica Ana Jurečić nije mogla prihvatiti da picokara Petra i nakon toga ostane u samostanu, tim više što je bila izložena verbalnim napadima drugih dviju članica zajednice, inače rođenih sestara Petre Candido. Vjerojatno se postavila po načelu *ili ja ili ona* te ubrzo nakon skandala napustila samostan i preselila kod svoje sestre u Jelsu. Pritom je ponijela sa sobom neke stvari iz samostana i zadržala ih kod sebe. Što se tiče ostatka zajednice, očito je jedino picokara Petra Candido ostala u samostanu, jer se njezine sestre kasnije ne spominju kao članice zajednice, a picokara Petrica Petrinović sama svjedoči da je na neko vrijeme napustila kompromitiranu zajednicu, da bi se kasnije u nju opet vratila.

[170] Usp. *Isto*, str. 609.
[171] Usp. *Isto*, str. 611.

Uskoro su u zajednicu došle nove picokare, Nikoleta Pulitić i Margarita Mihojević, a bivša starješica Ana Jurečić ostala je živjeti kod svoje sestre u Jelsi.

Stanje zajednice na dan 3. siječnja 1625.

Nakon burnih događaja, koji su gotovo utrnuli zajednicu picokara uz crkvu sv. Vinka, samostan se polako obnovio pa je apostolski vizitator 3. siječnja 1625. u njemu zatekao četiri picokare. Ovdje ćemo iznijeti podatke koje je vizitator o njima zabilježio.

Picokara Petrica Petrinović, kći Petra iz Staroga Grada na Hvaru, bila je najstarija članica zajednice, premda je imala oko 36 godina. U zajednicu je stupila jer se u nekoj bolesti zavjetovala da će, ako ozdravi, služiti Bogu i sv. Dominiku u samostanu sv. Vinka s ostalim picokarama. Bijeli habit primila je iz ruku dominikanca Dominika Biondića, pred kojim se za vrijeme mise zavjetovala da će služiti sv. Dominiku obdržavajući siromaštvo, čistoću i posluh. Ona je bez sumnje bila dominikanska trećoredica. Budući da je šest godina živjela pod upravom starješice Ane Jurečić, to znači da je u samostan stupila oko 1611. godine. U trenutku izbijanaj opisanoga skandala nalazila se u posjetu kod svoje sestre u Šolti, a po povratku u Stari Grad poslušala je savjet da se ne vraća u samostan dok traje skandal i dok je situacija među picokarama napeta. Što se tiče molitvenoga života, dok je bila u samostanu picokare nisu zajednički molile časoslov, nego ružarij i druge molitve, a na misu su svakodnevno zajednički odlazile kod braće dominikanaca. Samostanski prihodi su mali, picokare se uzdržavaju radom svojih ruku, žive pod upravom sestre koju nazivaju opaticom, a povremeno ih posjećuje mjesni biskup i netko od dominikanaca.[172]

Osim nje, u trenutku skandala članica zajednice bila je picokara Petra Candido iz Staroga Grada. Budući da smo njezinu ulogu u to teško doba već izložili, ovdje iznosimo ostale podatke o njoj. U trenutku apostolske vizitacije imala je 33 godine, a bijeli habit obukla je jer se, pošto se teško razboljela, njezin otac Abram zavjetovao da će je poslati u samostan ako preživi. Nakon ozdravljenja stupila je u samostan sv. Vinka i sama obukla bijeli habi, bez prisustva dominikanaca i bez ičijega blagoslova, što znači da službeno nije bila dominikanska trećoredica. Izjavila je da nije položila nikakve zavjete, a na upit pod čijom upravom živi odgovorila je da ne živi ni pod čijom upravom, nego da je slobodna. O životu u samostanu izjasnila se slično prethodnoj picokari, naglasivši da sestre smiju izlaziti iz zajednice kako žele, jer nisu vezane klauzurom. Izjavila je i da je u samostanu živjela picokara koja ga je

[172] Usp. *Isto*, str. 609-610.

napustila, poonijevši sa sobom sve što je vrijedilo, tako da u samostanu više nema gotovo ništa.[173] Jasno je da je aludirala na bivšu starješicu Anu Jurečić, premda ju nije imenovala.

Preostale dvije picokare u zajednicu su došle nakon skandala. Nikoleta Pulitić, kći Vidana iz Staroga Grada, u trenutku vizitacije imala je 23 godine, a habit je obukla prije šest godina, primivši ga iz ruku dominikanca Dominika iz Staroga Grada, koji se sada nalazi u zadarskom samostanu. U zajednicu je stupila jer se željela posvetiti Bogu u redovničkom staležu, što su prihvatili i njezini roditelji. Nije položila redovničke zavjete, nego se obvezala provoditi život u molitvi. I ona je bila dominikanska trećoredica.[174]

Najoskudniji su podatci o picokari Margariti Mihojević. Zna se samo da je bila kći Petra iz Vrboske, da je u trenutku vizitacije imala oko 26 godina i da je nosila bijeli habit. Zanimljiva je njezina izjava da joj habit nije dao nitko od dominikanaca, niti ga je obukla po dolasku u starogradski samostan, nego ga je iz pobožnosti nosila još u roditeljskom domu.[175]

Daljnja sudbina zajednice

Zbog nedostatka pisanih vrela, nemoguće je detaljnije osvijetliti daljnju sudbinu picokara uz crkvu sv. Vinka. Ni matice umrlih starogradske župe ne pružaju mnogo podataka o njima. Ipak, navode da je 4. prosinca 1634. preminula picokara Lukrecija u dobi od oko 80 godina, a pokopana je u dominikanskoj crkvi sv. Petra Mučenika.[176] Ona očito nije živjela uz crkvu sv. Vinka, jer se ne spominje 1625. prigodom treće apostolske vizitacije, nego sama ili u svojoj obitelji. Vjerojatno je ipak bila dominikanska trećoredica, jer joj je tijelo pokopano u dominikanskoj crkvi.

Što se tiče samostana i crkve sv. Vinka, zna se da je patronat nad njima vjerojatno potkraj 16. ili početkom 17. st. došao u ruke obitelji Candido, pa se kao vlasnici navode Abram Candido i kasnije njegov sin Nikola, tj. otac i brat spominjane picokare Petre. Nikola je inače bio mletački vojni graditelj, a njegove su kćeri također bile picokare u samostanu sv. Vinka. Možda su upravo one bile među posljednjim stanovnicama samostana, jer su svu njegovu imovinu potkraj 17. st. ostavile starogradskoj župi. Crkva sv. Vinka temeljito je obnovljena 1873., kad je vjerojatno dobila današnji četvrtasti oblik nalik na stambenu kuću. Pritom je stara crkva ostala u zapadnom dijelu, a njezina je apsida pretvorena u sakristiju.

[173] Usp. *Isto*, str. 610-611.
[174] Usp. *Isto*, str. 608-609.
[175] Usp. *Isto*, str. 609.
[176] Usp. MU-STGR 1650.-1667., dne 4. XII. 1634.

Tada je i glavni naslovnik crkve sv. Vinko Fererski promijenjen u dotadašnju suzaštitnicu sv. Luciju, a od nekadašnjega samostana sada je vidljiv tek zid s istoka crkve.[177]

Ako su sestre Candido i bile posljednje stanovnice samostana sv. Vinka, ipak nisu bile posljednje dominikanske picokare u Starom Gradu, jer matice umrlih potkraj 18. i na početku 19. st. spominju tri dominikanske trećoredice. Pritom nije jasno je li došlo do pokušaja obnove samostana ili su te trećoredice, što nam se čini vjerojatnijim, živjele u svojim obiteljima. To ne isključuje mogućnost da su se svakodnevno ili povremeno sastajale na zajedničku molitvu. Svakako, 22. listopada 1792. preminula je osamdesetsedmogodišnja picokara Ozana Politeo, krsnim imenom Kristica, kći Franjina,[178] a poslije četrnaest godina, 27. studenoga 1806., i picokara Gašparina Derosi, kći Lukina. Potonja je preminula uslijed moždanoga udara, a pokopana je u crkvi braće dominikanaca.[179]

Posljednja dominikanska picokara u Starom Gradu koju spominju matice umrlih jest s. Vinka. Preminula je 5. ožujka 1808. u dobi od 85 godina, a pokopana je u crkvi braće dominikanaca.[180] Premda u matici umrlih ne piše njezino prezime, nedvojbeno je riječ o picokari Vinki Vranjican koja se u travnju 1752. spominje u registru Dalmatinske dominikanske provincije. Ondje je zabilježeno da je dominikanski provincijal dopustio pobožnoj djevojci Margariti Nepici Vranjican iz Staroga Grada da obuče habit sestara Trećega dominikanskoga reda, pri čemu je dobila ime s. Vinka. Poslije jedne godine, 15. srpnja 1753., pred dominikancom Ambrozom Gordom položila je prve zavjete.[181] Do smrti je kao dominikanska picokara živjela u rodnom gradu.

---

[177] Usp.: *Apostolske vizitacije*, str. 384; J. KOVAČIĆ, "Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima", str. 373.
[178] Usp. MU-MU-STGR 1764.-1812., br. 93/1792. Pokopana je u grobnici bratovštine Presvetog sakramenta u župnoj crkvi.
[179] Usp. MU-MU-STGR 1764.-1812., br. 331/1806.
[180] Usp. MU-MU-STGR 1764.-1812., dne 5. III. 1808.
[181] Usp. RP 2, str. 155, 164.

4. 3. Samostan sv. Mihajla kraj Stona

Biskup Toma Crijević

Više od četiri stoljeća na brdu sv. Mihajla kraj Stona, uz drevnu crkvicu posvećenu tom svecu, postojala je zajednica pobožnih žena koje su pripadale Trećemu dominikanskomu redu. Nazivali su ih picokarama, bijelim dumnama (duvnama)[182] i trećoredicama Reda sv. Dominika. U krajnjem siromaštvu provodile su gotovo pustinjački život, uzdržavale su se radom svojih ruku i uživale glas uzorne zajednice. Nisu im bila poznata pravila Trećega dominikanskoga reda, a umjesto klasičnih redovničkih odijela nosile su uglavnom crnu obuću, bijele čarape, bijelu suknju i košulju, crni džemper ili bluzu te bijelu maramu na glavi, a o pojasu krunice koje su same izrađivale. Živjele su u svojoj kućici uz crkvicu sv. Mihajla, uz koju su i pokapale svoje preminule sestre. Njihova povijest nije pobudila veći interes stručnjaka,[183] pa zato sve do sada nije postojala kritička studija o njima. Ipak, neki su se autori ukratko osvrnuli na njih. Talijanski dominikanac Serafino Razzi posvetio je nekoliko redaka svoga djela *Povijest Dubrovnika* posjetu toj zajednici,[184] a dubrovački dominikanac Serafin Marija Crijević posvetio im je malo prostora u svom rukopisu o povijesti Dubrovačke dominikanske kongregacije.[185] Daniele Farlati i Jacobo Coleti u osmomu svesku djela *Illyricum sacrum* pisali su o njihovu utemeljitelju te, uz još nekoliko podataka, donijeli prijepis bule o utemeljenju zajednice.[186] Pišući o crkvenoj povijesti Stona i nekadašnje Stonske biskupije po nekoliko redaka posvetili su im Vladimir Taljeran[187] i Ante Dračevac,[188]

---

[182] Za razliku od njih, franjevačke trećoredice, koje su živjele uz stonsku crkvicu sv. Kuzme i Damjana, vjernici su nazivali crnim dumnama.

[183] Za razliku od stonskih dominikanki, crkvica sv. Mihajla uz koju su živjele itekako je pobudila interes istraživača i znanstvenika. Među ostalima, o njoj su pisali: Ivo BABIĆ, "Bilješke o crkvi sv. Mihajla u Stonu", *Peristil*, god. 38, Zagreb, 1995., str. 15-22; Ljubo KARAMAN, "Crkvica sv. Mihajla kraj Stona", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, god. 15, br. 1, Zagreb, 1928., str. 81-103; Ljubo KARAMAN, "O vremenu gradnje sv. Mihovila u Stonu", *Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. 9, br. 3, Zagreb, 1960., str. 81-82; Vinicije LUPIS, *Sakralna baština Stona i okolice*, Ston, 2000., str. 83-84, 91-93, 107-108, 154, 205, 217; Branko MATULIĆ, "Konzervatorsko-restauratorski zahvati na freskama u Crkvi sv. Mihajla u Stonu", *Dubrovnik*, god. 11, br. 1-2, Dubrovnik, 2000., str. 235-241; Frano RADIĆ, "Putovanje našeg urednika", *Starohrvatska prosvjeta*, god. 3, br. 1, Knin, 1897., str. 42; Frano RADIĆ, "Sredovječne crkve u Stonu", *Starohrvatska prosvjeta*, god. 4, br. 2, Knin, 1898., str. 77-81; Krešimir REGAN i Branko NADILO, "Ranokršćanske i predromaničke crkve u Stonu", *Građevinar*, god. 58, br. 9, Zagreb, 2006., str. 764-766.

[184] Usp. S. RAZZI, *Povijest Dubrovnika*, str. 172.

[185] Usp. MCSD 4, str. 91-94.

[186] Usp. D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 352, 358.

[187] Usp. Vladimir TALJERAN, *Zrnca za povijest Stona*, Dubrovnik, 1935., str. 28-29, 70.

[188] Usp. Ante DRAČEVAC, "Srednjovjekovna Stonsko-zahumska biskupija", *Tisuću godina Trebinjske biskupije*, (ur. I. Puljić), Sarajevo, 1988., str. 87.

a dominikanac Stjepan Krasić kratko se osvrnuo na njih u disertaciji o Dubrovačkoj dominikanskoj kongregaciji i u djelu o povijesti Dominikanskoga reda u našim krajevima. Godine 1972. Krasić im je posvetio i kraći napis u *Vjesniku Hrvatske dominikanske provincije*,[189] a Jure Krišto pisao je o neuspjelim pokušajima da se stonske dominikanke priključe Kongregaciji sv. Anđela čuvara sestara dominikanki.[190] Uvažavajući pisanje spomenutih autora, ovdje ćemo, prvenstveno na temelju objavljenih i neobjavljenih vrela, donijeti cjelovit kritički prikaz povijesti stonskih dominikanskih trećoredica.

U Stonu je najkasnije od početka 15. st. uz crkvu sv. Kuzme i Damjana postojala zajednica rekluza koje su se s vremenom priključile Trećemu franjevačkomu redu.[191] No u gradu se poslije nekog vremena okupilo još nekoliko pobožnih žena koje očito nisu željele priključiti se toj zajednici, pa su od biskupa Tome Crijevića zatražile da ih prizna kao samostalnu zajednicu. Kako ćemo vidjeti u nastavku, biskup im je udovoljio, no prije nego li krenemo u izlaganje tog biskupova čina, ukratko ćemo prikazati njegov životni put.

Toma Crijević rođen je oko 1474. u plemićkoj dubrovačkoj obitelji. Otac mu se zvao Ivan. U rodnom je gradu u dječačkoj dobi stupio u dominikanski samostan u kojemu je, nakon novicijata i polaganja redovničkih zavjeta, započeo studij.[192] Pošto je oko 1497. zaređen za svećenika, 5. lipnja te godine poslan je na daljnji studij u Ferraru.[193] Odatle je 15. srpnja 1501. premješten u Padovu,[194] a 28. lipnja 1502. u Veneciju.[195] Opća skupština Reda premjestila ga je 11. svibnja 1505. za bakalaureusa u Ferraru, gdje se zadržao barem jednu godinu i vjerojatno dovršio studij te, prema nekim piscima, stekao doktorat iz teologije i obaju prava.[196] Možda je tamo neko vrijeme i predavao na učilištu svoga Reda, a potom se vratio u rodni grad gdje je od 1511. do 1513. i ponovno od 1528. do 1530. bio vikar Dubrovačke dominikanske kongregacije.[197] U međuvremenu je u listopadu 1529. putovao u Jeruzalem.[198]

Kako je katolička vjera bila službena u Dubrovačkoj Republici, njezine vlasti nisu tolerirale širenje krivovjernih učenja među svojim podanicima, između ostaloga i zato jer su

---

[189] Usp.: Stjepan KRASIĆ, *Congregatio Ragusina Ord. Praed. (1487-1550)*, Romae, 1972., str. 97; Stjepan KRASIĆ, "Zaboravljene bijele čuvarice hrvatske nacionalne svetinje u Stonu", VHDP, god. 9, br. 22, Zagreb, 1972., str. 23-25; S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 134-135.
[190] Usp. J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 132-136.
[191] Usp. D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 336, 347.
[192] Usp. Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur, 4,* (priredio S. Krasić), Zagreb, 1980., str. 135-136.
[193] Usp. Stjepan KRASIĆ, "Regesti pisama generala Dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392-1600)", *Arhivski vjesnik*, god. 17-18, Zagreb, 1974-75., str. 238. br. 852.
[194] Usp. S. KRASIĆ, "Regesti pisama, 2", str. 203. br. 955.
[195] Usp. *Isto*, 206. br. 984.
[196] Usp.: S. M. CRIJEVIĆ, *Bibliotheca Ragusina*, str. 136; D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 351; S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 173-174.
[197] Usp. S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 148, 149.
[198] Usp. S. KRASIĆ, "Regesti pisama, 2", str. 224. br. 1167.

se bojale da bi to narušilo jedinstvo države koja se ionako nalazila na razmeđu islamskoga i kršćanskoga svijeta. Stoga je Senat 1530. uveo u Dubrovačku Republiku inkviziciju s poglavitom zadaćom sprječavanja širenja protestantske literature. Služba prvoga inkvizitora za područje čitave države bila je povjerena dominikancu Tomi Crijeviću. On je tu službu vršio do imenovanja trebinjsko-mrkanjskim biskupom 1532.[199]

Crijević je nekoliko puta obavljao diplomatske poslove za Dubrovačku Republiku. Koliko je poznato, prvi put je 18. studenoga 1521. poslan u tajnu diplomatsku misiju u Ugarsku, a potom u svibnju 1522. u Napulj kako bi vladama kršćanskoga Zapada prenio važne vijesti o Turskom Carstvu. Poslije nekoliko godina, potkraj veljače 1528., putovao je u Senj kapetanu Petru Kružiću, gdje odlazi i 18. svibnja 1529. kako bi preuzeo od njegova glasnika pisma hrvatsko-ugarskoga kralja. U državnoj diplomatskoj misiji bio je ponovno u lipnju 1530. i u prosincu 1532. kad je, primivši u Rimu biskupsko ređenje, prema odluci dubrovačkoga Senata, proslijedio caru Karlu V. kako bi obranio razne državne interese i obnovio povlastice dubrovačkih trgovaca.[200]

Poslije smrti trebinjsko-mrkanjskoga biskupa Franje Pucića, inače također dominikanca, dubrovački je Senat 29. listopada 1532. izabrao za njegova nasljednika Tomu Crijevića. Kako bi od pape primio potvrdu izbora, Crijević se 11. studenoga uputio u Rim, gdje je papa Klement VII. 16. prosinca 1532. potvrdio izbor i zaredio ga za biskupa. Nakon spomenute diplomatske misije kod cara Karla V., vratio se u Dubrovnik odakle je, koliko su mu prilike dopuštale, upravljao svojom biskupijom.[201]

Godine 1541. Crijević je putovao papi Pavlu III. u Rim i ishodio odvajanje Stona od Korčulanske biskupije. Naime, kako se Ston nalazio na dubrovačkom području, a Korčula na mletačkom, vlastima Dubrovačke Republike nije odgovaralo da korčulanski biskup s mletačkoga području vrši jurisdikciju i na dubrovačkom području. Stoga im je bilo u interesu odvojiti Ston od Korčule i obnoviti Stonsku biskupiju, čije je sjedište 1300. bilo premješteno u Korčulu.[202] Pregovore s papom povjerili su svom prokušanom diplomatu, sada već biskupu Tomi Crijeviću, koji je ishodio obnovu Stonske biskupije, pri čemu je papa Pavao III. upravo njega imenovao prvim biskupom obnovljene biskupije. Upravljanje Stonskom biskupijom preuzeo je 1. prosinca 1541. i trudio se oko uređenja vjerskoga života u njoj. Na njegov zahtjev dubrovačke vlasti dale su izgraditi u Stonu novu katedralu i povećale su priloge za

---

[199] Usp. S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 129-130, 175. T. Crijevića je 1532. u inkvizitorskoj službi naslijedio dominikanac Petar Gučetić, koji će ga 1550. naslijediti i u službi stonskoga biskupa.
[200] Usp. S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 142-143.
[201] Usp.: D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 305-306; S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 143, 174-175.
[202] Više o tome vidi u: Božo BANIČEVIĆ, *Korčulanska biskupija (1300.-1803.)*, Split, 2003., str. 26-50.

uzdržavanje biskupa, a on je zauzvrat kod pape Pavla III. 1549. ishodio pravo da stonske biskupe ubuduće imenuje dubrovački Senat. Od 1545. Crijević je u Dubrovniku zamjenjivao odsutnoga nadbiskupa Gian Angela Medicija (kasniji papa Pio IV.), a Stonskom biskupijom upravljao je do 1550., kad je odstupio sa službe, zadržavši ipak upravljanje Trebinjsko-mrkanjskom biskupijom. Povukao se potom u benediktinsku opatiju sv. Jakova u Višnjici kraj Dubrovnika, kako bi tamo proveo ostatak života. Na putu iz te opatije u Dubrovnik 10. listopada 1562. pogodio ga je moždani udar te je preminuo. Pokopan je u dubrovačkoj katedrali.[203]

Toma Crijević nije ostavio za sobom pisanih djela, premda je, prema suvremeniku i subratu mu Ambrozu Ranjini, izvrsno poznavao filozofiju, teologiju i kanonsko pravo. Ne čudi stoga da je učitelj Dominikanskoga reda Stjepan Usodimare 1. lipnja 1553. fr. Dominiku Bući dopustio tiskanje djela *Beati immaculati*, ali tek nakon što ga pregledaju biskup trebinjsko-mrkanjski Toma Crijević i stonski Petar Gučetić, obojica nekoć članovi Dubrovačke dominikanske kongregacije.[204] Crijević je obavio i teološku korekturu propovijedi o Kristovu utjelovljenju subrata Klementa Ranjine, koju je ovaj potom objavio u svojoj zbirci *Quodlibet declamatorium cum suis figuris* (Venecija 1541.) te, s još nekoliko subraće, pregledao njegov za tisak pripremljen ali ipak neobjavljen komentar Sentencija Petra Lombardskoga.[205] Kardinal Tommaso de Vio Caietano, bivši general Dominikanskoga reda, s kojim je Crijević bio u prijateljskim odnosima, posvetio mu je svoje djelo *De emptione rerum raptarum in bello iniusto* tiskano 1541. u Lyonu.[206]

Od utemeljanja zajednice do kraja 16. st.

Nedugo prije nego li je Toma Crijević odstupio sa službe stonskoga biskupa, tri pobožne žene zamolile su ga da im dopusti zajednički živjeti uz neku crkvu. Biskup se o njima raspitao kod više ljudi, uključujući Marka Markovića, gaštalda bratovštine sv. Mihajla kojoj je pripadala crkvica posvećena tom svecu na istoimenom brdu kraj Stona. Kako su svi za dotične žene imali samo riječi pohvale, Crijević je 27. svibnja 1550. upravio bulu Luciji Bašić, Niki Vlahušić i Mariji Bogunić, koje su, po Božjem nadahnuću, zaželjele služiti Bogu gorljivijim kršćanskim i redovničkim životom. Kako bi udovoljio njihovoj želji, biskup im je

[203] Usp.: D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 350-353; S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 175-176.
[204] Usp. S. KRASIĆ, "Regesti pisama, 2", str. 264, br. 1520.
[205] Usp. S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 176, 189.
[206] Usp. *Isto*, str. 174.

poklonio crkvicu sv. Mihajla na brdu posvećenu tom svecu kraj Stona, s pripadajućom kućicom i okolnom zemljom, koje je prethodno osobno obišao s nekoliko pratitelja i uvjerio se o prikladnosti tog mjesta. Dopuštajući im da se nastane uz rečenu crkvicu i da ondje provode život prema pravilima Trećega dominikanskog reda ili nekoga drugog reda, kako im se bude činilo prikladnijim, odredio je da zauzvrat svake godine o Uskrsu poklone njemu i njegovim nasljednicima na čelu Stonske biskupije jedno janje.[207] Svima pak koji bi u budućnosti pokušali učiniti nešto protiv biskupove darovnice ili protiv samih sestara zaprijetio je unaprijed izrečenim izopćenjem.[208]

Rečenom bulom biskup Toma Crijević službeno je utemeljio zajednicu pobožnih žena, dodijelivši im crkvicu sv. Mihajla na brdu kraj Stona s pripadajućom kućicom i zemljištem. Stoga je ta bula ujedno fundacijska isprava i darovnica koja je omogućila stonskim dominikankama da kroz narednih nekoliko stoljeća slobodno i samostalno žive u svom domu. Pritom su se nedvojbeno sa zahvalnošću sjećale biskupa Crijevića koji je, uvaživši njihovu molbu, postao njihov utemeljitelj.

Toma Crijević svojom bulom nije stavio picokare ni pod čiju upravu niti ih je pridružio nekom redu, nego im je dopustio da same odluče žele li slijediti pravilo Trećega dominikanskoga reda ili neko drugo pravilo. One su se očito odlučile za pravilo Trećega dominikanskoga reda pa su dvanaest godina poslije utemeljenja, 1562., zatražile od dubrovačkih dominikanaca da im daju dominikansko odijelo. Kapitul Dubrovačke dominikanske kongregacije, koji je pod predsjedanjem vikara Dominika Getaldića održan 23. travnja 1562. u samostanu sv. Križa u Gružu, udovoljio je njihovoj molbi i dao im dominikanko redovničko odijelo. Tog su dana picokare uz crkvicu sv. Mihajla kraj Stona službeno primljene u Treći dominikanski red i došle su pod upravu Dubrovačke dominikanske kongregacije.[209] Preuzevši tada brigu za stonske sestre, vikari Dubrovačke dominikanske kongregacije redovito su njihovim upraviteljem imenovali nekog svjetovnog svećenika nastanjenoga u Stonu, a sebi su pridržavali pravo imenovanja picokarskih starješica. Tako je ostalo do 1689., kad je stonski biskup Karlo Olantes podvrgnuo picokare pod vlast mjesnoga biskupa.[210]

---

[207] Usp. Nakon ukidanja Stonske biskupije, taj se običaj održao, ali s tom razlikom da su picokare janje poklanjale stonskom župniku. Usp. V. TALJERAN, *Zrnca za povijest Stona*, str. 28.
[208] Originalni dokument čuva se u župnom uredu u Stonu, a prijepis u: ADB, B. St., sign. 4, ser. 1, br. 1, *Liber diversorum 1772.* – , f. 30-31. Tu se nalazi i potvrda bule koju je, na molbu samih picokara, izdao biskup Franjo Marija Sorkočević (Sorgo) 23. III. 1775. (Ondje, f. 31.) Prijepis bule vidi u: D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 352.
[209] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 1, br. 1, *Liber diversorum 1772.* – , f. 31.
[210] Usp. MCSD 4, str. 93.

Nešto više od trideset godina poslije utemeljenja, zajednicu je u travnju 1588. posjetio talijanski dominikanac Serafino Razzi. On je u to doba vršio službu vikara Dubrovačke dominikanske kongregacije, pa je time bio nadležan i za stonske sestre. Zapisao je da "dvije trećine milje od Malog Stona, na ljupkoj uzvisini, svet i osamljen život vodi nekoliko sestara pokornica, iliti dominikanskih trećoretkinja, na dobrome glasu u tome gradu i u biskupiji". U nastavku kaže da je u zajednici zatekao osam picokara koje nemaju klasičnoga samostana, nego žive u nekoj kući. Kako nisu govorile talijanski nego samo hrvatski, on ih je "preko prevoditelja osokolio da i dalje ustraju u svojoj božanskoj i svetoj službi, i da budu na još boljem glasu koji ih prati do biskupa i po gradu." Osvrt na život stonskih dominikanki Razzi završava sljedećim opisom: "Te dominikanke, gotovo pustinjakinje, imaju crkvicu i udobnu kućicu s tkalačkim stanovima na kojima rade nakon svoje službe i molitava. Oko svoje nastambe imaju i vrtove s vinogradima i malim poljima bogatim drvećem i voćem. Imaju i stado ovaca, te pastiricu i psa što po danu čuva te životinje, a po noći njihovu kuću. Imaju mnogo košnica s pčelama koje im daju mnogo meda. A tih službenica Gospodnjih te je godine bilo tek osam. Blago njima, koje dobrotom i jednostavnošću, tako povučene od svijeta, zaslužuju raj i žive za Boga i za dobre ljude, zadovoljne u ovome životu."[211]

Od početka 17. do početka 20. st.

Stonski biskup, dominikanac Ambroz Gučetić u siječnju 1616. obavio je kanonsku vizitaciju crkvice sv. Mihajla i zapisao da uz nju žive dominikanske trećoredice. Kazao je da crkva ima zvonik sa zvonom, kalež, liturgijsko ruho i oltar s drugim potrepštinama. Poslije dvije godine, za kanonske vizitacije u siječnju 1618. Gučetić nije imao ništa novoga za zabilježiti.[212] Isti biskup izvijestio je u prvoj polovici 17. st. Svetu Stolicu da stonske dominikanke žive izvan klauzure i da se nalaze pod vlašću dubrovačkoga nadbiskupa.[213] Potonja tvrdnja neobična je jer su picokare, kako smo već spomenuli, bile pod vlašću dubrovačkih dominikanaca. No malo je vjerojatno da je Gučetić, ranije dominikanac a potom stonski biskup, greškom ili zabunom ustvrdio da su picokare pod vlašću dubrovačkoga nadbiskupa. Vjerojatnijom se čini pretpostavka da su dubrovački dominikanci s vremenom počeli zanemarivati stonske picokare, pa su mjerodavne crkvene vlasti morale reagirati privremenim preuzimanjem skrbi za njih. Jedino je čudno što je brigu o njima preuzeo

[211] S. RAZZI, *Povijest Dubrovnika*, str. 172.
[212] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 3, br. 2, *Acta visitationis*, f. 66.
[213] Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 135.

dubrovački nadbiskup, a ne stonski biskup. No, picokare su nakon nekog vremena ponovno došle pod vlast braće dominikanaca, čemu je zasigurno pogodovala činjenica da su dominikanci 1629. utemeljili samostan u Brocima kraj Stona.

Biskup Pavao de Gratiis u svom izvještaju Svetoj Stolici od 17. lipnja 1645. kaže da zajednica dominikanskih picokara u Stonu broji osam članica koje žive vrlo čestito, a duhovnu skrb o njima vode dominikanci. Poslije pet godina taj je biskup u izvještaju Svetoj Stolici 25. rujna 1650. kazao da picokare ne polažu nikakve zavjete, nego samo obećavaju da će živjeti u čistoći.[214] Inače je biskup Pavao de Gratiis vodio prepirku s franjevačkim i dominikanskim picokarama u Stonu jer je želio njihove zajednice preustrojiti u klauzurne, na što one nisu pristajale. Kako bi to postignuo, u spomenutom izvještaju iz 1645. zatražio je od Svete kongregacije Koncila dopuštenje za provedbu svoje nakane, ali ga zbog smrti nije dočekao. Tek je 5. listopada 1658. Kongregacija njegovom nasljedniku, dominikancu Karlu Julijaniju de Freddissu, poslala dekret kojim se određuje da dominikanske i franjevačke picokare u Stonu ubuduće obdržavaju klauzuru.[215] No to ipak nije značilo da picokare moraju postati klauzurne redovnice po uzoru na benediktinke, klarise ili klauzurne dominikanke, što se vidi iz činjenice da su franjevke i dominikanke u Stonu i nadalje ostale picokare bez klasične klauzure. Osim toga, stonske dominikanke nisu ni mogle postati klauzurne redovnice jer nisu imale pravoga samostana, nego su živjele u trošnoj kućici, a nisu ni bile unutar grada, što je tada bila obveza za klauzurne redovnice.

Godine 1673/74. zajednica stonskih dominikanki brojala je sedam picokara,[216] ali su one, prema mišljenju stonskoga biskupa Karla Olantesa, počele gubiti prvotnu revnost. Stoga ih je biskup 1689. podložito izravno svojoj vlasti, vjerojatno kako bi mogao neposredno i s punim autoritetom utjecati na život zajednice s ciljem njezine obnove.[217] Od tada pa do smrti posljednje picokare stonske su dominikanke bile pod upravom nadležnih biskupa. Držimo da je to jedan od glavnih razloga zbog kojega su slabile i s vremenom se gotovo potpuno ugasile njihove veze s braćom dominikancima.

Biskup Ivan Krstitelj Natalis dva je puta vizitirao stonske dominikanke. Za prvoga posjeta 15. travnja 1684. zabranio im je da u samostan puštaju muškarce i naredio da pozlate kalež za slavljenje mise,[218] a za drugoga posjeta 13. travnja 1687. novom priorom postavio je picokaru Anu, jer je dotadašnjoj priori istekao trogodišnji mandat. Za drugoga posjeta biskup

---

[214] Usp. *Isto*, str. 135.
[215] Usp. D. FARLATI i J. COLETI, *Illyricum sacrum*, str. 358.
[216] Usp.: Zdravko ŠKUNDRICA, "Popis stanovništva Dubrovačke Republike iz 1673/74.", *Arhivski vjesnik*, god. 2, Zagreb, 1959., str. 441; Nenad VEKARIĆ, *Stanovništvo poluotoka Pelješca, I*, Dubrovnik, 1992., str. 276.
[217] MCSD 4, str. 93.
[218] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser 1, br. 2, *Liber diversorum 1615. – 1706.*, f. 111.

bilježi da je nedavno u crkvici sv. Mihajla podignut novi oltar Blažene Djevice Marije, kojega su se picokare obvezale opskrbiti svime potrebnim. Misu je biskup slavio i odriješenje mrtvima podijelio s glavnoga oltara za kojega, kao i za cijelu crkvicu, kaže da je uredna i čista, što se ima zahvaliti picokarama koje o njoj brinu.[219] Biskup Vinko Lupis vizitirao je picokare 15. travnja 1704. i, pošto je dotadašnjoj starješici istekao drugi mandat, predsjedao je izboru nove starješice, čije ime nažalost nije zabilježio.[220] Biskup Franjo Marija Sorkočević 14. lipnja 1773. samo je zabilježio da uz crkvicu žive i o njoj brinu picokare.[221] Tom biskupu došle su 21. ožujka 1775. picokare Katarina Lučić i Margarita Matković te su, u ime svih članica samostana sv. Mihajla, zatražile da se bulu biskupa Tome Crijevića o utemeljenju njihove zajednice zabilježi u registar kurijalnih spisa, što je istoga dana i učinjeno. Iste dvije picokare sutradan su se vratile sa zahtjevom da biskup Sorkočević potvrdi Crijevićevu bulu, što je ovaj 23. ožujka i učinio.[222]

Vjerojatno zbog siromaštva, dominikanke su s vremenom zapustile srednjovjekovnu crkvicu sv. Mihajla, koja je stoga postala neprikladna za bogoslužje. Zato su picokare u 18. st. ispred nje podignule novu crkvicu, naslonjenu na pročelje stare. Time je, nažalost, uništen prednji dio s pročeljem srednjovjekovne crkvice sv. Mihajla.[223]

Dana 3. svibnja 1802. picokare je posjetio biskup Antonin Dolci (Slade) u sklopu kanonske vizitacije crkvice sv. Mihajla. Nažalost, nije ništa zabilježio ni o picokarama ni o crkvici,[224] a rječitiji nije bio ni u zapisniku vizitacije obavljene 28. srpnja 1805. Samo je zabilježio da je pronašao sve dobro uređeno u crkvici, a picokare je potaknuo na pobožan i čestit život.[225]

Prema odredbi Biskupskoga ordinarijata u Dubrovniku, sastavljen je 11. siječnja 1832. popis picokara u samostanu sv. Mihajla. Iz njega se vidi da je u samostanu tada boravilo šest picokara, koje su dane provodile u molitvi i ručnom radu. Uzdržavale su se od rada svojih ruku i od priloga dobročinitelja. Starješica zajednice bila je s. Dominika Duralo, rođena 1775. u župi Crna Gora (danas župa Putnikovići). U samostanu je živjela i njezina starija sestra

[219] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser 1, br. 2, *Liber diversorum 1615. – 1706.*, f. 129.
[220] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser 1, br. 2, *Liber diversorum 1615. – 1706.*, f. 138.
[221] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 3, br. 3, *Acta visitationis*, f. 2.
[222] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 1, br. 1, *Liber diversorum 1772. –* , f. 30-31.
[223] Usp. Cvito FISKOVIĆ, "Ranoromaničke freske u Stonu", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 12, Split, 1960., str. 33.
[224] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 3, br. 3, *Acta visitationis*, f. 15.
[225] Usp. ADB, B. St., sign. 4, ser. 3, br. 3, *Acta visitationis*, f. 26.

Katarina te picokare Franka Slavor,[226] Ana Vlahušić, Jelena Covack (Kovač) i Katarina Sciotarca.[227]

Spomenuta picokara Dominika Duralo, kći Andrije i Marije iz pelješke župe Crna Gora, preminula je 3. ožujka 1839. u dobi od 64 godine, a pokopana je poslije dva dana uz crkvicu sv. Mihajla.[228] Bila je sestra picokare Katarine Duralo, koja ju je, premda pet godina starija, nadživjela za točno pet godina i preminula 14. travnja 1844. u dobi od 74 godine.[229] Nešto manje od godine prije toga, 10. kolovoza 1843. preminula je picokara Franka Slavor u dobi od 64 godine. No ona nije preminula na brdu sv. Mihajla nego u rodnoj župi Crna Gora, gdje se nalazila u posjetu rodbini, pa je ondje i pokopana.[230] Za potonje dvije picokare matica umrlih izričito navodi da su živjele u samostanu picokara sv. Dominika na vrhu Stona (nel Convento delle bizzocare di S. Domenico nel Piano di Stagno).

Smrt triju picokara u razmaku od pet godina zacijelo je teško pogodila malobrojnu zajednicu na brdu sv. Mihajla. Njihov broj time je znatno opao, što dokazuje činjenica da ih sve rjeđe nalazimo zabilježene u maticama umrlih. Naime, kroz više od pedeset narednih godina nalazimo podatke o svega pet preminulih dominikanskih picokara u Stonu. Prva od njih, s. Margarita Lović, preminula je 2. lipnja 1853. u dobi od 43 godine. Matica umrlih piše da je živjela u hospiciju sv. Dominika, a pokopana je 4. lipnja. Bila je porijeklom iz mjesta Doli na Pelješcu, a roditelji su joj bili Ivan i Jelena Špigl.[231] Poslije tri godine, 6. lipnja 1856. preminula je osamdesetogodišnja s. Ana Vlahušić iz Štedrice kraj Opuzena. Pokopana je poslije dva dana, a matična knjiga umrlih bilježi i imena njezinih roditelja Mate i Jelene Kolendić.[232] Sljedeća dominikanska picokara koju nalazimo u matici umrlih jest s. Marija Katičić iz Smokovljana na Pelješcu. Preminula je 11. travnja 1871. od tifusne groznice u dobi od 40 godina, a pokopana je 13. travnja. Otac joj se zvao Ivan, a majčino ime nije zabilježeno u matici.[233] Dvadeset godina poslije nje, 27. prosinca 1891. preminula je osamdesetšestogodišnja s. Klara Šišević, rođena u Trnovi kraj Slanoga od oca Ive i majke Ane Draganje.[234] Poslije šest godina, od kapi je 16. ožujka 1897. preminula s. Klara Rajnović Gunjina iz Trnove, kći Nikole i Kate Gjurjan. Bila je u dobi od 76 godina i 6 mjeseci, a

[226] Prezime joj je ovdje zabilježeno u obliku Leko ili Lesko.
[227] Usp. ADB, B. D., sign. 2, ser. 2, potser. 6., 2.6.2., K 1, Popis picokara u Stonu, Ston, 11. I. 1832.
[228] Usp. MU SV 1833.-1852., f. 5, br. 1/1839.
[229] Usp. MU SV 1833.-1852., f. 12, br. 7/1844.
[230] Usp. MU SV 1833.-1852., f. 10, br. 6/1843.
[231] Usp. MU SV 1841.-1865., f. 42, br. 41/17 od 1853.
[232] Usp. MU SV 1841.-1865., f. 54, br. 10/1856.
[233] Usp. MU SV 1865.-1890., f. 23, br. 15/1871.
[234] Usp. MU SV 1890.-1918., f. 10, br. 20/1891.

pokopana je 18. ožujka "kod crkve bjelih dumana".[235] Neko vrijeme bila je starješica zajednice.[236]

Potkraj 19. stoljeća, u proljeće 1897. picokare je posjetio arheolog Frano Radić. Oduševljen crkvicom sv. Mihajla, Radić piše da je ona "tako znamenita svojim graditeljskim ustrojstvom, mnogobrojnim i raznovrstnim ostancima uresnih kamenitih ulomaka pregrada svetišta, ciborija i ulaznih vrata, kao što i sačuvanim transenvama prozora i dragocjenim ostancima bizantinske fresco slikarije na zidovima, da bez sumnje pripada k najljepšim i svake pomnje i sačuvanja najdostojnijim dalmatinskim spomenicima." Odmah potom Radić upozorava: "Stražnji dio crkve jošte se drži cjelokupan, ali mu je uslied prorovanih temelja i učinkom najzadnje trešnje, u ovom vieku razpukao smierom duljine glavni svod tako, da se je bojati, da se taj preznameniti mali spomenik ne surva u gomilu, na žalost ljubitelja i istraživatelja umjetničkih spomenika, a na sramotu našeg prosvietljenog doba." Stoga poziva nadležne institucije da što prije poduzmu potrebne korake za spas te crkvice, naglašavajući pri tom da ona "pripada ubožnim duvnam III. reda Sv. Dominika" koje su toliko siromašne da "nijesu u stanju, da poprave ni krov svojeg siromašnog stana, kamo li da bi što uložile za popravak propadajuće stare crkve, pa se zato i ove utječu milosrdju i blagodarnosti dobrih kršćana, da bi jim pomogli sačuvati starinsku crkvu kojom se diče."[237]

Kako njegov poziv za obnovom i očuvanjem crkvice sv. Mihajla "kod bielih duvana trećoredkinja Sv. Dominika" nije urodio plodom, Radić ga je poslije jedne godine ponovio u članku u kojem ujedno donosi prvi opis te crkvice. Pritom bilježi da je već ranije neposredno ispred stare crkvice sv. Mihajla sagrađena nova iz koje se kroz vrata na njezinu začelju ulazi u staru. Vjerojatno je prigodom gradnje nove crkvice bilo djelomično oštećeno i porušeno pročelje stare crkvice, čiji je vratni okvir premješten na ulaz nove crkvice, koja je od tada picokarama služila za bogoslužje.[238] Poslije dvadesetak godina zazidana su vrata koja su kroz začelje nove crkvice vodila u staru, pa je Ljubo Karaman 1928. zabilježio kako je jedini ulaz u staru crkvicu "niska, pravokutna rupa u sjevernom zidu te crkvice" do koje se dolazi "kroz tamno spremište u prizemlju duvana", a da bi se kroz nju prošlo treba "duboko se sagnuti ispod spomenutog otvora u zidu crkvice". Tako je crkvica sv. Mihajla, prema Karamanovim

[235] Usp. MU SV 1890.-1918., f. 26, br. 5/1897.
[236] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona*, Ston, 15. X. 1916.
[237] F. RADIĆ, "Putovanje našeg urednika", str. 42.
[238] Usp. F. RADIĆ, "Sredovječne crkve u Stonu", str. 77-78.

riječima, uklopljena "u skup prostih zdanja samostana duvna trećoretkinja sv. Dominika" koje "imaju tu na vrhu glavice sv. Mihajla svoje čedno seljačko gospodarstvo."[239]

Potkraj 19. st. picokare su se obratile za pomoć caru Franji Josipu I. Njihovu molbu preporučio je dubrovački biskup Josip Marčelić kazavši kako picokare nemaju nikakve zaklade iz koje bi se uzdržavale, a dobit od obrađivanja njihovih zemljišta tako je mala da ne dostaje za troškove picokara i njihove crkvice. Marčelić je dodao: "Da nije milostinje dobre čeljadi i vlastoručne zaslužbe, opatice ne bi se mogle uzdržati."[240]

Spomenimo još da se 1890. u samostanu nalazilo šest picokara, 1900. i 1910. bilo ih je pet,[241] a 1916. četiri.[242] Sredinom te godine sastavljen je inventar samostanskih pokretnih i nepokretnih dobara te domaćih životinja što su ih dominikanke uzgajale. Koliko nam je poznato, to je jedini sačuvani (a vjerojatno i jedini sačinjeni) inventar ovog samostana. Sastavio ga je privremeni upravitelj stonske župe, don Vid Rešić, a ovdje ćemo iznijeti njegov sadržaj. Od nekretnina navodi se crkvica sv. Mihajla (površina 65m^2), kuća s dvorištem (površina 56m^2), štala (površina 43m^2), vrtovi (površina 596m^2), gora (površina 6 ha i 129m^2), pašnjaci (površina 128m^2), oranica (površina 218m^2) i kuća u Stonu (površina 68m^2). U samostanskoj kapeli (podignutoj ispred drevne crkvice sv. Mihajla), na kojoj je bilo zvono, nalazili su se oltar s kipom sv. Mihajla Arhanđela i drugi sa slikom Gospe Pompejske, dvije klupe, rešetka za ispovijedanje i dva tepiha. Picokare su posjedovale mali oltarni križ, srebrni pozlaćeni kalež s patenom, viseći svijećnjak, zvonce, dva antepedija, devet malih stolnjaka za oltar, četiri svijećnjaka od mjedi i dva od bijele kovine, 12 posudu za cvijeće, staru uokvirenu sliku s prikazom šest postaja Kristove muke, te uokvirene slike posljednje večere, Presvetoga Srca Isusova, Presvetoga Srca Marijina, Presvetoga Trojstva, sv. Obitelji, sv. Križa, Gospe Karmelske, Gospe od sedam žalosti, Gospe Pompejske, Gospe Lurdske, navještenja Marijina, sv. Josipa, sedam sv. sakramenata, sv. Jurja, sv. Tome, dvije slike sv. Ane i sliku presvetoga euharistijskoga saveza. U posebnom okviru čuvale su uokvirenu bulu biskupa Tome Crijevića o utemeljenju njihove zajednice. Posjedovale su kipove sv. Katarine, sv. Ante i Gospe Lurdske, a od liturgijskoga ruha dvije bijele misnice, dva amikta, dva purifikatora, dva pojasa, dva manuterigija, dva korporala i dva jastučića. Osvim dva rimska misala, imale su i jedan s redom mise za pokojne te svoja pisana pravila. Od pokućstva imale su pet stolova, dvije klupe, jedan banak, 12 sjedalica, šest kreveta sa štramcima i slamaricama, dva limena

[239] Lj. KARAMAN, "Crkvica sv. Mihajla kraj Stona", str. 81.
[240] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.1, K 2, 2.1.1., Msgr. Josip Marčelić C. k. kotarskom poglavarstvu u Dubrovniku, Dubrovnik, 23. VII. 1898.
[241] Usp. N. VEKARIĆ, *Stanovništvo poluotoka Pelješca*, str. 276.
[242] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.1, K 2, 2.1.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona dne 15 listopada 1916.*

umivonika na drvenim stalcima i s vrčvima za vodu, Singer mašinu za šivanje, šest škrinja, jednu zidnu petrolejsku svijeću, malo okruglo ogledalo na stalku i glačalo na žar. U nastavku je pobrojano posuđe, rubenina, razne kućanske potrepštine, oruđe za težačke poslove, dva tkalačka stana, dvije gargače za češljanje vune i posude za ulje. Od domaćih životinja picokare su imale dvije krave, jedno tele, 10 ovaca, dva ovna, dvije koze, jedno kozle i jednu svinju.[243]

Propuštena prilika

Ni desetak godina nakon opisanoga posjeta Frane Radića stonskim dominikankama (1897.), njihov položaj nije se popravio. Svjedoči to dominikanac Anđeo Marija Miškov koji piše da je na brdu sv. Mihajla početkom 20. st. živjelo od tri do pet "pobožnih ženica" u "jednoj siromašnoj kućici". No Miškov nije poznavao ni povijest ni aktualno stanje tih picokara, pa stoga netočno tvrdi da uz svoju kućicu nemaju crkvu.[244] Da uistinu nije mnogo znao o stonskim dominikankama vidi se i iz Miškovljeve izjave da o njihovoj povijesti "nemamo nikakvih podataka, osim što se znade, da su od davnine obstojale".[245] Iz te se tvrdnje vidi da Miškov ne samo da nije znao što o stonskim dominikankama piše njegov subrat Serafin Crijević u rukopisnoj povijesti Dubrovačke dominikanske kongregacije, ni što pišu Farlati i Coleti u osmom svesku znamenitoga djela *Illyricum sacrum*, nego također da se nije potrudio ni raspitati se na licu mjesta o njima. Da je to učinio, u stonskom župnom uredu vidio bi originalnu bulu o utemeljenju picokarske zajednice, a kod samih picokara njezin prijepis. To je tim čudnije kad znamo da je Miškov početkom listopada 1899. u Stonu Velikom održao pučke misije sa subratom Jerkom Vlahovićem.[246] No stonske dominikanke tom prigodom nije ni posjetio.

Vjerojatno su neznanje i neinformiranost o stonskim picokarama kod Miškova rezultirali negativnim stavom prema njima, čak do te mjere da ih uopće nije smatrao dominikankama. Pritom se vodio mišlju da one "sa Redom nemaju nikakvog odnošaja, nit što

---

[243] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1.: Don Vid Rešić Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 8. VIII. 1916.; *Popis pokretnina Samostana "sv. Mihajla" u Stonu* s dodatkom *Popis živuće marve*, Ston, 15. VI. 1916.; *Nekretnine čiji je vlasnik Samostan sv. Mihajla Arhandjela u Stonu*, Ston, 15. VI. 1916. (u originalu je zabunom napisan datum 15. VII. 1915.)
[244] Usp. Anđeo Marija MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija Svetih AnđelaČuvara Sestara Dominikanka utemeljena godine 1904-5.,* rukopis, Korčula s.a., str. 5.
[245] *Isto*, str. 5.
[246] Usp"Sv. Poslanstva u Stonu", *Gospina krunica*, god. 5, br. 11, Split, 1899., str. 349-350.

za Red znadu."[247] No, očito nije bio svjestan da same picokare nisu krive za to. Naime, otkako su dospjele pod biskupsku vlast, sve više su gubile doticaj s braćom dominikancima. Osim toga, kako dominikanaca nije bilo u Stonu, a picokare su rijetko silazile s brda sv. Mihajla i još rjeđe napuštale Ston, zapravo nisu nigdje mogle ni susresti dominikance, a kamoli razviti kakav odnos prema braći svojega Reda. S druge pak strane, očito se dominikanci nisu trudili uspostaviti vezu sa stonskim sestrama i upoznati ih bolje s dominikanskom duhovnošću i karizmom, što bi im omogućilo da razviju svoj redovnički identitet. Svakako, ni Miškov nije odlučio djelovati u tom pravcu jer, govoreći o dominikanskim samostanskim trećoredicama koje je početkom 20. st. odlučio reformirati i okupiti u Kongregaciju sv. Anđela čuvara, piše: "Izmedju dakle tolikih od starine obstojećih kuća naših sestara u našoj Dalmaciji, ostale su samo dvije, ona u Šibeniku i ona u Splitu, dok na onu u Stonu i ne računam."[248]

Miškov uistinu nije računao na stonske dominikanke, pa ih nije ni pokušao uključiti u reformu dominikanskih samostanskih trećoredica koje su živjele u Splitu i Šibeniku, ni u Kongregaciju sv. Anđela čuvara u koju je 1905. okupio sestre iz spomenutih dviju zajednica i iz korčulanske zajednice koju je u međuvremenu utemeljio. Zbog toga su stonske picokare, u spletu još nekih za njih nepovoljnih okolnosti, bile osuđene na izumiranje. Činjenica da kasnije, kako ćemo vidjeti, nisu bile spremne prihvatiti kompromise i sve što je sa sobom neminovno nosilo priključenje Kongregaciji sv. Anđela čuvara ipak ne opravdana to što ih Miškov nije ni pokušao uključiti u svoje planove koji su rezultirali utemeljenjem rečene Kongregacije. To je kod njih nedvojbeno izazvalo osjećaj odbačenosti, a možda i ogorčenosti, što je kasnije pojačalo tvrdoću koja im je priječila kompromis i mijenjanje mentaliteta kao preduvjeta za priključenje Kongregaciji. S druge pak strane, što su godine više prolazile i stonske picokare bivale starije, smanjivala se mogućnost mijenjanja mentaliteta i nekih tvrdih stavova, među kojima i onoga o njima nepojmljivom napuštanju brda sv. Mihajla. Priliku koju je Miškov propustio više nije bilo moguće nadoknaditi i stonske su dominikanke polako ali sigurno išle ususret kraju svoje zajednice.

[247] AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 5-6.
[248] *Isto*, str. 6.

Pokušaji priključenja Kongregaciji sv. Anđela čuvara u prvoj polovici 20. st.

Premda ih fr. Anđeo Marija Miškov nije uključio u Kongregaciju sv. Anđela čuvara, ipak su stonske dominikanke ubrzo shvatile pogodnosti priključenja većoj redovničkoj obitelji, ali i činjenice da im u suprotnom kao zajednici prijeti izumiranje. Stoga su nastojale povezati se s dominikankama u Korčuli i provjeriti mogućnost priključenja njihovoj Kongregaciji. Veliku nadu pružio im je posjet o. Miškova, koji je od 21. do 22. lipnja 1918. obavio kanonsku vizitaciju njihove zajednice. To je ujedno bio njegov prvi posjet stonskim dominikankama, kako sam svjedoči u zapisniku vizitacije: "Pohodio sam za prvi put ove naše tretoredkinje u Stonu, samo da ih vidim i upoznam, te da ih čujem i poslušam. – Dočekale su me vrlo radosno, i moj ih je posjet vrlo utješio."[249]

U nastavku zapisnika Miškov kaže kako je u zajednici zatekao četiri picokare i jednu postulanticu. Službu starješice vršila je od 15. svibnja 1917. dvadesetsedmogodišnja Marija Šutalo iz Bjelovice u Hercegovini. Iz nekih ranijih izvora zna se da je u samostan došla 1906.,[250] a Miškov za nju kaže da je sama naučila čitati i pisati te dodaje: "ozbiljna je, razborita, pobožna, i sestre su s njom zadovoljne." Najstarija članica zajednice bila je osamdesetčetverogodišnja Jelena Mioč iz Vidonja kraj Metkovića.[251] Ona je bila nepismena, baš kao i sedamdesetogodišnja Anica Škurla iz Srednje u Hercegovini.[252] Dome Drvenica iz Trnovice u Dubrovačkom primorju imala je 53 godine i znala je čitati,[253] a postulantica Ana Vitić iz Sutomora kraj Bara imala je 24 godine i bila pismena. Osim drevne crkvice sv. Mihajla, na njihovu se posjedu nalazila "slaba derutna kućica u kojoj one spavaju", jednostavno uređena kuća za goste, kuhinja, nekoliko staja za domaće životinje i obor. Uzgajale su nešto više od 20 ovaca, nekoliko koza i dvije krave te su svakoga dana nosile prodavati mlijeko u Ston, gdje su posjedovale kućicu kraj franjevačkoga samostana. Obrađivale su dva vinograda, posjedovale malo gore i imale nešto ušteđevine na nekoj banci u

---

[249] AKSAČ, *Visitatio canonica Congregationis Sororum, post. Cap. Prov. Rag. Mense Iunio 1918*. (Fascikl *Stonske sestre*)

[250] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona*, Ston, 15. X. 1916.

[251] Miškov piše da je imala 80 godina (AKSAČ, *Visitatio canonica*), no iz matične knjige umrlih vidi se da je početkom ožujka 1920. preminula dva dana prije 86. rođendana (MU SV 1836.-1949., str. 186, br. 5/1920.), što znači da je u doba Miškovljeve vizitacije u lipnju 1918. imala 84 godine.

[252] S. Anica Škurla došla je u samostan oko 1861. godine. Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona*, Ston, 15. X. 1916.

[253] S. Dome Drvenica došla je u samostan oko 1876. godine, a 1916. spominje se u službi starješice. Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona*, Ston, 15. X. 1916.

Dubrovniku. Osim prodajom mlijeka, zarađivale su tkanjem sukna, a vjerojatno i prodajom životinja koje su uzgajale.[254]

Opisujući stonske dominikanke i njihov svakodnevni život Miškov kaže: "One su sada bez habita, samo im je oznakom biela suknja, crni ogrtač, i biela mahrama, a živu po njekom pravilniku što im je biskup naložio: njihov upravitelj je obično župnik, živu siromaški, i radi nutarnjeg i vanjskog ponašanja, svak ih hvali. (...) One same obradjuju svoj vinograd, idju u pašu, i obavljaju sve kućne poslove. Svaki dan, u jutro urane, te zajednički u crkvici izmole prvi dio sv. ružarja, pred podne prije objeda drugi dio, a na večer prije počinka treći dio: ispovjedaju se svake sedmice i pričešćuju se svake nedjelje, riedko imadu sv. Misu u svojoj crkvici. – U njihovoj blizini (na pô puta iz Stona) obstoji i kuća franjevačkih sestara, s kojima živu u dobrom odnošaju, akoprem ove nisu od biskupa ni od župnika, vrlo pohvaljene, jer su medjusobno nesložne i nisu najboljeg ponašanja."[255]

U razgovoru sa stonskim dominikankama Miškov je saznao da se žele priključiti Kongregaciji sv. Anđela čuvara i dobiti službeni dominikanski habit, te da bi im bilo drago kada bi ih posjetile dominikanke iz Korčule, osobito vrhovna poglavarica Kongregacije. Ne želeći donositi neku odluku, Miškov kaže da ih je utješio, ali im nije ništa konkretno obećao. Samo im je rekao da će im se ispuniti želja glede posjeta vrhovne poglavarice Kongregacije iz Korčule. Picokare su se tome obradovale, no u sačuvanim izvorima nigdje nema spomena da ih je časna majka Imelda Jurić uistinu posjetila. Prije nego ih je Miškov napustio, sve su se picokare ispovjedile kod njega, a potom su slavili misu u crkvici sv. Mihajla. Nakon toga Miškov im je održao govor "o duhu Reda, pohvalio njihovo javno i nutrnje ponašanje, te im podielio odriešenje Reda." Na kraju im je obećao pobrinuti se da stonski župnik dobije ovlasti primiti ih u Treći dominikanski red, kako bi tako njihov status dominikanskih trećoredica bio služben i pravno neupitan. Odlazeći od njih, ostavio ih je, kako kaže, "vrlo utješene."[256]

Unatoč želji stonskih dominikanki, do njihova priključenja Kongregaciji sv. Anđela čuvara nije dolazilo. S vremenom je ta njihova želja vjerojatno splasnula, ali se uvijek iznova budila. Stoga je starješica Marija Šutalo 12. travnja 1932. tražila od vršitelja dužnosti stonskoga župnika, don Pere Obuljena, da zapisnički zabilježi slijedeću njezinu izjavu: "Kao stariješinica samostana sv. Mihajla vidim da ni ja niti sestre koje su samnom u samostanu ne možemo da ni najmanje napredujemo u duhovnom životu, pak je naša živa želja, da bi se čim

[254] Usp. AKSAČ, Visitatio canonica.
[255] Isto.
[256] Usp. *Isto*.

prije pridružile č. č. sestrama domenikankama, koje se nalaze na Korčuli, eda bi se pod njihovim nadzorom probudile na spasenje naših duša."[257]

Starješica Šutalo također je zamolila dubrovačkog biskupa da joj dopusti primiti u samostan jednu djevojku iz Sarajeva.[258] Župnik je njezinu izjavu i molbu proslijedio biskupu Josipu Mariji Careviću s preporukom za uvažavanje. Nejasno je zašto je župnik smatrao da za primanje dotične djevojke treba tražiti dozvolu sestara dominikanki iz Korčule.[259] Svakako, biskup je 15. travnja zapisnik i popratno pismo župnika Obuljena poslao Vrhovnom vijeću Kongregacije sv. Anđela čuvara u Korčuli sa zahtjevom da se sestre izjasne o tome i iznesu konkretan prijedlog, dodavši: "Ordinarij želi, da bi se ovo sjedinjenje provelo i da se tako podigne na viši duhovni život spomenuti samostan u Stonu."[260]

Uzevši u pretres izjavu stonske starješice i biskupovu želju za pripojenjem stonskih dominikanki Kongregaciji, Vrhovno vijeće ipak nije moglo tome udovoljiti, pa je časna majka Anđela Milinković obavijestila biskupa o odluci koju je obrazložila slijedećim riječima: "Vrhovno Vijeće nije sporazumno da se složi sa sestrama sv. Mihajla reda sv. Dominika u Stonu, pošto su to osobe, koje apsolutno ne razume redovništvo. One žele da i dalje stoje tamo i žive kao i do sada, a uz to da budu nama pripojene, a to je proti našim Pravilima. Dotične sestre ne bi smjele više tamo primati novih kandidatica i sve bi morale ovdje obaviti Novicijat, a one to neće, koliko je poznato ovom Vrhovnom Vijeću. To su uzroci radi kojih spomenuto Vijeće ne može da se odluči na sjedinjenje s dotičnim sestrama."[261]

Biskup Carević javio je 3. lipnja stonskim dominikankama odluku Vrhovnoga vijeća Kongregacije i pitao ih jesu li u svrhu priključenja Kongregaciji spremne prihvatiti redovnička pravila Kongregacije, obaviti novicijat u Korčuli i ne primati nove kandidatice u svoj samostan. Picokare su mu 14. lipnja odgovorile da prihvaćaju sva tri uvjeta,[262] pa se biskup 11. srpnja ponovno obratio Vrhovnoj upravi Kongregacije s molbom da mu sestre jave "bili se moglo provesti ujedinjenje na temelju" izjave stonskih picokara da pristaju na rečena tri uvjeta.[263]

---

[257] SVU, br. 10/1932., *Zapisnik u nadžupnom uredu Ston*, Ston, 12. IV. 1932.
[258] Usp. *Isto*.
[259] Usp. SVU, br. 10/1932., Don Pero Obuljen Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 13. IV. 1932.
[260] Usp. SVU, br. 10/1932., Msgr. Josip Marija Carević Vrhovnome vijeću Kongregacije, Dubrovnik, 15. IV. 1932.
[261] SVU, br. 10/1932., S. Anđela Milinković Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Korčula, 29. V. 1932.
[262] Usp. SVU, br. 16/1932., *Zapisnik u Nadžupnom uredu*, Ston, 14. VI. 1932.
[263] Usp. SVU, br. 16/1932., Msgr. Josip Marija Carević Vrhovnoj upravi Kongregacije, Dubrovnik, 11. VII. 1932.

Nije jasno zašto je Vrhovno vijeće Kongregacije tek početkom travnja 1933. ponovno uzelo u pretres molbu stonskih picokara i istovjetnu želju dubrovačkoga biskupa.[264] Premda je odgovor ponovno bio negativan, ipak je otvarao put rješenju problema, kako svjedoči kroničarka Kongregacije, s. Česlava Andreis: "Dominikanske trećoredice, koje već dugo žive sakupljene kao u nekom samostanu na jednom brežuljku poviše Stona, zamolile su našu časnu Majku, da ih primi; te da se s nama združe, spravne da prime naša Pravila i Konstitucije. I Preuzvišeni Biskup J. Carević želi da se jednom urede, jer se svuda legitimiraju kao dominikanke, a nose neko čudno odijelo i nemaju nikakvog redovničkog odgoja. Ali pošto je njihov samostan visoko na brežuljku, sestre ne bi mogle svaki dan slušati sv. Misu, zato se Č. Majka obratila pismom starješici trećoredica u Stonu, da nastoji, da se s nama združe i franjevačke trećoredice, koje imaju svoju kuću dolje u Stonu. Tu bi se naše sestre mogle baviti njegovanjem bolesnika, a uz to i gospodarstvom, te bi – naime – iza obavljene zajedničke molitve, sv. Pričesti i prisustvovanja sv. Misi, mogle poći na brežuljak da obrađuju polje i goje stoku."[265]

Iz navedenoga je očito da je Vrhovno vijeće Kongregacije sv. Anđela čuvara ozbiljno razmislilo o molbi stonskih picokara i da je imalo dobru volju, ali je sasvim razumljivo da nije bilo voljno poslati sestre na osamljeni brežuljak, gdje nemaju priliku za svakodnevnu misu. No ako bi i franjevačke trećoredice, koje imaju kuću u Stonu, pristale priključiti se Kongregaciji, onda bi se situacija bitno promijenila, jer bi Kongregacija mogla poslati svoje sestre u Ston, gdje bi se bavile apostolatom njegovanja bolesnika, a ujedno bi imale mogućnost svakoga dana prisustvovati misi u župnoj crkvi te iz Stona odlaziti obrađivati imanje na brežuljku sv. Mihajla. O tom planu časna majka Anđela Milinković pisala je dva puta dubrovačkom biskupu, moleći ga da se zauzme za njegovo ostvarenje.[266] No vjerojatno franjevačke trećoredice nisu bile voljne prijeći u Dominikanski red,[267] čime je propala mogućnost da Kongregacija otvori filijalu u njihovoj kući u Stonu, a time i pokušaj pozitivnog rješenja molbe stonskih dominikanki za priključenje Kongregaciji.

Poslije petogodišnjega zatišja o ovom pitanju, stonski župnik Lovro Totić obratio se 30. studenoga 1938. novoj vrhovnoj poglavarici Kongregacije sv. Anđela čuvara, časnoj majci Česlavi Andreis, prenoseći joj ponovno želju stonskih dominikanki i dubrovačkoga biskupa

---

[264] Usp. ZSVV 1, dne 2. IV. 1933.
[265] KKSAČ 1, dne 2. IV. 1933.
[266] Usp. SVU, br. 16/1933., S. Anđela Milinković msgr. Josipu Mariji Careviću, Korčula, 13. VI. 1933.
[267] Franjevačke trećoredice koje su imale kuću uz crkvu sv. Kuzme i Damjana priključile su se 1935. Družbi sestara franjevki od Bezgrješnog začeća s kućom maticom na Dančama u Dubrovniku. Više o toj redovničko zajednici vidi u zborniku: *Crkva i samostan svete Marije na Dančama*, (ur. L. Paljetak i K. Dabo), Dubrovnik, 2010.

za priključenjem Kongregaciji. No Totić kao da je priključenje smatrao neupitnim, pa je jednostavno zamolio časnu majku da mu, "prije nego bi se poduzeo postupak za to sjedinjenje", javi svoje mišljenje i da "potom poduzme redoviti postupak prama kanonima za sdruženje." U nastavku pisma ukratko je obavijestio časnu majku o djelatnostima i posjedima stonske zajednice, te iznio prijedlog za apostolat nakon priključenja Kongregaciji: "Ovaj samostan posjeduje dosta prilično zemljišta: maslinjaka, oranica i nešto vinograda, te pašnjaka. Posjeduje takodjer jednu kuću u Stonu, koja je sada unajmnjena. Ove su sestre primitivne bez ikakve osobite izobrazbe i bez novicijata, bave se samo zemljištem i tkanjem i prošnjom. (...) Kada biste Vi preuzele ovaj samostan moglo bi se nešto poraditi osobito sa ženskim pomladkom i sa pjevanjem u crkvi, što je za ovdje nužno potrebito. Doista Vaš je samostan malo odaljen od Stona, ali imate kuću u Stonu, koja bi se mogla preudesiti za Vaš stan za one sestre, koje bi se posvetile odgoju i pjevanju. Želite li Vi sve to dobro upoznati, mogli biste jednoga dana doći u Ston i sve razviditi. Biće mi vrlo drago, da prihvatite ovo ujedinjenje, jer sam siguran, da bi Vaš red mnogo doprinio za vjerski život u Stonu, što ne mogu dati ovdašnje franjevke, jer nemaju podesnih sila."[268]

Vrhovno vijeće Kongregacije odbilo je prijedlog stonskoga župnika,[269] o čemu ga je obavijestila časna majka Česlava Andreis poručivši mu da su teška vremena i da Kongregacija nema sredstava kojima bi se upustila u pothvat što ga on predlaže, istaknuvši i da se ne mogu svi prilagoditi samostanskom redu, misleći pritom na stonske picokare za koje je sam župnik kazao da im nedostaje prava redovnička formacija.[270] Tako je propao još jedan pokušaj priključenja stonskih dominikanki Kongregaciji sv. Anđela čuvara, a kako je uslijedio Drugi svjetski rat i izbacio u prvi plan borbu za opstanak i gole živote, pitanje priključenja zamrlo je za neko doba. No potkraj 1947. stonske su dominikanke ponovno zamolile da ih se pripoji Kongregaciji, što je odbijeno uz slijedeće objašnjenje: "Za sestre u Stonu je odlučeno, da za sada to nije moguće. U današnje doba ne može se to na laku ruku odlučivati, jer su one predaleko od župne crkve i od svijeta, na velikoj osamljenosti, što je za redovnice veoma nezgodno u svakom pogledu. Kad bi one mogle doći u našu zajednicu, a to prodati, ali to je veliki upitnik da li bi one bile voljne na ovakove i slične prijedloge pristati. Toga radi čekati će se na bolja vremena i dulje dane, kad će moći ići dvije sestre k njima i o tome na licu mjesta s njima razgovarati."[271]

---

[268] Usp. SVU, bez br./1938., Don Lovre Totić s. Česlavi Andreis, Ston, 30. XI. 1938.
[269] Usp. ZSVV 1, dne 14. III. 1939.
[270] Usp. SVU, bez br./1938. S. Česlava Andreis don Lovri Totiću, Korčula, 25. III. 1939.
[271] ZSVV 1, dne 29. XII. 1947.

Ipak, Vrhovno vijeće predložilo je da stonske picokare prodaju sve što imaju i dođu k dominikankama u Korčulu, što one nisu bile voljne i tako su stvari i dalje ostale na mrtvoj točci.[272]

Prema gašenju zajednice

Vidjeli smo da je fr. Anđeo Marija Miškov u lipnju 1918. zatekao u samostanu sv. Mihajla četiri picokare i jednu postulanticu na čelu s dvadesetsedmogodišnjom starješicom Marijom Šutalo.[273] Poslije malo manje od dvije godine, 2. ožujka 1920. preminula je najstarija stonska dominikanka, Jelena Mioč, kći Ivana i Ruže Drinović iz Vidonja. Pokopana je poslije dva dana, na svoj 86. rođendan.[274] Iz nekih ranijih izvora zna se da je u samostan stupila oko 1856.[275]

Malo više od šest godina nakon njezine smrti, u prosincu 1926. stonski dekan Niko Buntjelić zamolio je Biskupski ordinarijat u Dubrovniku da Ivani Njavro pok. Boška, rođenoj 1891. u Donjem Hrasnom, koja već tri godine živi s dominikankama u Stonu, dopusti obući redovničko odijelo. Buntjelić kaže da, prema njegovu mišljenju, djevojka ima "pravo zvanje", s čime se slaže njezina starješica i ostale picokare, svjedočeći da je "poslušna", "bogoljubna i radišna."[276] Ordinarijat je 22. prosinca 1926. dopustio njezino redovničko oblačenje.[277]

Dvadesetih i tridesetih godina prošloga stoljeća bilo je u samostanu sv. Mihajla nesuglasica između starješice Marije Šutalo i s. Terezije Vitić. Osjetilo se to posebno prigodom odlazaka s. Terezije u posjet njezinoj rodbini, s čime se, kako se može zaključiti iz sačuvanih dokumenata, starješica nije slagala. Godine 1927. s. Terezija otišla je u posjet rodbini i zadržala se duže no što joj je bilo dopušteno. To je očito jako zasmetalo starješici Mariji Šutalo, jer se s. Terezija, vrativši se u prosincu u samostan, obratila biskupu Josipu Mariji Careviću kako bi mu objasnila razloge zbog kojih se duže zadržala. Biskup je uvažio njezine razloge i stonskom dekanu Buntjeliću preporučio da je primi u samostan.[278] Poslije nekoliko godina, 17. travnja 1930., Mitar (Dimitrije) Vitić, brat s. Terezije, pisao joj je da im

[272] Usp. ZSVV 1, dne 29. XII. 1947.
[273] Usp. AKSAČ, Visitatio canonica.
[274] Usp. MU SV 1836.-1949., str. 186, br. 5/1920.
[275] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Actum u samostanu sv. Mihajla kod Stona*, Ston, 15. X. 1916.
[276] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Niko Buntjelić Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 15. XII. 1926.
[277] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Biskupski ordinarijat Stonskom dekanatu, Dubrovnik, 22. XII. 1926.
[278] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Frano Vučetić don Niki Buntjeliću, Dubrovnik, 5. XII. 1927.

je majka bolesna te ju moli da dođe kući kako bi je vidjela. Prenio joj je pozdrave brojne obitelji, uključujući njihova rođaka, barskoga nadbiskupa Nikole Dobrečića. Istoga dana uputio je molbu starješici Mariji Šutalo da dopusti Tereziji doći u posjet majci.[279] S. Terezija je zamolila biskupa Carevića da joj dopusti posjetiti majku, što je on početkom svibnja i učinio, odredivši da kod majke u Sutomorima smije provesti petnaest dana i tom prigodom prositi ulje za samostan.[280] S. Terezija je potom otputovala kod majke, a u samostan se vratila 28. svibnja. Iz sačuvanih izvora vidi se da starješici Šutalo to nije bilo po volji.[281]

Nesuglasica je bilo i kasnije, što se vidi iz dopisa stonskoga dekana Lovre Totića Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku s početka listopada 1941. Zbog nastalih nesuglasica, stonski dekan saslušao je 26. kolovoza sve picokare u prisutnosti dubrovačkoga kanonika Karla Caprusa. Ustanovio je da ima nesuglasica između s. Terezije Vitić i starješice Marije Šutalo, napomenuvši da je s. Terezija "svojeglava, te se kadkad ne pokorava naredbama starješice, već bi htjela da se u samostanu radi po njezinoj volji, misleći, da tim radi dobro u korist samostana." No Totić ujedno priznaje da s. Terezija mnogo radi za samostan, a nesuglasice izbijaju i zbog toga što starješica većinu poslova povjerava svojoj rođenoj sestri Hozani.[282]

Spomenuti don Lovro Totić još 28. prosinca 1935. imenovan je redovitim ispovjednikom stonskih picokara, a malostonski župnik Pero Obuljen istoga dana njihovim izvanrednim ispovjednikom.[283] Totić i Obuljen potvrđeni su u rečenim službama 1938. i 1941.,[284] a Totić i nakon toga, pa je redoviti ispovjednik stonskih dominikanki ostao do 21. svibnja 1948., kad je ta služba povjerena novom upravitelju stonske župe, don Anti Dračevcu.[285]

Godine 1928. Ljubo Karaman došao je u obilazak crkvice sv. Mihajla te tom prigodom opisao picokarsko imanje kao "skup prostih zdanja samostana duvna trećoretkinja sv.

---

[279] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1.: Mitar Vitić s. Tereziji Vitić, Šušanj, 17. IV. 1930.; Dimitrije Vitić s. Mariji Šutalo, Šušanj, 17. IV. 1930.
[280] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1., Biskupski ordinarijat u Dubrovniku s. Tereziji Vitić, Dubrovnik, 7. V. 1930.
[281] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1., Don Pero Obuljen Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 30. V. 1930.
[282] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1., Don Lovro Totić Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 4. X. 1941.
[283] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Biskupski ordinarijat samostanu sv. Mihajla, Dubrovnik, 28. XII. 1935.
[284] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1.: Biskupski ordinarijat don Peri Obuljenu, Dubrovnik, 20. VIII. 1941.; Biskupski ordinarijat don Lovri Totiću, Dubrovnik, 20. VIII. 1941.
[285] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Biskupski ordinarijat samostanu sv. Mihajla, Dubrovnik, 21. V. 1948.

Dominika" koje "imaju tu na vrhu glavice sv. Mihajla svoje čedno seljačko gospodarstvo."[286] U lipnju 1932. zajednica se sastojala od starješice Marije Šutalo i sestara Dome Drvenice, Terezije Vitić, Anice Škurle i Rozalije Njavro.[287] Te godine sestre je posjetio Frano Vlašić kako bi istražio ostatke plastične dekoracije uz njihovu crkvicu u nadi da će pronaći neki natpis. Uistinu je pronašao ulomak arhitrava s dijelom nekog natpisa.[288]

Dana 10. prosinca 1936. Ane Vuković iz Žuljane uputila je molbu stonskom Dekanatskom uredu da joj dopusti stupiti u samostan sv. Mihajla. Kako se vidi iz rukopisa, molbu je pisao njezin župnik Mato Ivanović, a budući da je to jedina sačuvana molba za prijem u samostan stonskih dominikanki, donosimo njezin prijepis: "Potpisana najponiznije molim Taj prečasni Naslov, da bi me primio u Samostan Časnih Sestara Dominikanki u Sotnu, a unaprijed iskreno obećajem da ću uz Božju Milost najsavjestnije vršiti pravila spomenute družbe Časnih Sestara. Ja sam davno gojila u sebi pobožnu želju da pođem u koji ženski samostan, pak prema tomu uredila svoje življenje i nastojala da provodim život u tom pravcu, e da svome pozivu što bolje uz Božju pomoć odgovorim, jer svijestno ćutim, da je to potreba moje duše. Stoga je prošao moj život do sada u vršenju kršćanskih dužnosti i radu bilo kod kuće bilo na polju, jer mi je uvijek živo u svijesti Bog, spasenje duše, molitva i ručni rad. Naučila sam se bezuvjetnom posluhu kod svoje kuće, pak ću takova i nadalje i bolje u Samostanu biti, kako će vrijeme i dokazati. Stoga Vas, Prečasni, ponovno najponiznije molim, da mojoj vrućoj želji udovoljite. Ponizna službenica Vuković Ane pok. Luke."[289]

Iz priloženoga krsnoga lista vidi se da je Ane Vuković, kćer pokojnoga Luke i Antice Lopin, rođena 9. siječnja 1907. u Žuljani, gdje je u župnoj crkvi krštena 27. siječnja.[290] Njezin župnik Mato Ivanović priložio je molbi svoje mišljenje u kojemu kaže da je djevojka "do sada provodila posve moralno korektan i vjerski uzoran život" te dodaje: "Glede njezinih djela i riječi nema joj nikakva prigovora. Ista je vrlo radišna i štedišna. Upisana u djevojačko Društvo Presvetog Srca Isusova rado je, redovito i pobožno vršila preuzete dužnosti glede pohađanja Svete Mise, Ispovjedi i Svete Pričesti. Ista se nije nikada zanašala za svjetske zabave kao ples ili slično. Spomenuta je pohađala redovito pomoćnu pučku školu, koju su držali mjesni župnici, za vrijeme, kada je ista morala pohađati školu."[291]

---

[286] Lj. KARAMAN, "Crkvica sv. Mihajla kraj Stona", str. 81.
[287] Usp. SVU, br. 16/1932., *Zapisnik u Nadžupnom uredu*, Ston, 14. VI. 1932.
[288] Usp. Frano VLAŠIĆ: "Bilješke uz tri stonska spomenika", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 10, Split, 1956., str. 96.
[289] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Ane Vuković Dekanatskom uredu u Stonu, Žuljana, 10. XII. 1936.
[290] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., *Svjedodžba rođenja*, Žuljana, 10. XII. 1936.
[291] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Mato Vuković Dekanatskom uredu u Stonu, Žuljana, 10. XII. 1936.

Sestre dominikanke odlučile su primiti Anu Vuković, pa je stonski Dekanatski ured 15. prosinca proslijedio dubrovačkom biskupu njezinu molbu s preporukom za uvažavanje.[292] Biskup je očito uvažio molbu jer je rečena postala dominikanska picokara s redovničkim imenom s. Imelda.

Potkraj tridesetih godina 20. st. u samostanu sv. Mihajla boravilo je pet picokara,[293] a bavile su se poljodjelstvom, stočarstvom i tkanjem. Kako se od rada svojih ruku nisu mogle prehranjivati, bile su prisiljene povremeno odlaziti u prošnju.[294] Materijalni status bivao im je sve slabiji, te nisu mogle održavati ni popravljati kuću u kojoj su živjele. Pošto je njihovu nastambu dodatno oštetio potres, biskup Josip Marija Carević 22. ožujka 1937. dopustio je s. Tereziji Vitić da po Dubrovačkoj biskupiji sakuplja milostinju za popravak kuće.[295] Pomoći im je željelo Hrvatsko starinarsko društvo iz Dubrovnika, ali ni ono nije imalo sredstava pa je u studenom 1937. u novini *Novo doba* objavilo apel za pomoć stonskim dominikankama. Kazavši da imaju "mali čedni samostani" i da "ljubomorno kroz gotovo četiri vijeka čuvaju" drevnu crkvicu sv. Mihajla, društvo je upozorilo na njihov teški položaj i kazalo: "Samostan je nesposoban za stanovanje, malen, nizak, star i trošan, pa bi ga trebalo popraviti, da mogu ove častne sestre – tako zvane bijele dumne – bar u pristojnoj kući živiti."[296] Očito apel nije urodio plodom, jer je Hrvatsko starinarsko društvo iz Dubrovnika gotovo identičan uputilo i 1942. preko dominikanskoga *Kalendara Gospine krunice*.[297]

U doba Drugoga svjetskoga rata ipak nije bilo moguće sakupiti sredstva za obnovu samostana. Štoviše, picokare su se našle na prvoj crti bojišnice. Ubrzo nakon uspostave Nezavisne Države Hrvatske, Ston je, zajedno s velikim dijelom hrvatske jadranske obale, došao pod talijansku okupaciju. Za to razdoblje nije sačuvano puno podataka o stonskim dominikankama, no ponešto ipak jest. Na početku listopada 1941. stonski dekan Lovro Totić, u povodu rješavanja nekih nesuglasica među sestrama, obavijestio je apostolskoga administratora Dubrovačke biskupije, dr. Pavla Butorca, kako stonske dominikanke "nemaju jednog svog posebnog pravilnika niti imaju kućnog reda, pa bi trebalo da im se sastavi jedan pravilnik, i da im se odredi kućni red." Dodao je: "Ne vode računa o svojoj imovini, niti imaju knjigu prihoda ni razhoda, tako da se uopće ne zna što primaju ni što troše. Stoga bi trebalo i u tome staviti im red, da vode knjigu prihoda i razhoda." Predložio je da se u službi starješice

[292] Podatak o tome nalazi se na poleđini navedene molbe Ane Vuković.
[293] Usp. Krunoslav DRAGANOVIĆ, *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo, 1939., str. 521.
[294] Usp. SVU, bez br./1938., Don Lovre Totić s. Česlavi Andreis, Ston, 30. XI. 1938.
[295] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Msgr. Josip Marija Carević s. Tereziji Vitić, Dubrovnik, 22. III. 1937.
[296] "Za popravak samostana č. s. dominikanka u Stonu", *Novo doba*, god. 20, br. 266, Split, 16. XI. 1937., str. 5.
[297] Usp. "Za popravak samostana bielih dumana u Stonu, gdje se čuva a fresco slika hrvatske krune na glavi kralja Tomislava", *Kalendar Gospine krunice 1942.*, Zagreb, 1941., korice, str. 4.

ostavi s. Mariju Šutalo, da se podstarješicom imenuje s. Domu Drvenicu, a voditeljicom administracije s. Imeldu Vuković. Na koncu dopisa kazao je: "Trebalo bi im (sestrama, op. a.) naglasiti, da se moraju strogo pokoravati naredbama starješice bez prigovaranja, da zajednički stupaju na molitvu u svojoj kapeli. Starješica mora biti prama svakoj sestri jednako raspoložena. Treba im takodjer naglasiti, ako se ne bude posluha i mira da će se nepokorne sestre odstraniti iz samostana."[298]

Poslije malo više od jedne godine, početkom 1943. don Lovro Totić sam je napisao pravila za sestre i poslao ih na odobrenje Biskupskom ordinarijatu u Dubrovnik, koji ih je proslijedio dubrovačkim dominikancima s molbom da ih pregledaju i predlože eventualne izmjene i dopune.[299] Fr. Markolin Padovan odgovorio je kako mu je nemoguće "predložiti ikakove izmjene, jer bi trebalo gotovo sve izmjeniti", pošto se predložena pravila ne slažu sa *Zakonikom kanonskoga prava*.[300] Stoga je Biskupski ordinarijat javio stonskom dekanu da se pravila ne odobravaju te mu je preporučio da ih uskladi s kanonskim pravom i pravilima Trećega dominikanskoga reda, koja je priložio dopisu.[301]

Dok je Totić pokušavao poboljšati redovnički život u samostanu stonskih dominikanki, povijest je nastavila svojim tijekom. Na sam dan kapitulacije fašističke Italije, 8. rujna 1943., došle su u Ston prve partizanske čete. Među njima bio je i Baldo Filipović, koji se tog dana zatekao u Brijestu, odakle je krenuo prema Stonu. Na putu se zaustavio kod picokara na brdu sv. Mihajla i o tome zapisao: "Na putu za Ston svratili smo u neki ženski samostan. Redovnice su nas počastile smokvama, mentolom i rakijom. One su nam rekle da su partizani već došli u Ston. Mi smo zatim produžili prema Stonu …"[302]

Partizani se u Stonu ipak nisu dugo zadržali. Već 29. rujna njemačka vojska počela je osvajati Pelješac i istoga dana tenkovima ušla u Ston, odakle su partizani prethodno pobjegli. Nijemci su odmah pristupili utvrđivanju položaja na brdima oko Stona, uključujući i brdo sv. Mihajla, gdje su iskopali i betonom utvrdili rovove, a kod picokarskoga samostana postavili su dva mitraljeza.[303] Od tada su picokare uistinu bile na prvoj crti i u neposrednoj opasnosti,

---

[298] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2, 2.2.6.1., Don Lovro Totić Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 4. X. 1941.
[299] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1.: Don Lovro Totić Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 3. III. 1943.; Biskupski ordinarijat samostanu sv. Dominika u Dubrovniku, Dubrovnik, 10. III. 1943.
[300] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Fr. Markolin Knego Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Dubrovnik, 17. III. 1943.
[301] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Biskupski ordinarijat don Lovri Totiću, Dubrovnik, 18. III. 1943.
[302] Josip I. PLEHO, *Pelješac u narodnooslobodilačkoj borbi*, Split, 1972., str. 165.
[303] Usp.: Mato MARČINKO, "Slikar Bruno Bulić – građa za monografiju", *Marulić*, god. 34, br. 4, Zagreb, 2001., str. 732; Milan OBRADOVIĆ, "Obavještajna služba NOP Dubrovnika u toku NOB-a 1941-1945.",

jer su partizani sa saveznicima često gađali njemačke položaje na brdu sv. Mihajla. Angloamerički bombarderi pogodili su baroknu crkvicu koju su picokare u 18. st. podignule ispred srednjovjekovne crkvice sv. Mihajla, koja je srećom ostala netaknuta. Poslije rata Konzervatorski zavod za Dalmaciju dao je do kraja porušiti baroknu crkvicu i očistiti ruševine, pri čemu je otkriven jedan stari grob pokriven pločom, a na srednjovjekovnoj crkvici sazidano je privremeno pročelje s vratima.[304] Godine 1953. Frano Vlašić je, čisteći zemlju oko crkve, otkrio natpis ukrašen s tri križa i pleternom ornamentikom.[305]

Posljednje dvije stonske dominikanke

Nekoliko godina poslije kraja Drugoga svjetskoga rata, 25. listopada 1948. dubrovački Biskupski ordinarijat tražio je od stonskoga dekana Pere Obuljena da mu predloži koju picokaru imenovati novom starješicom samostana sv. Mihajla. Obuljen mu je odgovorio da bi tu službu najbolje bilo povjeriti s. Tereziji Vitić, najstarijoj članici samostana, koja živi ondje od 1916. Upravitelj stonske župe Ante Dračevac i dekan Pero Obuljen napomenuli su da ni s. Terezija nije najbolje rješenje, jer su sve picokare nesložne, pa bi najbolje bilo kada bi se dovelo redovnicu neke druge družbe da uspostavi red u zajednici.[306]

Biskup Butorac odlučio je smijeniti dotadašnju starješicu Mariju Šutalo, a imenovanje njezine nasljednice odgodio je do daljnjega. U pismu s. Mariji Šutalo kazao je: "Pošto ste već dulje vremena na upravi toga samostana, potpisani nalazi za zgodno i potrebno, da Vas ovom odlukom riješi dosadašnje odgovornosti starješinstva u samostanu, s napomenom, da za sada neće imenovati novu starješinicu, nego će u važnijim stvarima upravljati Tom zajednicom preč. gosp. Don Pero Obuljen, dekan stonskog dekanata, komu ćete i Vi i ostale sestre iskazivati u svemu najveće poštovanje i poslužnost."[307]

Obavještavajući o svojoj odluci don Peru Obuljena, biskup mu je poručio: "Imajući u vidu posebne prilike u toj kući, da se uspostavi i održi sloga, stega i mir, povjeravam istu kuću privremeno Vašoj brizi i svećeničkoj revnosti i razboritosti. Nijedno važnije pitanje ne smije

---

Dubrovnik u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941-1945., (ur. M. Ćurin), Split, 1985., str. 477; J. I. PLEHO, *Pelješac u narodnooslobodilačkoj borbi*, str. 179-180.

[304] Usp. C. FISKOVIĆ, "Ranoromaničke freske u Stonu", str. 33.

[305] Usp. F. VLAŠIĆ: "Bilješke uz tri stonska spomenika", str. 96-97.

[306] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Pero Obuljen Biskupskom ordinarijatu u Dubrovniku, Ston, 30. X. 1948.

[307] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Msgr. Pavao Butorac s. Mariji Šutalo, Dubrovnik, 17. XI. 1948.

se riješiti drukčije nego po Vašoj uvidjavnosti i odluci. Za sitnije dnevne poslove i brige Vi ćete označiti jednu sestru svoga povjerenja, koja će u Vaše ime ravnati dnevnim stvarima."[308]

Prema biskupovoj odredbi, Obuljen je 2. prosinca 1948. preuzeo upravljanje samostanom sv. Mihajla u nazočnosti don Ante Dračevca i svih picokara, kojima je tom prigodom u deset točaka izložio njihove obveze i dužnosti: svako jutro zajednička molitva; svakoga dana zajedničko razmišljanje u kapeli i poklon Kristu u svim svetohraništima svijeta; svaku večer zajednička molitva i ispit savjesti u kapeli ili u samostanu i potom odlazak na počinak; obdržavanje zajedničkoga života u pogledu hrane, odjeće i kućnoga namještaja; sve što neka picokara zaradi ili dobije u prošnji mora predati zajednici; potrošnja novca za hranu, odjeću i ostale potrebe mora biti transparentna i stoga se rashodi moraju pismeno bilježiti, a picokare moraju štediti sve što imaju; u samostan se ne smije nikoga primati na spavanje, a osobito ne muškarce; među picokarama mora zavladati ljubav kako bi nestalo mržnje i neiskrenosti; svaki veći prekršaj mora se iskreno, pod zakletvom i što prije javiti upravitelju Obuljenu; nijedna picokara ne smije se udavaljati sa samostanskog posjeda bez dopuštenja upravitelja Obuljena.[309]

Svojom zamjenicom, zaduženom za svakodnevne poslove, Obuljen je imenovao s. Rozaliju Njavro, kojoj je naredio da mu jednom mjesečno donese na uvid knjigu prihoda i rashoda. Potom je pregledan inventar samostana i kapele, nakon čega je Obuljen od bivše starješice Marije Šutalo zatražio da mu preda novac kojega je, s hranom koja se nalazila u samostanu, predao svojoj zamjenici Rozaliji Njavro. S. Marija Šutalo oklijevala je predati samostanske posjedovne isprave, što je ipak, teškom mukom, učinila, a Obuljen ih je, radi sigurnosti, pohranio u župnom uredu u Stonu. Negodujući je da je nepravedno smijenjena sa službe, s. Marija je najavila da će se žaliti biskupu i odbila je potpisati zapisnik o izvršenoj primopredaju upravljanja samostanom. Obuljen je o svemu obavijestio biskupa Butorca.[310]

Premda nema vrela koja bi otkrila daljni razvoj situcija, može se zaključiti da je s. Marija Šutalo poslije nekog vremena ponovno bila imenovana starješicom. Naime, slikar Bruno Bulić, koji je u srpnju 1949. došao na brdo sv. Mihajla sa zadatkom da napravi kopiju freske iz crkvice sv. Mihajla, piše da je u samostanu sestara dominikanki, koje on naziva glagoljašicama, zatekao starješicu Mariju Šutalo, njezinu rođenu sestru i još dvije picokare. Dakle, s. Marija ponovno je vršila službu starješice, a picokarska zajednica je brojala četiri

[308] ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Msgr. Pavao Butorac don Peri Obuljenu, Dubrovnik, 17. XI. 1948.
[309] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Pero Obuljen msgr. Pavlu Butorcu, Ston, 4. XII. 1948. Dopis s prilozima.
[310] Usp. ADB, B.D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2, 2.6.1., Don Pero Obuljen msgr. Pavlu Butorcu, Ston, 4. XII. 1948. Dopis s prilozima.

članice koje su obrađivale svoje skromno gospodarstvo, imale su nešto ovaca i bavile su se "tkanjem vreća za seljake, od grube ovčje pređe." Bulić, kojemu su pružile skromno konačište i hranu dok je izrađivao kopiju freske, osjetio je u njihovoj zajednici osobitu ljudsku toplinu, a za starješicu Mariju Šutalo zapisao je da je "plemenita Hercegovka, već pomalo starica, ali prava kraljica starom i ljudskom dobrotom".[311]

S. Mariju Šutalo u upravljanju stonskim samostanom naslijedila je rođena joj sestra Hozana. Ona je u studenom 1961. obavijestila stonskoga župnika Antu Dračevca da jedna njezina nećakinja želi stupiti u samostan. Župnik ju je upozorio na biskupovu zabranu primanja kandidatica, jer se članice njihove zajednice "ne smatraju, u smislu kanonskih propisa, kao redovnice, već kao pobožne žene." Dodao je da stonska zajednica uopće nema novicijat, pa nipošto ne smije primiti dotičnu kandidaticu. Umjesto toga, župnik je predložio da ta djevojka obavi novicijat kod dominikanki u Korčuli i da položi zavjete kao članica Kongregacije sv. Anđela čuvara, a nakon toga da se vrati u Ston. Smatrao je da bi se time stonski samostan praktički mogao smatrati pripojenim Kongregaciji. U tom pogledu zatražio je mišljenje i suglasnost Vrhovne uprave Kongregacije, prije nego li se obrati dubrovačkom biskupu.[312] Sasvim očekivano, časna majka Manes Karninčić odgovorila mu je da je njegov prijedlog neprihvatljiv. Naime, ako crkvene vlasti brane stonskim dominikankama primati pomladak, onda Kongregacija ne smije raditi protiv te odluke crkvenih vlasti, a upravo to bi se dogodilo ako bi primile dotičnu djevojku s ciljem da joj daju početnu redovničku formaciju i da ona nakon toga ode k stonskim dominikankama. Jedino što Kongregacija može jest primiti tu djevojku kao svoju kandidaticu, bez obveze da se poslije novicijata vrati u Ston, nego će, kao i svaka druga redovnica, ići gdje je redovničke poglavarice pošalju.[313]

U rujnu 1970. malostonski župnik Josip Brešković obratio se Kongregaciji u ime starješice Hozane Šutalo. Kazavši da je dubrovački biskup Severin Pernek, u duhu pokoncilske obnove redovništva, naredio stonskim dominikankama da se priključe nekoj redovničkoj zajednici, zamolio je Kongregaciju da prihvati te sestre jer bi njima samima kao dominikanskim trećoredicama bilo najdraže priključiti se zajednici koja pripada Dominikanskom redu. Župnik je napomenuo da su stonske dominikanke prije dvije godine ponovno pokrenule pitanje priključenja Kongregaciji, ali još nisu dobile konkretnoga odgovora iz Korčule te zaključio: "Budući da su sestre sv. Dominika u Stonu već u godinama i nemaju što čekati, zamolile su me da Vam upravim ovu molbu, da im što prije to pitanje

[311] Usp. M. MARČINKO, "Slikar Bruno Bulić", str. 731-733.
[312] Usp. SVU, br. 483/1961., Don Ante Dračevac Vrhovnoj upravi Kongregacije, Ston, 8. XI. 1961.
[313] Usp. SVU, br. 484/1961., S. Manes Karninčić don Anti Dračevcu, Korčula, 19. XI. 1961.

riješite, bez obzira da li će biti pozitivno, što bi rado željele, ili negativno, jer bi se u protivnom obratile nekoj drugoj kongregaciji ili Redu, jer to tako traži i Koncil i biskup."[314]

Breškoviću je 12. rujna 1970. jasno i nedvosmisleno odgovorila časna majka Manes Karninčić: "Problem časnih sestara u Stonu predložen nam je ima već mnogo godina. U posljednje vrijeme ponovno ga je pokrenula č. s. Hozana Šutalo, starješica samostana u Stonu. Obećala sam da će netko doći da razvidi situaciju. No, uz najbolju volju nisam uspjela poslati nekoga. Nastupili su naime i u našoj Kongregaciji veoma teški problemi, a najviše obzirom na pomanjkanje personala. Morat ću neke naše filijale zatvoriti radi malog broja sestara. Meni i cijelom Vijeću je doista žao da ne možemo ništa učiniti za te sestre, a poznato nam je kako su u godinama i u nemogućnosti da dalje uzdržavaju kuću i imanje. Velečasni, molim Vas lijepo da nas ispričate kod sestara i da im opišete naše stanje i rečete da na nas ne računaju, jer nam je nemoguće udovoljiti njihovoj molbi. Neka slobodno zamole koju drugu kongregaciju ili Red, da im dođu ususret i prihvate njihove uvjete. Ne radi se o tome da mi ne bismo te sestre dodvorili, nego nismo u mogućnosti otvoriti na njihovom imanju svoju filijalu, a one opet nisu voljne prodati sve to, zato nam je nemoguće sklopiti s njima neki ugovor."[315]

Premda bi se očekivalo da je gornjim dopisom časne majke Manes Karninčić definitivno zaključeno pitanje priključenja stonskih dominikanki Kongregaciji sv. Anđela čuvara, ono je ipak aktualizrano u doba kad je Kongregacijom upravljala časna majka Marija Kulonja. Ona je potkraj veljače 1972. posjetila stonske dominikanke u društvu priore korčulanskoga samostana Gabriele Batistić i još dviju članica Vrhovnoga vijeća Kongregacije. U zajednici su zatekle dvije picokare koje "žive u posebnoj bijelo-crnoj nošnji, ali bez zavjeta", a po povratku u Korčulu u kroniku Kongregacije zabilježile su: "Kako žive posve osamljene na brežuljku i vrlo primitivno, ne smiju više primati pomladak, stoga nastoje da tamo dođu naše sestre i preuzmu taj vrlo trošni mali samostan i crkvicu sv. Mihovila, koja je građena u stilu katedrale još u IX. stoljeću. Obje sestre su već u visokim godinama, te bi htjele da ova njihova svetinja dođe u dominikanske ruke. Ovo nije prvi put što ove sestre mole da se združe s nama, ali kako nama to ne odgovara, vrhovno Vijeće nije pristalo na to."[316]

O posjetu stonskim dominikankama časna majka Marija Kulonja izvijestila je Vrhovno vijeće Kongregacije održano od 28. veljače do 1. ožujka 1972. U zapisniku sa sjednice Vrhovnoga vijeća stoji: "Već više puta su sestre iz Stona molile da ih spojimo s našom Kongregacijom. Svaki put im je molba bila odbijena. No, kako su tamo još samo dvije

[314] SVU, br. 590/1970., Don Josip Brešković Vrhovnoj upravi Kongregacije, Mali Ston, bez datuma.
[315] SVU, br. 591/1970., S. Manes Karninčić don Josipu Breškoviću, Korčula, 12. IX. 1970.
[316] KKSAČ 3, dne 2. III. 1978.

i to stare sestre, bilo bi potrebno da se netko zauzme za njih, jer upravo pobuđuju samilost. I sam preuzvišeni dubrovački biskup preporuča stvar. Da donekle umirimo savjest i pokažemo, da bismo im željeli pomoći, časna Majka i savjetnice pošle su u Ston, da razvide prilike i tako lakše donesu odluku. Vrativši se sa ovog posjeta, sestre su bile oduševljene svježinom zraka i ljepotom prirode, ali ipak tugom u srcu sve su donijele zaključak, da to nije za nas i tu se ne bi nijedna naša sestra snašla. Naše mišljenje će se nešto kasnije na jedan lijep način javiti sestrama."[317]

Osjećajući "da neće moći dugo živjeti", stonske su dominikanke poslije jedne godine ponovno zamolile Kongregaciju "da im se pomogne." Vrhovno vijeće raspravljalo je u siječnju 1973. o njihovoj molbi i zaključilo kako bi im se rado izišlo ususret, ali bi prije toga trebalo sastaviti ugovor koji bi sve detaljno definirao. Zato je Vrhovno vijeće zatražilo da stonske dominikanke "točno navedu što imaju i što zapravo žele". Vrhovne vijećnice znale su da stonske dominikanke posjeduju kuću i u samom Stonu, pa su spomenule mogućnost da se ona uredi i da picokare presele u tu kuću, gdje bi mogle k njima doći dominikanke iz Korčule. U suprotnom, potonje nisu spremne živjeti na imanju koje se nalazi na brdu izvan Stona, jer je ono "daleko od mjesta, od crkve, a nema ni puta do vrha, nego se treba penjati kozjim putem." Vrhovno vijeće napomenulo je da Kongregacija nema nikakva interesa za dolazak u Ston, ali će izići u susret tamošnjim dominikankama "zbog milosrđa i ljubavi Božje".[318]

Sukladno rečenoj odluci Vrhovnoga vijeća, časna majka Marija Kulonja pisala je u veljači 1973. stonskim dominikankama i zamolila ih da joj točno jave što posjeduju i što žele od Kongregacije.[319] Nije poznato jesu li joj picokare odgovorile, no u kolovozu 1973. ponovno su pitale kad će doći k njima neka sestra iz Korčule. Vrhovna uprava Kongregacije poslala je u Ston s. Konstancu Kralj s naputkom "da ostane s tim primitivnim sestrama 15 dana" kako bi razvidila situaciju i mogućnost da Kongregacije otvori ondje filijalu.[320] Kratki boravak s. Konstance Kralj u Stonu ipak nije rezultirao priključenjem stonskih dominikanki Kongregaciji sv. Anđela čuvara.

U međuvremenu su tri dominikanke iz orebićke filijale (Vjera Jagnjić, Gertruda Kojaković i Severina Divković) i franjevac Hilarije Lukšić iz orebićkog samostana 17. siječnja 1973. posjetili stonske dominikanke. Datum posjeta imao je određenu simboliku, jer se tog dana obilježava blagdan sv. Antuna Pustinjaka, a stonske dominikanke stoljećima su živjele baš kao pustinjakinje. Franjevac je u njihovoj kapeli održao misu i potom se s

[317] ZSVV 2, dne 28. II.-1. III. 1972.
[318] ZSVV 2, dne 16.-19. I. 1973.
[319] Usp. SVU, br. 916/1973., S. Marija Kulonja sestrama dominikankama u Stonu, Korčula, 1. II. 1973.
[320] Usp. ZSVV 2, dne 24.-25. VIII. 1973.

dominikankama vratio u Orebić. Osvrt na posjet stonskim dominikankama kroničarka orebićke filijale zaključila je ovim riječima: "To je za ove dvije sestre bio pravi blagdan."[321]

Poslije nekoliko godina, 31. ožujka 1975. dvije stonske dominikanke, s. Hozanu Šutalo i s. Imeldu Vuković, obradovao je posjet devet dominikanki iz Korčule. Kronika Kongregacije njihovu radost zbog neočekivanoga posjeta sažima sljedećim riječima: "Ove dvije stare i bolesne sestre primile su naše sestre najvećom radošću i zahvalnošću, jer im je bilo nadasve milo, da su ih u toj samoći posjetile."[322]

Početkom sedamdesetih godina 20. st. za stonske dominikanke zainteresirao se dominikanski povjesničar Stjepan Krasić. U *Vjesniku Hrvatske dominikanske provincije* ukratko je u članku *Zaboravljene bijele čuvarice hrvatske nacionalne svetinje u Stonu* prikazao njihovu povijest i problem opstanka zajednice. Kazavši da te sestre "već preko četiri stoljeća čuvaju ne samo odijelo i Pravila našega Reda nego i jednu od rijetkih nacionalnih svetinja iz doba hrvatske nacionalne dinastije na tom području", objasnio je što ga je potaknulo na pisanje kratkoga članka o njima: "Budući da mnogi članovi naše Provincije, posebno mlađi, uopće i ne znaju za njihovo postojanje, smatram potrebnim, makar i s nekoliko škrtih rečenica, upoznati ih s njihovom prošlošću i sadašnjošću te skrenuti pažnju cijeloj Provinciji na njihove sadašnje probleme."[323]

U nastavku je Krasić aktualno stanje stonskih sestara opisao slijedećim riječima: "Odijelo ovih sestara sastoji se od bijele suknje i crnog džempera, dok na glavi imaju bijeli rubac koji se veže ispod brade. Veo nose jedino kad se pričešćuju. Žive isključivo od ručnog rada i poljodjelstva. Danas imaju malo vinograda i nešto maslina, nekoliko ovaca i kokošiju te dvije krave i jednog magarca. Danas ovaj samostan ima samo dvije sestre, i to s. Ozanu Šutalo, rođenu g. 1906. u selu Završje kod Stoca u Hercegovini, i s. Imeldu Vuković, rođenu 1908. u selu Žuljana na poluotoku Pelješcu."[324]

Krasić piše da je novicijat kod stonskih dominikanki trajao tri godine, ali i da im je zabranjeno primati nove članice, premda su se dvije djevojke javile sa željom da stupe u samostan. Rješenje problema vidio je u ukidanju te zabrane ili u integraciji stonskih dominikanki u Kongregaciju sv. Anđela čuvara. No smatrao je i da se braća dominikanci ne smiju držati po strani, pa je istaknuo: "S pravom smatramo da spomenuti problemi ovih danas najstarijih dominikanki u Hrvatskoj nisu samo njihovi nego da imaju pravo očekivati

[321] AKSAČ, *Kronika Orebić*, dne 17. I. 1973.
[322] KKSAČ 3, dne 31. III. 1975. Vjerojatno greškom, kroničarka Kongregacije piše da se druga sestra zove Cecilija umjesto Imelda.
[323] S. KRASIĆ, "Zaboravljene bijele čuvarice", str. 23-24.
[324] *Isto*, str. 24.

svestranu pomoć i razumijevanje od strane čitave Provincije, koja im može i mora pomoći. S njihovim problemima upoznat je i o. general prilikom nedavnog boravka u Dubrovniku te je sa svoje strane obećao pomoć, dok se o. provincijal E[ugen]. Bižaca pokazao više nego spremnim da se za sretno rješenje ovih problema zauzme kod crkvenih vlasti. Inače se sestre sv. Mihajla osjećaju sretnima kad se koji član naše Provincije k njima navrati. Zato su ih braća iz dubrovačkog samostana ove godine više puta posjetila, a učinila su i zajednički izlet, želeći na taj način ne samo oživjeti veze, koje bi morale biti redovite, nego i potaknuti ostalu braću da svojim posjetom priušte malo veselja ovim našim pomalo zaboravljenim sestrama."[325]

Premda je 1973. otišao u Rim za profesora na Papinskom dominikanskom sveučilištu Angelicumu, Krasić nije zaboravio stonske dominikanke. Godine 1977. govorio je o njima provincijalu Eugenu Bižaci, koji se potom obratio časnoj majci Mariji Kulonji. Ona je pismeno izložila Bižaci i Krasiću probleme glede stonskih sestara, posebno činjenicu da nisu voljne napustiti svoje obitavalište na brdu kraj Stona, a Kongregacija ne može i ne želi poslati neku sestru u osamljeni samostan na brdu sv. Mihajla, koje časna majka opravdano uspoređuje s pustinjom. Ipak je poslala k njima s. Konstancu Kralj, ali ona nije mogla izdržati tamo pa se ubrzo vratila. Časna majka poručila je Bižaci i Krasiću da stonske dominikanke imaju kuću i u samom Stonu, pa bi im se najbolje pomoglo kada bi im se popravila ta kuća i kada bi one preselile u nju. Tada bi bilo lakše pronaći redovničku zajednicu kojoj bi se priključile, ili koja bi ih barem dohranila.[326]

Nešto više od dvije godine poslije zadnjega posjeta dominikanki iz Korčule, 8. lipnja 1978. iznenada je preminula sedamdesetogodišnja s. Imelda Vuković "u polju sakupljajući sijeno pred olujom", pa je na brdu sv. Mihajla ostala samo s. Hozana Šutalo. Pogrebu s. Imelde prisustvovalo je dosta vjernika, dva dominikanca i pet dominikanki iz Korčule, a vodio ga je stonski župnik.[327] Poslije nekoliko godina, 28. veljače 1984. preminula je i posljednja stonska dominikanka, sedamdesetosmogodišnja s. Hozana Šutalo. Njezin posljednji ispraćaj, kojemu je prisustvovala vrhovna poglavarica Kongregacije Imelda Cindrić s još tri sestre iz Korčule, kroničarka Kongregacije kratko je opisala sljedećim riječima:

[325] *Isto*, str. 24-25.
[326] Usp. SVU, br. 1433/1977.: S. Marija Kulonja fr. Eugenu Bižaci, Korčula, 16. XI. 1977.; S. Marija Kulonja fr. Stjepanu Krasiću, Korčula, 17. XI. 1977.
[327] Usp. KKSAČ 3, dne 8. VI. 1978.

“Veličanstveno, sa puno poštovanja, zahvalnosti i suza vjernici Stona ispratili su njezine posmrtne ostatke na groblju Svetoga Mihovila.”[328]

Nakon smrti posljednje stonske picokare, kuća u kojima su stoljećima živjele ove redovnice i ostatak njihova imanja rapidno su propadali te se danas nalaze u ruševnom stanju. Za razliku od njih, crkvici sv. Mihajla, spomeniku od neprocjenjive kulturne vrijednosti, svanuli su bolji dani 1993. kad je dubrovački Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode počeo radove na njezinoj restauraciji. Radovi su potrajali više od desetljeća, a usporio ih je i snažni potres koji je u rujnu 1996. pogodio Ston i okolicu, oštetivši crkvicu nekadašnja picokarska zdanja kraj nje.[329]

[328] KKSAČ 4, dne 28. II. 1984. Prema usmenom pripovijedanju dominikanke Metode Alajbeg, s. Hozana Šutalo posljednje doba ovozemnoga života provela je u samostanu stonskih franjevki, gdje je i preminula.
[329] Usp. K. REGAN i B. NADILO, “Ranokršćanske i predromaničke crkve u Stonu”, str. 766.

5. Lik i djelo bl. Ozane Kotorske

5. 1. Izvori i literatura o prvoj hrvatskoj blaženici

Dominikanska trećoredica Ozana Kotorska, koja je kao rekluza živjela u Kotoru u 16. st., postala je 21. prosinca 1927. prva hrvatska blaženica. Već zbog same te činjenice njezin lik i djelo nezaobilazna su tema i u našem radu. Budući da o Ozani postoji velik broj članaka, napisa i nekoliko knjiga, držimo kako nije potrebno detaljno iznositi njezin životopis, nego razjasniti neka pitanja za koja držimo da do sada nisu bila kritički dostatno obrađena, zbog čega je došlo do pojedinih krivih tumačenja i prijepora o prvoj hrvatskoj blaženici. Tu prije svega mislimo na pitanje njezina krštenja u pravoslavoj vjeri i na pitanje njezine uloge u povijesti samostana dominikanskih koludrica sv. Pavla u Kotoru. No, prije toga ukratko ćemo se osvrnuti na izvore i na objavljene knjige o bl. Ozani.

Koliko je za sada poznato, sačuvana su samo dva dokumenta u kojima se imenom spominje prva hrvatska blaženica. Prvi je dokument oporuka Jeluše, žene Tripa Pellegrinija, od 7. listopada 1526. Njome je oporučiteljica ostavila nešto novca dominikanki Ozani, koja živi zazidana uz kotorsku crkvu sv. Pavla. Držimo da nema razloga sumnjati kako je dotična dominikanka Ozana upravo naša blaženica.[330] Drugi dokument je iz svibnja 1548. i njime generalni vikar Dominikanskoga reda Stjepan Usodimare dopušta Ozani nositi bijeli dominikanski škapular.[331]

Drugi dokumenti iz Ozanina doba, a u kojima se spominje naša blaženica, do danas nisu pronađeni. No, u izvore treba ubrojati djelo *Libarze od dievstva*, što ga je samo jednu godinu nakon Ozanine smrti napisao dubrovački benediktinac Bazilije Gradić. U djelu se ukratko osvrnuo na njezin život, ali bez donošenja značajnih biografskih podataka, osim onoga da je Ozana preminula u Kotoru u travnju prethodne godine.[332] Trideset godina poslije Ozanine smrti, talijanski dominikanac Serafino Razzi objavio je 1595. u Firenzi njezin prvi tiskani životopis, dok je životopis što ga je napisao anonimni Kotoranin, Ozanin suvremenik i

[330] Usp. A. BELAN, "Blažena Ozana", str. 50.
[331] Usp. I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 127.
[332] Usp. Basilio GRADICH, *Libarze od dievstva, i dievickoga bitya*, In Venetia, 1567., str. 103-104. 155-159.

poznanik,[333] ostao u rukopisu.[334] Oba ova životopisa treba držati izvorima o prvoj hrvatskoj blaženici.

Nakon Razzijeva djela, trebalo je proći više od 280 godina prije nego li je fra Bonaventura da Masér, general opservantskoga ogranka Franjevačkoga reda, u Monzi 1882. objavio novi Ozanin životopis. Šest godina poslije toga, kotorski kanonik Ivo Matković objavio je 1888. prvi Ozanin životopis na hrvatskom jeziku. Drugi Ozanin životopis na hrvatskom jeziku objavio je 1928. don Niko Luković. U znatno proširenom obliku, njegovo drugo izdanje objavio je 1965. Upravo Lukovićevo djelo predstavlja najveći pomak u istraživanju Ozanina života od njezina prvoga životopisa iz 1595. do danas. Slično se može kazati i za Ozanin životopis što ga je 1929. u Rimu objavio talijanski dominikanac Inocent Taurisano, a čiji hvatski prijevod je tiskan 1965. Spomenuti nam je da su se Luković i Taurisano jedini od svih ovdje spomenutih autora služili spisima kauze za Ozaninu beatifikaciju, koji su objavljeni u Rimu. U novije doba je Ozanin životopis objavio dr. fr. Marijan Biškup (2007.), ali u njegovu djelu nema značajnih pomaka u odnosu na Lukovićevo i Taurisanovo pisanje, osim osvrta na prisutnost blaženice u umjetničkim djelima nakon 1965.[335]

5. 2. Porijeklo prve hrvatske blaženice

Dva najstarija Ozanina životopisca, anonimni Kotoranin i talijanski dominikanac Serafino Razzi, pišu da je buduća blaženica rođena u selu Komani, ali ne navode koje godine i kojega datuma.[336] Opravdano je stoga zapitati se zašto suvremeni autori redovito pišu da je

[333] Neki autori drže da je anonimni Ozanin životopisa zapravo kotorski plemić Ivan Bolica, ali za to nema dokaza. Usp. Niko LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565-1965)*, Kotor, 1965., str. 103.

[334] Taj životopis, pisan na talijanskom jeziku, preveo je na latinski fr. Serafin Marija Crijević, sačuvavši ga tako za budućnost. Potkraj 19. st. fr. Anđeo Marija Miškov preveo je taj životopis na talijanski i objavio ga 1887. u Ferrari u časopisu *Il Rosario Memorie Domenicane*, a potom je hrvatski prijevod, popraćen vlastitim bilješkama, objavio 1900. u mjesečniku *Gospina krunica*. Usp. Ivan ARMANDA, "Rad o. Anđela Marije Miškova na promicanju štovanja Ozane Kotorske", AM, god. 32, br. 2, Zagreb, 2013., str. 82.

[335] Napominjemo kako smo u ovom kratkom osvrtu uzeli u obzir samo tiskane knjige o Ozani, tj. životopise koji su objavljeni kao samostalna djela, dok se na one objavljene u raznim publikacijama nismo osvrtali. Opširniji podatci o tome mogu se pronaći u: N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 103-118.

[336] Usp.: Serafino RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio, La Madre Suor Ossanna da Cattaro, dell' Ordine di San Domenico*, In Firenze, MDLXXXXII., str. 9; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, god. 6, br. 1, Split, 1900., str. 11.

rođena 25. studenoga 1493?[337] Godina rođena utvrđena je posredno, temeljem podatka da je preminula 27. travnja 1565. u 72. godini života, što je zajamčeno kod obojice najstarijih Ozaninih životopisaca.[338] Iz toga se zaključuje da je rođena 1493., a što se tiče 25. studenoga kao datuma rođenja, njega je poprilično proizvoljno iskonstruirao fr. Anđeo Marija Miškov. On je, vodeći se činjenicom da je Ozanino krsno ime bilo Kata (Katarina) ustvrdio da joj je to ime nadjenuto jer ga je "sobom, kako se veli, doniela, jer se rodila na dan Sv. Kate djevice i mučenice."[339] Iz rečenoga se vidi da posredno utvrđenu 1493. kao godinu Ozanina rođenja ne treba dovoditi u pitanje, ali datum 25. studenoga treba odbaciti, jer ga nema u izvorima, nego je rezultat pretpostavke fr. Anđela Marije Miškova.

Potrebno je osvrnuti se ukratko i na pitanje mjesta Ozanina rođenja. Vidjeli smo da oba njezina najstarija životopisca tvrde da je rođena u mjestu Komani. Tu njihovu tvrdnju pokušao je opovrgnuri don Niko Luković. On piše kako u "Komanima nema predanja o njoj, tj. da je rođena u tom naselju", dok u selu Relezi postoji živa predaja da je Ozana upravo ondje rođena. Štoviše, u tom mjestu je Luković svojedobno zatekao navodnu Ozaninu rodbinu, tj. više osoba koje tvrde da je blaženica pripadala njihovu rodu. Seljani su mu pokazali i kuću za koju drže da je Ozana u njoj rođena i kamen na kojemu se navodno kao pastirica odmarala.[340] Na temelju svega toga Luković je "ustanovio, da je mjesto rođenja blažene Ozane, Releze u Lješanskoj nahiji, a ne Komani u Katunskoj, kako su do tada tvrdili svi pisci, ne poznavajući lokalne prilike u Crnoj Gori. Komani su znatno veće naselje, koje se proteže nekoliko kilometara u dužini i širini, udaljeno od Releze preko dva sata hoda. Graniči s Lješanskom nahijom. Te su okolnosti, valjda, dale povoda starim piscima da navode Komane kao rodno mjesto blažene Ozane."[341]

Pojašnjavajući okolnosti koje su starije pisce navele na pogrešku, Luković objašnjava: "Naime u blizini Releze diže se brdašce, koje zovu 'Komansko brdo'. Brijeg je dobio to ime po 'Komu', planini u Kučima, odakle su po narodnom kazivanju došli prvi naseljenici 'Komanskog brda' i Releze. Tu se nastanio i pradjed Blaženice Đujo, kojega su zbog tog nazivali 'Komanin'. Ovo je dalo povoda tvrdnji, da je bl. Ozana rodom iz Komana."[342]

---

[337] Usp.: Marijan BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska (1493.-1565.). Razmatranja o prvoj hrvatskoj blaženici s kratkim ikonografskim dodatkom*, Zagreb, 2007., str. 14; N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 11; I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 42.
[338] Usp.: S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 52; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", str. 11.
[339] "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", str. 6. Miškov Ozanino krsno ime navodi u obliku Katuša.
[340] Usp. N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 6-10.
[341] *Isto*, str. 6-7.
[342] Niko LUKOVIĆ, *Život blažene Ozane Kotorke*, Kotor, 1928., str. 7-8.

Iz navedenih Lukovićevih riječi vidi se kako on za svoju tezu zapravo ne navodi nikakvih dokaza, osim narodne predaje. Na umanjujući njezinu vrijednost, ipak nam se čini kako je neoprezno i neutemeljeno odbaciti vrela iz Ozanina doba u korist narodne predaje. Posebno pritom upada u oči kako Luković piše da su raniji pisci pogrešku napravili jer nisu poznavali lokalne prilike u Crnoj Gori. Držimo da ova tvrdnja nipošto ne odgovara istini. Naime, jedan od dva najstarija Ozanina životopisca, njezin anonimni suvremenik, bio je iz Kotora, pa je malo vjerojatno da nije poznavao lokalne prilike u Crnoj Gori svoga doba. Osim toga, bio je Ozanin suvremenik i osobno je poznavao blaženicu, što znači da je od nje same ili od njezinih redovničkih sestara doznao podatke o mjestu Ozanina rođenja. Serafino Razzi, premda nije iz Kotora, ipak je ondje boravio i o blaženici se raspitivao prvenstveno kod dominikanki koje su s njom živjele. Stoga, kad se uzme u obzir da dva najstarija Ozanina životopisca podatke o njoj crpe od same Ozane i od onih koji su je poznavali i s njome živjeli i kad se tomu doda činjenica da je jedan od njih i sam poznavao Ozanu, onda držimo da je, bez čvrstih argumenata, neopravdano pobijati njihovu tvrdnju da je Ozana rođena u Komanima.[343]

Posebna rasprava razvila se oko pitanja vjerske pripadnosti Ozanine obitelji, odnosno oko obreda u kojemu je kršćena. Dok njezin anonimni suvremenik o tom ništa ne piše, Serafino Razzi decidirano tvrdi sljedeće: "Njezina rodbina bijaše kršćanska, ali zahvaćena sektom Grka zvanih Rašanima, koji se u mnogim stvarima ne slažu s Rimskom Crkvom, te ih mi danas držimo šizmaticima."[344]

Navedene Razzijeve riječi ne ostavljaju mjesta dvojbi da je Ozanina obitelj, a time i ona sama, pripadala pravoslavlju. To potvrđuje i zapisnik kotorskoga gradskog Vijeća od 25. travnja 1685. u kojemu stoji da je Ozana rođena "od roditelja grčkog obreda, ali raške sekte". Slično i zapis iz ostavštine don Andrije Zubazzi-Balovića, nastao oko 1700., piše da je rođena od roditelja "zatrovanih srpskom šizmom."[345] Kotorski dominikanac Vinko Marija Babić, koji je 1716. sastavio spis o povijesti Dominikanskoga reda u Kotoru, piše i o Ozani, te kaže da je štuju i raški šizmatici, tj. pravoslavci od kojih vuče svoje podrijeklo.[346]

Stariji strani autori, crpeći svoje podatke izvorno ili posredno isključivo od Razzija, ne dovode u pitanje Ozanino pravoslavlje. Tako fr. Dominik Marija Marchese 1670. piše: "Kao

---

[343] Napominjemo da su Lukovićevo mišljenje o rodnom mjestu bl. Ozane prihvatili brojni autori. Usp.: M. BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska*, str. 14; S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 141; I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 39-40; Tomo VUKŠIĆ, "*Blažena Ozana Kotorska ekumenska svetica. Pitanje njezina podrijetla te tradicionalno katoličko i pravoslavno štovanje*", *Marulić*, god. 49, br. 3, Zagreb, 2016., str. 8.
[344] S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 9.
[345] Usp. T. VUKŠIĆ, "*Blažena Ozana Kotorska ekumenska svetica* ", str. 8-9.
[346] Usp. N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 40.

što ruža izraste iz trnja, ljiljan iz zvonkolikih pupoljaka, i dan iz noći, tako vrlo često Gospodin u svojoj Crkvi rađa svjetlo iz mraka, slavu iz grijeha, i od najneuglednijih roditelja izvrsnu djecu. Upravo je takva bila blažena Ozana Kotorska (…) Njezini su bili šizmatični Grci, koji su se pridržavali grčkog obreda, po sljedbi raškoj, koju tamo drži carigradski patrijarh, kojemu su se pokoravali."[347]

Tri godine poslije Marchesea, fr. Girolamo Ercolani 1673. piše da Ozanu smatra "zlatom, tek iskopanim iz rudnika, te stoga nedovoljno pročišćenim: jer je rođena od roditelja kršćana, ali šizmatika koji su slijedili sektu Grka Rašana."[348] Godine 1882. i fra Bonaventura da Masér piše da je Ozana krštena u pravoslavnoj vjeri,[349] što se prihvaća i u dekretu kojim Sveta Stolica 1927. potvrđuje njezino štovanja, a u kojemu stoji da je Ozana rođena "od siromašnih roditelja shizmatika".[350]

Navedeni izvori i literatura do 20. st., ali i živa predaja kod pravoslavnih i katoličkih vjernika kotorskoga kraja ne dvoje da je Ozana krštena u pravoslavnoj vjeri. Ipak, u 20. st. nekoliko je autora pokušalo to osporiti, osobito don Niko Luković i msgr. Tomo Vukšić.

Unatoč Razzijevu pisanju, Luković kaže: "… sa sigurnošću ne može se tvrditi da su joj roditelji bili pravoslavci u današnjem smislu."[351] U nastavku piše kako postoje dokazi da u Ozanino doba u njezinu zavičaju "još nije bila naglašena razlika između katolika i pravoslavne braće", što argumentira slijedećim riječima: "Npr. godine 1495. u Ćeklićima, plemenu udaljenom 6 km od Cetinja prema sjeveru, obavljalo se katoličko bogoslužje staroslavenskim jezikom…"[352]

Luković, dakle, tvrdi da u Ozanino doba u njezinu zavičaju još nije bilo jasne razlike između pravoslavnih i katolika i to argumentira samo jednim primjerom. Takvu argumentaciju držimo nedostatnom i neuvjerljivom, a pobiti ju se može s nekoliko primjera koji dokazuju prisutnost pravoslavnih vjernika u Ozanino doba u njezinu zavičaju, ali i jasnu razlika između pravoslavnih i katolika. Naime, u predstavci mletačkomu Senatu 11. srpnja 1446. Kotorani kažu da u kotorskom zaleđu ima dosta pravoslavnih svećenika, te predlažu da ih se od tamo protjera i umjesto njih da se dovede katoličke. Senat je obećao razmotriti taj problem i pisati o tom kotorskomu biskupu i knezu, ali je napomenuto da obraćenje

---

[347] Dominik Marija MARCHESE, "Sveti dominikanski dnevnik – Život blažene Ozane Kotorske", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 30, br. 25, Zagreb, 1997., str. 27.
[348] Girolamo ERCOLANI, "Ozana Kotorska, dominikanka", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 39, br. 34, Zagreb, 2006., str. 36.
[349] Usp. Bonaventura MASER: "Bl. Ozana Kotorska, dominikanska trećoretkinja", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 33, br. 28, Zagreb, 2000., str. 26.
[350] I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 191.
[351] N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 11 – 12.
[352] *Isto*, str. 12.

pravoslavnoga življa ne bi bilo razborito provesti naglo i odjednom, nego postupno kako bi se izbjegle eventualne negativne reakcije tih vjernika.[353]

Nekoliko godina poslije ove vijesti, na početku 1452. ugušena je tzv. treća grbaljska buna. Koristeći tu situaciju, kotorski biskup Marin Kontareno i njegov vikar Mihailo Vraćen vršili su pritiske na pravoslavno svećenstvo, što dokazuje da je u to doba u kotorskom kraju bilo pravoslavnih svećenika i vjernika.[354] Vidi se to i iz činjenice da su poslanici Stefanice Crnojevića 15. rujna 1453. predstavkom tražili od mletačkih vlasti da ne uznemirivaju pravoslavne svećenike i njihove crkve koje se prostiru na području od Kotora do Lješa, te da se u tom pogledu ne čine nikakve promjene, pri čemu se očito aludiralo na mogućnost da se pravoslavne svećenike protjera i na njihova mjesta dovede katoličke. Mletački Senat obećao je da će to naložiti svojim rektorima.[355] No, u studenom te godine kotorskim biskupom imenovan je Bernard iz Pieve di Sacco (1453. – 1457.), koji se otvoreno sukobljavao s pravoslavnim klerom nastojeći puk u okolici Kotora s pravoslavne prevesti na katoličku vjeru. Povjesničari bilježe da je u tom imao uspjeha, koji bi bio i veći da mu upravo pravoslavni kler nije ometao rad. Ponekad je dolazilo i do fizičkih sukoba, kao u selu Bogdašići, gdje je crkva sv. Petra Gradačkog bila jednako značajna za pravoslavce i katolike. Tom nekoć katoličkom crkvom od druge polovice 13. st. uglavnom su se služili pravoslavci, ali je biskup Bernard postavio katoličkog svećenika u nju. To nije odgovaralo pravoslavnom parohu koji je, nastojeći spriječiti prelazak pravoslavaca na katoličku vjeru, stvarao velike probleme katoličkom svećeniku i fizički ga napadao. Čak je i biskupa Bernarda napao, kada je ovaj došao u kanonsku vizitaciju. Dužd je zbog toga naredio njegovo protjerivanje s kotorskoga područja, ali je i naredio represalije protiv pravoslavnoga življa. Među ostalim, trebalo je sve crkve na kotorskom području koje su bile pod jurisdikcijom pravoslavnog mitropolita prepustiti katoličkom biskupu u Kotoru.[356]

Spomenimo još da je posljednji mletački biskup Kotora, Giovanni Chieregatti (1493. – 1513.), svojim vikarom za dijelove Raške koji su spadali pod Kotorsku biskupiju postavio Martina Rodovića, koji je privodio narod katoličkoj vjeri. Pri tom se govori da je među tamošnjim vjernicima bio prisutan raški obred. Farlati navodi i da je papa Lav X. za Chieregattijeva nasljednika, biskupa Trifuna Bizantija, 14. listopada 1514. uputio poziv svim vjernicima u krajevima koji su nekada bili u sastav srpske države da se pokaju, ispovijede i pristupe svetoj euharistiji, nakon čega će primiti otpuštenje grijeha. Istodobno su na to

[353] Usp. Katarina MITROVIĆ, *Mlečani episkopi Kotora 1420-1531*, Beograd, 2013., str. 186-187.
[354] Usp. *Isto*, str. 193.
[355] Usp. *Isto*, str. 207.
[356] Usp. *Isto*, str. 201-208.

područje upućeni dominikanski i franjevački propovjednici kako bi objasnili vjernicima značaj papinskih indulgencija.[357]

Držimo da navedeni primjeri dostatno pobijaju Lukovićevu tvrdnju da u Ozanino doba u njezinu zavičaju "još nije bila naglašena razlika između katolika i pravoslavne braće",[358] a time i njegov pokušaj dovođenja u sumnju pravoslavlja Ozanine obitelji, za što ne iznosi ni jedan argument, osim navedene tvrdnje koju smo pobili.

Za razliku od Lukovića, koji se nije upustio u detaljniju analizu Razzijeva pisanja, msgr. Tomo Vukšić se pozabavio prvenstveno time, ali i analizom drugih vrela. Nakon istraživanja ustvrdio je da "ipak ne proizlazi kao dokazano da su roditelji bl. Ozane bili pravoslavci i da je ona krštena i odgojena u pravoslavlju, a kasnije da bi prešla na katoličku vjeru." U nastavku napominje kako se nigdje u izvorima "uopće ne spominje čin prijelaza bl. Ozane iz pravoslavlja na katoličku vjeru", pri čemu osobito naglašava kako spomena takvom činu nema "ni u izvještajima, koji govore o njezinu stupanju u treći red Sv. Dominika (25. siječnja 1515.) i o njezinu polaganju redovničkih zavjeta, kada je svoje krsno ime Katarina promijenila u Ozana."[359]

Moramo odmah ukazati na nekoliko pogrešaka u navedenim Vukšićevim riječima. Upozoriti nam je prije svega kako ne postoje izvještaji o Ozaninu stupanju u Treći dominikanski red i o njezinu zavjetovanju, pa stoga u njima ni ne može biti govora o vjerskom prijelazu.[360] No, čak i kad bi takvi izvještaji postojali, u njima zasigurno ne bi bilo govora o vjerskom prijelazu, jer bi to pitanje bilo riješeno prije stupanja u neku redovničku zajednicu. Osim toga, Ozana nije svoje krsno ime promijenila prigodom polaganja zavjeta, kako to Vukšić piše, nego prigodom stupanja u Treći dominikanski red.

Držimo da se Vukšić uzalud potrudio, kako sam kaže, ustanoviti "da nitko ne spominje Ozanin prijelaz iz pravoslavlja na katoličanstvo".[361] Treba se zapitati: Zašto bi netko spominjao vjerski prijelaz sluškinje o kojoj u Kotoru u to doba još nitko nije ništa znao? Naime, kako ćemo vidjeti u nastavku, Ozana je po dolasku u Kotor bila služavka u plemićkoj obitelji Buća. Tu činjenicu važno je naglasiti jer, premda bismo iz današnje perspektive voljeli doznati što više detalja o prvoj hrvatskoj blaženici, iz perspektive njezina doba prijelaz s pravoslavlja na katoličanstvo jedne djevojčice sluškinje zasigurno nije pobuđivao pozornost

---

[357] Usp. Isto, str. 281.
[358] N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 12.
[359] T. VUKŠIĆ, "*Blažena Ozana Kotorska ekumenska svetica* ", str. 10-11.
[360] Kako ćemo vidjeti u nastavku, postoji samo dopuštenje Vrhovne uprave Dominikanskoga reda da Ozana, tada već trećoredica, smije nositi škapular kojega inače nose samo klauzurne dominikanke te uživati sva prava i povlastice kao da je i sama klauzurna dominikanka.
[361] T. VUKŠIĆ, "*Blažena Ozana Kotorska ekumenska svetica* ", str. 12.

kotorskih vjernika, osobito plemstva, te nitko nije imao potrebu sastavljati izvještaj o tom činu.

Drugi problem kojega je Vukšić u svezi s obredom Ozanina krštenja pokušao riješiti jest pitanje pravoslavlja njezinih roditelja. Vukšić je prvo napomenuo kako Serafino Razzi ne kaže izričito da su joj roditelji (genitori) bili pravoslavci, nego da joj je rodbina (parenti) pravoslavna, te dodaje da se iz Razzijevih riječi zapravo ne može sa sigurnošću zaključiti "da je Razzi mislio da bi Ozanina rodbina bila šizmatička u česu njezina rođenja", ni da je "tvrdio da bi Ozanini roditelji bili pravoslavci", jer "Razzi uopće ne spominje njezine roditelje."[362] Vukšić u nastavku iznosi slijedeću argumentaciju: "Za razliku od teze da Razzi tvrdi kako su Ozanini roditelji bili pravoslavci, prije će biti da je Razzi mislio na Ozaninu 'šizmatičku' rodbinu, koja je živjela u času kad je on, Razzi, pisao njezin životopis, a to je bilo sto godina nakon Ozanina rođenja, te da za tu rodbinu kaže da nekada 'bijahu kršćani', to jest katolici. Ti bivši kršćani, u međuvremenu, to jest kroz proteklih stotinu godina, 'su zahvaćeni (irti, prevladani) ipak od sekte Grka zvanih Rašani, koje mi danas smatramo šizmaticima, jer se u mnogim stvarima ne slažu s Rimskom Crkvom'. Naime, iz teksta je očito da Razzi razlikuje nekadašnju vjerničku pripadnost Ozanine rodbine, i naziva ju kršćanskom, od vjerničke pripadnosti njezine rodbine 'danas', to jest u času pisanja životopisa, koju naziva šizmatičkom. Ako se Razzijev tekst shvati, kako je upravo izloženo, onda bi bl. Ozana bila rođena u 'kršćanskom' rodbinskom okruženju koje je do Razzijeva pisanja njezina životopisa, to jest kroz proteklih sto godina, postalo 'šizmatičko'. (…) Uz to, nema nikakve logike smatrati da je Razzi pod nazivom 'christiani' mislio na pravoslavce. On ustvari za Ozaninu rodbinu kaže 'furono christiani' (tj. bijahu kršćani). Odnosno, u času kad on piše Ozanin životopis, njezina rodbina za njega nisu više 'christiani' nego oni to 'bijahu', a u tom času njezina rodbina su 'scismatici'. Naime, upravo zato što u času njezina rođenja nisu bili 'šizmatici', nego 'christiani', koji su u međuvremenu otpali, njezina rodbina jesu šizmatici 'danas', kad Razzi piše, jer nisu više 'christiani', to jest nisu više katolici, jer su u međuvremenu postali pravoslavci."[363]

Ovakvu argumentaciju ne držimo ispravnom jer zapravo iskrivljuje ono što je Razzi napisao. Stoga je potrebno vratiti se na izvor, tj. na Razzijev tekst u kojemu o Ozaninoj obitelji piše sljedeće: "Njezina rodbina bijaše kršćanska, ali zahvaćena sektom Grka zvanih

[362] *Isto*, str. 16.
[363] *Isto*, str. 17-18.

Rašanima, koji se u mnogim stvarima ne slažu s Rimskom Crkvom, te ih mi danas držimo šizmaticima."[364]

Navedene Razzijeve riječi nisu nejasne ni dvosmislene da bi ih trebalo posebno tumačiti i domišljati se što je Razzi htio reći i što je zapravo mislio. Stoga ne vidimo razloga za nagađanja kojima se Vukšić poslužio kako bi dokazao da se ne može dokazati da su Ozanini roditelji bili pravoslavci. Vukšićeva teza da je Razzi pod šizmaticima zapravo mislio na Ozaninu rodbinu koja je živjela kad je on boravio u Kotoru sasvim je neuvjerljiva, jer se temelji na rastavljanju Razzijeve rečenice, odnosno na trganju dijelova iz cjelovite rečenice pri čemu bi se tvrdnja da je Ozanina rodbina bila kršćanska, tj. katolička odnosila na njezinu rodbinu u trenutku Ozanina rođenja, a tvrdnja da su zahvaćeni pravoslavljem zapravo znači da su članovi Ozanine rodbine kroz stotinjak godina nakon njezina rođenja prihvatili pravoslavlje. Da je takvo tumačenje Razzijeva teksta, prema našem mišljenju, pogrešno lako se uvjeriti čitanjem cjelovite Razzijeve rečenice, u kojoj nema traga distinkciji na Ozaninu rodbinu u doba njezina rođenja i na Ozaninu rodbinu stotinjak godina nakon njezina rođenja. Nedvosmslenost Razzijeve tvrdnje da je Ozanina rodbina bila pravoslavna, što se nedvojbeno poglavito odnosi na njezine roditelje, isključuje potrebu nagađanja na koju je rodbinu Razzi mislio i što je zapravo želio reći.

Raspravu o tome je li Ozana krštena u pravoslavnoj ili katoličkoj vjeri držimo suvišnom i beskorisnom zato jer nije pridonijela poznavanju njezina života, ali i zato jer je postavljena na krivim temeljima. Naime, oni koji tvrde kako se ne može dokazati da je Ozana krštena u pravoslavnoj vjeri moraju jasno odbaciti Razzijevo djelo kao vjerodostojan izvor, što nitko od njih – sasvim razumljivo – nije učinio, jer je Razzi među glavnim izvorima iz kojih se crpe podatci o bl. Ozani. Također, odbacivati dokaz (tj. Razzijevo djelo o Ozani), a istodobno tvrditi kako dokaza nema proturječno je u sebi. Osim toga, svima koji tvrde kako se ne može dokazati da je Ozana krštena u pravoslavnoj vjeri postavljamo sljedeće pitanje: Zašto bi netko uopće dokazivao da je Ozana krštena u pravoslavnoj vjeri? Serafino Razzi – jedan od dva najstarija Ozanina životopisca i jedan od rijetkih izvora o njezinu životu – izričito piše da joj je rodbina bila pravoslavne vjeroispovijesti.

Buduća blaženica na krštenju je dobila ime Katarina (Kata). Taj podatak treba smatrati vjerodostojnim, jer ga donose njezini najstariji životopisci.[365] No, spomenimo da je Niko Luković kasnije saznao za predaju prema kojoj je blaženica na krštenju dobila ime Jovana.

---

[364] S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 9.
[365] Usp.: S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 18; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, br. 2, str. 36.

Prema toj predaji njezina obitelj prezivala se Đujović, što Luković tumači predajom da joj se pradjed zvao Đujo, pa je obitelj prema njemu prozvana Đujović. Nasuprot tomu, općenito je prihvaćena predaja da se Ozanina obitelj prezivala Kosić. Kažimo i kako u izvorima nisu sačuvana imena Ozaninih roditelja. Predaja ipak drži da joj se otac zvao Petar, a – prema Miškovu – majka Urša. Ništa od ovdje rečenoga ne može se dokazati ni pronaći za to uporište u vrelima.[366]

5. 3. Rekluza i dominikanska trećoredica

Prema najstarijim Ozaninim životopiscima, buduća blaženica rođena je u siromašnoj obitelji i djetinjstvo je, kao i ostale djevojčice u njezinu selu, provela čuvajući stado ovaca. Na njezinu vlastitu molbu, majka ju je kao djevojčicu odvela u Kotor, gdje je primljena u kuću plemića Aleksandra Buće kao služavka. Pobožnost, koju je primila u obitelji, u Kotoru se razvila, osobito u susretu s brojnim crkvama, njihovim uređenim interijerom i svećenicima koji su u njima slavili liturgiju. K tomu, i ozračje u obitelji Buća, iz koje je poteklo nekoliko istaknutih dominikanaca, odigrala je značajnu ulogu u Ozaninoj duhovnoj formaciji. Vjerojatno je duže razmišljala o stupanju u redovnički stalež, a konačni poticaj dobila je dok je jedne godine na Veliki petak slušala propovijed o muci Kristovoj. Njezini najstariji životopisci jednostavno kažu da je tad odlučila živjeti kao rekluza. O tom se savjetovala s nekom pobožnom ženom Slavkom i, na njezin prijedlog, s franjevcem Tomom Grabonjom (Grubonjom).[367] Uvjerivši se poslije nekog vremena da je njezina odluka čvrsta, tj. da nije riječ o prolaznoj želji, fra Toma se savjetovao s dominikancom Vinkom Bućom,[368] a potom su zajedno iznijeli stvar kotorskom biskupu Tripunu Bizantiju.[369] Sva trojica usuglasili su se da joj udovolje i odredili da se nastani uz crkvicu sv. Bartolomeja, pored gradskog bedema, gdje su za nju pripravili malu ćeliju.[370] Držimo da crkvica sv. Bartolomeja nije slučajno odabrana za Ozanu. Naime, patronat nad tom crkvicom imale su najznamenitije kotorske obitelji,

---

[366] Usp.: N. LUKOVIĆ, *Život blažene Ozane*, str. 8; N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 12; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, br. 1, str. 6.
[367] Ni o Slavki ni o fra Tomi Grabonji (Grubonji) ništa se ne zna, jer do danas nisu pronađena vrela koja bi rasvijetlila njihove živote.
[368] Fr. Vinko Buća (Kotor, 1475. – Kotor, 1550.) ušao je u Dominikanski red u Kotoru 1493., a studirao je u Zadru i Bologni, gdje je i doktorirao 1508. Bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1510. – 1525. i 1536. – 1540. Autor je više teoloških djela. Usp.: S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 599-601.
[369] Tripun Bisanti (Kotor, 1460. – Ceneda kraj Venecije, 1540.) bio je biskup kotorski od 1513. do 1532.
[370] Usp.: S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 9-18; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, br. 1, str. 11-14, br. 2 str. 35-39.

uključujući obitelj Buća, kod koje je Ozana bila služavka, a osim toga su uz crkvu usko bili vezani kotorski dominikanci, jer su nakon dolaska u grad u njoj slavili misu.[371] Vjerojatno je ta crkvica odabrana na savjet dominikanca Vinka Buće, iz čega proizlazi da je Ozana od početka svojega redovničkoga života bila vezana uz kotorske dominikance.

Što se pak tiče godine Ozanina ulaska u rekluzorij uz crkvicu sv. Bartolomeja, ona nije nigdje zabilježena, ali se može posredno utvrditi. Naime, Ozanin anonimni životopisac piše da je blaženica preminula pošto je 51 godinu živjela kao rekluza. Uzevši u obzir da je preminula 27. travnja 1565., dolazimo do podatka da je rekluzom postala 1514. u dobi od 21 godine. Drži se da je na dan ulaska u rekluzorij ujedno stupila u Treći dominikanski red i dobila ime s. Ozana. Sam datum ulaska u rekluzorij nije nigdje zabilježen, pa je nejasno zašto neki autori navode da se to zbilo 28. siječnja 1515.[372] Taj datum ne spominje se ni u jednom poznatom izvoru o Ozani.

Opravdano je zapitati se: Zašto Ozana nije stupila u neki od kotorskih ženskih samostana? Odgovor na to pitanje leži u onodobnom društvenom uređenju u kojemu su postojale jasne granice između plemića i pučana. To se odražavalo na život u ženskim samostana na način da su se dijelili na samostane za plemkinje i na samostane za pučanke, a bilo je i onih koji su naizmjence primali plemkinje i pučanke. Ipak, najviše je bilo samostana za plemkinje, zato jer su plemići mogli lakše utemeljiti neki samostan i uzdržavati njegove redovnice. O primanju novih redovnica u samostane u to doba nisu odlučivale same redovnice, nego gradske civilne vlasti, odnosno plemići ili pučani, ovisno o tomu je li samostan bio namijenjen plemkinjama ili pučankama. Rečenomu treba dodati činjenicu da su pravo ulaska u neki samostan, bio on namijenjen pučankama ili plemkinjama, imale samo djevojke iz dotične gradske komune. To znači da djevojke iz nekog drugog grada, odnosno one koje nisu pripadale toj gradskoj komuni redovito nisu mogle biti primljene u dotični samostan. Kad se uzme u obzir sve što smo rekli, jasno je da Ozana, koja nije bila iz kotorske gradske komune, nije mogla biti primljena ni u jedan kotorski samostan, te joj nije preostalo drugo nego da se nastani uz neku gradsku crkvicu i živi kao rekluza.

---

[371] Usp. K. MITROVIĆ, *Mlečani episkopi Kotora*, str. 197, 289.

[372] Usp. M. BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska*, str. 14. Koristimo prigodu ispraviti i vlastitu pogrešku, jer smo u članku o Ozaninom neraspadnutom tijelu prihvatili 28. I. 1515. kao datum Ozanina ulaska u rekluzorij uz crkvicu sv. Bartolomeja. Usp. Ivan ARMANDA, "Neraspadnuto tijelo bl. Ozane Kotorske (1493. – 1565.)", *Dubrovnik*, god. 27, br. 2, Dubrovnik, 2016., str. 83-84.

5. 4. Bl. Ozana i samostan sv. Pavla

Vidjeli smo da se Ozana 1514. nastanila u rekluzoriju uz crkvicu sv. Bartolomeja te da je vjerojatno istog dana postala članica Trećega dominikanskoga reda. Poslije sedam godina, 1521. preselila je u rekluzorij uz crkvu sv. Pavla, gdje je provela ostatak života. Razlog tomu je činjenica da je njezino prvotno obitavalište oštetio potres, pa su se crkvene vlasti pobrinule da joj pronađu novo. Držimo da ni ovoga puta lokacija nije slučajno odabrana. Naime, upravo uz crkvu sv. Pavla nastanili su se prvi dominikanci koji su 1266. iz Dubrovnika došli u Kotor. Tu su utemeljili samostan i ostali u njemu do 1344., kad su preselili u novoizgrađeni samostan sv. Nikole. Poslije nešto više od sto godina, 10. svibnja 1483. Malo vijeće kotorske komune odlučilo je unajmiti samostan sv. Pavla na deset godina i dovesti u njega klauzurne sestre dominikanke. Prve dominikanke uselile su u samostan 1485. godine, ali su ga – iz nama nepoznatih razloga – ubrzo napustile i preselile u privatne kuće. Samostan su dominikanci potom iznajmljivali, a 18. kolovoza 1520. besplatno su ga poklonili sestrama dominikankama za sva vremena.[373] Godinu poslije tog događaja, u rekluzorij uz crkvu sv. Pavla, koja je pripadala samostanu klauzurnih sestara dominikanki, doselila je buduća blaženica. Držimo da su kotorski dominikanci i u ovom slučaju odigrali ključnu ulogu i pobrinuli se da dominikanska trećoredica doseli uz samostan klauzurnih dominikanki, za čije duhovne potrebe su brinuli braća dominikanci.

Iz rečenoga se vidi da je Ozana doselila uz crkvu sv. Pavla jednu godinu nakon što su se u samostanu uz tu crkvu ponovno nastanile klauzurne dominikanke. Drugim riječima, kada je Ozana došla živjeti uz crkvu sv. Pavla, uz tu je crkvu već postojao samostan klauzurnih sestara dominikanki, što isključuje mogućnost da je Ozana utemeljila taj samostan koji je već postojao. Osim toga, Ozana je bila trećoredica, a u samostanu sv. Pavla živjele su klauzurne dominikanke. To napominjemo jer je gotovo neznatna mogućnost da je jedna trećoredica utemeljila samostan za klauzurne redovnice drugoga reda, da je živjela u tom samostanu i upravljala njime, a da pritom sama nije postala klauzurna redovnica. Unatoč svemu tomu, brojni autori tvrde da je upravo Ozana utemeljila taj samostan, što je 1927. ušlo i u dekret kojim je Sveta Stolica potvrdila njezino štovanje.[374] Pogrešnu tezu o Ozani kao utemeljiteljici

[373] Usp. Stjepan KRASIĆ: "Dominikanci u bokokotorskom zaljevu od XIII. do XIX. stoljeća (1.)", *Hrvatska obzorja*, god. 9, br. 2, Split, 2001., str. 370-371.
[374] I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 192.

samostana sv. Pavla osobito su razvili Inocent Taurisano, Niko Luković i Marijan Biškup, pa stoga držimo potrebnim osvrnuti se na njihovo pisanje.

Fr. Inocent Taurisano u šestom poglavlju svoga djela *Blažena Hozana Kotorka* donosi poglavlje *Utemeljiteljica* unutar kojega tvrdi da je blaženica utemeljila samostan dominikanskih trećoredica sv. Pavla. Govoreći da je njezin primjer oduševio i privukao neke kotorske djevojke, uglavnom plemkinje, koje su je odlučile slijediti, Taurisano dodaje da "nije poznata godina kada su se Hozanine učenice mogle skupiti u redovničku zajednicu i započeti život po uzoru onog života, što ga je Hozana provodila od svoje mladosti", ali ipak ne sumnja da je ona utemeljila "samostan sv. Pavla."[375]

Gotovo jednako razmišljao je don Niko Luković, koji s mnogo više samouvjerenja tvrdi: "Među zaslužnim djelima blažene Ozane treba spomenuti osnivanje samostana dominikanskih trećoretkinja uz crkvu sv. Pavla. I prije nje postojale su – kako je ranije rečeno – u Kotoru dominikanske trećoretkinje, koje su zasebno živjele u svojim domovima. Ozana je, dozvolom crkvene vlasti, osnovala posebnu samostansku zadrugu. Mnoge djevojke iz grada i okoline pristupile su toj zadruzi pod duhovnim vodstvom Blaženice. Ta je ustanova bila znatna i mnogo cijenjena od strane građanske i crkvene vlasti."[376]

Luković je potpuno netočno i protivno svim arhivskim vrelim ustvrdio da su u samostanu sv. Pavla živjele trećoredice, a ne klauzurne redovnice. Da je uistinu bio uvjeren u tu pogrešku svjedoči rečenica u kojoj izričito spominje "samostan dominikanskih trećoretkinja sv. Pavla" i potom donosi imena i prezimena njegovih posljednjih stanovnica za koje izričito kaže da su bile "posljednje trećoretkinje ovoga samostana".[377] Slično je i kotorski svećenik Ivo Stjepčević poistovjetio samostan klauzurnih dominikanki sv. Pavla sa zajednicom trećoredica koja se okupila oko Ozane te ustvrdio da su se u drugoj polovici 16. st. uz crkvu sv. Pavla sklonile "neke redovnice sv. Dominika i tu pod vodstvom Bl. Ozane zasnovaše samostan, koji trajaše do francuske okupacije (1807-1814)."[378]

U novije doba iste je pogreške ponovio fr. Marijan Biškup, koji piše: "Poznato je da je i prije pokornice Ozane u Kotoru bilo dominikanskih trećoretkinja, koje su kao i ona živjele svaka za sebe. Tek je Ozana došla na pomisao da ih okupi na zajednički samostanski život. To je postalo ostvarivo istom onda kada su dominikanci napustili samostan kraj crkvice sv. Pavla. Tada je Ozana uputila molbu duhovnim vlastima da joj se omogući osnovati samostan

[375] *Isto*, str. 124-125.
[376] N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 51.
[377] Usp. *Isto*, str. 53.
[378] Ivo STJEPČEVIĆ, "Katedrala sv. Tripuna u Kotoru", *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, br. 51, Split, 1930-34. (tiskano 1940.), prilog, str. 62.

dominikanskih trećoretkinja. Molba joj bi uslišana i Ozana je okupila oko sebe priličan broj pobožnih djevojaka iz Kotora i okolice koje su stupile u novi samostan, kojemu je ona postala poglavarica."[379]

Ozanina molba za odobrenje osnivanja samostana, o kojoj Biškup govori, ne samo da nije sačuvana, nego ju se ni u vrelima nigdje ne spominje. Štoviše, ne spominju ju ni Taurisano ni Luković,[380] na koje se Biškup poziva kao na izvore za tu svoju tvrdnju. Biškup je citirani tekst gotovo doslovce preuzeo od Ranke Andrić, na koju se također poziva, a koja je 1946. objavila kratki Ozanin životopis, ali bez kritičkoga aparata, jer joj namjera i nije bila pisati kritički Ozanin životopis, nego hagiografsku knjižicu namijenjenu Ozaninim štovateljima.[381] Ipak, unatoč njezinim pobožnim namjerama, napomenuti nam je kako Ozana nikada nije crkvenim vlastima u Kotoru ni pismeno ni usmeno uputila molbu za osnivanje samostana sv. Pavla, jer ona, kako ćemu uskoro dokazati, ne samo da nije utemeljila samostan sv. Pavla, nego ni bilo koju drugu samostansku zajednicu. Stoga je opravdano zapitati se: Odakle navedeni autori izvode zaključak o Ozani kao utemeljiteljici samostana sv. Pavla, pri čemu Luković izričito kaže da je to bio samostan trećoredica, a ne klauzurnih sestara? Tražeći odgovor na to pitanje potrebno je vratiti se na izvore, tj. vidjeti što pišu dva najstarija Ozanina životopisca.

Anonimni Ozanin suvremenik ostavio je slijedeće svjedočanstvo: "Našlo se njekoliko pobožnih djevojaka iz plemićkih kuća ovoga grada, koje su po Hozaninom primjeru njezino zvanje sliedile i redovnički život uza nju provadjale, pa zaželile i uz njezin se zatvor zatvoriti. To su u istinu bile prenabožne djevojčice, u kojima si mogao primjer svake krieposti naći i koje neću da hvalim i uznosim zato jer su plemićkoga roda, pošto te naše hvale niti bi vriedile, niti se redovničkim staležem slažu, već u toliko u koliko je trudnije prići iz razkošnoga života kojega obično plemići provadjaju na redovnički i to strogi život, nego li iz života radišna i trudna kojega obično seljaci provadjaju."[382]

U nastavku anonimni autor piše o Ozaninu odnosu prema njezinim sljedbenicama: "Hozana, kako bi joj vremena od molitve preostalo, svoje bi djevojčice, u propisima svoga Reda poučavala, savjetovala bi ih i u pobožnosti upućivala. One pak ko prave i dobre učenice, poniznim bi duhom pouke i savjete svoje učiteljice primale i marljivo ih obsluživale. Takav je

[379] M. BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska*, str. 57-58.
[380] Luković, doduše, piše da je Ozana samostan sv. Pavla osnovala "dozvolom crkvene vlasti", ali nigdje ne spominje da je uputila kakvu molbu, pa stoga ni da je ta molba bila uslišana. Usp. N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 51-52.
[381] Usp. Ranka ANDRIĆ, *Božja pastirica. Mali životopis bl. Ozane Kotorke s vjenčićem molitava*, Subotica, 1946., str. 28-29.
[382] "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", br. 3, str. 66-67.

uspjeh njihov u pobožnosti, da ih u gradu svak uznosi i hvali, zato punim pravom možemo kazati: Bogu budi hvala, što je Hozanino sjeme takovim plodom urodilo, da ćemo mjesto nje jedne imati ih toliko drugih, koje i ako ne budu baš podpuno njoj ravne bile, barem će one njezina vierna slika biti."[383]

Iz rečenoga se vidi kako Ozanin anonimni životopisac i suvremenik ne piše izričito da je ona utemeljila samostan sv. Pavla, pa stoga njegovo pisanje nije moglo biti uzrokom pogrešnih tumačenja. No, s fr. Serafinom Razzijem stvari drugačije stoje. Opisujući neko Ozanino viđenje, on kaže kako je blaženica iz tog viđenja spoznala da mora uz crkvu sv. Pavla utemeljiti samostan djevica, što se poslije i dogodilo. Držimo da su te njegove riječi dale poticaja kasnijim krivim tumačenjima. Osim toga, Razzi piše i da je u tom samostanu o Ozani razgovarao sa s. Dominikom, koja je tada imala oko sto godina, a nekoć je živjela zajedno s Ozanom.[384] Očito je Razzi i sam bio u zabludi glede utemeljenja samostana sv. Pavla. Kako je do toga došlo pokušati ćemo objasniti u nastavku, ali prije toga ćemo analizirati dva dokumenta za koja držimo kako dokazuju da Ozana nije utemeljila samostan sv. Pavla i da u tom samostanu nije ni živjela.

Učitelj Dominikanskoga reda Franjo Romeo dopustio je 20. prosinca 1547. kotorskim trećoredicama Vinki, Jeronimi i još jednoj iz roda Bolica (Belliziis) da od priora kotorskih dominikanaca ili od jednoga od dvojice doktora teologije iz kotorskoga samostana smiju primiti i do smrti nositi blagoslovljeni škapular te za života i nakon smrti uživati sve povlastice kao i klauzurne sestre dominikanke.[385] Zbog nepažnje, u tom je dokumentu ispušteno Ozanino ime, što je 1. svibnja 1548. ispravio generalni vikar Reda Stjepan Usodimare dopustivši i njoj da smije nositi bijeli škapular.[386]

Dva spomenuta dokumenta od iznimne su važnosti jer dokazuju da Ozana i djevojke koje su se oko nje okupile nisu bile klauzurne dominikanke u samostanu sv. Pavla. Da su pripadale tom samostanu, tj. da su bile klauzurne dominikanke onda im ne bi trebalo posebno dopuštenje da smiju nositi blagoslovljeni škapular, jer je on bio sastavni dio odjeće klauzurnih sestara dominikanki. Također, da su one bile klauzurne dominikanke ne bi im učitelj Reda trebati izdati posebno dopuštenje da uživaju povlastice rezervirane za klauzurne sestre, jer bi one stupanjem u klauzurnu zajednicu i polaganjem zavjeta na redovit način postale dionice tih povlastica. No, budući da Ozana i njezine sestre nisu bile klauzurne dominikanke, učininjena

[383] *Isto*, br. 5, 132-133.
[384] Usp. S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 33, 54.
[385] Usp. S. KRASIĆ, "Regesti pisama, 2", str. 247, br. 1389.
[386] Usp. I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 127.

je iznimka i dopušteno im je nositi dio habita kojega su inače nosile klauzurne dominikanke i uživati povlastice rezervirane za klauzurne dominikanke.

Držimo da dva spomenuta dokumenta ujedno otvaraju put za ispravno shvaćanje uloge bl. Ozane u povijesti samostana sv. Pavla. Ozana nije mogla biti primljena u taj samostan, jer je on bio rezerviran za plemkinje iz kotorske komune, a Ozana nije bila iz kotorske komune i nije bila plemkinja. Ipak, kao rekluza i dominikanska trećoredica nastanila se u ćeliji uz samostansku crkvu sv. Pavla. Tu su joj se, privučene njezinim primjerom, pridružile neke djevojke iz plemićkih kotorskih obitelji. Te djevojke su mogle stupiti u samostan sv. Pavla ili u neki drugi kotorski samostan, ali to očito nisu željele, nego su odabrale slijediti Ozanin primjer i pridružile su se njoj. Tim djevojkama i njihovoj duhovnoj majci Ozani Vrrhovna uprava Dominikanskoga reda dopustila je nositi škapular kojega inače nose klauzurne sestre dominikanke i uživati sve povlastice rezervirane klauzurnim sestrama dominikankama. Držimo da taj događaj predstavlja prvi korak u spajanju zajednice Ozaninih trećoredica i klauzurnih sestara dominikanki u samostanu sv. Pavla. Premda te trećoredice nisu samim time postale klauzurne sestre, ipak je zacrtan jasan smjer koji je vodio spajanju tih dviju zajednica. No, to se sigurno nije ostvarilo za Ozanina života, nego tek nakon njezine smrti. Ako prihvatimo ovo tumačenje, onda postaje jasnije kako je Serafino Razzi jednu od sestara koje su živjele s Ozanom zatekao u samostanu sv. Pavla, ali i zašto se u narednim stoljećima, sve do naših dana, poistovjećivalo Ozaninu trećoredsku zajednicu sa samostanom sv. Pavla i zašto je stvorena predaja da je ona utemeljila taj samostan. Ponavljamo kako Ozana nije mogla utemeljiti samostan koji je postojao prije njezina dolaska uz crkvu sv. Pavla. Također, gotovo je nemoguće da je kao trećoredica utemeljila samostan klauzurnih sestara drugoga reda i bila mu poglavarica, a da je pritom ostala trećoredica. Osim toga, ne čini nam se vjerojatnim da bi Ozana, siromašna pučanka iz seoskih krajeva, utemeljila samostan isključivo za plemkinje iz kotorske komune, kakav je bio samostan sv. Pavla u njezino doba. To bi značilo da je utemeljila samostan u kojega djevojke poput nje nisu imale pristupa!

5. 5. Smrt i štovanje

Najstariji Ozanini životopisci pripovijedaju o njezinom kreposnom životu, pobožnosti, mističnim viđenjima i daru proroštva. Bavila se izradom crkvenoga ruha (u riznici kotorske katedrale čuva se tjelesnik što ga je izvezla), a uzdržavala se prinosima vjernika. Sugrađani svih slojeva preporučivali su joj se u molitve, nazivali su je učiteljicom mistike i trubljom

Duha Svetoga jer je mnogima dijelila korisne savjete, te djevicom miriteljicom i anđelom mira zbog posredovanja među zavađenim stranama. Najstariji životopisci izvještavaju i o brojnim čudesima koja su se dogodila po njezinim molitvama, među kojima i obranu Kotora od turske flote pod zapovjedništvom admirala Hajrudina Barbarose u kolovozu 1539.[387]

Ozana je osobito štovala muku Kristovu, pa je i na samrtnoj postelji tražila da joj čitaju o muci Kristovoj iz Ivanova Evanđelja. Slušajući čitanje, poljubila je raspelo koje je držala u rukama, podignula oči prema nebu i s blagim osmjehom na licu preminula 27. travnja 1565. u svojoj ćeliji. Bila je u 72. godini života, od čega je 51 provela kao rekluza i dominikanska trećoredica. Brojni vjernici iz svih društvenih slojeva dolazili su iskazati počast pokojnici, čije je tijelo ležalo na podu njezine ćelije i, prema izvještaju najstarijih životopisaca, izgledalo je tako lijepo da se nisu mogle opaziti posljedice pokorničkog života. Isti životopisci tvrde da se uz njezin odar neprestano osjećao ugodan miris. Tijelo joj je u noći s 29. na 30. travnja pokopano u crkvi sv. Pavla. Sprovodne obrede predvodio je kotorski biskup Luka Bisanti.[388]

Samo dva mjeseca nakon Ozanine smrti, dogodio se prvi prijenos njezina tijela. Naime, zbog pokopa jedne preminule dominikanke, otvoren je grob u kojemu je počivalo Ozanino tijelo, koje nije pokazivalo znakove raspadanja, nego se od njega širio ugodan miomiris. Pozvan na lice mjesta, kotorski biskup Luka Bisanti, naredio je da se Ozanino tijelo izvadi iz groba i da se položi u drveni lijes, koji je potom postavljen s desne strane oltara sv. Pavla. Biskup je osobno tomu nazočio i održao prigodnu propovijed.[389] Nakon toga Ozanino je tijelo više puta prenošeno, ne računajući nekoliko presvlačenja tijela koje je potom bilo vraćeno u isti sarkofag i na isto mjesto. Neki od tih prijenosa podrazumijevali su premještanje tijela na drugo mjesto u istoj crkvi, u drugu crkvu, ili čak u drugi grad i državu (Dubrovnik). Ozanino neraspadnuto tijelo danas se čuva u kotorskoj zbornoj crkvi sv. Marije.[390]

Kotorani su Ozanu već za života smatrali svetom, pa ne čudi da su joj nakon smrti počeli iskazivati štovanje. Bio je pokrenut i postupak za njezinu kanonizaciju, ali su se prikljupljeni spisi izgubili. Već 1665. kotorske gradske vlasti uvrstile su Ozanu među nebeske

---

[387] Više o tome vidi u: N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*; S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*; I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*; "Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, god. 6, br. 1, Split, 1900., str. 6-14, br. 2 str. 35-41, br. 3 str. 66-72, br. 4 str. 99-105, br. 5 str. 131-138, br. 6 str. 166-172.

[388] Usp.: N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 78-79; S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 52-53; I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 165-174.

[389] Usp.: N. LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 80; S. RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio*, str. 53; I. TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka*, str. 176.

[390] Više o svim prijenosima Ozanina tijela vidi u: I. ARMANDA, "Neraspadnuto tijelo bl. Ozane Kotorske (1493. – 1565.)", str. 83-96.

zaštitnike Kotora, a 1685. uputile su molbu u Rim da bude proglašena blaženom. Kako je službena kauza za Ozaninu kanonikazciju s vremenom zamrla, dominikanci su 1751. na provincijskom Kapitulu odlučili otvoriti kauzu te su imenovali fr. Antuna Donjerkovića prokuratorom procesa. Nije poznato kako se proces razvijao ni je li išta u tom pogledu učinjeno, ali se kauza s vremenom ugasila. Na poticaj fr. Anđela Marije Miškova postupak je ponovno pokrenut i proveden u Kotoru od 1905. do 1907. te je Sveta kongregacija za obrede 20. prosinca 1927. potvrdila njezino štovanje od pamtivijeka. To je sljedećega dana odobrio papa Pio XI. i time je Ozana beatificirana, te je postala prva hrvatska blaženica. Kako je štuju i pravoslavci, koji također rado dolaze moliti na njezin grob, Ozanino je štovanje poprimilo ekumenski značaj.[391]

[391] Više o postupku za Ozaninu beatifikaciju vidi u: I. ARMANDA, "Rad o. Anđela Marije Miškova", str. 79 – 85.

II. SAMOSTAN SV. MARTINA U SPLITU

1. Crkvica sv. Martina

Središnja tema ovoga rada je povijest samostanske zajednice koja je nastala uz crkvicu sv. Martina te je i samostan posvećen istom titularu kao i crkvica. Bilo bi pogrešno pisati o samostanu sv. Martina, a ne kazati ništa o crkvici uz koju je samostan nastao i oko čijega oltara se sestre već stoljećima okupljaju na slavljenje euharistije i na molitvu. Stoga ćemo se osvrnuti na pitanje postanka ove crkvice.

Crkvica sv. Martina nalazi se nad sjevernim, Zlatnim vratima (Porta aurea) Dioklecijanove palače. Smještena je u hodniku kojim su se služili rimski vojnici koji su stražarili na ulazu u palaču. Prvotna namjena tog prostora ograničila je mogućnost njegove prenamjene u bogoslužni prostor. Don Frane Bulić, prvi koji se ozbiljnije pozabavio istraživanjem prostora i poviješću crkvice sv. Martina,[392] minimalne preinake njezina prostora sažeo je u sljedećih nekoliko redaka: "Ova crkvica, uvaljena u sjeverni hodnik vestibula Dioklecijanove palače, koji je istodobno i perimetralni zid iste, nije trebala osobite gradnje ni arhitekture, da postane crkvom. Duguljasti hodnik naliči glavnoj lađi crkve. Na ulazu u ovaj hodnik bijahu naprosto uzidana vrata, a nad njima postavljen arhitrav s natpisom; nešto dalje od polovice dužine hodnika bi postavljena ikonostaza, da se tim načini malo svetište – presbyterium –, a na kraju mali oltar. Ovakvim raspoređenjem bi hodnik preobraćen u crkvicu. Ova je duga 10.08 m, a široka 1.64 m."[393]

Bulić naglašava kako crkvica nema arhitektonskih osobitosti iz kojih bi se moglo zaključiti kada je nastala, ali je to ipak moguće na temelju dvaju natpisa i ikonostasa koje je u njoj pronašao. Ikonostas, pronađen na svom izvornom mjestu, Bulić je opisao sljedećim riječima: "Pregrada crkvice (septum, ikonostaza) od vapnenca, nađena na svojem prvobitnom mjestu, a koja je dijelila svetište od ostaloga hrama, namijenjena za vjernike, lijevim je krakom vodoravne grede uzidana u starom zidu Dioklecijanove palače, dočim je desni krak bio nađen nešto manjkav pa je s toga popunjen cementom, da se može u zidu držati. Dolnji dio ovog septuma bile su ornamentirane pune ploče u obliku pluteja, ali sada su proste horizontalno-vertikalne grede široke oko 0.20 m. Oko ruba ide cik-cak ornamenat, a ispod

[392] Don Frane Bulić sam pripovijeda o svom prvom susretu s crkvicom sv. Martina: "Obilazeć od g. 1883. i dalje u svojstvu konservatora starih spomenika zakutke Dioklecijanove palače, naiđoh i na ovu zapuštenu crkvicu, u kojoj se je među bačvicama vina i hrpicama sitnoga kamenja našla i jedna transena prozora, dočim su dvije stajale još na svojem prvobitnom mjestu. Na svojem prvobitnom mjestu stajala je još i lijepa pregrada (septum ili ikonostaza). Ovu ovako staru crkvicu trebalo je popraviti, urediti i povratiti svojoj prvobitnoj svrsi, što su i časne sestrice Dominikanke željele, pa da s vremenom ne bude opet zapuštena." F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 3.
[393] *Isto*, str. 5.

ovoga plohorezana vijugava loza. Gdje ove dvije grede sačinjavaju kut, izvijaju se osmerokutni stupići. Nad stupićima su kapiteli od jednoga komada o sebi, a nad ovim je šiljasti učelak, sastojeći od dviju vodoravnih greda, sve od jednog komada kamena, samo što su dvije grede bile pokraj učelka pukle te bile sljubljene i od timpana. Napis je na učelku i gredama, a počimlje na dolnjem rubu lijeve grede, ide dalje na polukrug oko luka, te dospjeva na desnoj gredi. Gornji rub greda i izvanjski rub trokuta urešen je volutama ili kukicama, koje su zavijene put nutarnje strane. Usred timpana je križ, s lijeve mu strane grif, a s desne golubica. Cijeli je septum visok 2.68 m, a širok 1.90 m. U sredini pregrade ostavljeni otvor za ulaz u svetište širok je samo 0.52 m."[394]

Analizirajući stilske osobitosti i ornamentiku ikonosatasa, Bulić je ustvrdio da je nastao u 9. st. Temeljem toga zaključio je i da je stražarski hodnik upravo u to doba preuređen u kapelu, a potvrdu za svoju tezu pronašao je u dvama natpisima koje je otkrio u crkvici. Natpis na rubu luka ikonostasa otkriva da je crkvica posvećene sv. Martinu, Gospi i sv. Grguru papi, a drugi natpis, kojega Bulić s pravom drži značajnijim od prvoga, nalazi se na arhitravu ulaza u crkvicu. Osim što i na njemu piše da je crkvica posvećena sv. Martinu, na drugom natpisu nalazi se i ime svećenika Dominika, utemeljitelja crkvice. Ime tog svećenika uklesano je i u jedan nadvratnik, koji je 1930. pronađen u samostanu sv. Martina.[395] Bulić je tog svećenika Dominika poistovjetio sa svećenikom Dominikom koji se spominje u ispravi od 4. ožujka 852., kojom ban Trpimir crkvi sv. Dujma i Staša u Splitu dariva neke zemlje. Poistovjećivanje svećenika Dominika koji se spominje u rečenom natpisu i svećenika Dominika koji se spominje u rečenom dokumentu kao kapelan u doba kneza Trpimira, Buliću je dalo dodatni argument da je crkvica nastala sredinom 9. st. Na temelju toga zaključio je kako je crkvica sv. Martina najstariji splitski građevni spomenik iz doba hrvatskih narodnih vladara.[396]

Ljubo Karaman nije u cjelosti prihvatio Bulićevo pisanje. On smatra da crkvica jest nastala u 9. st., odnosno oko 800. godine, ali da ikonostas nije iz tog doba, nego iz 11. st.

---

[394] *Isto*, str. 7.

[395] Usp.: F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 70-71; Željko RAPANIĆ, "Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita", *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, br. 65-67, Split., 1963-65., str. 285-286. Pronađeni nadvratnik Bulić je ukratko opisao ovim riječima: "Arhitrav je dug 83 cm, visok 11 centimetara, a debeo 44 [c]m. Pri kraju vratnica opažaju se dvije malene rupe, u kojima su se vrtile osi vratnica malenih, uskih vrata (…)" Frane BULIĆ, *Povodom pedesetogodišnjice jubileja "Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku" (Bulletin d' Archéologie et d' Histoire Dalmate) 1878-1928*., Split, 1931., str. 70.

[396] Usp.: Frane BULIĆ, "Ristauro della chiesetta antica di S. Martino a Spalato", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 22, Spalato, 1899., str. 234-235; Frane BULIĆ, "*Alcune osservazioni sulla iscrizione nella chiesette di s. Martino a Spalato*", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 25, Spalato, 1902., str. 40; F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 8-18.

Samim time odbacio je Bulićevo poistovjećivanje dvaju svećenika imena Dominik.[397] Držimo da je Karamanovo mišljenje mnogo bliže istini nego Bulićevo, jer je natpis na arhitravu izrazito rustičnoga izgleda, na njemu je mnogo grafičkih nespretnosti i slova su mu nejednake veličine, dok je natpis na ikonostasu dotjeraniji.[398] Dakle, između tih dvaju natpisa uočljiva je razlika, što je nelogično ako su nastali u isto doba. Osim toga, na arhitravu se kao naslovnik crkvice spominje samo sv. Martin, dok se na ikonostasu uz njega nalaze još Gospa i sv. Grgur papa. Stoga nam se čini kako je moguće da je natpis na arhitravu, kako je to Bulić ustvrdio, iz 9. st., kad je svećenik Dominik preuredio stražarski hodnik u crkvicu, a ikonostas i natpis na njemu iz 11. st., kako je ustvrdio Karaman.

Otkako su se uz crkvicu sv. Martina nastanile rekluze, a njih naslijedile picokare koje će se s vremenom priključiti Trećemu dominikanskom redu, crkvica je uglavnom dijelila sudbinu te redovničke zajednice. Svoje najteže dana proživjeti će od osamdesetih godina 18. st. do osamdesetih godina 19. st., a najveću odnovu potkraj 19. i na početku 20. st. O tome ćemo detaljno govoriti u nastavku ovoga rada, jer su ti događaji usko vezani uz zajednicu dominikanskih picokara.

Iznad crkvice sv. Martina, vjerojatno još u 11. st., bio je podignut zvonik, koji je kasnije porušen. Premda se ne zna točno kad se to dogodilo, ipak je sigurno da je 1444. još uvijek bio na svom mjestu, jer se te godine spominju sredstva za njegov popravak. Poslije nešto više od 200 godina, 1666. nije prikazan na Santinijevoj veduti Splita gledanoga sa sjevera, što znači da je prije toga bio srušen. No, ubrzo je na njegovu mjestu podignut mali zvonik na preslicu kojega spominje nadbiskup Stjepan Cosmi 1682.,[399] a vidi se i na Cassasovu prikazu sjeverozapadnih zidina Dioklecijanove palače iz 1782.[400] Kad se sredinom 19. st. otvarao zemljom zatrpani vestibul Zlatnih vrata, nad njim se još uvijek izdizao mali zvonik na preslicu. No za tih je radova 1857. porušen, a njegovo zvono je preneseno u crkvicu sv. Luke u Velom Varošu, gdje se i sad nalazi.[401]

---

[397] Usp. Ljubo KARAMAN: *Živa starina*, Zagreb, 1943., str. 67.
[398] Usp. Ž. RAPANIĆ, "Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita", str. 285-289.
[399] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47, f. 13.
[400] Usp. Arsen DUPLANČIĆ, "O splitskim zvonicima", *Kulturna baština*, god. 37, Split, 2011., str. 147.
[401] Usp.: Frane BULIĆ, "*Restauro del Vestibulo (Rotonda) del Palazzo di Diocleziano a Spalato*", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 35, Spalato, 1912., str. 66-67; F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 3. Pozivajući se na djelo *Vodja po Spljetu i Solinu* autorâ Luke Jelića, Frane Bulića i Simona Rutara iz 1894., Arsen Duplančić piše da je zvonik uklonjen tek 1894. (A. DUPLANČIĆ, "O splitskim zvonicima", str. 147). Ipak nam se čini vjerodostojnijim podatak što ga Bulić iznosi 1916. u svojoj studiji o crkvici sv. Martina.

2. Samostan sv. Martina od srednjega vijeka do 1905. godine

2. 1. Od rekluza do dominikanskih trećoredica

Pišući o crkvici sv. Martina don Frane Bulić osvrnuo se ukratko i na povijest redovničke zajednice koja je uz nju živjela. Ustvrdio je da prvi spomen o redovnicama uz tu crkvicu potječe iz 1372. godine.[402] Kasnije su od njega taj podatak preuzeli svi koji su pisali o crkvici ili o redovničkoj zajednici uz nju,[403] no taj je podatak netočan, jer postoje čak dva starija spomena o redovnicama uz crkvicu sv. Martina. Naime 14. prosinca 1343. spominje se Dragoslava, kćer Ivaniševa, koja je kao rekluza živjela uz crkvicu sv. Martina. Dokument koji ju spominje govori da je nekom Iliji, sinu Ivankinovu, prodala svoju četvrtinu zemljišta na Macerijama za 15 groša. Budući da kao rekluza nije napuštala svoje boravište, kupoprodajni dokument sastavljen je u samoj crkvici sv. Martina.[404] Upravo taj dokument s kraja 1343., u kojemu se spominje rekluza Dragoslava, najstariji je poznati spomen o nekoj redovnici uz crkvicu sv. Martina, a sama Dragoslava prva je poimence poznata redovnica koja je tu živjela. No u dokumentu se ne navodi da je Dragoslava pripadala bilo kojemu redu, pa ni Dominikanskomu redu. Razlog je tome nedvojbeno činjenica da rekluze, kojih je u to doba bilo i po drugim dalmatinskim gradovima, redovito nisu pripadale nekomu redu. Ipak, nakon što bi se uz njih okupilo još nekoliko pobožnih žena, polako bi se počela formirati zajednica picokara. Radi uređenja unutarnjega života zajednice, kako molitvenoga tako i hijerarhijskoga, ali i zbog rješavanja njihova crkveno-pravnoga statusa, nerijetko su takve zajednice postupno prihvaćale neko pravilo namijenjeno trećoredicama i tako bi se priključile nekomu redu. Što se tiče rekluza uz crkvicu sv. Martina, one u 14. st. vjerojatno još nisu bile dominikanske trećoredice.

Idući spomen o rekluzama uz crkvicu sv. Martina seže u godinu 1366. kad je Splićanka Franka, kći Rusinova, prije puta u Asiz sastavila oporuku kojom je dio svojih

---

[402] Usp. F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 1.
[403] Usp.: S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 122; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 18; Augustin PAVLOVIĆ, "Kratak povijesni pregled dominikanske obitelji u našim krajevima", *Catalogus conventuum, fratrum et sororum.* Zagreb, 1979., str. 82-83; A. PRIZMIĆ, "Historijat Kongregacije", str. 8 (autorica tu zabunom piše da je Bulić ustvrdio kako prvi spomen o redovnicama uz crkvicu sv. Martina potječe iz 1317., umjesto iz 1372.).
[404] Usp. *Splitski spomenici*, str. 247-248.

dobara ostavila rekluzama sv. Marije, sv. Martina i sv. Mihovila.[405] Isti rekluzuriji spominju se u oporukama Andrije Prvoševa od 7. siječnja 1367. i Franje Nikolina od 23. svibnja 1370.[406] Ni u tim se dokumentima ne spominju franjevačke ni dominikanske trećoredice, nego rekluze. Ipak, budući da su kasnije uz crkvice sv. Martina i sv. Mihovila živjele dominikanske trećoredice, spomenute rekluze treba smatrati njihovim pretečama, jer su kasnije očito postupno prihvatile pravila Trećega dominikanskoga reda.

Kada su se rekluze uz crkvicu sv. Martina pridružile Trećemu dominikanskomu redu nije moguće točno utvrditi, no to se vjerojatno nije dogodilo prije kraja 14. st. Na taj zaključak navodi nas oporuka rekluze Dobre iz Splita, kćeri Cvitine, od 26. lipnja 1372. Ona je posjedovala dvanaest vretena zemlje na Marjanu, koju nakon smrti ostavlja svojim sestrama rekluzama uz crkvicu sv. Martina. Ostavlja im i srebreni kalež s poklopcem pod uvjetom da ga ne smiju prodati, založiti, otuđiti ni uopće igdje odnositi, nego se uvijek mora čuvati u samostanu.[407] Iz njezine se oporuke vidi da su uz crkvicu sv. Martina još uvijek živjele rekluze, koje spominje i jedan dokument iz 1386.[408]

Kako se u oporuci rekluze Dobre iz 1372. spominje "rekluza samostana svetoga Martina" ("reclusa monasterii Sancti Martinis"),[409] a u dokumentu iz 1386. "rekluze monahinje" ("recluse Monache"), don Frane Bulić zaključio je da je uz crkvicu sv. Martina u Splitu postojao "jedan red koludrica" te potom, na temelju kasnijih dokumenata, ustvrdio da su te koludrice sigurno pripadale Dominikanskomu redu.[410] Korak dalje otišao je fr. Augustin Pavlović, koji je uvidio da u samostanu sv. Martina nikada nisu živjele klauzurne dominikanke, ali ipak nije u cijelosti odbacio Bulićevo pogrešno pisanje o tome, nego ga je krivo protumačio i ustvrdio da se samostan klauzurnih dominikanki nalazio nedaleko od Zlatnih vrata, gdje je danas spomenik Grguru Ninskomu, te da je taj samostan postojao sve do francuske okupacije na početku 19. st.[411] Samostan o kojemu Pavlović govori uistinu je postojao na toj lokaciji, gdje se i danas vidi njegov zvonik i jedna pokrajnja kapela negdašnje samostanske crkve, ali to nije bio samostan klauzurnih dominikanki, nego samostan sestara benediktinki.[412]

---

[405] Usp. P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 183-184. Rekluze uz crkvu sv. Mihovila također su se s vremenom priključile Trećemu dominikanskomu redu, a što se tiče onih uz crkvu sv. Marije, riječ je o rekluzama koje su živjele uz crkvicu sv. Marije de Moris izvan gradskih zidina, a o kojima se ništa pobliže ne zna.
[406] Usp. P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 30.
[407] Usp. FSM, Oporuka Dobre Cvitine iz Splita, Split, 26. VI. 1372. Prijepis bez datuma.
[408] Usp. F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 2.
[409] Usp. FSS, Oporuka Dobre Cvitine iz Splita, Split, 26. VI. 1372. Prijepis bez datuma.
[410] Usp. F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 2-3.
[411] Usp. A. PAVLOVIĆ, "Kratak povijesni pregled dominikanske obitelji u našim krajevima", str. 82.
[412] Riječ je o samostanu sv. Benedikta (sv. Arnira), kojega su 1806. zatvorile francuske okupacijske vlasti. Više o tom samostanu vidi u: I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 354-360.

Tvrdnju da su uz crkvicu sv. Martina živjele klauzurne redovnice od Bulića je preuzeo i dr. Jure Krišto, naglasivši ipak kako nije sigurno da su one bile dominikanke.[413] Za razliku od njih, dr. Stjepan Krasić 1972. piše da su u samostanu sv. Martina živjele "trećoredice rekluze Reda propovjednika".[414] Godine 1997., budući da nije imao izvorne dokumente pred sobom, a nije želio olako prihvatiti tuđe dvojbene zaključke, Krasić je postupio prema načelu razboritoga opreza i kazao da glede samostana sv. Martina "nije moguće odrediti jesu li u njemu živjele koludrice ili trećoredice."[415]

Iz svega što smo do sada iznijeli razvidno je da s potpunom sigurnošću možemo ustvrditi kako uz crkvicu sv. Martina u Splitu nikada nisu živjele dominikanske koludrice, nego isprva rekluze koje nisu pripadale nijednomu redu, a kasnije picokare koje su se s vremenom pridružile Trećemu dominikanskomu redu, te su se kao dominikanske samostanske trećoredice do danas održale uz tu crkvicu. Naime, vidjeli smo da dokumenti na kojima temeljimo svoje tvrdnje, a na koje se i Bulić pozivao, izričito spominju rekluze, pri čemu dokument iz 1386. doduše koristi izraz "rekluze monahinje", ali nas to ipak ne smije zbuniti ni navesti da rekluze proglasimo klauzurnim redovnicama. To što ih dotični dokument naziva rekluzama monahinjama rezultat je sličnosti njihova povučenog i zatvorenog načina života sa životom klauzurnih redovnica poput benediktinki, klarisa i dominikanskih koludrica. Sav je, dakle, nesporazum u tome što je Bulić krivo protumačio izraz *rekluza monahinja* i zaključio da je riječ o klauzurnim redovnicama. Drugim riječima, Bulić je poistovjetio izraze *rekluza* i *monahinja*, na što ga je nedvojbeno navela već spomenuta činjenica da se 1382. govori o rekluzama monahinjama, pa je netočno ustvrdio da su uz crkvicu sv. Martina živjele dominikanske koludrice. U tom pogledu zanimljivo je da se čak i u nekim dokumentima iz druge polovine 19. st. dominikanske picokare uz crkvicu sv. Martina naziva monahinjama, a njihovu starješicu opaticom.[416]

Budući da su potkraj 14. st. uz crkvicu sv. Martina sigurno još uvijek živjele rekluze, njihovo pridruživanje Trećemu dominikanskomu redu još se nije bilo dogodilo. Dapače, u dokumentu od 2. svibnja 1445. još uvijek se spominju rekluze, a ne picokare. Tog dana rekluze Radoslava i Marta, nastanjene uz crkvicu sv. Martina, dale su Dragiši Pušiću na obradu svoje zemlje u Smrdečcu. Rečena Marta sastavila je 1. studenoga 1462. oporuku u kojoj se naziva rekluzom.[417]

---

[413] Usp. J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 18.
[414] S. KRASIĆ, *Congregatio Ragusina*, str. 44.
[415] S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 122.
[416] Usp. FSS: *Contratto di colonia*, Split, 30. XI. 1856.; *Contratto di colonia*, Split, 25. X. 1883.
[417] Usp. P. RUNJE, *Pokornički pokret*, str. 31.

Prema don Frani Buliću, prvi siguran spomen o dominikankama uz crkvicu sv. Martina nalazi se u oporuci Marte Tomine alias Dragišić od 15. listopada 1555. kojom ona ostavlja jednu svoju kuću ostalim picokarama.[418] No, Bulić ni u ovom slučaju nije u pravu, jer se s. Marta, kći Tome iz Poljica, spominje i u jednom ranijem dokumentu. Riječ je o oporuci koju je 10. travnja 1519. sastavila Antonija Glasić, sestra Marina Glasića. Oporukom je s. Marti i svojoj rođenoj sestri Katuši, koja je s Martom živjela, ostavila vinograd na Marjanu.[419] Kako iz oporuke s. Marte znamo da je ona bila dominikanska trećoredica, to se i prvi siguran spomen dominikanskih trećoredica uz crkvicu sv. Martina treba pomaknuti s 1555. na 1519. godinu. Što se pak tiče oporuke s. Marte, sastavljene 15. listopada 1555., u njoj se nalazi nepobitni dokaz da je s. Marta bila dominikanska picokara. Naime, oporukom je odredila da joj tijelo nakon smrti sahrane u crkvi sv. Dominika, jer je to crkva njezina reda. Kako u svojoj oporuci spominje picokare Anicu[420] i Katušu, za koju smo vidjeli da se prezivala Glasić, očito su one u to doba bile jedine članice picokarske zajednice uz crkvicu sv. Martina. Njima dvjema s. Marta je ostavila kuću uz crkvicu sv. Martina, što znači da ju je smatrala svojim vlasništvom, koje je stoga tek njezinom smrću prešlo u ruke picokarske zajednice. S. Marta u oporuci je spomenutim dvjema picokarama zabranila da tu kuću ikome prodaju, poklone ili zamijene za drugu, nego je moraju ostaviti budućim picokarama. Pritom napominje da te picokare moraju biti na dobru glasu i da u zajednicu ne smiju primati djevojke koje nisu na dobru glasu. Picokare koje će živjeti u toj kući dužne su je čuvati i obnavljati te paziti na inventar crkvice sv. Martina, u prvom redu na srebrni kalež s patenom i na crkveno ruho. Ništa od toga ne smiju prodati ni pokloniti, jer su – kako stoji u oporuci s. Marte – "prve sestre picokare odredile tako i ostavile s. Marti" spomenuta dobra pod istim uvjetima. Stoga vlasništvo svih tih pokretnih i nepokretnih dobara smije prelaziti samo s "picokare na picokaru", a ako koja "picokara sadašnja ili buduća ne bi htjela provesti život u toj kući ili bi htjela otići, ne smije ponijeti sa sobom ništa, osim onoga što je bilo njezino osobno". S. Marta pod istim uvjetima ostavlja picokarama 12 vretena zemlje na Marjanu koju obrađuje Ante Šipurinić, zemlju na predjelu Pisani Kamen koju obrađuje Zvane Jurašinović, i četiri vretena

[418] Usp. F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 2.
[419] Usp. FSS, Oporuka Antonije Glasić, Split, 10. IV. 1519.
[420] U arhivu samostana sv. Martina čuva se i oporuka picokare Anice, kćeri Matije iz Sitnoga. Vjerojatno je riječ o picokari Anici koju u svojoj oporuci spominje picokara Marta Tomina alisa Dragišić. Nažalost, Aničina oporuka, sastavljena 12. III. 1601., pisana je teško čitljivim rukopisom, a na nekim mjestima je i jako oštećena. Zbog toga je teško analizirati njezin sadržaj. Ipak, iz oporuke se vidi kako Anica traži da joj tijelo sahrane u crkvi braće dominikanaca i kako potvrđuje da vlasništvo nekretnina prelazi s picokare na picokaru. Usp. FSS, Oporuka picokare Anice, Split, 12. III. 1601.

zemlje na Smrdečcu koju obrađuje Luka Katunarić. Nakon njezine smrti, oporuka s. Marte otvorena je i proglašena 3. rujna 1566.[421]

Na temelju oporuke s. Marte Tomine alias Dragišić moguće je izvesti nekoliko zaključaka bitnih za povijest dominikanskih samostanskih trećoredica uz crkvicu sv. Martina u Splitu. Kako je već spomenuto, prije picokara uz crkvicu su živjele rekluze koje nisu pripadale nijednomu redu. Njihov broj nedvojbeno je uvijek bio mali, te se vjerojatno kretao od jedne do tri rekluze. S vremenom su napustile jako strogi način života kakvim su živjele rekluze i, u duhu svoga doba, prihvatile su blaži oblik kakvim su živjele picokare. Molitva, post, pokora, djela milosrđa i ručni rad kojim su se uzdržavale bile su glavne odlike života u picokarskim zajednicama, pa je tako vjerojatno bilo i s picokarama sv. Martina u Splitu. Članice te zajednice pripadale su pučkom staležu te su, u nemogućnosti da stupe u neki od klauzurnih gradskih samostana, takvim osobnim odabirom ostvarivale svoj redovnički poziv. Premda nisu bile vlasnice crkvice sv. Martina, ipak su imale neke posjede i kuću uz samu crkvicu. Vlasništvo tih dobara prelazilo je, kako svjedoči s. Marta u svojoj oporuci, s picokare na picokaru. Sama pak s. Marta sva pokretna i nepokretna dobra svojom oporukom ostavila je dvjema poimence spomenutim picokarama, ali ne njima kao privatnim osobama, nego kao članicama picokarske zajednice, pa stoga i naglašava da one ta dobra ne smiju nikome prodati ni pokloniti, nego ih moraju ostaviti budućim picokarama. Iz toga se vidi da je s. Marta svojom oporukom odigrala jako važnu ulogu u povijesti dominikanskih samostanskih trećoredica uz crkvicu sv. Martina, jer je stavila naglasak ne na pojedinu picokaru, nego na zajednicu. Gotovo bismo mogli kazati da je, koliko nam je poznato, s. Marta prva koja dominikanske picokare uz crkvicu sv. Martina doživljava kao zajednicu samostanskih trećoredica, te ih kao takve tretira i u svojoj oporuci. Osim toga, upravo je ona snažno istaknula dominikanski identitet svoje zajednice odredivši da je nakon smrti pokopaju u crkvi sv. Dominika, jer je to crkva njezina reda. Značaj te odredbe postaje jasniji kad uzmemo u obzir već rečenu činjenicu da rekluze i picokare uz crkvicu sv. Martina u početku nisu priradale nijednomu redu. Stoga je odredba s. Marte da je pokopaju u dominikanskoj crkvi jasna poruka o njezinoj pripadnosti Dominikanskomu redu, ali i o istovjetnoj pripadnosti picokarske zajednice u kojoj je živjela. Dakle, s. Marta snažno je obilježila povijest picokara sv. Martina postavivši temelje zajedničkom životu svoje zajednice i naglasivši njezin dominikanski identitet. Od s. Marte nadalje više nema smisla dvojiti o postojanju zajednice dominikanskih samostanskih trećoredica uz crkvicu sv. Martina u Splitu. Kad se tomu doda

[421] Usp. FSS, Oporuka Marte Tomine alias Dragišić, Split, 15. X. 1555., prijepis bez datuma. Sačuvana su tri prijepisa oporuke.

spomen s. Marte u oporuci Antonije Glasić iz 1519. godine, onda se može zaključiti da se picokarska zajednica uz crkvicu sv. Martina u Splitu najkasnije na početku 16. st. pridružila Trećemu dominikanskomu redu.

Treba ipak naglasiti kako s. Marta vjerojatno nije bila prva dominikanska trećoredica uz crkvicu sv. Martina. Nedvojbeno su i prije nje pojedine članice picokarske zajednice pripadale Trećemu dominikanskomu redu, što sugerira primjer s. Jakobine de Dominicis (Gospodnetić). Naime, potkraj 1525. dominikanski provincijal Luka Urmanić[422] javio je Vrhovnoj upravi svoga Reda da je splitska dominikanka Jakobina de Dominicis zamolila da joj se dopusti izabrati osobnoga ispovjednika. Uvažavajući njezinu molbu, generalni vikar Reda povjerio je 12. siječnja 1526. Urmaniću da se pobrine oko toga.[423] Premda se nigdje ne spominje u kojem gradu je s. Jakobina živjela, nedvojbeno je riječ o Splitu. Naime, osim što su i ona i provincijal Urmanić rodom bili iz Splita, spomenuti je dominikanac kao provincijal i rezidirao u Splitu, pa je i s. Jakobina sigurno živjela u Splitu. Budući da u Splitu nikad nije bilo dominikanskih koludrica, s. Jakobina sigurno je bila trećoredica te je vjerojatno živjela uz crkvicu sv. Martina ili sv. Mihovila. Njezina je suvremenica bila dominikanska picokara Mira Kuzmić, koja je 1532. ostavila splitskim dominikancima vinograd na predjelu Visoka.[424] Nažalost, ni za s. Miru se ne spominje uz koju je crkvicu živjela, pa tako ne možemo reći je li pripadala samostanu sv. Martina.

Spomenimo ovdje još da je rektor crkvice sv. Martina 1525. dao na obradu četiri vrita zemlje na Visokoj, koja pripada crkvici sv. Martina, ali uz uvjet da onaj tko obrađuje zemlju četvrtinu plodova daje picokarama koje brinu za tu crkvicu.[425]

2. 2. Vlasnice crkvice sv. Martina i njihov život do kraja 18. st.

Rekluze i potom picokare koje su uz crkvicu sv. Martina imale svoju kuću nisu bile vlasnice i same crkvice. Ona je bila u vlasništvu Splitske nadbiskupije, a tako je ostalo i nakon što su picokare postupno prihvatile pravilo Trećega dominikanskoga reda. Opravdano

[422] Splićanin Luka Urmanić bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1525. – 1530. Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 182.
[423] Usp. S. KRASIĆ, "Regesti pisama, 2", str. 223, br. 1152.
[424] Zapis o tom glasi: "Una Vigna in Vissoca, Lasciata da Mira Cusmichia Pizzocara del nostro Ordine del 1532." ASK, *Terreni del Convento ed alcuni livelli*, br. 2.
[425] Usp. J. JELASKA, *Splitsko polje*, str. 37.

je stoga zapitati se kada su dominikanske picokare postale vlasnice crkvice sv. Martina koja se nalazila uz njihovu kuću i u kojoj su se okupljale na molitvu i prisustvovale misi. Dapače, brinule su o crkvici i osiguravale sve što je bilo potrebno za bogoslužje. Vidi se to iz zapisnika biskupskih vizitacija, koje nude odgovor i na pitanje o vremenu kad su picokare postale vlasnice crkvice sv. Martina. To imaju zahvaliti splitskom nadbiskupu Marku Antunu de Dominisu.[426] Obavivši 1604. kanonsku vizitaciju crkvice sv. Martina, on ju je opisao kao mali i tijesni oratorij te preporučio da se zabrani njezina javna uporaba, ali i da se preda trećoredicama koje uz nju žive.[427] Ta De Dominisova preporuka očito je ubrzo provedena u djelo, vjerojatno već iste godine, jer se nakon toga picokare u izvorima spominju kao vlasnice crkvice sv. Martina. Dakle, 1604. možemo smatrati godinom kad su dominikanke postale vlasnice crkvice uz svoju kuću.

Osim Marka Antuna De Dominisa, i drugi pastiri splitske Crkve spominju u svojim vizitacija i izvještajima *ad limina* crkvicu sv. Martina i njezine vlasnice, dominikanske picokare. Tako nadbiskup Leonardo Bondumier 1650. kaže da u gradu živi po jedna zajednica dominikanskih i franjevačkih trećoredica o kojima vode brigu braća njihova reda. No, nadbiskup negoduje što ne poštuju klauzuru i što neke žive raspršene po privatnim kućama, tj. kod svojih obitelji. Sve pak žive od rada svojih ruku, a dominikanke pohađaju crkvicu sv. Mihovila Arhanđela.[428] Čudno je što nadbiskup ne spominje da dominikanke ne samo da pohađaju, nego također žive i uz crkvicu sv. Martina. Da su tada u Splitu postojale barem dvije zajednice dominikanskih trećoredica dokazuje i oporuka Bračanina Jakova Cerinića (Cerineo) koji je 28. veljače 1622. ostavio po dva dukata picokarama sv. Martina i picokarama sv. Mihovila.[429] I kasniji izvori potvrđuju da je u gradu postojalo više zajednica dominikanskih i franjevačkih picokara. Tako nadbiskup Bonifacije Albani 1671. piše da je neprikladno što u gradu u nekoliko zajednica istoga reda žive po dvije ili tri picokare. Držao je kako bi bilo bolje da se sve picokare istoga reda okupe u jednu zajednicu, ali i da im se zabrani obitavati u kućama u kojima žive svećenici.[430] Slično je razmišljao i nadbiskup Stjepan Cosmi koji je u studenom 1682. zabilježio da se u gradu nalazi ukupno šest zajednica

---

[426] Marko Antun De Dominis (Rab, 1560. – Rim, 1624.) bio je senjski biskup od 1600. i potom splitski nadbiskup 1602. – 1616. O njemu postoji obilna literature, od koje izdvajamo: Nikola BULAT, *Crkva i sakramenti u misli Marka Antuna De Dominisa*, Split, 2002.; *Marko Antun De Dominis. Splitski nadbiskup, teolog i fizičar*, (Ur. V. Tudjina), Split, 2006.; Ante MALETIĆ, *Skica za portret Marka Antuna De Dominisa*, Split, 2008.
[427] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Marka Antina de Dominisa, 1604., S. 15., 10r, 38v.
[428] Usp. V. KAPITANOVIĆ, "Treći red sv. Franje i picokare sv. Ciprijana", str. 40.
[429] Usp. R. TOMIĆ, "Oporuka Jakova Cerinea", str. 119. Jakov Cerinić ostavio je dva dukata i franjevačkim picokarama uz crkvicu sv. Ciprijana.
[430] Usp. V. KAPITANOVIĆ, "Treći red sv. Franje i picokare sv. Ciprijana", str. 40.

pobožnih žena zvanih picokarama. Od toga su tri zajednice dominikanskih i tri franjevačkih trećoredica. No, Cosmi kaže da su one trećoredice, tj. redovnice više imenom nego životom te dodaje da habit oblače bez kanonskoga ispita kandidatica i bez nadbiskupova dopuštenja. Premda je Cosmi vizitirao crkvice uz koje one žive, nije vizitirao i same picokarske zajednice, ali je ipak izrazio mišljenje da bi tri dominikanske zajednice trebalo sjediniti, a tako i franjevačke.[431]

Ova Cosmijeva preporuka smjerala je ka dobru samih trećoredica u vidu njihove bolje nutarnje organizacije zbog kvalitetnijega duhovnoga života, ali sigurno i zbog kvalitetnijega apostolata. Drugim riječima, nadbiskup Cosmi, koji je i inače ostao zapamćen kao veliki obnovitelj splitske Crkve, želio je obnoviti i splitske trećoredice. Stoga se o njima u ožujku 1688. raspravljalo i na sinodi Splitske nadbiskupije koju je Cosmi sazvao i predvodio. U sinodalnim aktima ponovno se spominje da u gradu imaju po tri zajednice dominikanskih i franjevačkih trećoredica, te se opetuje prijedlog o njihovu sjedinjenju kako bi mogle bolje ostvarivati svoj redovnički poziv. U nastavku ih se opominje da se klone prijateljevanja s muškarcima, da ne idu u njihove kuće i u muške samostane te da u svoje kuće ne primaju članove muških redovničkih zajednica. Kad idu u neku gradsku crkvu, neka uvijek idu po dvije u paru, a nikad jedna sama. Potiče ih se na molitvu i često primanje svetih sakramenata te da čednošću i dobrim djelima budu svima primjer. Konstitucije otkrivaju i specifični apostolat kojim su se splitske picokare tad bavile. One su bdjele uz umiruće i olakšavale im posljednje trenutke života, a nakon smrti bi pokojnike oprale, obukle i pripremile za pokop. Taj apostolat im se preporuča i ubuduće, ali im se zabranjuje prati i oblačiti tijela preminulih muškaraca. Na kraju se izražava želja da trećoredice u crkvama uz koje žive poučavaju djevojčice u osnovama katoličke vjere.[432]

Kako je već spomenuto, nadbiskup Stjepan Cosmi vizitirao je 23. studenoga 1682. crkvicu sv. Martina za koju izričito kaže da je u vlasništvu sestara dominikanki. Zatražio je na uvid isprave koje potvrđuju sestrinsko vlasništvo nad crkvicom, ali nažalost nije zabilježio jesu li dominikanke uistinu posjedovale neku pisanu ispravu, ili je pitanje vlasništva bilo usmeno riješeno na temelju odredbe nadbiskupa De Dominisa iz 1604. Svakako, dominikanke su bile vlasnice crkvice pa su brinule za sve što je bilo potrebno za bogoslužje u njoj. No Cosmi bilježi da je crkvica u lošem stanju, pa stoga naređuje da se popravi njezin trošni krov kako ne bi više prokišnjavao, da se zvono vrati na svoje mjesto u zvoniku, odakle je bilo

[431] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47, f. 13.
[432] Usp. *Constitutiones Synodi Dioecesanae Spalatensis*, str. 168-169.

nekud preneseno, i da se oboja okvir slike koja se nalazi u crkvici. Preporučio je da se na oltar stavi raspelo i tri kanonske tablice te da se zidovi crkvice premažu vapnom.[433]

Bogat izvor podataka o splitskim picokarama pružaju matične knjige umrlih. Na njihovim stranicama nalaze se imena više dominikanskih picokara preminulih u 17. st., ali uglavnom se ne navodi jesu li pripadale samostanu sv. Martina ili sv. Mihovila. Ipak, ima i iznimki koje otkrivaju neke zanimljivosti. Tako je zabilježeno da je 5. travnja 1658. uz crkvicu sv. Martina preminula neka dominikanska picokara u dobi od oko 70 godina, a tijelo joj je sahranjeno u crkvi sv. Arnira.[434] U listopadu iste godine preminule su još tri dominikanske picokare čija su tijela pokopana u crkvi sv. Arnira. To su: Margarita Batošić preminula 14. listopada u dobi od oko 75 godina,[435] Anica Peršić preminula 20. listopada u dobi od oko 70 godina[436] i Lucija Dekanova preminula 27. listopada u dobi od oko 50 godina.[437] Napomenuti nam je da za potonje tri picokare ne piše jesu li pripadale samostanu sv. Martina ili sv. Mihovila.

Za zajednice dominikanskih picokara, koje nikad nisu bile brojne, gubitak čak četiri sestre u svega pola godine nedvojbeno je bio težak udarac koji je drastično smanjio brojnost njihovih članica. Osim toga, iz podataka o picokarama preminulima 1658. godine vidi se i da su u zajednicama živjele uglavnom starije sestre, jer je od njih četiri samo jedna bila u srednjoj dobi od oko 50 godina, a ostale tri u dobi od oko 70 i više godina. U takvu sliku uklapa se i picokara Pavla, koja je preminula 2. srpnja 1661. u dobi od oko 90 godina, a tijelo joj je sahranjeno također u crkvi sv. Arnira.[438]

Ipak, najzanimljiviji je podatak o mjestu pokopa tijela rečenih pet picokara. Naime, za razliku od ostalih dominikanskih picokara preminulih u 17. st., tijela ovih pet nisu pokopana u crkvi braće dominikanaca, kako bi se očekivalo, nego u samostanskoj crkvi sestara benediktinki sv. Arnira uz vanjski sjeverni perimetralni zid Dioklecijanove palače. U samim pak tim zidinama nalazila se crkvica sv. Martina i uz nju samostan dominikanskih picokara. Razlog zbog kojega su dominikanke tijela pet svojih sestara pokopale u crkvi sestara benediktinki leži u činjenici da je u to doba crkva braće dominikanaca bila srušena. Naime, pripremajući se za moguću tursku opsadu, gradske su vlasti naredile da se crkva i samostan braće dominikanaca sruše do temelja kako se u njima ne bi utaborili Turci. Rušenje je izvršeno 1656. ili 1657., a građevni materijal upotrijebljen je za dovršenje tvrđave Gripe.

[433] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47, f. 13.
[434] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 193. Ime te sestre nažalost je nečitko.
[435] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 198.
[436] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 198.
[437] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 198.
[438] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 207.

Nakon rušenja njihova samostana, dominikanci su preselili u iznajmljenu kuću unutar gradskih zidina, a bogoslužje su obavljali u crkvi sv. Arnira. Čim je minula turska opasnost dominikanci su tražili dozvolu za ponovno podizanje samostana, što im je odobreno 9. studenoga 1666. Do 1671. podignuli su kapelu Gospe od Ružarija i dio samostana, a do 1682. bila je dovršena i samostanska crkva.[439] U međuvremenu, dominikanke su tijela svojih preminulih sestara pokapale u susjednoj im crkvi sv. Arnira. Spomenuta picokara Pavla koja je preminula 2. srpnja 1661. posljednja je dominikanka čije je tijelo pokopano u crkvi sv. Arnira.

Tijela većine dominikanskih picokara preminulih u 17. st. ipak su pokopana u crkvi braće dominikanaca. Nažalost, matice umrlih ne navode uz koju su crkvicu one živjele pa tako za većinu ne znamo jesu li pripadale samostanu sv. Martina, sv. Mihovila ili trećemu samostanu za koji nije utvrđeno gdje se nalazio ni od kad do kad je postojao. Ovdje kronološki navodimo njihova imena i podatke koje donose matice umrlih: s. Barbara Sirotković iz Poljica preminula je 28. veljače 1618.,[440] s. Katarina Suglić preminula je 28. siječnja 1620. u dobi od oko 60 godina,[441] s. Magdalena Mihanović preminula je 17. listopada 1647. u dobi od oko 32 godine,[442] s. Klara preminula je 28. siječnja 1648. u dobi od oko 74 godine,[443] s. Katarina Benić preminula je 1. listopada 1651. u dobi od oko 40 godina,[444] s. Dragica Žarinova preminula je 2. prosinca 1654. u dobi od oko 30 godina,[445] s. Klarica preminula je 11. rujna 1657.,[446] s. Katarina Carević preminula je 13. lipnja 1658. u dobi od oko 90 godina,[447] s. Petrica Šaškovović preminula je 3. rujna 1672. u dobi od oko 54 godine,[448] s. Barbara preminula je 13. studenoga 1672. u dobi od oko 48 godina,[449] s. Barbara Parlainova preminula je 9. srpnja 1677. u dobi od oko 70 godina,[450] s. Jelena preminula je 20. rujna 1677. u dobi od oko 50 godina,[451] s. Magdalena preminula je 26. rujna 1684. u dobi od oko 20 godina,[452] s. Jelena Kružićević preminula je 28. siječnja 1685. u dobi od oko 26

[439] Usp.: ASK, Vjekoslav MATIJACA, *Dominikanski samostan u Splitu i rad njegovih članova u proširenju sv. Ruzarija*, rukopis, Split, 1953., str. 5; Franko OREB, "Crkva i samostan sv. Dominika u Splitu", *Crkva i samostan dominikanaca u Splitu*, (ur. D. Diana), Split, 1999., str. 16-17.
[440] Usp. MU-ST-Duje 1617.-1635., br. 11/1618., f. 2.
[441] Usp. MU-ST-Duje 1617.-1635., br. 84/1620., f. 8.
[442] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 72.
[443] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 73. Prezime joj nije zabilježeno u matici.
[444] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 154.
[445] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 165.
[446] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 189. Prezime joj nije zabilježeno u matici.
[447] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 194.
[448] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 234.
[449] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 236. Prezime joj nije zabilježeno u matici.
[450] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 256.
[451] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 256. Prezime joj nije zabilježeno u matici.
[452] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 291. Prezime joj nije zabilježeno u matici.

godina,[453] s. Marija Batošić preminula je 25. studenoga 1696. u dobi od oko 70 godina,[454] a s. Lucija Aljinović preminula je 27. studenoga 1698. u dobi od oko 70 godina.[455]

Što se pak tiče s. Katarine Batošić, koja je preminula 3. travnja 1699. u dobi od oko 30 godina,[456] premda matica ne spominje u kojemu je samostanu preminula, nedvojbeno je bila članica samostana sv. Martina, kako se to vidi u zapisu iz travnja 1658. u kojemu stoji i da je radila kao služavka kod Margarite Mihaljević.[457]

Potkraj 17. ili na početku 18. st. jedna zajednica dominikanskih picokara očito se ugasila, jer nadbiskup Stjepan Cupilli[458] u svom izvještaju *ad limina* iz 1713. kaže da u Splitu postoje dvije zajednice dominikanskih trećoredica i isto toliko franjevačkih.[459] On je 27. lipnja 1714. vizitirao crkvicu sv. Martina i zabilježio da se iznad njezina oltara nalazi veoma stara slika na kojoj su prikazani Blažena Djevica Marija, sv. Martin i sv. Pavao. Picokarama je naredio da nabave misal, četiri mjedena svijećnjaka za oltar i križ koji se mora staviti iznad oltara. Preporučio im je da na oltar stave kanonske tablice, da nabave misnice i sve ostalo potrebno za bogoslužje, a one su mu kazale da su od svojih novaca za crkvicu kupile slijedeće stvari: srebreni kalež s pozlaćenom patenom, albu s pojasom, dva vela za kalež (jedan bijeli, a drugi raznobojni *po tursku*), žutu misnicu od damaska sa crvenim cvjetnim ornamentima, štolu i manipul različitih boja, burse različitih boja, korporal s animetom, dva oltarnika, jedan stari antepedij od crvene svile, dva drvena svijećnjaka, jednu jednostavnu kanonsku tablicu, srebrenu pozlaćenu krunu koja je postavljena iznad slike Blažene Djevice Marije, mjedenu svjetiljku i zvonce.[460]

U veljači 1716. priora Klara Gojsalić dala je izvesti neke građevinske radove na samostanu. Premda nije sasvim jasno što se radilo, iz sačuvanih dokumenata dade se zaključiti da je priora Gojsalić podignula sestrinsku kuću za jedan kat, pri čemu je jedan zid dala podignuti nad zidom u vlasništvu obitelji Scotti, te je prema njihovu posjedu dala otvoriti prozore.[461] To su najstariji poznati radovi što su ih dominikanke dale izvesti na svom samostanu, premda ne treba sumnajti da su i prije toga, prema potrebama i u skladu sa svojim mogućnostima, popravljale samostan. Ipak, vjerojatno se nikada prije nisu upustile u tako

[453] Usp. MU-ST-Duje 1638.-1688., f. 294.
[454] Usp. MU-ST-Duje 1688.-1711., str. 97.
[455] Usp. MU-ST-Duje 1688.-1711., str. 113.
[456] Usp. MU-ST-Duje 1688.-1711., str. 117.
[457] Usp. FSS, Kopija zapisa od 6., 8. i 12. IV. 1658.
[458] Stjepan Cupilli (Venecija, 1659. – Split, 1719.) bio je biskup trogirski od 1699. i potom nadbiskup splitski od 1708. do kraja života.
[459] Usp. D. FARLATI, *Illyricum sacrum, 3*, str. 547.
[460] Usp. NAS, Vizitacija nasbiskupa Stjepana Cupillija, 1714., S. 61., f. 64.
[461] Usp. FSS: *In Xti. nom. Amen*., Split, 12. II. 1716.; *Dall' Imp. Reg. Capitanato Circolare alla C. R. Pretura Politica di Spalato,* Split, 2. XII. 1830.

velike radove, koji su podrazumijevali dogradnju jednoga kata. Sama ta činjenica sugerira pretpostavku da je porastao broj picokara u zajednici, jer se sestre inače vjerojatno ne bi odlučile povećavati samostanske smještajne kapacitete.

Godine 1731. Splitom je harala kuga. Među ostalima, razboljeli su se svi članovi obitelji Mihovila Vukasovića iz splitskoga Lučca. Prenesen u bolnicu, Mihovil je shvatio da mu se bliži kraj ovozemnoga života pa je potkraj listopada te godine zamolio don Petra Božića, župnika Lučca, da sastavi njegovu oporuku. Njome je samostanu dominikanskih trećoredica sv. Martina ostavio zemljište u Lori.[462] Iduće godine, 26. travnja 1732., crkvicu sv. Martina vizitirao je nadbiskup Antun Kačić[463] i zabilježio da je ona bez crkvenoga pribora,[464] dok je nadbiskup Ivan Luka Garagnin[465] u travnju 1766. zabilježio da u crkvici ima jedan kameni oltar nad kojim je slika koju je spominjao i nadbiskup Cupilli. Garagnin je preporučio da se obnovi krov crkvice i da se nabavi ostalo što je za nju potrebno.[466]

U međuvremenu je priora Ruža Amišić 8. rujna 1749. iznajmila Špiri Barbieriju na pet godina kuću koju su picokare posjedovale uz kapelu Gospe od Dobrića. Najam je iznosio 80 lira godišnje, a najmoprimac ih je uplaćivao kroz prvih šest mjeseci u godini. Ugovor je u ime picokara potpisao dominikanac Vinko Marija Damjanović, koji je očito bio nadležan za sestre. Špiro Barbieri uredno je plaćao dominikankama najam do isteka petogodišnjega ugovora. Zadnja zabilješka o njegovu plaćanju najma je iz 1753.[467]

Kako se vidi u popisima iz 1741. i 1750., samostan picokara sv. Martina brojao je po šest članica.[468] Moguće je da je njihov broj nakon 1750. porastao, zbog čega su im prostori u kojima su živjele postali premali, pa su možda zbog toga od 2. rujna 1753. morale unajmiljivati od braće dominikanaca baraku uz crkvicu sv. Martina. Ugovor o trogodišnjem najmu sklopili su priora Ruža Amišić i fr. Vinko Marija Damjanović, koji je 6. kolovoza te

---

[462] Usp. FSS, Oporuka Mihovila Vukasovića, Split, 24. X. 1731., prijepis od 29. X. 1752. Nejasno je zašto se u kasnijim dokumentima spominje oporučna ostavština Nikole Vukasovića. Očito je stvorena pogrešna predaja da se Vukasović zvao Nikola, pa su dominikanke u samostanu sv. Martina godinama davale služiti mise za dušu dobročinitelja Nikole Vukasovića, a kasnije su to nastavile sestre u samostanu na Škrapama. Tu bi pogrešnu praksu trebalo ispraviti i služiti mise za dušu Mihovila Vukasovića, jer se oporučitelj zvao Mihovil (u njegovoj oporuci piše Michiel Vucasovich), a ne Nikola.

[463] Antun Kačić (Makarska, 1686. – Split, 1745.) bio je trogirski biskup od 1721. i potom splitski nadbiskup od 1731. do smrti.

[464] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Antuna Kačića, 1732., S. 76. II., dne 26. IV. 1732.

[465] Ivan Luka Garagnin (Trogir, 1722. – Split, 1783.) bio je rapski biskup od 1756. i potom splitski nadbiskup od 1765. do smrti.

[466] Usp. NAS, Vizitacija nadbiskupa Ivana Luke Garagnina, 1766., S. 83., str. 38-39.

[467] Usp. FSS, *In Xti. nom. Amen.* Spalato, 8. IX. 1749.

[468] Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću", str. 168, 186.

godine postao prior splitskih dominikanaca.[469] Picokare su produživale najam i uredno plaćale najamninu barem do 1769., ali nedvojbeno i nakon toga, sve do 1806. od kada, uslijed teških prilika koje su ih zadesile, a o kojima će biti riječi u nastavku, nisu mogle uredno podmirivati dugove.[470]

Premda matične knjige umrlih u 18. st. donose podatke o više preminulih dominikanskih picokara, ne navode uvijek jesu li dotične pripadale samostanu sv. Martina ili samostanu sv. Mihovila. Ipak, kod nekih je pripadnost samostanu sv. Martina izričito navedena, a kod nekih s velikom vjerojatnošću možemo pretpostaviti da su pripadale tom samostanu. Prva dominikanska picokara čije ime nalazimo u maticama umrlih u 18. st. jest s. Ivana, koja je preminula 6. rujna 1703. u dobi od oko 80 godina. Prezime joj nije zabilježeno, ali je navedeno da je bila picokara sv. Martina.[471] Isto je i s picokarama Klarom Gojsalić (preminula 28. srpnja 1728.),[472] Lukrecijom Polovinić (preminula 3. svibnja 1742. u dobi od oko 76 godina),[473] Katom Ećimović (Ećimova, preminula 4. veljače 1743. u dobi od oko 90 godina)[474] i Katarinom Gravović (preminula 1. srpnja 1768. u dobi od oko 53 godine).[475]

Za s. Ružu Amišić, preminulu 28. prosinca 1778. u dobi od 80 godina, jednostavno stoji da je bila dominikanska trećoredica.[476] No njezina je pripadnost samostanu sv. Martina neupitna jer se u nekim dokumentima od 1741. do 1753. spominje u svojstvu priore tog samostana.[477] Vjerojatno je s. Ruža Amišić bila rođena sestra ili barem sestrična jedne druge picokare istoga prezimena. Potonju je 26. prosinca 1737., uz dopuštenje dominikanskoga provincijala, u novicijat primio vikar splitskih dominikanaca Vinko Curir,[478] zamijenivši joj tom prigodom krsno ime Jelena redovničkim s. Katarina.[479] Ta je picokara preminula 2. siječnja 1773. u dobi od oko 84 godine, a matica i u njezinu slučaju samo bilježi da je bila

---

[469] Usp.: ASK, *In Xti. Nom. Amen*. Spalato, 2. IX. 1753. (dokument umetnut u *Libro de Livelli 1762.*); LCST 1, dne 21. i 30. VIII. 1753. Fr. Vinko Marija Damjanović bio je prior splitskoga samostana 1753. – 1755. Usp. RP 2, str. 165, 175.
[470] Usp. ASK, *Libro de Livelli 1762.*, str. 28.
[471] Usp. MU-ST-Duje 1688.-1711., str. 146.
[472] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 11. U matici piše da je bila "Pizzochara di S. Martin".
[473] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 74. U matici piše da je bila "Pizzocara di S. Martin".
[474] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 79.
[475] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 233. U matici piše da je bila "Pizzocara di S. Martin".
[476] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 43. U matici piše da je bila "Terziaria di San Domenico".
[477] Usp.: ASK, *In Xti. Nom. Amen*. Split, 2. IX. 1753. (dokument umetnut u *Libro de Livelli 1762.*); FSS, *In Xti. nom. Amen.*, Split, 8. IX. 1749.; FSS, *In Christi nom. Amen.*, Split, 29. IX. 1751.; D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću", str. 168.
[478] Splićanin Vinko Curir bio je više puta vikar i prior splitskoga samostana te provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1739. – 1741. Usp.: Stjepan KRASIĆ, *Generalno učilište Dominikanskog reda u Zadru ili "Universitas Jadertina" (1396 – 1807)*, Zadar, 1996., str. 401, 461, 486, 509; S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 187.
[479] Usp. RP 2, f. 15b.

dominikanska trećoredica.[480] No, s obzirom na pretpostavku o rodbinskoj povezanosti sa s. Ružom Amišić, opravdano je pretpostaviti da je i s. Katarina Amišić živjela u samostanu sv. Martina.

Već smo spominjali da su picokare sv. Martina bile povezane s benediktinkama u samostanu sv. Arnira, svojim prvim susjedama od kojih ih je dijelio samo zid Dioklecijanove palače. Premda dominikanska trećoredica, u tom je samostanu, vjerojatno kao služavka sestara benediktinki, živjela s. Katarina, čije prezime u matici nije zabilježeno. Budući da je u trenutku smrti 14. veljače 1775. imala oko 80 godina, vjerojatno pod stare dane više nije mogla služiti benediktinkama, ali su je one ostavile kod sebe i brinule se za nju, pa je kod njih dočekala kraj ovozemnoga života. Tijelo joj je ipak sahranjeno u crkvi braće dominikanaca.[481]

Za razliku od rečenih picokara, mnogo je više onih za koje iz matica umrlih ni iz drugih izvora ne možemo utvrditi kojemu su samostanu pripadale, pa ovdje donosimo podatke o njima ne smještajući ih ni u jedan od dva splitska samostana. S. Ana Karželić preminula je 1. rujna 1711. u dobi od oko 45 godina,[482] s. Katarina Čotić 18. rujna 1713. u dobi od oko 36 godina,[483] a s. Magdalena Čotić 11. listopada 1715. u dobi od oko 54 godine.[484] Rečene picokare su bile u mlađoj ili srednjoj životnoj dobi, za razliku od s. Barbare Gargatović koja je 24. prosinca 1723. preminula u dobi od oko 80 godina.[485] Dana 5. siječnja 1738. preminula je tridesetogodišnja s. Ana Krželić,[486] koju ne smijemo brkati sa spomenutom dominikanskom picokarom istoga imena i sličnoga prezimena. Jedna druga s. Ana, čije prezime u matici nije zabilježeno, preminula je 21. siječnja 1752. u dobi od oko 66 godina,[487] a s. Katarina Mihić 10. siječnja 1776. u dobi od 75 godina.[488]

Ostaje upitno kojemu je samostanu pripadala s. Katarina iz Sinja, krsnim imenom Jaka, koju je u novicijat 26. svibnja 1738. primio fr. Vinko Curir, a čije prezime nije zabilježeno.[489] Isto je i sa sestrama Marijom Terezijom Barmilizom, krsnim imenom Margarita, i Agnezom Kunacich, koje se spominju u registru Dalmatinske dominikanske

---

[480] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 262. U matici piše da je bila "Tertiaria di S. Domenico".
[481] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 17.
[482] Usp.: MU-ST-Duje 1688.-1711., str. 229; Slavko KOVAČIĆ, *Župa Žeževica do godine 1940. i župe Zadvarje i Žeževica od godine 1941*., Split, 2009., str. 179-180. S. Kovačić pretpostavlja da je pripadala samostanu sv. Martina, ali nema izvora koji bi to potvrdili.
[483] Usp. MU-ST-Duje 1711.-1726., f. 14. U matici piše da je bila "Pizzocara dell Ordine de Padri Domenicani".
[484] Usp. MU-ST-Duje 1711.-1726., f. 55.
[485] Usp. MU-ST-Duje 1711.-1726., f. 138.
[486] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 45.
[487] Usp. MU-ST-Duje 1726.-1773., f. 131.
[488] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 24. U matici piše da je bila "Terziaria di S. Domenico".
[489] Usp. RP 2, f. 17b.

provincije 26. prosinca 1752.,[490] te sa s. Anom Badinom kojoj je 12. prosinca 1756. dopušteno primiti odijelo Trećega dominikanskoga reda iz ruku priora splitskih dominikanaca Ivana Dominika Turčinovića.[491]

Zanimljiv je slučaj sestara Katarine Duplančić i Vinke Klaić, koje su 14. travnja 1770. položile zavjete na ruke dominikanskoga provincijala Ambroza Gorde,[492] a za koje se također ne navodi kojemu su samostanu pripadale.[493] No obje su, barem neko vrijeme, živjele u obiteljskim kućama, kako se vidi iz stanja duša župe sv. Petra u Lučcu iz 1776. godine. S. Katarina Duplančić, koja je tada imala oko 27 godina, živjela je s roditeljima Mihovilom i Anom te s ostalom braćom i sestrama, a s. Vinka Klaić, krsnim imenom Jelena, imala je oko 35 godina i živjela je s majkom Lucijom i s dvoje oženjene braće. Otac joj Jakov nije bio živ.[494] S. Vinka Klaić preminula je 8. ožujka 1796. u dobi od oko 58 godina, ali matica umrlih ne bilježi kojemu je samostanu pripadala, ni je li možda preminula u obiteljskoj kući.[495] Vjerojatno je ipak da se nakon nekog vremena provedena u roditeljskom domu vratila u svoju samostansku zajednicu, jer je podatak o njezinoj smrti upisan u matičnu knjigu umrlih katedralne župe, na čijem području su se nalazili samostan sv. Martina i samostan sv. Mihovila, a ne u matici župe sv. Petra u Lučcu, na području koje joj je bio roditeljski dom.

Već spominjani vikar splitskih dominikanaca, fr. Vinko Curir, dobio je 22. ožujka 1739. dopuštenje da primi u novicijat Terezu Castelli, kćer splitskoga liječnika Luke. Sukladno tome, primljena je 25. ožujka 1739. u novicijat i dobila je ime s. Ruža.[496] Poslije nekoliko godina, 16. rujna 1742. u crkvici sv. Martina položila je zavjete na ruke provincijala Franje Marije Bianchija.[497] Manje od jednog mjeseca prije toga, 21. kolovoza 1842. njezina rođena sestra Marija položila je zavjete u samostanu splitskih klarisa.[498]

---

[490] Usp. RP 2, str. 159. S. M. Terezija (Margarita) Barmiliza tog je dana obukla redovničko odijelo.
[491] Usp. RP 2, str 190. Fr. Ivan Dominik Turčinović (Šibenik, oko 1700. – Šibenik, 1771.) bio je prior splitskoga samostana 1745. – 1747., 1751. – 1753. i 1756. – 1758. Usp. S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 450-451, 455, 463-464, 521-513.
[492] Fr. Ambroz Gorda (Split, 1709. – Split, 1784.) bio je prior splitskoga samostana 1749. – 1751., 1760. – 1762. i 1766. – 1768. te provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1751. – 1753., 1758. – 1760. i 1768. – 1770. Usp. S. KRASIĆ, *Generalno učilište*, str. 636-637.
[493] Usp. RP 3, str. 11.
[494] Usp. Arsen DUPLANČIĆ, "Stanovništvo splitskih predgrađa Lučca i Manuša u drugoj polovici XVIII. stoljeća", *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, br. 12, Split, 1996., str. 518, 525.
[495] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 192.
[496] Usp. RP 2, f. 19b. Istodobno se raspravljalo i o primanju u novicijat Margarite Karlović, ali su dominikanci to ipak odgodili. (Usp.: LCST 1, str. 36; RP 2, f. 19b.) Budući da ju se kasnije ne spominje u izvorima, očito ipak nije postala dominikanka.
[497] Usp. RP 2, str. 45, 46. Zadranin Franjo Marija Bianchi bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1735. – 1736. i 1741. – 1743. Usp. S. KRASIĆ, *Generalno učilište*, str. 187.
[498] S. Marija Ruža od Presvetog Sakramenta (krsnim imenom Marija Castelli) rođena je 25. XI. 1817. Prema podatcima sačuvanima u arhivu splitskih klarisa vidi se da joj se otac zvao Luka, a majka Marcela. U samostan je ušla 24. III. 1835., redovničko odijelo je obukla 18. IX. 1836., a zavjete je položila 21. VIII. 1842. Preminula

U samostan sv. Martina došla je u prvoj polovici 18. st. Vicenca Ećimović, koja je vjerojatno bila u rodbinskim vezama sa spominjanom s. Katom Ećimović te je možda bila njezina nećakinja. U samostanskom arhivu čuva se bosančicom pisan dokument iz prosinca 1731. kojim njezin otac Vrane (Frane) obznanjuje da će svojoj kćeri Vicenci nakon što se "obuče, ali povi (…) u picokare u mojstir Svetoga Martina" svake godine "davat kvartu šenice i drugu ozimice i jedan konj masta, dokle g[o]d bude živa" te zaključuje: "I to ostavljam na dušu ij u viru, ij ako se ko protivijo ovomu od moje kuće, pozivljem ga na sud Božji."[499] Poslije nekoliko godina, 27. prosinca 1739., Vrane Ećimović sastavio je sličan dokument, nešto duži od prvoga, u kojemu stoji: "Ovo budi u znanje svakomu sudu i pravdi gdi bi bila potriba priniti ovo pismo otvoreno i očito učinjeno, koje se čini u mojstiru S. Martina u gradu Splitu prid svidoci niže pisanimi. A to, kako budući se povila u picokare S. Martina moja ćer Vice, s ovim i ostalim boljim načinom oću i razumim, da istoj mojoj ćeri Vici imadu se dati dvi kvarte žita, jednu šenice, a drugu napolice, i jedan konj masta svako godišće za njezino življenje, toliko dokle sam ja živ, koliko po mojoj smarti. I za ovo da joj se nima nikad uzma[nj]kati dokle je kodir ona živa. Toliko se ima ispuniti i učiniti pod općenu obligacijun i ostaloga."[500]

Picokara Vicenca Ećimović imala je brata svećenika, don Luku koji se 1754. spominje na župničkoj službi u Srinjinama, a 1760. među svećenicima na službi u Sitnom.[501] On je, nakon očeve smrti, 28. prosinca 1775. dokumentom na bosančici posvjedočio: "Ja dom Luka Ećimović, budući protivan mojoj sestri Vici za nedati ono što joj je obeća otac, kada se je povila u picokare S. Martina. A to i jah poznajući po mojoj duši, da je pravo da joj se daje, i ja obićem se davati joj kako je i otac obeća davati, dokle bude živiti."[502]

Što se tiče s. Vicence Ećimović, premda se najkasnije od 1731. nalazila u samostanu sv. Martina, tek je 26. prosinca 1746. položila zavjete na ruke dominikanskoga provincijala Franje Marije Ivana Fainija.[503] U samostanskom arhivu sačuvana je njezina rukopisna izjava o zavjetovanju na hrvatskom jeziku. Budući da je to najstariji poznati obrazac zavjetovanja dominikanskih samostanskih trećoredica u Hrvatskoj, donosimo njegov cjelovit prijepis: "Nà

---

je 30. XII. 1848. Usp. Petar BEZINA, "Sestre klarise u Splitu prema Registru I.", *Samostan sv. Klare u Splitu u svome vremenu*, (ur. S. Muzuković), Split, 2008., str. 384.

[499] FSS, Svjedočanstvo Vrane Ećimovića, Split, prosinac 1731. S bosančice na latinicu transliterirao dr. Slavko Kovačić.

[500] FSS, Svjedočanstvo Vrane Ećimovića, Split, 27. XII. 1739. S bosančice na latinicu transliterirao dr. Slavko Kovačić.

[501] Usp. Slavko JERONČIĆ, "Poljički glagoljaši od XV. do XIX. stoljeća", *Poljica*, god. 31, Gata, 2006., str. 59.

[502] FSS, Svjedočanstvo don Luke Ećimovića, 28. XII. 1775. S bosančice na latinicu transliterirao dr. Slavko Kovačić.

[503] Fr. Franjo Marija Ivan Faini (Zadar, 1706. – Zadar, 1782.) bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1745. – 1747. Usp.: S. KRASIĆ, *Dominikanci*, str. 636; S. KRASIĆ, *Generalno učilište*, str. 187.

postegne Boga Svemoguchiega Otza, i Sina, i Duha Svetoga, i priblaxene Divize Marie, i Svetoga Dominiga Otza nasega, ja Sestra Vicenza Echimouich prid vami mnogo postovanim Otzem Mestrom pisma Svetoga Franciscom Mariom Faini Provincialom, i Starisinom Reda pocore Svetoga Otza Dominiga, cinim Profesiun, i obicam, da chiu xiviti ù napridah pò prilici, i naredbi istoga Reda od Pocore Svetoga Otza Dominiga tiah dò Smarti. Amen."[504]

S. Vicenca Ećimović vršila je u samostanu starješinsku službu, kako se vidi u jednom dokumentu od 31. prosinca 1785.[505] Preminula je 21. kolovoza 1789. U matici umrlih zabilježeno je da je tog dana preminula "madre" Vicenca, "picokara u samostanu sv. Martina" u dobi od oko 70 godina.[506]

U samostanskoj crkvi braće dominikanaca 3. lipnja 1771. habit je obukla dvadesettrogodišnja Ana Marija Javorčić iz Žrnovnice.[507] Ona je 31. prosinca 1785., uz suglasnost starješice Vicence Ećimović, dala Anti Šegviću u najam sestrinske zemlje na Pisanom Kamenu i na Marjanu.[508] Potonju zemlju, koja se nalazila blizu crkvice sv. Jere, obišao je 30. ožujka 1787. Petar Negodić i ustanovio da se Ante Šegvić jako loše brine o njoj.[509] Osim toga, više sačuvanih dokumenata iz 1787., 1788. i 1789. dokazuje da su se picokare Vicenca Ećimović i Ana Marija Javorčić sporile s rečenim Šegvićem oko tih zemalja, ali i oko zemalja u gradskom predjelu Brodarica. Te je zemlje dominikankama ostavio Mihovil Vukasović, a Šegvić je smatrao da polaže prava na njih jer je njegova baka Magdalena bila Vukasovićeva sestra. Stoga je svojevoljno prodao jednu picokarsku zemlju, a drugu uzeo silom u najam. Dominikanke su ipak obranile vlasništvo nad tim zemljama,[510] a što se tiče s. Ane Marije Javorčić, ona je preminula 12. travnja 1809. u dobi od oko 60 godina.[511]

Najozbiljniji udarac samostanu sv. Martina od njegova postanka do kraja 18. st. zadala je kuga koja je harala gradom 1783. i 1784. godine. Dvije picokare su se razboljele od kuge, a ostale su preseljene u barake na Sustjepanu. Samostan i crkvica sv. Martina potom su spaljeni radi dekontaminacije. Po povratku u svoju kuću dominikanke nisu našle ništa u njoj. Što nije uništila vatra, odnijeli su lopovi, pa se od tada izgubio svaki trag starom kaležu, vjerojatno

---

[504] FSS, Izjava o zavjetovanju, Split, 26. XII. 1746.
[505] Usp, FSS, Notarski zapis, 31. XII. 1785.
[506] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 144.
[507] Usp. RP 3, str. 19.
[508] Usp. FSS, Notarski zapis, Split, 31. XII. 1785.
[509] Usp. FSS, Svjedočanstvo Petra Negotića, Split, 30. III. 1787.
[510] Usp. FSS: *Addi*, 30. I. 1787.; *Addi*, 8. II. 1787.; *Addi*, 29. II. 1787.; *Addi*, 25. III. 1787.; *Addi*, 3. II. 1788.; *Addi*, 16. IV. 1788.; *Addi*, 23. VII. 1788.; *Addi*, 29. VII. 1788.; *Addi*, 1. VIII. 1788.; *Addi*, 7. VIII. 1788.; *Addi*, 16. VIII. 1788.; *Addi*, 24. III. 1789.; *Copia*, 1. VIII. 1789.
[511] Usp. MU-ST-Duje 1806.-1827., f. 26.

onomu kojega je samostanu 1372. ostavila rekluza Dobra, kći Cvitina. U samostanu picokare nisu mogle ostati jer nisu imale od čega živjeti, pa su bile prisiljene vratiti se svojim obiteljima. No vjerojatno već iste ili najkasnije iduće godine vratile su se u samostan, što se vidi iz spomenutog davanja nekih zemalja u najam Anti Šegviću u prosincu 1785. Uz pomoć pobožnih ljudi dominikanke su obnovile samostan i nastavile živjeti u njemu.[512] U veljači 1793. Sveta Stolica udovoljila je njihovoj molbi za postavljanjem postaja križnoga puta u kućnoj kapeli, što je također jedan od znakova obnove samostana nakon nevolje koja ga je zadesila uslijed kužne epidemije.[513]

2. 3. Od početka do sedamdesetih godina 19. st.

Za picokare sv. Martina 19. st. nije sretno počelo. Prvo ih je 30. travnja 1803. rastužila smrt pedesetogodišnje s. Dominike Lučić,[514] a osim toga su se neprestano borile sa siromaštvom. Dokazuje to činjenica da su prihodi njihova samostana u kolovozu 1806. procjenjeni na 32 forinte, što je dvostruko manje od prihoda dominikanskih picokara sv. Mihovila i trostruko manje od prihoda franjevačkih picokara sv. Ciprijana.[515] Iz toga proizlazi da su dominikanke u samostanu sv. Martina bile najsiromašnija picokarska, ali i uopće redovnička zajednica u Splitu u to doba. No, koliko god težak, to je za dominikanke ipak bio manji problem, u odnosu na postupak francuskih okupacijskih vlasti, koje su im oduzele samostan i smjestile u njega sirotište. Naime, sirotište je još 1704. utemeljio nadbiskup Stjepan Cosmi, koji je u tu svrhu kupio dvije kuće u blizini nadbiskupske palače. S vremenom su uvjeti u sirotištu pali na jako niske grane, pa je većina siročadi umirala, što zbog gladi, a što zbog nezaštićenosti zgrade od vremenskih nepogoda. U rujnu 1806. utvrđena je porazna činjenica da je u posljednjih deset godina od 603 siročadi, koliko ih je kroz to doba bilo primljeno, preminulo njih 599, odnosno svi osim četvero nedavno primljene siročadi, koji su se tada nalazili u sirotištu. Stoga je francuski generalni providur Dalmacije Vicenzo Dandolo odlučio poboljšati uvjete za smještaj siročadi, pa je 20. rujna 1806. donio odluku da se sirotište iz neprikladne kuće u kojoj se tada nalazilo premjesti u kuću dominikanskih picokara uz crkvicu sv. Martina.[516] Dominikanke su izbačene iz svoje kuće, a na raspolaganju im je ostavljena samo trošna i neprikladna baraka, napravljena od dasaka i prislonjena uza

[512] Usp.: KSM 1; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 18.
[513] Usp. FSS, Molba s otpisom o njezinu uvažavanju od 25. II. 1793.
[514] Usp. MU-ST-Duje 1773.-1806., f. 245. U matici piše da je bila "Pizzochara di S. Martino".
[515] Usp. D. BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Anagrafski podatci za područje distrikta Splita ", str. 95.
[516] Usp. Livia BRISKY, "Splitsko nahodište", *Paediatria Croatica*, god. 53, supl. 1, Zagreb, 2009., str. 12-13.

samostanski zid unutar Dioklecijanove palače.[517] U toj baraci, za koju smo vidjeli da je bila vlasništvo braće dominikanaca, u travnju 1809. preminula je šezdesetogodišnja s. Ana Marija Javorčić.[518]

Izbačene iz svojega samostana i pritisnute siromaštvom, dominikanke više nisu mogle uredno plaćati najam braći dominikancima za njihovu baraku u koju su se smjestile. Iz knjige dužnika splitskih dominikanaca vidi se da su od rujna te godine, dakle otkako su izbačene iz svoga samostana, prestale plaćati najam, pa su im se gomilali dugovi. Takvo stanje potrajalo je do povratka sestara u njihov samostan 1829., nakon čega više nisu unajmljivale baraku od braće dominikanaca.[519]

Život u baraci bio je gotovo nemoguć, pa ne čudi da je s. Katarina Šegvić prešla stanovati kod svoga brata u gradski predjel Lučac. Tamo se nalazila barem do početka 1831.,[520] a u baraci su početkom 1822. živjele samo dvije picokare: sedamdesettrogodišnja starješica Ruža Jurko iz Vojnića kraj Trilja i četrdesetsedmogodišnja Katarina Javorčić iz Žrnovnice.[521] Njih dvije bile su jedine stanovnice samostana i početkom 1823.[522] Starješica Ruža Jurko nije dočekala povratak u svoj samostan. U baraci je u bijednim uvjetima preminula 15. prosinca 1828. u dobi od 78 godina. Tijelo joj je sahranjeno na groblju Sustjepanu.[523] S druge pak strane, logično je da sasvim neprikladni uvjeti u kojima su dominikanke živjele, nisu omogućivali primanje novih članica u zajednicu, ako je interesa za život u takvim uvjetima uopće i bilo, pa je broj sestara opadao.

Nakon što je Dalmacija 1814. odlaskom francuskih vlasti došla pod austrijsku upravu, stanje se za dominikanke nije promijenilo, čak ni nakon što je 15. svibnja 1818., za posjeta Splitu, austro-ugarski car Franjo I. vidio njihovu kuću te u svoj putopis zabilježio: "Nedaleko

---

[517] Usp. FSS, *Dall' Imp. Reg. Capitanato Circolare alla C. R. Pretura Politica di Spalato*, Spalato, 2. XII. 1830.
[518] Usp. MU-ST-Duje 1806.-1827., f. 26.
[519] Usp. ASK, *Libro de Livelli 1762.*, str. 28.
[520] Usp. Nevenka BEZIĆ-BOŽANIĆ, "Župa sv. Petra na Lučcu u 19. stoljeću", *Kulturna baština*, br. 21, Split, 1991., str. 146.
[521] Usp. NAS, S. 105/e, Redovnice, *Stato del Personale della Casa di Pinzocchere denominata S. Martino dell' Istituto di S. Domenico della Provincia Dalmata di S. – esistente a Spalato nella Diocesi di Spalato Parochia della Città nel Circolo di Spalato all' epoca di mese di Dicembre 1821*. U arhivu splitskih dominikanki čuva se nekoliko dokumenata iz kojih se vidi da je s. Katarina Javorčić od 1814. vodila spor sa svojim rođacima Ivanom Javorčićem i Ilijom Javorčićem. Iz tih dokumenata vidi da je prije 13. XII. 1814. bila članica samostana sv. Martina, ali se iz njih ipak ne može utvrditi kad je došla u samostan. Usp. FSS: *Libello di Suor Cattarina Giavorcich*, Split, 14. XII. 1814.; *Nota delle terre, case, orti, animali, mobili et altro appartinenti a Suor Cattarina Giavorcich da Xarnovniza Pizochera in questo conservatorio di San Martino*, Split, 13. XII. 1814.; *L' anno mille ottocento quindici*, Split, 5. X. 1815.; *Alla Suor Cattarina Giavorcich*, Split, 4. V. 1816.
[522] Usp. NAS, S. 105/e, Redovnice, *Stato del Personale della Casa di Pinzocchere denominata S. Martino dell' Istituto di S. Domenico della Provincia Dalmata di S. – esistente a Spalato nella Diocesi di Spalato Parochia della Città nel Circolo di Spalato all' epoca di mese di Dicembre 1821*.
[523] Usp. MU-ST-Duje 1827-30, f. 12.

od nahodišta kod Zlatnih vrata s unutrašnje strane su u jednoj kući žene, obučene poput redovnica. Rade za ljude, idu naokolo i nisu položile nikakve zavjete…"[524]

U kolovozu 1821. državne vlasti konačno su odlučile vratiti samostan sv. Martina, ali ne dominikankama, nego franjevačkim picokarama u samostanu sv. Ciprijana. Ostaje nejasno kako je došlo do takve odluke, ali nije isključeno da su se vlasti vodile logikom kako samostan sv. Martina ne postoji, jer u dopisu kojim se splitskom Ordinarijatu javlja ta odluka piše da se franjevačkim trećoredicama u samostanu sv. Ciprijana vraća (tj. dodjeljuje) kuća "bivšega hospicija sv. Martina", koja je tom samostanu oduzeta odlukom bivšega generalnoga providura Vicenza Dandola.[525] Očito su crkvene vlasti bile zadovoljne činjenicom da je samostan vraćen, pa nisu problematizirale oko toga kome je trebao biti vraćen. Ordinarijat je odluku primio na znanje i proslijedio na daljnje uredovanje, pa je 24. rujna 1821. starješica franjevačkih picokara, s. Margarita Rilov, službeno potpisala primopredaju, tj. primanje u vlasništvo kuće koja je pripadala bivšem samostanu sv. Martina.[526] Držimo da je to učinjeno sporazumno s dominikankama, jer franjevačke picokare nisu nikad postale stvarne vlasnice samostana sv. Martina. Očito je splitskom Ordinarijatu bilo važno da samostan sv. Ciprijana službeno preuzme od države samostan sv. Martina, koji je potom predan pravim vlasnicama – dominikanskim picokarama. No, dominikanke ipak nisu mogle useliti u svoj samostan sve dok sirotište koje je u njemu bilo nije 1829. premješteno u zgradu gradske bolnice. Ali, gradske su vlasti u jedan dio samostana uselile činovnika Antuna Bettinija, pa se starješica Katarina Javorčić požalila višim državnim vlastima, tražeći da dotični iseli iz samostana. U svom dopisu kazala je da bi picokarska kuća trebala biti "utočište čistoće i nevinosti", te je naglasila da su je dominikanke podignule i održavale radom svojih ruku, štedeći pri tom na samima sebi. Dodala je da su im pomogli dominikanci, koji su im posudili novac, te im sestre duguju 200 forinti, ali i da im gradske vlasti nisu dale nikakvu naknadu za višegodišnje korištenje njihove kuće.[527] Dominikanke su stoga tražile da im se pomogne u obnovi samostana, jer je dosta propao dok je u njemu bilo sirotište, na što su državne vlasti 9. studenoga 1830. pristale, pa je samostan nakon toga vjerojatno popravljen, ali minimalno.[528] Zbog toga je priora Katarina Javorčić u srpnju 1834. ponovno molila državne vlasti za pomoć u obnovi derutnoga samostana.[529] Ista priora je potkraj ožujka 1831. molila državne vlasti da

[524] Ljudevit KRMPOTIĆ, *Car Franjo I. u Hrvatskoj*, Hannover – Čakovec, 2002., str. 230.
[525] Usp. NAS, S-M, Spisi, br. 306/1821. Dopis datiran u Zadru 14. VIII. 1821.
[526] Usp. NAS, S-M, Spisi, br. 306/1821. Dokument o primopredaji samostana sv. Martina samostanu sv. Ciprijana, Split, 24. IX. 1821.
[527] Usp. FSS, Dopis s. Katarine Javorčić, Split, 14. VIII. 1829.
[528] Usp. FSS, *Dall' Imp. Reg. Capitanato Circolare alla C. R. Pretura Politica di Spalato*, Split, 2. XII. 1830.
[529] Usp. FSS, Dopis s. Katarine Javorčić, Split, 16. VII. 1834.

isele rečenoga Antuna Bettinija iz samostana.[530] Dotični je iselio do 31. prosinca 1831., kad mu je istekao ugovor o trogodišnjem najmu.[531]

Tri godine nakon što su se vratile u svoj samostan, picokare je 3. srpnja 1832. kanonski vizitirao dominikanski provincijal Josip Antun Alborghetti.[532] Tom je prigodom primio u novicijat Ružu Damjanović, kći Lukinu, kojoj je dao redovničko ime s. Marija.[533] Poslije dvije godine, 22. lipnja 1834. dopušteno joj je položiti zavjete,[534] što je istog dana i učinila. Zavjete je položila na Alborghettijeve ruke u sakristiji samostanske crkve braće dominikanaca, u prisustvu redovničke braće i sestara, te svjetovnjaka. Ovdje donosimo prijepis njezine vlastoručne izjave o zavjetovanju na hrvatskom jeziku: "Ja Suor Maria cinim profes, i obetajem poslhu (!) Boggu, i Blaxenoj Marii, i blaxenomu Dominiku i tebi Otzu Provincialu namisto Pripostovanoga Mestra Generala fratara Reda Pripovidaoza, i gnegovim Naslidnicom: po reguli blaxenoga Agustina i Sestara trechieg reda od Pokore S. Otza Dominika, dachiu biti poslusna tebbi, i ostalim Staresinam mojim tia do smerti."[535]

Nekoliko godina nakon dolaska s. Marije Damjanović u samostan, 6. svibnja 1846., u dobi od 72 godine, preminula je s. Katarina Javorčić, kći Stjepana iz Žrnovnice.[536] Što se pak tiče s. Marije Damjanović, koja je također bila iz Žrnovnice, ona je u trenutku stupanja u novicijat imala 41 godinu. Kasnije joj je u samostanu povjerena služba priore. Premda nismo utvrdili godinu početka i kraja njezina upravljanja samostanom, sigurno je da se nalazila na službi priore između 1856. i 1858. godine.[537] U samostanu je živjela nešto više od 30 godina, a preminula je 7. travnja 1865. u dobi od 74 godine.[538] Poslije nešto više od sedam mjeseci, 26. prosinca 1865. u samostan je stupila s. Marija Silan iz Sinja, koja je dobila redovničko ime s. Marija Mancini,[539] prema istoimenoj dominikanki koju je papa Pio IX. beatificirao 2. kolovoza 1855.

---

[530] Usp. FSS, Dopis s. Katarine Javorčić, Split, 29. III. 1831.
[531] Usp. FSS, Službenik Bošković s. Katarini Javorčić, Split, 18. II. 1831.
[532] Fr. Josip Antun Alborghetti (Tisno, ? – Šibenik, 1845.) bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1819. – 1821., 1825. – 1827., 1831. – 1833. i od 1843. do smrti. Usp. S. KRASIĆ, *Generalno učilište*, str. 189.
[533] Usp. RP 3, str. 412-413. U samostanskom arhivu čuva se krsni list ove dominikanke. Iz njega se vidi da je rođena 7. IX. 1793. u Žrnovnici od oca Luke i majke Mare Jovančić (Jovanović), a krštena je sutradan. Tu piše da joj je krsno ime Kata, a ne Ruža, kako je pogrešno zabilježeno u RP 3, str. 412-413. Krsni list izdan joj je 7. III. 1827., što nas navodi na zaključak da je tada stupila u samostan, odnosno da joj je krsni list izdan zbog stupanja u samostan sv. Martina. Usp. FSS, Krsni list, Žrnovnica, 7. III. 1827.
[534] Usp. RP 3, str. 415.
[535] FSS, Izjava o zavjetovanju, Split, 22. VI. 1834.
[536] Usp. MU-ST-Duje 1844.-1848., f. 38, br. 33/1846. Tijelo joj je sahranjeno 8. V. u sestrinskoj grobnici na Sustjepanu.
[537] Usp. FSS: *Contratto di Colonia*, Split, 30. XI. 1856.; *Transazione*, Spalato, 24. II. 1858.
[538] Usp. MU-ST-Duje 1864.-1868., f. 16, br. 71/1865. Tijelo joj je 9. IV. sahranjeno u sestrinskoj grobnici na Sustjepanu.
[539] Usp. ASK, Splitske trećoredice, imenik sestara bez paginacije.

Što se tiče brojčanoga stanja picokarske zajednice u 19. st., ono je zbog nedostatka pisanih izvora samo djelomično poznato. Na početku 1822., kako je već spomenuto, u samostanu su živjele samo starješica Ruža Jurko i s. Katarina Javorčić, a s. Katarina Šegvić živjela je kod svoga brata u Lučcu.[540] Početkom iduće godine stanje je bilo nepromijenjeno,[541] a za narednih pedeset godina nismo pronašli podatke o brojčanom stanju zajednice. Godine 1872. u samostanu su bile četiri zavjetovane picokare i jedna novakinja.[542] Takvo stanje ostalo je kroz naredne dvije godine,[543] a od 1875. do 1877. u samostanu je boravilo pet picokara.[544] Koliko je moguće utvrditi, tek 1896. broj im se povećao na sedam.[545]

2. 4. Obnova kapele i redovničkoga života u samostanu na prijelazu iz 19. u 20. st.

Na prijelazu iz 19. u 20. st. picokarska zajednica sv. Martina doživjela je snažan zamah te je 1905., sa šibenskim samostanom Gospe od Ružarija i korčulanskom zajednicom u Zakloništu siromaha, ušla u sastav Kongregacije sv. Anđela čuvara, u koju je rečene zajednice okupio dominikanac Anđeo Marija Miškov.[546] No prije toga je, zahvaljujući nastojanjima don

---

[540] Usp. NAS, S. 105/e, Redovnice, *Stato del Personale della Casa di Pinzocchere denominata S. Martino dell' Istituto di S. Domenico della Provincia Dalmata di S. – esistente a Spalato nella Diocesi di Spalato Parochia della Città nel Circolo di Spalato all' epoca di mese di Dicembre 1821*.

[541] Usp. NAS, S. 105/e, Redovnice, *Stato del Personale della Casa di Pinzocchere denominata S. Martino dell' Istituto di S. Domenico della Provincia Dalmata di S. – esistente a Spalato nella Diocesi di Spalato Parochia della Città nel Circolo di Spalato all' epoca di mese di Dicembre 1822*.

[542] Usp. *Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l' anno 1872*., Spalato, 1872., str. 50.

[543] Usp.: Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1873*., Zara, 1873., str. 242; Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1874*., Zara, 1874., str. 231.

[544] Usp.: Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1875*., Zara, 1875., str. 224; Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1875*., Zara, 1875., str. 332; *Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l' anno 1877*., Zara, 1877., str. 49.

[545] Usp.: *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCLXXXVIII*., Spalati, 1888., str. 58; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCLXXXIX*., Spalati, 1889., str. 58; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCXCIII*., Spalati, 1893., str. 59; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCV*., Spalati, 1895., str. 59; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCVII*., Spalati, 1897., str. 61.

[546] Premda smo fr. Anđela Mariju Miškova (Zlarin, 1848. – Korčula, 1922.) već spominjali, držimo shodnim ovdje podastrijeti osnovne biografske podatke o njemu. U Dubrovniku je 1863. stupio u dominikanski novicijat i nastavio gimnazijsko do 1865., a potom je studirao filozofiju i teologiju u Splitu, Šibeniku, Trogiru i Dubrovniku (1869. – 1871.). Nakon svećeničkoga ređenja 1871. vratio se u Šibenik, gdje je kao prior (1874. – 1881.) obnovio samostan i crkvu. Također je predavao vjeronauk u gradskim pučkim školama i realnoj gimnaziji, te hrvatski, latinski i retoriku dominikanskim klericima u samostanskoj školi. U Bolu je kao prior (1881. – 1884.) južno krilo samostanske zgrade podignuo za još jedan kat. Potom je boravio u Trogiru 1884. – 1885. i 1886. – 1895., a u međuvremenu bio je prior u Starom Gradu 1885., vikar u Dubrovniku 1885. – 1886. i župnik u Kaštel Lukšiću 1887. – 1888. Od 1894. do 1898. bio je zamjenik provincijala, 1895. premješten je u Split, a 1901. u Korčulu, gdje je ostao i za trajanja službe provincijala 1902. – 1906. Utemeljio je 1904. *Milodarnu zakladu* za

Frane Bulića, obnovljena crkvica sv. Martina, a braća dominikanci potrudili su se osnažiti svijest o dominikanskom identitetu picokarske zajednice uz nju. U tom pogledu osobite zasluge stekao je provincijal Jordan Zaninović.[547] On je imao jako loše mišljenje o redovničkom životu u samostanu sv. Martina, što se vidi iz dopisa kojega je u srpnju 1891. uputio Miškovu. Među ostalim, kazao je: "Već krat se je otčinsko Naše srce ljuto ražalostilo i ucviljeno bilo, radi neurednog i skroz sablažnjivog ponašanja naših Tretorednica Sv. Martina u Splitu, ter smo jih više i više puta po dužnosti Svojoj i opomenuli i prikorili ali na žalost sve dosad bez ikakvog uspitka i dobrog ploda: tako da ucviljenim okom gledasmo kako sveta odića našega Sv. Reda, koja je za tolike vikove počašćena i poštovana bila, radi njihovog neurednog ponašanja postane ruglom i sramotom, ne samo nego još i sablazni virnicim na osob njihovim komšijama, koje su nam se više puta krvavo potužile."[548]

Kako bi se stanje u samostanu sv. Martina popravilo, provincijal Zaninović povjerio je Miškovu da održi picokarama posebne duhovne vježbe "nebili jih jednom sa stranputice na pravac sveo."[549] Miškov je očito već sutradan nakon provincijalova naloga, dakle 6. srpnja, počeo s održavanjem duhovnih vježba, koje su potrajale nekoliko dana. To se može zaključiti iz dopisa što ga je Zaninović već 10. srpnja, zadovoljan uspjehom duhovnih vježba, koji su se očitovali u činjenici da se redovnički život u samostanu sv. Martina odmah počeo popravljati, uputio priori Katarini Čulić. Poručio joj je: "Želeći uvesti red i mir u toj redovničkoj kući Sv. Martina, kojoj ste Vi od tolikih godina Starešicom bili, naredbu smo dali svome

---

školovanje dominikanskih sjemeništaraca i 1905. potaknuo ponovno pokretanje postupka za beatifikaciju dominikanske trećoredice Ozane Kotorske. Učitelj Dominikanskoga reda odlikovao ga je 1886. naslovom općega propovjednika (*praedicator generalis*) i 1894. naslovom naučitelja sv. bogoslovlja (*magister in sacra theologia*). Održao je više od 30 ciklusa korizmenih propovijedi i više od 300 pučkih misija diljem Hrvatske, Boke kotorske, Bosne i Hercegovine te došao do Vojvodine, ugarskih ravnica i Trsta. Utemeljio je ili obnovio više od 50 kruničarskih bratovština te bio jedan od najvećih promicatelja štovanja Majke Božje u Hrvatskoj na prijelazu iz 19. u 20. st. U tu svrhu objavio je dvije molitvene knjižice, 1888. utemeljio *Pobožnu zadrugu Vječnoga ružarja*, za koju je sastavio i objavio pravilnik te 1895. pokrenuo u Splitu mjesečni glasnik *Gospina krunica*, koji je uređivao (1895. – 1902. i 1904. – 1908.) i surađivao u njemu do prestanka izlaženja 1908. Surađivao je u časopisu *Il Rosario Memorie Domenicane* u Ferrari (1886., 1887.) i u *Listu Dubrovačke biskupije* (1903.), a neki članci i napisi posmrtno su mu objavljeni u periodicima *Kalendar Gospine Krunice* (1934.), *Ave Maria* (1982., 1983., 1996. – 2010.) i *Blaženi Augustin Kažotić* (2007., 2009). Objavio je kratku zbirku pjesama u čast caru Franji Josipu I. i molitveni priručnik *Svećenik kod bolesnika* (Zagreb 1895.), s latinskoga je preveo kratke životopise dominikanskih svetaca i blaženik iz časoslova te ih objavljivao u mjesečniku *Gospina krunica* i tiskao u knjizi *Kratki životopisi svetaca i blaženika Reda Braće Propovjedalaca S. O. Dominika* (Dubrovnik 1905.), a posmrtno mu je objavljena *Oporuka sestrama dominikankama Kongregacije Svetih anđela čuvara (30. lipnja 1916.)* (Korčula 1905.). Bio je član i povjerenik Hrvatskoga književnoga društva sv. Jeronima i član Matice hrvatske. Odlikovao se rodoljubljem i promicao upotrebu hrvatskoga jezika. Iz obilne literature o njemu izdvajamo sljedeće: Ivan ARMANDA, *Istaknuti hrvatski dominikanci I.,* Zagreb, 2012., str. 67-86; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 55-57; Zvonko DŽANKIĆ, *Anđeo Marija Miškov vjerski i nacionalni preporoditelj hrvatskoga puka (1848. – 1922.)*, Zagreb, 2016.; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 19-87.

[547] Fr. Jordan Zaninović (Stari Grad, 1840. – Hvar, 1917.) bio je prior dominikanskoga samostana u Splitu 1866. – 1869. i 1895. – 1898., provincijal 1886. – 1894. i 1898. – 1902. te biskup Hvarski od 1903. Više o njemu vidi u: I. ARMANDA, *Istaknuti hrvatski dominikanci I.* str. 43-64.

[548] ASK, Spisi fr. Anđela Marije Miškova, Fr. Jordan Zaninović fr. Anđelu Mariji Miškovu, Split, 5. VII. 1891.

[549] ASK, Spisi fr. Anđela Marije Miškova, Fr. Jordan Zaninović fr. Anđelu Mariji Miškovu, Split, 5. VII. 1891.

obljubljenome sinu u Gospodinu, M. P. Otcu Miškov-u, da Vas tečajem duhovnih Vižbanja pripravi i u Gospodinu opomene: te sad po primljenu izvišću radostnim srdcem opažamo da su sve sestre rado primile Božju Rič, i da je ona dobrim plodom urodila medju vam."[550]

Provincijal Zaninović izrazio je nadu da će od sada u samostanu vladati red, mir, sklad, međusobna ljubav i redovničko opsluživanje. S tim je ciljem naredio sestrama da poštuju propisana pravila i redovničku disciplinu.[551] Ni nakon toga Zaninović nije prestao voditi brigu o splitskim samostanskim trećoredicama. Dapače, pošto se popravio redovnički život u njihovoj zajednici, Zaninović je odlučio ojačati kod picokara svijest o pripadnosti Redu propovjednika. Stoga je iz Rima donio uzorak habita kakvoga su u jednom tamošnjem samostanu nosile sestre dominikanke, pa su splitske trećoredice prema tom uzorku sašile sebi habite. Do tada nisu imale određenoga habita, nego je svaka sama sebi šila odijelo prema vlastitom nahođenju i mogućnostima, pri čemu su vjerojatno vodile računa da ono bude u crno-bijeloj dominikanskoj kombinaciji. Zahvaljujući provincijalu Jordanu Zaninoviću ipak su 22. srpnja 1896., prvi put u svojoj povijesti, sve splitske dominikanke obukle jednaki habit, sašiven prema rimskom uzorku.[552] Bio je to je značajan korak u jačanju njihove svijesti o pripadnosti Dominikanskomu redu, ali i redovničkom staležu uopće.

Koliko je Zaninović bio privržen splitskim dominikankama pokazuje činjenica da im je upravo on potkraj 19. st. ili najkasnije 1903. godine, prije odlaska na službu hvarskoga biskupa, poklonio staru Gospinu sliku koja je nekoć pripadala jednomu od dvaju samostana splitskih benediktinki. O tom je sastavio vlastoručni zapis koji je bio pričvršćen na poleđinu slike, a danas se čuva u posebnoj omotnici u samostanskom arhivu. Tekst zapisa u prijevodu s talijanskoga glasi: "Ovu staru Marijinu sliku poklonila mi je godine 1861. gospođa Katarina udova Grizogono, rođena Grubišić, a pripadala je [ta slika] crkvi sv. Marije sestara benediktinki u Splitu, odakle ju je pred navalom Francuza ponijela sa sobom neka redovnica (čini mi se [prezimena] Mazzuccato) i u njezinoj vlastitoj kući pred tom se slikom slavila misa. Pred smrt ju je darovala rečenoj gospođi Katarini, koja je pred njom uvijek držala upaljenu svijeću, a sada je [slika] moja. Ja sam obnovio pozlatu okvira 1891. Neka me ova

[550] ASK, Spisi fr. Anđela Marije Miškova, Fr. Jordan Zaninović s. Katarini Čulić, Split, 10. VII. 1891. S. Katarina Čulić nalazila se na čelu samostana sv. Martina barem od 1872. Nije isključeno da je i prije te godine postala priorom, a u službi se zadržala barem do 1897. Dakle, samostanom je upravljala punih 15 godina, a možda i više. Usp.: FSS, *Contratto*, Split, 15. I. 1880.; *Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l' anno 1872*., str. 50; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCVII*., str. 61.
[551] Usp. ASK, Spisi fr. Anđela Marije Miškova, Fr. Jordan Zaninović s. Katarini Čulić, Split, 10. VII. 1891.
[552] Usp. OCSMS, str. 3.

sveta slika štiti za života i nakon smrti. (Možda je pred tom slikom molila bijedna Mare pjesnika [Luke] Botića.) Split, 1. svibnja 1899. Fr. Jordan Zaninović."[553]

Ni dvije godine nakon što su sve splitske dominikanke obukle jednaki habit, samostan je 25. siječnja 1898. potresla smrt devetnaestogodišnje s. Marte Domljanović, koja je poslije dva dana pokopana na Sustjepanu. Bila je rodom iz Žrnovnice, a otac joj se zvao Ivan.[554] Njezina rođena sestra također je bila dominikanka. Riječ je o s. Agnezi Domljanović starijoj, koja je u samostan došla 15. srpnja 1883. Redovničko je odijelo obukla 17. veljače 1884., a zavjete je položila 12. lipnja 1886.[555] U samostanu je poučavala djevojčice vjeronauku[556] i bila poznata po izrađivanju kvalitetnoga sukna, pa je – kako su sestre zapisale – "sva okolica Splita donašala njoj sukno za tkanje."[557] Potkraj 19. st. postala je priora i zadržala se na tom položaju desetak godina.[558]

Prema pisanju don Frane Bulića, crkvica sv. Martina zapuštena je nakon kuge koja je harala gradom 1783./84. godine, kad su picokare morale napustiti samostan, te je on zajedno s kapelom bio spaljen radi dekontaminacije. Bulić piše da je nakon toga crkvica služila "za spremište i konobicu samostana, u kojoj su Dominikanke držale koju bačvicu vina iz

---

[553] Potrebno je ukratko se osvrnuti na tvrdnju fr. J. Zaninovića da je ova slika pripadala benediktinskom samostanu sv. Marije de Taurello. Zaninović piše da je sliku sa sobom iz tog samostana ponijela benediktinka prezimena Mazzuccato, ali benediktinke tog prezimena nema u matičnim knjigama umrlih iz tog doba. No, u Splitu je postojao i benediktinski samostan sv. Arnira (izvorno sv. Benedikta), kojega su 28. IV. 1806. ukinule francuske okupacijske vlasti. Tog dana benediktinke su morale napustiti rečeni samostan, pa ih je kler u 1 sat poslije ponoći procesionalno otpratio u benediktinski samostan sv. Marije, gdje su prenijele nešto pokretnih dobara, uključujući umjetnine. No, ubrzo su francuske vlasti odlučile ukinuti i samostan sv. Marije, pa su sve benediktinke 2. XI. 1806. oko 3 sata poslije ponoći izbacili na ulicu i zauzeli njihov samostan. Benediktinke iz nekadašnjeg samostana sv. Arnira smjestile su se u kuću obitelji Mazzuccato, a one iz samostanu sv. Marije kod obitelji Mazzarelli, jer je u tu obitelji bila udana sestra njihove opatice. Početkom rujna 1807. benediktinkama je vraćen samostan sv. Marije, ali su ga austrijske vlasti ipak 14. XII. 1810. konačno dokinule. (Usp. Kruno PRIJATELJ: "Ljetopis nepoznatog Splićanina od g. 1756. do 1811.", *Starine*, knjiga 44, Zagreb, 1952., str. 88 – 89, 92.) Uzevši u obzir rečeno, moramo ustvrditi kako se ne može sa sigurnošću kazati kojemu je od dvaju samostana splitskih benediktinki izvorno pripadala rečena Gospina slika. No, dok se to eventualno ne utvrdi, nije neispravno kazati kako je pripadala samostanu sv. Marije, jer – ukoliko je izvorno i bila vlasništvo samostana sv. Arnira – nakon njegova ukidanja benediktinke su je donijele u samostan sv. Marije, pa je tako prešla u vlasništvo tog samostana. Kasnije je, kako smo vidjeli, prešla u privatno vlasništvo, od 1861. njezin je vlasnik bio fr. Jordan Zaninović, a on ju je poklonio samostanu sv. Martina. Rješenjem Ministarstva kulture od 14. XII. 2006. utvrđeno je da ta slika, izrađena u 14. st. tehnikom tempere na drvu s pozlatom, "ima svojstvo kulturnog dobra." U rješenju je slika opisana sljedećim riječima: "Slika je formata uspravnog pravokutnika, okvir je uzdignut u odnosu na površinu slike. Izrađen je od istog komada drveta i ukrašen biljnim ornamentima. Sama slika prikazuje dopojasni lik Bogorodice u tradicionalnom hitonu sa maforionom preko glave. Bogorodica obim rukama grli Isusa koji u desnoj ruci drži rotulus. Oko glava Bogorodice i djeteta u zlatnu su podlogu ukucane ukrašene aureole s vijencem središnjih cvjetića spojenih nizom ugraviranih listova i točkica." KST-SM, Republika Hrvatska, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, *Rješenje*, Zagreb, 14. XII. 2006.
[554] Usp. MU-ST-Duje 1889.-1899., f. 171, br. 12/1898.
[555] Usp. ISD, br. 8.
[556] Usp. "S. Agneza Damjanović", *Gospina krunica*, god. 26, br. 4, Zagreb, 1941., str. 124.
[557] KPS 1, dne 28. XII. 1940.
[558] Usp.: SSM, Don Frane Bulić sestrama dominikankama, Split, 1. VIII. 1899.; "S. Agneza Damjanović", str. 124.

vinograda svoga posjeda u spljetskom polju."[559] No čini se da Bulićeva pretpostavka ne stoji. Naime, malo je vjerojatno da bi dominikanke toliko zapustile crkvicu sv. Martina i pretvorile je u konobu, jer bi tako same uništile svoju samostansku kapelu i ostale bez mjesta na kojemu su se svakodnevno okupljale na molitvu. Središte života samostanske zajednice jest kapela s oltarom i svetohraništem, pa je uistinu nevjerojatno da bi redovnice same zapustile svoju samostansku kapelu. Da u slučaju crkvice sv. Martina nije bilo tako, tj. da je dominikanke nisu zapustile nego obnovile, svjedoči već spomenuta činjenica da je Sveta Stolica u veljači 1793. udovoljila njihovoj molbi za postavljanjem križnoga puta u crkvici.[560] To je dokaz da su dominikanke obnovile crkvicu sv. Martina kad su se 1784. nakon kuge vratile u samostan. Što se pak tiče pitanja kad je ona zapuštena, to se nedvojbeno dogodilo nakon što su francuske vlasti, kako je već spomenuto, 1806. izbacile dominikanke iz samostana. Kako je crkvica bila u sklopu njihova samostana, dominikanke od tada nisu imale pristupa u nju pa je zapuštena i pretvorena u konobu. Kad im je 1829. vraćen samostan, picokare nisu imale od čega obnoviti ni samostan ni crkvicu, pa je ona ostala zapuštena, služeći i dalje kao ostava i konoba. Takvo stanje zatekao je 1883. don Frane Bulić kad je kao konzervator, kako sam kaže, obilazio "zakutke Dioklecijanove palače". Odlučio je popraviti crkvicu i ponovno je staviti u funkciju bogoslužja, što su željele i dominikanke.[561]

Kako picokare nisu imale sredstava za popravak, Bulić je posredovao kod državnih vlasti, pa je Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu 25. travnja 1899. dodijelilo 200 forinti za popravak crkvice sv. Martina.[562] Državne vlasti nastavile su financijski pomagati, pa je crkvica 1899. potpuno obnovljena o državnom trošku. Na popravak je potrošeno 1766 kruna.[563] Don Frane Bulić, koji je nadzirao radove, piše da je tom prigodom u crkvicu postavljen mramorni oltar u stilu 9. st., jer je crkvica inače bila bez oltara. Na oltar je postavljena Gospina slika, a u trokutasti zabat iznad nje slika sv. Martina, zaštitnika crkvice i samostana. Stari ruševni kor pri dnu crkvice zamijenjen je novim drvenim, s imitacijama pleterne ornamentike iz krstionice sv. Ivana u Splitu. Pregrada od vapnenca koja dijeli crkvicu na lađu i prezbiterij, pronađena je lijevim krakom uzidana u zid Dioklecijanove palače, dok je desni krak bio oštećen, pa je popunjen cementom kako bi bio čvrsto spojen sa zidom. Ujedno je otkriven čitav natpis koji se nalazi na vrhu pregrade, na koju je postavljen križ od bijeloga

[559] F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 3.
[560] Usp. FSS, Molba s otpisom o njezinu uvažavanju od 25. II. 1793.
[561] Usp. F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 3.
[562] Usp.: SSM, Don Frane Bulić sestrama dominikankama, Split, 1. VIII. 1899.; SSM, C. K. Kotarsko poglavarstvo sestrama dominikankama, Split, 9. VI. 1899.; "Notizie antiquarie", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 22, Spalato, 1899., str. 119.
[563] Usp. SSM, Mjesni odbor Split s. Terezi Aljinović, Split, 4. XII. 1907.

kamena, imitacija križa uklesanog u zabat pregrade. Popravljene su strme stepenice koje vode u crkvicu i novim su opekama zatvorena tri luka koja gledaju prema unutrašnjosti vestibula, a koji su do tada bili zatvoreni kojekakvim lošim materijalom. Sada su postavljene nove opeke, koje se jasno razlikuju od originalnih zidina palače, a po sredini svakog luka uzidane su tri tranzene, od kojih je jedna pronađena u ruševinama same crkvice.[564]

Nakon obnove crkvica je ponovno služila svojoj osnovno namjeni, tj. bogoslužju, pa su dominikanke u nju postavile nove postaje križnoga puta koje je 26. srpnja 1900. blagoslovio fra Honorat Miloš, gvardijan samostana Gospe od zdravlja.[565] Nedugo potom, Kotarsko poglavarstvo javilo je 3. kolovoza 1900. "starešici ospicija tercijarinka Sve. Dominika" Agnezi Domljanović da je car Franjo Josip I. dodijelio tisuću kruna "za popravak hospicija i kapelice Sv. Martina".[566] Tako je nastavljena obnova samostana, pa je 1901. na općinski trošak popravljena terasa iznad crkvice sv. Martina na kojoj je podignuta provizorna ograda od opeka kao privremeno rješenje.[567]

U obnovljenoj crkvici održana je 8. prosinca 1901. svečanost redovničkoga oblačenja Kate Aljinović, koja je dobila redovničko ime s. Tereza. Obred je predvodio provincijal Jordan Zaninović, a prisustvovali su roditelji i rodbina s. Tereze, dominikanke i nešto vjernika. Nakon redovničkoga oblačenja, Zaninović je slavio misu te u prigodnom govoru istaknuo novakinji smisao, dužnosti i uzvišenost redovničkoga poziva, nakon čega je podsjetio dominikanke na zasluge cara Franje Josipa I. i don Frane Bulića za obnovu njihove crkvice i samostana. Govor je završio preporučivši im neka mole za cara, za kojega je on namijenio i misu što ju je upravo slavio.[568]

Što se tiče brojnosti samostana kroz proteklo doba, od 1875., kad je u samostanu živjelo pet sestara, njihov se broj do 1896. popeo na sedam. Smrću s. Marte Domljanović u siječnja 1898. broj je pao na šest, ali se ubrzo vratio na sedam, koliko ih je bilo u samostanu 1900.[569] Vidjeli smo da je u prosincu 1901. samostan dobio još jednu novakinju, pa je broj sestara porastao na osam. No, do utemeljenja Kongregacija sv. Anđela čuvara u svibnju 1905. broj picokara je pao na pet, a u srpnju te godine na četiri.[570]

---

[564] Usp.: F. BULIĆ, "Ristauro della chiesetta antica di S. Martino a Spalato", str. 234-235; F. BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina*, str. 3-7.
[565] Usp. SSM: Fra Honorat Miloš, potvrda o postavljanju postaja križnoga puta, Split, 30. VII. 1900.; Msgr. Filip Franjo Nakić s. Agnezi Domljanović, Split 26. VII. 1900. Biskup u svom dopisu s. Agnezu naziva imenom Nježa (skraćeno od Anježa, tj. Agneza).
[566] SSM, C. K. Kotarsko poglavarstvo s. Agnezi Domljanović, Split, 3. VIII. 1900.
[567] Usp. SSM, Mjesni odbor Split s. Terezi Aljinović, Split, 4. XII. 1907.
[568] Usp. "Oblačenje Trećoredice u Splitu", *Gospina krunica*, god. 8, br. 1, Split, 1902., str. 31-32.
[569] Usp.: OCSMS, str. 3; L. MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1875*., str. 224; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCVII*., str. 61.
[570] Usp. OCSMS, str. 22.

3. Samostan sv. Martina od 1905. do danas

3. 1. Od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara do početka Prvoga svjetskoga rata (1905. – 1914.)

Nastala u srednjem vijeku, zajednica dominikanskih picokara uz crkvicu sv. Martina prebrodila je mnoga stoljeća. No, u 19. st. postalo je očito da gube korak s vremenom i s društvom u kojemu žive. To je posebno počelo dolaziti do izražaja kad su upravo u 19. st. na područje današnje Splitske metropolije došle ženske redovničke družbe posvećene aktivnom apostolatu i otvorene djevojkama iz svih društvenih slojeva. Dobra unutarnja organizacija i međusobna povezanost, osposobljenost za različite vrste apostolata i bliskost svima potrebnima tim su zajednicama omogućile da ubrzano razviju svoju djelatnost i privuku brojne djevojke u svoje redove. U susretu s njima, picokare nisu imale puno izgleda za opstanak. One koje su same, uz pomoć redovničke braće ili viših crkvenih vlasti bile kadre sagledati svoju situaciju i položaj u kojemu se nalaze, smogle su snage poduzeti potrebne korake koji će omogućiti opstanak njihovim samostanima. Neki samostani priključili su se postojećim redovničkim družbama, a neki su, nakon provedene unutarnje reforme, osnovali vlastitu družbu i tako opstali. Proces unutarnje reforme, koja je rezultirala utemeljenjem nove redovničke družbe u sastavu Dominikanskoga reda, prošle su i dominikanske picokare u Splitu. Ključnu ulogu u tom procesu odigrao je njihov redovnički subrat, dominikanski provincijal Anđeo Marija Miškov, koji je proveo reformu dominikanskih picokara u Splitu i Šibeniku i ujedinio ih u Kongregaciju sv. Anđela čuvara, koju je za njih utemeljio 1905. godine.

Na početku 20. st. splitske dominikanke, piše Miškov, "ostale su, ko što su i prije bile pod upravom Reda, ali nisu polagale ikakvih redovničkih zavjeta, već jedino Obećanje, prama pravilima svjetovnog Trećeg Reda Pokore S. O. Dominika." Sagledavši njihovo stanje i stanje dominikanskih picokara u Šibeniku u to doba, Miškov je o njihovim zajednicama i članicama iznio sljedeći sud: "Sestre pak toliko u Šibeniku koliko u Splitu, bile su kćerke samog naroda, bez ikakve više naobrazbe i kulture, nisu valjda ni sve znale čitati i pisati, živjele su skroz siromaški, prosjačile bi po zagorskim predielima, a kod kuće bi se bavile tkanjem i poučavanjem u molitvi sitne pučke dječice. Bile su iz naroda, pa ih je narod uzdržavao i rad ih

je imao, te ih je narod nazivao ko iz poštivanja svojim 'tetama' a u opće 'picokarama' ili 'manjuricama'. Dočim ih naobraženija ruka omalovažavala i skoro prezirala, te ih smatrala, nekorisnim stvorovima, što je dakako žalostilo njihovu braću, koja ih je ipak voljela."[571]

Među dominikancima koje je žalostilo njihovo stanje isticao se upravo Miškov. Promatrajući izbliza šibensku i splitsku zajednicu dominikanskih picokara i povremeno aktivno sudjelujući u njihovu životu, osvjedočio se o njihovom teškom položaju i problemima. Neškolovane, a nerijetko i nepismene, uzdržavale su se uglavnom prošnjom, zbog čega su često bile omalovažavane i prezirane. Za razliku od njih, po čitavoj Dalmaciji redovnice drugih zajednica, uglavnom Talijanke, razvile su bogato polje rada i uživale su stanoviti ugled. Naobražene i stručno osposobljene, upravljale su sirotištima, bolnicama, dječjim vrtićima i školama, pa je Miškov žalio i nad odnarođivanjem dalmatinske mladeži. Promatrajući tu situaciju, došao je na ideju da splitske i šibenske dominikanske picokare reformira i okupi u redovničku zajednicu kojoj bi glavni apostolat bio odgoj i obrazovanje ženske djece i mladeži u Dalmaciji. Prilika za ostvarenje te ideje pružila mu se nakon što su ga subraća u lipnju 1902. izabrali za provincijala Dalmatinske dominikanske provincije.[572]

Nekoliko mjeseci nakon što je izabran za provincijala, Miškov je potkraj 1902. doveo prve tri dominikanke iz Šibenika u Korčulu, gdje su 1. siječnja 1903. preuzele samaritansku službu u mjesnom Zakloništu siromaha. Njihov dolazak u Korčulu Miškov je smatrao pravom reformom samostanskih trećoredica u Šibeniku, pa je šibenskoj priori Rozi Jurić javio da postaje majkom redovničke zajednice koja od sada nosi naziv *Milosrdne Sestre Trećega Reda Sv. O. Dominika*.[573]

Premda je reforma prvenstveno obuhvatila šibenski samostan, nedvojbeno je Miškov odmah planirao uključiti u nju i splitski samostan. Vidi se to iz činjenice da je 29. travnja 1903. upraviteljem samostana *Milosrdnih sestara Trećega reda u Splitu* imenovao fr. Jerka Vlahovića.[574] Dakle, od 1903. Miškov splitske i šibenske dominikanke naziva novim zajedničkim imenom *Milosrdne sestre Trećega reda sv. Dominika*, čime jasno daje do znanja da su te dvije zajednice povezane, odnosno da tvore jednu redovničku zajednicu. Nakon što je fr. Jerka Vlahovića u rujnu 1904. premjestio na Lokrum, Miškov je novim upraviteljem

[571] AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 7.
[572] Usp. Više o Miškovljevu sudjelovanju u životu šibenskih dominikanki u 19. st. i o njegovim pothvatima na reformi dominikanskih picokara do dolaska prvih sestara u Korčulu 1902. vidi u: I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 55-63, 75-78; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 22-32.
[573] Usp.: I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 76-79; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 32-37.
[574] Usp. LP 2, str. 58. Fr. Jerko Vlahovića (Stari Grad, 1846. – Split, 1931.).

splitskih dominikanki imenovao fr. Antonina Pisturića.[575] On je tu službu nastavio vršiti i nakon utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara, ali u svojstvu Miškovljeva vikara, jer je Miškov bio upravitelj Kongregacije.[576] Vjerojatno se Pisturić na službi zadržao sve dok upravljanje Kongregacijom nije 1908. prešlo u ruke samih sestara.

Da je od početka u reformu dominikanskih samostanskih trećoredica u Dalmaciji namjeravao uključiti splitski samostan, Miškov je sam otkrio 1912. u pismu splitskom biskupu Antunu Đivoji.[577] Pišući kako mu se, nakon što je 1902. izabran za provincijala, konačno pružila prigoda da provede rečenu reformu, Miškov kaže da je od početka želio ujediniti "u jednu zajednicu Sestre obstojeće u Šibeniku i u Splitu, te dati im posebna pravila i podvrći ih pravoj redovničkoj dišiplini". Potom je dodao: "Svoju sam nakanu prvim odkrijo tadašnjim presvietlim biskupima, splitskomu bl. pk. [blagopokojnom] Filipu Franji Nakiću, i šibenskomu Vinki Dru Pulišiću, sada zadarskomu nadbiskupu i dalmatinskomu metropoliti. I oba, pravo reć, uprav uzhitom, odobrili moju namisao, stali me bodriti, obećaše mi svu svoju moralnu i auktoritativnu pripomoć, i podieliše mi neograničenu vlast i slobodne ruke, da učinim sve što znadem da je koristno. Dadem se na posao. Sestre toli šibenske, koli splitske pripravim osobno duhovnim vježbama, pa im odkrijem svoju namisao, te ih obodrim na primanje reforme prama duhu reda sv. Dominika. Koliko jedne toli druge, pohvalno i pripravno se odazvaše, i obećaše primiti reformu."[578]

Iz navedenoga se vidi da je Miškov uistinu od početka imao u vidu reformu ne samo šibenske, nego i splitske zajednice dominikanskih picokara i njihovo ujedinjenje u novu redovničku zajednicu. Obje zajednice je duhovnim vježbama pripremio za reformu, u koju one kreću s jednake "startne pozicije". No, šibenska je zajednica bila u prednosti zbog nekoliko činjenica: bila je brojnija od splitske, u njoj je bilo više mladih sestara te je imala bolji materijalni status i bolju samostansku zgradu od skučenoga splitskoga samostana. Zbog svega toga, a osobito zbog mladih i radno sposobnih sestara, šibenski samostan u počecima je mogao više pridonijeti reformi i razvoju apostolata, što se vidi iz činjenice da su upravo iz Šibenika potkraj 1902. prve sestre otišle u Korčulu. Slijedom toga, sasvim je logično što je fr. Anđeo Marija Miškov 16. svibnja 1905. baš u šibenskom samostanu utemeljio Kongregaciju

[575] Fr. Antonin Pisturić (Kaštel Novi, 1850. – Split, 1911.) bio je prior splitskoga samostana 1888. – 1894. i 1904. – 1910. te upravitelj samostana sv. Martina 1904. – 1908.
[576] Usp.: SSM, S. Tereza Aljinović Mjesnome odboru Split, Split, 28. XII. 1907. (Na dopisu se ispod priore potpisao i fr. Antonin Pisturić uz napomenu da je on "Upravitelj Hospicija III Reda Sv. O. Dominika u Splitu".); *Schematismus fratrum et sororum Provinciae Dalmatiae Sacri Ordinis Praedicatorum*, Ragusii, MCMV., str. 13.
[577] Msgr. Antun Đivoje (Lastovo, 1851. – Split, 1917.) bio je biskup splitsko-makarski od 1911. do smrti.
[578] NAS, Presidijalni spisi biskupa Antuna Đivoje, br. 21/1912., Fr. Anđeo Marija Miškov msgr. Antunu Đivoji, Korčula, 21. VI. 1912.

sv. Anđela čuvara. Toga dana je biskup Vinko Pulišić[579] otvorio kanonski pohod samostana Gospe od Ružarija u Šibeniku, obznanio sestrama da je "drage volje potvrdio i odobrio"[580] *Konstitucije* koje im je sastavio fr. Anđeo Šoljan i pitao ih prihvaćaju li ih svojevoljno. Svaka od njih pojedinačno je izrazila svoje prihvaćanje te pristupila biskupu i poljubila mu prsten. Nakon toga biskup je Miškova imenovao svojim povjerenikom za "novu Kongregaciju sv. Anđela Čuvara Trećeg Reda pokore S. O. Dominika u Dalmaciji" te mu naložio da nastavi i zaključi kanonsku vizitaciju.[581] Novoimenovani povjerenik ukratko je iznio što je sve učinjeno za reformu sestara i utemeljenje Kongregacije te što tek treba učiniti. Nakon što je potvrdio starješice sestrinskih zajednica u Šibeniku, Splitu i Korčuli, izjavio je da će nastaviti kanonski pohod što ga je biskup otvorio, saslušavši pritom svaku sestru posebno. Na koncu je sastavljen zapisnik koji su potpisali svi prisutni.[582]

Miškov je potom obavio kanonski pohod sestrinskih zajednica u Splitu i Korčuli. One koje su živjele u Korčuli, budući da su dolazile iz šibenskoga samostana, koji je sve do tada bio pod upravom mjesnoga biskupa, svojim su potpisima na rečeni zapisnik izrazile svojevoljno prihvaćanje novih *Konstitucija* i pripadnost novoutemeljenoj Kongregaciji, "dočim one u Splitu" – piše Miškov – "pošto su već pripadale pod vlast Reda, izjaviše se zadovoljnim uvedenom reformom."[583] Dakle, dok su dominikanke u Šibeniku i Korčuli morale potpisom posvjeodčiti pripadnost novoj Kongregaciji, Miškov je smatrao dovoljnim da one u Splitu to učine samo usmeno, jer su one ionako bile pod upravom braće dominikanaca, za razliku od sestara u Šibeniku i Korčuli. Nakon povratka iz Rima zapisnik su potpisale i sestre Imelda Jurić i Hozana Peran. Utemeljenje Kongregacije dopustili su također splitsko-makarski biskup Filip Franjo Nakić[584] i dubrovački biskup Josip Marčelić,[585] na području čijih su dijeceza sestre imale svoje samostane. Oba biskupa potvrdila su nove *Konstitucije* i Miškova povjerenikom za sestre.[586]

Svečano proglašenje utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara Miškov je obavio na blagdan pokrovitelja, 2. listopada 1905. u Korčuli. Tog je dana blagoslovio korčulanski samostan, u kojega su dominikanke odmah uselile i kojim je prva upravljala priora Imelda

---

[579] Msgr. Vinko Pulišić (Olib, 1853. – Olib, 1936.) bio je biskup šibenski od 1904. i potom nadbiskup zadarski 1910. – 1922.
[580] AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 21.
[581] *Isto*, str. 22.
[582] Usp. *Isto*, str. 20-24.
[583] *Isto*, str. 24.
[584] Msgr. Filip Franjo Nakić (Silba, 1837. – Split, 1910.) bio je biskup splitsko-makarski od 1889. do smrti.
[585] Msgr. Josip Marčelić (Preko na Ugljanu, 1847. – Dubrovnik, 1928.) bio je biskup kotorski od 1893. i potom dubrovački od 1894. do smrti.
[586] Usp.: AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 24, 26; J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 42.

Jurić. Osim samostana sv. Anđela čuvara u Korčuli, novoj Kongregaciji pripadao je samostan sv. Martina u Splitu, samostan Gospe od Ružarija u Šibeniku i filijala u korčulanskomu Zakloništu siromaha. U trenutku proglašenja utemeljenja Kongregacija je imala ukupno šesnaest sestara[587] koje ovdje navodimo prema abecednom redu prezimena: Tereza Aljinović, Jacinta Bartulović, Vica Bralić, Agneza Domljanović st., Roza Domljanović, Agneza Dubravica, Imelda Jurić, Roza Jurić, Katarina Lalić ml., Bonaventura Pauk, Stana Pauk, Hozana Peran, Ćirila Sedmak, Metodija Sedmak, Marija Silan i Manda Škomrlj. Osim njih u šibenskom samostanu nalazile su se četiri kandidatice: Luiđa Agić, Manda Lučić, Tereza Perica i Marija Plenković.[588]

Kad se govori o utemeljenju Kongregacije, uvijek su u fokusu šibenski samostan, u kojemu je utemeljena Kongregacije, i korčulanski samostan koji je utemeljen ubrzo nakon same Kongregacije i koji je potom preuzeo ulogu središnjega samostana u Kongregaciji. Uloga splitskoga samostana nije bila kritički istražena ni analizirana. Razlog tomu vjerojatno je činjenica da splitski samostan, kako smo vidjeli, nije mogao mnogo pridonijeti utemeljenju Kongregacije, jer se u njemu tada nalazilo svega pet sestara prosječne starosne dobi nešto iznad 52 godine. Najstarija je bila sedamdesetčetverogodišnja s. Vica Čurkov koj je preminula malo poslije utemeljenja Kongregacije, 7. srpnja 1905., prije nego je u Korčuli svečano proglašeno utemeljenje, postavši prva preminula članica Kongregacije. Od preostale četiri sestre splitskoga samostana, s. Marija Silan imala je 64 godine, s. Roza Domljanović 63, s. Agneza Domljanović starija 41, a s. Tereza Aljinović 20. Potonja je ujedno bila najmlađa zavjetovana redovnica u novoutemeljenoj Kongregaciji.

Broj i starosna dob pet dominikanki, koliko ih je bilo u splitskom samostanu u trenutku utemeljenja Kongregacije, te činjenica da je jedna preminula manje od dva mjeseca poslije toga, jasno pokazuju da se utemeljitelj Kongregacije nije mogao mnogo osloniti na splitski samostan u počecima Kongregacije. Jedina mlađa sestra, Tereza Aljinović, bila je prijeko potrebna u Splitu kako bi bila pri ruci priori Agnezi Domljanović i još dvjema starijim sestrama. Njezin premještaj u drugi samostan bio je moguć jedino ako je u Splitu zamijeni neka druga mlada sestra. Očito se splitski samostan mogao samo priključiti Kongregaciji u nadi da će se time njegov status popraviti dolaskom novih sestara, što će se uistinu i dogoditi.

[587] Zanimljivo je da Miškov navodi broj od ukupno četrnaest prvih sestara (AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 27), što prenosi i Krišto (J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 44-45), ispuštajući iz svojih popisa, iz nama nepoznatih razloga, sestre Sedmak koje su se kao novakinje Kongregacije nalazile u Hackingu kraj Beča.
[588] Usp. AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 26-27.

Nedugo nakon svečanoga proglašenja utemeljenja Kongregacije, 21. studenoga 1905. učitelj Dominikanskoga reda fr. Hijacint Marija Cormier[589] izdao je pismenu potvrdu kojom novu redovničku družbu službeno prima u Red propovjednika i pridružuje je Trećemu redu pokore ili Isukrstove vojske sv. o. Dominika. U svom pismu general Cormier kaže: "Vi ste se, predrage kćeri, posvetile odgoju djevojaka u Šibeniku i u drugim mjestima, te živite u zajednici Kongregacije svetih Anđela čuvara (…) Mi smo spremni ispuniti vaše želje i ponizne molbe, te apostolskom vlašću koja nam je povjerena, kao i snagom ovoga pisma, primamo vas i upisujemo u naš Treći red vojske Isusa Krista ili pokore. To se odnosi na sve sestre ili pobožne žene koje su već položile zavjet prema pravilima tog Trećeg reda ili će položiti u istoj Kongregaciji, pred tadašnjim zakonitim poglavarom, a njega u tu svrhu sada za onda posebno i izričito ovlašćujemo."[590]

Tim je činom bilo dovršeno utemeljenje Kongregacije sv. Anđela čuvara, koja je otad i službeno pripadala Dominikanskomu redu. Jedino je nedostajalo geslo Kongregacije. No Miškov se i tu dobro snašao te je na pročelje novoga samostana u Korčuli dao postaviti u kamen uklesan natpis: BOGU – REDU – NARODU. Time je sestrama dominikankama poručio da život moraju provoditi služeći Bogu na slavu, Dominikanskomu redu na čast, a narodu na duhovnu i vremenitu korist.

Kako je već spomenuto, na dan utemeljenja Kongregacije, 16. svibnja 1905., Miškov je potvrdio dotadašnje starješice sestrinskih zajednica. To znači da je i splitsku prioru Agnezu Domljanović st. potvrdio u njezinoj službi. Poslije jedne godine, 19. studenoga 1906. u samostan su primljene kandidatice Kata Stanić i Milka Marušić. Obje su 25. kolovoza 1907. primile habit iz ruku sestrinskoga upravitelja u Splitu, fr. Antonina Pisturića. Prva je zadržala krsno ime Katarina (u čast sv. Katarini Sienskoj), a druga je dobila ime s. Ružarija (u čast Gospi od Ružarija). Poslije jednog mjeseca, 20. rujna 1907. otputovale su u Korčulu kako bi tamo provele vrijeme kušnje.[591] Ubrzo nakon polaganja prvih zavjeta, obje su se vratile u splitski samostan, u kojemu je s. Ružarija preminula već 17. rujna 1914. u 32. godini života,[592] a s. Kata je 6. rujna 1911. premještena u Trogir. Dana 6. kolovoza 1908. došla je iz

[589] Fr. Hijacint Marija Cormier (Orleans, 1932. – Rim, 1916.) bio je učitelj Dominikanskoga reda 1904. – 1916. Beatificiran je 1994.
[590] Fr. Hijacint Marija Cormier sestrama dominikankama Kongregacije sv. Anđela čuvara, Rim, 21. XI. 1905. Original se čuva u AKSAČ, a Miškovljev se prijevod nalazi u njegovoj rukopisnoj povijesti Kongregacije (AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 28-30). Citat donosimo prema prijevodu Augustina Pavlovića u: AM, XVII (1998) 3, str. 34-35.
[591] Usp. OCSMS, str. 23.
[592] Usp. ISD, br. 34.

Šibenika u Split s. Vica Bralić,[593] a 6. rujna 1911. iz Korčule s. Alojzija Agić, koja je 1. kolovoza 1912. otpuštena iz Kongregacije.[594] U međuvremenu je u lipnju te godine novom priorom imenovana s. Tereza Aljinović.[595] Spomenimo još da je 1907. fr. Antonin Salvati, koji je u ime učitelja Reda došao u kanonsku vizitaciju Dalmatinske dominikanske provincije, pohodio i sestrinske zajednice u Dalmaciji, uključujući i splitski samostan. Sestrama je u svim zajednicama, kako Miškov piše, "podielio vrlo liepih i korisnih savjeta i naputaka."[596]

Utemeljitelj Kongregacije fr. Anđeo Marija Miškov odlučio je 1908., uglavnom pod utjecajem sestara iz šibenskoga samostana, povjeriti upravljanje Kongregacijom samim sestrama.[597] Obavio je 18. i 19. veljače 1908. kanonski pohod splitskoga samostana[598] i otputovao u Rim, gdje se o svemu savjetovao s dvojicom dominikanaca, konzultora u Kongregaciji za biskupe i redovnike. Na povratku iz Rima, zaustavio se 31. svibnja u Šibeniku, obavijestio tamošnjega biskupa o svojoj djelatnosti u Rimu te sestrama kazao da im namjerava prepustiti upravljanje Kongregacijom. O svemu je obavijestio sestre u Splitu i Korčuli te mjerodavne biskupe. Premda to nije morao, ipak je svaku sestru pojedinačno pitao koga bi željela za prvu vrhovnu poglavaricu Kongregacije. Posebno ga je razveselila činjenica da se većina sestara izjasnila za onu koju je i on držao najprikladnijom za tu službu.[599] Riječ je o s. Imeldi Jurić, rođenoj 16. veljače 1880. u Miljevcima, odakle ju je otac doveo u Šibenik i povjerio svojoj sestri, dominikanki Rozi Jurić. Otac je želio da mu kći završi osnovnu školu, pa ju je tetka Roza u prosincu 1891. upisala u pučku žensku školu u samostanu sestara benediktinki. Poslije završene škole, odlučila je postati dominikanka pa je 30. srpnja 1899. obukla redovničko odijelo. Zavjete je položila 30. travnja 1902. Potkraj te godine odlazi s još dvije sestre u Korčulu, gdje preuzimaju službu u Zakloništu siromaha. U travnju 1905. Miškov ju je sa s. Hozanom Peran poslao u jedan samostan sestara dominikanki u Rimu kako bi se ondje upoznale s izvornom dominikanskom duhovnošću i redovničkim duhom, čime će po povratku u Dalmaciju obogatiti ostale sestre. Potkraj kolovoza ili početkom rujna 1905.

---

[593] Usp. KGRŠ 1, dne 6. VIII. 1908. Odluku o njezinu premještaju u Split donijelo je Vrhovno vijeće Kongregacije 10. VII. 1908. Usp. ZSVV 1, dne 10. VII. 1908.
[594] Usp.: ISD, br. 19; ZSVV 1, dne 6. IX. 1911.
[595] Usp. SVU, br. 9/1908., *Zapisnik proglašenja i ustoličenja I Vrhovne Nadstojnice Kongregacije Sv. Anđela čuvara u Dalmaciji*, Korčula, 14. VI. 1908. S. Tereza Aljinović (Žrnovnica, 17. I. 1885. – Zagreb, 3. VI. 1963.) stupila je u splitski samostan potkraj 19. st., redovničko odijelo obukla je 8. XII. 1901., a redovničke zavjete položila je 21. XI. 1903. Iz Splita, gdje je bila priora 1908. – 1911., premještena je u šibensku Đačku menzu 1918. Bila je priora šibenskoga samostana 1937. – 1940., posljednja starješica filijale u Zemunu 1940. – 1941., starješica u Centralnoj akademskoj menzi u Zagrebu 1941. – 1943. i u Virju 1943. – 1945., nakon čega je boravila u Zagrebu i bila starješica u Veloj Luci 1947. – 1948. Od 1949. živjela je u zagrebačkom samostanu. Usp.: KPS 2, dne 3. VI. 1963.; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 112, 117-118, 125, 128.
[596] Usp. AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 38.
[597] Više o tome vidi u: I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 91-108.
[598] Usp. OCSMS, str. 24.
[599] Usp. AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 55-57.

vratile su se u domovinu, gdje je Miškov u svibnju utemeljio Kongregaciju sv. Anđela čuvara, a 2. listopada 1905. i samostan u Korčuli, imenovavši s. Imeldu njegovom prvom priorom. Od listopada 1906. radila je u sestrinskom dječjem vrtiću u korčulanskom samostanu, a vjerojatno potkraj siječnja 1907. Miškov ju je imenovao učiteljicom novakinja.[600]

Prva časna majka Imelda Jurić, s četverogodišnjim mandatom, svečano je uvedena u službu 14. lipnja 1908. u Korčuli. Istog dana imenovane su i članice prvoga Vrhovnoga vijeća Kongregacije. No, u njegovu sastavu nije bila ni jedna članica splitskoga samostana.[601]

Premda je predao upravljanje Kongregacijom sestrama, Miškov ipak nije prestao pratiti sestre i pomagati ih. Osobito je pratio stanje u pojedinim samostanima. Dana 3. svibnja 1910. obavio je kanonski pohod u Splitu i osvjedočio se o teškim uvjetima u kojima dominikanke ondje žive. Zabilježio je da u samostanu vladaju "velika bieda i nevolja i siromaštvo", uslijed čega sestre "trpe svaku nestašicu i glad", čak do te mjere da im braća dominikanci svakodnevno šalju pomoć iz milostinje koju sakupljaju u svojoj crkvi. Osim toga, u samostanu je bila jedna starija sestra, a priora Tereza Aljinović i s. Marija Silan bile su teško bolesne. Unatoč tomu, sestre su jako marljive i samoprijegorne, opsluživanje redovničkih pravila je na visini, a u zajednici vladaju sklad i međusobna ljubav. Ni jedna sestra nije se ni na što požalila ni bilo što zahtijevala, osim da im se, ako je moguće, materijalno pomogne jer žive u krajnjoj oskudici. Miškov im je obećao pomoći, utješio ih je i ohrabrio te im poklonio moći Ozane Kotorske, koja će 1927. postati prva hrvatska blaženica.[602]

Splitske dominikanke, osobito priora Tereza Aljinović, bile su svjesne da prostori u kojima žive nisu prikladni za razvoj apostolata, osobito onoga koji bi bio usmjeren na odgojni i obrazovni rad. Uska i visoka kuća, skučene sobice i krajnja dotrajalost prostora bili su prepreka apostolatu. Stoga su dominikanke došle na ideju da prodaju svoj samostan i da izgrade novi, na boljem mjestu u gradu. Priora Tereza Aljinović pokušala je 1909. dogovoriti nešto u tom pogledu. Naime, još početkom prosinca 1907. Mjesni odbor pitao je dominikanke jesu li voljne prodati terasu iznad kapele sv. Martina i po kojoj cijeni, ili barem dopustiti da gradske vlasti o svom trošku poprave terasu, tj. da njezinu ogradu od opeka zamijene

---

[600] Usp. Ivan ARMANDA, "Dominikanka Imelda Jurić (1880. – 1924.) – prva Vrhovna poglavarica Kongregacije svetih anđela čuvara", *Časopis za suvremenu povijest*, god. 44, br. 2, Zagreb, 2012., str. 359-367.
[601] Usp. AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 57-58.
[602] Usp. SVU, bez br./1910., Anđeo Marija Miškov, *Pohod Samostana Sv. Martina Sestara Reda S. O. Dominika kongregacije sv. Angjela čuvara u Splitu*, Split, 3. V. 1910. Tu je Miškov, među ostalim, zapisao: "Našao sam ipak medju njima (tj. među sestrama, op. a.) medjusobne ljubavi, sklada, samopriegora, a k tomu i priličnog obsluživanja. Obodrio sam ih i rekao, da nosim sobom dva čuvstva, naime smilovanja i utjehe. – Nijedna se nije na ništa tužila, niti je koja što zahtjevala, osim što su sve ponizno prosile da ih se materijalno pripomože, ako je moguće. Ja sam im i obećao, da kad bi Bog pomogao sa koje strane Kongregaciju, da će im se pomoći."

željeznom.[603] Priora je odgovorila kako se sestre slažu da općinske vlasti o svom trošku ogradu od opeka zamijene željeznom, ali nipošto ne žele prodati svoju terasu.[604] No očito tada nije došlo ni do izmjene ograde na terasi, jer je Povjerenstvo za Dioklecijanovu palaču 22. svibnja 1909. ponovno upozorilo dominikanke da bi trebalo popraviti tu ogradu i pitalo ih jesu li voljne prodati terasu i po kojoj cijeni.[605] Pošto su dominikanke odgovorile da su voljne prodati ne samo terasu, nego čitav samostan, Povjerenstvo je uvažilo njihovu molbu za otvaranje jednoga prozora na zapadnoj strani vestibula od Zlatnih vrata, i to na mjestu gdje nema "prvobitnog kamena starinskog" te pod nadzorom jednoga člana Povjerenstva.[606] Što se tiče ponude za otkup samostana, tek 31. svibnja 1910. Povjerenstvo je definitivno javilo dominikankama da nije u mogućnosti otkupiti njihov samostan i izgraditi im novi u blizini grada, ali će ipak o svom trošku popraviti terasu nad kapelom sv. Martina.[607]

Tako je propao pokušaj priore Tereze Aljinović da proda stari trošni samostan i ishodi od gradskih vlasti gradnju novoga, ali je prednosti takva poteza ubrzo postao svjestan fr. Anđeo Marija Miškov. Stoga je 1911. planirao prodati ili zamijeniti samostan sv. Martina, kako sam piše u rukopisnoj povijesti Kongregacije: "Dok se radilo i snovalo za boljitak šibenske kuće matice, radilo se i snovalo se i za onaj splitske kuće, koja je kud i kamo nevoljnija i žalosnija, strpana uza zid stare Dioklecijanove palače; uska, trošna, bez svjetlosti i sunca, prava katakomba, da je čudo kako su mogle jadne naše Sestre u njoj za 500 g. stanovati; nesamo nego i ostariti…. – Osnova se u tomu sastoji, da bi se sadašnja kućerina prodala privatnicima, da bi nam c. k. Vlada kao starinu kupila crkvicu S. Martina, pa da bi nam se poklonile prostorije (ili barem dobar dio), jednoć obstojećeg kulidričkog samostana S. Marije, što je dosada Vlada unajmljivala kao vojničku bolnicu, te je i sada u rukuh vojnika: a položaj mu je na Manušu od gradskih vrata sve do starinskih 'zlatnih vrata' (porta aurea) Dioklecijanove palače, pred civilnom bolnicom i gradskim perivojem.[608] – Ta je osnova začeta od Mons. Dr. Frane Bulića, c. k. starinarskog upravitelja, dobro je upućena, sa liepom nadom da će uspjeti, te stoji sve u njegovim rukama. Dao Bog da se i to sretno svrši. Odnosni dosadanji spisi te osnove, čuvaju se u arkivu kongregacije. Svakako nećemo stati prekrštenih ruku."[609]

---

[603] Usp. SSM, Mjesni odbor Split s. Terezi Aljinović, Split, 4. XII. 1907.
[604] Usp. SSM, S. Tereza Aljinović Mjesnome odboru Split, Split, 28. XII. 1907.
[605] Usp. SSM, Povjerenstvo za Dioklecijanovu palaču s. Terezi Aljinović, Split, 22. V. 1909.
[606] Usp. SSM, Povjerenstvo za Dioklecijanovu palaču s. Terezi Aljinović, Split, 3. VI. 1909.
[607] Usp. SSM, Povjerenstvo za Dioklecijanovu palaču s. Terezi Aljinović, Split, 31. V. 1910.
[608] Miškovu se ovdje potkrala pogreška, jer samostan o kojemu govori nije bivši samostan sv. Marije, nego bivši samostan sv. Arnira (nekoć sv. Benedikta), kojega su 1806. dokinule francuske vlasti i pretvorile ga u vojarnu. Usp. I. OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj, 2*, str. 354-350.
[609] AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 72-73.

Miškov je o svojim namjerama u svezi sa samostanom sv. Martina u lipnju 1912. pisao splitskomu biskupu Antunu Đivoji. Osvrnuo se ukratko na reformu dominikanskih samostanskih trećoredica početkom 20. st. i na utemeljenje Kongregacije te dodao: "Sad da se svrnem osobito na redovničku kuću Sestara u Splitu. One živu i od pamtivjeka su živile u siromašnoj, trošnoj i zabitnoj kućici, uz Dioklecijanske palače zid povrh 'Zlatnih vrata' i tu imadu najstariju bogomolju u Splitu, posvećenu S. Martinu biskupu, kao domaću kapelu. I u toj kući već one obstoje od g. 1400. a što se znade nije ih nikada bivalo veće od šest redovnica, koje su siromaški ali pobožno zajednički, u habitu Reda živjele, molile se, radile, tkale, šile i prale, i tako si hranu obskrbljivale. Bile su uvjek, znanjem i privolom crkvene vlasti, upravljene od Braće svoga Reda splitskog samostana. (…) U toj kući, one primjerno i siromaški i sad živu, a obskrbljene su osobljem od poglavarstva Kongregacije. Nego, osnutkom Kongregacije, namislilo se ne samo na moralno i redovničko poboljšanje splitskih Sestara, nego još i na materijalno njihove jadne kuće, u kojoj ko u tamnici, od pamtivjeka one stanuju. Nije se nijedna prigoda mimoišla, a da se nije poglavarstvo Kongregacije pobrinulo, da prodavši obstojeću kuću, kupi novu udobniju sa vrtom, u kojoj bi se mogao smjestiti i dječiji vrt, naime fröbelijansko zabavište za mališe.[610] Nu do sada na žalost nije se dala oživotvoriti ta namisao. Ali u zadnje doba, ko da izgleda da je ta liepa prigoda nadošla, pa su se veće uputili pregovori, koji, ako znakovi ne varaju, temeljite je nade, da će se na skoro i ta osnova izvesti moći."[611]

O kojim pregovorima i pokušajima Miškov govori vidi se iz koncepta dopisa Povjerenstvu za čuvanje Dioklecijanove palače, što ga je u srpnju 1913. sastavio prema uputama don Frane Bulića. U pismu kaže da dominikanke, vlasnice crkvice sv. Martina i samostana uz nju, žele proširiti svoj apostolat "na uzgoj zapuštene djece", koje u Splitu ima mnogo, ali to ne mogu u sadašnjim samostanskim prostorima jer im "manjka prostora i zraka, a i cijeli je ambijenat ovog gradskog predjela, malo pristojan, pogotovo za jedan vjerski red, i za jedno odgojilište." Stoga su odlučile podignuti ili kupiti novu samostansku zgradu izvan grada, što im je moguće jedino ako prethodno prodaju sadašnji samostan. S obzirom da se samostan i crkvica nalaze u srcu Splita, doslovce u zidinama Dioklecijanove palače, pri čemu je crkvica iznad znamenitih Zlatnih vrata, logično je da samostan i crkvicu u ime državnih vlasti otkupi Povjerenstvo za čuvanje Dioklecijanove palače. Tom Povjerenstvu dominikanke

[610] Pod fröbelijanskim zabavištem podrazumijeva se dječji vrtić, koji je radio prema fröbelijanskoj metodi. Sama pak metoda ime je dobila prema njezinu autoru, njemačkom pedagogu Friedrichu Wilhelmu Augustu Fröbelu (Oberweissbach, 1782. – Marienthal, 1852.), koji je zastupao teoriju o igri kojom se djecu, poticanjem ispravnoga razvoja njihove mašte, dovodi do otkrivanja jedinstva naravi i njihova identiteta s božanskim.
[611] NAS, Presidijalni spisi biskupa Antuna Đivoje, br. 21/1912., Fr. Anđeo Marija Miškov msgr. Antunu Đivoji, Korčula, 21. VI. 1912.

su voljne prodati samostan i crkvicu za 50.000 kruna, koje im ne moraju biti isplaćene odjednom, nego u pet ili deset godišnjih obroka bez ikakvih kamata.[612]

Premda u arhivu Kongregacije nismo pronašli odgovor Povjerenstva za čuvanje Dioklecijanove palače, činjenica je da do prodaje samostana nije došlo. Miškovljeve pokušaje u tom pogledu zasigurno je otežao, a možda i osujetio Prvi svjetski rat, koji je ubrzo buknuo. Ipak, čini se da je Miškov do kraja života planirao prodati samostan sv. Martina i preseliti splitske dominikanke na drugu lokaciju. Vidi se to iz jednog njegova dopisa Vrhovnoj upravi Kongregacije iz 1919. u kojemu, govoreći o splitskom samostanu kao o "kukavnoj kući" i "nevoljnoj kućerini", kaže da se "radi i nastoji o poboljšanju njihovog boravišta, što je nada da će se i Božjom pomoći postići".[613]

Svakako, dominikanke su ostale u zidinama Dioklecijanove palače, pri čemu im neimaština nije omogućivala da poprave svoj samostan, makar je to bilo potrebno. Osim toga, budući da se samostan planiralo prodati i graditi novi, smatrale su da nema smisla trošiti novce na njegovo obnavljanje, pa se tako nisu izvodili ni manji popravci. Tek će dvadesetih godina prošloga stoljeća vikarija Vjekoslava Poljanić pristupiti obnovi samostana, koji je u to doba već bio ruševan, kako ćemo vidjeti u nastavku ovoga rada.

U međuvremenu, splitske su dominikanke i dalje živjele u oskudici, pa im je svaka pomoć i donacija bila dobrodošla. Stoga ih je 17. veljače 1910. obradovala vijest da im je udovica Matea Rendić oporučno ostavila 200 kruna,[614] a 16. lipnja 1911. vijest da im je princeza Elizabeta Marija od Windisch-Grätza, unuka cara Franje Josipa, poklonila 100 kruna.[615]

Nije poznato zašto je Vrhovno vijeće 6. rujna 1911. razriješilo s. Terezu Aljinović službe priore[616] i njezinom nasljednicom 9. rujna imenovalo s. Vicu Bralić.[617] Njoj je časna majka Imelda Jurić poručila da ju je Vrhovno vijeće odredilo za tu službu poznavajući

---

[612] Usp. SVU, bez. br./1913., Vrhovna uprava Kongregacije sv. Anđela čuvara Povjerenstvu za čuvanje Dioklecijanove palače u Splitu, Korčula, bez datuma, 1913., koncept pisma.
[613] SVU, bez br./1919., Fr. Anđeo Marija Miškov Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvješće kanoničkog pohoda*, Korčula, 30. XI. 1919.
[614] Usp. SSM, Giudizio distrettuale sestrama dominikankama, Split, 17. II. 1910.
[615] Usp. SSM, C. K. Kotarsko poglavarstvo sestrama dominikankama, Split, 16. VI. 1911.
[616] Usp. ZSVV 1, dne 6. IX. 1911.
[617] S. Vica Bralić (Podumci kraj Unešića, 2. IX. 1875. – Šibenik, 8. XI. 1948.) stupila je u šibenski samostan 2. VIII. 1892., novicijat je započela 3. II. 1895., a redovničke zavjete položila 2. II. 1898. Potkraj 1902. s prvim sestrama iz Šibenika dolazi u Korčulu i djeluje u Zakloništi siromaha do veljače 1903., kad se vratila u Šibenik te ondje bila priora 1905. – 1908. i učiteljica novakinja 1906. – 1907. Od 1908. boravila je u samostanu sv. Martina i bila njegova priora 1911. – 1914., najkasnije 1915. premještena je u Zaklonište siromaha u Korčuli, a najkasnije potkraj 1920. u samostan sv. Anđela čuvara u gradu. Kratko je 1934. boravila u Turjacima kraj Trilja, bila starješica u Zemunu 1937. – 1938., potom je u Zagrebu boravila u samostanu bl. Hozane Kotorske i u Dječjem domu na Savskoj cesti, pa kratko boravila u Korčuli i potom u Šibeniku. Više o njoj vidi u: Ivan ARMANDA, "S. Vica Bralić (1875. – 1948.). Prikaz života i djelovanja u povodu 70. obljetnice smrti", AM, god. 37, br. 2, Zagreb, 2018., str. 118-125.

"sposobnost, redovnički duh i ostale vrline" kojima ju je Bog obdario.[618] Dotadašnja priora Tereza Aljinović imenovana je njezinom pomoćnicom i samostanskom ekonomom.[619]

Priora Vica Bralić je 11. prosinca 1912. splitskom biskupu Antunu Đivoji uputila molbu da dopusti sestrama čuvati u samostanskoj kapeli presveti oltarski sakrament, što je biskup 9. veljače 1913. i odobrio.[620]

3. 2. Od početka Prvoga svjetskoga rata do svođenja samostana na vikarijalni status (1914. – 1924.)

Razdoblje od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara 1905. do početka Prvoga svjetskoga rata 1914. za splitske je dominikanke proteklo u znaku siromaštva i neimaštine. Unatoč tomu i unatoč činjenici da je u usamostanu bilo nekoliko starih i bolesnih sestara, splitske dominikanke nisu malaksale duhom.[621] Marljive i samoprijegorne, točno su opsluživale *Konstitucije* i živjele u međusobnoj slozi. No, dotrajalost i skučenost samostanskoga zdanja onemogućivale su im da razviju značajniji apostolat na polju odgoja i obrazovanja. Osim toga, Prvi svjetski rat donio im je još veću oskudicu i siromaštvo. U zimu 1916. sestre je počela moriti glad, pa je vrhovna poglavarica Kongregacije, časna majka Imelda Jurić, u studenom te godine zamolila Upravu Udružnoga saveza u Splitu da dodijeli njezinim sestrama živežnih namirnica.[622]

Nakon što je s. Vici Bralić istekao mandat, Vrhovno je vijeće 16. rujna 1914. novom priorom imenovalo s. Piju Budrović.[623] Došavši u svojstvu biskupskoga vikara za sestre

---

[618] Usp. SVU, br. 6/1911., S. Imelda Jurić s. Vici Bralić, Korčula, 9. IX. 1911.
[619] Usp. SVU, br. 7/1911., S. Imelda Jurić s. Terezi Aljinović, Korčula, 9. IX. 1911.
[620] Usp. SSM, bez br./1913., Msgr. Antun Đivoje s. Vici Bralić, Split, 9. II. 1913.
[621] Usp. SVU, bez br./1910., Anđeo Marija Miškov, *Pohod Samostana Sv. Martina Sestara Reda S. O. Dominika kongregacije sv. Angjela čuvara u Splitu*, Split, 3. V. 1910.
[622] Usp. SVU, br. 15/1916., S. Imelda Jurić Upravi Udružnoga saveza u Splitu, Korčula, 19. XI. 1917.
[623] Usp. SVU, br. 8/1914., S. Imelda Jurić s. Piji Budrović, Korčula, 16. IX. 1914. Očito je pogrešan podatak da je s. P. Budrović službu priore preuzela 11. IX., jer je imenovana 16. IX. pa prije toga nije mogla preuzeti službu. Pogrešan podatak zabilježio je u samostanskoj kronici svojom rukom o. Miškov. (Usp. OCSMS, str. 24.) Vjerojatno je umjesto 11. IX. trebalo stajati 16. IX. S. Pija Budrović (Stari Grad, 5. VIII. 1882. – Stari Grad, 10. VIII. 1965.) bila je među prvima djevojkama koje su, nakon utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara, stupile u novicijat 8. XII. 1905. u Korčuli. Prve zavjete položila je 11. II. 1907., a doživotne 11. II. 1912. Boravila je u Šibeniku 1906. – 1910. i 1911. – 1914., Trogiru 1910. – 1911., Splitu 1914. – 1919., Korčuli 1919. – 1926. i 1928. – 1929., Čiovu 1926. – 1928., splitskoj Osamici 1929. – 1930. i zagrebačkom Domu milosrđa 1930. – 1932. Bila je prva dominikanka koja je od 1932. upravljala splitskim Domom za služavke, od 1939. bila je starješica u trogirskom Zakloništu siromaha, a od 1946. boravila je u Starom Gradu. Usp.: KPS 2, dne 10. VIII. 1965.; PSVU, br. 26 od 26. VII. 1930.; ZOČSD, osobnik s. Pije Budrović; Ivan ARMANDA, "Povijest filijale sestara dominikanki na Čiovu (1926. – 1953.)", *Kulturna baština*, br. 39, Split, 2013., str. 141-142; 145, 151-152; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 96, 100, 104, 106-107, 134, 257.

poslije nekoliko mjeseci u kanonsku vizitaciju samostana, Miškov je 9. veljače 1915. u samostanskoj kronici zapisao: "Danas sam sa podpunim zadovoljstvom obavio kan[onski]. pohod."[624] Poslije nešto više od dvije godine, u rujnu 1917. s. Pija Budrović ponovno je imenovana priorom,[625] ali se zahvalila na imenovanju, pa je ta služba 11. listopada povjerena s. Katarini Milašić,[626] koja ju je preuzela 14. listopada.[627] Dvije godine poslije toga, 30. studenoga 1919. njezinom prvom savjetnicom i potpriorom imenovana je s. Antonina Slade, drugom savjetnicom s. Roza Domljanović, a trećom savjetnicom s. Agneza Domljanović st. Služba ekonome iznimno je povjerena samoj priori Katarini Milašić.[628] Od 3. travnja 1921. službu priore vršila je s. Amata Kovačević.[629] Potpriora joj je bila s. Antonina Slade, a s. Roza Domljanović savjetnica u samostanskom Vijeću.[630] Po isteku službe priore, s. Amata Kovačević premještena je 5. lipnja 1924. u Šibenik.[631]

---

[624] OCSMS, str. 26.
[625] Usp. PSVU, br. 15/1917. od 13. IX. 1917.
[626] Usp. SVU, br. 19/1917., S. Imelda Jurić s. Katarini Milašić, Korčula, 11. X. 1917. S. Katarina Milašić (Stari Grad, 20. V. 1887. – Split, 2. IX. 1962.) primljena je u samostan u Korčuli 10. XI. 1906., u novicijat je stupila 8. V. 1907., prve zavjete je položila 8. V. 1908., a doživotne 8. V. 1913. Djelovala je u korčulanskom samostanu do 1910. i ponovno 1914. – 1917. te u Šibeniku 1910. – 1914., bila priora u Splitu 1917. – 1921., starješica u splitskoj Osamici 1922. – 1929., zagrebačkom Domu milosrđa 1929. – 1930., Pučišću 1930. – 1931., Šilovićevu domu u Korčuli 1931., Veloj Luci 1931. – 1932., Gružu 1932. – 1934. i 1937. – 1939., Biogradu 1934. – 1937. i splitskom Domu za služavke 1939. – 1944., kad je prešla u samostan sv. Martina i ostala u njemu do kraja života. Usp.: KGRŠ 1, dne 9. XII. 1910.; KKSAČ 1, dne 3. V. 1931. i 19. XI. 1934; KKSAČ 2, dne 2. IX. 1962.; KPS 2, dne 2. IX. 1962.; OCSMS, str. 29, 30; PSVU, br. 6/1930. od 26. I. 1930., br. 26/1932. od 6. X. 1932. i br. 38/1934. od 30. IX. 1934.; SVU, brz br./1938., *Broj i naziv kuća Kongregacije sv. Anđela čuvara ss. Dominikanka*, Korčula, 24. I. 1938.; ZSVV 1, dne 13. II. 1921., 15. I. 1930., 7. IV. 1931., 9. IX. 1931., 27. VIII. 1932. i 8. IX. 1939., ZOČSD, osobnik s. Katarine Milašić; Ivan ARMANDA, "Dominikanke u splitskoj Osamici (1922. – 1932.)", AM, god. 31, br. 3, Zagreb, 2012., str. 102-104; Ivan ARMANDA, "85. obljetnica dolaska sestara dominikanki u Zagreb", AM, god. 33, br. 3, Zagreb, 2014., str. 101.
[627] Usp. OCSMS, str. 29. Priora K. Milašić primila je 1919. u samostan sedmogodišnju djevojčicu Franku Bodlović iz Bola, kojoj je te godine preminula majka. Njezin stric, dominikanac Vinko Bodlović (Bol, 1874. – Korčula, 1942.) zamolio je prioru da je primi u samostan kako bi olakšao svom bratu brigu za brojnu djecu koja su ostala bez majke i kako bi u Splitu Franka počela školovanje. Dominikanke su je primile u samostan i odgajale, a školu je pohađala kod sestara Ančela do 1922. Nakon toga se vratila u roditeljski dom i u Bolu završila 4. i 5. razred, a od 1924. do 1927. završila je građansku školu sestara dominikanki u Korčuli. Osjetivši duhovni poziv, odlučila je i sama postati dominikanka pa je 1927. stupila u samostan i 1929. obukla redovničko odijelo, dobivši ime s. Vinka. Većinu života provela je u samostanu u Korčuli, gdje je i preminula 31. I. 2006. Usp. Slavka SENTE, "Da se bolje upoznamo. S. Vinka Bodlović", AM, god. 17, br. 1, Zagreb, 1998., str. 42-43.
[628] Usp. ZSVV 1, dne 30. XI. 1919.
[629] Usp. OCSMS, str. 30. S. Amata Kovačević (Stari Grad, 23. IV. 1882. – Split, 29. XII. 1960.) stupila je 25. VI. 1906. u šibenski samostan i ondje 2. II. 1907. obukla redovničko odijelo. Prve zavjete položila je 2. II. 1908., a doživotne 8. V. 1913. Od 1915. boravila je u Korčuli, a od 1917. u samostanu sv. Martina. Bila je potom starješica u šibenskoj pučkoj kuhinji Bažani 1917. – 1921. i 1941. – 1945., priora u Splitu 1921. – 1924. i Šibeniku 1924. – 1927. i 1945. – 1948., članica zajednice u splitskoj Pučkoj kuhinji 1927. – 1930., starješica u zagrebačkom Domu milosrđa 1930. – 1933., u gruškoj Pučkoj kuhinji 1933. – 1934., u Bolu 1934. i Trogiru 1934. – 1939., te priora u Zagrebu 1939. – 1941. Dana 9. X. 1948. premještena je u samostan sv. Martina u kojemu je ostala do kraja života. Usp.: KPS 2, dne 29. XII. 1960.; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 96, 103, 106, 116, 118, 121-124, 134-135.
[630] Usp. ZSVV 1, dne 13. II. 1921.
[631] Usp. KGRŠ 1, dne 5. VI. 1924.

U međuvremenu, 17. rujna 1914. u svojoj samostanskoj sobi preminula je s. Ružarija Marušić,[632] a 20. svibnja 1915. i s. Marija Silan.[633] U samostan je 1. prosinca 1916. premještena s. Cecilija Lučić,[634] koja je ostala u Splitu do 1918.[635] Dana 30. kolovoza te godine premještena je iz Splita u Šibenik bivša priora Tereza Aljinović.[636] Od 1917. do 1921. u samostanu je boravila s. Katarina Milašić,[637] 8. listopada 1919. došla je u Split s. Emilija Goravica,[638] 13. veljače 1921. s. Vjekoslava Poljanić,[639] a u listopadu 1921. s. Inočenca Tadić, koja se zadržala ondje do listopada 1926.[640] Iz Korčule je 30. kolovoza 1922. došla i s. Henrika Sambrailo,[641] te je 11. srpnja 1923. imenovana potpriorom,[642] ali je već iste godine, premještena u filijalu u tzv. Osamici, tj. u splitskoj bolnici za zarazne bolesnike.[643]

Časna majka Imelda Jurić obavila je potkraj rujna 1920. kanonsku vizitaciju samostana,[644] a 24. lipnja 1921. posljednji put u životu posjetio ga je utemeljitelj Kongregacije fr. Anđeo Marija Miškov.[645] Dana 15. svibnja 1922. samostan je posjetio učitelj Reda fr. Ljudevit Theissling[646] u pratnji provincijala Anđelka Orlandinija[647] i svoga tajnika fr. Anđela Ferrettija.[648] To je najstariji zabilježeni i vjerojatno prvi posjet učitelja Dominikanskoga reda samostanu sv. Martina u Splitu.

Prioru Amatu Kovačević, koja je na tu službu došla početkom travnja 1921., sestre nisu ispočetka najbolje prihvatile, što je došlo do izražaja već iste godine, malo prije održavanja drugoga redovitoga Vrhovnoga zbora Kongregacije. Miškov je shvatio da priora Amata Kovačević prema sestrinskim *Konstitucijama* nema izravno pravo sudjelovati u radu Vrhovnoga zbora, jer zajednica kojoj je na čelu ima manje od dvanaest sestara. No smatrao je da joj opće crkveno zakonodavstvo ipak kao priori daje izravno pravo na sudjelovanje u radu Vrhovnoga zbora, pa se posavjetovao s nekim crkvenom pravniku u Dalmaciji, koji je

---

632 Usp. OCSMS, str. 24.
633 Usp. OCSMS, str. 26.
634 Usp. SVU, br. 16/1916., S. Imelda Jurić s. Ceciliji Lučić, Korčula, 1. XII. 1916.
635 Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 197.
636 Usp. KGRŠ 1, dne 30. VIII. 1918.
637 Usp. ZOČSD, osobnik s. Katarine Milašić.
638 Usp. SVU, br. 12/1919., S. Imelda Jurić s. Emiliji Goravici, Korčula, 8. X. 1919.
639 Usp. ZSVV 1, dne 13. II. 1921.
640 Usp. ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.
641 Usp. SVU, br. 9/1922., S. Imelda Jurić s. Henriki Sambrailo, Korčula, 30. VIII. 1922.
642 Usp. ZSVV 1, dne 11. VII. 1923.
643 Usp. SVU, br. 1/1924., S. Imelda Jurić s. Henrici Sambrailo, Korčula, 17. II. 1924.
644 Usp. OCSMS, str. 29.
645 Usp. OCSMS, str. 26.
646 Fr. Ljudevit Theissling (Alkmaar u Nizozemskoj, 1856. – Rim, 1925.) bio je učitelj Dominikanskoga reda od 1916. do smrti.
647 Fr. Anđelko Orlandini (Pučišća na Braču, 1866. – Zagreb, 1944.) bio je prior splitskoga samostana 1916. – 1918., provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1918. – 1930. i biskupski delegat za sestre dominikanke 1919. – 1921.
648 Usp. OCSMS, str. 27.

potvrdio njegovo mišljenje. Obratio se potom i u Rim, odakle mu je stigao odgovor da bi priora prema općemu crkvenom zakonodavstvu uistinu trebala po službenoj dužnosti imati izravno pravo sudjelovanja u radu Vrhovnomoga zbora, bez obzira koliko njezina zajednica broji sestara, ali je očito da joj to sestrinske *Konstitucije* brane. Stoga bi najbolje bilo da sestre splitskoga samostana svoju prioru izaberu za odaslanicu svoga samostana na Vrhovnom zboru, čime bi joj neupitno osigurale pravo na sudjelovanje u njegovu radu. Također je preporučeno da se na dotičnom Vrhovnom zboru *Konstitucije* preprave tako da ubuduće svaka priora snagom svoje službe ima pravu sudjelovati u radu Vrhovnoga zbora, bez obzira koliko sestara ima u njezinu samostanu. Miškov je to sve javio sestrama u Splitu, ali im – kako sam piše – "poštivajuć njihovu izbornu slobodu" nije izričito preporučio ni naredio da za svoju odaslanicu izaberu svoju prioru. Kaže da je u tom pogledu bio siguran "da će i one same, budu li imale značaja, poštenja i red[ovničkoga]. duha i podložnosti, sve listom i veseljem izabrati svoju Starešicu a nikakvu drugu, jer u tom slučaju, bilo bi izraziti sablažnjivo nepovjerenje svojoj Majci Starešici, a uzgredno Č. Majci i Vrh. Vijeću; a k tomu i sablazan dati čitavoj kongregaciji, nespominjući gorkosti što bi meni prouzrokovale; što i jesu!"[649]

No, splitske dominikanke ipak nisu svoju prioru izabrale za odaslanicu samostana na Vrhovnom zboru, što je Miškova neopisivo razljutilo, pa je i suviše oštro ustvrdio da su time izazvale sablazan. Kazao je da su htjele "pohuliti glasom nepovjerenja svoju starešicu", čime da su se zapravo htjele "riješiti starešice, da druga na njezino mjesto zasjedne". Njihov izbor prouzoročio je to da je splitski samostan ostao bez svoje zastupnice na Vrhovnom zboru, što je, prema Miškovljevim riječima, bilo sablažnjivo za čitavu Kongregaciju jer su splitske dominikanke navodno pokušale s podizanjem "bune proti starešinstvu" i tako uvrijedile Vrhovno vijeće Kongregacije. Prema Miškovljevim riječima, osobito su povrijedile svoju prioru Amatu Kovačević: "Uz to pohuljena od svojih sestara, spl[itska]. Starešica, ogrnuta sramotnim plaštem nepovjerenja, služeć se svojim pravom, gdje će već u majčino krilo, dodje amo i predstavi se preč. Majci i Vrh. Vijeću proseć utjehe i pomoći. Nego pošto je već urečen bio Vrh. Zbor, Vrh. Vijeće nije imalo vlasti primiti odreku spl[itske]. može se reći uprav faktično protjerane Starešice, već priznajuć njezinu opravdanu uvriedu, zaustaviše je, dok Vrh. Zbor u stvari ne bude odlučio."[650]

Kad su sestre korčulanskoga samostana čule što se dogodilo u Splitu, nedvojbeno na Miškovljev poticaj, splitsku prioru Amatu Kovačević izabrale su za svoju odaslanicu na Vrhovnom zboru, pa je ona tako ipak mogla sudjelovati u njegovu radu. Sestre pak splitskoga

[649] SVU, br. 89/1921., Anđeo Marija Miškov, *Iztraga*, Korčula, 9. X. 1921.
[650] SVU, br. 89/1921., Anđeo Marija Miškov, *Iztraga*, Korčula, 9. X. 1921.

samostana nakon svega su uputile Miškovu pismo u kojem su opravdavale svoj postupak, ali time se u njegovim očima nisu opravdale, nego su ga još više razljutile. Nakon Vrhovnoga zbora, Miškov je početkom listopada 1921. proveo istragu o čitavom slučaju te sastavio izvještaj kojega započinje riječima: "Časne Sestre! – Bio meni i Vam Bog u pomoći, da iz njegove ruke sa zahvalom primimo, uz toliko utjeha kojim nas obdario u izborima ovog Drugog Vrh. Zbora, i ovom gorkom kušnjom, koju su nam[a] i čitavoj kongr[egaciji]. prouzrokovale naše splitske Sestre: Bog im se smilovao!"[651]

U nastavku izvještaja Miškov je prvo prekorio časnu majku Imeldu Jurić smatrajući da je "iz suvišne svoje dobrote i male energije valjda kriva donekle, da su se njeke ter njeke sestre tako uzobistile, da su do ovakove sablazni došle, te je Ona radi njih više puta gorkih popila, i u sebi ih pridušila, samo da njih pristojno ne ukori".[652] Potom je opisao tijek događaja onako kako ga je on doživio, ali u izvještaj nije unio tijek ispitivanja splitske potpriore Antonine Slade, koju je smatrao najodgovornijom za sve.[653] U drugomu je dokumentu 19. listopada 1921. donio osudu protiv potpriore Antonine Slade, te protiv sestara Roze Domljanović, Agneze Domljanović st., Jacinte Čačić i Emilije Goravice koje su se, kako Miškov kaže, prilikom izbora odaslanice za Vrhovni zbor "urotile proti svojoj zakonitoj Starešici S. Amati Kovačević, te joj dale sablažnjivo glas nepovjerenja sa klevetom". Ona se požalila Vrhovnom zboru početkom listopada 1921., pa je Vrhovno vijeće preko fr. Anđela Marije Miškova provelo istragu i prihvatilo osudu koju je on formulirao. Na početku te osude odbijena je ostavka priore Amate Kovačević i naređeno joj je da se vrati na svoju službu u Splitu. Izričito se pri tom kaže da je Vrhovno vijeće stalo u "obranu povrijedjene časti starešinstva nekorektnim postupanjem splitskih Sestara". Što se pak tiče sestara u splitskom samostanu, određeni su im kazneni premještaji: s. Antonina Slade premještena je u Korčulu, s. Jacinta Čačić u Trogir, a s. Emilija Goravica u Šibenik. Najdulje kroz tri dana, moraju otputovati u zajednice u koje su premještene, dok sestre Roza Domljanović i Agneza Domljanović st., zbog poštivanja njihove poodmakle dobi, neće biti premještene, ali moraju, kao i one koje su premještene, "biti pod osobitim nazorom svojih starešica, koje su pak dužne izvješćivati Vrh. Vijeće, o njihovom ponašanju." Također, sve kažnjene sestre moraju do Božića u zajednicama u kojima se nalaze svaka za sebe obaviti trodnevne duhovne vježbe, o čemu će njihova starješica obavijestiti Vrhovno vijeće, a same te sestre nakon obavljenih duhovnih vježba moraju usmeno ili pismeno zamoliti oproštenje od s. Amate Kovačević i od

[651] SVU, br. 89/1921., Anđeo Marija Miškov, *Iztraga*, Korčula, 9. X. 1921.
[652] SVU, br. 89/1921., Anđeo Marija Miškov, *Iztraga*, Korčula, 9. X. 1921.
[653] Usp. SVU, br. 89/1921., Anđeo Marija Miškov, *Iztraga*, Korčula, 9. X. 1921.

časne majke Imelde Jurić "radi uvrijede nanešene svim sestrama čitave kongregacije." Smatrajući da ni to nije dovoljno, kažnjenim sestrama je kroz tri godine oduzeto aktivno i pasivno pravo glasa u svim eventualnim vijećanjima i izborima "tako da bez naročitog otpusta Vrh. Vijeća, nemogu u nikakvom slučaju ni birati niti biti birane na nikakvu redovničku časnu višu službu, niti učestvovati ikakvomu domaćem vijeću ni sastanku." Dok su pod kaznom ne smiju se dopisivati sa sestrama u Kongregaciji, osim s vrhovnom poglavaricom i s višim crkvenim vlastima, kako je to propisano *Konstitucijama*. Na kraju se kažnjenim sestrama stavlja na znanje da će ih se, ukoliko ne prihvate osudu, smatrati nepokornima te će se pokrenuti kanonski postupak za njihov izgon iz Kongregacije.[654]

Pored svega toga, potpriora Antonina Slade, za koju je Miškov smatrao da je "moralni začetnik sve te urote", dodatno je kažnjena. Određeno je da se o njezinu ponašanju tri godine vodi strogi nadzor, da kroz to doba bude u svakom samostanu na zadnjemu mjestu, tj. nakon svih doživotno zavjetovanih sestara, te da ne smije komunicirati s kandidaticama, novakinjama i privremeno zavjetovanim sestrama. Ukoliko Vrhovno vijeće kroz neko vrijeme uvidi da se ona popravlja, te dodatne kazne mogu joj se ublažiti ili ukinuti, ali ako ostane tvrdokorna i ne bude spremna priznati svoju krivnju, kazne joj se mogu produžiti i pooštriti, a može se i pokrenuti kanonski postupak za njezin izgon iz Kongregacije. S. Antonina Slade pozvana je pred Vrhovno vijeće gdje je strogo opomenuta i pročitane su joj gornje odredbe na što se ona "prostrla u veniju[655], a kad se ustala, bijaše joj zapitano, zašto je veniju učinila, i da li je zadovoljna sa Osudom; odgovorila je: Da je zadovoljna!"[656]

Kad se sve uzme u obzir i nepristrano sagleda, onda je sasvim jasno da splitska zajednica uistinu nije dobro prihvatila svoju prioru Amatu Kovačević. Razlozi za to nisu poznati, ali je očito da su joj sestre uskratile povjerenje kada su glasovale o svojoj odaslanici za Vrhovni zbor Kongregacije. No time nisu povrijedile ni jedan kanon općega crkvenoga zakonodavstva ni svojih *Konstitucija*. Štoviše, držimo da je Miškov povrijedio ne samo crkvene zakone nego i slobodu savjesti kad je sestrama u splitskom samostanu pokušao nametnuti svoju volju kod izbora odaslanice za Vrhovni zbor, makar nije izravno spomenuo njezino ime. To je nedvojbeno dolilo ulje na vatru, baš kao i Miškovljeva iznimno oštra reakcija koja je proizlazila iz osjećaja da su ga splitske sestre osobno uvrijedile svojim izborom. Dapače, njihov izbor protumačio je kao uvrijedu časnoj majci Imeldi Jurić i kao

[654] Usp. SVU, bez. br./1921., *Osuda*, Korčula, 19. X. 1921.
[655] Venija je prostiranje svojstveno Dominikanskom redu. U Kongregaciji sv. Anđela čuvara dominikanke vrše veniju prije stupanja u novicija i zavjetovanja, prije prihvaćanja važnijih službi i kod čitanja dekreta o premještaju. Također, sve sestre vrše veniju pred vrhovnom poglavaricom nakon njezina izbora, ali i kao znak pokore i zadovoljštine za prekršaje protiv discipline i *Konstitucija*, koji nisu vezani za redovničke zavjete.
[656] SVU, bez. br./1921., *Osuda*, Korčula, 19. X. 1921.

sablazan za čitavu Kongregaciju. Da su te njegove riječi neopravdane i suviše oštre sasvim je jasno. U splitskom samostanu nije se dogodio bunt protiv Vrhovne uprave Kongregacije, kako je to Miškov protumačio, baš kao ni sablazan, niti se htjelo uvrijediti utemeljitelja i vrhovnu poglavaricu Kongregacije. Dogodila se sasvim ljudska situacija: sestre nisu prihvaćale svoju starješicu i to su joj dale do znanja kad je nisu izabrale svojom odaslanicom za Vrhovni zbor. Da je Miškov to tako i shvatio, ne bi sukob u jednom samostanu podignuo na razinu sablazni za čitavu Kongregaciju, pa bi ono što se u splitskom samostanu dogodilo vjerojatno tamo i ostalo. Duhovi u Kongregaciji uznemirili su se tek nakon Miškovljeve burne reakcije, baš kao što su se nakon njegove istrage i kaznenih mjera što ih je on predložio smirili.

3. 3. Samostan u doba vikarije Vjekoslave Poljanić (1924. – 1930.)

S. Vjekoslava Poljanić nedvojbeno je jedna od najznačajnijih poglavarica samostana sv. Martina u prvoj polovici 20. st. Rođena 24. travnja 1888. u Trsteniku na Pelješcu, u novicijat je stupila 1. studenoga 1914., prve zavjete položila je 1. studenoga 1915., a doživotne 2. listopada 1921.[657] U splitski je samostan premještena 13. veljače 1921.,[658] a poslije tri godine, 17. veljače 1924. imenovana je njegovom vikarijom. Tim imenovanjem je samostan sv. Martina s prioralnog statusa sveden na vikarijalni.[659] To se dogodilo zbog odredbe iz sestrinskih *Konstitucija* prema kojoj je u prioralnom samostanu moralo stalno boraviti barem dvanaest sestara,[660] što u samostanu sv. Martina nije bio slučaj, pa je izgubio prioralni status.

Budući da je isprva nastojala otkloniti od sebe starješinsku službu, koju je na koncu prihvatila iz posluha, s. Vjekoslava Poljanić preuzela je službu vikarije tek 4. lipnja 1924.[661] i vršila je do 17. siječnja 1926. kad ju je Vrhovno vijeće delegirao kao starješicu do imenovanja nove priore "za vikarijalnu kuću sv. Martina u Splitu".[662] Kako do imenovanja priore ipak nije

[657] Usp. ZOČSD, osobnik s. Vjekoslave Poljanić.
[658] Usp. ZSVV 1, dne 13. II. 1921.
[659] Usp.: SVU, br. 8/1924., S. Imelda Jurić s. Vjekoslavi Poljanić, Korčula, 17. II. 1924.; ZSVV 1, dne 17. II. 1924.
[660] Usp. *Konstitucije sestara dominikanka Sv. anđela čuvara u Korčuli*, Zagreb, 1938., br. 490.
[661] Usp.: AKSAČ, Vjekoslava POLJANIĆ, *Crtice iz života jedne redovnice*, rukopis bez paginacije.; OCSMS, str. 30.
[662] Usp.: SVU, br. 4/1926., S. Anđela Milinković s. Vjekoslavi Poljanić, Korčula, 17. I. 1926.; ZSVV 1, dne 17. I. 1926.

došlo, s. Vjekoslava je 6. siječnja 1927. ponovno imenovana vikarijom, a u službi je potvrđena i 9. siječnja 1929.[663] pa ju je vršila do 15. siječnja 1930.[664]

Kako sama s. Vjekoslava piše, kad je preuzela upravljanje samostanom, on je "bio sama ruševina da je već bilo nemoguće u njemu obitavati."[665] Bila je svjesna da ga što prije treba popraviti, ali su problem bili novci kojih samostan nije imao. S. Vjekoslava nije pomišljala na odustajanje od namjere da popravi samostan, a razloge svoje odlučnosti otkrila je u autobiografskim bilješkama kazavši: "Taj skromni i siromašni samostan sam silno ljubila i sve bi bila učinila za njegov boljitak duhovni i materialni."[666]

U doba njezina starješinstva samostan je posredstvom don Frane Bulića 1924. od nadbiskupa Toursa Alberta Nègre[667] dobio relikviju svoga zaštitnika, pa je s. Vjekoslava dala napraviti za nju srebrni relikvijar prema nacrtu dominikanca Vinka Draganje, inače prvoga splitskoga akademskog slikara.[668] U tu je svrhu sakupljala po gradu milodare vjernika, a od novca koji je pretekao dala je uvesti u kapelu i samostan električno svjetlo.[669] Sam pak relikvijar izrađen je 1926., pa je splitski biskup Kvirin Klement Bonefačić 8. srpnja pohranio svečeve relikvije u njega i posvjedočio to zasebnim dokumentom.[670]

Potkraj 1924. s. Vjekoslava je poslala starješinski izvještaj za Vrhovni zbor Kongregacije, koji se imao održati u siječnju iduće godine. Obavijestila je Vrhovnu upravu da je duhovni život u samostanu na visini, dok bi na obdržavanje tišine trebalo više paziti. Glede zdravstvenoga stanja sestara, iskreno i otvoreno piše da je u samostanu "sve staro i bolesno" te dodaje: "S. Inočenca [Tadić] došla ali teško bolesna. Ovdje bi se htjele sestre, koje mogu prati, fregati, poći u polje i t. d. S. Jacinta [Čačić jedina je] što nešto može raditi i ja nešto i to Vam je sve."[671]

Što se tiče materijalnoga stanja u svojoj zajednici, s. Vjekoslava kaže da je upravo u tjednu u kojem piše izvještaj dala uvesti u samostan električnu rasvjetu, na što je potrošila skromnu samostansku ušteđevinu. Stoga joj nije moguće popraviti žaluzine, koje godinama

---

[663] Usp. ZSVV 1, dne 6. I. 1927. i 9. I. 1929.
[664] Tog dana novom je vikarijom imenovan s. Zdislava Prizmić. Usp. ZSVV 1, dne 15. I. 1930.
[665] AKSAČ, V. POLJANIĆ, *Crtice iz života jedne redovnice*.
[666] *Isto*.
[667] Msgr. Albert Nègre (Saint-Bonnet-de-Chirac, 1853. – Tours, 1931.) bio je biskup u Tulleu od 1908. i poton nadbiskup u Toursu od 1913. do smrti.
[668] Više o njemu vidi u: Duško KEČKEMET, *Vinko Draganja. Sa slikarevom autobiografijom*, Split, 1975.
[669] Usp.: KSM 1, bez datuma, početak kronike; OCSMS, str. 33.; SSM, Msgr. Frane Bulić s. Vjekoslavi Poljanić, Split, 10. VI. 1924.
[670] Usp. SSM, Msgr. Kvirin Klement Bonefačić s. Vjekoslavi Poljanić, Split, 8. VII. 1926. Msgr. Kvirin Klement Bonefačić (Baška, 1870. – Baška, 1957.) bio je splitsko-makarski biskup od 1923. do umirovljenja 1954. Više o njemu vidi u: Mile VIDOVIĆ, *Kvirin Klement Bonefačić biskup splitski i makarski za vrijeme komunističkog režima 1944. – 1954*., Split – Metković, 2015.
[671] KST-SM, S. Vjekoslava Poljanić s. Anđeli Milinković, Split, 30. XI. 1924.

nisu obojane, a kiša i sunce su ih poprilično nagrizli. Teško financijsko stanje najbolje se vidi iz njezine izjave da su i ona i sestre gotovo gole, jer nemaju "habita osim starog".[672]

U rujnu 1925. samostan je posjetio ministar vjera Miše Trifunović u društvu splitskoga političara Ante Trumbića, koji mu je samoinicijativno počeo govoriti o siromaštvu samostana. S. Vjekoslava iskoristila je prigodu i zamolila ministra za pomoć, a on joj je rekao da mu uputi pismenu molbu, što je ona i učinila. Istodobno je pisala i Trumbiću, koji je na njezinu molbu posredovao kod ministra Trifunovića pa je potonji u ožujku 1926. dodijelio sestrama 5000 dinara "za potrebe najhitnije opravke zgrade."[673] Novac je s. Vjekoslavi uručen 31. svibnja 1926. i njime je temeljito uredila jednu trošnu sobu u kojoj su se sestre ranije bavile tkanjem. S. Vjekoslava piše da je za dobivanje pomoći najzaslužniji Trumbić, jer je bez ičijega poticaja pokrenuo stvari, poveo s ministrom priču o siromaštvu samostana i zagovarao povoljno rješenje.[674]

Osim toga, još u studenom 1925. s. Vjekoslava dala je popraviti i izmijeniti neke prozore sa žaluzinama,[675] a u srpnju 1926. oličiti kapelu i tri prozora, postaviti novi prozor u kapeli, obaviti fine radove oko prozorâ s njihove vanjske strane, izmijeniti drveni pod na tavanu, na kojega su postavljena vrata i obaviti druge manje radove.[676] U listopadu 1926. uređena je jedna soba na drugom katu i izvedeni su još neki radovi, za što je potrošeno nešto više od 5000 dinara.[677] Poslije nekoliko godina s. Vjekoslava je odlučila popraviti samostansko stepenište. U rujnu 1929. obratila se Ministarstvu vjera u Beogradu tražeći "vanrednu potporu" za popravak samostana, koji je u lošem stanju, posebno stubište. Napomenula je kako samostan nije u stanju platiti troškove popravka "jer mu manjkaju sredstva i za življenje." O stanju splitskoga samostana s. Vjekoslava piše: "Unutrašnjost samostana, maldane sama je ruševina, te stube, koje vode do gradskih zidina trošne su i pogibeljne."[678] Nažalost, Ministarstvo vjera javilo joj je kako nije u stanju udovoljiti njezinoj molbi jer za to nisu bila predviđena sredstva u budžetu.[679]

Premda joj je 15. siječnja 1930. istekla starješinska služba, s. Vjekoslava ipak je nastavila planirati obnovu samostana i organizirati sve potrebno u tom pravcu. Preko splitskoga Konzervatorskog odjela pisala je Banskoj upravi Primorske banovine da je čitav

---

[672] Usp. KST-SM, S. Vjekoslava Poljanić s. Anđeli Milinković, Split, 30. XI. 1924.
[673] SSM, Ante Trumbić s. Vjekoslavi Poljanić, Beograd, 17. III. 1926. U SSM čuvaju se još dva Trumbićeva pisma s. Vjekoslavi datirana 16. XII. 1925. i 14. I. 1926. u Beogradu.
[674] Usp. OCSMS, str. 32-33.
[675] Usp. SSM, *Račun*, Split, 7. XI. 1925.
[676] Usp. SSM: *Račun*, 14. VII. 1926.; *Račun*, Split, 17. VII. 1926.; *Račun*, Split, 20. VII. 1926.
[677] Usp. SSM, *Račun*, Split, 30. X. 1926.
[678] SSM, S. Vjekoslava Poljanić Ministarstvu vjera, Split, 17. IX. 1929.
[679] Usp. SSM, Konzervatorski ured Split sestrama dominikankama, Split, 23. I. 1930.

samostan u lošem stanju, a posebno stube koje od prizemlja vode preko četiri kata do tavana. Te su stube "trošne i vrlo pogibeljne", pa ih hitno treba izmijeniti, ali sestre nemaju nikakvih prihoda ni novca za izvođenje radova pa stoga s. Vjekoslava piše: "Potpisana moli s tog Tu Bansku Upravu, da nam taj popravak izvede, e da ne ostanemo jedan dan pod ruševinama."[680]

Ban Primorske banovine Ivo Tartaglia[681] dodijelio je dominikankama 15.000 dinara, Konzervatorski odjel 5.000 dinara, Tehničko odjeljenje Primorske banovine 6.000 dinara, a splitski Arheološki muzej 3.000 dinara. Ostatak od 12.000 dinara uložio je samostan. Radovi, koje je vodio ing. Zvonko Celik, započeli su 20. kolovoza 1930. i potrajali su do početka studenoga.[682] Iz troškovnika se vidi da je u samostanu postavljeno novo drveno stepenište s mjedenom potpornom konstrukcijom i rukohvatom, ožbukani su i oličeni zidovi uz stepenište i oni koji su oštećeni rušenjem staroga stepeništa, oličeno je novo stepenište, u prizemlju je skinut istrunuli drveni strop i postavljen novi, probijen je beton u prizemlju kako bi se napravio ulaz u podrum, popravljeni su stari i postavljeni neki novi prozori i popravljen je jedan nužnik.[683] Prigodom radova u samostanu je pronađen nadvratnik na kojemu se spominje svećenik Dominik, koji je stražarski hodnik preuredio u crkvicu sv. Martina, o čemu smo već pisali.[684]

Nedugo nakon završetka radova, s. Vjekoslava je 27. prosinca 1930. premještena na službu vikarije u Zakloništu siromaha sv. Lazara u Trogiru.[685] U međuvremenu je u samostanu sv. Martina 13. veljače 1925. u 2 sata poslije ponoći preminula s. Roza Domljanović u 84. godini života, od čega je 65 provela u tom samostanu. Sestre pišu da je živjela "uzorno i sveto, sve dane svoga života bila je na dobar izgled ne samo ovom samostanu već cijeloj Kongregaciji."[686] Poslije nekoliko godina, 31. listopada 1929. don Frane Bulić, koji je bio jako povezan sa samostanom, proslavio je u crkvici sv. Martina dijamantni jubilej svećeništva.[687] Tom je prigodom svojom rukom u jednu omanju knjižicu zapisao: "Dne 31 oktobra 1929 po osobitoj milosti Božjoj u 84 godini života prikazao sam Bogu svoju dijamantnu misu u 8 s[ati]. j[utrom]. u ovoj historičkoj Crkvici Sv. Martina

---

[680] Usp. SSM, S. Vjekoslava Poljanić Konzervatorskom uredu Split za Bansku upravu, Split, 25. III. 1930.
[681] Ivo Tartaglia (Split, 1880. – Lepoglava, 1949.) bio je splitski gradonačelnik 1918. – 1928. i ban Primorske banovine 1929. – 1932. Više o njemu vidi u: *Ivo Tartaglia političar i intelektualac*, (ur. A. Jakir i M. Buljan), Split, 2016.
[682] Usp.: OCSMS, str. 34a-34b; SSM, *Priznanica*, Split, 14. VIII. 1930.; SSM, Konzervatorski ured Split sestrama dominikankama, Split, 3. IX. 1930.; SSM, *Priznanica*, Split, 10. X. 1930.
[683] Usp. SSM, *Troškovnik za razne opravke te postavljanje nove drvene stepenice u Samostanu sv. Martina u Splitu*, Split, 9. VIII. 1930.
[684] Usp. Ž. RAPANIĆ, "Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita", str. 285-286.
[685] Usp. ZSVV 1, dne 27. XII. 1930.
[686] OCSMS, str. 28b.
[687] Usp. Isto, str. 39.

Ispovjednika, koja se je, kao zadužbina dvaju kapelana hrvatskoga bana Trpimira, Dominika i Martina, već od preko hiljadu godina ugnjezdila nad 'Portom Aureom' Dioklecijanove Palače."[688]

Spomenimo na kraju ovoga poglavlja da su u doba vikarijata s. Vjekoslave Poljanić u splitskom samostanu redovnički duh i zajedništvo među sestrama bili na visini. Svjedočanstvo o tome ostavila je časna majka Anđela Milinković koja je, obavivši u siječnju 1928. kanonsku vizitaciju, zapisala da se uvjerila "o točnom izvršivanju propisanih molitava, kao i o sestrinskoj ljubavi."[689]

3. 4. Od 1930. do kraja Drugoga svjetskoga rata

Vidjeli smo u prethodnom poglavlju da je 1924. samostan sv. Martina izgubio prioralni status, te je sveden na vikarijat. Premda život u njemu i apostolat sestara nisu time stali, ipak su se – zbog manjega broja radno sposobnih sestara – odvijali smanjenim intenzitetom. Poseban problem predstavljalo je propadanje samostanske zgrade, što je osobito zabrinulo vikariju Vjekoslavu Poljanić, pa si je kao jedan od glavnih ciljeva postavila obnovu samostana. Upravljajući njime šest godina, obnovila ga je i poboljšala sestrama uvjete života i rada. U službi vikarije naslijedila ju je 15. siječnja 1930. s. Zdislava Prizmić.[690] Ona je na tu službu došla iz splitske Pučke kuhinje,[691] gdje se vratila nakon što joj je istekao jednogodišnji mandat.[692] Nakon nje, 27. siječnja 1931. starješicom je imenovana s. Danica Čurko,[693] kojoj je

---

[688] ASM, Knjižica bez naslova.

[689] KKP, dne 29. I. 1928. S. Anđela Milinković (Sisak, 1881. – Zagreb, 1960.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1925. – 1938. i 1953. – 1959.

[690] S. Zdislava Prizmić (Vela Luka, 7. XI. 1892. – Vela Luka, 20. III. 1969.) stupila je u novicijat 2. X. 1920., prve zavjete položila je 8. V. 1922., a doživotne 8. V. 1927. Od 1925. do 1947. radila je u splitskoj Pučkoj kuhinji (uz prekid 1930. – 1931. kad je bila vikarija u samostanu sv. Martina). U toj ustanovi vršila je službu starješice od 1945. do premještaja na sestrinsko imanje u Lori 1947., gdje je također vršila službu starješice do 1951. Te godine, ponajviše njezinom zaslugom, dominikanke se vraćaju u Velu Luku, gdje je do 1959. bila starješica. Usp.: KPS 2, dne 20. III. 1969.; ZOČSD, osobnik s. Zdislave Prizmić; Tješimira BEŠLIĆ, *Treći dominikanski red u Veloj Luci*, Vela Luka, 2018., str. 24-25; Tješimira BEŠLIĆ i Alana MARIČIĆ, *70 godina sestara dominikanki u Veloj Luci*, Vela Luka, 1998., str. 47-56, 62-63, 66-68.

[691] Usp. ZSVV 1, dne 15. I. 1930.

[692] Usp. ZSVV 1, dne 1. II. 1931.

[693] Usp.: PSVU, br. 2/1931. od 27. I. 1931.; ZSVV 1, dne 1. II. 1931. S. Danica Čurko (Vrpolje, 18. V. 1884. – Šibenik, 22. VI. 1949.) stupila je u novicijat 11. II. 1906. u Šibeniku, prve zavjete položila je 11. II. 1907., a doživotne 21. II. 1912. U Šibeniku je ostala do premještaja u Split 23. VIII. 1927. (PSVU, br. 14/1927. od 23. VIII. 1927.), gdje je vršila službu vikarije samostana sv. Martina 1931. – 1933., potom je bila vikarija u Zakloništu siromaha sv. Lazara u Trogiru 1933. – 1934., od svibnja 1936. boravila je na Čiovu, a kasnije u Šibeniku. Usp.: PSVU, br. 22/1936. od 19. V. 1936.; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 100, 104, 196.

ta služba ponovno povjerena 19. ožujka 1932.[694] Ona je 20. kolovoza 1931. Vrhovnom zboru Kongregacije uputila izvještaj u kojemu naglašava da je većina sestara u samostanu stara i lošega zdravlja, posebno sestre Agneza Domljanović st. i Kata Stanić koja "trpi od zaduhe i slabosti srca". Lošega je zdravlja bila i starješica, koja za sebe kaže da "boluje na crijevima i već dugo godina ima gnojnu ranu na prsima." Unatoč tomu, sestre nastoje oko uzornoga opsluživanja redovničkih pravila, posebno u pogledu molitve i poštivanja šutnje, te – kako kaže starješica Čurko – "muče se i nastoje da izvrše svoje dužnosti i da radom svojih ruku steknu svakidašnji kruh." Od poslova kojima se bave, starješica spominje pranje i šivanje, misleći pritom na pranje i popravljanje liturgijskoga ruha za crkvu braće dominikanaca i možda za još neku gradsku crkvu. Od toga "dobivaju u glavnome što im za život treba".[695]

Iz danas nepoznatih razloga Vrhovno vijeće je 26. prosinca 1932. s. Danicu Čurko smijenilo sa službe starješice[696] i na njezino mjesto 1. ožujka 1933. imenovalo s. Anđeliku Ilijić, ali samo privremeno, do daljnje odredbe Vrhovnoga vijeća.[697] Potkraj godine, od 18. do 24. studenoga 1933. časna majka Anđela Milinković obavila je kanonsku vizitaciju u samostanu i zabilježila: "Sestre se slažu i žive u sestrinskoj ljubavi. Opsluživanje tačno pravila i *Konstitucija*, samo [im] se preporuča da sve četiri ure mole zajednički. Inače [sam] u svemu posve zadovoljna. Preporučujući osobito svetu poniznost i ljubav prama dragim pokojnicima i dušama čistilišta završila [sam] pohod."[698]

S. Anđelika Ilijić, koja je u Split stigla početkom tridesetih godina 20. st. zbog liječenja, preminula je 3. studenoga 1934., pa je samostan ostao bez starješice.[699] Naime, premda je 18. kolovoza 1934. novom starješicom bila imenovana s. Tereza Perica, ona nije mogla odmah doći i preuzeti službu, pa je s. Anđelika trebala nastaviti upravljati samostanom do njezina dolaska. No, preminula je prije dolaska nove starješice.[700] Kako se ispostavilo da premještaj s. Tereze Perice u Split do daljnjega nije moguće provesti, novom starješicom

---

[694] Usp.: PSVU, br. 4/1932. od 19. III. 1932.; ZSVV 1, dne 6. III. 1932.
[695] Usp. SSM, S. Danica Čurko Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 20. VIII. 1931.
[696] Usp. ZSVV 1, dne 26. XII. 1932.
[697] Usp. ZSVV 1, dne 1. III. 1933. S. Anđelika Ilijić (Stari Grad, 16. VI. 1867. – Split, 3. XI. 1934.) u samostan je primljena 10. XI. 1906., u novicijat je stupila 8. V. 1907., prve zavjete je položila 8. V. 1908., a doživotne 8. V. 1913. Radila je u sestrinskom dječjem vrtiću u Korčuli, bila starješica u Trogiru 1910. – 1912. i 1917. – 1929., priora u Šibeniku 1914. – 1917. i pomoćnica učiteljice novakinja u Korčuli od 1929. U samostan sv. Martina došla je početkom 1930-ih i ostala u njemu do smrti. Usp.: ISD, br. 31; KOZ, dne 8. V. 1907., 8. V. 1908. i 8. V. 1913.; PSVU, br. 1/1914. od 1. VII. 1914. i br. 16/1917. od 13. IX. 1917.; SVU, br. 7/1924., S. Česlava Andreis s. Anđelici Ilijić, Korčula, 7. II. 1924.; SVU, br. 3/1925., S. Anđela Milinković s. Anđelici Ilijić, Korčula, 20. II. 1925.; ZSVV 1, dne 13. II. 1921., 17. II. 1924., 17. I. 1926. i 6. I. 1927.; "†Sestra Anđelika Ilijić", *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 56, br. 11, Split, 1934., str. 114; "[†Sestra Anđelika Ilijić]", *Novo doba*, god. 17, Split, 3. XI. 1934., str. 6.
[698] OCSMS, str. 35-36.
[699] Usp.: OCSMS, str. 41-42; "†Sestra Anđelika Ilijić", str. 114; "[†Sestra Anđelika Ilijić]", str. 6.
[700] Usp. ZSVV 1, dne 18. VIII. 1934.

samostana sv. Martina imenovana je 28. srpnja 1935. s. Antonina Slade.[701] U međuvremenu, kako je crkvicu sv. Martina posjećivalo mnogo turista, dominikanke su često preko dana morale paliti električno svjetlo u njoj i na pristupnom stubištu, što im je u njihovu siromaštvu bio veliki izdatak, pa su se obratile Konzervatorskom uredu koji je 19. kolovoza 1935. zamolio upravu Električnih poduzeća Split da dominikankama isporučuje električnu energiju po nižoj cijeni.[702]

Dana 31. listopada 1929. don Frane Bulić, veliki prijatelj splitskih dominikanki, proslavio je u crkvici sv. Martina dijamantni jubilej svećeništva. Poslije nekoliko godina, 29. srpnja 1934. preminuo je u Zagrebu. Trideset dana poslije njegova pogreba, dominikanke su dale 31. kolovoza slaviti misu za njegovu dušu u svojoj samostanskoj crkvici. Učinile su to "iz ljubavi, štovanja i odanosti prema velikom pokojniku" koji se krajem 19. st. zauzeo za popravak crkvice, istražio njezinu povijest i 1916. tiskao o tom znanstveni rad. Nedugo prije smrti ostavio je crkvici jednu svjetiljku. Zadušnici, koju je vodio dominikanac Rozarije Jerković, prisustvovala su pokojnikova braća i rodbina.[703]

Iz zahvalnosti prema don Frani Buliću, dominikanke su mu još 1900. htjele postaviti spomen-ploču u svom samostanu, ali je on to odbio. Kad je za to poslije Bulićeve smrti saznao sestrinski kapelan fr. Rozarije Jerković, potaknuo ih je da postave spomen-ploču prigodom prve obljetnice Bulićeve smrti. Sestre su prihvatile inicijativu pa su samostan ubrzo u pratnji fr. Rozarija Jerkovića posjetili dr. Mihovil Abramić, dr. Ljubo Karaman i dr. Antun Grgin kako bi u dogovoru s dominikankama odredili u crkvici sv. Martina mjesto za postavljanje spomen-ploče. Njezino svečano otkrivanje bilo je na blagdan sv. Franje Asiškoga, 4. listopada 1935. Tom prigodom je biskup Kvirin Klement Bonefačić slavio misu na staroslavenskom jeziku, podijelio odrješenje zaslužnom svećeniku, arheologu i povjesničaru te održao prigodni govor u kojemu je zahvalio dominikankama za postavljanje

---

[701] Usp. PSVU, br. 23/1935. od 28. VII. 1935. S. Antonina Slade (Čepikuće kraj Dubrovnika, 24. III. 1885. – Split, 14. V. 1958.) došla je u samostan u Korčuli 27. I. 1907., stupila je u novicijat 2. X. 1908., položila prve zavjete 2. X. 1909., a doživotne 2. X. 1914. Vjerojatno od 1910., djelovala je u Trogiru, potom u šibenskoj ratnoj pučkoj kuhinji Bažani 1917. – 1919., u Splitu 1919. – 1921. i u Korčuli 1921. – 1927. Godine 1927. nekoliko mjeseci je upravljala šibenskim samostanom, potom je boravila na Čiovu, od 1930. u splitskoj Gradskoj kuhinji, od 1932. u zagrebačkom Domu milosrđa, od 1934. bila je predstojnica sestrinske filijale na Botićevu trgu u Zagrebu, odakle je 1935. premještena na službu starješice samostana sv. Martina. Usp.: AKSAČ, A. M. MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija*, str. 61-62, 67; KGRŠ 1, dne 21. VII. 1917.; KOZ, dne 2. X. 1909. i 2. X. 1914.; KPS 1, dne 14. V. 1958.; PSVU, br. 36/1930. od 27. XII. 1930. i br. 31/1932. od 10. X. 1932.; SVU, bez br./1921., *Osuda*, Korčula, 19. X. 1921.; ZSVV 1, dne 30. XI. 1919., 13. II. 1921., 11. VII. 1923., 9. VII. 1927. i 18. VIII. 1934.; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis sedo vacante pro anno Domini MCMXI*., Spalati, 1911., str. 146; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXII*., Spalati, 1912., str. 145; *Schematismus fratrum ac sororum Provinciae Dalmatiae Sacri Ordinis Praedicatorum A. D. 1914.,* Ragusii, 1914., str. 32; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 124.
[702] Usp. Stanko PIPLOVIĆ, "Radovi na splitskim crkvicama između dvaju svjetskih ratova", *Kulturna baština*, br. 31, Split, 2002., str. 314.
[703] Usp. OCSMS, str. 37-40.

spomen-ploče.[704] Na kraju je otkrio spomen-ploču sa sljedećim natpisom: "U spomen don Frane Bulića koji rodoljubnom skrbi popravi ovu crkvicu sv. Martina iz doba hrvatskih narodnih vladara i u njoj prikaza Bogu svoju dijamantnu sv. misu na prvu godišnjicu njegove smrti postaviše ovu ploču sestre Dominikanke g[odine] G[ospodnje] 1935."

Svečanosti su, osim sestara dominikanki i biskupa Bonefačića, prisustvovala Bulićeva braća sa suprugama, njegovi nećaci i nećakinje, gradonačelnik Mihovil Kargotić,[705] ravnatelj biskupijskoga sjemeništa Vicko Fulgosi, starješina samostana braće dominikanaca Dominik Šantić[706] sa subraćom Rozarijem Jerkovićem i Antoninom Zaninovićem, ravnatelj Arheološkoga muzeja Mihovil Abramić, konzervator starina Ljubo Karaman, dr. Lovre Katić i novinari. Poslije svečanosti dominikanke su počastile uzvanike, pri čemu se poveo razgovor o don Frani Buliću, povijesti crkvice sv. Martina i o prijašnjem latinskom natpisu što ga je sastavio fr. Jordan Zaninović te je 1900. bio postavljen u kapeli, a kasnije je zamijenjen drugim natpisom.[707] Bulićev brat Ivan zahvalio je svima, a posebno sestrama dominikankama kojima je rekao: "Kad ste čč. sestre podigle ovu spomen ploču, vjerujte podigle ste spomenik, koji je po intimnosti i ljubavi i rukama koje su ga podigle, najljepša uspomena na Don Franu Bulića. Hvala Vam što čuvate njegovu uspomenu u ovoj maloj crkvici."[708]

Samostanska kronika bilježi da su u trenutku postavljanja spomen-ploče samostanskoj obitelji pripadale starješica Antonina Slade te sestre Agneza Domljanović st., Kata Stanić i Bogoljuba Stančić.[709] O svečanosti su pisale novine *Jadranski dnevnik* i *Novo doba*. Odmah nakon postavljanja spomen-ploče don Frani Buliću, u crkvici sv. Martina uređen je u listopadu 1935. pod.[710] Iste godine starješica Antonina Slade dala je na samostanu popraviti krov, urediti dva sanitarna čvora, izmijeniti nekoliko vrata i prozora, popraviti i obojati ostale prozore i ugraditi jedan zidni ormar. Osim uređenja njezina poda, za crkvicu je nabavljeno pet novih misnica.[711]

Nakon isteka trogodišnjega starješinskoga mandata, s. Antonina Slade imenovana je potkraj srpnja 1938. priorom samostana sv. Martina.[712] Tim imenovanjem je samostanu, koji je u veljači 1924. bio sveden na vikarijalni status, vraćen prioralni status. Zanimljivo je da

---

[704] Usp.: "Otkriće spomen-ploče Don F. Buliću u historijskoj crkvici Sv. Martina", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 232, Split, 4. X. 1935., str. 6; S. PIPLOVIĆ, "Radovi na splitskim crkvicama ", str. 314.
[705] Mihovil Kargotić bio je gradonačelnik Splita 1933. – 1938.
[706] Fr. Dominik Šantić (Trogir, 1897. – Trogir, 1980.) bio je starješina splitskoga samostana 1935. – 1938. i 1942. – 1944.
[707] Usp. OCSMS, str. 43-49.
[708] Isto, str. 49.
[709] Usp. Isto, str. 51.
[710] Usp. SSM, *Troškovnik*, Split, 16. X. 1935.
[711] KST-SM, S. Antonina Slade Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 20. VIII. 1938.
[712] Usp. ZSVV 1, dne 30. VIII. 1938.

Vrhovno vijeće, kako se čini, nije o tom posebno raspravljalo ni donijelo službenu odluku o vraćanju prioralnoga statusa samostanu, nego je jednostavno umjesto vikarije imenovalo prioru i time je stavar bila riješena.

Mjesec poslije imenovanja priorom, s. Antonina Slade potpisala je 11. kolovoza 1938. ugovor s Antoniettom Pavisić, odmilja zvanom Tončica, koja je već neko vrijeme živjela s dominikankama u samostanu sv. Martina. Ugovorom su se dominikanke obvezale dati Tončici Pavisić stan i hranu, brinuti za nju do kraja njezina života i nakon smrti snositi troškove njezina pogreba, a ona im zauzvrat ostavlja svoje nekretnine u Šubićevoj ulici, koje se sastoje od jedne trgovine i jednog spremišta, te obiteljsku grobnicu na Sustjepanu. Ugovor je 17. kolovoza odobrio splitsku Biskupski ordinarijat.[713] Osim rečenih nekretnina, Tončica Pavisić ostavila je samostanu više komada namještaja, posuđa s monogramom svoje obitelji i nakit.

Priora Antonina Slade dala je urediti kupaonicu i uvesti na nekoliko mjesta u samostanu vodu. Vrhovni zbor je u kolovozu 1938. izvijestila da je većina sestara u samostanu stara i bolesna, ali je unatoč tomu obdržavanje *Konstitucija*, poštivanje tišine i molitveni život u zajednici na visini, a sestre osim toga često na poziv građana odlaze noću bdjeti uz bolesnike. Potom se priora posebno osvrnula na dvije bolesne sestre: "S. Kata Stanić 3 puta već u to vrijeme primila je poputbinu, ali je ipak prebolila i po mogućnosti opslužuje Pravila. S. Agneza Domljanović [st.] već je sasvim iznemogla od starosti – ali ipak – koliko može nastoji oko opsluživanja – te služi za uzor mladim sestrama i blagoslov je svojom molitvom za cijelu kongregaciju."[714]

Očito se u međuvremenu koliko-toliko popravio materijalni status samostana, jer su sestre 1938. beskamatno posudile braći dominikancima 29.000 dinara.[715]

Nakon isteka službe, s. Antonina Slade premještena je 15. kolovoza 1941. za starješicu u zagrebački Dom milosrđa, a priorom samostana sv. Martina istog je dana imenovana s. Vincenca Jugović.[716] Ona je tu službu, umjesto tri godine, zbog ratnih poteškoća vršila četiri godine, do 28. kolovoza 1945.[717]

---

[713] SSM, *Javnobilježnički spis*, *Pogodba*, Split, 11. VIII. 1938.
[714] KST-SM, S. Antonina Slade Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 20. VIII. 1938.
[715] Usp.: ASK, Spisi samostana: S. Antonina Slade, Priznanica, Split, 21. VIII. 1938.; S. Antonina Slade, Priznanica, Split, 11. X. 1938.
[716] Usp. ZSVV 1, dne 15. VIII. 1941. S. Vincenca Jugović (Bol, 5. X. 1894. – Šibenik, 23. I. 1970.) u novicijat je stupila 8. V. 1928., prve zavjete je položila 11. V. 1929., a doživotne 9. V. 1932. Bila je priora u Šibeniku 1934. – 1937., potom je boravila u Zemunu, bila priora samostana sv. Martina 1941. – 1945., starješicu u Žrnovu 1945. – 1947., Lastovu 1947. – 1950., Čiovu 1952. – 1953. i Virju 1954. – 1958., gdje je potom dvorila jednu staricu do premještaja u Šibenik 1961. Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 208-210.
[717] Usp. ZSVV 1, dne 28. VIII. 1945.

Česte smjene samostanskih poglavarica u razdoblju od 1930. do 1945. nisu omogućile ni jednoj sestri koja je vršila tu službu, osim donekle Antonini Slade, da učini nešto značajnije za obnovu samostana i za razvoj bilo kakvoga apostolata. Jedino je s. Vincenca Jugović upravljala samostanom nešto duže od četiri godine, ali njezin priorat pada u teško doba Drugoga svjetskoga rata kada uistinu nije bilo moguće nešto značajnije planirati ni pokretati. Također treba napomenuti i da su arhivska vrela za to razdoblje jako siromašna, a i ona koja su sačuvana ne donose detaljne podatke o zbivanjima u samostanu.[718]

Tridesetih godina 20. st. redovnički život i zajedništvo sestara u samostanu sv. Martina bili su na visini. Vidi se to iz riječi što ih je 1930., nakon obavljene kanonske vizitacije, zapisala časna majka Anđela Milinković: "Dne 11. studenoga [1930.] završih pohod ove kuće sv. Martina. Nađoh sve u potpunom redu. Opsluživanje *Konstitucija* je točno. Na srce [sam] stavila sestrama sv. muk, koji se toliko preporuča svakoj pravoj kćeri sv. Dominika."[719]

Poslije dvije godine, u studenom 1933. časna majka Anđela Milinković u zapisniku kanonske vizitacije zabilježila je: "Sestre žive u sestrinskoj ljubavi i opslužuju sve kako [je] propisano u *Konstitucijama* Kongr. sv. Anđela Čuvara Sestara Dominikanki."[720]

I nakon vizitacije u siječnju 1937. časna majka Anđela Milinković imala je pozitivne dojmove o životu u samostanu sv. Martina,[721] ali je ubrzo, uslijed ratnih neprilika, očito opao duhovni život u njemu. Svjesna toga, časna majka Česlava Andreis je nakon kanonske vizitacije u lipnju 1941. napomenula sestrama kako bi mogle "naći vremena i za duhovno štivo, kao i za to, da budu uvijek združene sa svojim Zaručnikom Kristom."[722] Stanje se ni nakon pola godine očito nije popravilo, jer je biskup Kvirin Klement Bonefačić 4. siječnja 1942. pisao o tome dominikanskom provincijalu Anđelku Posinkoviću.[723] Iz njegova dopisa vidi se da je, uslijed ratnih problema i preopterećenosti sestara radom, opao redovnički duh u svim sestrinskim zajednicama u Splitu. Što se tiče sestara u samostanau sv. Martina, biskup je kazao: "Duhovne pouke imadu vrlo rijetko; neke mladje i zdravije čuju kadkad riječ Božju u crkvi i to je sve. Potpisani (Kvirin Klement Bonefačić, op. a.) je mnijenja, da bi poželjno bilo, da Prečasni Naslov (tj. dominikanski provincijal, op. a.) imenuje jednog zgodnog redovnika,

[718] Nažalost, izgubljena je samostanska kronika iz tog doba, za koju s. V. Poljanić svjedoči da je postojala. Usp. KSM 1, bez datuma, početak kronike.
[719] KKP, dne 11. XI. 1930.
[720] KKP, dne 13. XI. 1933.
[721] Usp. KKP, dne 8. I. 1937.
[722] KKP, dne 30. VI. 1941. S. Česlava Andreis (Blato, 1890. – Korčula, 1976.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1938. – 1953. Više o njoj vidi u: Ivan ARMANDA, "S. Česlava Andreis OP – žena jake vjere", *Godišnjak grada Korčule*, god. 14-15, Korčula, 2015., str. 183-212.
[723] Fr. Anđelko Posinković (Dol na Hvaru, 1887. – Zagreb, 1963.) bio je provincijal Dalmatinske dominikanske provincije 1934. – 1942.

koji bi, na dan mjesečne rekolekcije možda i za više kuća zajedno – na izmjenu, održao redovnicama dominikankama, duhovnu pouku, a barem jedanput mjesečno pouku iz vjeronauka kroz 3/4 do 1 sata. Redovnice bi u tu svrhu trebalo razdijeliti barem u dvije skupine, iz svih zajednica u Splitu, tako te bi se sve mogle okoristiti poukama, a ne bi trpila njihova služba. Odveć se žrtvuju za materijalno i tjelesno dobro bližnjega, a za svoje duhovno nemaju ništa."[724]

Na kraju pisma biskup Bonefačić kaže kako je njegov delegirani vizitator savjetovao priori samostana sv. Martina "da nedjeljom i blagdanom skupi malu žensku djecu iz susjednoga Ghetta u svrhu pouke i zabave".[725] Nažalost, nije poznato je li priora prihvatila taj savjet i započela rad s djecom. S druge pak strane, rat je nesmiljeno udarao po svima, pa je bilo sve više onih kojima je trebala razna pomoć, uključujući i krov nad glavom. Iz jednog pisma fr. Dominika Budrovića saznaje se da su se 3. lipnja 1944. u samostan sv. Martina sklonili dominikanci Rozarije Jerković i Anselmo Radić, jer je njihov samostan bio oštećen u bombardiranju i zato jer je postojala bojazan da bude direktno pogođen bombama.[726] Nije poznato do kad su ova dva dominikanca ostali u samostanu, no zna se da su se nalazili u njemu barem do kraja lipnja 1944.,[727] a vjerojatno i koji mjesec poslije toga. Osim njih, u samostan se 10. listopada 1943. sklonila s. Vjekoslava Poljanić koja sama piše da je tog dana, uslijed teških ratnih okolnosti i zbog straha, došla sa sestrinskoga imanja u Lori. Ostala je u samostanu do kraja rata, kaa je premještena u Pučišća na Braču.[728]

Osim rečenih, bilo je u samostanu sv. Martina u ovom razdoblju i drugih premještaja. Nismo pronašli podatak kad je u samostan došla s. Serafina Vladušić, no to je sigurno bilo nakon postavljanja spomen-ploče don Frani Buliću 4. listopada 1935. U samostanu je ostala do premještaja u Pušću 20. siječnja 1937.[729] S. Marija Ruzarija Franulović došla je u samostan 20. prosinca 1937. i ostala do svibnja 1938., ali se potkraj srpnja 1940. vratila i ostala do 15. ožujka 1941.[730] S. Nikolina Dedić boravila je u samostanu od 13. studenoga 1939. do 13.

---

[724] AHDP, Spisi Provincijalata, br. 3/1942., Msgr. Kvirin Klement Bonefačić fr. Anđelku Posinkoviću, Split, 4. I. 1942.
[725] AHDP, Spisi Provincijalata, br. 3/1942., Msgr. Kvirin Klement Bonefačić fr. Anđelku Posinkoviću, Split, 4. I. 1942.
[726] Usp. AHDP, Fond *Anđelko Fazinić*, kutija 1, svezak 4, Fr. Dominik Budrović fr. Anđelku Faziniću, Split, 15. VI. 1944.
[727] Usp. AHDP, Spisi Provincijalata, k br. 82/1944., Fr. Anđelko Fazinić fr. Milanu Šesniću, Zagreb, 29. VI. 1944.
[728] Usp. AKSAČ, V. POLJANIĆ, *Crtice iz života jedne redovnice*.
[729] Usp. PSVU, br. 7/1937. od 20. I. 1937.
[730] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Ruzarije Franulović.

siječnja 1940.,[731] a s. Salezija Porobija od 1941. do 1942.[732] S. Katarina Milašić došla je u samostan u ožujku 1941. i ostala u njemu do kraja života 1962. godine.[733]

U drugoj polovici tridesetih godina 20. st. nekoliko sestara dominikanki zaposlilo se u sanatoriju dr. Jakše Račića.[734] Iz sačuvanih izvora ne može se zaključiti da su u toj ustanovi imale posebnu filijalu, nego su ondje vjerojatno dolazile raditi iz samostana sv. Martina. Zna se da su u sanatoriju od 1937. do 1939. radile s. Gertruda Kojaković i s. Marija Celina Bačić,[735] od 15. prosinca 1939. do 15. listopada 1941. s. Vincenca Jugović,[736] a od studenoga 1940. do 7. travnja 1942. s. Serafina Vladušić.[737] Nismo pronašli podatke o drugim sestrama koje su radile u Račićevu sanatoriju, koji je prestao djelovati nakon smrti njegova utemeljitelja i vlasnika u kolovozu 1943.[738]

Već je spomenuto da je, zbog teške bolesti, početkom tridesetih godina 20. st. došla u samostan s. Anđelika Ilijić, koja je 3. studenoga 1934. preminula "potpuno smirena i prilagođena sv. volji Božjoj."[739] Pred Božić 1940. razboljela se od gripe i 28. prosinca preminula s. Agneza Domljanović starija,[740] a 7. rujna 1944., "za najtežih ratnih strahota, baš pred svršetak groznih bombardovanja Splita",[741] preminula je s. Kata Stanić.

---

[731] Usp. ZOČSD, osobnik s. Nikoline Dedić.
[732] Usp. DPS 1, Dosje *S. Salezija Porobija*, Osobnik.
[733] Usp. OCSMS, dne 2. IX. 1962.
[734] Više o dr. J. Račiću i njegovu sanatoriju vidi u: Joško KOVAČIĆ, "Splitski liječnik i političar Jakša Račić", *Kulturna baština*, br. 28-29, Split, 1997., str. 257-268; Ljubomir KRALJEVIĆ i Ivan TOMASEO, "Sanatorij u Splitu", *Liječnički vjesnik*, god. 112, br. 3-4, Zagreb, 1990., str. 124-129; Milovan Antun TOMIĆ, "Sjećanje na doktora Jakšu Račića", *Ibid.*, god. 118, br. 11-12, Zagreb, 1996., str. 296-300.
[735] Usp. ZOČSD, osobnici s. Gertrude Kojaković i s. Marije Celine Bačić.
[736] Usp. ZOČSD, osobnik s. Vincence Jugović.
[737] Usp. ZOČSD, osobnik s. Serafine Vladušić.
[738] Dr. J. Račić bio je u doba Drugoga svjetskoga rata profašistički i pročetnički orijentiran, te je od veljače 1943. bio na čelu četničkoga vodstva u Splitu. Zbog toga su ga partitani ranili u atentatu 18. VIII. 1943., uslijed čega je 23. VIII. i preminuo. Usp.: J. KOVAČIĆ, "Splitski liječnik i političar Jakša Račić", str. 261-262; Alfonza KOVAČIĆ i Berislava VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga s kućom maticom u Zagrebu 1845. – 1995., II.,* Zagreb, 1998., str. 293.
[739] KKSAČ 1, dne 3. XI. 1934.
[740] Posljednje trenutke njezina ovozemnoga života časna majka Česlava Andreis opisala je sljedećim riječima: "Na 28/XII. [1940.], baš kad su sestre započele u koru Večernju, pokazala je pokojnica neki nemir i neraspoloženje. Starješica je došla k njoj, tješila je i krijepila, kad najednom opazi da se je sestra naglo promijenila u licu [te] pozove iz kora druge sestre, koje potrčaše po svećenika. Sakupljene sestre ispjevaše '*Salve Regina*'. U zadnji čas prispije Dominikanac koji podijeli umirućoj zadnje pomazanje." KKSAČ 1, dne 28. XII. 1940.
[741] KPS 1, dne 7. IX. 1944.

3. 5. Filijale sestara dominikanki utemeljene u Splitu između dvaju svjetskih ratova

Filijala u splitskoj Osamici (1922. – 1932.)[742]

DESET GODINA SLUŽBE U OSAMICI

Kroz posljednje tri godine svojega upravljanja Kongregacijom časna majka Imelda Jurić nastavila je, kao i ranije, raditi na proširenju sestrinske djelatnosti. S tim je ciljem prihvatila ponudu da dominikanke u Splitu preuzmu brigu za bolesnike u tzv. Osamici, tj. bolnici za zarazne bolesnike. S. Anđela Milinković, zamjenica vrhovne poglavarice Kongregacije, dopratila je 1. rujna 1922. prve tri sestre u Osamicu. Vijest o tome kroničarka Kongregacije je zabilježile sljedećim riječima: "1. IX. [19]22. otputovale su naše sestre u Split, da tamo dvore kužne bolesnike u lazaretu 'Osamici'. Ta je služba povjerena S. Katarini Milašić, S. Ivanici Dujmović i S. Margariti Kršinić. Pratila ih je vrhovna podnastojnica S. Anđela Milinković."[743]

Nije isključeno da je s. Česlava Andreis navedene riječi naknadno zapisala u *Kroniku* Kongregacije. Na tu pretpostavku navode nas datumi dekreta kojima se rečene tri sestre poslane na novu službu u Splitu. Dekreti s. Katarine Milašić i s. Ivanice Dujmović nose datum 30. kolovoza, a dekret s. Margarite Kršinić datum 3. listopada.[744] Očito su s. Katarina i s. Ivanica prve poslane u Osamicu, a potom im se pridružila i s. Margarita.

Splitska Osamica, bolnica za zarazne bolesnike, utemeljena je na početku 20. st. Prvo je bila smještena u jednoj privatnoj kući izvan grada, na uzvisini između Firula i Omiške ceste, odakle je 1905. premještena u kuću koja je bila vlasništvo Biskupskoga sjemeništa, a nalazila se na osamljenom mjestu u predjelu Lazarica. Do 1909. u Osamici je radilo civilno osoblje, a tada su je preuzele sestre Ančele. No početkom 1919. ustanovu preuzela je civilna upraviteljica, koja je poslije svega tri godine napustila Osamicu, pa su se gradske vlasti našle

[742] O ovoj filijali objavili smo kratki napis (I. ARMANDA, "Dominikanke u splitskoj Osamici", str. 102-103), kojega ovdje proširujemo novim podatcima.
[743] KKSAČ 1, dne 1. IX. 1922.
[744] Usp. SVU: br. 7/1922., S. Imelda Jurić s. Katarini Milašić, Korčula, 30. VIII. 1922.; br. 8/1922., S. Imelda Jurić s. Ivanici Dujmović, Korčula, 30. VIII. 1922.; br. 10/1922., S. Imelda Jurić s. Margariti Kršinić, Korčula, 3. X. 1922.

u neprilici kome povjeriti upravljanje tom bolnicom.[745] Kako smo vidjeli, ponudili su sestrama dominikankama da one preuzmu rad u Osamici, što su sestre prihvatile i 1. rujna 1922. započele sa samaritanskim radom među zaraznim bolesnicima, koji će potrajati punih deset godina. Nažalost, o radu sestara u toj ustanovi zna se vrlo malo. Plaća im je u početku iznosila 100 dinara, početkom 1924. povišena je na 200, potom iste godine na 250 dinara mjesečno,[746] a 6. travnja 1927. splitsko Općinsko upraviteljstvo uvažilo je molbu Vrhovne uprave Kongregacije od 27. prosinca prethodne godine i povećalo sestrama plaću na 450 dinara mjesečno počevši od 1. travnja 1927.[747]

Do 1923. Osamica se sastojala od centralne kamene kuće i tri drvene barake, a mogla je primiti maksimalno 24 bolesnika. U rujnu 1923., radi epidemije šarlaha, odgovorne vlasti odlučile su popraviti kuću i barake, bolje ih urediti i proširiti. Osim toga, postavljena je ograda oko Osamice, uvedena je u nju voda, električne instalacije i instalacije za grijanje, uređena je kuhinja, povećan broj kupaonica i strojeva za raskuživanje, postavljene su još dvije barake, a od inventara nabavljeno je 13 željeznih kreveta sa strunjačama, pokrivačima i ručnicima. Tako su kapaciteti Osamice povećani pa je mogla primiti do 35 bolesnika. Za najvećeg haranja šarlaha 1925. radilo je u Osamici po pet sestara dominikanki i jedan liječnik, koji je i stanovao ondje. Bolesnike se uglavnom donosilo na običnim nosiljkama i u kolicima, a iznimno za trajanja epidemije Zdravstveni odsjek za Dalmaciju privremeno je stavio Osamici na raspolaganje sanitetsko vozilo. Te godine prošlo je kroz Osamicu 170 bolesnika.[748] Iz izvještaja za 1929. vidi se da je te godine kroz Osamicu prošlo 134 bolesnika, od kojih je 14 preminulo. Od ukupnoga broja bila su 43 slučaja škrleta, 32 slučaja difterije, 26 slučajeva tifusa, a ostatak bolesnika bio je zaražen drugim bolestima, poput meningitisa, paratifusa i morbila. Bolesnike je liječio dr. Mihovil Čulić, općinski liječnik.[749]

Iz sestrinske filijale u splitskoj Osamici sačuvala su se dva starješinska izvještaja Vrhovnim zborovima Kongregacije. Prvi je 8. prosinca 1924. sastavila starješica Katarina Milašić. Posebno se osvrnula na redovničko opsluživanje te, s obzirom na posao kojim se sestre bave, kazala: "Opsluživanje je prama broju bolesnika. Kad nijesu sestre zatvorene u barakama i kad je manji broj bolesnika, izmole zajedničke molitve redovito, te primaju sv.

[745] Usp. A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 290-291.
[746] Usp.: KDKF, Fascikl *Split – Osamica*, S. Katarina Milašić s. Anđeli Milinković, Split, 8. XII. 1924.; SVU, bez br./1924., Općinsko zdravstveno-redarstveno povjereništvo Split s. Imeldi Jurić, Split, 30. I. 1924.
[747] Usp. SVU, br. 8/1927., Općinsko upraviteljstvo Split Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 6. IV. 1927.
[748] Usp. Branislav RADICA, *Novi Split*, Split, 1931., str. 257-258.
[749] Usp. "Statistika općinske osamice u g. 1929.", *Hrvatska straža*, god. 2, br. 5, Zagreb, 8. I. 1930., str. 4.

Pričest i slušaju sv. Misu svagdano. Kad je koja sestra u barakama, ona obavlja svoje redovničke molitve posebno, a lišena je sv. Pričesti i sv. Mise."[750]

Poslije nekoliko godina, 26. kolovoza 1931. starješica Josipa Karmelić u svom izvještaju za Vrhovni zbor kaže da se sestre, koliko im skrb za bolesnike dopušta, trude oko redovničkoga opsluživanja i obdržavanja redovničkih pravila, posebno glede zajedničke molitve. Posebno je istaknula požrtvovnost sestara i skrb za bolesnike kazavši: "Sve one trude se da svojim samaritanskim radom priskoče bolesti bližnjega. Žrtvuju se oko kužnih bolesnika, izlažući svoj vlastiti život za njihov spas. Premda i same bolesne trude se da pomognu jadnike i vrše svoje dužnosti."[751]

O radu sestara dominikanki u splitskoj Osamici svjedoči zahvala što ju je obitelj Ivana Derada 5. studenoga 1930. objavila u novini *Novo doba* povodom smrti svoga sina Dobroslava: "Hvala časnim sestrama Osamice koje su ga majčinskom ljubavlju njegovale, a osobito hvala časnoj sestri Rajmundi [Ivić], koja je ispunila sve naše želje."[752]

Kako je Osamica bila neprikladna za smještaj i liječenje bolesnika, gradske vlasti pobrinule su se da se u sklopu Opće javne bolnice na predjelu Firule izgradi posebni bolnički odjel za zarazne bolesnike, gdje će se potom Osamica preseliti. No upravo tada počeli su za dominikanke problemi, koji su rezultirali njihovim otpuštanjem iz Osamice. Naime, kako su u splitskoj Općoj javnoj bolnici već 60 godina radile sestre milosrdnice, a u Osamici dominikanke, gradske vlasti smatrale su da se treba odlučiti za jednu od te dvije redovničke zajednice, držeći da bi bilo nezgodno da u jednoj bolnici rade sestre iz dviju različitih redovničkih zajednica.[753] Prema jednom rukopisu milosrdnice Gabrijele Pleše, dvojbu je riješio ministar socijalne politike i narodnoga zdravlja dr. Ivan Pucelj osobno kazavši da premda dominikanke "štiti 11-godišnje pravo, to druge (milosrdnice, op. a.) štiti njihovo 60 godišnje pravo i ove moraju pobijediti".[754] Time je zapravo kazao da dominikanke, premda su kroz proteklo desetljeće požrtvovno dvorile bolesnike u Osamici, ipak moraju napustiti tu službu i povući se pred milosrdnicama, koje već 60 godina rade u gradskoj bolnici.

Nastojeći preduhitriti takvu odluku, časna majka Anđela Milinković uputila je 2. svibnja 1932. molbu ministru socijalne politike i narodnoga zdravlja, kojom traži da se njezine sestre zaposli pri odjeljenju za zarazne bolesnike u novoj državnoj bolnici u Splitu.[755]

---

[750] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Osamica*, S. Katarina Milašić s. Anđeli Milinković, Split, 8. XII. 1924.
[751] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Osamica*, S. Josipa Karmelić Vrhovnome zboru, Split, 26. VII. 1931.
[752] "Javna zahvala", *Novo doba*, god. 13, br. 257, Split, 5. XI. 1930., str. 4.
[753] Usp. A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 291.
[754] Citirano prema: A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 291.
[755] Usp. SVU, br. 14/1932., Banska uprava Primorske banovine u Splitu Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 30. VI. 1932.

No Banska uprava Primorske banovine u Splitu javila joj je 10. lipnja 1932. "da je gospodin Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja, aktom S. br. 7731 od 1. juna 1932., odredio, da pri odeljenju za zarazne bolesti, nove državne bolnice u Splitu, budu namještene sestre milosrdnice družbe Sv. Vinka Paulskog."[756]

Sukladno neumoljivom ministrovu stavu, 1. srpnja 1932. izvršena je primopredaja službe u Osamici. Posljednja dominikanska starješica Josipa Karmelić tog je dana sa sestrama Štefanijom Karmelić, Rajmundom Ivić i Bogoljubom Stančić dočekala milosrdnice Oliveriju Jezerinac i Terenciju Servov, te im predala službu u Osamici. Kako same milosrdnice svjedoče, dominikanke su ih tom prigodom lijepo primile i pri odlasku im mirno rekle: "Eto, časne sestre, možda ćete vi imati više sreće nego što smo mi imale."[757]

DOMINIKANKE KOJE SU DJELOVALE U OSAMICI

Za desetogodišnje službe u splitskoj se Osamici izmijenilo više sestara dominikanki. Ovdje donosimo podatke o njima, uz napomenu da su, zbog nedostatka pisanih izvora, neki podatci nepotpuni, a neki i nepoznati. Osim toga, moguće je da je, osim onih koje ovdje navodimo, još koja dominikanka bila na službi u Osamici, ali to nigdje nije ostalo zabilježeno.

S. Katarina Milašić u Osamicu je poslana 30. kolovoza 1922. kao prva starješica novoutemeljene filijale.[758] Na toj službi zadržala se do 4. prosinca 1929., kad je premještena u novoutemeljenu filijalu u zagrebačkom Domu milosrđa.[759] Zajedno s prvom starješicom, u Osamicu je 30. kolovoza 1922. iz Korčule stigla s. Ivanica Dujmović,[760] koja se tu zadržala do 31. svibnja 1925., kad je premještena u novoutemeljenu filijalu u splitskoj Pučkoj kuhinji.[761] Spomenutim dvjema se 3. listopada 1922. pridružila s. Margarita Kršinić,[762] koja je ostala u Osamici do premještaja u filijalu pri splitskoj Pučkoj kuhinji 1925.[763]

Vjerojatno nedugo nakon što je 2. listopada 1922. položila prve zavjete, u Osamicu je stigla s. Benedikta Kovačić. Ona je 6. prosinca 1924. premještena u šibensku pučku kuhinju

[756] Usp. SVU, br. 14/1932., Banska uprava Primorske banovine u Splitu Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 10. VI. 1932.
[757] Citirano prema: A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 291.
[758] Usp. SVU, br. 7/1922., S. Imelda Jurić s. Katarini Milašić, Korčula 30. VIII. 1922.
[759] Usp. KKSAČ 1, dne 4. XII. 1929.
[760] Usp. SVU, br. 8/1922., S. Imelda Jurić s. Ivanici Dujmović, Korčula, 30. VIII. 1922.
[761] Usp. DPS 1, Dosje *s. Ivanica Dujmović*, Osobnik.
[762] Usp. SVU, br. 10/1922., S. Imelda Jurić s. Margariti Kršinić, Korčula, 3. X. 1922.
[763] Usp. ZOČSD, osobnik s. Margarite Kršinić.

Bažanu,[764] a najkasnije 1925. u Osamicu je došla s. Rajmunda Ivić,[765] koja je tu ostala do otpuštanja sestara iz Osamice 1. srpnja 1932.[766]

Za s. Henriku Sambrailo nismo utvrdili točan datum dolaska u Osamicu, no to se svakako nije zbilo prije 11. srpnja 1923., kad joj je u samostanu sv. Martina povjerena služba potpriore.[767] Tek nakon toga, vjerojatno u drugoj polovici 1923., prešla je u Osamicu i ostala u njoj do 17. veljače 1924., kad je i ona premještena u šibensku Bažanu.[768] Umjesto nje, istoga je dana iz Korčule u Osamicu premještena s. Augustina Tanasković,[769] koja se tu vjerojatno zadržala do premještaja u Velu Luku 17. kolovoza 1928.[770]

S. Gertruda Munitić u Osamicu je vjerojatno došla odmah nakon što je 21. svibnja 1925. položila prve zavjete, a ostala je najkasnije do otpuštanja iz Kongregacije na početku rujna 1927.[771] Za s. Štefaniju Karmelić nismo utvrdili datum dolaska u Osamicu. Vjerojatno je došla nedugo nakon što je 8. svibnja 1928. položila prve zavjete, a ostala je do otpuštanja sestara iz Osamice.[772] Njezina sumještanka i prezimenjakinja, s. Josipa Karmelić u Osamicu je došla 15. siječnja 1930. kako bi preuzela službu starješice.[773] Kao posljednja starješica, u Osamici je ostala do otpuštanja sestara. Dana 1. studenoga 1929. premještena je u Osamicu s. Pia Budrović, koja se zadržala ondje do premještaja u Zagreb 26. srpnja 1930.[774] Među posljednjim četirima sestrama koje su radile u Osamici bila je i s. Bogoljuba Stančić, poznatija kao *sestra Domina*. Ne zna se kad je došla u Osamicu, ali svakako nakon polaganja prvih zavjeta 4. kolovoza 1930. Možda je upravo Osamica bila prva postaja njezina redovničkoga služenja, a u njoj se zadržala do otpuštanja sestara.[775]

Kroz deset godina prisutnosti sestara dominikanki u splitskoj Osamici, na službi starješice, koja je prema ondašnjim sestrinskim konstitucijama nosila naslov vikarije, izmijenile su se samo dvije sestre. Prva vikarija bila je s. Katarina Milašić. Ona je tu službu

---

[764] Usp. SVU, br. 24/1924., S. Anđela Milinković s. Benedikti Kovačić, Korčula, 6. XII. 1924.
[765] Šematizam Splitsko-makarske biskupije tiskan sredinom 1925. navodi je među sestrama u *Osamici*. Usp. *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXXV*., Spalati, 1925., str. 148. Tu na str. 169 pogrešno piše da je rođena 5. X. 1890. u Miljevcima.
[766] Usp.: SVU, br. 14/1932., Opština splitska s. Rajmundi Ivić, Split, 31. V. 1932.; ASK, *Ljetopis Samostana Sv. Katarine D. M. Oo. Dominikanaca u Splitu od god. 1924 – 31/7 1932*., dne 30. VI. 1932., str. 188.
[767] Usp. ZSVV 1, dne 11. VII. 1923.
[768] Usp. SVU, br. 1/1924., S. Imelda Jurić s. Henrici Sambrailo, Korčula, 17. II. 1924.
[769] Usp. SVU, br. 10/1924., S. Imelda Jurić s. Augustini Tanasković, Korčula, 17. II. 1924.
[770] Usp. ZSVV 1, dne 9. I. 1929.
[771] Usp. *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXXV*., str. 148.
[772] Usp. ASK, *Ljetopis Samostana Sv. Katarine D. M. Oo. Dominikanaca u Splitu od god. 1924 – 31/7 1932*., dne 30. VI. 1932., str. 188.
[773] Usp. ZSVV 1, dne 15. I. 1930.
[774] Usp.: PSVU, br. 26 od 26. VII. 1930.; ZOČSD, osobnik s. Pije Budrović.
[775] Usp. ASK, *Ljetopis Samostana Sv. Katarine D. M. Oo. Dominikanaca u Splitu od god. 1924 – 31/7 1932*., dne 30. VI. 1932., str. 188.

vršila od utemeljenja filijale 30. kolovoza 1922.[776] do 4. prosinca 1929., kad je otputovala u Zagreb.[777] Poslije jednog mjeseca, starješinsku službu u Osamici preuzela je s. Josipa Karmelić,[778] koja ju je vršila do otpuštanja sestara iz Osamice.[779]

Potrebno je napomenuti da je mandat vikarije filijalnih kuća i zajednica prema ondašnjim sestrinskim konstitucijama trajao jednu, a ne tri godine, koliko danas redovito traje mandat starješica u filijalama. Sukladno tome, u Osamici je *odrađeno* devet starješinskih mandata, s time da su prvi i posljednji mandat trajali duže od jedne godine. Sedam mandata *odradila* je prva vikarija Katarina Milašić, a dva s. Josipa Karmelić. Dok se za oba mandata s. Josipe Karmelić zna točan datum imenovanja, kod s. Katarine Milašić poznati su datumi za šest imenovanja, a za jednoga nema sačuvanih izvora. Ipak je neupitno da je bila imenovana vikarijom i taj put, jer se to može posredno utvrditi, na temelju izvornih podataka o sljedećem imenovanju.

Dječje zabavište sv. Josipa i kapucinski samostan na Pojišanu (1923. – 1954.)

OD UTEMELJENJA FILIJALE DO KRAJA DRUGOGA SVJETSKOGA RATA (1923. – 1945.)

U doba Prvoga svjetskog rata i nakon njegova završetka socijalno stanje Splita, kao i drugih hrvatskih gradova, znatno se izmijenilo. Tisuće siromašnih roditelja bili su primorani raditi teške poslove, dok su im djeca ostajala sama i bez nadzora, često prepuštena štetnom utjecaju ulice. U takvim okolnostima vlasti su shvatile da je potrebno povećati broj dječjih obdaništa i zabavišta, osobito za djecu od četiri do sedam godina starosti. Od sredine dvadesetih godina prošloga stoljeća na tome su radile i splitske gradske vlasti. Vođenje jednoga vrtića kojega su odlučili otvoriti, splitski gradski oci ponudili su sestrama dominikankama. Kongregacija je prihvatila ponudu, pa je časna majka Imelda Jurić 26. prosinca 1922. doputovala u Split srediti sve potrebno za otvaranje nove filijale. Pritom joj je veliku poteškoću predstavljalo pronalaženja stana za sestre koje bi vodile vrtić. Uspjevši prevladati sve poteškoće, časna majka je 10. ožujka 1923. osobno dopratila u Split sestre

[776] Usp. SVU, br. 7/1922., S. Imelda Jurić s. Katarini Milašić, Korčula 30. VIII. 1922.
[777] Usp. KKSAČ 1, dne 4. XII. 1929.
[778] Usp.: PSVU, br. 4/1930. od 26. I. 1930.; ZSVV 1, dne 15. I. 1930.
[779] Usp. ZSVV 1, dne 27. VIII. 1932.

Hijacintu Hrdalo i Akvinatu Benussi, koje su preuzele novootvoreno Dječje zabavište.[780] Ono se nalazilo u kući blizu crkve Gospe od Pojišana, u Viškoj ulici, a za njegova nebeskoga zaštitnika izabran je sv. Josip.[781]

Prvom starješicom nove filijale imenovana je s. Hijacinta Hrdalo,[782] koja je tu službu vršila do 17. veljače 1924. kad je starješicom imenovana s. Imelda Sladović.[783] Upravo s. Imelda Sladović, koja je tada došla u Split, i već spomenuta s. Akvinata Benussi, koja se ondje nalazila od otvaranja filijale, djelovale su duže od svih drugih sestara u toj filijali, do njezina zatvaranja 1954. godine.

U Dječje zabavište sv. Josipa primala su se uglavnom djeca siromašnih roditelja iz gradskih predjela Lučac, Bačvice i Pojišan, pri čemu je splitska Općina djelomično pokrivala troškove najma prostorija i davala plaću sestrama. Djeca su u zabavišti boravila od 8 do 12 i od 15 do 18 sati. Osim što su čuvale djecu predškolske dobi, dominikanke su pomagale školskoj djeci pripremiti se za školu i poučavale su djevojčice u ručnim radovima.[784]

U prosincu 1924. starješica Imelda Sladović obavijestila je Vrhovnu upravu Kongregacije da se u zajednici nalaze tri sestre, od kojih su dvije sušićave, a samo jedna je zdrava. Potonja svakodnevno ide na svetu misu, "dok dvije Sestre bolesne rijetko kada samo kad je izvanredno lijepo vrijeme". Propisane molitve uglavnom "obavlja svaka za sebe." Prihodi zajednice dolaze od plaća sestara odgojiteljica, ali im to nije dovoljno za uzdržavanje, jer se mnogo troši na bolesne sestre.[785]

Budući da je mandat starješica filijalnih kuća u Kongregaciji u to doba trajao jednu godinu, očito je s. Imeldi Sladović više puta uzastopce povjereno starješinstvo u Dječjem zabavištu sv. Josipa. Nažalost, nismo pronašli podatke o svim imenovanjima. Spisi Vrhovne uprave Kongregacije i zapisnici sjednica Vrhovnoga vijeća bilježe da je imenovana starješicom 17. veljače 1924., 6. siječnja 1927. i 1. veljače 1931.[786] No, ovoga puta vršila je tu službu samo do početka rujna te godine.[787] Prethodno je 14. kolovoza 1931. u izvještaju za

---

[780] Usp. KKSAČ 1, dne 26. XII. 1922. i 10. III. 1923.
[781] Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 186.
[782] Premda nismo pronašli dokument o imenovanju s. H. Hrdalo starješicom u Dječjem zabavištu sv. Josipa, ipak ne treba sumnjati da je ona bila prva starješica te zajednice jer se osim nje u zajednici na početku nalazila još samo s. A. Benusi koja, budući da još nije bila položila doživotne zavjete, nije ni mogla biti starješica.
[783] Usp. SVU, br. 3/1924., S. Imelda Jurić s. Imeldi Sladović, Korčula, 17. II. 1924. Promjenu na čelu filijale vjerojatno se može povezati s činjenicom da je dotadašnja starješica H. Hrdalo, nekoliko mjeseci nakon predaje starješinske službe, 22. V. 1924. napustila Kongregaciju. Usp. KKSAČ 1, dne 22. V. 1924.
[784] Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 186.
[785] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Dječje zabavište sv. Josipa*, S. Imelda Sladović s. Anđeli Milinković, Split, 9. XII. 1924.
[786] Usp.: SVU, br. 3/1924., S. Imelda Jurić s. Imeldi Sladović, Korčula, 17. II. 1924.; ZSVV 1, dne 6. I. 1927. i 1. II. 1931.
[787] Usp. ZSVV 1, dne 9. IX. 1931. Tog dana novom starješicom je imenovana s. A. Benussi.

Vrhovni zbor Kongregacije napisala da u zajednici žive samo ona i s. Akvinata Benussi, koja je bolesna i slaba, pa stoga "samo uz veliku njegu može da vrši svoju dužnost u školi (tj. u dječjem vrtiću, op. a.)." Inače, zajednička molitva i propisano obdržavanje tišine točno se izvršavaju.[788]

Poslije nekoliko godina, 1938. s. Akvinata Benussi u izvještaju za Vrhovni zbor piše: "U ovoj kući, premda su samo dvije sestre, vrše se propisane molitve i u odredjeno vrijeme, a tako isto strogo se opslužuje duboki muk kao i obični, pa i muk na svim propisanim mjestima. Zdravstveno stanje sestara je srednje. S. Akvinata Benussi je slaba, pa samo uz veliku njegu može da vrši svoju dužnost u školi."[789]

Nakon što je s. Imelda Sladović više od sedam godina upravljala Dječjim zabavištem sv. Josipa, Vrhovno vijeće je 9. rujna 1931. novom starješicom imenovalo s. Akvinatu Benussi.[790] Ona je u toj službi potvrđena još dva puta uzastopce: 6. ožujka 1932. i 1. ožujka 1933., kad joj je povjeren trogodišnji mandat.[791] Vjerojatno je s. Akvinata vršila službu starješice do 1936., kad je starješicom ponovno imenovana s. Imelda Sladović.[792] Na službi se zadržala do 30. kolovoza 1938., kad je starješicom ponovno imenovana s. Akvinata Benussi.[793] Poslije tri godine, najkasnije potkraj 1941., starješinstvo je ponovno povjereno s. Imeldi Sladović.[794]

Uzastopno smjenjivanje sestara Imelde Sladović i Akvinate Benussi na službi starješice nedvojbeno je uvjetovala činjenica da su uglavnom njih dvije same boravile u toj filijali. Početkom 1925. došla je u filijalu s. Sibilina Baničević[795] i ostala do premještaja u Velu Luku 17. kolovoza 1928.[796] U prosincu 1939. pridružila se pojišanskoj zajednici s. Vicenca Jugović,[797] koja se zadržala u njoj do premještaja na službu priore u samostanu sv.

---

[788] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Dječje zabavište sv. Josipa*, S. Imelda Sladović Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 14. VIII. 1931.
[789] KDKF, Fascikl *Split – Dječje zabavište sv. Josipa*, S. Akvinata Benussi Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 27. VII. 1938.
[790] Usp. ZSVV 1, dne 9. IX. 1931.
[791] Usp. ZSVV 1, dne 6. III. 1932. i 1. III. 1933.
[792] Usp. SVU, bez. br. 1938. *Broj i naziv kuća Kongregacije sv. Anđela čuvara ss. Dominikanka*. Korčula, 24. I. 1938.
[793] Usp. ZSVV 1, 30. VIII. 1938.
[794] Usp. "Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941 Ecclesiam Catholicam Gubernante Pio Papa XII.", *List Biskupije splitsko makarske*, god. 63, br. 4-12, Split, 1941., str. 66.
[795] Usp. PSVU, br. 1/1925., bez datuma, na početku 1925.
[796] Usp. KKSAČ 1, dne 17. VIII. 1928.
[797] Usp. ZOČSD, osobnik s. Vincence Jugović.

Martina 15. kolovoza 1941.[798] Od 1939. do 1943. djelovala je u ovoj filijali s. Margarita Kršinić,[799] a 1942. došla je s. Tomislava Bokan i ostala do premještaja u Viganj 1943.[800]

Rijetki i škrti izvori o pojišanskom vrtiću ne omogućavaju detaljnu analizu njegova rada, pa čak ni okvirnoga govora o djelovanju sestara dominikanki u toj ustanovi. Zna se da je u vrtiću potkraj 1928. dnevno boravilo oko 80 djece[801] i da su dominikanke s tom djecom redovito priređivale izložbe njihovih ručnih radova. Jedna takva izložba otvorena je 28. lipnja 1934., a zbog velikog interesa javnosti potrajala je do 8. srpnja.[802] *Novo doba* o izložbi kratko piše: "Na izložbi sa svojim radovima učestvuju i djevojčice i dječaci, koji su u prošloj godini posjećivali zabavište. Radnje su vrlo ukusno i lijepo izradjene, te izazivaju pažnju svih posjetilaca, a veselje samih izlagača. Čč. sestrama priznanje na ovako uspjeloj priredbi."[803]

Takve izložbe vjerojatno su se održavale i ranijih godina, a nastavile su se održavati i kasnije. Najavljujući otvaranje jedne takve izložbe za 27. lipnja 1936., *Novo doba* piše: "Svake su godine dječica iznenadila i razveselila svoje roditelje svojim prekrasnim i korisnim radovima, pa će i ove godine."[804]

Pošto su već desetak godina u državnim prostorima vodile dječje zabavište na Pojišanu, dominikanke su željele kupiti zemljište blizu kapucinskoga samostana i na njemu sagraditi samostan u kojemu bi nastavile s radom. U nedostatku novca nisu se mogle u to upustiti, pa ih je ražalostila vijest da je utemeljiteljica Družbe sestara Kćeri milosrđa, današnja blaženica Marija Propetog Isusa Petković,[805] u veljači 1934. unajmila kuću u blizini njihova Dječjega zabavišta sv. Josipa i 19. ožujka otvorila Zavod sv. Josipa sa sirotištem i obdaništem.[806] Dominikanke su se tako našle u teškom položaju jer nisu imale novca za kupnju zemljišta i gradnju samostana, a alternativa im je bila napuštanje Pojišana i vrtića kojega su ondje vodile. Časna majka Anđela Milinković pričala je o tome Tončici Pavisić, koja joj je odmah ponudila 29.000 dinara i obećala još pomoći kad počne gradnja. Oduševljenu reakciju časne majke Anđele Milinković, ali i svoju, slikovito je u kronici

---

[798] Usp. ZSVV 1, dne 15. VIII. 1941.
[799] Usp. ZOČSD, osobnik s. Margarite Kršinić.
[800] U osobniku s. T. Bokan piše da je 1942. premještena u Viganj (DPS 1, Dosje *S. Tomislava Bokan*, Osobnik), no iz druge literature vidi se da je prethodno boravila u Dječjem zabavištu sv. Josipa u Splitu. Usp. "Benussi (Marija) s. Aquinata 1894 – 1975.", AM, god. 4, br. 1, Korčula, 1975., str. 5.
[801] Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 186.
[802] Usp.: "Izložba radova dječjeg zabavišta ČČSS Dominikanki", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 87, Split, 2. VII. 1934., str. 6; "Izložba zabavišta na Pojišanu", *Novo doba*, god. 17, br. 153, Split, 2. VII. 1934., str. 6.
[803] "Izložba zabavišta na Pojišanu", str. 6.
[804] "Dvije izložbe na Pojišanu", *Novo doba*, god. 19, br. 117, Split, 26. VI. 1936., str. 3.
[805] Bl. Marija Propetog Isusa Petković (Blato na Korčuli, 1892. – Rim, 1966.) utemeljila je 1920. Družbu Kćeri milosrđa Trećega reda sv. Franje, kojoj je bila vrhovna poglavarica do 1961. Proglašena je blaženom 2003. O njoj postoji brojna literatura, a ovdje upućujem na: Atanazije MATANIĆ, *U znaku ljubavi*, Zagreb, ^{2}1999.
[806] Usp. Marija Propetog Isusa PETKOVIĆ, *Sve za Isusa. Autobiografija i duhovni zapisi*, Split, 2003., str. 199.

Kongregacije opisala njezina vrhovna tajnica, s. Česlava Andreis: "Ko da opiše ganuće i harnost č. Majke i njene tajnice? Sa suzom u oku pohrliše u kapelu, padoše na koljena, da se od srca zahvale dragoj Majci Božjoj. – Sad su nastavile sakupljanjem, dok ne nađoše konačno potrebitu svotu i platiše zemljište veliko 713 m^2."[807]

U listopadu 1934. dominikanke su uspjele kupiti još jedno zemljište na Pojišanu veličine 753 m^2.[808] Tu je časna majka Anđela Milinković planirala podignuti veliki samostan,[809] ali do toga zbog ekonomske krize i zbog Drugoga svjetskoga rata nije došlo. Poslije tridesetak godina, s. Vjekoslava Poljanić u kronici samostana sv. Martina zapisala je kako je sreća da sestre nisu ništa izgradile na Pojišanu jer je u ratnim godinama baš na sred njihova zemljišta pala velika bomba i iskopala ogromnu rupu. Dakle, da su sestre išta tu izgradile, za što bi nedvojbeno uložile mnogo novca, u ratu bi im sve bilo srušeno. Poslije rata dominikanke su na tom zemlju sijale pšenicu, dok im vojska nije potkraj pedesetih godina prošloga stoljeća, bez da ih je obavijestila, zauzela njihovo zemljište s namjerom da na njemu izgradi stambenu zgradu za svoje pripadnike.[810] Kad su to doznale, dominikanke su 31. listopada 1959. tražile pismeno objašnjenje uz napomenu kako svoje zemljište žele prodati.[811] Odgovoreno im je da je podnijet prijedlog za nacionalizaciju njihova zemljišta,[812] a 26. studenoga 1959. donijeto je rješenje kojim se rečeno zemljište oduzima sestrama dominikankama, jer će se na njemu graditi stambena zgrada za članove jugoslavenske vojske. Dominikankama je ostavljen "prikladan rok" od svega tri dana da poberu usjeve sa svoga zemljišta, nakon čega prestaju biti njegove vlasnice. Napominje se da se dominikanke mogu žaliti na rješenje, ali to ne može odgoditi njegovu provedbu.[813] Ovo rješenje dominikanke je jako pogodilo, što svjedoči s. Vjekoslava Poljanić i dodaje: "To smo [zemljište] čuvale i nadale se da ćemo s vremenom štogod podignuti u Splitu. Opstojimo tu već 700 god. a nemamo jedne pristojne kuće."[814]

S. Ivanica Dujmović, priora samostana sv. Martina, pokušala je u svibnju 1960. ishoditi drugačije rješenje, kojim bi dominikanke u zamjenu za svoje zemljište na Pojišanu dobile drugo zemljište, makar izvan Splita.[815] Kako vlasti na njezinu molbu nisu reagirale,

---

[807] KKSAČ 1, dne 28. II. 1934.
[808] Usp. KKSAČ 1, dne 2. X. 1934.
[809] Usp. KVZK, Fascikl *Vrhovni zbor iz 1938.*, *Izvještaj Vrhovne nastojnice S. Andjele Milinković o radu, zdravlju i napretku Sestara u Kongregaciji sv. Andjela Čuvara u Jugoslaviji.* Korčula, 27. VIII. 1938.
[810] Usp. KSM 1, bez datuma, podnaslov *O zemlji u Pojišanu*.
[811] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, S. Ivanica Dujmović Vojnoj Pošti 7345-35, Split, 31. X. 1959.
[812] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, Drago Vidiček samostanu sv. Martina, Split, 6. XI. 1959.
[813] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, *Rješenje*, Split, 26. XI. 1959.
[814] KSM 1, bez datuma, podnaslov *O zemlji u Pojišanu*.
[815] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, S. Ivanica Dujmović Narodnom odboru Općine Split, Split, 10. V. 1960.

ona ih je u srpnju 1962. podsjetila da još čeka odgovor i izrazila nadu da će biti pozitivan.[816] No, nade su propale 19. ožujka 1963. kad su komunističke vlasti donijele novo, izvršno rješenje kojim je potvrđena odluka o oduzimanju zemljišta, za koje je dominikankama određena naknada od 643.680 dinara. Žalba protiv ovoga rješenja nije bila dopuštena.[817] Osvrćući se na tu nepravednu odluku, s. Vjekoslava Poljanić napominje da odmjerena cijena nije bila ni približna stvarnoj vrijednosti zemljišta i dodaje: "… sa suzama u očima primili smo [isplatu], bolje, bili smo prisiljeni na taj pristanak."[818]

OD KRAJA DRUGOGA SVJETSKOGA RATA DO ZATVARANJA FILIJALE (1945. – 1954.)

Sudbinu pojišanskoga vrtića i njegove posljednje dane nije moguće do kraja rasvijetliti. Vjerojatno je prestalo djelovati u ratnim godinama, ali nije uključeno da su dominikanke poslije rata ponovno počele primati djecu na čuvanje. Ovu pretpostavku temeljimo na podatku da je s. Beninja Mekjavić pomagala u pojišanskom zabavištu 1946/47. godine.[819] Čini se da su komunističke vlasti upravo 1947. dokinule sestrinsko dječje zabavište na Pojišanu, jer je s. Akvinata Benussi u izvještaju za Vrhovni zbor Kongregacije koji se imao održati u kolovozu te godine napisala da su sestre ranije vodile na Pojišanu dječje zabavište, ali im ga je "državna vlast oduzela".[820]

I nakon što su im komunističke vlasti zatvorile dječje zabavište, dominikanke su ostale u kući u kojoj je ono djelovalo, ali su ih vlasti 2. veljače 1949. iz nje izbacile. Dokaz za to nalazi se u *Kronici* Kongregacije, gdje pod tim datumom stoji zapisano: "Naše sestre u Splitu na Poišanu morale su kroz 24 sata isprazniti dosadašnji stan, po naređenju narodnih vlasti. Oci Kapucini su im ustupili u svome samostanu jednu sobu sa nuzprostorijama. Za sada će ostati u tome stanu, jer drugoga ne mogu naći, jer je to i želja Preuzvišenog Biskupa Bonefačića. Sestre rede crkvu ocima kapucinima i vode crkveno pjevanje."[821]

Napomenuti nam je da su dominikanke i prije doseljenja u kapucinski samostan prihvatile brigu za njihovu samostansku crkvu i vođenje crkvenoga pjevanja, koje je još 1943.

---

[816] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, S. Ivanica Dujmović Narodnom odboru Općine Split, Split, 14. VII. 1962.
[817] Usp. ASM, Fascikl *Zemljište Poišan*, *Rješenje o naknadi*, Split, 19. III. 1963.
[818] KSM 1, bez datuma, podnaslov *Povijest kuće na Škrapama*.
[819] Usp. ZOČSD, osobnik s. Beninje Mekjavić.
[820] KDKF, Fascikl *Split – Dječje zabavište sv. Josipa*, S. Akvinata Benussi Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, bez datuma 1947.
[821] KKSAČ 2, dne 2. II. 1949.

preuzela s. Akvinata Benussi.[822] Taj angažman s dominikankama nedvojbeno je dogovorio gvardijan Grga Pašalić, kojega je u kolovozu 1944. na toj službi zamijenio fra Pavao Ivakić. On je već bio gvardijan pojišanskoga samostana do premještaja u Osijek 1941. U Split se vratio 3. svibnja 1944. kako bi preuzeo službu prvoga župnika novoosnovane župe Gospe od Pojišana. Župa je ustanovljena 28. svibnja, a fra Pavlu je u kolovozu te godine povjerena i služba gvardijana. No, na tim se službama nije dugo zadržao. Službenici komunističkoga Odjeljenja za zaštitu naroda (OZNA) došli su 12. ožujka 1945. oko ponoći u kapucinski samostan i uhitila fra Pavla zbog lažne optužbe da je "umnožavao i širio letke protiv postojećem režimu." Bio je u zatvoru malo dulje od dva mjeseca, a potom je, bez suđenja i presude, 26. svibnja 1945. strijeljan na gradskom groblju Lovrincu. Njegova majka Marija Ivakić raspitivala se o svom sinu i pokušavala saznati gdje i kako je završio, ali uzalud. Došla je u Split, gdje su je kapucini srdačno primili u samostan, a dominikanke su joj u svemu bile pri ruci. No, o svom nestalom sinu ipak nije mogla ništa saznati, pa čak ni gdje mu je tijelo pokopano na Lovrincu.[823]

Starješica pojišanske filijale bila je još od 1941. s. Imelda Sladović. Vjerojatno je 1944. potvrđena u službu, koja joj je 31. kolovoza 1947. ponovno povjerena,[824] pa se zadržala na njoj do 25. listopada 1950., kad je na Pojišan za starješicu poslana s. Augustina Tanasković.[825] No, sestre Imelda Sladović i Akvinata Benussi teško su se mirile s činjenicom da im je nadređena ta mlađa sestra i uopće s činjenicom da starješica nije jedna od njih dvije. Zbog toga je došlo do nesuglasica pa je Vrhovno vijeće 27. veljače 1951. premjestilo s. Augustinu na službu starješice u Žrnovu, a sestrama Imeldi i Akvinati u ožujku 1951. javilo je da im neće biti poslana nova sestra, nego će biti same na Pojišanu. Ujedno je starješicom ponovno imenovana s. Imelda Sladović.[826] Posljednji put joj je ta služba povjerena 13. travnja 1953.[827] pa ju je vršila do povlačenja sestara iz kapucinskoga samostana.

U međuvremenu je 1945. na Pojišan došla mlada s. Ivana Perkov, koja je ostala sa sestrama Imeldom i Akvinatom do premještaja u samostan sv. Martina 1948.[828] Za godine provedene na Pojišanu poslije je znala kazati da su bile među najtežima u njezinu životu. Opisujući što je ondje radila i kako je živjela, s. Ivana pripovijeda: "Čuvala sam ovce i koze,

---

[822] Usp. ZOČSD, osobnik s. Akvinate Benussi.
[823] Više o fra Pavlu Ivakiću (Drenovci kraj Županje, 1909. – Split, 1945.) vidi u: Zlatko Josip ŠAFARIĆ, *Fra Pavao Ivakić – splitski mučenik*, Split, 1995.
[824] Usp. ZSVV 1, dne 31. VIII. 1947.
[825] Usp. ZSVV 1, dne 25. X. 1950.
[826] Usp.: SVU, br. 15/1951., Vrhovno vijeće Kongregacije sestrama Imeldi Sladović i Akvinati Benussi, Korčula, ožujak 1951.; ZSVV 1, dne 27. II. 1951.
[827] Usp. ZSVV 1, dne 13. IV. 1953.
[828] Usp. DPS 1, Dosje *S. Ivana Perkov*, Osobnik.

obrađivala vrt i radila sve druge poslove. Kad bi imali više povrća poslali smo u Korčulu. Tu mi je bilo jako teško. Cijeli dan sam radila. Često sam bila i gladna. Njiva je bila velika, sama sam to morala obrađivati. Svi koji su me gledali, i svećenici, sažaljevali su me. Samo Božjom milošću sam ustrajala. Bilo je suza da sam mogla natopiti cijelu njivu. Da nisam imala vjeru ne bi se mogla toliko žrtvovati i mučiti niti za rođenu majku. Osim toga, nisam imala s kim porazgovoriti, nikome se potužiti. One dvije [sestre] su bile starije. Bile su mi to jako teške godine. Jednom su me došli posjetiti brat i sestra i donijeli nam svega. Kad su me vidjeli tako slabu, poderanu i prljavu, rekli su da će reći roditeljima da dođu po mene. Opirala sam se, nisam se dala pokolebati. (…) Jednom je došla na objed k nama s. Anđelika Prizmić. Pitala me kako sam, pa sam joj rekla sve. Ona je to sigurno prenijela č. majci, jer je odmah poslala u zamjenu s. Mariju Karmen [Klarić]. Kad je ova vidjela što je čeka, pitala me kako dugo sam ja tu bila. Rekla sam joj, četiri godine, a ona odmah doda: 'Neka budu sretne ako im ja budem četiri mjeseca.'"[829]

Arhivska vrela otkrivaju da se s. Marija Karmen Klarić na Pojišanu bavila vrtlarstvom od 10. lipnja do 12. prosinca 1949.,[830] a s. Klaudija Slavodić, koja je kao kuharica došla na Pojišan 27. ožujka 1949., vratila se 20. listopada 1950., na molbu braće dominikanaca, u njihov samostan u Dubrovniku.[831]

Čudno je što starješinski izvještaj o pojišanskoj filijali za Vrhovni zbor 1947. nije napisala starješica Imelda Sladović, nego s. Akvinata Benussi. U zajednici su tada bile četiri sestre, od kojih su dvije primale mirovinu u iznosu od 4000 dinara mjesečno. S. Akvinata podsjeća da su sestre ranije vodile dječje zabavište, ali im ga je "državna vlast oduzela" Sada obrađuju malo gospodarstvo, rede crkvu Gospe od Pojišana i vode u njoj pjevanje, a bave se i ručnim radom "za osobe, koje to naruče". Sve su dobroga zdravlja, a u njihovoj se zajednici oporavila i s. Egidija Tomasović, koja je k njima došla "kao rekovalescent." Molitva i redovničko opsluživanje bili su na visini, a sestre su se dobro slagale pa "zato ne trpi sestrinska ljubav u ničemu."[832]

Premda je Vrhovno vijeće u ožujku 1951. javilo sestrama Imeldi i Akvinati da će ubuduće same boraviti na Pojišanu,[833] shvaćajući ipak da te dvije sestre zbog svojih godina i zdravstvenih problema ne mogu same voditi sve poslove u filijali, časna majka Česlava

[829] Slavka SENTE, "Da se bolje upoznamo", sa s. Ivanom Perkov razgovarala s. S. Sente, AM, god. 30, br, 2, Zagreb, 2011., str. 52.
[830] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Karmen Klarić.
[831] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 241.
[832] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Dječje zabavište sv. Josipa*, S. Akvinata Benussi Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, bez datuma 1947.
[833] Usp.: SVU, br. 15/1951., Vrhovno vijeće Kongregacije sestrama Imeldi Sladović i Akvinati Benussi, Korčula, ožujak 1951.; ZSVV 1, dne 27. II. 1951.

Andreis poslala je 3. ožujka 1951. s. Tomislavu Bokan u samostan sv. Martina, uz napomenu da od tamo svakodnevno odlazi na Pojišan pomagati sestrama i kuhati kapucinima. Časna majka poručila joj je neka, ovisno o mogućnostima, što više bude sa sestrama u samostanu sv. Martina, neka s njima obavlja zajedničku molitvu, daje im svoju plaću i spava uvijek u tom samostanu.[834] No, s. Tomislava je 1952. premještena u Lastovo, pa su s. Imelda i s. Akvinata ponovno ostale same.[835] Potkraj 1953. pridružila im se s. Vincenca Jugović iz dokinute čiovske filijale,[836] ali je već 10. svibnja 1954. premještena u Virje.[837]

Nakon odlaska s. Vincence Jugović, sestre Imelda i Akvinata ponovno su ostale same. S. Imelda je uređivala pojišansku crkvu, a s. Akvinata je svirala u njoj. Kapucinski provincijal Alojzije Novak[838] pisao je 7. srpnja 1954. časnoj majci Anđeli Milinković da su te dvije sestre "kroz mnogo godina činile vanredno velike usluge crkvi Gospe od Pojišana", što on i njegova subraća sa zahvalnošću priznaju i cijene, pa mu je tim teže što mora zamoliti časnu majku da povuče te dvije sestre iz njihova samostana na Pojišanu. Razlog je taj što je samostan, u nedostatku časne braće, prisiljen potražiti pomoć redovnica i za vođenje kuhinje. Provincijal Novak kaže da bi bio najsretniji kad bi mu časna majka poslala neku sestru za kuharicu, ali zna da to nije moguće, pa stoga posao kuharice već dvije godine obavlja jedna školska sestra franjevka Mostarske provincije. Kako je nezgodno i neprikladno da ona tamo bude sama, kapucini su odlučili povjeriti školskim sestrama franjevkama i ređenje crkve i sviranje u njoj, te će one u samostanu osnovati filijalu. Stoga gvardijan moli časnu majku da povuče svoje dvije sestre iz samostana.[839]

Časna majka Anđela Milinković u potpunosti je razumjela stav kapucinskoga provincijala, pa je sa svojim Vrhovnim vijećem donijela odluku o povlačenju sestara Imelde Sladović i Akvinate Benussi s Pojišana. Napustile su 4. rujna 1954. kapucinski samostan u Splitu i preselile u samostan bl. Hozane Kotorke u Zagrebu,[840] gdje su obje ostale do kraja

---

[834] Usp. SVU, br. 14/1951., S. Česlava Andreis s. Tomislavi Bokan, Korčula, 3. III. 1951.
[835] Usp. PSVU, br. 44/1954. od 28. X. 1954.
[836] Usp.: ZOČSD, osobnik s. Vincence Jugović; ZSVV 1, dne 15. XI. 1953. Odluku o ukidanju filijale na Čiovu Vrhovno vijeće donijelo je 15. XI. 1953., pa je s. V. Jugović nedvojbeno ubrzo nakon toga došla na Pojišan. Više o čiovskoj filijali vidi u: I. ARMANDA, "Povijest filijale sestara dominikanki na Čiovu", str. 139-162.
[837] Usp.: PSVU, br. 34/1954. od 26. V. 1954.; ZSVV 1, dne 10. V. 1954.
[838] Fra Alojzije Novak (Lopatinec, 1910. – Dubrovnik, 2000.) bio je kapucinski provincijal 1952. – 1955. i 1961. – 1967. Više o njemu vidi u: Zlatko Josip ŠAFARIĆ, *Fra Alojzije Novak. Osvrt na jedan velikodušan život*, Karlobag, 2010.
[839] Usp. SVU, 2/1954., Fra Alojzije Novak s. Anđeli Milinković, Zagreb, 7. VII. 1954.
[840] Usp. KKSAČ 2, dne 4. IX. 1954.

života. S. Imelda preminula je je 18. veljače 1960. u 78. godini života,[841] a s. Akvinata 18. siječnja 1975. u 81. godini života.[842]

Djelatnost sestara dominikanki u splitskoj Pučkoj/Gradskoj kuhinji i njoj pridruženim ustanovama (1925. – 1950.)

MILOSRDNICE SV. VINKA PAULSKOGA U PUČKOJ KUHINJI

Potkraj 1882. godine umirovljeni bilježnik i financijski savjetnik Josipa Maroli okupio je ugledne građane Splita na sjednici Društva sv. Vinka Paulskoga i u zanosnom govoru im obrazložio potrebu osnivanja gradske pučke kuhinje. Među slušateljima našlo se onih koji su odmah prihvatili njegovu inicijativu i odlučili je financijski poduprijeti. Društvo sv. Vinka Paulskoga prikupljalo je novac do 1898., kad je, svesrdnim zauzimanjem splitskoga biskupa Filipa Franje Nakića i gradonačelnika Petra Katalinića, odlučeno da se pučka kuhinja osnuje te godine prigodom pedesete obljetnice vladanja cara Franje Josipa I. U njoj bi se prvenstveno prehranjivali siromasi, ali bi i radnici mogli dobiti hranu po povoljnoj cijeni. Ujedno je odlučeno da se uz kuhinju otvori dječje zabavište, a pripremanje hrane i odgoj djece biti će povjereni sestrama milosrdnicama. One su, na čelu sa svojom prvom predstojnicom s. Placidom Mohorčić, 2. prosinca 1898. preuzele službu u Pučkoj kuhinji, uz koju je iduće godine otvoreno i Dječje zaklonište Mangjer u kojemu su od 8 do 18 sati čuvale i hranile djecu siromašnih radničkih obitelji.[843] Ustanovom je upravljao Kuratorij na čelu sa splitskim gradonačelnikom kao poslovnim predsjednikom, a splitski biskup bio je počasni predsjednik. Kuhinja se nazivala Pučkom ili Ekonomskom kuhinjom.[844]

Pučka kuhinja bila je smještena u jugoistočnom dijelu stare gradske jezgre, u današnjoj Severovoj ulici, u tzv. drugom samostanu sestara klarisa, u kojega su one preselile nakon što je Split 1420. došao pod mletačku vlast. Premda je samostan bio u prenapučenom središtu grada, te u njemu nije bilo dovoljno svjetla i zraka, zbog čega su klarise često

[841] Usp. KPS 1, dne 18. II. 1960.
[842] Usp. "Benussi (Marija) s. Aquinata", str. 5-6.
[843] Dječje zaklonište Mangjer osnovano je novcem iz zaklade koju je 4. X. 1850. utemeljio splitski kanonik Petar Mangjer (Split, 1798. – Split, 1877.). Upravljanje zakladom, koja je nosila naziv Asilo infantile, i prikupljena sredstva kanonik Mangjer predao je 1875. splitskom Općinskom upraviteljstvu, koje je upravljalo zakladom do 24. VI. 1898., kad su gradski vijećnici izglasovali odluku o osnutku Dječjega zakloništa Mangjer. Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 187.
[844] Usp.: A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 304-305; B. RADICA, *Novi Split*, str. 183, 186-187.

obolijevale, ipak su ostale u tim prostorima više od četiri stoljeća, do preseljenja u novi samostan u Lučcu 1884., gdje se i danas nalaze. Stari samostanu su odlučile prodati, ali im to nije polazilo za rukom sve do 1. veljače 1900. kad ga je otkupila splitska Općina. Još prije toga, kako smo spomenuli, od 1898. u njegovu istočnom dijelu bila je smještena Pučka kuhinja i iznad nje Dječje zakloništе Mangjer.[845]

Četvrt stoljeća su gradske vlasti, osobito članovi i predsjednici Kuratorija, cijenili rad sestara milosrdnica i sa zahvalnošću isticali njihove zasluge i požrtvovnost. To je osobito došlo do izražaja prigodom obilježavanja 25. obljetnice Pučke kuhinje kad je predsjednik Kuratorija i gradonačelnik Ivo Tartaglia zahvalio svim sestrama, a posebno tadašnjoj predstojnici Bonifaciji Kres koja je u kuhinju došla s prvim sestrama 1898. godine. U znak zahvalnosti poklonio joj je srebrni ručni sat. No, poslije nepune dvije godine, Tartaglijin stav prema milosrdnicama sasvim se promijenio. Premda iz sačuvanih izvora nije jasno zašto, zauzeo je neprijateljski stav prema sestrama. Predstojnica Bonifacija Kres o tom je u lipnju 1925. obavijestila Vrhovnu upravu svoje Družbe, koja je odlučila zaštititi čast sestara koje su ondje radile, ali i čast čitave Družbe, pa je donijela odluku o povlačenju sestara iz Pučke kuhinje i pridruženoga joj dječjeg zabavišta. O tome je časna majka Roza Pelikan odmah obavijestila splitski Biskupski ordinarijat i zatražila njegovu dozvolu za zatvaranje filijale. Biskupski ordinarijat javio joj je da je do problema u Pučkoj kuhinji došlo zbog umiješanosti nekih osoba, ali je nakon svega jasno da je u odnosima između Kuratorija i sestara nastala nepopravljiva šteta, osobito u pogledu obostranoga nepovjerenja. Stoga je Ordinarijat dopustio povlačenje sestara milosrdnica iz ove ustanove. O toj odluci vrhovna poglavarica Družbe obavijestila je 15. lipnja 1925. Kuratorij i najavila da će se sestre povući 1. srpnja.[846]

DOLAZAK SESTARA DOMINIKANKI I NJIHOVE PRVE GODINE U PUČKOJ KUHINJI

Konačnu odluku o povlačenju sestara milosrdnica iz Pučke kuhinje i pridruženoga joj dječjega zakloništa Vrhovna uprava javila je ovoj ustanovi u lipnju 1925. No očito je Kuratorij već računao s takvom odlukom, jer se još početkom svibnja obratio sestrama dominikankama s ponudom da one preuzmu rad u Pučkoj kuhinji i njezinu dječjem

[845] Usp.: Jerko MARASOVIĆ i Katja MARASOVIĆ, "Jugoistočni dio Dioklecijanove palače u Splitu", *Samostan sv. Klare u Splitu u svome vremenu*, (ur. S. Muzuković), Split, 2008., str. 263; Petrislav PETRIĆ, "Novi prilozi topografiji samostana sv. Klare u Splitu", *Kačić*, god. 26, Split, 1994., str. 334; Stanko PIPLOVIĆ, "Drugi samostan klarisa u Splitu", *Građa i Prilozi za povijest Dalmacije*, br. 13, Split, 1997., str. 11-15.
[846] Usp. A. KOVAČIĆ i B. VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice*, str. 304-306.

zakloništu. Vrhovno vijeće Kongregacije prihvatilo je ponudu 9. svibnja,[847] pa je časna majka Anđela Milinković 1. srpnja dopratila prve četiri sestre u ovu ustanovu, kojima se odmah pridružila još jedna. Časna majka ostala je s njima petnaest dana i potom se vratila u Korčulu.[848] Iz dostupnih vrela vidi se da su među prvim dominikankama u Pučkoj kuhinji bile: Ivanica Dujmović, Jordana Prizmić, Zdislava Prizmić, Emilija Goravica i Henrika Sambrailo.[849] Sve su, kako kaže s. Anđelika Prizmić, bile "savjesne radnice, dobre redovnice, živi primjeri izdržljivosti i rada do iscrpljenja."[850] Osim njih, čini se da je u novu filijalu ubrzo došla s. Ruzarija Bujas kojoj je povjeren rad s djecom u Dječjem zakloništu Mangjer. Kasnije joj se pridružila s. Margarita Kršinić, koja je djelovala ondje od 1925. do 1937.,[851] te s. Renata Tulić, koja je također djelovala ondje neko vrijeme.[852] U srpnju 1927. došla je u Pučku kuhinju s. Amata Kovačević i zadržala se do imenovanja starješicom u novootvorenoj filijali u zagrebačkom Domu milosrđa 15. siječnja 1930.[853]

Premda su dominikanke došle u Pučku kuhinju 1. srpnja 1925., čini se da je prvom starješicom tek 17. siječnja 1926. imenovana s. Ivanica Dujmović.[854] No, premda bez službenoga imenovanja, ona je i do tada bila odgovorna za zajednicu.[855] Mandat starješica u filijalama u to je doba trajao jednu godinu, a s. Ivanica je nekoliko puta potvrđena u starješinskoj službi, pa ju je vršila do početka rujna 1931.[856]

Podaci o dječjem zabavištu uz Pučku kuhinju oskudni su, pa se tako ne zna ni točan broj djece koja su ga pohađala u pojedinim godinama. Zna se da je 1927. ondje dnevno

---

[847] Usp. ZSVV 1, dne 9. V. 1925.
[848] Usp.: KKSAČ 1, dne 1. VII. 1925.; ZSVV 1, dne 9. V. 1925.
[849] Usp. KKSAČ 1, dne 1. VII. 1925.; "S. Henrika Sambrailo", AM, god. 5, br. 1-2, Korčula, 1976., str. 30; *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXXV*., str. 148.
[850] A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 70-71. S. A. Prizmić piše da je među prvim sestrama u Pučkoj kuhinji bila i s. Kerubina Dujmović, što ne može biti točno, jer je ona tek 21. XII. 1927. postala kandidatica. No, netočan je i podatak iz njezina osobnika u AKSAČ, gdje stoji da je u Pučku kuhinju došla 1. II. 1928. Usp. ZOČSD, osobnik s. Kerubine Dujmović.
[851] Usp. ZOČSD, osobnik s. Margarite Kršinić.
[852] Usp. A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 71.
[853] Usp.: SVU, br. 11/1927., S. Anđela Milinković s. Amati Kovačević, Korčula, 9. VII. 1927.; ZSVV 1, dne 15. I. 1930.
[854] Usp.: SVU, br. 5/1926., S. Anđela Milinković s. Ivanici Dujmović, Korčula, 17. I. 1926.; ZSVV 1, dne 17. I. 1926.
[855] Usp. *Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXXV*., str. 148.
[856] Navodimo sačuvane izvore podataka o imenovanjima s. I. Dujmović starješicom do 1931.: PSVU, br. 4/1927. od 17. I. 1927., br. 3/1929. od 10. I. 1929., br. 3/1931. od 27. I. 1931.; ZSVV 1, dne 17. I. 1926., 6. I. 1927., 9. I. 1929., 15. I. 1930. i 1. II. 1931.

boravilo više od 90 siromašne djece u dobi od tri do šest godina,[857] 1928. i 1929. stotinjak,[858] 1935. bilo ih je 96,[859] a do kraja sljedeće godine broj se popeo na 105.[860]

Od sestara u zabavištu najviše se isticala s. Ruzarija Bujas. Ona je radila u zabavištu od dolaska sestara u Pučku kuhinju 1925. do zatvaranja filijale 1950., uz prekid od 17. prosinca 1934. do ljeta 1935. kad je bila prva starješica sestrinske zajednice u dječjem vrtiću na Sukoišanskoj cesti. Stoga nije na odmet navesti riječi što ih je, opraštajući se od s. Ruzarije u glasilu *Ave Maria*, napisala s. Ivanica Dujmović: "U Pučkoj kuhinji smo zajedno radile za najsiromašnije i najbjednije. Tada si poučavala i bdjela majčinskom ljubavlju nad oko 120 djece, koja su se tu sakupila dok su im roditelji radili. Ta djeca su bila kod nas od 8 sati ujutro do 4-5 sati poslije podne. S tom djecom si znala izvesti male igrokaze da zabaviš djecu, a na radost roditelja."[861]

O pohvalnom radu s. Ruzarije Bujas u dječjem zabavištu pri Pučkoj kuhinji pisale su u lipnju 1927. novine *Novo doba*. Povod za napis bilo je otvaranje izložbe "malih radnja i igračaka izradjenih od siromašne zaklonjene dječice." Izložba je otvorena 23. lipnja u 18 sati u prostorima dječjega zabavišta, uz prigodnu akademiju na kojoj su djeca iz zabavišta poklonila prisutnom gradonačelniku Ivi Tartagliji tintarnicu što su je sama izradila. Anonimni izvjestitelj za *Novo doba* piše: "Dirljivo je bilo slušati onu dječicu od 3 do 6 godina, kako zajedno pjevaju prigodne pjesmice, kako deklamuju i vježbaju pri tome proste vježbe rukama, poučeni od hvalevrijedne učiteljice Časne Rozarije."[862]

U zakloništu se redovito održavalo božićno darivanje siromašne djece, s kojom bi s. Ruzarija za tu prigodu priredila akademiju. O jednom takvom događaju, ne spominjući s. Ruzariju imenom, pred Božić 1929. izvijestilo je *Novo doba*: "Djeca zakloništa izvela su najprije lijepo jedan pozorični komad i deklamovala razne pjesme što su sve pripremili brigom sestrica kojima je povjeren njihov uzgoj, a zatim je slijedilo darivanje sve djece. Svako dijete dobilo je kompletno odijelo, bječve i obuću te kolača. Radost djece nad darovima bila je velika."[863]

Novo doba pisalo je i o priredbi prigodom božićnog darivanja 1930. godine: "Jučer poslije podne (tj. 21. XII. 1930., op. a.) priredila su djeca zakloništa 'Mangjer' predbožićnu

---

[857] Usp. "Iz Zakloništa Mangjer", *Novo doba*, god. 10, br. 145, Split, 24. VI. 1927., str. 4.
[858] Usp.: "Božić djece u zakloništu Mangjer", *Novo doba*, god. 12, br. 311, Split, 23. X. 1929., str. 3; B. RADICA, *Novi Split*, str. 186.
[859] Usp. "Božićna proslava u Dječjem zakloništu Mangjer", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 316, Split, 19. XII. 1935., str. 5.
[860] Usp. "Juče je 105 djece odjeveno i obučeno", *Novo doba*, god. 19, br. 299, Split, 22. XII. 1936., str. 5.
[861] Ivanica DUJMOVIĆ, "[Sjećanje na s. Ruzariju Bujas]", AM, god. 8, br. 3, Korčula, 1979., str. 97-98.
[862] "Iz Zakloništa Mangjer", str. 4.
[863] "Božić djece u zakloništu Mangjer", str. 3.

priredbu koja je bila ispunjena produkcijom same djece do 6 godina. (…) Djeca su pod nadzorom i upravom dviju časnih sestara koje se brinu za njihov odgoj u obdaništu nastudirala kratku aktovku u stihovima 'Blago našoj majci' i sa mnogo topline i dječje naivnosti odigrala je. Milina je bila gledati ove malene 'glumice' (do 6 godina) kako govore napamet svoje 'partije'. (…) Publika ih je sve nagradila aplauzom. Poslije toga mali je Marin Vinko odigrao scenu malog dimnjačara, a mala Meštrović Sloboda izrekla u stihovima zahvalu sirote djece dobročiniteljima koji su ih razveselili božićnim darovima. Na kraju bila je izvedena od djece jedna živa slika sa pjevanjem."[864]

Poslije nekoliko godina, 23. prosinca 1935. o božićnom darivanju ukupno 96 djece izvijestio je *Jadranski dnevnik*. U kratkom napisu stoji da je svako dijete dobilo "po par cipela, zatim robe za hlače i košuljice (ženska djeca za haljinice i bluze) te slatkiša i bombona." U nastavku napisa stoji: "Kao i svake godine tako je i ove priredjena mala akademija koju su dala sama djeca zakloništa, a koja su pod upravom Časnih sestara pobrala vrlo topao aplauz brojne prisutne publike, većinom naših gospodja."[865]

Sličan je napis *Jadranski dnevnik* objavio i nakon božićnoga darivanja i akademije 1936. godine: "Kao svake, tako je i ove godine, Dječje zaklonište Mandjer proslavilo skore božićne blagdane darivanjem siromašne djece. (…) Pozornica na kojoj su djeca zakloništa, nijedno starije od 6 godina, izvađali program akademije bila je osobito ukrašena, a ispred pozornice bili su poredani darovi koji su se kasnije porazdijelili dječici. Ukupno je nadareno stotinu muške i ženske djece a svako dijete dobilo je kompletno odijelo sa cipelama te po jednu vrećicu slatkiša."[866]

Prema pisanju s. Anđelike Prizmić, uz Pučku kuhinju je ubrzo otvorena i kuhinja nazvana Trpeza kraljice Marije, koja je kasnije preimenovana u kuhinju Crvenoga križa.[867] S. Marija Josipa Vidaković također spominje Kuhinju kraljice Marije, ali i kuhinju Caritas i tvrdi da je ta kasnije preimenovana u kuhinju Crvenoga križa.[868] Nije lako odgonetnuti o čemu se uistinu radilo, ali je znakovito da se Kuhinja kraljice Marije inače nigdje u izvorima ne

---

[864] "Božić siromašne djece", *Novo doba*, god. 13, br. 294, Split, 22. XII. 1930., str. 5. I u drugim prigodama dominikanke su održavale priredbe s djecom. Tako su 8. VI. 1926. priredile malu akademiju prigodom ponovnoga izbora dr. I. Tartaglie za gradonačelnika Splita. *Novo doba* je izvijestilo: "Treba pohvaliti veliku ustrpljivost koju pokazuje oko djece njihova vrijedna učiteljica [s. Ruzarija Bujas] i istaći djelovanje sestara Dominikanka iz Korčule koje tamo vode odličan zavod kakav bi i Split trebao, a koje su započele i kod nas svojim zaslužnim radom." "Iz dječjeg zavoda 'Mangjer'", *Novo doba*, god. 9, br. 132, Split, 10. VI. 1926., str. 5.
[865] "Božićna proslava u Dječjem zakloništu 'Mangjer'", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 319, Split, 23. XII. 1935., str. 5.
[866] "Božićnica u zakloništu Mangjer", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 238, Split, 22. XII. 1936., str. 5. Napis završava napomenom kako "djeca u ovom zakloništu inače dobiju potrebnu hranu i poduku i tako su zaštićena od uticaja ulice."
[867] Usp. A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 71.
[868] Usp. Marija Josipa VIDAKOVIĆ, "Stablo Kongregacije", AM, god. 9, br. 2-3, Korčula 1980., prilog, str. VI.

spominje, za razliku od Caritasove kuhinje koju spominje s. Ivanica Dujmović u starješinskom izvještaju iz srpnja 1938.[869] Držimo da je Pučkoj kuhinji ubrzo nakon dolaska sestara dominikanki u tu ustanovu bila pridružena i kuhinja naziva Trpeza kraljice Marije, ali kao sastavni dio Pučke kuhinje u kojemu su radile iste sestre kao i u samoj Pučkoj kuhinji. Stoga tu kuhinju dominikanke i nisu doživljavale kao novu i zasebnu ustanovu.

Od dolaska u Pučku kuhinju dominikanke su neumorno radile za dobro bližnjih, ne štedeći pritom sebe i svoje zdravlje. Govoreći o tome, s. Anđelika Prizmić piše: "Često su sestre tek oko 3 sata [poslije podne], a često i kasnije mogle same nešto pojesti, onako umorne i iscrpljene. Može se zamisliti koliki je to bio napor i vrućina kada su se štednjaci ložili samo drvima. Kasnije je jedan dio bio instaliran na plin – ali glavni teret obroka ipak je pao na drva."[870]

RAD U PREUREĐENIM PROSTORIMA DO POČETKA DRUGOGA SVJETSKOGA RATA

Premda se još od 1924. planiralo preurediti i proširiti Pučku kuhinju, do toga je došlo tek 1928. Te godine je splitska Općina omogućila Kuratoriju zajam za preuređenje, koje je već iste godine i izvršeno. Uređena je jedna velika blagovaonica s 15 stolova prekrivenih mramornim pločama i jedna manja blagovaonica, a sama kuhinja je, kako piše Branislav Radica, opskrbljena "najmodernijim spravama tvrtke Küpperbusch und Söhne, Westfallen, te se može – bez pretjerivanja – kazati, da je ovo najveća i najbolje uređena kuhinja u državi, koja po svojem uređenju i cjelokupnom ambijentu služi na čast Splitu."[871]

Preuređenje i proširenje Pučke kuhinje očito se odvijalo postupno, jer kuhinja nije prestajala s radom. Kako je koji njezin dio preuređen, tako je stavljan dominikankama na raspolaganje. Početkom svibnja 1928. uređena je nova kapelica, o čemu je starješica Ivanica Dujmović 12. svibnja obavijestila Biskupski ordinarijat. Kazala je da je nova kapelica uređena "na zgodnijem mjestu" nego je bila stara i zamolila je dopuštenje da se u njoj postave postaje križnoga puta, što joj je 15. svibnja i odobreno.[872]

Nakon završetka svih radova, 4. prosinca 1928. održano je svečano otvaranje preuređenih prostora Pučke kuhinje koja je tad preimenovana u Gradsku kuhinju. Do

---

[869] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Pučka kuhinja*, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj o radu i stanju Sestara u Gradskoj kuhinji*, Split, 10. VIII. 1938.
[870] A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 71.
[871] B. RADICA, *Novi Split*, str. 184.
[872] Usp. NAS, Službeni spisi, br. 1921/1928., S. Ivanica Dujmović Ordinarijatu Splitsko-makarske biskupije, Split, 12. V. 1928.

preimenovanja je došlo jer je Kuratorij zaključio da prijašnji naziv Pučka ili Ekonomska kuhinja više nije prikladan zbog toga što se u kuhinji od sada "hrane i bolji građanski slojevi, a i zbog toga što Općina ovu ustanovu dosta potpomaže davši joj besplatno prostorije, ogrijev, rasvjetu i razne olakšice, kao i time što kod nje uzima hranu, uz plaću, za djecu zakloništa Mangjer, pritvorenike u opć[inskim] uzama i t. d."[873]

O novouređenim prostorima Gradske kuhinje pisalo je *Novo doba*: "Novouredjena kuhinja predstavlja bez dvojbe jednu prvorazrednu socijalnu ustanovu našega grada, kojoj je vrijedno posvetiti pažnju i koja služni na čast i Splitu i svima onima koji su za to zaslužni. Dosadašnje prostorije mnogo su uvećane, tako da se je sada dobila jedna ploština od 260 četv. metara i to sva uokolo ozidana bijelom majolikom, što pravi neobično lijep i prijatan, upravo gospodski utisak. Od naročitog su interesa prostorije za kuhanje, u kojima je uredjen jedan veliki plinski štednjak (sparhero), a osim toga dva velika kotla, jedan od 200, a drugi od 300 litara, u kojima se jelo kuha posredno, na vodu, da ne bude izloženo zagoru, a može se u njima istodobno kuhati osam raznih jela. (…) Novouredjena kuhinja može da kuha do 1200 objeda. Vrlo su lijepo uredjene i sve nuzprostorije, naročito praone sa tekućom toplom vodom. (…) Danas je kuhinja uredjena tako, da se ni u socijalnim ustanovama najkulturnijih centruma za tako jeftin novac ne može dobiti tako dobra hrana: objed od juhe, mesa, prismoka i kruha za 5 ½ dinara. Hrana je takova, da se mnogi obilno zadovoljavaju sa objedom od sama 3 dinara."[874]

Kako Kuratorij, susretljivošću i potporom splitske Općine, nakon preuređenja kuhinje više nije morao trošiti novac za najam prostorija, ogrijev i električnu energiju, bilo je više sredstava za nabavljanje hrane, koja je stoga bila kvalitetnija i porcije obilnije. Tako su dominikanke, prema pisanju Branislava Radice, mogle broj obroka s 250.000, koliko ih se prosječno godišnje dijelilo prije preuređenja, do 1930. povećati na više od 280.000 obroka godišnje.[875]

O požrtvovnosti sestara dominikanki i o kvaliteti njihova rada u Gradskoj kuhinji pisao je 11. travnja 1934. *Jadranski dnevnik*: "Kad se čuje govoriti o pučkoj kuhinji, čovjek dobije dojam kao da je to nekakav refugium gladnih i zadnje utočište onih čiji su prihodi ravni nuli. Osim toga dobija se, kad se sluša o njoj izvana, dojam kao da je to menza gdje vlada nered, nedovoljno zastupana čistoća i sva ona svojstva, koja rese jednu kuhinju pariških,

[873] B. RADICA, *Novi Split*, str. 184-185.
[874] "Jedna važna socijalna institucija grada Splita", *Novo doba*, god. 10, br. 281, Split, 6. XI. 1928., str. 5. Glede pripremanja hrane i vođenja kuhinje, autor navedenoga napisa naglašava da "mnogo hvale ide za to časnim sestrama Domenikankama Kongregacije Angjela Čuvara koje vode gospodarstvo."
[875] Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 184-185.

bečkih i drugih velegradskih radničkih četvrti, gdje nisu dovoljno zastupani uslovi pod kojima može kultiviraniji građanin da sjede i jede. Međutim, kad se dođe u prostorije te kuhinje i kad se dođe u kontakt sa osobljem koje je uposleno u njoj dobija se sasma drugi dojam. Odlično uređene prostorije, primjerna čistoća, ukusnost pripremljene hrane i variabilnost menia dokazuju, da je ova ustanova na daleko boljem stepenu nego li se to misli. (…) U samom odjeljenju za pripremanje jela vlada primjerna čistoća i red. Stolovi kao i sav pribor je primjerno čist i k njima se prilazi sa osobitom pomnjom. Kuha se isključivo na gas. Osim stalnih abonenata, navađa časna sestra upraviteljica [Ivanica Dujmović], ovdje se hrani 500 radnika za koje se brine socijalna skrb, te [za] oko 150 'Charitas', oko 100 djece od 4 do 7 godina iz zaostavštine 'Mangjer', koju djecu donose majke i ostavljaju do uvečer. Ovdje osobito izbija svijest o potrebi zbrinjavanja nejake djece nezaposlenih radnika i nezbrinute djece. Svakim danom se priprema oko 1200 ručaka. Ova je kuhinja dokument najboljeg reda i požrtvovnosti onih koji rade u njoj. (…) Osim stalnih gostiju ovu ustanovu posjećuje svaki dan obilat broj onih koji nalaze utočišta svome gladnom stomaku u osjećajima časnih sestara kod Pučke kuhinje. (…) Najčešći i najredovitiji gost je nezaposleni radnik, koji se poslije ručka ili poslije večere onih koji mogu da plate što pojedu, diskretno dovuče do kuhinje i moli nešto motivišući svoju molbu danas toliko poznatom motivacijom: 'ja sam nezaposlen radnik'."[876]

Potkraj godine *Jadranski dnevnik* ponovno je pisao o Gradskoj kuhinji nastojeći dočarati ozračje koje u njoj svakodnevno vlada: "Već prije jedanaest sati pred gradskom kuhinjom je vrlo živo. Nakon glavnog dijela jutra kad je uspjelo da zarade par dinara, sakupljaju se radnici i seljaci iz naše Zagore da pojedu nešto toploga i da se odmore pola sata. Čekaju prije podne pred kuhinjom, jer su uvjereni da im treba doći ranije, kako im drugi nebi odnio mjesto i pojeo ono što je najbolje. Među tim jadnicima ima najrazličitijih profesija. Čovjek zbilja ne može da zamisli koliko tu ima ljudi raznih slojeva, iz raznih krajeva, najrazličitije odjevenih. Sretni su što će moći nešto da založe. (…) Otvaraju se vrata kuhinje. Na vratima redar. Mjera predostrožnosti, ali koja skoro nikada ne intervenira. Siromasi ulaze jedan za drugim. Sa šaltera časne sestre dijele hranu. Dvorana se puni … Promatram ljude za stolom. Svi su mirni, tihi i neobično pristojni."[877]

Budući da se kod sestara dominikanki u Gradskoj kuhinji moglo jeftino dobiti pristojan izbor vrsno pripremljene hrane, u nju su na ručak dolazili ne samo siromasi, nego i ugledni dobrostojeći građani, turisti i školska djeca koja su izletnički dolazila u Split. Zbog

[876] "U pučkoj kuhinji", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 18, Split, 11. IV. 1934., str. 5.
[877] sm, "U podne u Pučkoj kuhinji", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 220, Split, 5. XII. 1934., str. 5.

svega toga opao je promet u splitskim restoranima, pa je 21. travnja 1934. tridesetak ugostitelja na čelu s Ivom Pejkovićem, predsjednikom Ugostiteljskog udruženja, došlo protestirati kod gradonačelnika Mihovila Kargotića. Kako su prenijeli *Jadranski dnevnik* i *Novo doba*, pismenom predstavkom zatražili su da gradonačelnik zabrani Gradskoj kuhinji davati hranu imućnim građanima, turistima, izletnicima i drugim putnicima, jer to ugrožava poslovanje gradskih ugostitelja. Gradonačelnik je izrazio razumijevanje za njihove probleme i obećao im je pomoći, ali o nekim njegovim konkretnim potezima koji bi išli za tim da se ograniči rad Gradske kuhinje nema traga.[878]

S. Ivanica Dujmović, prva starješica sestrinske zajednice u Gradskoj kuhinji, ostala je u toj službi do 9. rujna 1931., kad je novom starješicom imenovana s. Emilija Goravica, koja je na tu službu došla iz Zagreba.[879] U službi je potvrđena 6. ožujka 1932.,[880] ali je već 26. prosinca te godine premještena na službu starješice u zagrebačkom Domu milosrđa.[881] Nakon njezina odlaska, starješinska je služba 1. ožujka 1933. ponovno povjerena s. Ivanici Dujmović.[882] U međuvremenu je mandat starješica u filijala s jedne produžen na tri godine, pa je novi mandat s. Ivanice vjerojatno potrajao do početka ožujka 1936. Služba joj je očito ponovno povjerena 1936., jer se i početkom kolovoza 1938. spominje kao starješica ove filijale.[883] Naslijedila ju je 30. kolovoza te godine s. Ruzarija Bujas.[884]

U izvještaju iz srpnja 1931. s. Ivanica Dujmović piše da sestre u Gradskoj kuhinji uredno opslužuju *Konstitucije* i uglavnom su dobroga zdravlja "usprkos teškom radu kojega vrše u kuhinji." Glede njihova rada, s. Ivanica je dodala: "Teškim svojim radom nahranjujući bijedne i nevoljne susretajući ih milo i prijazno, vrše sestre djela milosrđa zaboravljajući se za dobro bližnjega."[885]

Iz izvještaja starješice Ivanice Dujmović o prihodima i rashodima iz ožujka 1933. vidi se da sestrinski prihodi dolaze od rada u Gradskoj kuhinji i u Mliječnoj kuhinji, o kojoj ćemo govoriti u nastavku. Osvrnula se s. Ivanica u izvještaju i na dominikanskoga provincijala Markolina Knega, koji je vodio brigu o duhovnom životu sestrinske zajednice te časnoj majci

---

[878] Usp.: "'Gradska kuhinja' i ugostiteljske radnje", *Novo doba*, god. 17, br. 94, Split, 21. IV. 1934., str. 6; "Splitski ugostitelji kod gradonačelnika u stvari Pučke kuhinje", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 27, Split, 21. IV. 1934., str. 6.
[879] Usp. ZSVV 1, dne 9. IX. 1931.
[880] Usp. ZSVV 1, dne 6. III. 1932.
[881] Usp. ZSVV 1, dne 26. XII. 1932.
[882] Usp. ZSVV 1, dne 1. III. 1933.
[883] Usp. KDKF, Fascikl *Split – Pučka kuhinja*, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj o radu i stanju Sestara u Gradskoj kuhinji*, Split, 10. VIII. 1938.
[884] Usp. ZSVV 1, 30. VIII. 1938.
[885] KDKF, Fascikl *Split – Pučka kuhinja*, S. Ivanica Dujmović Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 25. VII. 1931.

poručila: "Drugo neznam šta da Vam pišem već imamo našeg dobrog oca provincijala koji nam čita sv. misu svaki dan u našoj kapeli a u srijedu popodne drži nam propovijed i to cijelu korizmu."[886]

Poslije nekoliko godina, u kolovozu 1938. s. Ivanica piše da se u zajednici nalazi devet sestara, od čega sedam s doživotnim zavjetima i dvije s privremenima. Njihov rad, koji im donosi prihod od oko 4000 dinara mjesečno, višestruk je: "Socijelni rad je podjeljen na više grana: Gradska kuhinja, školska poliklinika, socijalna skrb, 'Charitas' i Mliječna kuhinja i Zabavište." U Gradskoj kuhinji hrani se oko 800 siromaha (radnici, nezaposleni, djeca iz školske poliklinike i siromašni đaci) i, preko školske godine, još stotinjak djece iz zabavišta Mangjer. Gradskoj kuhinji je "pridružena i mliječna kuhinja" koja "svaki dan prehranjuje oko stotinu djece", a kroz koju je zadnjih godina prošlo oko 700 dojenčadi. Kad se sve zbroji, vidi se da su dominikanke u to doba dnevno kuhale za oko 1000 siromaha i djece. No, njihov rad nije se sastojao samo u kuharskim poslovima, jer starješica Ivanica Dujmović piše: "Osim ovog rada, sestre rade i na duhovnu korist akcije kao što im je to sveta dužnost. Sve se trse da uz materijalnu hranu pruže i duhovnu, pa da tim bijednim siromasima koji su ovđe pod kušnjom, pokažu ljepši i bolji život koji ih čeka u vječnosti. Da bude taj naš rad uspješniji osnovale su sestre Društvo mladi kruničari, i tako i one doprinašaju svoj obol katoličkoj akciji, koja se toliko preporuča od naših biskupa i pape."[887]

Neke od sestara koje su prve došle u Pučku kuhinju poslane su poslije nekoliko godina u druge filijale. S. Jordana Prizmić premještena je u Šibenik, ali nismo pronašli podatak kada, s. Emilija Goravica premještena je 4. prosinca 1929. u filijalu u zagrebačkom Domu milosrđa,[888] a s. Zdislava Prizmić 15. siječnja 1930. na službu vikarije u samostanu sv. Martina, odakle se početkom veljače 1931. vratila u Gradsku kuhinju.[889] S. Henrika Sambrailo premještena je 9. siječnja 1934. u Bol za prvu starješicu filijale u Konviktu braće dominikanaca,[890] ali je poslije nešto više od tri godine, 11. svibnja 1937. ponovno poslana u splitsku Gradsku kuhinju[891] u kojoj je ostala do otpuštanja sestara iz te ustanove. Dominikanke koje su s njom živjele i radile svjedoče da je hranu za siromahe pripremala "s toliko ljubavi, da joj se sreća zrcalila na licu", te dodaju: "Pa kad bi ponekad provalilo ono

---

[886] KDKF, Fascikl *Split – Pučka kuhinja*, S. Ivanica Dujmović, *Račun*, Split, 13. III. 1933.
[887] KDKF, Fascikl *Split – Pučka kuhinja*, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj o radu i stanju Sestara u Gradskoj kuhinji*, Split, 10. III. 1938.
[888] Usp. KKSAČ 1, dne 4. XII. 1929.
[889] Usp. ZSVV 1, dne 15. I. 1930. i 1. II. 1931. Potonjeg datuma je imenovana nova vikarija samostana sv. Martina, pa prema tome zaključujemo da se s. Z. Prizimć tada vratila u Gradsku kuhinju.
[890] Usp. KKSAČ 1, dne 9. I. 1934.
[891] Usp. PSVU, br. 23/1937. od 11. V. 1937.

ljudsko, što svi mi na svoj način nosimo u sebi, znala je to zatomiti redovničkom uzdržljivošću i često ponavljati: 'Nebo, Nebo moje!'[892]"

Osim rečenih, bilo je premještaja i drugih sestara. Ovdje navodimo pronađene podatke o ostalim dominikankama koje su došle u Gradsku kuhinju u vremenu od njezina preuređenja do početka Drugoga svjetskoga rata: s. Kerubina Dujmović od listopada 1929. do veljače 1934.,[893] s. Benedikta Kovačić od 20. veljače 1929. do 12. siječnja 1931.,[894] s. Antonina Slade od 27. prosinca 1930. do 10. listopada 1932.,[895] s. Metilda Nenadić od svibnja 1931. do 1934.,[896] s. Miroslava Antičev od prosinca 1932. do prosinca 1934. i ponovno od listopada 1936. do 1937.,[897] s. Tarcizija Petrušić od 30. kolovoza 1935. do 1. listopada 1938.,[898] s. Hozana Jerković od 6. listopada 1935. do 12. kolovoza 1939.,[899] s. Krunica Molnar od 11. svibnja 1937. najkasnije do ožujka 1943.[900] i s. Alana Maričić od 1939. do 1940.[901] S. Suzana Antunović došla je u ovu filijalu 13. listopada 1936.,[902] a s. Elizabeta Pavličević 11. svibnja 1937.[903] Potonja je ostala u filijali najkasnije do napuštanja Kongregacije 10. svibnja 1938., dok za s. Suzanu Antunović nismo pronašli nikakav podatak. Od 4. travnja do 15. listopada 1934. djelovala je ondje kandidatica Nedjeljka Brajičić (kasnije s. Viktorija).[904] Ona se sjećala da su tada, među ostalima, tu djelovale s. Terezina Dumičić i s. Ruzarija Bujas s kojom je odlazila obrađivati sestrinsko imanje u Lori.[905] Odlučivši postati redovnica, 1934. došla je k dominikankama u ovoj filijali Marija Ana Klarić (kasnije s. Ljiljana), koja je ostala tu do odlaska u Korčulu 5. listopada 1935.[906] Također tridesetih godina, u Gradskoj kuhinji su djelovale i ujedno pohađale gimnaziju kandidatice Matija Bojanić (kasnije s. Ignacija), Marija

---

[892] "S. Henrika Sambrailo", str. 30.
[893] Usp. ZOČSD, osobnik s. Kerubine Dujmović. Napominjemo da je u Split došla tek nakon što je položila prve zavjete 3. X. 1929.
[894] Usp. ZOČSD, osobnik s. Benedikte Kovačić.
[895] Usp. PSVU, br. 36/1930. od 27. XII. 1930. i br. 31/1932. od 10. X. 1932.
[896] Usp. ZOČSD, osobnik s. Metilde Nenadić.
[897] Usp.: PSVU, br. 38/1932. od 21. XII. 1932.; ZOČSD, osobnik s. Miroslave Antičev.
[898] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Tarcizija Petrušić*, Osobnik; PSVU, br. 37/1935. od 30. VIII. 1935.
[899] Usp.: PSVU, br. 44/1935. od 6. X. 1935.; ZOČSD, osobnik s. Hozane Jerković.
[900] Usp. PSVU, br. 22/1937. od 11. V. 1937. Datum odlaska s. K. Molnar iz ove filijale nismo pronašli, ali sigurno je da je u prvim ratnim godinama boravila ondje (usp. Fidelis JAGNJIĆ, "[Razgovor sa s. Dinkom Franičević]", AM, god. 16, br. 2, Zagreb, 1997., str. 21), a ostala je najkasnije do napuštanja Kongregacije 20. III. 1943. (usp. J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 364-365).
[901] Usp. ZOČSD, osobnik s. Alane Maričić.
[902] Usp. PSVU, br. 52/1936. od 13. X. 1936.
[903] Usp. PSVU, br. 29/1937. od 11. V. 1937.
[904] Usp. ZOČSD, osobnik s. Viktorije Brajičić.
[905] Usp. Slavka SENTE, "Da se bolje upoznamo", sa s. Viktorijom Brajičić razgovarala s. S. Sente, AM, god. 26, br. 1, Zagreb, 2007., str. 36.
[906] Usp.: DPS 1, Dosje S. Ljiljana Klarić, osobnik; DPS 3, K 10, S 6, *Curriculum vitae*, Sherbrooke, 22. IV. 1997.

Žanetić (kasnije s. Fides) i Veronika Oreb.[907] U ovoj je filijali djelovala i s. Josipa Rajković, ali u sačuvanim vrelima nismo pronašli kad je došla u Gradsku kuhinju, a ostala je u njoj do premještaja na Čiovo u rujnu 1938.[908]

Pred početka Drugoga svjetskoga rata u Gradsku kuhinju je došla 16. studenoga 1939. s. Dinka Franičević,[909] a u listopadu 1940. s. Doroteja Trgo.[910] Obje su ostale u filijali do iza rata. U listopadu 1939. pridružila se dominikankama u Gradskoj kuhinji i s. Mateja Vuković, koja je ostala ondje do 5. kolovoza 1941. Prenoseći njezina sjećanja na tu filijalu, s. Danica Drlan piše: "Tu su se hranili siromašni radnici, studenti, izbjeglice i drugi siromasi. Dnevno je bilo na hrani preko tisuću ljudi. Imala je [s. Mateja] još dvije djevojke za pomoć. Kad bi iza ručka pospremila suđe i završila posao u kuhinji, išla bi pješice na Loru gdje su sestre iz [samostana] sv. Martina imale svoje imanje. Tu bi sadila i okopavala povrće do pet sati, a zatim opet pješice u Gradsku kuhinju (kod sv. Duje) spremati večeru. Povrće s Lore su sestre prodavale u Gradsku kuhinju i time su se uzdržavale. S. Mateja je provela često po 17 sati dnevno na nogama pa nije čudo da su joj noge bile stalno natečene i boljele. Bila je inteligentna i jako je voljela čitati pa je svaku slobodnu minutu iskoristila za čitanje."[911]

MLIJEČNA KUHINJA U SKLOPU GRADSKE KUHINJE

Dr. Vera Škarica je potkraj dvadesetih godina prošloga stoljeća uočila veliku stopu smrtnosti umjetno hranjene djece u prvoj godini njihova života. Uzrok tomu bila je njihova loša prehrana. Naime, u nedostatku vlastitoga mlijeka, mnoge majke bile su prisiljene djelomično ili u potpunosti hraniti svoju djecu kravljim mlijekom, koje nije bilo ispravno pripremljeno ni s obzirom na higijenske uvjete ni s obzirom na njegov sastav. To se loše odražavalo na zdravlje djece i znalo je imati kobne posljedice. Stoga je dr. Škarica nastojala oko otvaranja institucije u kojoj bi se, u strogo kontroliranim uvjetima, pripremalo mlijeko za dojenčad. Glavni cilj te ustanove bio bi smanjiti mortalitet dojenčadi. Za svoju je ideju uspjela zainteresirati odgovorne i potaknuti ih da se u sklopu Gradske kuhinje oformi i Mliječna kuhinja koja će pripremati mlijeko za dojenčad, pazeći na higijenske uvjete i na omjere sastojaka u mlijeku, pri čemu se mlijeko neće pripremati za svu djecu jednako, nego za svako

[907] Usp. J. KRIŠTO, *Stoljeće služenja*, str. 98.
[908] Usp. PSVU, br. 40/1938. od 23. IX. 1938.
[909] Usp. DPS 1, Dosje S. *Dinka Franičević*, Osobnik.
[910] Usp. ZOČSD, osobnik s. Doroteje Trgo.
[911] DPS 1, Dosje *S. Mateja Vuković*, Danica DRLAN: *S. Mateja, Iva Vuković*. Rukopis, Split 1998., str. 2.

dijete posebno, prema odredbama liječnika i pod njihovim nadzorom. Siromašnim obiteljima mlijeko će se davati besplatno, a ostali će plaćati minimalnu cijenu.[912]

Inicijativu dr. Škarice osobito je podržala Eleonora Tartaglia i, kao njezina predsjednica, zauzela se da Narodna ženska zadruga u sklopu Gradske kuhinje osnuje Mliječnu kuhinju. O njezinu svečanom otvaranju 30. ožujka 1930. pisalo je *Novo doba*, osvrnuvši se osobito na prostore i uvjete u kojima će se mlijeko pripremati: "U njima su najmodernije sprave za uredjivanje i pripravljanje zdravog mlijeka. U prvom redu automobilska naprava za ispiranje čaša i flašica u kojima će se mlijeko razdavati. Zatim sterilizator koji ima da ubija sve bakcile u mlijeku, pa separator za pravljenje mliječnog skorupa, centrifugalni stroj za ispitivanje masti u mlijeku i ostale sprave. Gradska Mliječna kuhinja moći će da pripravlja mlijeko sa različitim hranjivim primjesama, prema liječničkom receptu."[913]

Branislav Radica piše da je uspjeh Mliječne kuhinje bio "odmah u početku vanredan", pa je i gradska bolnica tu kupovala mlijeko za dojenčad. Od njezina otvaranja u travnju 1930. do kraja te godine u Mliječnoj kuhinji pripremalo se mlijeko za 291 dojenče.[914] Godine 1931. za nešto više od 228 dojenčadi izdane su 82.852 bočice različito pripravljenih vrsta mlijeka, godine 1932. za 216 dojenčadi izdano je 89.078 bočica mlijeka, a 1933. za 147 dojenčadi 56.029 bočica mlijeka. Godine 1934. mlijeko je primalo 142 djece, od čega se za šezdesetak plaćala puna cijena, za tridesetak polovična, a šezdesetak ih je besplatno dobivalo mlijeko. Do kraja lipnja 1936. više od 850 djece primilo je mlijeko koje su u ovoj ustanovi pripremile sestre dominikanke.[915] Naime, kako je Mliječna kuhinja otvorena u sklopu Gradske kuhinje, u kojoj su radile dominikanke, bilo je sasvim logično povjeriti njima i rad u Mliječnoj kuhinji.

Prema pisanju s. Anđelike Prizmić, prve dominikanke koje su radile u Mliječnoj kuhinji bile su s. Kolomba Benussi i s. Mirjana Domančić.[916] S. Kolomba vjerojatno je zbog otvaranja Mliječne kuhinje došla u Split odmah u travnju 1930., ali je ostala u njoj samo do početka svibnja 1931., kad je poslana za starješicu u novootvorenu filijalu u Šilovićevu domu za siročad pomoraca i iseljenika u Korčuli.[917] Odande se u rujnu 1940. vratila u Mliječnu

---

[912] Usp.: "Otvorenje Mliječne kuhinje za dojenčad", *Novo doba*, god. 13, br. 73, Split, 28. III. 1930., str. 6; Vera ŠKARICA, "Mliječna kuhinja za dojenčad u Splitu", *Novo doba*, god. 13, br. 40, Split, 18. II. 1930., str. 3.
[913] "Otvorenje Gradske mliječne kuhinje za dojenčad", *Novo doba*, god. 13, br. 75, Split, 31. III. 1930., str. 5.
[914] Usp. B. RADICA, *Novi Split*, str. 186 – 187.
[915] Usp.: B., "Posjet jedne majke Gradskoj kuhinji za dojenčad", *Jadranski dnevnik*, god. I, br. 100, Split, 17. VII. 1934., str. 5; "Gradska mliječna kuhinja za dojenčad", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 28, Split, 23. IV. 1934., str. 6; "Gradska mliječna kuhinja", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 70, Split, 23. III. 1935., str. 7; "Iz Humane sekcije Nar. Žen. Zadruge", *Novo doba*, god. 15, br. 40, Split, 18. II. 1932., str. 3; Uprava, "Gradska mliječna kuhinja za dojenčad u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 142, Split, 20. VI. 1936., str. 7.
[916] Usp. A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 71.
[917] Usp. KKSAČ 1, dne 3. V. 1931.

kuhinju i ostala u njoj do 1945.[918] S. Mirjana Domančić došla je u Mliječnu kuhinju nakon što je 2. listopada 1930. položila prve zavjete. U Splitu je potom završila jednogodišnji tečaj za njegu djece.[919] Nismo utvrdili do kad je ostala u Mliječnoj kuhinji, no još u srpnju 1934. sigurno se nalazila ondje.[920] U Mliječnoj kuhinji, u kojoj je od 11. svibnja 1937. do 28. kolovoza 1939. djelovala i s. Ivanka Kunjašić,[921] redovito su radile po dvije dominikanke.

Posjetivši u srpnju 1934. Mliječnu kuhinju, novinarka *Jadranskoga dnevnika* uvjerila se u visoke standarde prema kojima se ondje radi. Već na ulazu, kako sama piše, upala joj je u oči "snježna bjelina i savršena čistoća koja vlada u dvjema, razmjerno malim, prostorijama koje zaprema ta nadasve humana i plemenita ustanova." Zapisala je da se u njoj učinilo "više dobročinstava, više se najmanjih želučića zadovoljilo i sitnih se ustašca nasmješilo, više se tu majčinih suza otrlo, nego u mnogo kojoj zgradi koja služi za šire karitativne svrhe", što dokazuju "one mnogobrojne slike zdrave, zadovoljne i nasmijane dječice koje rese zidove prostorija, te se posjetioca najugodnije doimlju." Opisujući uvjete i ozračje rada u Mliječnoj kuhinji, kazala je: "Časne sestre dominikanke Mirjana Domančić i Kerubina Dujmović, koje rade i upravljaju zavodom, primile su nas vrlo ljubazno, pokazale nam prostorije, strojeve i aparate, rastumačile nam kako se priprema mlijeko, kako se upravlja i kako djeluje ta plemenita i korisna ustanova. Mliječna kuhinja zaprema dvije prilično male prostorije, razdavaonicu, koja služi za razdavanje mlijeka, i kuhinju, gdje se mlijeko priprema. Kuhinju opskrbljuje mlijekom g. Kajo Grubišić iz Solina, koji drži posebne krave za tu svrhu. Iste su pod stalnom veterinarskom kontrolom. Mlijeko se donaša u kuhinju svako jutro na 5.30 sati. Ono se preparira po liječničkom receptu, te se isto tako razdaje po receptu, a ovaj prema starosti djeteta. (…) U kuhinji se nalazi centrifuga-aparat za analizu mlijeka. Mlijeko se naime svaki dan analizira. Osim toga tu je i separator, stroj koji vadi mast iz mlijeka. Zanimljiv je automat za čišćenje bočica. Premda mušterije peru bočice, ipak ih časne sestre još jednom operu u tom automatu kojega bi iz praktičnih razloga sigurno željela imati mnoga domaćica. Između ostaloga namještaja u kuhinji, odnosno razdavaonici treba spomenuti vrlo lijepi i praktični plinski štednjak i ledenicu. (…) Časne sestre Dominikanke kojima je zavod povjeren pošto su za to osposobljene i pošto su položile potrebiti ispit, te se drže skrupuloznom

[918] Usp. usp. ZSVV 1, dne 4. IX. 1940. Tog dana je imenovana nova starješica u Šilovićevu domu, pa se vjerojatno s. K. Benussi malo nakon toga vratila u Mliječnu kuhinju.
[919] Usp. ZOČSD, osobnik s. Mirjane Domančić.
[920] Usp. B., "Posjet jedne majke Gradskoj kuhinji za dojenčad", str. 5.
[921] Usp. PSVU, br. 21/1937. od 11. V. 1937. i br. 20/1939. od 28. VIII. 1939.

tačnošću liječničkih recepata, a u zavodu uzdržavaju pedantan red i čistoću. One primaju i otpremaju mušterije strpljivošću i prijaznošću koja je samo njima svojska."[922]

Početkom travnja 1942. časna majka Česlava Andreis zatražila je da se dvjema sestrama u Mliječnoj kuhinji povisi plaća sa 160 na 250 lira mjesečno i da se zaposli još jedna sestra. Upraviteljica Mliječne kuhinje, Eleonora Tartaglia, odgovorila joj je da se pristaje na zatraženo povišenje plaća, ali je nezgodno zaposliti još jednu sestru. Ipak, i na to bi se pristalo, ako bi ta treća bila s. Mirjana Domančić, koja je u međuvremenu bila premještena iz Mliječne kuhinje, a svojedobno se u njoj iskazala radom na pripremanju mlijeka i u vođenjem administrativnih poslova, osobito blagajničkih.[923] Iz osobnika s. Mirjane Domančić vidi se da nije ponovno radila u Mliječnoj kuhinji, što znači da časna majka Česlava Andreis nije uvažila prijedlog Eleonore Tartaglie za povratak s. Mirjane u ovu ustanovu. Sačuvani izvori ne otkrivaju je li upraviteljica unatoč tomu pristala zaposliti treću sestru.

Rijetke podatke o radu sestara dominikanki u Mliječnoj kuhinji malo je upotpunila s. Ksaverija Oreb, koja je djelovala ondje od 1. lipnja 1941. do 31. listopada 1944.[924] U razgovoru za sestrinsko glasilo *Ave Maria* kazala je: "To je bila kao neka vrsta ljekarne u kojoj se proizvodila hrana za djecu, osobito za dojenčad. Šefice su bile dr. Tičin(?) i dr. [Vera] Bekavac [rođena Škarica]. Ova je bila najveći specijalist u Splitu. Tu je bila velika kuhinja, recimo, s električnim kuhalom. Kad bi se mlijeko prokuhalo onda bi se nalijevalo u sterilne bočice, zatvaralo nekim čepićem od papira. Mi smo tu radile. Bilo je na stotinu djece koje smo snabdijevali tim bočicama, pa nam je morala pomagati i s. Ružarija [Bujas]. To je sve bilo čisto, higijenski na visini jer se radilo za malu djecu. Tu je bio jedan prozor na kojem bi ženama davali, prema propisu, to mlijeko, a mlijeko su nam donašali iz Solina, možda i iz Kaštela čak. Donašali su ga u velikim, visokim kantama, po 25 litara, ali su te kante bile solidne, čvrste, uredne."[925]

Nekoliko zanimljivih podataka o radu u Mliječnoj kuhinji s. Ksaverija je ostavila i u kratkom rukopisnom osvrtu na povijest sestara dominikanki u Splitu. Prisjećajući se da su rad sestara nadzirali liječnici, koji su pregledavali dojenčad i propisivali kakvo mlijeko treba pripremiti za koje dojenče, s. Ksaverija piše: "Više puta se moralo raditi i čitavu noć da bi hrana mogla biti spremna za ujutro kada su majke dolazile po nju. Posebno je ova ustanova, u vrlo teškim uvjetima, spasavala dojenčad za vrijeme teških ratnih godina. Tu su sestre, za

[922] B., "Posjet jedne majke Gradskoj kuhinji za dojenčad", str. 5.
[923] Usp. SVU, br. 8/1942., Eleonora Tartaglia s. Česlavi Andreis, Split, 27. V. 1942.
[924] Usp. ZOČSD, osobnik s. Ksaverije Oreb.
[925] Slavka SENTE, "Da se bolje upoznamo", sa s. Ksaverijom Oreb razgovarala s. S. Sente, AM, god. 27, br. 1, Zagreb, 2008., str. 53.

vrijeme Drugoga svjetskoga rata, bile često izložene i životnoj opasnosti iz koje su se više puta izbavile jedino Božjim čudom. (…) Za sestre nije bilo bježanja u skloništa. Mirno i predano radile su svoj posao prepuštajući Bogu brigu za svoj život. Niti jedna sestra nije tu stradala."[926]

Naglašavajući da Mliječna kuhinja nije u ratnim godinama ni jedan sat prestala raditi, s. Ksaverija Oreb kaže da su je 1946. zatvorile komunističke vlasti,[927] što potvrđuje s. Vjekoslava Poljanić.[928]

DRUGI SVJETSKI RAT

Sjećanja s. Ksaverije Oreb na djelovanje Mliječne kuhinje u doba Drugoga svjetskoga rata uvode nas u novo poglavlje u posvijesti Gradske kuhinje u čijemu je sklopu djelovala i Mliječna kuhinja. Sasvim razumljivo, ratne godine bile su osobito naporne i teške za dominikanke u Gradskoj kuhinji. Ondje je svakodnevno dolazilo sve više siromaha i onih koji su uslijed ratnih razaranja ostali bez krova nad glavom. Među ostalima, kroz Gradsku kuhinju je, prema pisanju s. Anđelike Prizmić, u ratnim godinama prošlo oko 60.000 poljskih izbjeglica koji su pred nacistima bježali u Afriku, pa se u to doba svakodnevno kuhalo znatno više obroka.[929] Prolasku kolona poljskih izbjeglica svjedočila je i s. Vjekoslava Poljanić, koja je u svom rukopisu *Ratna povijest od 1939. do 1945.* zapisala: "Poljaci su našli utočište u svojoj bratskoj zemlji Jugoslaviji našoj, sami su se izrazili, da im nije nigdje bolje bilo nego u Jugoslaviji. Svuda se je izbjeglicama poljskim pokazivala najveća pažnja. Stanovali su u Jugoslaviji više od godinu dana, i jedan Božić su činili kod nas u Splitu [i] nastojali smo, da im Božić bude što ugodniji. Osobito sestre Dominikanke u Graskoj(!) kuhinji dvorile su ih kao braću, bilo ih je tamo na jelu preko 600, i sve im se kuhalo Poljska kuhinja. Na 1. VIII. 1940. došla je stroga naredba, da se mora otpremiti Poljake iz naše države, to je sve pritisak Njemačke, od koje se danas svatko boji."[930]

U kuhanju za izbjeglice i ratne stradalnike, među ostalim sestrama, posebnu požrtvovnost pokazala je s. Henrika Sambrailo, koja je radila gotovo bez predaha.

---

[926] ASM, Ksaverija OREB: *Sestre dominikanke u Splitu*. Rukopis, str. 3.
[927] Usp. *Isto*, str. 3.
[928] Usp. KSM 1, bez datuma.
[929] Usp. A. PRIZMIĆ, "Povijest Kongregacije", str. 71. To u kronici samostana sv. Martina potvrđuje s. V. Poljanić. Usp. KSM 1, bez datuma. Nije isključeno da je dio tih poljskih izbjeglica došao preko Zagreba, gdje su im dominikanke pružale smještaj u svom samostanu bl. Hozane Kotorke. Usp. DPS 3, K 3, S 3, Ignacija BOJANIĆ: *Prikaz života i rada sestara dominikanki Sv. Anđela čuvara u doba od 1932. do 1953*. Rukopis, str. 11.
[930] ASM, Vjekoslava POLJANIĆ, *Ratna povijest od 1939. do 1945*., rukopis bez paginacije.

Dominikanke svjedoče o njezinu osobitom suosjećanju sa svima koji su bili pogođeni ratom i koji su dolazili po hranu, te pripovijedaju kako se "rasplakala nad jednim avionom, koji je pred Splitom padao u more, pružila prema njemu ruke i uzdisala: Jadni moji…"[931]

I s. Zdislava Prizmić je, kako pripovijedaju dominikanke, u ratnim godinama "mnogome otrla suzu, mnoge nahranila, a usto neumorno radila."[932] Požrtvovnošću, hrabrošću, suosjećanjem prema patnicima i snažnim pouzdanjem u Boga osobito se isticala s. Ivanica Dujmović. O njezinu svijetlom primjeru s. Ksaverija Oreb piše: "Duboko mi je ostala u svijesti njena veličina, posebno za vrijeme teških dana kada je Split zahvaćen strašnim ratnim vihorom, potresan udarcima bombardiranja iz kopna, mora i zraka. Svi smo izbezumljeni bježali u skloništa, a pokojnica mirna i sabrana nevidljivim, ali uvijek prisutnim Bogom. Nastavila je miješati u kotlovima hranu koju je pripremala za ljude ovog ispaćenog grada. Mi sestre u strahu za njen život zvale smo je da bježi, ona bi se samo osmjehnula i rekla: 'Vi se sakrijte, a ja moram ostati.' Kada bi u neposrednoj blizini letjeli geleri, žbuka, staklo i slični materijal nije pazila na svoj život, već kako će sačuvati hranu za ispaćene ljude – braću. Nikada nije odpustila čovjeka gladna, dala mu je makar [sama] nije imala što jesti. Puno je puta i suzama obrok zalijevala. U radu je bila neumorna, po cijeli dan u službi čovjeka. Često smo puta iz straha pred ratnim vihorom bdjele [u skloništu], ali Ivanica je svoje bdjenje provodila u našoj dragoj kućnoj kapeli, moglo bi se reći s puno uvjerenja da je to bilo njeno drugo radno mjesto. Imala je veliko srce za tuđu patnju, a onu koju nije mogla ublažiti sama s puno vjere stavljala je u Srce Kristovo. Bila je svima sve, sestrama brižna majka, svim ljudima sestra, na čije je plemenito srce mogao svatko pokucati bez straha da neće biti shvaćen."[933]

Prema pripovijedanju s. Mateje Vuković, za vrijeme rata "bomba je pogodila i samu grad. kuhinju, ali srećom nije nitko stradao."[934] Premda drugih izvora koji bi potvrdili ovu izjavu s. Mateje nismo pronašli, ipak ne treba sumnjati u njezinu istinitost. Split je često bio na meti bombardera, osobito anglo-američkih, pa nije čudno da je koja bomba pogodila i Gradsku kuhinju. U tom pogledu dobro je napomenuti da je stara gradska jezgra Splita osobito stradala u bombardiranjima u prosincu 1943.[935] Možda je baš tada stradala i Gradska kuhinja, ali držimo da ipak nije previše stradala, jer je nastavila s radom.

---

[931] "S. Henrika Sambrailo", str. 31.
[932] T. BEŠLIĆ i A. MARIČIĆ, *70 godina sestara dominikanki u Veloj Luci*, str. 67.
[933] Ksaverija OREB, "Spomen na našu dragu pokojnicu – časnu s. Ivanicu Dujmović", AM, god. 12, br. 1, Korčula, 1983., str. 46-47.
[934] DPS 1, Dosje *S. Mateja Vuković*, D. DRLAN: *S. Mateja, Iva Vuković*, str. 2.
[935] Usp. *Antifašistički Split. Ratna kronika 1941. – 1945.*, (ur. M. Kuzmić), Split, 2010., str. 577-578.

Govoreći o radu sestara dominikanki u Gradskoj kuhinji u doba Drugoga svjetskoga rata s. Marija Josipa Vidaković piše: "Ratnim vihorom raste neimaština – a s njom i rad sestara. Sestre ne poznaju odmora. Blaže glad i iscrpljenost. (…) Za vrijeme rata kuhalo se bez odmora."[936] U takvim uvjetima dominikanke su većinu dana provodile na svojim radnim mjestima. Pojačan intenzitet rada zahtijevao je i veći broj sestara u filijali. Tako je već potkraj 1941. u Gradskoj kuhinji i njoj pridruženim ustanovama radilo jedanaest sestara.[937] Naporni rad oduzimao im je većinu vremena i fizički ih iscrpljivao, što se negativno odrazilo na duhovni život zajednice. Uočio je to vizitator kojega je biskup Kvirin Klement Bonefačić ovlastio da obavi kanonski pohod svih zajednica sestara dominikanki u Splitu. Na temelju njegova izvještaja, biskup Bonefačić poslao je početkom 1942. dominikanskom provincijalu Anđelku Posinkoviću dopis u kojemu kaže: "Sestrama kod Pučke Kuhinje drži Prior O. [Dominik] Domić duhovne pouke, ali neredovito. Opaža se da je on dobar pučki propovjednik, ali redovnice, koje su inače neprestano preokupirane najmaterijalnijim poslom, osjećaju potrebu govora, koji bi im digao redovnički duh te ih zanj oduševljavao. Pouke iz vjeronauka, prema propisu kan. 509 Crkvenoga Zakonika valjda ne čuju nikada. Stvar je to teža, što uslijed velikoga posla, sestre ne obavljaju redovito ni duhovno štivo, osim tri-četiri. (…) Odveć se žrtvuju za materijalno i tjelesno dobro bližnjega, a za svoje duhovno nemaju ništa. Osim toga, trebalo bi urediti i vrijeme duhovnog štiva u zajednici kod Pučke Kuhinje, tako, te sve redovnice mogu istomu prisustvovati. Moglo bi se naći malo vremena. Ne moraju uvijek raditi."[938]

Premda je biskup Bonefačić bio u pravu, njegovi zahtjevi i prijedlozi za poboljšanje duhovnoga života u sestrinskoj filijali u Gradskoj kuhinji i njoj pridruženim ustanovama teško da su se u ratnim godinama mogli provesti. Braća dominikanci vjerojatno su imali dobru volju, ali je ratni vihor osujetio sve njihove eventualne namjere i pokušaje. U bombardiranjima Splita njihov samostan, premda nije bio direktno pogođen bombama, ipak je pretrpio teška oštećenja, pa ga je većina dominikanaca napustila i potražila sigurniji zaklon. Najteže doba za splitske dominikance nastupilo je s 3. lipnja 1944., kad je grad bio tri puta bombardiran u jednom danu. Tad su samostan napustili gotovo svi redovnici. Starješina samostana pobjegao je na Marjan, nekoliko fratara na Čiovo i kod rodbine u Kaštela, a ostali su se sklonili u Splitu na raznim adresama. Fr. Tarcizije Šimetović i fr. Dominik Domić našli

[936] M. J. VIDAKOVIĆ, "Stablo Kongregacije", str. IV.
[937] Usp. "Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941", str. 66.
[938] AHDP, Spisi Provincijalata, bez br./1942., Msgr. Kvirin Klement Bonefačić fr. Anđelku Posinkoviću, Split, 4. I. 1942.

su zaklon kod sestara dominikanki u Gradskoj kuhinji. Od tada do 1. listopada 1944. ondje su se, s ostalim siromasima, dolazili hraniti svi dominikanci koji su u Splitu boravili na raznim adresama.[939] I sam biskup Bonefačić kratko je boravio i hranio se kod sestara dominikanki u Gradskoj kuhinji. Naime, pošto je u bombardiranju stradala biskupska palača, prvo se preselio u neku kuću na Pojišanu, odakle je 30. lipnja 1944. prešao u Gradsku kuhinju i ostao u njoj oko jednog tjedna. Potom se preselio u Biskupsko sjemenište.[940]

Nažalost, nisu poznata imena svih sestara dominikanki koje su u ratnim godinama došle na službu u Gradsku kuhinju. Stoga su podaci koje ovdje u svezi s time iznosimo nepotpuni. Odlučivši postati redovnica, Paulina Slavodić (kasnije s. Klaudija) došla je sredinom 1940. k dominikankama u Gradskoj kuhinji, ali – nakon što je u travnju 1941. Split prvi put bombardiran – otac ju je odveo kući u strahu da mu kći ne pogine.[941] Od početka 1941. do 1. siječnja 1942. djelovala je u Gradskoj kuhinji s. Stjepana Šikić,[942] od 26. rujna 1941. do 19. ožujka 1942. s. Felicitas Vukmanić[943] i vjerojatno od polovine do potkraj 1941. kandidatica Marija Huljev (kasnije s. Jerka).[944] Prije kraja 1941. došla je u Gradsku kuhinju s. Agata Blagajić, koja je premještena prije ožujka 1944.[945]

Kroz splitsku Gradsku kuhinju prošle su tisuće siromaha, osobito u doba Drugoga svjetskoga rata. Jedan od njih bio je desetogodišnji Tomislav Raukar, kasniji povjesničar i akademik. On i njegova obitelj, kako sam svjedoči, stradali bi od gladi da nije bilo te kuhinje i sestara dominikanki, među kojima je osobito zapamtio svijetli lik i dobrotu s. Dinke Franičević. Kad je akademik Raukar u studenom 2013. iz medija saznao da je ta dominikanka proslavila stoti rođendan u samostanu na splitskim Škrapama, poslao joj je pismo u kojemu joj poručuje: "U tom vremenu živjeli smo u Splitu u teškoj oskudici, gotovo gladi, i moja mama je odlazila u Pučku kuhinju, pokraj sv. Duje, da dobije nešto hrane, kako bismo izbjegli smrt od gladi. Moja mama je znala da hranu dijeli i časna sestra Dinka iz Vrboske, a kako je

---

[939] Usp.: AHDP, Fond *Anđelko Fazinić*, K 1, S 4, Fr. Dominik Budrović fr. Anđelku Faziniću, Split, 15. VI. 1944.; LCST 3, str. 171-172. Više o splitskim dominikancima u doba Drugoga svjetskoga rata vidi u: Ivan ARMANDA, "Dominikanski samostan u Splitu u doba Drugoga svjetskog rata", *Kulturna baština*, br. 40, Split, 2014., str. 165-190., str. 165-190.

[940] Usp. Franjo VELČIĆ, "Iz prezidijalnog arhiva krčkoga biskupa dr. Josipa Srebrnića ratne 1944. godine", *Krčki biskup mons. dr. Josip Srebrnić (1876.-1966.)*, (ur. M. Medved i F. Velčić), Rijeka – Krk – Zagreb, 2017., str. 526.

[941] P. Slavodić se u travnju 1942. vratila u Split i poslije osam dana otputovala u samostan u Korčuli, gdje je stupanjem u novicijat dobila redovničko ime s. Klaudija. Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 240.

[942] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Stjepana Šikić*, Osobnik; "Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941", str. 66.

[943] Usp. ZOČSD, osobnik s. Felicitas Vukmanić.

[944] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 231-232.

[945] Usp. "Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941", str. 66. U ožujku 1944. s. A. Blagajić sigurno se nalazila u Šibeniku, što znači da je prije tog mjeseca napustila Split. Usp. *Ljetopis samostana sv. Lovre u Šibeniku (1923.-1945.)*, (priredio P. Bezina), Split, 1996., str. 175.

njezina mama, moja nona, Vica Bertić, udana Zaninović u Starom Gradu, također bila podrijetlom iz Vrboske, to se stvorilo neko prešutno poznanstvo i povjerenje kojemu je u osnovici bila Vrboska. Mama je često vodila i mene u Pučku kuhinju, pa ste sigurno i mene tada upoznali. Nešto kasnije, tamo negdje u jesen 1944., ja sam sam, bez mame, dolazio u Pučku kuhinju, čekao satima na red, prilazio prostoru gdje ste Vi stajali i dijelili obroke pure, kasnije kad je, čini mi se, počela stizati američka pomoć i obroke kuhanih šubiota s nekoliko komada mesnog doručka, davao sam Vam moj lonac, Vi biste ga darežljivo napunili purom i meni davali natrag. Ja sam s pobožnim osjećajem preuzimao taj lonac, napunjen hranom, nosio kući u Bosansku ulicu gdje smo stanovali i taj je obrok uklanjao glad koja nam je prijetila. A Vi, časna sestra Dinka iz Vrboske, kako smo Vas u razgovoru zvali, bili ste za sve nas, pa i za mene, dečkića od 10-11 godina, plemenito biće, Božje biće kojemu smo bili do dna duše zahvalni za dobro koje nam činite. Dakako, vrijeme je teklo, prilike su se počele mijenjati, više nisam dolazio u Pučku kuhinju, potkraj 50-ih godina otišao sam na studij u Zagreb, i od početka 60-ih godina u njemu se stalno nastanio. (…) Vas više nisam imao prilike ni vidjeti, ni bilo što čuti o Vama, ali nikada, do danas, nisam zaboravio Vašu plemenitost u splitskoj Pučkoj kuhinji. Vi ste zauvijek ostali u mojoj duši pojam dobrote i ljudskosti. Često bih se u uspomenama na splitsko djetinjstvo sjetio Vas i mojeg lonca ispunjena purom jer pojam dobra i dobročinstva Božji je i neuništivi dar."[946]

ĐAČKA MENZA CRVENOGA KRIŽA

Kako svjedoče sačuvani izvori i neke dominikanke koje su ondje djelovale, Gradska kuhinja je nakon Drugoga svjetskoga rata 1945. preimenovana u Đačku menzu Crvenoga križa.[947] Ipak, iz nekih izvora sačuvanih u arhivu Kongregacije sv. Anđela čuvara vidi se da su je dominikanke i nakon toga nazivale Gradskom kuhinjom, vjerojatno zato jer su sestre nakon rata nastavile raditi isti posao i u istim prostorima, pa na preimenovanje ustanove u ono teško doba nisi ni obraćale pažnju.[948] Uostalon, nedvojbeno su više bile zabrinute najavom komunističkih vlasti da će ih otpustiti iz Đačke menze i njoj pridružene Mliječne kuhinje. Naime, nove su vlasti zauzele neprijateljski stav prema dominikankama u ovoj ustanovi, pa je časna majka Česlava Andreis već u svibnju 1945. zapisala da sestre u Đačkoj menzi "teško

[946] Tomislav RAUKAR, "Mnogo poštovana časna sestro Dinka Franičević", AM, god. 32, br. 3, Zagreb, 2013., str. 32-33.
[947] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Ivanica Dujmović*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Ivanice Dujmović.
[948] Usp. KDKF, Fascikl *Split – menza Crvenog križa*, S. Zdislava Prizmić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.

snašaju rad i jaram."[949] Njezine riječi potvrđuje odluka Vrhovnoga vijeća Kongregacije od 28. kolovoza te godine da će starješinsku službu u toj filijali vršiti s. Zdislava Prizmić, ali samo ako komunističke vlasti ne otpuste sestre od tamo.[950]

Dvije godine poslije ove odluke, dominikanke su još djelovale u Đačkoj menzi, dok je Mliječna kuhinja, kako je već rečeno, zatvorena 1946. godine. Iz starješinskoga izvještaja s. Zdislave Prizmić iz kolovoza 1947. vidi se da je tada u filijali djelovale šest sestara, od kojih su tri primale plaću za svoj rad, a tri su radile besplatno. Dvije od potonjih su bolesne, ali ipak pomažu koliko mogu. Osim redovitih izdataka za potrebe zajednice, sestre su od 1. siječnja 1947. slale priloge Vrhovnoj upravi Kongregacije te samostanima u Korčuli, Zagrebu i Pučišćima, a samostanu sv. Martina davale su novac "za porez i uzdržavanje kad bi trebalo." Osim toga, snosile su troškove pogreba s. Pompeje Rade i liječenja s. Jozefine Ostoje. S. Zdislava piše da sve sestre u toj filijali "rade na slavu Božju, a za dobro iskrnjega, jer njihov rad nemože da se uzdrži već jedino ljubav za Red i za slavu Božju". Dodala je da zdravlje sestara nije najbolje, "ali se drže onoga štoje(!) rekao Isukrst, uzmi svoj križ i slijedi me!"[951]

Nedugo nakon navedenoga izvještaja, s. Zdislava poslana je 31. kolovoza 1947. za starješicu filijale u Lori, a u Đačkoj menzi je starješicom istoga dana imenovana s. Henrika Sambrailo.[952] Kao posljednja starješica ove filijale, vršila je tu službu do otpuštanja sestara dominikanki iz Đačke menze 1950. godine, kad je i ona prešla u filijalu u Lori.[953]

Od ostalih sestara koje su nakon Drugoga svjetskoga rata došle na službu u Đačku menzu, pronašli smo podatke o slijedećima: s. Karmela Marinković od 15. svibnja do 20. srpnja 1946.,[954] s. Ljiljana Klarić od 1947. do rujna 1948.,[955] s. Ivica Kmetović od 15. listopada 1948. do 18. prosinca 1949.[956] i s. Konstanca Kralj od 1949. do 1950.[957] S. Doroteja Trgo, koja je došla ondje u listopadu 1940., premještena je iz menze 1945.,[958] a s. Dinka

[949] KKSAČ 2, dne 20. V. 1945.
[950] Usp. ZSVV 1, dne 28. VIII. 1945.
[951] KDKF, Fascikl *Split – menza Crvenog križa*, S. Zdislava Prizmić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.
[952] Usp. ZSVV 1, dne 31. VIII. 1947.
[953] Usp.: PSVU, br. 114/1955. od 18. X. 1955.; "S. Henrika Sambrailo", str. 31.
[954] Usp. ZOČSD, osobnik s. Karmele Marinković.
[955] Usp.: ZSVV 1, dne 15. IX. 1948.; Slavka SENTE, "S. Ljiljana, Marija Ana Klarić", AM, god. 28, br. 1, Zagreb, 2009., str. 75 (tu piše da je s. Lj. Klarić i ranije djelovala u Gradskoj kuhinji u Splitu te da je upravo u njoj stekla prvo kuharsko iskustvo).
[956] Usp.: KPS 2, dne 28. V. 1962.; ZOČSD, osobnik s. Ivice Kmetović.
[957] Usp. ZOČSD, osobnik s. Konstance Kralj. Tu piše da je u Đačkoj menzi ostala do 1951., premda su dominikanke otpuštene iz ove ustanove vjerojatno u siječnju 1950.
[958] Usp. ZOČSD, osobnik s. Doroteje Trgo.

Franičević kaže da je menzu, u kojoj je djelovala od 16. studenoga 1939., napustila 30. listopada 1946.[959]

Unatoč trudu, iz sačuvanih vrela nismo uspjeli utvrditi datum odlaska sestara dominikanki iz Đačke menze. Vidjeli smo da je Mliječna kuhinja prestala s radom 1946., godine, ali o Đačkoj menzi izvori donose oprečne podatke, dok se dječje zabavište koje je uz nju postojalo za rata prestaje spominjati u izvorima, pa stoga zaključujemo da je prestalo djelovati u ratnim godinama. U jednom osobniku s. Ivanice Dujmović piše da je od 30. lipnja 1945. radila u Đačkoj menzi Crvenoga križa, odakle da je 31. siječnja 1950. premještena u samostan sv. Martina.[960] No, u njezinu drugom osobniku piše da je u Gradskoj kuhinji bila do 30. srpnja 1950., a potom do 15. veljače 1953. u Đačkoj menzi.[961] Dodatnu zabunu unosi sama s. Ivanica tvrdnjom da je u Gradskoj kuhinji radila do 1952., kad je zajedno sa s. Ruzarijom Bujas prešla u samostan sv. Martina.[962]

U rješavanju problema barem donekle pomaže popis sestrinskih zajednica što ga je 2. veljače 1951. sastavila časna majka Česlava Andreis. Na tom popisu nema filijale u Đačkoj menzi u Splitu, a s. Ivanica Dujmović i s. Ruzarija Bujas navode se među članicama samostana sv. Martina.[963] Temeljem ovog dokumenta treba odbaciti tvrdnje da su dominikanke djelovale u Đačkoj menzi do 1952. ili do 1953. Stoga nam se čini da se vjerojatnim datumom zatvaranja sestrinske filijale u splitskoj Đačkoj menzi može smatrati onaj što ga donosi prvi osobnik s. Ivanice Dujmović, tj. 31. siječnja 1950.[964]

Nakon otpuštanja sestara dominikanki iz Đačke menze i njezina zatvaranja, pojedini dijelovi bivšega samostana sestara klarisa pregrađivani su i (neodgovorno) korišteni u razne svrhe. U njima je bilo smješteno Kino Stari grad, Crveni križ, Općinski zavod za zaštitu spomenika kulture i neke druge ustanove. Naposljetku, radi uređenja prostorija podruma Dioklecijanove palače ispod antičkoga triklinija, koji se nalazio upravo na tom mjestu, šezdesetih godina prošloga stoljeća srušena je bivša crkva sv. Klare i dio samostana, a preostali dio je zapušte i izložen devastaciji. Početkom 21. st. ti su prostori uređeni te se od tada koriste kao izložbeni prostor Etnografskoga muzeja.[965]

---

[959] Usp. F. JAGNJIĆ, "[Razgovor sa s. Dinkom Franičević]", str. 21.
[960] Usp. ZOČSD, osobnik s. Ivanice Dujmović.
[961] Usp. DPS 1, Dosje *S. Ivanica Dujmović*, Osobnik.
[962] Usp. I. DUJMOVIĆ, "[Sjećanje na s. Ruzariju Bujas]", str. 98.
[963] Usp. SVU, br. 6/1951., S. Česlava Andreis Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Korčula, 2. II. 1951.
[964] Usp. ZOČSD, osobnik s. Ivanice Dujmović.
[965] Usp.: J. MARASOVIĆ i K. MARASOVIĆ, "Jugoistočni dio Dioklecijanove palače u Splitu", str. 264; P. PETRIĆ, "Novi prilozi topografiji samostana sv. Klare u Splitu", str. 335; S. PIPLOVIĆ, "Drugi samostan klarisa u Splitu", str. 18.

IMANJE I FILIJALA U LORI

Zemljište u Lori dominikankama je u listopadu 1731. oporučno ostavio Mihovil Vukasović iz splitskoga Lučca.[966] Sestre su naredna dva stoljeća same obrađivale to zemljište ili su ga davale u najam težacima. U prvoj polovici 20. st. dolazile su ga obrađivati sestre iz samostana sv. Martina i iz drugih splitskih zajednica, osobito iz Pučke kuhinje. Izvori bilježe da su, između ostalih, od dolaska u Pučku kuhinju 1925. pješke u Loru odlazile obrađivati imanje s. Zdislava Prizmić[967] i s. Henrika Sambrailo,[968] od travnja do listopada 1934. kandidatica Nedjeljka Brajičić (kasnije s. Viktorija) sa s. Ruzarijom Bujas,[969] te od listopada 1939. do kolovoza 1941. s. Mateja Vuković.[970]

U Lori je Kuratorij Gradske kuhinje podignuo dominikankama kuću. Prema pisanju s. Vjekoslave Poljanić, sestre koje su radile u Gradskoj kuhinji više puta su izrazile želju i potrebu da podignu kuću u Lori kako bi se ondje mogle odmoriti na svježem zraku, jer su inače stalno zaposlene u kuhinji i pridruženim joj ustanovama. Kako same nisu imale sredstava kojima bi to ostvarile, Kuratorij im je odlučio podignuti kuću o svom trošku, u znak zahvalnosti za samoprijegorni rad u Gradskoj kuhinji.[971] S. Zdislava Prizmić piše da je ta kuća podignuta 1939.,[972] dok s. Marija Josipa Vidaković kaže da je blagoslovljena 1. srpnja 1940.,[973] što potvrđuje zapis u kronici Kongregacije.[974]

Da kuća u Lori nije podignuta 1939., nego 1940. dokazuje i zahvalno pismo što ga je Vrhovna uprava Kongregacije na čelu sa časnom majkom Česlavom Andreis 19. ožujka 1940. uputila Kuratoriju Gradske kuhinje. Iz pisma se vidi da je Vrhovno vijeće održalo izvanrednu sjednicu kad je saznalo za "plemenitu namisao" Kuratorija da im sagradi kuću na njihovu imanju u Lori. Iz toga se vidi da gradnja kuće prije ožujka 1940. nije ni počela. U pismu su dominikanke Kuratoriju poručile: "Sestre dominikanke članice Vrhovnoga vijeća na izvanrednoj sjednici sakupljene, izrazuju ovim putem svoju iskrenu zahvalnost Tom Naslovu, za osobitu naklonost i dobrotu koju danomice iskazuju našim sestrama opsipavajući ih uvijek

---

[966] Usp. FSS, Oporuka Mihovila Vukasovića, Split, 24. X. 1731., prijepis od 29. X. 1752.
[967] Usp. KPS 2, dne 20. III. 1969.
[968] Usp. "S. Henrika Sambrailo", str. 30-31.
[969] Usp.: ZOČSD, osobnik s. Viktorije Brajičić; S. SENTE, "Da se bolje upoznamo", sa s. Viktorijom Brajičić razgovarala s. S. Sente, str. 36.
[970] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Mateja Vuković*, D. DRLAN: *S. Mateja, Iva Vuković*, str. 2; ZOČSD, osobnik s. Mateje Vuković.
[971] Usp. KSM 1, bez datuma, podnaslov *Povijest kuće na Škrapama*.
[972] Usp. KDKF, Fascikl *Split – menza Crvenog križa*, S. Zdislava Prizmić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.
[973] Usp. M. J. VIDAKOVIĆ, "Stablo Kongregacije", str. IX.
[974] Usp. KKSAČ 1, dne 1. VII. 1940.

novim dobročinstvima. Čisto iznenadjene zahvaljuju naročito za plemenitu namisao Uprave da umornim sestrama priušti olakšanje sagradivši im kućicu na 'Lori'. Tim djelom će Uprava postaviti sebi neumrli spomenik koji će budućim pokoljenjima pričati o dobroti kao i o priznanju rada sestrama, a koje će u našim analima biti zabilježeno zlatnim slovima. U isto doba postaju svi članovi [Kuratorija] dionici naših molitava za života i poslije smrti kao naši dobročinitelji."[975]

U Lori se nastanilo nekoliko sestara dominikanki, koje su ondje uzgajale povrće, žitarice i domaće životinje, a kao zajednica bile su podložne filijali u Gradskoj kuhinji. Starješica filijale u Gradskoj kuhinji, s. Zdislava Prizmić, objasnila je to slijedećim riječima: "Ova kuća [u Lori] je skopčana sa našom kućom [u Gradskoj kuhinji], budući da se ta stekla od uprave Gradske kuhinje god. 1939. (tj. 1940., op. a.), kao dar tim sestrama [u Gradskoj kuhinji], da imadu malo slobode, da kad treba kojoj malo odmora i zato ta kuća spada skupa s našom kućom."[976]

Budući da se u izvorima prije 1945. ne spominje da je neka sestra bila imenovana starješicom u Lori, zaključujemo da ta zajednica nije ni imala zasebnu starješicu, jer je bila podložna starješici filijale u Gradskoj kuhinji. Odgovornom se stoga smatrala sestra koja je bila najstarija po redovničkom zavjetovanju, pod uvjetom da ima položene doživotne zavjete. No, kad se dogodilo da su u Lori boravile samo dvije mlade sestre, Stjepana Šikić i Antonija Novosel, Vrhovno vijeće im je 1. prosinca 1945. poslalo s. Ceciliju Lučić za starješicu.[977] Ona se na toj službi zadržala do premještaja na Čiovo 31. kolovoza 1947.[978] Čini se da je bila prva službeno imenovana starješica zajednice u Lori, koja je i unatoč tome ostala podložna starješici filijale u Gradskoj kuhinji, kako se u kolovozu 1947. vidi iz izvještaja starješice te filijale, s. Zdislave Prizmić. Ona piše da u Lori borave četiri sestre koje rade "na slavu Božju i za dobro svoje Kongregacije". Uzgajale su povrće, ječam i pšenicu, a od domaćih životinja imale su kravu, dvije ovce i tri svinje. Kad mogu, šalju povrće sestrama u samostanu sv. Martina, ali su zbog oskudice vode 1947. godine imale slab urod. Ječam i pšenicu slale su samostanima u Korčuli, Splitu i na Čiovu, a u Korčulu su poslale i jednu malu svinju, dok su još dvije prodale. Imaju dovoljno prihoda za vlastito uzdržavanje, pa im ne treba pomoć, a

[975] SVU, br. 7/1940., S. Česlava Andreis Kuratoriju Gradske kuhinje u Splitu, Korčula, 19. III. 1940.
[976] KDKF, Fascikl *Split – menza Crvenog križa*, S. Zdislava Prizmić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.
[977] Usp. ZSVV 1, dne 1. XII. 1945.
[978] Usp. ZSVV 1, 31. VIII. 1947.

nedavno su popravile i proširile štalu. Sukladno poslu i mogućnostima, obdržavaju *Konstitucije* i redovito obavljaju zajedničku molitvu.[979]

Nedugo nakon spomenutoga izvještaja, s. Zdislava Prizmić je 31. kolovoza 1947. premještena iz Gradske kuhinje u Loru za starješicu.[980] Čini se da kao starješica kuće u Lori nije bila podložna starješici filijale u Gradskoj kuhinji, a ako i jest to nije dugo potrajalo, jer su dominikanke početkom 1950. otpuštene iz Gradske kuhinje. Nakon isteka mandata, Vrhovno vijeće je 25. listopada 1950. produžilo službu s. Zdislavi do daljnjega, tj. dok se ne vidi hoće li sestre moći ostati na svom imanju u Lori ili će ga u ožujku 1951. morati napustiti.[981] No potkraj 1950. s. Zdislavu je njezin brat iz Australije zamolio da se useli u njegovu kuću u Veloj Luci i da mu je čuva do njegova povratka. Bojeći se da uslijed komunističkih represija "ne bi jednoga dana ostala bez krova nad glavom", s. Zdislava je zamolila Vrhovnu upravu Kongregacije da joj dopusti prihvatiti bratovu molbu.[982] Dobivši dopuštenje časne majke i dubrovačkoga biskupa, vjerojatno u veljači 1951., iz Lore se preselila u bratovu kuću u rodnom mjestu, gdje joj se pridružila još jedna sestra.[983]

Premda izvori ne bilježe imena svih sestara dominikanki koje su djelovale u Lori, podaci o nekima ipak su poznati. S. Vjekoslava Poljanić u autobiografskim bilješkama piše da je došla u Loru 22. lipnja 1941. i ostala do 10. listopada 1943., kad se u teškim ratnim okolnostima zbog straha sklonila u samostan sv. Martina.[984] Od 1941. do 1945. u Lori je boravila s. Antonija Novosel,[985] od 5. svibnja 1943. do 8. veljače 1944. s. Marija Ruzarija Franulović,[986] od 1944. do 1947. s. Stjepana Šikić,[987] od 1947. do veljače 1950. s. Miroslava Antičev,[988] od 1950. do 1952. s. Marija Lurdes Mudrinić,[989] od 1950. do 1953. s. Kerubina Dujmović,[990] od 1950. do 1952. s. Egidija Tomasović,[991] od 1952. do 1953. s. Perica

---

[979] Usp. KDKF, Fascikl *Split – menza Crvenog križa*, S. Zdislava Prizmić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.
[980] Usp. ZSVV 1, dne 31. VIII. 1947.
[981] Usp. ZSVV 1, dne 25. X. 1950.
[982] Usp. KKSAČ 2, dne 15. I. 1951.
[983] Iz izvora se vidi da se s. Z. Prizmić 1. II. 1951. još nalazila u Lori na službi starješice, što znači da je u Velu Luku došla nakon tog datuma. Usp. SVU, br. 6/1951., S. Česlava Andreis Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Korčula, 1. II. 1951.
[984] Usp. AKSAČ, V. POLJANIĆ, *Crtice iz života jedne redovnice*.
[985] Usp. ZOČSD, osobnik s. Antonije Novosel.
[986] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Ruzarije Franulović.
[987] Usp. ZOČSD, osobnik s. Stjepane Šikić. U drugom osobniku s. S. Šikić piše da je u Loru došla 1946. (usp. DPS 1, Dosje *S. Stjepana Šikić*, Osobnik), ali to opovrgava zapisnik sa sjednice Vrhovnoga vijeća od 1. XII. 1945. iz kojega se vidi da je s. Stjepana već tada bila u Lori (usp. ZSVV 1, dne 1. XII. 1945.).
[988] Usp. ZOČSD, osobnik s. Miroslave Antičev.
[989] Usp. DPS 1, Dosje *S. Marija Lurdes Mudrinić*, Osobnik.
[990] Usp. ZOČSD, osobnik s. Kerubine Dujmović.
[991] Usp. ZOČSD, osobnik s. Egidije Tomasović.

Batistić,[992] a od studenoga 1953. do siječnja 1954. s. Metilda Nenadić.[993] Od 1946. u Lori se nalazila i s. Sibilina Baničević, koja je ostala ondje do odlaska sestara iz Lore.[994] Jedna od posljednjih sestara koja je došla u Loru bila je s. Augustina Tanasković. Premještena je tamo 23. ožujka 1954., a ostala je do napuštanja filijale u listopadu 1955.[995]

Dominikankama je imanje u Lori nakon Drugoga svjetskoga rata poslužilo kao utočište za nekoliko sestara koje su bile otpuštene iz državnih službi, te su morale napustiti filijale u kojima su do tada radile. Ta je sudbina, kako je već rečeno, vjerojatno početkom 1950. zadesila i dominikanke u splitskoj Đačkoj menzi. Jedna od njih, s. Henrika Sambrailo, došla je te godine u Loru. Kako je voljela prirodu, tu se ugodno osjećala, a vojnicima koji su boravili blizu samostana rado je činila usluge koje bi je zamolili. Sestre su zapisale da bi im "rado sve učinila, sve dala, misleći na jadne vojnike koji su službom tu vezani, a i na jadne majke koje strepe nad svojim sinovima."[996]

Nakon što je starješica Zdislava Prizmić, kako je već spomenuto, otišla u Velu Luku, na njezini je mjesto u Loru došla u siječnju 1951. s. Inočenca Tadić. Starješinsku službu vršila je sve dok komunističke vlasti nisu oduzele dominikankama imanje u Lori.[997] Kao starješica, izvijestila je 1953. Vrhovni zbor Kongregacije da u Lori borave četiri sestre, od kojih je jedna mlada i zdrava, a ostale su prešle šezdesetu godinu života i lošega su zdravlja. Starješica i s. Henrika Sambrailo primale su mirovinu od 9000 dinara i to su prije slale samostanu sv. Martina, no sad tom samostanu šalju 5000 dinara, sebi ostavljaju 2000 dinara, a toliko šalju i za novicijat u Korčuli. Kuća u Lori je, kako piše s. Inočenca, u "priličnom stanju", ali su štale "slabe i trošne", pa bi ih trebalo popraviti. U svom izvještaju starješica, među ostalim piše: "Sestre se bave malim gospodarstvom i uvijek se muče oko toga, a sada malo koristi imadu, nego toliko, da preživu. Dobitka se jedva toliko ima da se prehrane Sestre i živina. (…) Molitva se redovito vrši i druge redovničke dužnosti u koliko je to ovđe moguće."[998]

Vidjeli smo da se sestrinsko imanje u Lori od gradnje kuće na njemu smatralo dijelom filijale u Gradskoj kuhinji, pa je stoga bilo i pod upravom starješice te filijale. U prosincu 1945. imanje u Lori dobilo je svoju prvu starješicu, koja je ipak ostala podložna starješici filijale u Gradskoj kuhinji. Čini se da je tek potkraj kolovoza 1947., ili malo nakon toga, kuća

---

[992] Usp. ZOČSD, osobnik s. Perice Batistić.
[993] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 207-208.
[994] Usp.: SVU, br. 6/1951., S. Česlava Andreis Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu, Korčula, 2. II. 1951.; ZOČSD, osobnik s. Sibiline Baničević.
[995] Usp.: PSVU, br. 20/1954. od 23. III. 1954. i br. 154/1956. od 5. V. 1956.; ZOČSD, osobnik s. Augustine Tanasković.
[996] "S. Henrika Sambrailo", str. 31.
[997] Usp. ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.
[998] KDKF, Fascikl *Split – Luka*, S. Inočenca Tadić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split bez datuma, 1953.

u Lori stekla punu neovisnost od filijale u Gradskoj kuhinji, tj. postala je samostalna filijala. No, samostalnost nije dugo zadržala jer je Vrhovno vijeće Kongregacije javilo starješisi Inočenci Tadić da se na sjednici 20. ožujka 1952. raspravljalo o stanju filijale u Lori te je zaključeno da se ona stavlja u vlasništvo i pod upravu samostana sv. Martina, kojemu je imanje ionako pripadalo temeljem oporuke Mihovila Vukasovića iz 1731. godine. Stoga s. Inočenca kao starješica više ne smije glede nepokretnih i pokretnih dobara filijale sama odlučivati, nego isključivo u dogovoru i uz dopuštenje priore samostana sv. Martina. Ipak joj se ostavlja "potpunu moralnu slobodu" glede sestara koje borave u filijali. Drugim riječima, ona ostaje nadređena tim sestrama, te joj se preporuča da ih šalje u samostan sv. Martina da ondje "obave mjesečno sabranje i po mogućnosti, da prisustvuju izmjenično duhovnim poukama, što ih tamo drži njihov ispovjednik."[999] O svojoj odluci je Vrhovno vijeće istog dana obavijestilo i prioru samostana sv. Martina, s. Mercedes Katalinić.[1000]

Sestrinski opstanak u Lori ugrožavala je vojska koja im je zauzela trećinu imanja i podignula na njemu skladište. To je učinjeno bez da je dominikankama dostavljena ikakva odluka ili rješenje.[1001] Ubrzo su dominikanke ipak pozvane da dođu na ekspropriacionu raspravu 19. svibnja 1951. Na raspravi su zatražile da im se umjesto imanja u Lori "dade drugo za obradu i stanovanje sposobno zemljište s nastambom." Nastojeći to ishoditi, priora samostana sv. Martina, s. Mercedes Katalinić, obratila se 1. lipnja 1951. Komisiji za vjerske poslove i Predsjedništvu vlade Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu. Objasnila im je da sestre na tom imanju obrađuju zemlju i uzgajaju nešto domaćih životinja, od čega se uzdržavaju sestre te zajednice i one u samostanu sv. Martina, pa bi oduzimanjem imanja u Lori sve one ostale bez glavnoga izvora prihoda i hrane.[1002]

Ne obazirući se na dominikanke i na njihove potrebe, vlasti su im 1951. oduzele dio zemljišta u Lori,[1003] ali im o tome nisu dostavile nikakvo rješenje ni pravni akt, pa je s. Mercedes Katalinić 22. svibnja 1952. tražila da se to pitanje riješi kako bi dominikanke mogle dobiti naknadu za oduzeto im zemljište ili najamninu za korištenje istoga.[1004] Već 7. lipnja odgovoreno joj je da su vlasti ekspropririrale dva komada sestrinskoga zemljišta u Lori, te da se čeka procjena istoga od strane Gradske ekspropriacione komisije.[1005] Ubrzo je dominikankama stiglo i rješenje o oduzimanju zemljišta površine 3870 m^2, za koje im je

[999] SVU, br. 12/1952., Vrhovno vijeće Kongregacije s. Inočenci Tadić, Korčula, 21. III. 1952.
[1000] Usp. SVU, br. 11/1952., Vrhovno vijeće Kongregacije s. Mercedes Katalinić, Korčula, 21. III. 1952.
[1001] Usp. ASM, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Komandi grada Splita, Split, 22. V. 1952.
[1002] Usp. SVU, br. 25/1951.: S. Mercedes Katalinić Komisiji za vjerske poslove, Split, 22. V. 1952.; S. Mercedes Katalinić Predsjedništvu vlade Narodne Republike Hrvatske, Split, 1. VI. 1951.
[1003] Usp. SSM, Priora samostana sv. Martina Biskupskom ordinarijatu u Splitu, Split, bez datuma.
[1004] Usp. ASM, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Komandi grada Splita, Split, 22. V. 1952.
[1005] Usp. ASM, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, Slavko Ružić samostanu sv. Martina, Split, 7. VI. 1952.

određena naknada od svega 32.199 dinara. Koliko je ta naknada bila nepravedna vidi se iz činjenice da se za taj novac u to doba moglo kupiti samo oko 100 do 150 m^2 zemljišta u Lori. Protiv tog riješenja priora Mercedes Katalinić uložila je žalbu u kojoj je naglasila da dominikanke ne mogu primiti tako sramotno nisku svotu novca za svoje zemljište, osobito ne u državnim obveznicama, pa je tražila da im se za oduzeto zemljšte dade drugo zemljište ili da im se oduzeto plati po realnoj cijeni i u gotovini, a ne u državnim obveznicama. Izrazila je razumijevanje za činjenicu da je vojsci potrebno sestrinsko zemljište, ali je dodala: "Zaključujući navode ove žalbe, slobodne smo ponoviti da ne bi bilo pravično, da se potreba narodne odbrane, u konkretnom slučaju, namiruje našim osiromašenjem, već da teret, realnom procjenom vrijednosti zemljišta, ima pasti na sve podanike ove države."[1006]

Iz priorine žalbe uvažen je u prosincu 1952. samo zahtjev da se novac dominikankama isplati u gotovini, ali sam iznos naknade ostao je isti.[1007] O problemima imanja u Lori bila je upoznata časna majka Česlava Andreis, koja je o njima obavijestila sudionice Vrhovnoga zbora Kongregacije u kolovozu 1953. Probleme i neizvjesnu sudbinu te filijale časna majka je pred Vrhovnim zborom sažela u sljedeće dvije rečenice: "Vojne vlasti na našoj Luci u Split oduzimlju malo po malo zemljište i sad izgleda da će se konačno riješiti to pitanje. Tražili smo zamjenu, pravili smo žalbe i utoke, ne znam da li će od toga biti što koristi."[1008]

Vlasti su u studenom ili na početku prosinca 1953. donijele odluku da će dominikankama umjesto zemlje u Lori dati drugu na Škrapama, da će im na njoj podignuti kuću u zamjenu za onu koja im se oduzima u Lori i da će im kao odštetu za poljoprivredne kulture i ostalu imovinu isplatiti 105.839 dinara.[1009] Ovim rješenjem određen je daljnji tijek događaja, koji su svoj epilog dobili 1955. kad je vojska na Škrapama podignula dominikankama kuću i ondje 5. listopada kamionom preselila dominikanke i njihova pokretna dobra iz Lore. Posljednja starješica filijale u Lori, s. Inočenca Tadić, nije preselila na Škrape, nego je premještena u samostan braće dominikanaca u Dubrovniku,[1010] a sestre Sibilina Baničević, Henrika Sambrailo i Augustina Tanasković uselile su se u novu kuću na Škrapama. Splitski biskup Frane Franić, uz asistenciju dekana splitskoga stolnoga Kaptola, msgr.

[1006] AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Gradskoj eksproprijacionoj komisiji, *Žalba*, Split, 8. VII. 1952.
[1007] Usp. AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, *Rješenje*, Split, 22. XII. 1952.
[1008] KVZK, Fascikl *Vrhovni zbor iz 1953.*, *Izvještaj Vrhovne Nastojnice S. Česlave Andreis o radu, zdravlju i napretku sestara u Kongregaciji sv. Anđela Čuvara u Jugoslaviji*, Korčula, 27. VIII. 1953.
[1009] Usp. AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, *Rješenje*, Split, bez datuma. U samostanu sv. Martina rješenje je primljeno 8. XII. 1953.
[1010] Usp. ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.

Herkulana Lugera, blagoslovio im je novu kuću i slavio prvu misu u kućnoj kapeli, održavši sestrama prigodni govor.[1011]

Dom za služavke (1932. – 1942.)

Smatra se da je 1930. u Splitu djelovalo oko 1500 služavki, tj. kućnih pomoćnica koje su uglavnom dolazile iz dalmatinskih sela. O njihovim problemima *Novo doba* 10. svibnja 1930. piše: "Radnice ove struke kao takve kod nas ništa nemaju od svega onoga, što su one same za sebe i što je društvo za njih drugdje stvorilo. Sve one redom dodjoše sa sela, i do zdravlja i nepokvarenosti ne donesoše sobom ništa od svega drugoga što je potrebno za njihovu službu u gradu. Gradski ambijenat, kojemu nisu navikle, ili na njih djeluje samo jednostrano ili ih, neuke, neupućene i nezaštićene povlači u vrtlog nemorala i raznih drugih poroka, a takve jadnice ne samo da postaju teretom sebi, nego su i teret društva u gradu uopće, a pojedinim obiteljima napose."[1012]

Svjesne gornjih problema, neke Splićanke odlučile su poduzeti korake da se pomogne djevojkama koje dolaze u Split tražeći namještenje kao služavke i onima koje su već u toj službi. Potkraj dvadesetih godina prošloga stoljeća formirale su odbor koji je – potporom gradskih vlasti, dobrotvornih društava i Katoličke Crkve – u Nelipića ulici uredio provizorni mali dom (kapaciteta svega 5 kreveta) s prenoćištem i uredom za zapošljavanje služavki. Brigu za taj dom i za zapošljavanje služavki vodile su Splićanke koje su pokrenule inicijativu. Osim toga, 1929. organizirale su tečaj opismenjavanja na kojemu je šezdesetak služavki naučilo čitati i pisati. Tako je provizorni dom, osim pružanja prenoćišta, savjeta i zapošljavanja, počeo voditi brigu i o izobrazbi kućnih pomoćnica. No, s povećanjem njegove djelatnosti, rasla je i svijest kako je taj dom nedovoljan te ne može ni približno udovoljiti potrebama zbog kojih je osnovan. Trebalo je povećati i poboljšati njegove smještajne kapacitete, te nezaposlenim služavkama pružiti jeftinu hranu, osnovnu izobrazbu onima koje je nemaju i stručno usavršavanje ostalim služavkama. Sve to bilo bi na korist samih služavki, ali također obitelji kod kojih će raditi i obitelji koje će same zasnovati, a time i cjelokupnoga društva. Stoga su utemeljiteljice ovoga provizornog doma u svibnju 1930. pokrenule inicijativu da se izgradi veliki dom za služavke, što su podržali brojni građani, među kojima

[1011] Usp.: PSVU, br. 114/1955. od 18. X. 1955.; "Diecezanska kronika", *Službeni vjesnik Biskupije splitske i makarske*, br. 5, Split, 1955., str. 14.
[1012] m., "Akcija za izgradnju Doma za služavke", *Novo doba*, god. 13, br. 108, Split, 10. V. 1930., str. 3.

su se službom i ugledom isticali biskup Kvirin Klement Bonefačić, ban Primorske banovine Ivo Tartaglia, gradonačelnik Jakša Račić, te arheolog i povjesničar don Frane Bulić.[1013]

Gotovo dvije godine prošle su od inicijative do uređenja i otvaranja Doma za služavke u Rimskoj ulici br. 3. Prije samog otvaranja, uprava Doma obratila se časnoj majci Anđeli Milinković s molbom da dominikanke preuzmu upravljanje Domom, što je podrazumijevalo nadziranje služavki koje ondje borave, traženje zaposlenja za njih i vođenje administrativnih poslova. Časna majka je s Vrhovnim vijećem 6. ožujka 1932. prihvatila ponudu i službu upraviteljice Doma za služavke povjerila s. Piji Budrović.[1014] Ubrzo potom, 17. ožujka kanonik Herkulan Luger blagoslovio je Dom i održao "lijep pobudan govor, u kome je iznio potrebu i zadaću ove socijalne ustanove te povjerio Dom časnoj Sestri Piji Budrović i zaželio najljepši uspjeh."[1015] Utemeljenje i rad ove ustanove podupirao je i biskup Kvirin Klement Bonefačić, koji u jednom dopisu iz siječnja 1934. kaže da u Domu za služavke "mogu prenoćiti i druge djevojke, kao i žene uopće koje dolaze u grad radi posla, a nemajući znanaca žele da budu u sigurnoj kući i zakloništu."[1016]

Novi Dom mogao je na spavanje primiti petnaestak služavki, a u njegovim prostorima, premda su bili skučeni, planiralo se nastaviti s osnovnom i stručnom izobrazbom služavki.[1017] Ispočetka je s. Pija Budrović sama djelovala u Domu, a pomagati joj je dolazila s. Ruzarija Bujas iz Gradske kuhinje, koja je tu dolazila i prespavati.[1018] Ne zna se do kad je pomagala s. Piji i eventualno njezinim nasljednicama u Domu za služavke, gdje nikad istodobno nisu boravile više od dvije sestre.[1019]

Nekoliko mjeseci nakon otvaranja novoga Doma za služavke, 3. kolovoza 1932. *Novo doba* pohvalno piše: "Kad je nedavno otvoren Dom za služavke u Rimskoj ulici br. 3, istaknuto je, da će ovaj Dom služiti ne samo za namještanje djevojaka i za njihovo privremeno sklonište, već što je još važnije, da će one kada dodju sa sela ili u slučaju nezaposlenosti biti tu sačuvane od zla društva, uticaja ulice, da će tu naći duševnu i tjelesnu utjehu, a osim toga imati će priliku, da se nauče redu i čistoći i svemu onome, što je vrlo potrebno znati kućnoj posluzi. U punom smislu, djevojkama je ovaj skromni Dom zamijenio

---

[1013] Usp. *Isto*, str. 3.
[1014] Usp.: KDKF, Fascikl *Dom služavki u Splitu*, S. Pija Budrović vrhovnoj skrbnici Kongregacije, Split, 24. VI. 1933.; KDKF, Fascikl *Dom služavki u Splitu*, S. Pija Budrović vrhovnoj skrbnici Kongregacije, Split, 22. XII. 1933.; ZSVV 1, dne 6. III. 1932.
[1015] "Proširenje jedne socijalne ustanove", *Novo doba*, god. 15, br. 65, Split, 18. III. 1932., str. 6.
[1016] Kvirin Klement BONEFAČIĆ, "Preporučuje se 'Društvo za zaštitu djevojaka' u Splitu", *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 56, br. 1, Split, 1934., str. 3.
[1017] Usp. "Proširenje jedne socijalne ustanove", str. 6.
[1018] Usp. I. DUJMOVIĆ, "[Sjećanje na s. Ruzariju Bujas]", str. 97.
[1019] Usp. KDKF, Fascikl *Dom služavki u Splitu*: S. Pija Budrović vrhovnoj skrbnici Kongregacije, Split, 24. VI. 1933.; S. Pija Budrović vrhovnoj skrbnici Kongregacije, Split, 22. XII. 1933.

donekle kućno roditeljsko ognjište, jer isto vode sa najvećom ljubavlju čč. Ss. Dominikanke, te sa djevojkama postupaju upravo brižno."[1020]

Društvo za zaštitu djevojaka, koje je od 1934. vodilo brigu o Domu,[1021] bilo je jako zadovoljno radom s. Pije Budrović pa je, kada ju je Vrhovno vijeće Kongregacije 30. kolovoza 1938. odlučilo premjestiti na Čiovo,[1022] zamolilo da se to za neko vrijeme odgodi, barem dok se netko drugi ne uputi u vođenje knjiga. Vrhovno vijeće je 10. listopada 1938. prihvatilo molbu i opozvalo premještaj s. Pije.[1023] U Domu za služavke ostala je do premještaja u Trogir 8. rujna 1939.[1024]

O majčinskoj skrbi s. Pije za djevojke u Domu za služavke svjedoče dva napisa u novini *Jadranski dnevnik*. Prvi, objavljen 1. lipnja 1935., kaže da je ona "djevojkama prava majka"[1025], dok drugi napis, osvrćući se opširnije na probleme Doma, osobito na njegove skučene prostore, pozitivnu ulogu s. Pije opisuje sljedećim riječima: "Taj Dom zaista postoji u Rimskoj ulici, ali je on premalen da primi sve besposlene (tj. nezaposlene, op. 1.) i potrebne kućne pomoćnice (služavke). Jučer smo sasvim slučajno nabasali na ovaj dom, koji je povjeren časnoj sestri Dominikanki Piji. U tom domu sada se nalazi 16 djevojaka dok u njemu ima samo 12 kreveta. One djevojke koje nemaju kreveta spavaju na daskama ili na posuđenim madracima po podu uredovne sobe. U ovom domu, skoro mjesec dana, nalazila je utočište i jedna bolesna djevojka, koja nije mogla biti primljena u bolnicu, jer su i u bolnici svi kreveti zauzeti. 'Dom za djevojke' (tj. služavke op. a.) u Rimskoj ulici pružio je do sada hiljadama nezaposlenih služavka utočište. U svojoj nezaposlenosti one bi, kada ne bi bilo ovog doma i moralno i materijalno propadale. Pažnja koju im u domu časna sestra Pia ukazuje više je nego roditeljska, a naročito njeni utješljivi savjeti vrlo povoljno djeluju na mlade djevojke, koje su uslijed besposlice i onako svemu najgorem izložene."[1026]

Iz navedenoga se vidi kako je Dom za služavke djelovao u skučenim prostorima, koji nisu udovoljavali stvarnim potrebama takve ustanove. Stoga se planiralo njegovo proširenje, kako bi mogao primiti do šezdesetak nezaposlenih služavki i onih koje su zaposlene, ali im

---

[1020] "Vjenčanje u Domu za služavke", *Novo doba*, god. 15, br. 179, Split, 3. VIII. 1932., str. 6. Povod za ovaj novinski napis, kako se vidi iz njega naslova, bilo je vjenčanje nezaposlene služavke Anđe Ljubičić, štićenice Doma, i radnika Mate Czekla. O tom radosnom događaju u nastavku piše: "Uprava Doma sa organizacijom služavka i čč. sestre u svemu su joj kod stupanja u brak bili u pomoći, te su nastojali da sa skromnom zakuskom proslave ovaj događaj, e da dadu dokaza svakome, a naročito služavkama od kolike je vrijednosti i koristi za njih Dom za služavke."
[1021] Usp. "Udruženje za zaštitu djevojaka", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 67, Split, 20. III. 1935., str. 4.
[1022] Usp. ZSVV 1, dne 30. VIII. 1938.
[1023] Usp. ZSVV 1, dne 10. X. 1938.
[1024] Usp. ZSVV 1, dne 30. IX. 1939.
[1025] "Akcija za 'Dom djevojke' u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 128, Split, 1. VI. 1935., str. 5.
[1026] "'Dom za djevojke' u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 126, Split, 30. V. 1936., str. 5.

obitelji kod kojih rade ne mogu pružiti smještaj, pa nakon radnoga dana tumaraju gradom tražeći prenoćište. Praksa je pokazala da bi trebalo osigurati prostor i lakše bolesnim služavkama, za koje nema mjesta u bolnicama, a ni njihovi poslodavci ih ne žele držati u svojim domovima. K tome, postojeći prostori nisu dostatni ni za druge zadaće Doma, pa je tako znatno otežano pružanje osnovnoga i stručnoga obrazovanja služavkama, vođenje administrativnih poslova i svakodnevni životni ritam u ustanovi. Iz svega toga bilo ja jasno da postojeće kapacitete Doma za služavke treba znatno povećati, ali nedostatak financijskih sredstava onemogućivao je te plemenite planove, a Drugi svjetski rat zapečatio je sudbinu Doma.[1027] O njegovu pak značaju svjedoči neugodno iskustvo trinaestogodišnje Anđelke Kesić koja je kao služavka radila u kući neke Splićanke, a o čemu *Jadranski dnevnik* piše: "Iako nevješta gospodskoj kući, mala Anđelka trudila se da shvati sve što joj se naredi, i da sav posao obavi na zadovoljstvo svoje gazdarice. Od ranog jutra do kasne noći Anđelka je neprestano radila punih osam dana. Deveti dan nastao je u kući preokret, i nesretna Anđelka našla se je odjednom istjerana, na ulici. Njena gazdarica ju je najprije ošamarila i istukla, i onda bez otkaza i bez plate izbacila na ulicu, zadržavši i njenu siromašnu robu. Neznajući kuda i neupućena u 'gospodske stvari', djevojka je sa ulice pošla u Dom za služavke u Rimskoj ulici. Tu je dobila zaklonište."[1028]

Među brojnim djevojkama kojima su dominikanke pronašle zaposlenje bila je i pravoslavka Marija Kljaić. Ona je kao šesnaestogodišnjakinja iz rodne Perne kraj Topuskoga došla 1933. u Split tražeći zaposlenje kako bi pomogla svojoj obitelji. Dominikanke su joj pronašle obitelj kod koje je čuvala djecu, no u njoj se ubrzo rodilo duhovno zvanje i želja da postane dominikanka. O tom sama pripovijeda: "Mislim da je presudan trenutak za moj budući život bio susret sa sestrama dominikankama. Ništa nisam znala ranije o njima. Ne znam ni sama što mi se kod njih tako svidjelo, ali osjetila sam neku skrivenu želju da i ja postanem kao one, da i ja postanem časna sestra. Tu misao sam povjerila časnoj sestri Piji Budrović, dominikanki. Ona nije puno sa mnom raspravljala, nije me ništa ispitivala, samo mi je dala adresu sestara dominikanki u Korčuli, neka ih zamolim da me prime."[1029]

Marija Kljaić obratila se dominikankama u Korčuli, koje su je bile voljne primiti, ali je prvo trebala prijeći na katoličku vjeru. S blagoslovom svojih roditelja, učinila je to i potom

[1027] Usp.: "Akcija za 'Dom djevojke' u Splitu", str. 5; "'Dom za djevojke' u Splitu", str. 5.
[1028] "Neprilike maloljetne služavke", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 24, Split, 18. IV. 1934., str. 5.
[1029] Hozana KLJAIĆ, "Autobiografija s. Hozane Kljaić", AM, god. 28, br. 1, Zagreb, 2009., str. 69.

otišla u Korčulu, gdje je 8. svibnja 1938. stupila u novicijat i tom prigodom dobila redovničko ima s. Hozana.[1030]

Nakon s. Pije Budrović, starješicom u Domu za služavke imenovana je 8. rujna 1939. s. Katarina Milašić.[1031] Došavši iz Gruža, preuzela je službu 1. listopada 1939. i zadržala se na njoj do sredine ožujka 1941., a razlog njezina premještanja bio je zdravstvene naravi. Naime, prema sjećanju s. Ivanice Dujmović, u ratnim godinama "razbolila joj se noga", koju je trebalo operirati pa je vjerojatno tada premještena u samostan sv. Martina.[1032] Na njezino mjesto u Dom za služavke poslana je 15. ožujka 1941. s. Ruzarija Franulović, koja je ostala ondje do 10. studenoga 1942.[1033] Osim spomenutih starješica, zna se da je potkraj 1941. ondje boravila s. Jordana Prizmić.[1034]

Nažalost, nismo pronašli podatke o drugim sestrama koje su boravile u Domu za služavke, ali ni podatak do kad je on postojao. Budući da u osobniku s. Ruzarije Franulović piše da je u Domu za služavke bila starješica do 10. studenoga 1942., a kako nema podatka o imenovanju nove starješice nakon nje, sasvim je izgledno da je rečenog datuma Dom za služavke prestao djelovati. To je nedvojbeno bilo uvjetovan teškim ratnim stanjem.

Dječje obdanište kralja Aleksandra (1934. – ?)

Pored onoga na Pojišanu i onoga u sklopu Gradske kuhinje, dominikanke su potkraj 1934. dobile priliku za rad u još jednom dječjem vrtiću u Splitu. Naime, Narodna ženska zadruga, svjesna kako je mnogim zaposlenim majkama i onima koje su u potrazi za poslom potrebna pomoć u odgoju djece, koja inače većinu dana provode sama ili prepuštena ulici, odlučila je ublažiti taj problem otvaranjem obdaništa za djecu u dobi od tri do šest godina. S tim je ciljem, uz pomoć dobročinitelja, među kojima su se osobito istaknuli Električna poduzeća u Splitu i Banska uprava Pirmorske banovine, kupila 23. travnja 1932. dvokatnicu na Sukoišanskoj cesti br. 2. Kuću je potom trebalo urediti, što je iziskivalo mnogo sredstava, a otvaranje se otegnulo i zato jer je obdaništu trebalo osigurati izvor prihoda. Ta prepreka svladana je nakon što je Ministarstvo socijalne politike i narodnoga zdravlja dodijelilo

[1030] Usp. *Isto*, str. 69-70.
[1031] Usp. ZSVV 1, dne 8. IX. 1939.
[1032] Usp. OCSMS, dne 2. IX. 1962.
[1033] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Ruzarije Franulović.
[1034] Usp. "Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941", str. 66.

obdaništu stalnu pomoć za potrebe njegova rada, pa je nakon dvije godine konačno došlo vrijeme za otvaranje obdaništa.[1035]

Uprava Narodne ženske zadruge poznavala je dominikanke i njihovu predanost u služenju djeci iz Mliječne kuhinje, što ju je zadruga u travnju 1930. otvorila u sklopu Gradske kuhinje i povjerila rad u njoj dominikankama. Očito zadovoljna sestrinskim radom u toj ustanovi, zadruga je 24. studenoga 1934. ponudila časnoj majci Anđeli Milinković da pošalje dvije sestre za rad u vrtiću koji će, prema izričitoj želji kraljice Marije Karađorđević, biti otvoren 17. prosinca, na rođendan nedavno ubijenoga kralja Aleksandra. Predsjednica Narodne ženske zadruge, Eleonora Tartaglia, poručila je časnoj majci da će otvaranje vrtića biti obilježeno "na najskromniji način" zbog ograničenih sredstava kojima se raspolaže i jer je to želja same kraljice Marije. Ujedno je zamolila časnu majku da joj javi uvjete rada za dvije sestre koje će tamo biti zaposlene, a koje u Split trebaju doći nekoliko dana prije otvaranja vrtića. Zbog nedostatka sredstava zamolila je časnu majku da sestre ponesu sa sobom krevete i posteljinu, što će im kasnije biti nadoknađeno.[1036]

Vrhovno vijeće je prihvatilo ponudu, pa je časna majka 12. prosinca obavijestila o svemu splitskoga biskupa Kvirina Klementa Bonefačića i zamolila ga da odobri otvaranje nove filijale.[1037] Već 15. prosinca biskup joj je odgovorio da je "s veseljem uzeo na znanje" ponudu Narodne ženske zadruge te "vrlo rado dozvoljava da časne sestre Dominikanke preuzmu povjereno im vodstvo te daje im svoj pastirski blagoslov, koji neka bude zalog da će se djeca u tom obdaništu odgajati za dobre kršćane i gradjane."[1038]

Časna majka poslala je dvije sestre u novi dječji vrtić, koji je, kako je bilo i planirano, svečano otvoren 17. prosinca 1934. Tog dana u 11 sati okupili su se uzvanici u dvokatnici na Sukoišanskoj cesti br. 2, te je Eleonora Tartaglia održala govor u kojemu je ukratko opisala put do otvaranja nove ustanove, istaknula njezino značenje i zahvalila svima koji su pridonijeli njezinu otvaranju. Posebno je zahvalila časnoj majci Anđeli Milinković, "koja je, da se oduži Svjetloj uspomeni Blagopočivšeg Kralja-Mučenika, velikog Dobrotvora samostana, odredila da dvije časne sestre do daljnjega bez ikakove nagrade vode Obdanište."[1039] Potom je Dječje obdanište kralja Aleksandra proglasila otvorenim, nakon čega su prigodne govore održali ban Primorske banovine dr. Josip Jablanović, senator don Frane

[1035] Usp. "Svečano otvorenje dječjeg obdaništa Narodne ženske zadruge", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 230, Split, 17. XII. 1934., str. 6.
[1036] Usp. SVU, bez br./1934., Eleonora Tartaglia s. Anđeli Milinković, Split, 24. XI. 1934.
[1037] Usp. NAS, Službeni spisi, br. 3306/1934., S. Anđela Milinković Biskupskom ordinarijatu u Splitu, Korčula, 12. XII. 1934.
[1038] Usp. SVU, bez br./1934., Msgr. Kvirin Klement Bonefačić Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 15. XII. 1934.
[1039] "Svečano otvorenje dječjeg obdaništa Narodne ženske zadruge", str. 6.

Ivanišević i narodni poslanik prota Sergije Urukalo, a dječak Marinček Kršulj recitirao je pjesmu u čast ubijenom kralju Aleksandru.[1040] Izvještavajući o tom događaju, *Jadranski dnevnik* 17. prosinca 1934. piše: "Otvorenje ovog obdaništa biće(!) od velike koristi našem siromašnom radnom svijetu jer će se u ovoj korisnoj ustanovi primati na opskrbu kroz cijeli dan djeca od 3 do 6 godina uposlenih radničkih žena. Narodna ženska zadruga kojoj se na čelu nalazi gdja Eleonora Tartaglija uložila je mnogo mara i truda dok je podigla ovo obdanište i uredila solidnu dvospratnu zgradu za ovu svrhu. U zgradi se nalazi nekoliko lijepo uredjenih soba sa malim dječjim krevetima, kuhinja, sprema i podrum, zatim jedna velika dvorana za djecu u kojoj su postavljeni mali stolovi i sjedalice i nade je da će ovo obdanište mnogoj siromašnoj majci otrati suzu i ublažiti tešku brigu u borbi za nasušni kruh i za odgoj svog djeteta."[1041]

Dominikanke su prvih devet mjeseci besplatno radile u obdaništu. O tome, o okolnostima u kojima je vrtić djelovao te o razumijevanju časne majke Anđele Mlinković i sestara dominikanki za tu situaciju zorno svjedoči predsjednica Narodne ženske zadruge, Anka Rismondo, koja časnoj majci 23. srpnja 1935. piše: "Već poodavno osjećamo izvijesnu grižnju savjesti prema Vama i časnim sestrama koje ste nam sa tolikom pripravnošću dodijelili na rad u Obdanište Kralja Aleksandra I., što silom prilika izrabljujemo Vašu velikodušnost i još do danas nijesmo ponudile da taj rad bar dijelom honoriramo i ako su nam poznate materijalne potrebe Vašeg plemenitog reda. Budite uvjereni Časna Majko, da je često o tome raspravljano u našem krugu, ali su prilike bile jače nego dobra volja i uvidjavnost. Bijeda je u Splitu neopisiva, te danomice moramo odbijati molbe za prijem djece u Obdanište, a naš budžet vrlo je ograničen. Bilo je časova kad je izgledalo da ćemo morati da obustavimo cijeli toliko potrebni blagotvorni rad, prijetila je naime opasnost da ostanemo bez obećane pomoći sa strane ministarstva soc[ijalne]. pol[itike]. u vezi sa novom financijskom politikom kraljevske vlade. Ovih dana na naše preveliko veselje obavještene smo da ćemo zahvaljujući mnogim intervencijama ipak dobiti bar jedan dio svote koja nam je u ranijem budžetu bila namijenjena, te hitamo Časna Majko da udovoljimo svojoj velikoj obavezi prema Vama i Vašem časnom redu i da Vas zamolimo da Vi odredite honorar za dodijeljene nam sestre, apelirajući i dalje na Vaše plemenito razumijevanje za naše vrlo teške ekonomske prilike i za

[1040] Usp.: rp, "Obdanište Kralja Aleksandra u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 218, Split, 3. XII. 1934., str. 6; "Svečano otvorenje dječjeg obdaništa Narodne ženske zadruge", str. 6.
[1041] "Svečano otvorenje dječjeg obdaništa Narodne ženske zadruge", str. 6.

našu borbu da sa toliko ograničenim sredstvima pomognemo što većem broju bijedne djece."[1042]

U svom odgovoru 9. kolovoza časna majka Anđela Milinković uistinu je izrazila razumijevanje za financijske poteškoće te kazala: "Moje sestre dala sam na rad u novootvoreno sklonište Kralja Aleksandra u Splitu iz ljubavi prama pokojnome Kralju Aleksandru, kao i iz ljubavi prema nacionalnoj inštituciji za dobrobit sirotinje, zato sam spravna uvijek da doprinesem bilo kakvu žrtvu i nije mi bilo teško da sestre ne primaju nikakve nagrade. Ako pak Slavna Uprava drži, da je u stanju, da sestrama daje kakvu nagradu mjesečno, ja ću je primiti sa zahvalnošću, samo molim Slavnu Upravu, da ona odredi veličinu svote prama svojoj mogućnosti."[1043]

Na kraju pisma časna majka je zamolila da se sestrama u vrtiću nabave neke potrepštine,[1044] što joj je Uprava Narodne ženske zadruge 14. kolovoza obećala i odredila da će svakoj sestri u vrtiću davati mjesečno po 300 dinara.[1045]

Prije nego je sestrama počela davati mjesečnu plaću, Narodna ženska zadruga zaposlila je u svibnju 1935. u vrtiću jednu civilnu zabavilju, obrazlažući to činjenicom da vrtić pohađa 50 djece. Učinivši to bez njezina znanja, predsjednica Anka Rismondo naknadno je obavijestila o tome časnu majku i zamolila je da, unatoč tome, ostavi u vrtiću s. Mariju Ruzariju Bujas, koja je u njemu radila od utemeljenja i vršila službu sestrinske starješice. Ona bi i ubuduće kao prefekta "vodila nadzor nad cijelim kućanstvom, higijenom djece, prehranom i održavala bi vezu izmegju obdaništa i dječijih roditelja, te i nadalje nastojala da odgojno utiče na njihove postupke s djecom." Pored toga, civilna zabavilja, smatrala je Anka Rismondo, rasteretiti će s. Ruzariju koja je inače zbog velikoga broja djece preopterećena poslom. Na kraju dopisa Anka Rismondo uputila je časnoj majci sljedeću molbu: "Poznavajući Časna Majko Vaše veliko razumijevanje naših nastojanja i Vašu širokogrudnost, molimo Vas, da nam još utoliko pomognete da Vi gornje saopćite č. s. Rozariji, da ne bi eventualno mi povrijedile njezine osjećaje. To bi nam tim teže bilo što smo joj obvezane za njezin veliki trud, koji je dosad uložila, dok je naše male divljake malko civilizirala."[1046]

No, časna majka odgovorila je 26. svibnja Anki Rismondo kako je uvrijeđena što je Narodna ženska zadruga bez njezina znanja zatražila od Ministarstva prosvjete da se u vrtiću zaposli još jedna zabavilja, što samo po sebi nije problem, ali je časna majka smatrala da je o

---

[1042] SVU, br. 27/1935. Anka Rismondo s. Anđeli Milinković, Split, 23. VII. 1935.
[1043] SVU, br. 27/1935. S. Anđela Milinković Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 9. VIII. 1935.
[1044] Usp. SVU, br. 27/1935. S. Anđela Milinković Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 9. VIII. 1935.
[1045] Usp. SVU, br. 27/1935. Anka Rismondo s. Anđeli Milinković, Split, 14. VIII. 1935.
[1046] SVU, br. 16/1935., Anka Rismondo s. Anđeli Milinković, Split, 24. V. 1935.

tome trebala biti obavještena prije nego je stvar riješena. Premda to izričito ne kaže, očito je časnoj majci, sasvim opravdano, zasmetalo što to radno mjesto nije ponuđeno dominikankama. Svakako, pod dojmom događaja, časna majka odlučila je povući sestre iz vrtića s danom 1. lipnja 1935.[1047] Narodna ženska zadruga zamolila je časnu majku da ostavi sestre u vrtiću do 15. ili eventualno do 30. lipnja te je pitala ima li koji drugi razlog za povlačenje sestara osim neugodnosti glede zapošljavanja civilne zabavilje. Časna majka pristala je da sestre ostanu do 30. lipnja i dodala da je jedini razlog zapošljavanje u vrtiću civilne zabavilje koja bi bila nadređena sestrama. Smatrala je da takav postupak nije korektan, ali i da odražava stav Ministarstva prosvjete prema redovnicama općenito, što je držala problematičnim i uvredljivim.[1048]

Premda izvori ne otkrivaju daljni razvoj događaja oko ovog problema, može se ipak zaključiti da je došlo do smirivanja situacije jer je časna majka odustala od povlačenja sestara. No, s. Marija Ruzarija Bujas nije ostala u ovoj filijali, nego se 1935. vratila u Gradsku kuhinju, a umjesto nje je starješicom imenovana s. Cecilija Lučić. Ona je vjerojatno ostala ondje do premještaja u Pučišća na Braču 1943.[1049] Podatke o drugim sestrama koje su djelovale u ovoj filijali, nažalost, nismo pronašli. Zna se tek da su ondje redovito boravile po dvije sestre.[1050]

Početkom studenoga 1940. časna majka Česlava Andreis obavijestila je Narodnu žensku zadrugu da se s. Cecilija Lučić požalila kako jedna sestra ne može sama brinuti za šezdesetak djece, na koliko se popeo njihov broj, pa je časna majka zamolila da se u vrtiću zaposli još jedna odgojiteljica. No unaprijed je poručila kako nema na raspolaganju sestara za tu službu, dodavši da ne bi poslala sestru čak ni kada bi mogla, jer ne bi dopustila da radi za mjesečnu plaću nižu od 600 dinara. Zamolila je da se sestrama povisi plaća zbog velike skupoće, jer će ih inače morati povući, te predložila da se zaposli jednu civilnu odgojiteljicu koja bi radila u vrtiću tri do četiri sata dnevno.[1051]

Nova predsjednica Narodne ženske zadruge, Zlata Vrdoljak, odgovorila je 18. studenoga 1940. časnoj majci Česlavi Andreis da ju je "vrlo neprijatno iznenadilo" pismo što joj ga je poslala, jer je čude pritužbe starješice Cecilije Lučić kojoj je poznato koliko se truda ulaže u pronalaženje još jedne odgojiteljice. Potom je dodala: "Kao višegodišnju pomoćnicu

[1047] Usp. SVU, br. 16/1935.: S. Anđela Milinković Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 26. V. 1935.; S. Anđela Milinković Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 29. V. 1935.
[1048] Usp. SVU, br. 16/1935. S. Anđela Milinković Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 29. V. 1935.
[1049] Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 197.
[1050] Usp. SVU, bez br./1938., *Broj i naziv kuća Kongregacije sv. Anđela čuvara ss. Dominikanka*, Korčula, 24. I. 1938.; K. DRAGANOVIĆ, *Opći šematizam*, str. 480.
[1051] Usp. SVU, br. 32/1940., S. Česlava Andreis Upravi Narodne ženske zadruge u Splitu, Korčula, 5. XI. 1940.

mi č. s. Pretstojnicu [Ceciliju Lučić] smatramo marljivom suradnicom u našem humanitarnom radu, te joj ukazujemo potpuno povjerenje i iznimnu pažnju. Ona vrlo dobro zna sa koliko se ljubav mi mučimo da u danima ovako neobične skupoće održimo naše dvije ustanove, jer baš danas ne smijemo da napustimo tu djecu koja bi se tada našla u očajnom položaju. Pored savjesnog nadzora tu svakog dana primaju toplu i zdravu hranu. A kako bi im bilo kad bi im se sve to uskratilo? To su mahom djeca siromašnih, većinom nezaposlenih radnika, čije majke mogu mirne duše da idu za svojom zaradom znajući da su im djeca na sigurnome mjestu. Ko bi danas smio uzeti na sebe tu odgovornost da ih u najtežim časovima vrati njihovim kućama, da ih liši svakodnevne hrane i da njihovim majkama onemogući traženje zarade kad i sam hljeb moraju tako skupo da plaćaju? Pored sviju naših žrtava potrebna nam je dosadašnja pomoć Vaših č. sestara, bez kojih mi ne bi mogle dalje te ustanove voditi."[1052]

Naglasivši kako je Narodna ženska zadruga podvostručila izdatke za uzdržavanje sestara, Zlata Vrdoljak poručuje da im ne mogu povisiti plaće i potom, u očitom pokušaju da izvrši pritisak na savjest časne majke Česlave Andreis, kaže: "Shvaćajući sve ovo mi se nadamo da nam i nadalje nećete uskratiti svoju pomoć u jednoj tako plemenitoj i potrebitoj akciji ujedno pokazujući time razumijevanje za ono što radimo na korist svoga bližnjega, na korist one siromašne radničke djece. Ponavljamo, u slučaju da Vi dignete č. sestre mi bi morale zatvoriti Obdanište a posljedice toga bile bi strašne i nedogledne. Uvjerene smo da Vi koja ste svoj život posvetile službi bližnjega, nećete preuzeti na sebe tako tešku odgovornost ni pred Bogom ni pred ljudima, te se nadamo da ćete nam i dalje biti pri ruci da se prebrode ovi teški časovi i da ćemo i dalje zajednički raditi za siromašnu djecu."[1053]

Sačuvani izvori ne otkrivaju daljnju sudbinu ove ustanove, pa tako nema podataka ni kad su dominikanke prestale u njoj djelovati. Vjerojatno je o ova filijala nestala u vihoru Drugoga svjetskoga rata, možda 1943. kad je starješica Cecilija Lučić, kako smo već rekli, premještena u Pučišća.

3. 6. Prvo desetljeće u komunističkoj Jugoslaviji

Nakon što su atomske bombe okončale Drugi svjetski rat, čitavo čovječanstvo zastalo je pred tragičnom bilancom svjetskog sukoba. Kao kakva kataklizma, rat je ostavio za sobom neizmjerno veliku materijalnu štetu te zapanjujuće velik broj prognanih, izbjeglih, nestalih,

[1052] SVU, br. 32/1940., Zlata Vrdoljak s. Česlavi Andreis, Split, 18. XI. 1940.
[1053] SVU, br. 32/1940., Zlata Vrdoljak s. Česlavi Andreis, Split, 18. XI. 1940.

ranjenih, ubijenih i poginulih. Čitav svijet je, zavijen u crno, šutke promatrao svojih ruku krvavo djelo. Istodobno se diljem svijeta širila radost zbog pada totalitarnih ideologija i zbog slobode za koju se vjerovalo da se diže iz ruševima. No, dok se čitav svijet radovao kraju rata, hrvatski narod nije bio te sreće da mu zasjaju sloboda i demokracija. Oni koji su hrvatske krajeve oslobodili od nacističke i fašističke ideologije, uspostavili su komunističku ideologiju. Za hrvatski narod time je počelo razdoblje novoga ropstva, koje će potrajati skoro pola stoljeća. Neprijateljski raspoloženi prema Crkvi i osobito prema njezinim službenicima, komunistički vlastodršci počeli su se obračunavati s njima, ne prežući pred nasiljem i ubojstvima. Razne vrste represija pogodile su i redovnice. Vlastodršci su ih otpuštali iz državnih namještenja, ukinili su njihove obrazovne, odgojne i karitativne ustanove, onemogućili su im odgojni i obrazovni radu u njihovim samostanima te na razne načine, otvoreno i prikriveno, šikanirali redovnice, ugrožavajući njihov opstanak. Svim tim zlima nisu mogle umaknuti ni dominikanke.[1054]

Časna majka Česlava Andreis isticala je kako je 1944. bila prelomna godina, jer su sestre tada počele gubiti državna namještenja i bile su prisiljene okrenuti se novim oblicima apostolata. To je rezultiralo zatvaranjem nekih manjih filijala i okupljanjem u veće samostane. Za časnu majku Česlavu ta činjenica nije jednostrano crna, nego ima i pozitivnu dimenziju jer je okupljanje sestara u veće zajednice doprinijelo kvalitetnijem redovničkom životu i unutarnjoj duhovnoj obnovi tih zajednica.[1055] U tom duhu je, nakon prve poslijeratne kanonske vizitacije splitskoga samostana, 27. lipnja 1945. zapisala: "Nakon mnogo stradanja i muka, sastali smo se u Splitu u samostanu Sv. Martina, gdje sam obavila kanonski pohod. Radi prilika sakupile su se ovdje starije i bolesne sestre, pa sam im mnogo preporučila da paze da ne dadu zao primjer mlađima i da se osobito čuvaju pretresanja. *Konstitucije* i *Pravila* vrše, a i molitva je točna."[1056]

Vidjeli smo da je tridesetih i u prvoj polovini četrdesetih godina 20. st. često dolazilo do smjene poglavarica samostana sv. Martina. Taj problem nastavio se i u prvim poratnim godinama. Vrhovno je vijeće 28. kolovoza 1945. priorom imenovalo s. Bernardinu Sardelić

[1054] Iz obilne literature o odnosu komunističkih vlasti prema Katoličkoj Crkvi u hrvatskim krajevima izdvajamo: Miroslav AKMADŽA, *Oduzimanje imovine Katoličkoj Crkvi i crkveno-državni odnosi od 1945. do 1966. godine. Primjer Zagrebačke nadbiskupije,* Zagreb, 2003.; Miroslav AKMADŽA: *Katolička Crkva u komunističkoj Hrvatskoj 1945. – 1980*., Zagreb, 2013.; Miroslav AKMADŽA, *Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini i komunistički režim, 1-2*, Kostrena – Slavonski Brod, 2014. – 2016.; Josip FRANULIĆ, *Skrajnje pogubna zabluda*, Makarska, 1994.; Jure KRIŠTO, *Katolička Crkva u totalitarizmu 1945-1990.*, Zagreb, 1997.; Stipan TROGRLIĆ, *Odnosi Katoličke crkve u Istri i jugoslavenske državne vlasti 1945. – 1954.*, Pazin, 2008.
[1055] Usp. KVZK, Fascikl *Vrhovni zbor 1947.*, *Izvještaj Vrhovne Nastojnice s. Česlave Andreis o radu, zdravlju i napretku sestara u Kongregaciji Sv. Anđela čuvara u Jugoslaviji*, Korčula, 27. VIII. 1947.
[1056] KKP, dne 27. VI. 1945.

Kraljević, koja je na tu službu došla iz Bola.[1057] No, zbog slaboga zdravlja, zahvalila se na službi, pa je Vrhovno vijeće 1. prosinca 1945. priorom imenovalo s. Paulinu Grbin.[1058] Kako je i ona poslije nepune godine podnijela ostavku,[1059] Vrhovno vijeće je 15. listopada 1946. odlučilo da službu priore ponovno preuzme s. Bernardina Sardelić Kraljević.[1060] Premda je to prihvatila u duhu posluha, ipak je zbog zdravstvenih razloga 14. rujna 1948. ponovno podnijela ostavku.[1061] Vrhovno vijeće joj je sutradan prihvatilo ostavku i odlučilo da će službu priore preuzeti s. Viktorija Brajičić. No, kako je ona vršila starješinsku službu u Biogradu, odlučeno je da će u Split doći tek po isteku trenutne službe, a do tad će samostanom i dalje upravljati s. Bernardina kao "priora u ostavci".[1062] U tom duhu Vrhovno vijeće joj je poručilo: "Do toga doba mole [Vas vrhovne vijećnice] da za ljubav Božju i drage nam Kongregacije, strpljivo čekate. Dragi Bog će Vam dati snage, da izdržite još ovih par mjeseci."[1063]

Tek 7. svibnja 1949. s. Bernardina konačno je mogla službu priore predati svojoj nasljednici, ali ne s. Viktoriji Brajičić, kako je bilo planirano, nego s. Mercedes Katalinić, koja je na tu službu došla iz zagrebačkoga samostana.[1064] U službi je potvrđena 20. ožujka 1952., ali se nije zadržala do kraja drugoga mandata,[1065] jer je 21. rujna 1953., kako ćemo

---

[1057] Usp. ZSVV 1, dne 28. VIII. 1945. S. Bernardina Sardelić Kraljević (Blato na Korčuli, 12. III. 1892. – Šibenik, 30. I. 1959.) u novicijat je stupila 2. X. 1911., prve zavjete je položila 2. X. 1912., a doživotne 2. X. 1917. Boravila je u Korčuli do 1914., potom u Šibeniku do 1916., u Veloj Luci do 1917., u šibenskoj pučkoj kuhinji Bažani do 1919., ponovno u Korčuli do 1927., u Trogiru do 1930., na Čiovu do 1934., u Bolu vjerojatno do 1936., u Zagreb do 1941. i ponovno u Bolu do 1945. Potom je u samostanu sv. Martina, uz kraći prekid, bila priora do 1949. Od 1950. boravila je u Žrnovu, od 1951. u Lastovu i od 1952. u Korčuli. Te je godine radi liječenja došla u Šibenik i ostala ondje do kraja života. Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 198-200.

[1058] Usp. ZSVV 1, dne 1. XII. 1945. S. Paulina Grbin (Žrnovo na Korčuli, 17. VI. 1911. – Korčula, 6. VII. 1985.) stupila je u novicijat 2. X. 1935., prve zavjete položila je 3. X. 1936., a doživotne 3. X. 1940. Boravila je u zagrebačkom Domu slijepaca 1936. – 1940. i u trogirskom Zakloništu siromaha 1940 – 1945., te bila priora u Splitu 1945. – 1946. Od 1946. djelovala je u korčulanskom Zakloništu siromaha, gdje je bila starješica 1956. – 1966., a potom je živjela u samostanu u Korčuli. Usp.: ZOČSD, osobnik s. Pauline Grbin.

[1059] S. P. Grbin u ostavci piše da je službom priore ugroženo njezino "duševno i tjelesno zdravlje", jer prilike u kojima sestre žive nadmašuju njezine snage. Usp. SVU, bez br./1946., S. Paulina Grbin Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 15. XI. 1946.

[1060] Usp. ZSVV 1, dne 15. X. 1946.

[1061] Glede svoga zdravlja, s. B. Sardelić Kraljević Vrhovnom vijeću poručuje: "Vama je svima poznato, da ja dugo vremena bolujem na žući, a srce mi je prema zadnjem liječničkom pregledu veoma slabo uz visoki tlak. U vezi toga onemogućen mi je rad i briga, kojega kao starješica moram obavljati." SVU, br. 18/1948., S. Bernardina Sardelić Kraljević Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 14. IX. 1948.

[1062] Usp. ZSVV 1, dne 15. IX. 1948.

[1063] SVU, br. 19/1948., Vrhovno vijeće Kongregacije s. Bernardini Sardelić Kraljević, Korčula, 20. IX. 1948.

[1064] Usp. ZSVV 1, dne 9. – 12. III. 1949. S. Mercedes Katalinić (Kaštel Novi, 20. XI. 1902. – Split, 6. XII. 1985.) stupila je u novicijat 2. X. 1930., prve zavjete položila je 3. X. 1931., a doživotne 8. V. 1935. Od 1931. do 1945. u Zagrebu je boravila u nekoliko zajednica, od 1949. bila je priora u samostana sv. Martina, od 1953. boravila je u samostanu sv. Anđela čuvara u Korčuli, od 1959. u Subotici, a od 1977. na splitskim Škrapama. Usp. DPS 1, Dosje *S. Mercedes Katalinić*, Osobnik.

[1065] Usp. ZSVV 1, dne 20. III. 1952.

vidjeti u nastavku, zbog obavljanja službe vrhovne skrbnice Kongregacije premještena u Korčulu.[1066]

Nedostatak samostanske kronike iz ovoga razdoblja donekle je moguće nadomjestiti podacima iz dvaju izvještaja priore Bernardine Sardelić Kraljević. Prvi je iz srpnja, a drugi iz kolovoza 1947. Priora piše da je u samostanu u srpnju boravilo trinaest sestara, dok ih je u kolovozu bilo dvanaest. Većina ih je bila bolesna, od čega četiri teže: s. Katarina Stanić već je dulje od dvije godine u gipsu, s. Alfonsa Nižetić je bez ruke, gluha i uglavnom vezana uz krevet, s. Jacinta Čačić pretrpjela je moždani udar i bila podvrgnuta dvjema operacijama, a s. Janja Blagajić teško boluje od reume i upale zglobova. Osim njih, treba skrbiti i za osamdesetosmogodišnju Tončicu Pavisić koja više ne može sama o sebi brinuti. U takvim uvjetima sav posao u samostanu uglavnom je pao na leđa četiriju mlađih sestara. One su redile crkvu braće dominikanaca i prale im crkveno ruho te njegovale bolesnike po kućama. Od kolovoza 1947., prema naredbi Vrhovnoga vijeća, sestre su prihvatile ređenje katedralne crkve, što im je bilo jako teško, s obzirom na rečenu činjenicu da su sav posao u samostanu i izvan njega uglavnom morale obavljati četiri sestre. Priora je stoga zamolila Vrhovnu upravu Kongregacije da im se pošalje koja radno sposobna sestra, inače one četiri poslom preopterećene sestre neće dugo izdržati tako naporan tempo. Dodala je da sestre nešto malo prihoda imaju od rada svojih ruku, a najmom prostora u Šubićevoj ulici pokrivaju troškove uzdržavanja Tončice Pavisić. Vrhovna uprava šalje im novaca kad im ponestane. Siromaštvo im otežava održavanje i popravljanje stare i trošne samostanske zgrade, koju osim zuba vremena nagriza i vlaga. Ipak, priora je planirala popraviti dotrajali krov i strop sestrinske spavaonice.[1067] Za to je početkom rujna 1947. tražila i dobila financijsku pomoć Vrhovne uprave Kongregacije.[1068]

Za kanonske vizitacije u rujnu 1948. časna majka Česlava Andreis uvjerila se da u samostanu sv. Martina vlada dobar redovnički duh. Jedino je ustanovila da se ne poštuje tišina u vrijeme i na mjestima kako je to propisano *Konstitucijama*. Svjesna da su tome najviše krive nepovoljne prilike u kojima sestre žive, osobito skučenost njihova samostana i nedostatak financijskih sredstava kojima bi poboljšale uvjete života, preporučila im je "da snašaju rado oskudicu i druge nevolje, koje sa sobom nose današnje prilike."[1069] Poslije dvije godine, u srpnju 1951. časna majka zabilježila je da se stanje popravilo, ali i da još ima prostora za

[1066] Usp. PSVU, br. 30/1953. od 21. IX. 1953.
[1067] Usp. KST-SM: S. Bernardina Sardelić Kraljević Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 14. VII. 1947.; S. Bernardina Sardelić Kraljević Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 22. VIII. 1947.
[1068] Usp. SVU, br. 13/1947., S. Bernardina Sardelić Kraljević Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 1. IX. 1947.
[1069] KKP, dne 17. IX. 1948.

poboljšanje. Stoga je preporučila sestrama da paze na poštivanje propisane tišine "kao i da mlade [sestre] poštuju starije, da sloga i ljubav među njima vlada."[1070]

Početkom svibnja 1951. biskup Kvirin Klement Bonefačić žalio se Komisiji za vjerske poslove Narodne Republike Hrvatske zbog više stvari, između ostaloga i zbog toga što je netko iz crkve sestara dominikanki ukrao "nekoliko velikih i malih tovalja sa oltara."[1071] Na svoju žalbu, kako se čini, nije dobio odgovora od strane mjerodavnih vlasti. No, poslije jedne godine obratila mu se priora Mercedes Katalinić. Obavijestila ga je 23. travnja 1952. da je crkvica sv. Martina "u dosta lošem stanju, jer je izložena velikoj vlagi, a osim toga su vrlo loši prozori, pa bi bilo poželjno da se to popravi, jer samostan nije u mogućnosti, da izvede sve popravke, koji bi sačuvali ovu rijetku historijsku dokumentaciju naših narodnih vladara."[1072] No, ni biskup nije imao sredstava kojima bi pomogao dominikankama.

Vidjeli smo da su dominikanke barem od početka 1930-ih brinule za liturgijsko ruho braće dominikanaca, što su nastavile raditi i nakon Drugoga svjetskoga rata, kako se vidi iz spomenutih izvještaja priore Bernardine Sardelić Kraljević iz 1947. godine. Braća dominikanci odlučili su u svibnja 1947. povjeriti sestrama i vođenje samostanske kuhinje. Taj prijedlog dominikancima je iznio njihov starješina Dominik Šantić. Subraća su ga podržala, ali su mu ipak savjetovali da razgovara o tome s provincijalom.[1073]

Nije jasno zašto je dominikancima trebalo više od godine prije nego je u lipnja 1948. samostansko Vijeće pod predsjedanjem novoga starješine Celestina Bezmalinovića i u prisustvu provincijala Anđelka Fazinića odlučilo uputiti vrhovnoj poglavarici Kongregacije molbu da pošalje dvije sestre za vođenje njihove kuhinje.[1074] Vrhovno vijeće je jednoglasno prihvatilo molbu splitske subraće, pri čemu je zaključeno da dominikanci mjesečno isplaćuju sestrama 2.000 dinara. Javljajući tu vijest splitskim dominikancima, vrhovna tajnica Kongregacije s. Markolina Gugić naglasila je da će te sestre stanovati u samostanu sv. Martina i od tamo dolaziti obavljati poslove kod dominikanaca. Vrhovno vijeće zamolilo je dominikance da sestre ne ostaju do kasno u njihovu samostanu, te da se zimi vrate u svoj samostan do 17 sati. Na kraju se napominje da bi sestre nastupile službu o Novoj Godini, jer su do tada u državnoj službi.[1075]

[1070] KKP, dne 16. VII. 1951.
[1071] Usp. Miroslav AKMADŽA, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji. Svezak II. 1953. – 1960.*, Zagreb, 2010., str. 624.
[1072] SSM, S. Mercedes Katalinić Biskupskom ordinarijatu u Splitu, Split, 23. IV. 1952.
[1073] Usp. LCST 3, str. 156.
[1074] Usp. LCST 3, str. 160.
[1075] Usp. ASK, Spisi samostana, bez br./1948, S. Markolina Gugić samostanu braće dominikanaca u Splitu, Korčula, 6. X. 1948. (isti dopis u SVU registriran je pod br. 22/1948.)

Gornja odluka provedena je u djelo i sestre su početkom 1949. počele voditi kućanstvo splitskim dominikancima, ali se uskoro pokazalo da takva suradnja sestrama predstavlja veliki problem. Većina sestara u samostanu sv. Martina bila je stara ili slaboga zdravlja, pa je suradnja s dominikancima nadilazila njihove snage i mogućnosti. Osim toga, suprotno dogovoru s dominikancima, sestra koje im je vodila kućanstvo kasno se vraćala u samostan sv. Martina. Stoga je časna majka Anđela Milinković u ožujku 1954. odlučila raskinuti tu za sestre i suviše tešku suradnju.[1076] No, očito su se dominikanci obratili splitskom biskupu Frani Franiću[1077] koji je netaktično insistirao da sestre iz samostana sv. Martina nastave svakodnevno odlaziti na posao u samostan braće dominikanaca. To im je 9. lipnja 1954. naredio dekretom, ali ga dominikanke, zbog već rečenih razloga, nisu mogle prihvatiti. Stoga je biskup Franić, uz optužbu da očito časna majka ne pokazuje spremnost dogovoriti se s dominikanskim provincijalom glede kuharice za splitske dominikance, ubrzo naredio priori da odredi jednu sestru koja će kuhati za dominikance, a ako u samostanu nema sestre raspoložive za tu službu, neka se obrati časnoj majci da pošalje jednu sestru. Naglasio joj je da nitko, pa ni vrhovna poglavarica Kongregacije, nema pravo promijeniti njegovu odluku ni osloboditi sestre od nje, nego odluka mora biti provedene odmah po primitku biskupova pisma. U suprotnom je zaprijetio priori crkvenim kaznama.[1078]

Dominikanke su, makar uz mnogo muke i samoprijegora, bile primorane prihvatiti biskupovu odluku, ali je i njima i časnoj majci Anđeli Milinković bilo jasno da takva suradnja nije moguća na duge staze. Stoga je Vrhovna uprava Kongregacije početkom rujna 1955. donijela odluku o osnivanju filijale u samostanu splitskih dominikanaca, gdje su potom poslane prve tri sestre na čelu sa starješicom Danijelom Balić.[1079] Tako je ovo sporno pitanje riješeno na zadovoljstvo braće dominikanaca i sestara dominikanki.

U samostan sv. Martina došla je 6. prosinca 1949. s. Ksaverija Oreb, o kojoj će više riječi biti u nastavku. Ovdje spominjemo da se po dolasku u Split zaposlila kao laborantica u Zavodu za socijalno osiguranje i djelovala ondje do premještaja u Korčulu 1957.[1080] No, raditi je morala u civilnom odijelu, što joj nije bilo ugodno, a osim toga je nerijetko bila izložena negativnom stavu svojih kolegica i kolega, osobito pretpostavljenih. Koliko joj je bilo teško svjedoče pisma što joj ih je slao današnji kandidat za oltar, sluga Božji fra Ante Antić. Njemu

[1076] Usp. SVU, br. 1/1954., S. Česlava Andreis i s. Vinka Bodlović s. Anđeli Milinković, Korčula, 3. V. 1954.
[1077] Msgr. Frane Franić (Kaštel Kambelovac, 1912. – Split, 2007.) bio je pomoćni splitski biskup od 1950., potom splitsko-makarski biskup ordinarij od 1954. i prvi nadbiskup splitsko-makarski i metropolit od 1969. do umirovljenja 1988. Više o njemu vidi u: *U službi Crkve i naroda. Zbornik o životu i radu nadbiskupa Frane Franića u prigodi 5. obljetnice smrti i 100. rođenja*, (ur. N. A. Ančić), Split, 2012.
[1078] Usp. SVU, bez br, Msgr. Frane Franić s. Ksaveriji Oreb, Split, bez datuma.
[1079] Usp. ZSVV 1, dne 7. – 9. IX. 1955.
[1080] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Ksaverija Oreb*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Ksaverije Oreb.

se s. Ksaverija povjeravala, tražeći savjete, duhovnu utjehu i ohrabrenje.[1081] Glede rada u civilnom odijelu, Antić joj je poručio: "[U svezi s] civilnim odijelom budite zadovoljni sa onim što Vam daju Poglavari. Strogo Vam zabranjujem, da biste se ponašala na svjetsku bilo u frizuri bilo u kratkoći rukava, haljina i dr. Ja želim da ste u svemu poštivani. U uredu nosite propisano kako se treba nositi i kako odgovara uredu. U tu je svrhu najbolje nositi vani košulju sa dugim rukavima kako nose i drugi."[1082]

Spomenimo još da je dominikanac Rozarije Jerković, dugogodišnji sestrinski kapelan, proslavio 22. siječnja 1949. u crkvici sv. Martina svoju zlatnu misu. Poslije mise je sa sestrama otpjevao himan *Tebe Boga hvalimo* i podijelio im blagoslov s presvetim oltarskim sakramentom.[1083] Poslije desetak dana, 2. veljače dominikanci su svom subratu priredili skromno obilježavanje zlatomisničkoga jubileja i u njihovu samostanu. Sestre su za tu prigodu okitile samostansku crkvu i priredile ručak za uzvanike.[1084]

Priora Mercedes Katalinić je sredinom srpnja 1953. u izvještaju za Vrhovni zbor Kongregacije kazala da u samostanu živi petnaest sestara, a od poslova kojima se izvan samostana bave spominje ređenje katedrale i samostanske crkve braće dominikanaca za koje ujedno peru crkveno ruho, te učestalo posjećivanje bolesnika, kojima po potrebi daju injekcije. Premda nemaju duga, nemaju ni naročitih prihoda pa priora kaže da prolaze "iz dana u dan".[1085] Na temelju njezina izvještaja i na temelju onoga što je sama vidjela za kanonskih vizitacija, časna majka Česlava Andreis u izvještaju za Vrhovni zbor Kongregacije potkraj kolovoza 1953. piše: "U samostanu sv. Martina ima mnogo bolesnih i starih, a nažalost nemam jakih radnih sila da ih pomognem. Muče se ređenjem crkava i pranjem rublja. Ta zarada i pensije starijih sestara, čine da vežu kraj s krajem."[1086]

Radi uštede na putnim troškovima, rečeni Vrhovni zbor održan je od 27. do 29. kolovoza 1953. u Splitu. Bilo je to prvi put u povijesti Kongregacije da Vrhovni zbor nije održan u središnjem samostanu u Korčuli i jedini put da je održan u samostanu sv. Martina.

[1081] Dana 10. III. 1951. fra A. Antić je s. Ksaveriji, među ostalim, savjetovao: "Vi vršite svoj posao, revno vršite svoje dnevne redovničke vježbe redovito pristupajte na svetu ispovijed i svetu pričest. Čuvajte se svjetskog drugovanja, povjerljivosti, familijarnosti. Držite što morate i što traži redovnička pristojnost, razboritost, a sve suvišno, nepotrebno [-] prekinite, izbjegavajte kako traže sveta Pravila. Ako ste se snašli u tom poslu i nemate posebnih neprilika, ostanite tu dok se Gospodinu svidi. Čuvajte mir, predanje u svetu volju Božju i uzdajte se da će Vas Gospodin očuvati kad ga iskreno molite i tražite." Ante ANTIĆ, *Na svetost pozvane. Izbor iz pisama redovnicama*, Zagreb, 2015., str. 278.
[1082] *Isto*, str. 279.
[1083] Usp. OCSMS, str. 52 – 53.
[1084] Usp. ASK, Rozarije JERKOVIĆ, [Pedeseta obljetnica svećeništva], Split, 28. II. 1949. (Fascikl *Rozarije Jerković*).
[1085] Usp. KST-SM, S. Mercedes Katalinić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 12. VII. 1953.
[1086] KVZK, Fascikl *Vrhovni zbor iz 1953.*, *Izvještaj Vrhovne Nastojnice S. Česlave Andreis o radu, zdravlju i napretku sestara u Kongregaciji sv. Anđela Čuvara u Jugoslaviji*, Korčula, 27. VIII. 1953.

Osvrćući se na svoj drugi mandat vrhovne poglavarice Kongregacije (1947. – 1953.), časna majka Česlava Andreis kazala je da se to razdoblje može "nazvati periodom novih grčevitih borba, novih muka, novog bombardovanja sa strane vlasti" te dodala: "Lako je to shvatiti, kad se zna da proživljujemo revoluciju koja poput bujice uništava i ruši bez milosrđa sve do čega dođe. Svakomu je jasno da nas se hoće onemogućiti, utući na sve moguće načine. Tešku borbu za namještenja u civilu prošli su naši samostani u Splitu, Korčuli i Gružu. Osobitom Božjom pomoći uspjelo se to spriječiti, uza sva prinuđavanja sa strane Vlasti. Mi smo zbili jače svoje redove, povukli se u svoje kuće da tu materijalno tek životarimo, dok se zato razvija bujan duhovni život. Ne treba da vam pričam, jer to sve znate kako nam je zabranjen svaki rad: satovi klavira i drugih predmeta, tečajevi kroja, bolničarski rad, uopće sve. Pletenje je tu i tamo dopušteno, ali ga sada malo ima. Uza sve to pritiska nas veliki porez, bajoslovne cifre, a da ne znamo zašto. Mnoge kuće spašava mirovina starijih sestara, a svi možemo reći da se Providnost brine za nas i samo Njoj možemo zahvaliti da smo još tu."[1087]

Na Vrhovnom zboru u kolovozu 1953. priora Mercedes Katalinić izabrana je za vrhovnu ekonomu Kongregacije, pa je njezina prisutnost bila potrebna u središnjem samostanu u Korčuli. Zbog toga se povukla sa službe priore samostana sv. Martina te je 21. rujna 1953. premještena u Korčulu.[1088] U Splitu ju je naslijedila s. Ksaverija Oreb, kojoj je služba priore povjerena 19. studenoga 1953.[1089] Nakon isteka mandata, služba joj je ponovno povjerena 7. travnja 1956.,[1090] ali je nije vršila do isteka drugoga mandata, jer je 21. rujna 1957. premještena na službu priore u Korčuli.[1091] Budući da je splitskim samostanom upravljala ponovno od 1982. do 1990., stekavši velike zasluge za njegovu obnovu i proširenje, zaslužuje da podastremo njezine osnovne biografske podatke.

S. Ksaverija Oreb rođena je 28. studenoga 1919. u Veloj Luci, a u samostan u Korčuli došla je 10. siječnja 1936. U novicijat je stupila 8. svibnja 1937., prve zavjete položila je 9. svibnja 1938., a doživotne 4. srpnja 1942. Prvo polje njezina rada bilo je u splitskoj Mliječnoj kuhinji. Ondje je djelovala od 1. lipnja 1941. do 31. listopada 1944., kad je premještena u Korčulu, gdje je djelovala u Zdravstvenoj stanici do 25. lipnja 1945. Potom je premještena u biogradsku bolnicu, gdje je – uz kraće prekide – ostala do 31. listopada 1948. Iz Biograda je otišla u Velu Luku i ostala ondje do premještaja u Pučišća 20. ožujka 1949. Tu je vršila službu starješice do 6. prosinca te godine, kad je premještena u samostan sv. Martina, gdje je od

[1087] *Isto*.
[1088] Usp. PSVU, br. 30/1953. od 21. IX. 1953.
[1089] Usp. ZSVV 1, dne 19. XI. 1953.
[1090] Usp. ZSVV 1, dne 7. IV. 1956.
[1091] Usp. ZSVV 1, dne 21. IX. 1957.

studenoga 1953. do rujna 1957. bila priora. Istu je službu potom vršila u Korčuli do 1960., radeći od travnja 1958. u gradskoj ambulanti u svojstvu laborantice. Od 1982. do 1990. ponovno je vršila službu priore u samostanu sv. Martina, a potom je do 1995. ponovno istu službu vršila u Korčuli. Istodobno je bila prva savjetnica i zamjenica vrhovne poglavarice Kongregacije. Od ožujka 1996. ponovno je boravila u samostanu sv. Martina, a 2006. vratila se u Korčulu i ostala ondje do smrti 1. prosinca 2010.[1092]

Jedan od prvih zadataka koji je dočekao novu prioru Ksaveriju Oreb bilo je uređenje samostanske grobnice na Lovrincu. Naime, u srpnju 1953. priora Mercedes Katalinić pisala je Vrhovnoj upravi Kongregacije kako samostanska grobnica na Lovrincu nije uređena, pa je zamolila da se sestrama dopusti prodati zemljište na Škrapama i od toga urediti grobnicu.[1093] Do prodaje zemljišta na Škrapama ipak nije došlo, nego će se ondje kasnije podignuti novi samostan, o čemu će više riječi biti u nastavku, a za uređenje grobnice pobrinula se s. Ksaverija. Vlastitom ušteđevinom i novcima koje je od svoje mirovina odvajala s. Zdislava Prizmić, dominikanke su 1954. počele uređivati novu grobnicu na Lovrincu, koja je dovršena potkraj 1955., pa je 29. prosinca izvršena ekshumacija posmrtnih ostataka sestara pokopanih na Sustjepanu i njihov prijenos na Lovrinac. Ekshumaciju je izvršila komisija na čelu s jednim liječnikom, a prisustvovali su dominikanac Eugen Bižaca, priora Ksaverija Oreb i sestre Ivanica Dujmović, Ruzarija Bujas, Vjekoslava Poljanić, Alojzija Brizić, Jozefina Ostoja, Alojzija Aljinović, Simeona Grginović i Nikolina Dedić. Samostanska kroničarka Vjekoslava Poljanić kaže da su iz sestrinske grobnice ekshumirani posmrtni ostaci pet sestara, a iz grobnice obitelji Pavisić posmrtni ostaci s. Agneze Domljanović st. Iz grobnice u arkadama namjeravalo se ekshumirati ostatke s. Ružarije Marušić, ali oni nisu pronađeni, pa je priora zapisala da će trebati jako paziti kad se budu prenosile kosti ostalih pokojnika iz sustjepanskih arkada, jer je fr. Vinko Draganja prigodom pogreba s. Ružarije stavio oko pokojničina vrata limenu pločicu s njezinim imenom. To bi trebalo biti dovoljno da ju se identificira. Ekshumirani posmrtni ostaci sa Sustjepana su preneseni na Lovrinac i sahranjeni u kosturnicu nove sestrinske grobnice. Istog dana su iz zemljanih grobova na Lovrincu ekshumirani ostaci sestara Katarine Stanić, Pompeje Rade i Jacinte Čačić te ostaci Tončice Pavisić, koji su također sahranjeni u novu sestrinsku grobnicu.[1094] Izvještaj o tome priora Ksaverija Oreb završava riječima: "Drage naše sestre počivajte mirno u grobnici toj! U sjeni Križa čekajte uskrsnuće! Molite za nas, da kao što smo bile jedno ovđe u vremenu, budemo i u vječnosti.

[1092] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Ksaverija Oreb*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Ksaverije Oreb; T. BEŠLIĆ, *Treći dominikanski red*, str. 27.
[1093] Usp. KST-SM, S. Mercedes Katalinić Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 12. VII. 1953.
[1094] Usp.: KSM 1, bez datuma; OCSMS, dne 29. XII. 1955.

Kao što vaše zemne ostanke prekriva jedna hladna ploča, tako naše duše [neka] nađu zajednički topao stan u krilu Čiste Majke."[1095]

Kako su postaje križnoga puta u crkvici sv. Martina bile prevelike, s. Ksaverija je potkraj 1954. odlučila nabaviti nove, prikladnije za crkvicu. Blagoslovio ih je 18. studenoga franjevac Karlo Nola.[1096] No, poslije tri godine, dr. Mihovil Abramić, bivši ravnatelj Arheološkoga muzeja, koji je godinama 7. svibnja obilježavao svoj rođendan prisustvujući misi koju bi u sestrinskoj kapeli predvodio njegov prijatelj, don Ivo Dellale, poklonio je dominikankama nove postaje križnoga puta, koje je 20. veljače 1957. blagoslovio franjevac Bernardin Buljević. Tom činu prisustvovao je darovatelj postaja Mihovil Abramić.[1097]

Početkom veljače 1957. sestre Amata Kovačević i Ruzarija Bujas skromno su u samostanu proslavile 50. obljetnicu svoga redovničkog života, a u svibnju to je proslavila i s. Katarina Milašić.[1098] Godinu prije toga, u travnju 1956. dominikankama je s restauracije vraćena Gospina slika koja je, kako je već rečeno, nekoć bila vlasništvo splitskih benediktinki. Kako je bila jako oštećena, dominikanke su je poslale u Zagreb na restauraciju, a njezin povratak u samostan svečano su obilježile. Don Lujo Kuvačić slavio je misu, održao prigodni govor i blagoslovio restauriranu umjetninu, a četvero djece izvelo je deklamacije što su ih sa sestrama uvježbali.[1099] Priora Ksaverija je dala oduška i osobnoj pobožnosti te na papirić kojega je zalijepila na poleđinu slike zapisala: "Majko, u sjeni Tvoga Srca ostati će s Tobom i pod križem Tvoje kćeri Sestre Dominikanke." Na drugoj strani istoga papirića zapisala je: "Majko zatvori me u svoje materinsko srce. Vodi me! Budi mi majkom i izmoli mi od svoga Sina milost sv. ustrajnosti. Tvoja najbjednija kćerka s. Ksaverija."[1100]

O redovničkom životu u splitskom samostanu u doba priorata s. Ksaverije Oreb zorno svjedoče riječi što ih je 2. prosinca 1955., nakon obavljene kanonske vizitacije, zapisala časna majka Anđela Milinković: "Od 28. XI. 1955. do 2. XII. 1955. obavila sam vizitaciju samostana sv. Martina sestara Dominikanki. Pregledala sam račune i našla sve u potpunom redu. Molitva se obavlja točno. Među sestrama vlada ljubav. Sestre su zadovoljne sa svojim siromaštvom. (…) Molim da sestre mole za pravi duh redovnički u našoj Kongregaciji."[1101]

[1095] OCSMS, dne 29. XII. 1955.
[1096] Usp. SSM, Svjedodžba fra Karla Nole o postavljanju i blagoslovu postaja križnoga puta, Split, 18. XI. 1954.
[1097] Usp.: KSM 1, bez datuma; SSM, S. Ksaverija Oreb Provincijalatu Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja u Splitu, Split, 15. XI. 1954.; SSM, Svjedodžba fra Bernarda Buljevića o postavljanju postaja križnoga puta, Split, 20. II. 1957.
[1098] Usp. KSM 1, bez datuma.
[1099] Usp. KSM 1, bez datuma.
[1100] Papirić s navedenim vlastoručnim zapisima s. K. Oreb bio je pričvršćen na poleđinu rečene Gospine slike, a sad se nalazi u omotnici u samostanskom arhivu.
[1101] KKP, dne 2. XII. 1955.

U međuvremenu, u travnju 1945. došla je u samostan s. Paulina Grbin i ostala u njemu do prosinca 1946.,[1102] a s. Marija Anđela Cvitanić boravila je u samostanu od rujna 1945. do listopada 1947. i bavila se uređivanjem splitskih crkava.[1103] Godine 1947. došla je u samostan s. Bertranda Tomašić Deževič i preuzela službu ekonome, ali je već 31. kolovoza te godine imenovana starješicom u Kostelu, pa je otputovala na novu službu.[1104] Vjerojatno se 1947. vratila u samostan s. Antonina Slade, koja će ostati u njemu do kraja života.[1105] S. Agneza Domljanović ml. bila je u samostanu od 1947. do 1948.,[1106] s. Inočenca Tadić od listopada 1947. do siječnja 1951.,[1107] a ujesen 1948. došla je u samostan s. Anđelika Prizmić, koja je 1948./49. školske godine privatno poučavala đake u Biskupijskom sjemeništu. Ujesen 1949. poslana je s još dvije sestre u Zadar, gdje su predavale u Nadbiskupskom sjemeništu, ali se već u srpnju 1950. vratila u Split i do premještaja u Korčulu 1956. privatno poučava djecu i mladež.[1108] Godine 1948. provela je nekoliko mjeseci u samostanu s. Ivana Perkov,[1109] s. Marija Ruzarija Franulović od 20. studenoga 1948. do 19. rujna 1955.,[1110] s. Marija Karmen Klarić od 12. prosinca 1949. do 16. srpnja 1952.,[1111] a s. Miroslava Antičev od veljače 1950. do svibnja 1954.[1112] Došavši 3. ožujka 1951. iz Dubrovnika, s. Tomislava Bokan je svakodnevno odlazila obavljati službu kuharice u kapucinski samostan na Pojišanu,[1113] ali je već 1952. premještena u Lastovo.[1114] S. Katica Džepina boravila je u samostanu od svibnja 1952. do ožujka 1954.,[1115] s. Hermana Burić od 1952. do studenoga 1953.,[1116] s. Samuela Dubravica došla je u veljači 1953. iz Korčule, a ostala je tek dva mjeseca, do premještaja u Zagreb početkom travnja,[1117] s. Eugenija Ivković boravila je u samostanu od kraja travnja

[1102] Usp. ZOČSD, osobnik s. Pauline Grbin.
[1103] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Marija Anđela Cvitanić*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Marije Anđele Cvitanić.
[1104] Usp.: ZOČSD, osobnik s. Bertrande Tomašić Deževič; ZSVV 1, dne 31. VIII. 1947.
[1105] Usp.: KPS 1, dne 14. V. 1958.; ZSVV 1, dne 31. VIII. i 19. X. 1947.
[1106] Usp. ZOČSD, osobnik s. Agneze Domljanović ml.
[1107] Usp. ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.
[1108] Usp. Ivan ARMANDA, " Život dominikanke Anđelike Prizmić i pregled njezine literarne djelatnosti", *Marulić*, god. 45, br. 6, Zagreb, 2012., str. 1093.
[1109] Usp. DPS 1, Dosje *S. Ivana Perkov*, Osobnik.
[1110] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Ruzarije Franulović. Rečeni boravak s. M. R. Franulović u samostanu sv. Martina prekinuo je njezin šestomjesečni boravak u Rijeci, gdje je kroz to doba njegovala Anu Barišić, koja je ostavila dominikankama svoje pokretnine. (Ondje.) Nažalost, točan datum odlaska u Rijeku i povratka u Split nismo pronašli. Svakako, iz Splita je u rujnu 1955. premještena u samostan braće dominikanaca Starom Gradu. Usp. PSVU, br. 94/1955. od 19. IX. 1955.
[1111] Usp. ZOČSD, osobnik s. Marije Karmen Klarić.
[1112] Usp.: PSVU, br. 30/1954. od 10. V. 1954.; ZOČSD, osobnik s. Miroslave Antičev.
[1113] Usp. SVU, br. 14/1951., S. Česlava Andreis s. Tomislavi Bokan, Korčula, 3. III. 1951.
[1114] Usp. PSVU, br. 44/1954. od 28. X. 1954.
[1115] Usp. DPS 1, Dosje *S. Katica Džepina*, Osobnik.
[1116] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Hermana Burić*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Hermane Burić.
[1117] Usp. DPS 1, Dosje *S. Samuela Dubravica*, Osobnik.

1953. do sredine listopada 1954. i bavila se ručnim radovima,[1118] s. Kristofora Domšić od 30. rujna 1953. do 3. siječnja 1954.,[1119] a s. Simeona Grginović od svibnja 1954. do travnja 1956.[1120] Godine 1953. u samostan sv. Martina vratila se s. Vjekoslava Poljanić,[1121] a potkraj listopada 1954. došla je iz ukinute filijale u Lastovu njezina posljednja starješica, s. Alojzija Brizić.[1122] Obje su ostale u samostanu sv. Martina do kraja života. S. Dinka Franičević došla je na početku 1954. iz Skoplja i ostala u samostanu do premještaja u Žrnovo 10. veljače 1955.[1123] Tog je dana iz Korčule u samostan poslana s. Hijacinta Bačić, ali je već u lipnju 1956. premještena u samostan na Škrapama.[1124] Od rujna 1955. do veljače 1956. boravila je u samostanu s. Ivanka Kunjašić,[1125] a 5. lipnja 1956., nakon položenih prvih zavjeta, iz Korčule je u samostan sv. Martina poslana s. Jasenka Mravak.[1126] Istog je dana poslana u Split i s. Jelena Mravak, koja je ostala ondje samo do sredine prosinca.[1127] Također u lipnju 1956., došla je u splitski samostan s. Sibilina Baničević i ostala u njemu do kraja života.[1128]

Iz Pučišća je 21. prosinca 1946. prevezena u bolnicu na splitskim Firulama s. Pompeja Rade, koja je 24. prosinca premještena na kiruški bolnički odjel u centru grada. Ubrzo je u Split došla njezina sestra, dominikanka Filomena, te je ostala uz svoju sestru do kraja njezina života. S. Pompeja je preminula 2. siječnja 1947.[1129] Poslije nekoliko godina, 13. prosinca 1950. preminula je s. Jacinte Čačić,[1130] a 27. siječnja 1956. u 1 sat poslije ponoći u vječnost je pošla "dobra i uzorna sestra" Terezina Dumičić,[1131] čiji su zemni ostatci prvi sahranjeni u novu sestrinsku grobnicu na Lovrincu.[1132] Poslije nekoliko mjeseci, 20. svibnja 1956., na blagdan Duhova, preminula je s. Dominika Berković,[1133] a 10. rujna te godine i s. Jozefina Ostoja.[1134]

[1118] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Eugenija Ivković*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Eugenije Ivković.
[1119] Usp. ZOČSD, osobnik s. Kristofore Domšić.
[1120] Usp. PSVU, br. 31/1954. od 10. V. 1954. i br. 150/19. IV. 1956.
[1121] Usp. ZOČSD, osobnik s. Vjekoslave Poljanić.
[1122] Usp. PSVU, br. 46/1954. od 28. X. 1954.
[1123] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Dinka Franičević*, Osobnik; PSVU, br. 3/1954. od 4. I. 1954. i br. 61/1955. od 10. II. 1955.
[1124] Usp. PSVU, br. 59/1955. od 10. II. 1955. i br. 161/1956. od 11. VI. 1956.
[1125] Usp. ZOČSD, osobnik s. Ivanke Kunjašić.
[1126] Usp. PSVU, br. 158/1956. od 5. VI. 1956.
[1127] Usp.: DPS, Dosje *S. Jelena Mravak*, Osobnik; PSVU, br. 159/1956. od 5. VI. 1956.
[1128] Usp. PSVU, br. 160/1956. od 10. VI. 1956.
[1129] Usp.: ASM, S. Bernardina Sardelić Kraljević, zapis o smrti i pogrebu s. Pompeje Rade, Split, 2. I. 1947.; ISD, br. 123, KPS 1, dne 2. I. 1947.
[1130] Usp. OCSMS, dne 13. XII. 1950.
[1131] Usp. OCSMS, dne 27. I. 1956.
[1132] Usp. OCSMS, dne 27. I. 1956.
[1133] Usp. OCSMS, dne 20. V. 1956.
[1134] Usp. OCSMS, dne 10. IX. 1956.

Provevši više od 30 godina s dominikankama u samostanu sv. Martina, 31. svibnja 1953. u 86. godini života preminula je Tončica Pavisić. Za dugotrajne prikovanosti uz krevet bila je strpljiva i prilagođena volji Božjoj. Dominikanke su bile uz nju u trenutku njezina prelaska u vječnost i ispratile su je antifonom *Salve Regina*. Pokojničino su tijelo, prema njezinoj želji, odjenule u redovničko odijelo sestara dominikanki i sahranile ga u svom grobu na Lovrincu, odakle su joj zemni ostaci 1955. preneseni u sestrinsku grobnicu na Lovrincu. Sprovod je vodio katedralni župnik Mladen Alajbeg u prisustvu don Herkulana Lugera, dominikanaca Celestina Bezmalinovića i Luje Matijace te više dominikanskih trećoredaca, trećoredica i sestara dominikanki.[1135]

3. 7. Obnova samostana u doba priore Ivanice Dujmović (1957. – 1972.)

Prvo desetljeće povijesti sestara dominikanki u novoj državi bilo je obilježeno ponajviše oduzimanjem njihovih nekretnina, otpuštanjem iz državnih službi te onemogućivanjem i zabranom obrazovnoga, odgojnoga i karitativnoga rada u vlastitim samostanima. To je rezultiralo ukidanjem više filijala, pa su ih dominikanke koje su u njima radile morale napustiti i povući se u veće samostane. Tako je i u samostanu sv. Martina porastao broj sestara, među kojima je bilo više starih i bolesnih. Veći broj sestara u samostanu pozitivno je djelovao na redovnički život, ali je bilo teško pokriti sve životne troškove, jer su dominikanke ostale gotovo bez svih izvora prihoda. Zbog toga su se morale okrenuti novim djelatnostima i novim oblicima apostolata, pa su prihvatile redovitu brigu za splitsku katedralu i za crkvu braće dominikanaca, u čijem su samostanu 1955. otvorile filijalu. Jedino se s. Ksaverija Oreb 1949. uspjela zaposliti u državnoj službi, ali je morala raditi u civilnoj odjeći.

U samostanu se živjelo skromno i siromašno, ali su redovničko zajedništvo i sestrinska ljubav bili na visini. U takvom ozračju zatekla je samostan 1959. časna majka Anđela Milinković, koja je naredila s. Vjekoslavi Poljanić da počne voditi samostansku kroniku, što je ona početkom 1960. i učinila. Na početku je opisala kratku povijest samostana koristeći se sačuvanim spisima u samostanskom arhivu te sabirući sve što je čula od starijih sestara i od

[1135] Usp.: KSM 4, dne 9. i 10. III. 2006.; OCSMS, dne 31. V. 1953.

pok. don Frane Bulića.[1136] Ti njezini zapisi, premda nisu u svemu točni, ipak su dragocjen izvor za povijest splitskoga samostana, zbog čega su ih koristili svi koji su se bavili poviješću tog samostana.[1137] Uz njezinu, s. Ivanica Dujmović je od 1965. do 1979. vodila svoju kroniku, nasloviljenu *Dnevni događaji i providnost*. Ove dvije kronike i drugi sačuvani izvori omogućili su nam da od 1960. detaljno pratimo tijek zbivanja u splitskom samostanu.

Raspravljajući 21. rujna 1957. o imenovanju nove priore u samostanu sv. Martina, Vrhovno vijeće je zaključilo da se ta služba povjeri s. Ivanici Dujmović. Dekret imenovanja izdan joj je 28. rujna.[1138] Poslije manje od jednog mjeseca, 20. listopada došla je u samostan novoimenovana potpriora, s. Paula Grandov, ali je već početkom svibnja 1958. otputovala u Šibenik, kako bi tamo preuzela službu priore.[1139] Umjesto nje, novom potpriorom u Splitu 9. travnja 1958. imenovana je s. Alojzija Brizić, kojoj je ta služba ponovno povjerena 12. siječnja 1961.[1140] Nakon što je s. Ivanici istekao prvi mandat, služba priore drugi put joj je povjerena 4. rujna 1960., a 20. siječnja 1964. i treći put. Treći uzastopni mandat Vrhovno vijeće povjerilo joj je zbog toga što je vodila gradnju samostana na Škrapama.[1141] Javljajući s. Ivanici da joj je povjeren treći mandat, časna majka Manes Karninčić poručila joj je: "Iskreno Vam priznajemo, da nam je vrlo žao, što smo donekle uzrokom da Vam Providnost nameće ponovno ovaj teški križ. No pouzdano se ufamo i molimo za tu milost, da odvažno nastavite nositi svoj križ, za dobro cijele Kongregacije, posebno za napredak samostana kojim upravljate, a Raspeti Krist neka bude Vaše svijetlo, snaga i pomoć, te već sada, [a] naročito u vječnosti dostojna nagrada za sve žrtve koje doprinašate. Poput Sv. Dominika vodite svoje sestre majčinskom blagošću i dobrotom, ali čvrstom rukom strogog i brižnog oca. Sestre pak neka nastoje svojom poslušnošću i pokornošću olakotiti Vam veliki teret starješinstva."[1142]

I nakon isteka trećega mandata s. Ivanica je, odlukom Vrhovnoga vijeća od 2. veljače 1967., nastavila nositi križ starješinske službe, jer gradnja samostana na Škrapama još nije bila dovršena.[1143] Nakon više od jedne i pol godine, početkom listopada 1968. Vrhovno vijeće

---

[1136] Usp. KSSM 1, prva nepaginirana stranica. S. V. Poljanić tu piše da je postojala i jedna starija samostanska kronika, pisana u doba Drugoga svjetskog rata, ali je zagubljena.
[1137] Tu prvenstveno mislimo na sestre Anđeliku Prizmić i Ksaveriju Oreb, te na dr. Juru Krištu. I osobno smo se služili kronikom s. V. Poljanić i samostanskom poviješću štu je zabilježila na početku kronike.
[1138] Usp.: PSVU, br. 203/1957. od 28. IX. 1957.; ZSVV 1, dne 21. IX. 1957.
[1139] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Paula Grandov*, Osobnik; PSVU, br. 195/1957. od 25. IX. 1957.; ZSVV 1, dne 18. – 21. IX. 1957.; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 219.
[1140] Usp.: PSVU, br. 226/1958. od 9. IV. 1958.; ZSVV 1, dne 12. I. 1961.
[1141] Usp.: SVU, br. 3/1964., S. Manes Karninčić msgr. Frani Franiću, Korčula, 24. I. 1964.; SVU, br. 12/1964., Msgr. Frane Franić Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 30. I. 1964.; ZSVV 1, dne 3. – 4. XI. 1960. i 20. I. 1964.
[1142] SVU, br. 15/1964., S. Manes Karninčić s. Ivanici Dujmović, Korčula, 11. II. 1964. S. Manes Karninčić (Bol, 1906. – Korčula, 1983.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1959. – 1971.
[1143] Usp. ZSVV 1, dne 2. II. 1967.

Kongregacije ponovno je raspravljalo o produženju službe s. Ivanici te zaključilo: "Kako je priori samostana sv. Martina u Splitu bila povjerena briga oko gradnje novog samostana na Škrapama, to je dozvolom splitskog biskupa Dr. Frane Franića, č. s. Ivanica Dujmović vršila dužnost priore neko vrijeme i iza kako bi po *Konstitucijama* moralo svršiti njeno starješinstvo. Samostan na Škrapama još nije dovršen, ali će uskoro dobiti novu starješicu. Kad se to pitanje na Škrapama uredi vrhovna Starješica će sa svojim vijećem imenovati drugu prioru za samostan sv. Martina, jer je č. Ivanica već istrošena i bolesna, te joj treba odmora."[1144]

No s. Ivanica nije, kako se planiralo, uskoro prestala vršiti službu priore, jer je Vrhovno vijeće Kongregacije u listopadu 1970. odlučilo da u službi ostane do iza Vrhovnoga zbora Kongregacije koji se imao održati u kolovozu 1971. Tek nekoliko mjeseci nakon toga, sredinom prosinca 1971. Vrhovno vijeće imenovalo je novu prioru samostana sv. Martina, koja je službu preuzela 16. siječnja 1972.[1145] Tog dana prestala je službu priore vršiti s. Ivanica Dujmović, koja je samostanom upravljala gotovo punih petnaest godina, ušavši u povijest kao najdugovječnija priora tog samostana od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara. Svojom djelatnošću i osobnošću snažno je utjecala na samostan i ostavila neizbrisiv trag u njegovoj povijesti. No, kako ćemo vidjeti, njezin lik i djelo stoje i u temeljima današnjega samostana sv. Katarine Sienske na Škrapama. Zbog svega toga ovdje donosimo kratki prikaz njezina života.

S. Ivanica Dujmović rođena je 8. prosinca 1892. u Vrgorcu, u novicijat je stupila 2. listopada 1918., prve zavjete položila je 2. listopada 1919., a doživotne 2. listopada 1924. Tri godine poslije polaganja prvih redovničkih zavjeta, 30. kolovoza 1922. s još jednom sestrom prva je došla u novootvorenu filijalu u splitskoj Osamici, bolničkom odjelu za zarazne bolesnike. Tu je ostala do 1. srpnja 1925. kad je s prvim sestrama, u svojstvu njihove starješice, došla u novoutemeljenu filijalu u splitskoj Pučkoj kuhinji. Starješinsku službu vršila je do rujna 1931. i ponovno od 1933. do 1938. U filijali je ostala do 31. siječnja 1950., kad su komunističke vlasti otpustile dominikanke iz te ustanove. Tad je prešla u samostan sv. Martina i ostala u njemu do kraja života.[1146]

U trenutku kad je s. Ivanica Dujmović u rujnu 1957. preuzela upravljanje samostanom sv. Martina, u njemu je živjelo osamnaest uglavnom starih i bolesnih sestara. Stoga joj je, kako sama piše, bilo teško prihvatiti tu službu, posebno zato jer je i sama bila boležljiva te je

---

[1144] ZSVV 1, dne 7. – 8. X. 1968.
[1145] Usp.: KSM 1, dne 16. I. 1972.; ZSVV 2, listopad 1970. i 13. – 14. XII. 1971.
[1146] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Ivanica Dujmović*, Osobnik; SVU, br. 8/1922., S. Imelda Jurić s. Ivanici Dujmović, Korčula, 30. VIII. 1922.; ZOČSD, osobnik s. Ivanice Dujmović; ZSVV 1, dne 17. I. 1926., 6. I. 1927., 9. I. 1929., 15. I. 1930., 1. II. 1931., 1. III. 1933.

prošla prije toga četiri operacije. Ali, kaže kako je shvatila da joj nema druge nego uzeti križ i krenuti naprijed.[1147]

Križ starješinske službe, koji je i u najpogodnijim uvjetima težak, priori Ivanici otežavala je činjenica da je u samostanu većina sestara, kako je već spomenuto, bila stara i bolesna. Te sestre nisu mogle mnogo pomoći u privređivanju, jer uglavnom nisu bile sposobne za fizički rad. Zajednici su ipak dobro došle mirovine nekoliko starih sestara, a ostalo su radom svojih ruku privređivale uglavnom sestre mlade i srednje dobi. Unatoč svemu tomu u samostanu se teško živjelo. Ne čudi stoga da je Vrhovno vijeće Kongregacije, uzevši u obzir siromaštvo samostana sv. Martina i činjenicu da je sestrinska kuća na Škrapama podignuta umjesto one u Lori koja je bila vlasništvo samostana sv. Martina, 25. rujna 1958. donijelo zaključak da samostan sv. Martina mora imati neke koristi od imanja na Škrapama. Stoga je Vrhovno vijeće naredilo s. Nikolini Dedić, starješici na Škrapama, da svakog dana samostanu sv. Martina šalje "dvije litre mlijeka besplatno, a prema okolnostima od vremena na vrijeme i malo povrća." Također joj se naređuje da izradu jorgana prepusti samostanu sv. Martina, jer on na to plaća porez, dok zajednica na Škrapama ne bi imala koristi od toga, jer bi morala platiti porez.[1148]

Iz rečenoga se vidi da su sestre sa Škrapa pomagale samostanu sv. Martina živežnim namirnicama, dok su sestre u samostanu sv. Martina glavninu ručnoga rada usmjerile na izrađivanje popluna. Do sredine 1959. broj sestara u samostanu sv. Martina pao je na petnaest, a većinu su i dalje sačinjavale stare i bolesne redovnice. Najviše zdravstvenih problema imale su s. Alfonsa Nižetić i s. Alojzija Aljinović, a samo četiri sestre bile su mlađe dobi i u potpunosti radno sposobne. Jedna sestra svirala je i vodila zbor u crkvi sv. Filipa Nerija, druge su uređivale katedralnu crkvu te prale liturgijsko ruho za tu crkvu i za crkvu sv. Filipa Nerija. Što se tiče sestrinske karitativne djelatnosti, priora Dujmović piše: "Djela milosrđa činimo đe god možemo, dajemo siromahu, pohodi se bolesnika, kad je potrebno čuva ga se i njeguje i po noći."[1149]

Slično je priora Ivanica pisala i u svibnju 1965. Izvijestila je Vrhovni zbor Kongregacije da u samostanu sv. Martina živi petnaest sestara, od čega su samo četiri mlađe i radno sposobne. Samostanska zgrada stara je i trošna, pe je treba često popravljati, a osobitu muku zadaju trošni krov i vlaga koja probija iz zidina Dioklecijanove palače. Priora je naglasila kako je u samostanu "velika tisnoća osobito u kapeli i refektoriju." Molitva i

[1147] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 20. I. 1972.
[1148] Usp. SVU, br. 261/1958., S. Anđela Milinković s. Nikolini Dedić, Zagreb, 25. IX. 1958.
[1149] KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o stanju samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 14. VII. 1959.

obdržavanje redovničkih pravila su na visini, a sestre se uzdržavaju od nekoliko mirovina i radom svojih ruku. Ušteđevinu od 3.150.000 dinara samostan je uložio u gradnju kuće na Škrapama. Od djela milosrđa tjelesnoga, spominje da sestre pomažu siromahe, pohode bolesnike i ponekad ih noću čuvaju, pružajući im i duhovnu utjehu. Također, rede katedralnu crkvu i održavaju njezino liturgijsko ruho, jedna sestra u crkvi braće dominikanaca okuplja kruničare i vodi dječji zbor, a jedna za blagdane svira i pjeva s djecom u crkvi sv. Filipa Nerija. Od nepokretnih dobara, osim samostanske zgrade, ostalo im je samo nešto zemlje na predjelu zvanom Kosa, ali od nje nemaju nikakve koristi.[1150]

U travnju 1960. časna majka Manes Karninčić obavila je kanonsku vizitaciju samostana, prvu otkako je izabrana za vrhovnu poglavaricu Kongregacije i ujedno prvu otkako je s. Ivanica Dujmović stala na čelo samostana. U zapisniku kanonske vizitacije kazala je: "Sestre točno obavljaju molitvu, drži se kućni red, mjesečni ritir i kapitul. Preporučih točnije vršenje muka, sestrinsku ljubav i međusobno snašanje – poniznost – to su najbitnije točke, koje doprinose što boljem redu i disciplini u zajednici. Poštivanje starješina i starijih i bolesnih sestara. Inače sestre su zadovoljne – imaju što im treba i dovoljno, [te] pristojnu hranu. Molim Gospodina, da Njegov mir, blagoslov i pravi redovnički duh vlada nad ovom zajednicom, kao i cijelom našom Kongregacijom."[1151]

Poslije tri godine, od 27. ožujka do 3. travnja 1963. časna majka Manes Karninčić ponovno je obavila kanonsku vizitaciju i ustanovila da je molitveni život u samostanu na visini, ali i da su "muk i disciplina malo popustili." Preporučila je sestrama da njeguju dobar redovnički duh u svojoj zajednici, da poštuju zavjete i *Konstitucije*, te osobito da paze na poštivanje tišine u vrijeme i na mjestima kako propisuju *Konstitucije*, naglasivši da upravo o tome "ovisi zapt i disciplina". Na srce im je stavila njegovanje sestrinske ljubavi i tolerantnost jednih prema drugima, jer "bez toga nema redovničkog života." U zapisniku vizitacije dodala je i slijedeće preporuke: "Čuvati red[ovničko]. dostojanstvo, poštivati svakoga, pa će i nas svak poštivati. – Neka se što manje ide u posjete – osobito ne bez nekog pravog razloga."[1152]

Slične dojmove časna majka Manes stekla je i za kanonske vizitacije u lipnju 1966., pa su i preporuke sestrama bile slične: "Preporučih međusobno poštivanje, uslužnost, ljubav, milosrđe, zaborav sebe za dobro i prestiž zajednice. Naročito nastojanje oko redovničkog

[1150] KST-SM, S. Ivanica Dujmović Vrhovnom zboru Kongregacije, Split, 23. V. 1965.
[1151] KKP, dne 12. IV. 1960.
[1152] KKP, dne 4. IV. 1963.

duha i vrhunaravnog života i shvaćanja. Svojim primjerom edificirati okolinu više nego riječju."[1153]

Da je u samostanu često trebalo izvoditi manje popravke, ali i veće radove, svjedoči samostanska kronika. Ondje nalazimo podatak da su dominikanke u travnju 1959. dale restaurirati sliku sv. Katarine Sienske,[1154] a 1961. godine izvedeno je više manjih i većih radova. Prvo je betoniran pod u konobi i ondje je uređen podrum,[1155] u listopadu su izvedeni opsežni radovi kako bi se zaustavilo prodiranje vlage u jednu sobu nad Zlatnim vratima,[1156] a potom su promijenjene neke puknute cijevi i oličen je cijeli samostan.[1157] Samostan je ponovno oličen iznutra u srpnju 1967., kad su obojane i žaluzine.[1158]

Dana 18. veljače 1967. pao je u crkvici sv. Martina strop, pa su ga dominikanke popravile o svom trošku.[1159] Početkom kolovoza izmijenjene su neke istrunule grede u kuhinji. Dominikanke su nabavile drvnu građu i ostali materijal kojega su same nosile uza stepenice i iznosile otpad, te miješale i donosile beton. Osobito su marljive bile sestre Teodora Sentić, Jasenka Mravak, Mihaela Matić i Pompeja Petreš. Poslove je obavio Mate Budimir iz Kaštel Kambelovca, i to u pola cijene, preporučivši se sestrama u molitve. Kako je u kuhinji trebalo rastaviti jedan stari željezni špaher, sestrama je upomoć priskočio dominikanac Ambroz Matoničkin, a potom i s. Nikolina Dedić sa Škrapa koja je u posuđenom automobilu odvozila otpad na smetlište. Kad su radovi dovršeni, samostan je oličen, a potom i sve žaluzine. Za sve je utrošeno oko 360.000 dinara. Istog mjeseca Urbanistički zavod je popravio krov nad sobom kraj crkvice, koja je već tri godine bila neupotrebljiva i u jako lošem stanju, jer je prokišnjavala. No, nakon prve kiše, opet je procurila voda u tu sobu,[1160] pa je u ljeto 1968. na njoj izmijenjen krov, koji je zbog istrunulih greda bio ulegnut i prijetio je urušavanjem. Potom je, kako bilježi samostanska kroničarka, pokrpan strop u crkvici. Isti je zbog vlage bio u lošen stanju, a dijelovi su mu već bili otpali, pa je popravak bio prijeko potreban. Unatoč tome, Zavod za zaštitu spomenika ni jednim dinarom nije pomogao dominikankama, nego su sve troškove same snosile, premda je njihova samostanska crkvica spomenik od neprocjenjive vrijednosti. Poslije popravka su obijelile crkvicu, no već za prve kiše niz jedan njezin zid počela se slijevati voda. Stručnjaci su rekli da treba cementom fugirati vanjske zidove, pa je to učinjeno u kolovozu. Ovoga puta je sve troškove snosio

[1153] KKP, dne 6. VI. 1966.
[1154] Usp. KSM 1, bez datuma 1959.
[1155] Usp. KSM 1, bez datuma 1961.
[1156] Usp. KSM 1, dne 2. X. 1961.
[1157] Usp. KSM 1, listopad 1961.
[1158] Usp. KSM 1, srpanj 1967.
[1159] Usp. KSM 2, dne 18. II. 1967.
[1160] Usp. KSM 2, kolovoz 1967.

Zavod za zaštitu spomenika.[1161] Kroz srpanj i kolovoz 1969. Urbanistički zavod je sredio vanjski zid sobe uz crkvicu, na čiji krov su sestre potom postavile oluke. No, ujesen 1970. ponovno je procurio krov u sobi uz crkvicu, pa su dominikanke iz nje morale iseliti jer im je voda kapala na krevete. To je popravljeno u prvoj polovici 1971. i otada više nije bilo problema.[1162]

Kako su dominikanke, uz već postojeće električne aparate, nabavile još jedan električni bojler i perilicu za rublje, trebalo je izmijeniti slabe i dotrajale električne instalacije. To je učinjeno potkraj 1969. i početkom 1970. Godine 1969. samostan je izvana ožbukan i obogaćena je samostanska biblioteka, a u rujnu 1970. popravljen je krov i samostan je potom oličen.[1163] Dana 23. ožujka 1968. uvedena je u kuhinju topla voda, 2. travnja 1968. samostan je preko Caritasa dobio stroj za šivanje i vezenje, 8. travnja 1969. kupljen je polovni klavir za 400.000 dinara, a u siječnju 1970. kupljene su police za samostansku biblioteku.[1164] Sestre su od Caritasa dobile i pisaću stroj pa priora Ivanica Dujmović u travnju 1971. izvještaj za Vrhovnu upravu nije napisala rukom nego, prvi put u povijesti splitskoga samostana, otipkala na pisaćem stroju. Kroz čitavo to doba dominikanke su se nastavile baviti izradom štramaca i popluna.[1165]

Kroničarka Vjekoslava Poljanić nastojala je bilježiti sve važnije događaje u samostanu i Kongregaciji, a ponekad i šire. Zabilježila je 13. srpnja 1959. vijest o smrti četrdesetdvogodišnjega sestrinskoga kapelana Vjekoslava Kuvačića.[1166] S. Vjekoslava kaže da je samostan mnogo izgubio njegovom smrću. Don Lujo, kako su ga skraćeno zvali, pet godina je svakodnevno misio u sestrinskoj kapeli i održavao im tjedne pouke, a nedjeljom propovijedi pripremljene posebno za redovnice. Jako je volio samostan i sestre, dao je pozlatiti Gospinu krunu u samostanskoj crkvici i poklonio im novi misal. Na posljednji počinak u njegovu rodnom mjestu Gata ispratilo ga je nekoliko sestara.[1167]

Poslije Kuvačićeve smrti, dominikankama je dolazio održavati misu don Jure Rakela.[1168] No, zbog lošega zdravlja, nije dolazio u određeno vrijeme, nego kad bi stigao, a znalo se dogoditi da i ne dođe. To je sestrama bilo nezgodno, pa im je laknulo kada je

---

[1161] Usp.: KSM 1, srpanj i kolovoz 1968.; KSM 2, dne 10. VIII. 1968.; KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.
[1162] Usp. KSM 2, dne 20. VIII. 1969., prosinac 1970., bez datuma 1971.
[1163] Usp.: KSM 2, studeni 1969., siječanj i rujan 1970.; KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.
[1164] Usp. KSM 2, dne 23. III. i 2. IV. 1968., 8. IV. 1969. i siječanj 1970.
[1165] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.
[1166] Don Vjekoslav (Lujo) Kuvačić (Gata, 1916. – Split, 1959.).
[1167] Usp. KSM 1, dne 13. VII. 1959.
[1168] Don Jure Rakela (Ložišće na Braču, 1913. – Split, 1993.)

starješina splitskih dominikanaca, fr. Eugen Bižaca,[1169] pošto se broj redovnika u njegovu samostanu povećao, 4. rujna 1967. odredio jednoga dominikanca da svakodnevno u dogovoreno vrijeme slavi misu u sestrinskoj kapeli. To je uvrijedilo don Juru Rakelu, pa je od 12. rujna prestao dolaziti kod sestara, ali je poslije dvadesetak dana opet počeo povremeno dolaziti.[1170] Ostao je povezan sa sestrama, pa je u crkvici sv. Martina 1986. skromno proslavio svoj zlatomisnički jubilej.[1171] Poslije je opet prestao misiti u sestrinskoj crkvici, ali je od 5. siječnja 1990. ponovno povremeno dolazio.[1172]

Inače, redoviti ispovjednik sestara od 22. listopada 1959. bio je fr. Josip Karninčić. Nakon dva uzastopna trogodišnja mandata, on je od 8. siječnja 1966. bio njihov izvanredni ispovjednik, a od 10. listopada 1971. ponovno im je bio redoviti ispovjednik.[1173] U međuvremenu, od siječnja 1966. redoviti ispovjednik sestrama je bio fr. Kerubin Mekjavić. Kako je on ubrzo premješten iz Splita,[1174] novim redovitim ispovjednikom 16. rujna 1966. imenovan je fr. Eugen Bižaca.[1175] Njega je 1968. u toj službi naslijedio fr. Vladimir Borovina, koji je tu službu obavljao do ponovnoga imenovanja fr. Josipa Karnnčića redovitim ispovjednikom u siječnju 1971.[1176]

I drugi su svećenici dali svoj obol duhovnom životu redovnica u samostanu sv. Martina. Katedralni župnik Pavao Žanić održao je 22. ožujka 1965. u samostanu duhovni nagovor, kojemu su prisustvovale i sestre sa Škrapa i iz samostana sv. Dominika. Žanić je u crkvici sv. Martina tiho i skromno proslavio 25. obljetnicu svećeništva 8. lipnja 1966., a nakon što je imenovan mostarsko-duvanjskim biskupom, njegovu uvođenju u biskupsku službu u Mostaru 2. svibnja 1971. prisustvovale su sestre Jasenka Mravak, te Diana i Petra Baćak.[1177] Duhovne nagovore sestrama je često održavao i fr. Milan Šesnić,[1178] a od 10. lipnja 1969. do odlaska u inozemstvo 1974. nagovore, na koje su dolazile i sestre sa Škrapa i iz filijale u samostanu sv. Dominika, održavao je fr. Vjekoslav Blajić.[1179] Spomenimo i da su se u samostanu održavale duhovne vježbe. Nažalost, nisu zabilježena imena svećenika koji su

---

[1169] Fr. Eugen Bižaca (Postire na Braču, 1921. – Split, 2016.) bio je starješina splitskoga samostana 1966. – 1969. i provincijal Hrvatske dominikanske provincije 1971. – 1979.
[1170] Usp. KSM 2, dne 4. i 12. IX. 1967.
[1171] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.
[1172] Usp. KSM 1, dne 5. I. 1990.
[1173] Usp. Josip KARNINČIĆ, "*Podatci o životu, studiju, službama i aktivnostima raznog apostolata*", VHDP, god. 20, br. 55, Zagreb, 1983., str. 25.
[1174] Usp. Ivan ARMANDA, *Istaknuti hrvatski dominikanci II*, Dubrovnik, 2016., str. 259.
[1175] Usp. *Catalogus conventuum fratrum et sororum 1967*., Zagreb, 1967., str. 16.
[1176] Usp. *Catalogus conventuum, fratrum et sororum: status die 15. ian. 1970*., Zagreb, 1970., str. 10.
[1177] Usp. KSM 2, dne 22. III. 1965., 8. VI. 1966. i 2. V. 1971.
[1178] Usp. KSM 2, dne 4. I. 1966.
[1179] Usp. KSM 2, dne 10. VI. 1969.

bili njihovi voditelji, no ipak se zna da je od 26. listopada do 2. studenoga 1969. duhovne vježbe vodio dominikanac Pavao Negovec.[1180]

Dana 7. siječnja 1962. kroničarka Vjekoslava Poljanić bilježi da je prije petnaestak dana neretvanski kraj i podbiokovsko područje pogodio potres, a 15. veljače piše o potpunoj pomrčini sunca koja je trajala 2 minute i 17 sekundi. Sa samostanske terase taj su fenomen promatrale sestre Vjekoslava Poljanić, Alojzija Brizić, Hozana Jerković, Mihaela Matić, Jasenka Mravak i Sibilina Baničević. Poslije nekoliko godina, u veljači 1968. zabilježila je da se u samostanu časoslov počeo moliti na hrvatskom jeziku.[1181] S mnogo odvažnosti zabilježila je s. Vjekoslava 10. veljače 1960. vijest o smrti zagrebačkoga nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca. Poprilično hrabro zapisala je da je u zatočeništvu u Krašiću preminuo "veliki sin i dika Hrvatske" koji je bio "štovan od cijelog svijeta kao svetac i uzor karakter" te zaključila: "Nada je i moljenje, da će jednom izaći na čast Oltara."[1182]

Njezin zapis u samostanskoj kronici o Stepinčevoj smrti nazvali smo hrabrim jer se u bilo kojem trenutku moglo dogoditi da u samostan upadne komunistička milicija i kod premetačine pronađe kroniku. U tom slučaju su navedene riječi s. Vjekoslave mogle biti uzete kao argument protiv nje i protiv ostalih sestara. Odvažnost kojom s. Vjekoslava u samostanskoj kronici piše o Stepinčevoj smrti, ističući njegov nacionalni identitet i svetost, nedvojbeno je proizlazila upravo iz dubokog njezina uvjerenja u kardinalovu svetost, pa stoga i u njegov zagovor na nebesima.

U travnju 1962. dominikanke su saznale da će im vlasti oduzeti terasu nad Zlatnim vratima, pa se priora Ivanica Dujmović obratila gradskom Odjelu za komunalne poslove s prijedlogom da se sestrama umjesto te terase uredi druga, na krovnom dijelu njihova samostana. Potrebu terase objašnjavala je činjenicom da dominikanke žive u uskim i skučenim prostorima bez ikakvoga vrta ili dvorišta. U takvim bi uvjetima, bez terase, kako piše priora, dominikankama bilo "onemogućeno stanovanje i bili bi kao zakopani u tim zidinama."[1183]

Vlasti se nisu obazirale na priorinu molbu, pa je samostanska kroničarka Vjekoslava Poljanić s osobitom emocionalnom potresenošću zabilježila da su gradske vlasti 17. listopada 1962. oduzele sestrama njihovu terasu nad Zlatnim vratima. Tog dana radnici su porušili pregrade koje su ondje bile te uništili svo cvijeće što su sestre imale. To je dominikanke jako

[1180] Usp. SSM, Don Srećko Vuković samostanu sv. Martina, Split, 27. X. 1969.
[1181] Usp. KSM 1, dne 7. I. 1962., 15. II. 1962. i veljača 1968.
[1182] KSM 1, dne 10. II. 1960.
[1183] ASM, Fascikl *Narodni odbor*, S. Ivanica Dujmović Odjelu za komunalne poslove Narodnoga odbora Općine Split, Split, 17. IV. 1962.

pogodilo, što se vidi iz slijedećih riječi s. Vjekoslave Poljanić: "… bilo nam je svima da umremo od žalosti."[1184] Oduzimanjem terase, koja je od pamtivjeka pripadala samostanu, dominikanke su ostale bez jedinoga izlaza na zrak u svom samostanu.[1185]

Dana 1. studenoga 1964. sestre Vjekoslava Poljanić i Emilija Goravica proslavile su u samostanu zlatni jubilej redovničkoga života. Premda su svečarice odbijale proslavu, mlađe sestre ipak su okitile samostansku crkvicu i refektorij te priredile nekoliko deklamacija i manju predstavu. Vidjelo se da su svečarice zbog toga bile radosne, a kao uspomenu na taj događaj zajedno su se fotografirale pred oltarom u crkvici sv. Martina.[1186] Poslije nekoliko godina, 2. listopada 1968. obilježen je zlatni jubilej redovništva priore Ivanice Dujmović. Ni ona nije željela nikakvu proslavu ni obilježavanje jubileja, ali su je sestre ipak iznenadile svečanim ručkom, malom zabavom i poklonima. Nekoliko poklona i dvije torte dobila je od prijatelja izvan samostana.[1187]

Samostan je 28. travnja 1966. posjetio biskup Frane Franić. Dominikanke su ga svečano dočekale u špaliru, a s. Pompeja Petreš održala je pozdravni govor u ime zajednice. Biskup je slavio misu u crkvici sv. Martina, propovijedao je o Drugom vatikanskom koncilu i podijelio sestrama jubilejski oprost.[1188] U lipnju 1966. priora Ivanica Dujmović zabilježila je u samostansku kroniku da sestre neumorno rade u samostan i izvan njega. U samostanu izrađuju poplune, bave se šivanjem, češljanjem vune i pamuka, a jedna sestra katehizira djecu. Izvan samostana uređuju katedralu i crkvu sv. Filipa Nerija, posjećuju bolesnike i pomažu u građevinskim radovima na novom samostanu na Škrapama.[1189]

U prosincu 1968. fra Berard Barčić obavio je kanonsku vizitaciju samostana u ime biskupa Franića. Dobivši njegov izvještaj, Franić je 13. siječnja 1969. uputio dopis Vrhovnoj upravi Kongregacije. Kazao je da u samostanu živi 14 sestara, među kojima je više starih i bolesnih. Unatoč tomu, sestre brinu za crkve sv. Filipa Nerija i Gospe od Dobrića, a jedna sestra djeluje kao katehistica pri katedrali. Među sestrama vladaju sklad i ljubav, a samostanom upravlja priora Ivanica Dujmović, za koju Franić kaže da je uzorna redovnica. Ipak napominje da je ona već predugo na službi priore, a osim toga je velika razlika u godinama između nje i mlađih sestara u samostanu.[1190]

[1184] KSM 1, dne 17. X. 1962.
[1185] Tada još nije postojala terasa koja je ispred sestrinske radne sobe na četvrtom katu uređena prilikom obnove i rekonstrukcije samostana devedesetih godina 20. st.
[1186] Usp. KSM 1, dne 1. XI. 1964.
[1187] Usp. KSM 2, dne 2. X. 1968.
[1188] Usp. KSM 2, dne 28. IV. 1966.
[1189] Usp. KSM 2, lipanj 1966.
[1190] Usp. SSM, Msgr. Frane Franić Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 13. I. 1969.

Iz nekoliko izvještaja što ih je priora Ivanica Dujmović od siječnja 1969. do travnja 1971. poslala Vrhovnoj upravi Kongregacije moguće je ukratko rekonstruirati sliku života i rada sestara u samostanu sv. Martina u to doba. Od trinaest sestara, koliko ih je u veljači 1970. bilo u samostanu, samo su dvije bile mlade i radno sposobne, a ostale su stare i bolesne.[1191] Osim što su prale liturgijsko ruho za katedralu i za crkve sv. Filipa Nerija i Gospe od Dobrića, bavile su se izradom štramaca i popluna.[1192] U izvještajima iz 1970. i 1971. vidi se da su uređivale ured i stan katedralnoga župnika, kojemu su kuhale i nosile hranu u njegov stan.[1193] Često su pomagale siromasima koji su kucali na njihova vrata, a 1969. poslale su 30.000 dinara za one koji su bili pogođeni jakim potresom u Banjoj Luci.[1194]

Posljednji starješinski izvještaj Vrhovnoj upravi Kongregacije s. Ivanica Dujmović poslala je na kraju duge službe priore splitskoga samostana, u siječnju 1972. Osvrnuvši se unatrag, prisjetila se da je 1957. došla na čelo zajednice koja je brojala osamnaest uglavnom starih i bolesnih sestara. Premda je ni samu zdravlje nije dobro služilo i premda joj je to bilo teško, prihvatila je službu kao križ i požrtvovno služila svojoj zajednici. Ustvrdivši da ju je Providnost pomagala i vodila, naglasila je da je njezin priorat potrajao više od četrnaest godina. Razlog su razne poteškoće, ali ipak ponajviše gradnja samostana na Škrapama, kojom je rukovodila od početka radova u travnju 1963. Tu gradnju svakako je, unatoč raznim poteškoćama, željela pokrenuti, jer je bila svjesna kako se druga prilika za to neće dobiti. Uz pomoć raznih dobročinitelja i ušteđevinom samostana sv. Martina, za šest godina podignut je samostan na Škrapama. Pored toga, popravljeni su krov i stropovi u samostanu sv. Martina, izvršeni su i drugi manji popravci i radovi, nabavljeno je nešto namještaja i kućanskih aparata, uključujući i prvi televizor u tom samostanu. Svake godine u samostanu su se održavale duhovne vježbe i mjesečno sabranje, a zajednička molitva i obdržavanje redovničkih pravila bili su na visini. Sestre se uzdržavaju od nekoliko mirovina i od rada svojih ruku, posebno od izrade popluna i štramaca. Izvan samostana uređuju tri crkve, katehiziraju u katedralnoj župi, pomažu siromahe i pohađaju bolesnike. Darovale su 50.000 dinara za pakistanske izbjeglice i još toliko biskupu Franiću za gradnju neke crkve, pri čemu s. Ivanica nažalost ne navodi o kojoj je crkvi riječ.[1195]

[1191] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.
[1192] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.
[1193] Usp. KST-SM: S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.; S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.
[1194] Usp. KST-SM: S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.; S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.; S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.
[1195] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 20. I. 1972.

Osim što su, kako smo već vidjeli, nakon Drugoga svjetskoga rata preuzele brigu za uređivanje i čistoću crkve braće dominikanaca, sestre su od 1947. vodile brigu i o čistoći katedrale, a potom i o crkvama sv. Filipa Nerija i Gospe od Dobrića. Zasluge za to pripadaju prvenstveno s. Katici Džepini koja je 18. veljače 1966. prihvatila sakristansku službu u crkvi sv. Filipa Nerija, te njezino čišćenje i uređivanje, u čemu su joj pomagale druge sestre. Nedjeljom se u toj crkvi održavaju dvije mise, od kojih je ona u 9 sati dječja, pa je vođenje zbora i sviranje ne toj misi povjereno s. Pompeji Petreš. Ona je, u dogovoru s upraviteljem crkve don Ivanom Pavlinovićem, od sredine rujna počela u toj crkvi i katehizirati djecu.[1196] Poslije malo manje od tri godine, 1. studenoga 1968. s. Katica Džepina preuzela je sakristansku službu i u crkvici Gospe od Dobrića. Dominikanke su ujedno preuzele brigu za liturgijsko ruho u crkvici i za njezino uređivanje, u čemu su s. Katici pomagale druge sestre.[1197]

Kroz minula stoljeća dominikanke su njegovale apostolat posjećivanja i dvorenja staraca i bolesnika. Tu vrstu apostolata nisu zapustile ni u 20. st. Nažalost, nedostatak pisanih vrela ne dopušta kritičku analizu svega što su na tom području napravile prije šezdesetih godina prošloga stoljeća. Tek od početka 1965., zahvaljujući samostanskoj kronici, moguće je djelomično pratiti razvoj tog apostolata. U veljači i ožujku 1965. s. Alojzija Brizić nekoliko puta išla je čuvati neku bolesnu staricu.[1198] Samostanska kronika i 24. ožujka bilježi da je "po običaju išla čuvat bolesnicu," dok je s. Katica Džepina istog dana "išla oprat i uredit jednu staricu bolesnicu."[1199] I druge su sestre sudjelovale u tom apostolatu. S. Fabijana Mišura i s. Teodora Sentić išle su 20. veljače 1965. preko noći čuvati neku devedesetjednogodišnjakinju, 22. veljače ponovno su dvije sestre išle dvoriti neku bolesnicu, a s. Katica Džepina išla je čuvati neku staricu preko noći. S. Fabijana i s. Katica 23. i 25. veljače provele su noć uz neku staricu koja je bila na samrti, a od 25. veljače dvorile su je danju i noću. Dana 27. veljače sa s. Katicom išla je s. Jasenka Mravak.[1200] Njih dvije su 3. ožujka cijelu noć probdjele uz tu staricu, koja je sutradan preminula u prisustvu s. Fabijane. Potom je došla i s. Katica pa su pokojnicu pripremile za pogreb, koji je 6. ožujka održan na Braču. Sestre su 10. ožujka očistile pokojničinu kuću, a sutradan su prevezle na Škrape namještaj što im ga je pokojnica ostavila.[1201] Samostanska kronika 26. srpnja 1965. bilježi da s. Fabijana Mišura svakodnevno

[1196] Usp. KSM 2, dne 18. II. 1966. i rujan 1966.
[1197] Usp. KSM 2, dne 13. III. 1969.
[1198] Usp. KSM 2, dne 19., 20., 23. i 27. II. i 9. III. 1965.
[1199] KSM 2, dne 24. III. 1965.
[1200] Usp. KSM 2, dne 20., 22., 23., 25. i 27. II. 1965.
[1201] Usp. KSM 2, dne 3., 4., 6., 10. i 11. III. 1965. Priora I. Dujmović detaljno je nabrojala sve što im je pokojnica ostavila: dva kreveta sa šuštama i štramcima od vune, tri ormara, dva kantunala (noćna ormarića) s

ide dvoriti neku bolesnicu,[1202] a priora Ivanica Dujmović u siječnju 1969. piše Vrhovnoj upravi Kongregacije da s. Fabijana Mišura i s. Marija Celina Bačić naizmjence čuvaju jednu bolesnicu.[1203] I u travnju 1971. priora piše da jedna sestra stalno boravi uz neku bolesnicu.[1204]

Uz rečene oblike apostolata, razvile su dominikanke u samostanu sv. Martina šezdesetih i sedamdesetih godina prošloga stoljeća još jednu osobitu vrstu apostolata – potajno katehiziranje. Naime, u to doba, obilježeno komunističkim jednoumljem i neprijateljskim stavom prema Crkvi, brojni su se vjernici bojali slati djecu na katehezu i primanje sakramenata, što su i osobno, zbog istih razloga, izbjegavali. Držimo da ih je na to tjerao prije svega strah za radna mjesta, osobito ako su bili zaposleni u prosvjeti, policiji ili vojsci, ili ako su bili na nekom rukovodećem mjestu u bilo kojem državnom poduzeću. Svjesni da bi gubitak radnoga mjesta doveo u pitanje egzistenciju njihove obitelji, ti su vjernici "na vani" smanjivali i prekidali kontakte s Crkvom, ali se ipak nisu željeli odreći vjere ni zanemariti vjerske dužnosti. Stoga im nije ostalo drugo nego, slično prvim kršćanima, potajno prakticirati vjerske obrede i potajno sudjelovati u životu mjesne Crkve. Vjerski poglavari i pastiri, imajući razumijevanja za njihov položaj, izlazili su ususret tim vjernicima omogućujući im da potajno primaju sakramente i sudjeluju u vjerskim obredima, te da oni i njihova djeca potajno primaju vjersku pouku. U tom su, kako je rečeno, sudjelovale i dominikanske u samostanu sv. Martina. Prva vijest o potajnoj katehizaciji u njihovu samostanu seže iz 1966. kad je s. Alojzija Brizić pripremila dvoje djece za prvu svetu pričest. Sakrament su djeca primila 13. lipnja 1966. u crkvici sv. Martina.[1205] U kolovozu 1967. s. Pompeja Petreš pripremila je dvije djevojčice za primanje sakramenata, koji su im potom podijeljeni u samostanskoj crkvici. Premda se ne navodi izričito, vjerojatno su djevojčice primile prvu svetu pričest i krizmu.[1206] Ista sestra je i 1968. pripremila za prvu pričest djevojčicu, koja je primila taj sakrament u samostanskoj crkvici 26. lipnja.[1207] Poslije tri mjeseca s. Pompeja Petreš, koja je uglavnom vodila potajno pripremanje djece za sakramente, premještena je u Virje, pa je taj apostolat preuzela s. Diana Baćak, koja je došla u Split u rujnu 1968.[1208] Već 20. listopada dvije djevojčice, u dobi od 11 i 15 godina, primile su

---

mramornim pločama, dvije stolice, veliki lavabo, željeznu kasu, jednu veliku vitrinu s mramornom pločom i mnogo sitnog kuhinjskog inventara. Usp. KSM 2, dne 6. III. 1965.

[1202] Usp. KSM 2, dne 26. VII. 1965.

[1203] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.

[1204] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.

[1205] Usp. KSM 2, dne 13. VI. 1966.

[1206] Usp. KSM 2, kolovoz 1967.

[1207] Usp. KSM 2, dne 26. VI. 1968.

[1208] Usp. DŽS, Dosje *S. Diana Baćak*, Osobnik.

krštenje i prvu sv. pričest u sestrinskoj crkvici. Za tu prigodu ispovjedila se i pričestila i njihova majka, koja inače od djetinjstva nije pristupala sakramentima. Dominikanke su djevojčice i njihovu majku nakon obreda počastile i darivale prigodnim poklonima.[1209] Osim njih, s. Diana te je godine pripremila više djece za prvu svetu pričest koja im je podijeljena u sestrinskoj crkvici.[1210] Iduće je godine potajno pripremila petero djece za prvu pričest, ali i jedan mladi par za pričest i vjenčanje. Svi ti obredi obavljeni su u crkvici sv. Martina.[1211] S. Diana nastavila je potajno pripremati djecu i odrasle za primanje sakramenata, pa je 15. lipnja 1969. jedna sedamnaestogodišnjakinja primila u sestrinskoj crkvici prvu pričest, a potom je u pratnji s. Diane otišla kod biskupa Frane Franića koji joj je podijelio krizmu.[1212] U srpnju 1970. s. Diana pripremila je za krštenje, pričest i krizmu jednu osamnaestogodišnjakinju, koja je u sestrinskoj crkvici primila krštenje i prvu pričest, a potom se tu i vjenčala. Osim nje, 1970. s. Diana potajno je za prvu pričest pripremila još troje djece, jednu devetnaestogodišnjakinju pripremila je za krštenje i pričest koje je potom primila u samostanskoj crkvici, u kojoj je nekoliko parova te godine potajno sklopilo brak.[1213]

Od 15. ožujka 1969. s. Diana Baćak počela je poučavati djecu i u školskim predmetima.[1214] Nakon što je ona u rujnu 1971. premještena na Škrape, umjesto nje za katehisticu u katedralnoj župi došla je s. Vjera Jagnjić.[1215] Kod katehizacije u katedralnoj župi pomagala je i s. Jasenka Mravak, ali je također blagdanima svirala i pjevala s djecom u obližnjoj crkvi sv. Filipa Nerija.[1216] Ona je sudjelovala i u pastoralnom radu s djecom u crkvi braće dominikanaca, gdje je vodila društvo mladih kruničarki. Kad su dominikanci 1965. trodnevnicom obilježavali 400. obljetnicu smrti bl. Ozane Kotorske, s. Jasenka je u nedjelju 30. svibnja s kruničarkama izvela prigodnu predstavu o životu prve hrvatske blaženice. Na zahtjev vjernika, bila je predstava ponovno izvedena.[1217] Podržavajući njezin rad i nastojeći joj omogućiti da on bude što vrsniji, fr. Milan Šesnić omogućio je s. Jasenki u srpnju 1965. odlazak na glazbeni tečaj u Zagreb.[1218]

[1209] Usp. KSM 2, dne 20. X. 1968.
[1210] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.
[1211] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.
[1212] Usp. KSM 2, dne 15. VI. 1969.
[1213] Usp.: KSM 2, srpanj 1970.; KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.
[1214] Usp. KSM 2, dne 15. III. 1969.
[1215] Usp. "Samostan Sv. Martin", AM, god. 1, br. 2, Korčula, 1972., str. 49.
[1216] Usp. KST-SM: S. Ivanica Dujmović, *Izvješće o radu samostana Sestara Dominikanka sv. Martin Split*, Split, 21. I. 1969.; S. Ivanica Dujmović, *Godišnje izvješće iz samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 6. II. 1970.; S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 16. IV. 1971.
[1217] Usp. KSM 2, dne 30. V. 1965.
[1218] Usp. KSM 2, srpanj 1965.

Splitske redovnice zajednički su 9. kolovoza 1965. hodočastile u Sinj povodom 250. obljetnice svetišta Gospe Sinjske. Od dominikanki pješke su išle Jasenka Mravak, Mihaela Matić, Teodora Sentić i Pompeja Petreš, a autobusom Ivanica Dujmović, Alojzija Brizić, Fabijana Mišura i Vjekoslava Poljanić.[1219] U lipnju 1970. sestre Jasenka Mravak i Franka Mastelić prisustvovale su kanonizaciji Nikole Tavilića u Rimu.[1220]

Spomenuti nam je i premještaje sestara koji su se odvili za priorata s. Ivanice Dujmović. Budući da je bila imenovana potpriorom, u Split je 20. listopada 1957. došla s. Paula Grandov, koja je ostala u samostanu do odlaska na službu priore u Šibeniku početkom svibnja 1958.[1221] Od 1957. do 1963. boravila je u samostanu s. Alemka Ruža,[1222] od svibnja 1958. do prosinca 1959. s. Inočenca Tadić,[1223] a potkraj 1958. došla je iz Korčule s. Jordana Đuderija, koja se zadržala u Splitu do premještaja u Zagreb u siječnju 1960.[1224] Također iz Korčule, 15. lipnja 1959. premještena je u samostan sv. Martina s. Mihaela Matić,[1225] a istog dana je iz samostana premještena u Šibenik s. Blanka Šoštarić.[1226] S. Jagica Barišić boravila je u samostanu od 15. siječnja 1960. do 3. prosinca 1961.,[1227] a istog je dana u samostan poslana s. Teodora Sentić. Ona je u samostanu ostala do premještaja u Zagreb 29. lipnja 1968.,[1228] a umjesto nje došla je tog dana u Split s. Ivica Jolić. No, on je već 29. studenoga te godine premještena u filijalu u samostanu braće dominikanaca u Zagrebu.[1229] Nekoliko godina prije toga, u siječnju 1963. došla je iz Korčule s. Jelka Barišić, koja je u samostanu ostala do premještaja u Šibenik u studenom te godine.[1230] U samostan se u srpnju 1960. vratila s. Ivanka Kunjašić i ostala u njemu do napuštanja Kongregacije 1964.[1231]

U veljači 1967. došla je u samostan s. Marija Celina Bačić koja se odmah tužila na svoje zdravlje. Ubrzo je ustanovljeno da boluje od karcinoma, pa se već 1. travnja podvrgnula prvoj, a potom i drugoj operaciji. Tek 3. svibnja vratila se u samostan. Sredinom lipnja otišla

---

[1219] Usp. KSM 2, dne 9. VIII. 1965.
[1220] Usp. KSM 2, dne 21. VI. 1970.
[1221] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Paula Grandov*, Osobnik; PSVU, br. 195/1957. od 25. IX. 1957.; ZSVV 1, dne 18. – 21. IX. 1957.; I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 219.
[1222] Usp. ZOČSD, osobnik s. Alemke Ruže.
[1223] Usp.: PSVU, br. 229/1958. od 9. IV. 1958.; ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.
[1224] Usp.: DŽS, Dosje *S. Jordana Đuderija*, Osobnik; PSVU, br. 380/1960. od 6. I. 1960.
[1225] Usp. PSVU, br. 310/1959. od 15. VI. 1959.
[1226] Usp. PSVU, br. 311/1959. od 15. VI. 1959.
[1227] Usp.: DŽS, Dosje *S. Jagica Barišić*, Osobnik; PSVU, br. 379/1960. od 4. I. 1960. i br. 480/1961. od 3. XII. 1961.
[1228] Usp.: KSM 2, dne 29. VI. 1968.; PSVU, br. 481/1961. od 3. XII. 1961. i 325/1968. od 1. VI. 1968.
[1229] Usp.: DŽS, Dosje *S. Ivica Jolić*, Osobnik; KSM 2, dne 29. VI. 1968.; PSVU, br. 324/1968. od 1. VI. 1968. i br. 379/1968. od 29. XI. 1968.
[1230] Usp.: PSVU, br. 545/1963. od 15. I. 1963.; ZOČSD, osobnik s. Jelke Barišić.
[1231] Usp.: SVU, br. 502/1962., S. Manes Karninčić msgr. Frani Franiću, Korčula, 11. II. 1962.; ZOČSD, osobnik s. Ivanke Kunjašić.

je kod rodbine na oporavak, u srpnju se vratila u samostan, ali je sredinom studenoga ponovno morala na operaciju. Iz bolnice se vratila 5. prosinca.[1232]

Dana 29. rujna 1968. premještena je u Virje s. Pompeja Petreš, a u Split su tog mjeseca došle sestre Diana Baćak i Bernardina Lukač.[1233] No s. Bernardina otišla je već iste godine u Zagreb, odakle se u rujnu 1971. vratila u samostan sv. Martina[1234] kao zamjena za s. Dianu Baćak koja je premještena u samostan na Škrapama. Također u rujnu 1971., u samostan sv. Martina došla je s. Vjera Jagnjić,[1235] a od studenoga 1968. do rujna 1970. boravila je u njemu s. Franka Mastelić.[1236] S. Mihaela Matić u rujnu 1969. podvrgnula se operaciji i nakon toga se preselila u samostan na Škrapama.[1237] U rujnu 1969. došla je iz Dubrovnika s. Rajka Luburić,[1238] u kolovozu 1970. iz Korčule s. Valerija Čajić,[1239] a u listopadu te godine iz Šibenika s. Edita Rogina.[1240]

Za priorata Ivanice Dujmović u samostanu sv. Martina preminulo je sedam sestara. S. Antonina Slade je na pokladni utorak 1958. "već od rana jutra pa do kasno u večer bila u koru, klanjala se Isusu i molila".[1241] Legavši te večeri u krevet, više nije mogla ustati iz njega, a u travnju je doživjela moždani udar. Dvadesetak dana poslije toga, 14. svibnja 1958., dok su sestre uz njezinu samrtnu postelju pjevale antifonu *Salve Regina*, blago je usnula u Gospodinu u 74. godini života.[1242] Poslije manje od dvije godine, uvečer 29. prosinca 1960. pozlilo je s. Amati Kovačević, pa su sestre pozvale svećenika. No, prije nego je on stigao, s. Amate je preselila u vječnost u 78. godini života.[1243] Ondje joj se 14. kolovoza 1961. pridružila "dobra i vrijedna" sedamdesetčetverogodišnja s. Alfonsa Nižetić,[1244] a 2. rujna 1962. "mirno, prilagođeno, predala je svoju dušu Bogu" sedamdesetosmogodišnja s. Katarina Milašić.[1245] Godine 1967. u samostanu su preminule dvije sestre. Uvečer 28. siječnja s. Sibilina Baničević tužila se da je boli želudac i povukla se u svoju sobu. Priora joj je otišla pripremiti čaj od kamilice, a s. Sibilina počela je zazivati "Isuse, dođi! Isuse, gdje su, je li me čuješ?" Priora joj je donijela čaj, a okupile su se i druge sestre. Poslije nekoliko trenutaka s. Sibilina je

[1232] Usp.: KSM 2, svibanj, 16. VI., srpanj, 12. XI. i 5. XII. 1967.; PSVU, br. 236/1967. od 8. II. 1967.
[1233] Usp. KSM 2, dne 29. IX. 1968.
[1234] Usp. PSVU, br. 706/1971. od 8. IX. 1971.
[1235] Usp. KSM 2, rujan 1971.
[1236] Usp. DPS 1, Dosje *S. Franka Mastelić*, Osobnik.
[1237] Usp. KSM 2, rujan 1969.
[1238] Usp. PSVU, br. 468/1969. od 5. IX. 1969.
[1239] Usp. PSVU, br. 565/1970. od 1. VIII. 1970.
[1240] Usp. PSVU, br. 594/1970. od 3. X. 1970.
[1241] OCSMS, dne 16. V. 1958.
[1242] Usp.: KPS 1, dne 14. V. 1958.; OCSMS, dne 16. V. 1958.
[1243] Usp.: KKSAČ 2, dne 30. i 31. XII. 1960.; KPS 2, dne 29. XII. 1960.; OCSMS, dne 29. XII. 1960.
[1244] Usp. OCSMS, dne 15. VIII. 1961.
[1245] Usp. OCSMS, dne 2. IX. 1962.

preminula u 79. godini života.[1246] Poslije manje od pola godine, preminula je 1. srpnja 1967. s. Emilija Goravica u 77. godini života,[1247] a 29. veljače 1972. i s. Hozana Jerković u 61. godini života.[1248]

3. 8. Gradnja samostana na Škrapama

Gradnja današnjega samostana sv. Katarine Sienske na splitskim Škrapama usko je vezana uz samostan sv. Martina, pa stoga držimo potrebnim osvrnuti se na to.[1249] Pretpovijest današnjega samostana sv. Katarine Sienske na Škrapama počela je 1731., kad je Mihovil Vukasović oporučno ostavio samostanu sv. Martina zemljište u Lori.[1250] Kako smo već opisali, Kuratorij Gradske kuhinje na tom je zemljištu izgradio 1940. dominikankama kuću za odmor.[1251] No, nekoliko godina poslije Drugoga svjetskoga rata, komunističke vlasti dale su dominikankama do znanja da će morati napustiti svoje imanje u Lori, jer je potrebno vojsci.[1252] Već 1951. dominikankama je oduzet dio njihova zemljišta,[1253] ali im o tome nije uručeno nikakvo rješenje ni akt. Zato je priora samostana sv. Martina, s. Mercedes Katalinić, u svibnju 1952. tražila da se to pitanje pravno uredi kako bi dominikanke mogle dobiti naknadu za oduzeto im zemljište ili najamninu za njegovo korištenje.[1254] Ubrzo je dominikankama stiglo rješenje o oduzimanju zemljišta površine 3870 m^2, za koje im je određena sramotno niska naknada od svega 32.199 dinara za koje se u to doba moglo kupiti samo 100 do 150 m^2 zemljišta u Lori. S. Mercedes uložila je žalbu protiv tog rješenja tražeći da im se za oduzeto zemljšte dade drugo zemljište ili da im se oduzeto plati po realnoj cijeni i u gotovini.[1255] Vlasti su u prosincu 1952. uvažile samo zahtjev da se novac dominikankama isplati u gotovini, ali iznos naknade ostao je isti.[1256] Ipak su vlasti u studenom ili početkom prosinca 1953. donijele odluku da će dominikankama umjesto kuće u Lori sagraditi drugu na Škrapama i da će im kao odštetu za poljoprivredne kulture i ostalu imovinu isplatiti 105.839

[1246] Usp.: KPS 2, dne 28. I. 1967.; KSM 2, dne 28. I. 1967.; OCSMS, dne 31. I. 1967.
[1247] Usp.: KSM 2, dne 1. VII. 1967.; OCSMS, dne 1. VII. 1967.
[1248] Usp. KSM 2, dne 1. III. 1972.
[1249] Više o prvom desetljeću povijesti tog samostana vidi u: Ivan ARMANDA, "Prilozi za povijest samostana na Škrapama (od utemeljenja zajednice 1955. do utemeljenja župe 1967.)", AM, god. 36, br. 2, Zagreb, 2017., str. 99-110.
[1250] Usp. FSS, Oporuka Mihovila Vukasovića, Split, 24. X. 1731., prijepis od 29. X. 1752.
[1251] Usp. KKSAČ 1, dne 1. VII. 1940.
[1252] Usp. ASM, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Komandi grada Splita, Split, 22. V. 1952.
[1253] Usp. SSM, Priora samostana sv. Martina Biskupskom ordinarijatu u Splitu, Split, bez datuma.
[1254] Usp. ASM, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Komandi grada Splita, Split, 22. V. 1952.
[1255] Usp. AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, S. Mercedes Katalinić Gradskoj eksproprijacionoj komisiji, *Žalba*, Split, 8. VII. 1952.
[1256] Usp. AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, *Rješenje*, Split, 22. XII. 1952.

dinara.[1257] Sukladno tome, vojska je 1955. na Škrapama podignula dominikankama kuću i ondje 5. listopada kamionom preselila dominikanke i njihova pokretna dobra iz Lore. Posljednja starješica filijale u Lori, s. Inočenca Tadić premještena je u Dubrovnik,[1258] a na Škrape su tog dana preselile sestre Sibilina Baničević, Henrika Sambrailo i Augustina Tanasković. Biskup Frane Franić je tog dana blagoslovio novu kuću i slavio prvu misu u kućnoj kapeli.[1259]

Službu prve starješice na Škrapama Vrhovno vijeće je potkraj rujna odlučilo povjeriti s. Nikolini Dedić. Nakon isteka prvoga mandata, 25. rujna 1958. povjeren joj je i drugi,[1260] pa je samostanom upravljala do kraja siječnja 1962., kad je starješinsku službu preuzela s. Augustina Tanasković. Njoj je 18. veljače 1965. povjeren drugi mandat, pa je službu všila do 13. prosinca 1968.[1261]

Vrlo brzo dominikanke su shvatile da im kuća na Škrapama neće dostajati za potrebe samostanske obitelji, osobito ako će u zajednici boraviti više sestara. Osim toga, u tim prostorima nije bio moguć ni značajniji pastoralni rad, premda su potrebe u tom pogledu svakog dana rasle zbog naglog porasta broja stanovnika u tom dijelu grada. Bio je svega toga svjestan i biskup Franić, koji je želio na Škrapama utemeljiti župu, ali mu to u ono doba nije bilo moguće. Pastoralna djelatnost sestara dominikanki među vjernicima u tom dijelu grada vjerojatno je utjecala na biskupovu odluku da privremeno rješenje potraži u dogovoru sa sestrama, osobito kad je saznao da one planiraju graditi veći samostan na Škrapama. Ključnu ulogu u tim događajima odigrala je priora samostana sv. Martina, s. Ivanica Dujmović.

Naime, premda je zajednicom na Škrapama u to doba upravljala starješica Augustina Tanasković, ipak je idejni začetnik, pokretačka snaga i glavni organizator gradnje novoga samostana na Škrapama bila s. Ivanica Dujmović ističući njezine nemjerljive zasluge za taj samostan i za župu na Škrapama, s. Ksaverija Oreb piše: "Ovaj grad Split, a osobito župa Škrape i svi mi dugujemo njenoj sposobnosti, snalažljivosti i umješnosti gradnju velikog objekta na Škrapama. Počela je moglo bi se reći bez ikakve gotovine, sukobljavala se s mnogo problema, nailazila na mnogo nerazumijevanja, ali ona je znala što čini. Zacrtala je sebi – 'Škrape moraju imati Samostan i Crkvu.' Uspjela je."[1262]

[1257] Usp. AKS, Fascikl *Eksproprijacija Lora*, *Rješenje*, Split, bez datuma. U samostanu sv. Martina rješenje je primljeno 8. XII. 1953.
[1258] Usp. ZOČSD, osobnik s. Inočence Tadić.
[1259] Usp.: PSVU, br. 114/1955. od 18. X. 1955.; "Diecezanska kronika", str. 14.
[1260] Usp.: PSVU, br. 196/1955. od 30. IX. 1955. i br. 259/1958. od 25. IX. 1958.; ZSVV 1, dne 7. – 9. i 29. IX. 1955. i 17. – 19. IX. 1958.
[1261] Usp.: PSVU, br. 494/1962. od 30. I. 1962. i br. 99/1965. od 18. II. 1965.; ZSVV 1, dne 11. I. 1962. i 16. II. 1965. Više o s. A. Tanasković vidi u: I. ARMANDA: *Dominikanke u Šibeniku*, str. 215-217.
[1262] K. OREB, "Spomen na našu dragu pokojnicu", str. 47-48.

Slično je o zaslugama s. Ivanice pisala i s. Jasenka Mravak: "O njezinoj hrabrosti i njezinom pouzdanju u Boga posebno nam govori samostan na Škrapama. Pronicavi duh sestre Ivanice kao da je predvidio kako će se grad razvijati, pa tako kako će i samostan i samostanska kapela imati svoju funkciju. Graditi samostan bez ikakovih sredstava i u ono teško poslijeratno vrijeme mogla je samo sestra Ivanica sa svojom velikom i živom vjerom i velikim pouzdanjem u Providnost koja ju nije nikad napustila."[1263]

U prosincu 1957. s. Ivanica je predložila Vrhovnom vijeću Kongregacije da se proda zemljište što ga samostan sv. Martina posjeduje na splitskim Mejama i da se dobivenim novcem kupi zemljište uz sestrinsku kuću na Škrapama. Time je željela osigurati dovoljno zemljišta za gradnju novoga samostana, što je Vrhovno vijeće odobrilo, ali samo ako postoji apsolutna sigurnost da će se tim novcem moći kupiti rečeno zemljište na Škrapama.[1264]

Nedvojbeno zbog nedostatka novca, gradnja samostana ipak nije počela tada nego poslije nekoliko godina. Izravan utjecaj na to imalo je saznanje sestara dominikanki da će im komunističke vlasti oduzeti imanje na Škrapama. To je snažno djelovalo na dominikanke, jer je zemljište na Škrapama, nakon što su im vlasti oduzele zemljište u Lori i na Pojišanu, bilo jedino na kojemu su mogle podignuti novi samostan. Stoga je s. Ivanica osobno gradskim vlastima najavila gradnju samostana na Škrapama. Začudo, vlasti nisu stvarale probleme, pa je ing. Kuzma Gamulin napravio nacrt za novi samostan. No, prije početka radova, dominikanke su morale uplatiti dva milijuna i tristo tisuća dinara poreza, nakon čega im više ništa nije ostalo za radove. Jedino čime su raspolagale, kako piše s. Vjekoslava Poljanić, kroničarka samostana sv. Martina, bilo je "veliko pouzdanje u Boga." Iz čitave domovine počeli su pristizati prilozi za gradnju samostana. Vrhovna poglavarica Kongregacije, časna majka Manes Karninčić, s Vrhovnim je vijećem odobrila gradnju i povremeno slala priloge, kad bi nešto uspjela prikupiti. Gradnju je pomagao i biskup Frane Franić, jer će samostanska kapela služiti ujedno i kao župna crkva za taj dio grada.[1265]

Dana 17. travnja 1963. počelo je kopanje temelja za samostan na Škrapama, a 8. svibnja blagoslovljen je kamen temeljac. Blagoslov je obavio biskup Frane Franić u prisustvu biskupa Ive Gugića, katedralnoga župnika Pavla Žanića, generalnoga vikara Splitsko-makarske biskupije Srećka Vukovića, dominikanca Josipa Karninčića, časne majke Manes Karninčić, bivše časne majke Česlave Andreis, arhitekta Kuzme Gamulina, više sestara dominikanki i mnoštva naroda. Franić je osobno napisao povelju koja je postavljena u

[1263] Jasenka MRAVAK, "Časna sestra Ivanica Dujmović", AM, god. 12, br. 1, Korčula, 1983., str. 50.
[1264] Usp. ZSVV 1, dne 17. XII. 1957.
[1265] Usp. KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*.

temelje, a u prigodnom govoru izrazio je radost zbog početka gradnje sestrinskoga samostana s kapelom koja će biti posvećena Gospi Lurdskoj. Kroničarka Vjekoslava Poljanić piše da su biskupi s prisutnim svećenicima, sestrama i narodom prilikom blagoslova na koljenima izmolili litanije.[1266]

Novac za gradnju samostana dominikanke su odlučile namaknuti i prodajom zemljišta s kućicom na predjelu Kosa. Tu zemlju su u rujnu 1953. dobile kao odštetu za dio oduzetog im zemljišta u Lori. No, godinama nisu mogle ući u posjed zemlje, "jer su četiri tudja lica u njezinom posjedu, od kojih dva u zakupnom ugovoru s Općinom, a dva bez ugovora." Priora Ivanica Dujmović prosvjedovala je zbog toga kod vlasti, tražeći da se dominikankama što prije omogući ući u stvarni posjed te zemlje.[1267] U kućici je živio Lovre Rađa, a čim je on 22. siječnja 1965. iselio, u kućicu je nasilno sa ženom i djetetom uselio Krešo Protega. Priora je s njim pregovarala da iseli i vrati kuću sestrama, ali kako nije imao gdje otići, ostao je u kućici i plaćao sestrama mjesečno 3.000 dinara najma.[1268] Sestre su 10. ožujka 1965. drugu kućicu prodale Marku Bibiću za 20.000 dinara, a potkraj 1965. on i Šime Čelan kupili su i dio zemljišta za nešto više od 109.000 dinara. Sve to dominikanke su uložile u gradnju samostana na Škrapama.[1269] Preostali dio zemljišta na predjelu Kosa prodale su potkraj 1967. trojici kupaca za ukupno nešto više od 4 milijuna dinara. Odlučeno je da se sav taj novac uloži u uređenje samostana na Škrapama.[1270] Pomoć za gradnju dominikanke su tražile i od vjernika, i to preko *Glasa Koncila*[1271] i preko mjesečnika *Marija*, preko kojega se sakupilo 210.000 dinara.[1272]

Ubrzo nakon početka radova, vlasti su ih obustavile uz obrazloženje da se gradi prevelika kapela. Zahtijevalo se od dominikanki da objasne što će im tolika kapela, a nastavak radova dopušten im je tek nakon izmjene nacrta. No ubrzo je gradnja ponovno obustavljena, a kao uvjet za nastavak radova vlasti su tražile da dominikanke uplate određenu svotu novca. Bila je to očita ucjena i iznuđivanje novca, a sve s ciljem da se onemogući gradnja. Dominikanke su uplatile traženu svotu i nastavile gradnju, koju su vlasti ubrzo ponovno pokušale obustaviti ili barem usporiti.[1273]

[1266] Usp.: KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*; KSM 2, dne 17. IV. i 8. V. 1963.
[1267] Usp. SSM, S. Ivanica Dujmović Sekretarijatu za opću upravu Narodnog odbora Općine Split, Split, 7. III. 1958.
[1268] Usp. KSM 2, dne 22. I. 1965.
[1269] Usp. KSM 2, dne 10. III. i 31. XII. 1965.
[1270] Usp. KSM 2, dne 28. XII. 1967.
[1271] Usp. KSM 2, dne 25. I. 1965.
[1272] Usp.: KSM 2, dne siječanj 1966.; "Apel iz Splita", *Marija*, god. 4, br. 1, Split, 1966., str. 26.
[1273] Usp. KSM 1, bez datuma. Samostanska kronika jedini je izvor podataka o ovim problemima, ali u njoj se ne navodi temeljem čega su vlasti tražile da dominikanke uplate rečeni novac ni na koji su ga naslov one uplatile.

Unatoč ometanjima od strane komunističkih vlasti, gradnja je polako napredovala, osobito zahvaljujući dobrotvorima iz domovine i inozemstva, te ponajviše zahvaljujući samim dominikankama koje su sudjelovale i u fizičkim poslovima. Posebno je radišna bila s. Nikolina Dedić, koja – kako piše samostanska kroničarka – "redovito svaki dan sa radnicima radi kao jedan muškarac".[1274] Osim nje, potkraj siječnja 1965. u nošenju kamena i njegovu ubacivanju u drobilicu cijeli dan su sudjelovale sestre Dinka Franičević, Teodora Sentić, Paulina Pitarević, Jasenka Mravak, Pompeja Petreš i Elizabeta Soče.[1275] Dana 31. ožujka 1965. postavljene su gredice za nalijevanje cementne ploče.[1276] Ubrzo je salivena prva, a 28. travnja i druga ploča, u čemu su pomagale sestre Jasenka Mravak, Teodora Sentić i Pompeja Petreš.[1277] Potom su 10. svibnja počeli radovi na samostanskoj crkvi.[1278]

Kako se vidi, dominikanke su i dalje obavljale teške fizičke poslove. Samostanska kronika tako bilježi da su 8. lipnja 1965. četiri sestre išle prenašati opeke,[1279] a 26. srpnja sestre Jasenka Mravak, Pompeja Petreš, Teodora Sentić i Elizabeta Soče ustale su u 3 sata ujutro, pješke otišle na Škrape i sa sestrama Nikolinom Dedić, Paulinom Pitarević i Augustinom Tanasković prenosile kamenje za mljevenje u drobilici. Popodne im je došla pomoći i s. Ivanica Dujmović, koja je u samostanskoj kronici zabilježila da su na kraju dana svi bili "izmrcvareni od truda."[1280] S. Ivanica je sa sestrama Jasenkom, Teodorom i Pompejom radila taj posao i 20. listopada 1965.[1281] Poslije tri dana zabilježila je da je isplatila 200.000 dinara predujma drvodjelcu za vrata i prozore samostanske crkve i dodala da gradnja sporo napreduje jer je teško nabaviti materijal, o čemu dovoljno svjedoči činjenica da željezo čekaju već dva mjeseca. Kako gradnja i dalje ne bi zbog toga čekala, s. Ivanica je posudila željezo kod neke žene koja još nije bila počela s gradnjom svoje kuće, a imala je spreman materijal.[1282] Nalijevanje ploče nad kapelom počelo je 10. prosinca 1965. U tom je pomagalo 20 bogoslova sa svojim vicerektorom don Ivanom Bilićem. Oni su ponovno došli pomoći 27. i 29. prosinca, kad je ploča dovršena.[1283]

Zbog zime, u siječnju 1966. nije se moglo gotovo ništa raditi. Ipak se počelo graditi vanjske prilazne stepenice za crkvu, a priora Ivanica Dujmović kupila je za samostan i kapelu

---

[1274] KSM 1, siječanj 1965.
[1275] Usp.: KSM 1, siječanj 1965.; KSM 2, dne 25. I. 1965.
[1276] Usp. KSM 2, dne 31. III. 1965.
[1277] Usp. KSM 2, dne 28. IV. 1965.
[1278] Usp. KSM 2, dne 10. V. 1965.
[1279] Usp. KSM 2, dne 8. VI. 1965.
[1280] Usp. KSM 2, dne 26. VII. 1965.
[1281] Usp. KSM 2, dne 20. X. 1965.
[1282] Usp. KSM 2, dne 23. X. 1965.
[1283] Usp. KSM 2, dne 10., 27. i 29. XII. 1965.

šestera vrata za 100.000 dinara.[1284] Sestre su ponovno pomagale u radovima, pa tako samostanska kronika bilježi da su 28. travnja 1966. kod mljevenja kamenja sudjelovale sestre Jasenka, Teodora, Pompeja i Elizabeta.[1285] Potkraj tog mjeseca dovršene su prilazne stube za crkvu, koja je u svibnju ožbukana iznutra. Potom se počelo graditi stepenice u samostanu, a do kraja lipnja ožbukani su izvanjski zidovi samostana i crkve, te su postavljena stakla na crkvene prozore.[1286]

Prešlo se potom na unutrašnje uređenje i opremanje crkve. Priora Dujmović je 7. studenoga 1966. naručila vratašca za tabernakul za 80.000 dinara. U studenom i prosincu iz Slovenije su stigle daske i željezo za izradu crkvenih klupa, za što se pobrinuo župnik iz Gata, don Frane Mihanović, a donacijom od 105.000 dinara pomogla je Manda, rođena sestra dominikanki Ivanice i Kerubine Dujmović. Potkraj godine radovi na crkvi privodili su se kraju, a u prosincu je gospođa Pavica Tocilj kupila zvono za nju, otišavši po njega u Kaštel Lukšić sa s. Ivanicom. U kapeli je u međuvremenu uređen pod, oličena je i uvedena je u nju električna energija, a u samostanu su izgrađene stepenice od podruma do terase, koja je uređena, napravljeno je nadgrađe, uvedena je voda u samostan, te su postavljeni prozori u crkvi i na prvom katu samostana. U prvoj polovici 1967. klesar Marojević napravio je od bijeloga kamena oltar i tabernakul i postavio ih. Koštali su 350.000 dinara, a troškove su podmirili Ante i Luka Dujmović, braća dominikanki Ivanice i Kerubine Dujmović.[1287]

Dana 13. svibnja 1967. blagoslovljena je samostanska crkva na Škrapama. Svečani blagoslov i posvetu oltara obavio je biskup Frane Franić u koncelebraciji s osam svećenika. Orgulje je na koru svirao dominikanac Vladimir Borovina, zborom je ravnao dominikanac Milan Šesnić, a pjevale su dominikanke i franjevke s vjernicima. Biskupa je sa cvijećem u ruci dočekala djevojčica koja ga je pozdravila kratkim govorom, a potom je svim dobročiniteljima zahvalila časna majka Manes Karninčić. Svečanost je započela u 17, a potrajala do iza 19.30 sati, nakon čega je bila večera za uzvanike u dvjema uređenim sobama uz kapelu. Ostale prisutne vjernike dominikanke su počastile slatkišima i prošekom.[1288] Samostanska kroničarka Vjakoslava Poljanić, ne skrivajući oduševljenje, zapisala je: "Poslije toliko čežnja, želja, neuspjeha i razočaranja, dižemo Bogu zahvalna srca, očima punim suza

[1284] Usp. KSM 2, siječanj 1966.
[1285] Usp. KSM 2, dne 28. IV. 1966.
[1286] Usp. KSM 2, travanj, svibanj i lipanj 1966.
[1287] Usp. KSM 2, dne 7. i 12. XI., 5. i 31. XII. 1966.; prosinac 1966.; 13. V. 1967.
[1288] Usp.: KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*; KSM 2, dne 13. V. 1967.

veliki 'Deo Gracias(!)!!!' Da smo dočekale blagoslov naše kapele, koja će još služiti kao župna crkva za tu okolicu."[1289]

Za novu crkvu časna majka Manes Karninčić pribavila je dvije misnice, pluvijal, veo, piksidu, pokaznicu, škropionicu i kutiju za čuvanje neposvećenih hostija, a kalež i ostale misnice sestre su otprije imale, pa je tako nova crkva odmah bila dolično opskrbljena. Poslije njezina blagoslova trebalo je urediti stan za župnika, stepenice do kora, ispovjedaonice i krstionicu, ali i unutrašnjost samostana.[1290]

Premda novi samostan još nije bio dovršen, sestre Augustina Tanasković, Nikolina Dedić i Paulina Pitarević napustile su 30. svibnja 1967. staru kućicu na Škrapama i uselile u novi samostan. Kućica u kojoj su do tada stanovale ustupljena je župniku na korištenje.[1291] Već 18. lipnja 1967. došao je na Škrape prvi župnik, don Ante Jurić mlađi, i uselio u staru sestrinsku kuću, a sestre su prihvatile obvezu kuhati mu, prati i održavati kuću.[1292]

Nakon useljenja, dominikanke su nastavile s radovima na samostanu i crkvi, u čemu su i dalje same sudjelovale kao fizička radna snaga. Tako je zabilježeno da su 8. lipnja 1967. u mljevenju kamenja pomagale sestre Ivanica Dujmović, Dinka Franičević, Jasenka Mravak, Pompeja Petreš, Teodora Sentić, Nikolina Dedić, Augustina Tanasković i Paulina Pitarević, a pridružila su im se djeca iz susjedstva.[1293] Radilo se i na uređenju okoliša oko novoga samostana, izgrađen je potporni zid, uređena je i izolirana terasa, u prvom katu podignuti su pregradni zidovi i sve je ožbukano, a nabavljeno je i dosta namještaja. U prizemlju je biskupija o svom trošku uredila dvoranu za katehetsku pouku, koja je povjerena s. Jozefini Ostrogonac. Ona je 1. studenoga 1967. zbog toga došla na Škrape. Do kraja godine na katehetsku pouku dolazilo je oko 150 djece nižih razreda osnovne škole.[1294] Godinu poslije blagoslova samostana, 19. svibnja 1968. održana je prvi put u samostanskoj kapeli, tj. u župnoj crkvi svečanost prve svete pričesti, i to za 61 dijete.[1295]

U početku su za sviranja i vođenja zbora u novoj župi dolazile dominikanke iz samostana sv. Martina, jer na Škrapama nije bilo sestre za to.[1296] Biskup Franić kupio je 10.

[1289] KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*.
[1290] Usp. KSM 2, svibanj 1967.
[1291] Usp. KSM 2, dne 30. V. 1967.
[1292] Usp. KSM 2, dne 18. VI. 1967. Don Ante Jurić ml. (Prugovo, 1933.) bio je župnik na Škrapama od utemeljenja župe do 1978. Za njega je s. V. Poljanić kazala da je bio jako "revan i duhovan". KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*.
[1293] Usp. KSM 2, dne 8. VI. 1967.
[1294] Usp. KSM 2, dne 1. XI. i 31. XII. 1967.
[1295] Usp. KSM 1, bez datuma, podnaslov: *Povijest kuće na Škrapama*.
[1296] Usp. KSM 2, dne 18. VI. 1967.

prosinca 1967. harmonij za crkvu na Škrapama. To mu je preporučio dominikanac Vladimir Borovina, koji je osobno dopremio harmonij iz Dola na Hvaru.[1297]

Kako se gradnja primicala kraju, trebalo je novca za razne poslove, među kojima i za žbukanje novoga samostana. Kako bi se pribavila sredstva za taj posao, samostan sv. Martina u prosincu 1967. odlučio je prodati preostalo svoje zemljište na predjelu Kosa. To je 28. prosinca 1967. i učinjeno, čime se dobilo 4 milijuna i 350.000 dinara.[1298] Nakon toga, od sredine travnja do kraja lipnja 1968. izvršeno je izvanjsko žbukanje samostana na Škrapama, a do kraja srpnja uređeni su drugi kat i nadgrađe.[1299] Od 12. prosinca 1968. do 8. siječnja 1969. uređene su stepenice i postavljen je na njih rukohvat,[1300] a do 18. ožujka uvedene su električne i vodovodne instalacije u podrum, u kojemu je napravljena velika blagovaona, ostava, kuhinja, soba za goste i sanitarni čvor.[1301] Kroz travanj i svibanj 1969. oličen je prvi kat i postavljeni su na njemu parketi.[1302] U međuvremenu je 15. prosinca 1968. za starješicu na Škrapama došla je s. Marija Josipa Vidaković, a dotadašnja starješica Augustina Tanasković premještena je u Zagreb. Na Škrape su došle i sestre Borislava Malagurski i Janja Negovec.[1303]

Prva starješica samostana na Škrapama, s. Nikolina Dedić, razboljela se od karcinoma i podvrgnula se 20. veljače 1968. operaciji. Nakon oporavka i povratka u samostan, morala se podvrgnuti zračenju, na koje je svakodnevno odlazila autobusom.[1304] Dana 10. listopada ponovno je morala u bolnicu.[1305] Kad bi je sestre došle posjetiti, tražila je da joj pjevaju crkvene pjesme, osobito božićne jer je i Božić dočekala u bolnici. Karcinom je metastazirao i proširio se na pluća, pa je mnogo patila. S. Ivanica Dujmović piše za nju da je "velika patnica, ali ima čvrstu i jaku vjeru upravo za divit joj se". Svi koji su je posjećivali divili su se njezinoj strpljivosti i predanosti u volju Božju. Tješila je svoje posjetitelje te njih i sebe pripremala na činjenicu da odlazi u vječnost.[1306] Okrijepljena svetim sakramentima, preminula je 5. siječnja 1969. u bolnici "u teškim patnjama od nemilog raka na plućima". Sutradan je na Škrapama

[1297] Usp. KSM 2, dne 10. XII. 1967.
[1298] Usp.: KSM 1, prosinac 1967.; KSM 2, dne 8. i 28. XII. 1967.
[1299] Usp. KSM 2, dne 12. IV., 24. VI. i 30. VIII. 1968.
[1300] Usp. KSM 2, dne 12. XII. 1968. i 8. I. 1969.
[1301] Usp. KSM 2, dne 18. III. 1969.
[1302] Usp. KSM 2, travanj i svibanj 1969.
[1303] Usp. KSM 2, dne 15. XII. 1968.
[1304] Usp. KSM 2, veljača i ožujak 1968.
[1305] Usp. KSM 2, dne 10. X. 1968.
[1306] Usp. KSM 2, dne 31. XII. 1968.

slavljena misa za njezinu dušu, a potom joj je tijelo – uz prisustvovanje mnoštva župljana Škrapa, više svećenika i redovnica – sahranjeno u sestrinskoj grobnici na Lovrincu.[1307]

Vidjeli smo da je gradnju samostana na Škrapama pokrenula i njome rukovodila s. Ivanica Dujmović. Ne čudi stoga da je s osobitim osjećajima pratila kasniji razvoj tog samostana, osobito apostolat što su ga dominikanke u njemu razvile. Radovala se svakom napretku tog samostana i uz njega vezane župe kojoj je samostanska crkva služila kao župna. Osjećaji što ih je gajila prema samostan na Škrapama vidljivi su i iz jednog njezina napisa u sestrinskom glasilu *Ave Maria*. Prisustvujući 13. svibnja 1973. na Škrapama misnom slavlju na kojemu je biskup Celestin Bezmalinović podijelio sakrament sv. potvrde, s. Ivanica je osjećaje koji su je preplavili opisala slijedećim riječima: "Mene je ova krizma osobito potresla, pa hoću da napišem nekoliko riječi. Naša kapela, koja služi kao župska [crkva], bila je dupkom puna. Lijepi broj krizmanika, njih 65 sa svojim kumovima sačinjavali su radosnu i potresnu sliku. (…) Ja koja sam sa strane promatrala sve što se oko mene događa, bila sam duboko ganuta i potresena misleći što se događa na onom mjestu, gdje je pred kratko vrijeme bila gomila kamenja. Bila sam svjedok velikih žrtava koje sam i ja i ostale sestre sa mnom, doprinijele pri gradnji ove kapele i samostana. To je samo Bogu znano, koliko napetih ekonomskih momenata, kada je trebalo isplaćivati, a bez i jedne pare. U temelje ovoga zdanja uzidana je revnost i teški naporni rad pok. S. Nikoline [Dedić] … Koliko radnih dana, koliko novaca, koliko napetih subota kada je trebalo isplaćivati! Ali Providnost nas nije nikada ostavila! I evo, danas mi se čini da je sve to bio san. Da nije bilo žrtava sa strane sestara, – svega ovoga ne bi bilo. Sve se to nizalo pred očima moga duha i tekle su mi suze radosnice vidjevši divne plodove rada naših sestara bilo živih, bilo mrtvih. – Danas beremo plodove rada u apostolatu što ga naše sestre tako revno i uspješno ovuda šire: bilo radom bilo svojom prisutnošću. Danas zaboravljam na prošle žrtve gledajući iz kora divnu sliku mladih nevinih duša kako se otvaraju Božjemu srcu. – Hvala Ti, Gospodine, da sam doživjela ovaj sretan dan. Tu moju sreću je upotpunio jedan gospodin koji je klečao do mene i rekao mi: 'Časna, a što bi vrijedile naše Škrape da nema časnih sestara.' Bila sam ponosna na to priznanje i zahvalila sam Bogu, koji je preko naših sestara u domovini i izvan nje pomogao, da se je sve ovo moglo izvesti: od ništa, postalo je nešto."[1308]

[1307] Usp. KSM 2, dne 5. I. 1969. Osvrćući se na njezinu smrt, tadašnja priora samostana na Škrapama, s. M. Josipa Vidaković zapisala je: "U ovoj protekloj godini (tj. 1969., op. a.) i to odmah na početku ostavila je svoje životno djelo (tj. samostan na Škrapama, op. a.) naša S. Nikolina Dedić. Preselila se u vječnost. Zemlju je zamijenila nebom…. Njen lik idealne redovnice živi u svijesti stanovnika Škrapa. Ugradjen je u temelje duh. zgrade Crkve." AKSAČ, Fascikl *Split – Škrape*, S. Marija Josipa Vidaković Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 15. I. 1970.

[1308] Ivanica DUJMOVIĆ, "Split", AM, god. 2, br. 2, Korčula, 1973., str. 60.

3. 9. Samostan u doba priore Jasenke Mravak (1972. – 1982.)

S. Ivanica Dujmović ušla je u povijest samostana sv. Martina kao njegova najdugovječnija priora od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara. Kako je sama zapisala, bilo joj je teško prihvatiti službu priore, ali je shvatila da joj nema druge nego uzeti križ starješinske službe na svoja leđa i krenuti naprijed.[1309] Premda se u samostanu, u kojemu je većina redovnica bila starije dobi i lošega zdravlja, živjelo skromno i siromašno, s. Ivanica ipak je uspjevala popravljati samostan i njegovu drevnu crkvicu, obnavljati ih i izvoditi na njima razne građevinske zahvate. Osim što je provela značajnu obnovu samostana i crkvice, poboljšavši životne uvjete za svoju redovničku obitelj, s. Ivanica je i svojom osobnošću izvršila pozitivan utjecaj na zajednicu kojoj je bila na čelu. Obilježila je i povijest čitave Kongregacije, koja poglavito njezinoj energičnosti i okretnosti ima zahvaliti gradnju samostana na splitskim Škrapama. Njezin lik i djelo stoje u temeljima tog samostana, jer je upravo ona 1963. pokrenula gradnju tog samostana i rukovodila njome.

U doba priorata Ivanice Dujmović događale su se velike promjene u Katoličkoj Crkvi. U listopadu 1958. svjetsku je pozornicu napustio papa Pio XII. (1939. – 1958.), a naslijedio ga je Ivan XXIII. (1958. – 1963.). On je sazvao i u listopadu 1962. otvorio Drugi vatikanski koncil, ali je 1963. preminuo ne dočekavši kraj njegova rada. Koncil je u prosincu 1965. zaključio njegov nasljednik, papa Pavao VI. Zbivanja na Koncilu i njegov nauk, pokoncilska teološka previranja i društvene promjene nerijetko su rezultirali zbunjenošću, nemirom, pa čak i duhovnom tjeskobom i osjećajem izgubljenosti. To se odražavalo na sve segmente vjerskoga života i na sve slojeve vjernika, pa ni redovničke zajednice, uključujući i Kongregaciju sv. Anđela čuvara, nisu ostale pošteđene previranja i bolnih lomova. Rezultat toga bilo je opadanje discipline i redovničkoga duha u Kongregaciji kao cjelini i u pojedinim sestrinskim zajednicama, na što nije bio imun ni samostan sv. Martina. Problemi su s vremenom rasli i vrhunac su dosegli potkraj priorata s. Ivanice. Dokaz za to nalazimo u podužem zapisniku časne majke Manes Karninčić o obavljenoj kanonskoj vizitaciji u lipnju 1971. Zabilježila je da su narušeni redovnički duh i sestrinsko zajedništvo, pa čak i međusobna ljubav, a kao glavne uzroke tomu označila je sve izraženiji individualizam, egoizam, netrpeljivost i kritizerstvo. Sestrama je, među ostalim, poručila: "Bog nam je do sada pomagao i vodio [nas] kroz razne kušnje – ne će nas ni nadalje zapustiti. – Budimo samo Božje. Služimo mu dragovoljno, velikodušno, a žrtvujmo [se] za dobro bližnjega – zajednice

[1309] Usp. KST-SM, S. Ivanica Dujmović, *Izvještaj*, Split, 20. I. 1972.

u kojoj živimo, Kongregacije – gledajmo njene interese – to nam je dužnost. Dobro Crkve, duša nek nam je na srcu više nego vlastito. (…) Moramo ljubiti svoju zajednicu, čuvati njezin prestiž – ne živjeti u njoj kao najamnici, kojima je najglavnije da svrši dan. Bez požrtvovnosti i ljubavi ne može zajednica napredovati. Moramo biti svijesne zašto se žrtvujemo i kome služimo. Ta svijest se odrazuje u našem radu i ponašanju – u apostolatu dobrog primjera. (…) Molitvu obavljajmo pravom vjerom – pouzdanjem. Bez molitve se sušimo kao biljka bez vode."[1310]

Problemi o kojima je časna majka Manes Karninčić pisala u lipnju 1971. bili su izazovi za novu prioru samostana sv. Martina. Naime, pošto je s. Ivanica Dujmović gotovo petnaest godina upravljala samostanom, novom priorom imenovana je 27. prosinca 1971. s. Jasenka Mravak.[1311] Poslije jednog mjeseca, 16. siječnja 1972. pročitan joj je pred zajednicom dekret imenovanja priorom te je preuzela upravljanje samostanom. Potpriorom je istog dana imenovana katedralna katehistica s. Vjera Jagnjić, a ekonomom s. Ivanica Dujmović. Tom je činu prisustvovala zamjenica vrhovne poglavarice Kongregacije, s. Marija Josipa Vidaković, inače priora samostana na Škrapama.[1312]

Prije nego je s. Jasenki Mravak istekao prvi mandat priore, časna majka Marija Kulonja dopisom je obavijestila sestre u samostanu sv. Martina da, prema novim *Konstitucijama*, sve doživotno zavjetovane sestre u većim samostanima imaju pravo predložiti do tri sestre koje smatraju najprikladnijima za službu priore u svom samostanu. Riječ je o svojevrsnom tajnom savjetodavnom glasovanju, koje Vrhovna uprava Kongregacije može, ali i ne mora prihvatiti. Časna majka zamolila je sestre u samostanu sv. Martina da što prije pristupe glasovanju i pošalju glasačke listiće Vrhovnom vijeću.[1313] One su to učinile i jednoglasno predložile da se služba priore ponovno povjeri s. Jasenki Mravak. Vrhovno vijeće je prihvatilo njihov prijedlog i početkom 1975. povjerilo s. Jasenki drugi mandat, a u veljači 1978. i treći. Kako je u međuvremenu pokrenula neke radove na obnovi samostana, Vrhovno vijeće je u veljači 1981. odlučilo da nastavi vršiti službu priore do završetka tih radova. No ni nakon toga nije prestala upravljati samostanom, jer je potkraj svibnja 1981. Vrhovno vijeće odlučilo službu priore povjeriti s. Ksaveriji Oreb, ali ona nije mogla odmah doći i preuzeti

[1310] KKP, dne 3. VI. 1971.
[1311] Usp.: PSVU, br. 771/1971. od 27. XII. 1971.; ZSVV 2, dne 13. – 14. XII. 1971.
[1312] Usp. KSM 1, dne 16. I. 1972.; KSM 2, dne 16. I. 1972.
[1313] Usp. SSM, S. Marija Kulonja samostanu sv. Martina, Korčula, 15. X. 1974. S. Marija Kulonja (Dobropoljana, 1919. – Šibenik, 2008.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1971. – 1983. Više o njoj vidi u: I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 139-143, 159-166, 233-239.

službu, pa je odlučeno da do njezina dolaska s. Jasenka nastavi upravljati samostanom.[1314] Tek u veljači 1982., pošto je službu priore vršila deset godina, predala je s. Jasenka upravljanje samostanom s. Ksaveriji Oreb.[1315]

S. Jasenka Mravak rođena je 12. listopada 1937. u Gali kraj Sinja. U samostan u Korčuli došla je 14. listopada 1954. i 8. svibnja 1955. obukla redovničko odijelo. Prve zavjete položila je 24. svibnja 1956., a doživotne 8. svibnja 1961. Malo nakon polaganja prvih zavjeta, premještena je 5. lipnja 1956. u samostan sv. Martina, gdje je od 29. srpnja 1968. vršila službu potpriore, a potom od 25. studenoga te godine službu ekonome.[1316]

Priora Jasenka Mravak od početka svoje službe zalagala se za poboljšanje životnih uvjeta u samostanu sv. Martina, što je podrazumijevalo upuštanje u razne građevinske pothvate. No, prije toga, već 8. kolovoza 1972. dala je uvesti u samostan telefonsku liniju.[1317] Poslije tri mjeseca, 15. studenoga 1972., na prijedlog s. Ivanice Dujmović, samostan je kupio na Lovrincu grobnica u arkadama s 24 ukopna mjesta. Grobnica je isplaćena 20. rujna 1973.[1318]

Upuštati se u veće građevinske zahvate bilo je teško izvedivo, jer je u samostanu boravilo i do 15 sestara. No, ta poteškoća ipak nije smjela osujetiti obnovu samostana. Priora Jasenka rješenje je pronašla uz pomoć samostana na Škrapama, gdje je u kolovozu 1974. devet sestara otišlo obaviti duhovne vježbe, a u samostanu sv. Martina ostala je priora s četiri sestre. Tada su počeli radovi koji su potrajali više od dva mjeseca. Cijeli samostan je oličen i lakirani su parketi, izmijenjeno je nekoliko vrata, dotrajale grede i podovi te su obavljeni još neki manji radovi. Po dovršetku radova, vratile su se u samostan sestre koje su nakon duhovnih vježba ostale na Škrapama dok se ne dovrše radovi u njihovu samostanu.[1319] Poslije dvije godine, 1976. priora je dala izmijeniti na samostanu sve žaluzine i prozore jer su stari bili već truli, pa su se neke žaluzine doslovce raspadale, a kroz prozore je puhao vjetar, što je zimi bilo nesnošljivo.[1320] Kroz travanj i svibanj 1977. dala je obijeliti cijeli samostan i urediti rekreaciju,[1321] a 1980. popravljao se samostanski krov i neke prostorije. Izvještavajući o tome, priora Jasenka Mravak piše: "Moralnu podršku za obnovu samostana dobivamo sa svih strana,

---

[1314] Usp.: PSVU, br. 1115/1975. od 3. I. 1975. i br. 18/1978. od 1. II. 1978.; SVU, br. 360/1981., S. Marija Kulonja s. Jasenki Mravak, Korčula, 16. II. 1981.; ZSVV 2, dne 29.-30. XII. 1974., 23.-26. I. 1978., 6. II. 1981. i 25. – 26. V. 1981.
[1315] Usp. KSM 1, dne 2. II. 1982.
[1316] Usp.: PSVU, br. 340/1968. od 29. VII. 1968. i 372/1968. od 25. XI. 1968.; ZOČSD, osobnik s. Jasenke Mravak.
[1317] Usp. SSM, S. Jasenka Mravak Poduzeću PTT sabraćaja, Split, 12. IV. 1974.
[1318] Usp.: KSM 1, bez datuma 1973.; KSM 2, dne 15. XI. 1972. i 20. IX. 1973.
[1319] Usp. KSM 2, bez datuma 1974.
[1320] Usp. KSM 2, bez datuma 1976.
[1321] Usp. KSM 2, bez datuma 1977.

a osobito od Časne Majke, u radu i u savjetovanju nam mnogo pomaže O. Mario Marinov."[1322]

Radovi su nastavljeni i dovršeni u 1981. godini.[1323] O njihovu opsegu i djelomičnom uspjehu sestrinsko glasilo *Ave Maria* piše: "Radovi su [1980.] počeli od krova koji je bio dotrajao u čitavoj konstrukciji. Nažalost trebat će ponovnih popravaka zbog nesavjesnosti poslovođe, jer kiša propušta na više mjesta. Na četvrtom katu stavljena je betonska deka i čitava nova drvna konstrukcija. Sve sobe, hodnici, vrata i prozori su oličeni i popravljeni. Sestre su izdržale mnoge žrtve i odricanja dok se ovo izvelo. Radovi su trajali više mjeseci. Velikim zalaganjem mjesne priore s. Jasenke Mravak i sestara, samostan je dobio svoju unutarnju obnovu i svježinu."[1324]

Sama pak priora zapisala je kako su splitske dominikanke nakon završetka rečenih radova mogle "malo odahnuti i proslaviti svetog zaštitnika" svoga samostana. Tom prigodom posjetio ih je nadbiskup Frane Franić i slavio večernju misu u samostanskoj crkvici.[1325]

Apostolat sestara i u doba priore Jasenke Mravak temeljio se na katehetskoj djelatnosti u katedralnoj župi, sakristanskoj službi u nekoliko crkava i djelima milosrđa, osobito posjećivanjem i pomaganjem staraca i bolesnika u župi. To potvrđuje i zapisnik časne majke Marije Kulonje o obavljenoj kanonskoj vizitaciji u prosincu 1972. Iz njezinih riječi vidi se i ozračje u kojemu je zajednica živjela: "Sestre se bave raznim djelima apostolata u ovom starom dijelu grada: drže vjeronauk, vode pjevanje, rede više crkava, po potrebi dvore bolesnike, oblače mrtvace, pomažu sirotinji, bave se ručnim radom. Svaka sestra nastoji koliko može da pripomogne u svojoj zajednici. Čujem od mnogih sestara da je ovo kuća Božje Providnosti. (…) Pravila i Konstitucije koliko se može prilično se vrše. Muk popušta kao i u svakoj zajednici, ali osjećaj ljubavi i obiteljske topline prožima zajednicu koliko zapažam."[1326]

Kao katehistica u katedralnoj župi djelovala je do lipnja 1972. s. Vjera Jagnjić, a nako nje tu je službu preuzela s. Bernardina Lukač.[1327] Budući da je ona bila jako uspješna u tome, nadbiskup Franić imenovao ju je 30. listopada 1973. članicom Nadbiskupijskoga vijeća za

---

[1322] KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. II. 1981. Fr. Mario Marinov (Primošten, 1938.) bio je prior dominikanskoga samostana u Splitu 1972. – 1978.

[1323] O čimbenicima koji su 1980. i 1981. usporili i otežali radove u sestrinskom glasilu *Ave Maria* zabilježeno je: "Jesenske kiše, duga studen mnogo su otežali radove. (…) Radi velike studeni, otezanja poslovođe radova – sestre su mnogo pretrpjele od vlage, zime i skučenosti prostora." "Split", AM, god. 10, br. 1, Korčula, 1981., str. 23.

[1324] "Split", AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 72.

[1325] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj*, Split, 15. I. 1982. Priora je napomenula kako radovi na krovu nisu najbolje izvedeni.

[1326] KKP, dne 15. XII. 1972.

[1327] Usp. "Samostan Sv. Martin", str. 49.

katolički odgoj.[1328] S. Katica Džepina brinula je za čistoću i ređenje crkve Gospe od Dobrića i katedrale, u čemu su joj pomagale i druge sestre, koje su to isto činile u crkvi sv. Filipa Nerija.[1329] Dana 14. veljače 1973. nadbiskup Franić je u dogovoru sa župnikom don Ivanom Grubišićem, a u skladu s dopisom što mu ga je 20. siječnja uputila priora Jasenka Mravak, povisio nagradu s. Katici za sakristansku službu pri crkvi Gospe od Dobrića na 45.000 dinara mjesečno.[1330] Dok je s. Katica obavljala sakristansku službu u katedrali, s. Fabijana Mišura sedamdesetih godina 20. st. vodila je brigu o stanu katedralnoga župnika i nosila mu hranu iz samostana tri puta dnevno.[1331]

Katehistica Bernardina Lukač je, uz redovitu i javnu katehezu pri katedrali, i potajno katehizirala. Za ljetnih školskih praznika 1972. potajno je pripremila jedanaestero djece za prvu svetu pričest i krizmu. Sakramente im je 13. srpnja podijelio nadbiskup Franić u samostanskoj crkvici, a potom su dominikanke njih, njihove roditelje i biskupa počastile skromnom zakuskom.[1332] Budući da se nakon ovoga u izvorima više ne spominje potajno katehiziranje, može se pretpostaviti da od sredine sedamdesetih godina prošloga stoljeća više nije bilo potrebe za tim.

Dominikanke su od početka sedamdesetih godina prošloga stoljeća izlazile u susret katedralnom župniku i u ljetnim mjesecima djelovale kao čuvarice katedralne riznice. Taj je posao u lipnju 1972. radila s. Bernardina Lukač, koja je ujedno i vodila turiste kroz riznicu.[1333] Katedralni župnik Frane Bego bio je zadovoljan radom sestara dominikanki u katedralnoj riznici pa je, nakon konzultacija sa sestrama u samostanu sv. Martina, 4. lipnja 1976. uputio molbu časnoj majci Mariji Kulonji da dopusti sestrama čuvati katedralnu riznicu preko ljeta, što će im biti plaćeno.[1334] U dogovoru s priorom samostana sv. Martina, s.

[1328] Usp. SSM, Msgr. Frane Franić s. Bernardini Lukač, Split, 30. X. 1973.
[1329] Usp. KST-SM: S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 11. I. 1973.; S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martin" u g. 1973.*, Split, 1. I. 1974.; S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martina" u Splitu*, Split, 22. I. 1975.; S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu s. u sv. Martina Split*, Split, 31. XII. 1975.; S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu s. u samostanu "Sv. Martina"*, Split, bez datuma 1976.; S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj*, Split, 15. I. 1982.
[1330] Usp. ASM, SSM, Msgr. Frane Franić s. Jasenki Mravak, Split, 14. II. 1973.
[1331] Usp. KST-SM: S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 11. I. 1973.; S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martina" u Splitu*, Split, 22. I. 1975.; S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu s. u sv. Martina Split*, Split, 31. XII. 1975.; S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu s. u samostanu "Sv. Martina"*, Split, bez datuma 1976.
[1332] Usp.: KSM 1, dne 13. VII. 1972.; KSM 2, ljeto 1972.; KST-SM, S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 11. I. 1973.
[1333] Usp. KSM 2, lipanj 1972.
[1334] Don F. Bego u svom dopisu časnoj majci, među ostalim, piše: "Pišem Vam ovo pismo nakon konzultacije sa sestrama iz samostana sv. Martina. Ove sestre rede i čiste katedralu već dugi niz godina, a moja i njihova bi želja bila da one isto tako i čuvaju katedralu, odnosno riznicu tokom ljeta. Časna majko, meni nije problem naći nekog bogoslova, kao što je to bio slučaj i lanjske godine, da čuva riznicu, ali i sestre i ja bi bio zadovoljniji da to budu upravo sestre sv. Martina." SVU, br. 1258/1976., Don Frane Bego s. Mariji Kulonji, Split, 4. VI. 1976.

Jasenkom Mravak, Vrhovno vijeće uvažilo je njegovu molbu, pa je časna majka javila župniku da će se u čuvanju riznice kroz čitavo ljeto izmjenjivati po tri sestre iz samostana sv. Martina i po tri sa Škrapa.[1335] No, 1977. Vrhovna uprava Kongregacije nije mogla prihvatiti molbu da sestre i te godine ljeti čuvaju katedralnu riznicu.[1336]

U svom samostanu dominikanke su se i sedamdesetih godina 20. st. bavile izradom popluna i štramaca, te pletenjem. Te poslove, u kojima je sudjelovalo više sestara, vodila je s. Edita Rogina, koja je od 1975. dvorila bolesne i stare sestre.[1337] Te je službe obavljala do premještaja iz samostana 27. rujna 1980.[1338] O starim i bolesnim sestrama brinula je i s. M. Celina Bačić,[1339] dok se 1974. i sama nije razboljela. Ona je odlazila posjećivati i dvoriti i bolesnike po župi.[1340] Kad ona više nije mogla brinuti o bolesnoj s. Mariji Ruzariji Franulović, to je preuzela s. Zlatka Martinović,[1341] a s. Zora Majstorović poučavala je djecu u sviranju klavira i harmonike 1975.[1342]

Budući da je u samostanu redovito boravilo po nekoliko starih i bolesnih sestara, priora je 1981. organizirala godišnje duhovne vježbe, jer dotične sestre nisu mogle putovati u druge samostane na duhovne vježbe, neke čak ni u samostan na Škrapama. Kako se ne bi previše opteretilo starice i bolesnice, duhovne vježebe obavljene su "u nešto skraćenom obliku", a vodio ih je fr. Drago Kolimbatović.[1343]

Svega četiri mjeseci nakon što je s. Jasenka Mravak u siječnju 1972. došla na čelo samostana, u kanonsku vizitaciju Hrvatske dominikanske provincije došao je učitelj Dominikanskoga reda fr. Aniceto Fernandez. U Split je došao 26. svibnja i sutradan u 7 sati slavio koncelebriranu misu u samostanskoj crkvi braće dominikanaca. Misi su prisustvovale i sestre dominikanke, koje su poslije toga došle pozdraviti učitelja.[1344] Fr. Vinko Romano, tajnik novoga učitelja Reda fr. Vinka de Couesnonglea, u listopada 1975. posjetio je samostan u pratnji fr. Joze Mrkonjića. Zadržao se dva sata kod sestara preporučivši im da mole i

---

[1335] Usp. SVU, br. 1260/1976., S. Marija Kulonja don Frani Begi, Korčula, 12. VI. 1976.
[1336] Usp. SVU, br. 1260/1977., S. Marija Kulonja don Frani Begi, Korčula, 27. V. 1977.
[1337] Usp. KST –SM: S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martina" u Splitu*, Split, 22. I. 1975.; S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu s. u sv. Martina Split*, Split, 31. XII. 1975.
[1338] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. II. 1981.
[1339] Usp. KST-SM: S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 11. I. 1973.; S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martin" u g. 1973.*, Split, 1. I. 1974.
[1340] Usp. Jasenka MRAVAK, "Soba s. Celine ostala je prazna", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 96.
[1341] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu s. u sv. Martina Split*, Split, 31. XII. 1975.
[1342] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu s. u sv. Martina Split*, Split, 31. XII. 1975.
[1343] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj*, Split, 15. I. 1982.
[1344] Usp. Eugen BIŽACA, "Kronika vizitacije o. generala našoj provinciji", VHDP, god. 9, br. 22, Zagreb 1972., str. 18.

promiču sv. ružarij, te da neke dijelove časoslova mole zajedno s braćom dominikancima.[1345] Kako je zapisala s. Marija Josipa Vidaković, "svidio mu se samostan Sv. Martina, napose povijesna kapelica u zidinama Dioklecijanove palače."[1346] Romano se u lipnju 1976. vratio u Hrvatsku, ovoga puta kao pratitelj učitelja Reda fr. Vinka de Couesnonglea, koji je došao u kanonsku vizitaciju Hrvatske dominikanske provincije. Posjetio je 10. lipnja i samostan sv. Martina.[1347]

Poslije nešto više od jedne godine, 2. listopada 1977. s. Fabijana Mišura proslavila je zlatni jubilej redovničkoga života. Skromnoj svečanosti prisustvovale su i sestre iz samostana na Škrapama i iz filijale u samostanu braće dominikanaca.[1348] Dana 8. prosinca 1981. bivša priora Ivanica Dujmović, za koju s. Jasenka Mravak piše da "usprkos tolikim godinama svijetli svima u kapeli i na zajedničkim vježbama", skromno je proslavila 90. rođendan.[1349]

Ozračje u kojemu se odvijao život i apostolat sestara samostana sv. Martina u doba priorata s. Jasenke Mravak otkriva nam nekoliko važnih izvora. Prije svega, to su izrazi zadovoljstva časne majke Marije Kulonje prigodom kanonske vizitacije samostana u prosincu 1972. Samostanska kroničarka njezine je dojmove opisala sljedećim riječima: "Otišla je zadovoljna iz ovog starodrevnog samostana, jer tu vlada obiteljska ljubav."[1350] Poslije jedne godine priora piše da je molitveni i liturgijski život u samostanu na visini, a gleda zajedništva i odnosa među sestrama kaže: "Ljubav sestrinska je na zavidnoj visini jer u ovom samostanu vlada obiteljska atmosfera."[1351]

Pozitivni dojmovi priore Jasenke Mravak o redovničkom životu u samostanu kojemu je bila na čelu očiti su u dopisu što ga je 1. srpnja 1977. uputila Vrhovnoj upravi Kongregacije. Kazala je da u samostanu živi deset doživotno zavjetovanih sestara, među kojima ima nekoliko bolesnih i starih. Ipak, ni jedna nije nepokretna. Priora kaže kako "izrazitih sukoba među generacijama nema", što je nedvojbeno rezultat stalnoga rada na zajedništvu i međusobnom razumijevanju. U nastavku s. Jasenka kaže da "zajednica brižno njeguje molitveni život", a problema u disciplini nema, osim što bi se moglo više paziti na poštivanje propisane tišine. Priora se o svemu dogovara sa sestrama i obavještava ih o prihodima i rashodima te o poslovima koji se obavljaju. Redovito su sve sestre prisutne na zajedničkim obrocima i na rekreaciji, za vrijeme obroka se čita odlomak iz *Evanđelja* i

[1345] Usp. KSM 1, listopad 1975.
[1346] Marija Josipa VIDAKOVIĆ, "Iz Splita", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 67.
[1347] Usp. ASK, *Kronika samostana sv. Kate od 16. IV. 1974. do 31. XII. 2013.*, dne 10. VI. 1976.
[1348] Usp.: KSM 1, dne 2. X. 1977.; "Dva jubileja", AM, god. 7, br. 1, Korčula, 1978., str. 26.
[1349] KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj*, Split, 15. I. 1982.
[1350] Usp. KSM 1, dne 21 – 23. XII. 1972.
[1351] KST-SM, S. Jasenka Mravak, *Izvještaj o životu i radu sestara u samostanu "Sv. Martin" u g. 1973.*, Split, 1. I. 1974.

Konstitucija, a ponekad neki izvještaj koji se odnosi na njihovu zajednicu ili govori o nekom društvenom događaju. Osim toga, sestre prisustvuju mjesečnim susretima redovnica Splitsko-makarske nadbiskupije u Splitu. U župi djeluju kao katehistice, sakristanke, crkvene sviračice i voditeljice župnikova kućanstva, bave se kućnom radinošću te poučavaju djecu u školskim predmetima i u sviranju klavira. Osim od tih djelatnosti, prihodi im dolaze i od mirovina nekoliko sestara.[1352]

Od osobitoga je značaja svjedočanstvo što ga je o samostanu sv. Martina ostavio nadbiskup Frane Franić. Naime, nakon što je don Branko Markić, delegat za redovnice u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, obavio kanonsku vizitaciju samostana, nadbiskup je 15. svibnja 1981. obavijestio Vrhovnu upravu Kongregacije o rezultatu vizitacije. Na početku dopisa Franić Vrhovnoj upravi zahvaljuje za ukupno 22 dominikanke koje djeluju u njegovoj nadbiskupiji te, o onima koje žive u samostanu sv. Martina, piše: "Većinom to su stare sestre, koje više ne mogu raditi, ali svojim molitvama i žrtvama, kao i podnašanjem svojih staračkih nevolja, mogu dosta u duhovnom pogledu učiniti. Osobito mogu dosta dati Bogu zadovoljštinu za grijehe starih i suvremenih pogana: njihov se naime samostan nalazi u zidinama palače cara Dioklecijana. Stare sestre su istrošile svoj život za dobro zajednice. Zato neka im zadnji dani budu protkani ljubavlju mladjih sestara. Neka uvide, iako ih dijele razlike mnogih godina, ipak neka vlada odnos kao kćerke prema majci, a to da se ispolji u pravoj ljubavi."[1353] Nakon toga nadbiskup je zahvalio Vrhovnoj upravi što dominikanke iz samostana sv. Martina brinu o tri crkvice u centru grada, te što jedna djeluje kao katehistica pri splitskoj katedrali.[1354]

O ozračju u samostanu svjedoči i kratki osvrt priore Jasenke Mravak o dočeku Nove godine 1981.: "U oči Nove godine okupljene sve sestre iz našeg samostana, redovito nam se pridruže i sestre iz svetog Dominika, molile smo cijeli sat pred izloženim svetim sakramentom. Prema običaju, prior dominikanaca održi nam i jedno predavanje i zajednički ispit savjesti. Nakon obavljenih funkcija imamo zajedničku večeru, i mi mlađe čekamo Novu godinu. Sve je ovo kod nas uobičajeno, a pišem radi toga što to ostavi jednu prijatnu upečatljivost."[1355]

Promjene sestara u samostanu počele su se događati samo nekoliko mjeseci nakon što je s. Jasenka Mravak stala na njegovo čelo. Već negdje u lipnju 1972. na službu starješice u

[1352] Usp. SSM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 1. VII. 1977.
[1353] SSM, Msgr. Frane Franić Vrhovnoj upravi Kongregacije sv. Anđela čuvara, Split, 15. V. 1981.
[1354] Usp. SSM, Msgr. Frane Franić Vrhovnoj upravi Kongregacije sv. Anđela čuvara, Split, 15. V. 1981.
[1355] KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. II. 1981.

Orebiću premještena je dotadašnja potpriora Vjera Jagnjić.[1356] Iste godine samostan je napustila s. Zvonimira Perica.[1357] Od kraja listopada 1972. do lipnja 1976. boravila je u samostanu s. Jerolima Maleš.[1358] Dana 4. lipnja 1973. iz Zagreba je došla s. Marija Ruzarija Franulović, teško narušena zdravlja.[1359] Mislila je da će joj dalmatinska klima bolje odgovarati, pa je zamolila premještaj u Split, ali joj se zdravlje stalno pogoršavalo, pa je – na vlastitu molbu – 24. svibnja 1976. prevezena u Korčulu, gdje je 5. studenoga te godine i preminula.[1360] U drugoj polovici 1974. nekoliko mjeseci je u samostanu boravila s. Lena Jagnjić, koja je u Splitu položila osmi razred osnovne škole,[1361] 3. veljače 1975. došla je iz Šibenika s. Zlatka Martinović radi pohađanja gimnazije, a u travnju 1975. sa Škrapa je došla s. Zora Majstorović.[1362] No, ona i s. Zlatka Martinović premještene su u rujnu 1976. na Škrape.[1363] Nešto prije toga, u lipnju 1976. došla je u samostan s. Hermana Burić, koja je ostala u Splitu do 20. rujna 1979.[1364] Sredinom idućeg mjeseca došla je iz Hvara s. Ljubomira Sučić,[1365] u rujnu 1980. premještena je u Zagreb s. Edita Rogina, a umjesto nje došla je iz Zagreba s. Zvonimira Martinović.[1366]

U doba priorata s. Jasenke Mravak preminulo je nekoliko članica samostana sv. Martina. Prva od njih, s. Hozana Jerković, dugo je bolovala od karcinoma. Liječnici su još u listopadu 1970. ustvrdili da joj se ne može pomoći i otpustili su je iz bolnice. Ona se ipak podvrgnula operaciji, pošla na liječenje u Zagreb i hrabro se borila s bolešću. No, od studenoga 1971. bilo je jasno da gubi bitku za ovozemni život. Svjesna toga, odbijala je odlazak u bolnicu sve do 28. veljače 1972. Tog dana prevezena je u bolnicu na Firulama, gdje je, okrijepljena svetim sakramentima, sutradan preminula u 61. godini života.[1367] Poslije jedne godine, 7. veljače 1973. preminula je osamdesetčetverogodišnja s. Vjekoslava Poljanić. Prema svjedočanstvu s. Ivanice Dujmović, tri posljednje godine nepomično je ležala na bolesničkom

---

[1356] Usp. KSM 2, lipanj 1972.
[1357] Usp. KST-SM, S. Jasenka Mravak, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 11. I. 1973.
[1358] Usp.: AKSAČ, Dokumentacija o bivšim članicama Kongregacije, Dosje *S. Jerolima Maleš*, Osobnik; PSVU, br. 1265/1976. od 16. VI. 1976.
[1359] Usp. KSM 2, dne 4. VI. 1973.
[1360] Usp. "S. M. Rozarija Franulović", AM, god. 6, br. 1-2, Korčula, 1977., str. 23-24.
[1361] Usp. KSM 2, bez datuma 1974.
[1362] Usp. KSM 2, bez datuma 1975.
[1363] Usp.: KSM 2, bez datuma 1976.; PSVU, br. 1292/1976. od 9. IX. 1976.
[1364] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Hermana Burić*, Osobnik; PSVU, br. 1264/1976. od 16. VI. 1976. i br. 194/1979. od 29. VIII. 1979.
[1365] Usp.: DŽS, Dosje *S. Ljubomira Sučić*, Osobnik; PSVU, br. 189/1979. od 23. VIII. 1979.
[1366] Usp.; KST-SM, S. Jasenka Mravak Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. II. 1981.; PSVU, br. 292 i 293/1980. od 8. IX. 1980.
[1367] Usp.: KSM 1, dne 1. III. 1972.; KSM 2, dne 1. III. 1972.; OCSMS, dne 1. III. 1972.

krevetu, mjesec prije smrti izgubila je sluh, a desetak dana prije smrti i govor.[1368] S. Marija Celina Bačić pobolijevala je od početka zime 1974., a 12. ožujka 1975. prevezena je u bolnicu na Firulama, odakle je poslije dva mjeseca premještena u vojnu bolnicu. Tu je 28. svibnja operirana, ali se iz bolnice nije vratila u samostan sv. Martina, nego je 9. lipnja prevezena u samostan na Škrapama kako bi ondje imala bolju skrb. Poslije četiri mjeseca, 5. listopada, kao članica samostana sv. Martina, preminula je u samostanu na Škrapama u 62. godini života.[1369]

Na Svijećnicu 1977. s. Ruzarija Bujas proslavila je 70. obljetnicu redovničkoga oblačenja,[1370] a 10. srpnja te godine navršila je 87. godinu. Dvije godine poslije toga, 23. srpnja 1979. u 21 sat preminula je u svojoj samostanskoj sobi.[1371] U vječnosti joj je 20. kolovoza 1981. pridružila pedesetdevetogodišnja s. Alojzija Aljinović, koja je još od 1958., uslijed operacije tumora na mozgu, bila djelomično paralizirana. Preminula je u bolnici na Firulama.[1372]

Nakon što je deset godina požrtvovno te s mnogo ljubavi i pažnje prema sestrama upravljala samostanom sv. Martina, s. Jasenka Mravak proslavila je 2. veljače 1982. imendan i istoga dana završila svoju službu priore. Njezina nasljednica, s. Ksaverija Oreb, tog je dana u samostansku kroniku zapisala: "Neka joj (s. Jasenki, op. a.) Gospodin bude platom i nagradom za sve žrtve prinesene Bogu koje je učinila u ovoj zajednici. Bila je uistinu prava sestra iznemoglim i bolesnim sestrama."[1373] Nešto kasnije, u prvom starješinskom izvještaju nakon ponovnoga preuzimanja upravljanja samostanom, s. Ksaverija je o svojoj prethodnici zapisala: "Za ovaj samostan je Č. S. Jasenka pomoću Božjom i sudjelovanjem sestara, učinila puno u duhovnom, kulturnom i materijalnom pogledu. Neka joj Bog bude nagrada."[1374]

[1368] Usp.: KSM 1, dne 27. II. 1973. (tu je pogrešno kao datum smrti naveden 27. umjesto 7. II. 1973.); KSM 2, dne 7. II. 1973.; OCSMS, dne 7. II. 1973.
[1369] Usp.: KSM 1, dne 5. X. 1975.; KSM 2, bez datuma 1975.; "Bačić (Marija) S. Celina", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 89-90; Frane BEGO, "Nadgrobni govor vel. gopsp. župnika", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 97-98.
[1370] Usp.: KSM 2, bez datuma 1977.; "Sedamdeset godišnjica redovničkog života č. s. Rozarije Bujas", AM, god. 6, br. 1-2, Korčula, 1977., str. 20; Anđelika PRIZMIĆ, "Č. s. Ruzariji Bujas, OP za njezinu 70-godišnjicu služenja svome Bogu u dom. Redu", Ibid., str. 21.
[1371] Usp.: KSM 2, dne 23. VII. 1979.; OCSMS, dne 23. VII. 1979.; Frane BEGO, "Govor vl. g. župnika nad otvorenim grobom pok. S. Ruzarije", AM, god. 8, br. 3, Korčula, 1979., str. 99-100; "In memoriam S. Rozariji Bujas", Ibid., str. 98-99.
[1372] Usp.: Jasenka MRAVAK, "Preminula je tiho u Gospodinu naša sestra Alojzija", AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 81-82; "S. Alojzija Aljinović", AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 81.
[1373] KSM 1, dne 2. II. 1982.
[1374] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronični izvještaj*, Split, 10. I. 1983.

3. 10. S. Ksaverija Oreb ponovno na čelu samostana (1982. – 1990.)

S. Ksaverija Oreb, kako smo ranije vidjeli, već je boravila u samostanu sv. Martina od 1950. te je vršila službu priore od 1953. do premještaja u Korčulu 1957., gdje je bila priora do 1960. Nakon toga vršila je razne službe u Korčuli do ponovnoga imenovanja priorom samostana sv. Martina.[1375] Vrativši se na početku veljače 1982. u Split, zatekla je u samostanu devet sestara, od kojih je najstarija bila devedesetjednogodišnja Ivanica Dujmović. Osim nje, u samostanu su bile i dvije teže bolesnice: s. Fabijana Mišura i s. Alojzija Brizić.[1376] Poslije isteka mandata, 2. veljače 1985. s. Ksaverija ponovno je imenovana priorom,[1377] ali se na službi nije zadržala tri godine – koliko traje mandat priore – nego više od pet godina. Naime, potkraj siječnja 1990. s radom je trebao početi Vrhovni zbor Kongregacije, pa je Vrhovno vijeće u veljači 1988. donijelo odluku da s. Ksaverija nastavi vršiti službu priore do iza Vrhovnoga zbora.[1378] Tako je samostanom upravljala do 9. lipnja 1990.[1379] Ukupno su njezina dva mandata umjesto šest godina potrajala nešto više od osam godina. Kad se k tomu pribroje četiri godine njezna upravlja samostanom od 1953. do 1957., vidi se da je s. Ksaverija Oreb upravljala samostanom sv. Martina nešto više od 12 godina. Duži "starješinski staž" od nje u

[1375] Boraveći u Korčuli četvrt stoljeća, od 1957. do 1982., s. Ksaverija Oreb ostavila je dubok trag u povijesti samostana sv. Anđela čuvara, ali i šire. Povodom njezina odlaska u Split, sestre iz korčulanskoga samostana zapisale su: "Početkom veljače [1982.] svi smo u Korčuli proživljavali duboko odlazak s. Ksaverije iz naše sredine. Nije ni ona bila tako ravnodušna iako se je jasno moglo zapaziti da svijest posluha i prilagođenja volji Božjoj izraženoj u volji Poglavara dominira u njezinoj duši. To nije moglo spriječiti da su i njoj kao i svima nama potekle suze u kojima se nije čitalo samo bol rastanka nego i ljubav, zahvalnost i priznanje žrtvama prinesenim na oltar zajednice. Dugo godina u više navrata S. Ksaverija je živjela u Kući Matici (tj. u samostanu sv. Anđela čuvara, op. a.) vršeći razne službe, među kojima i kao priora i savjetnica [u Vrhovnom vijeću Kongregacije]. Zalagala se svim silama na raznim područjima, ali je dominirala bolničarska služba i zaposlenje u Domu zdravlja. Taj kolektiv se dostojno od nje rastao darovavši joj plaketu Doma kao trajnu uspomenu. – Ali najjače priznanje sigurno je zapisano kod dragog Boga! Koliko je ona zadužila Korčulu to se moglo vidjeti one oproštajne nedjelje kada se sakupilo mnogo znanaca, prijatelja i bolesnika na korčulanskoj obali. (…) Zajednica Kuće Matice se od S. Ksaverija svečano oprostila izrazivši joj zahvalnost za požrtvovni rad dvjema oprosnim govorima, zaželivši joj da istom ljubavlju i požrtvovnosti – iako možda već istrošenim silama bude radila kao priora u zajednici Sv. Martina u Splitu, i pokaže svoje veliko srce starim i istrošenim sestrama, s kojima je i sama nekada u mladenačkom elanu radila. Puninom srca, suzom u očima sakupile smo se na terasi i pogledom pratile parobrod Liburnija koja ju je otrgla našim očima, ali ne ljubavi i zahvalnosti." ("Oproštaj sa s. Ksaverijom iz Korčule", AM, god. 11, br. 1, Korčula, 1982., str. 5.) Dekret premještanja na službu priore u Splitu izdan joj je 8. I. 1982. Usp. SVU, 425/1982., S. Marija Kulonja s. Ksaveriji Oreb, Korčula, 8. I. 1982.

[1376] Usp. KSM 1, korizma 1982.

[1377] Usp. SVU, br. 20/1985., S. Imelda Cindrić s. Ksaveriji Oreb, Korčula, 2. II. 1985.

[1378] Usp.: SVU, br. 49/1988., S. Imelda Cindrić s. Ksaveriji Oreb, Korčula, 7. III. 1988.; ZSVV 2, dne 10. II. 1988.

[1379] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Sedmogodišnji izvještaj kućne priore samostana sv. Martina – Split*, Split, 20. XI. 1989.; S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.

tom samostanu od utemeljenja Kongregacije ima samo s. Ivanica Dujmović, koja je samostanom upravljala gotovo punih petnaest godina.

Iz starješinskih izvještaja s. Ksaverije Oreb vidi se da je za njezina upravljanja samostanom u njemu živjelo od šest do deset sestara. Premda ih je većina bila starije dobi, to prvih godina njezina upravljanja samostanom ipak nije stvaralo probleme jer je u samostanu bilo i nekoliko sestara mlade i srednje životne dobi. Živjele su u slozi i istinskom redovničkom zajedništvu, pa je u samostanu vladao "obiteljski duh".[1380] Pozitivne dojmove o odnosu mlađih i starijih sestara u samostanu priora Ksaverija je početkom 1985. potkrijepila slijedećom tvrdnjom: "Starije sestre nastoje da razumiju mlađe i vole ih, mlađe pak nastoje da obraduju starije."[1381] Slične riječi nalaze se i u drugim njezinim starješinskim izvještajima, od kojih izdvajamo onaj s početka 1986. u kojemu je kazala: "Svaka sestra nastoji da doprinese zajedništvu bilo molitvom, žrtvom ili radom. Naše starice su prave tihe žrtve, mole i rade. Imamo se od njih što naučiti. Hvala Gospodinu za sve milosti i patnje. Neka bude milosrdan za moje propuste."[1382]

O osobnom zalaganju sestara, priora je redovito ponavljala da svaka sestra "nastoji da bude na zajedničkoj molitvi, dava svoj obol bilo radom ili molitvom, kako bi bila na pomoć zajednici."[1383] Početkom 1984. Vrhovnu upravu Kongregacije izvijestila je da, unatoč brojnim subjektivnim i objektivnim problemima i činjenici da većina sestara u samostanu ima zdravstvenih problema, "Bogu hvala svaka sestra po svojim silama radi i vrši svoje dužnosti, nastojeći dati slavu Bogu i doprinijeti dobru svoje zajednice."[1384] Godinu poslije, početkom 1985. priora piše: "Svaka sestra pa i starice nastoje da rade što mogu. Nikada ne dangube. Ako ne rade onda su u koru, mole."[1385]

Što se tiče molitvenoga i duhovnoga života u zajednici, s. Ksaverija u svojim izvještajima je često pisala kako on "nije na visini". No, kad se uzme u obzir broj sestara u samostanu, slabije zdravstveno stanje starijih sestara i zaposlenost mlađih, onda se teško oteti dojmu kako je ovaj priorin sud prestrog. Vidi se to već iz njezina prvoga trogodišnjega izvještaja o upravljanju samostanom, u kojemu i sama donekle opovrgava svoj sud kad kaže:

[1380] Početkom 1985. s. K. Oreb o ozračju u samostanu piše: "U kući vlada sloga, međusobno pomaganje, razumijevanje." KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, bez datuma, 1985.
[1381] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1984. godinu*, Split, 17. I. 1985.
[1382] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1985. godinu*, Split, 9. I. 1986.
[1383] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, bez datuma, 1985.
[1384] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1985. godinu*, Split, 9. I. 1986.
[1385] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1984. godinu*, Split, 17. I. 1985.

"Božanski Oficij se recitira zajednički svaki dan, neki dijelovi se i pjevaju. Razmatranje se obavlja zajednički u koru. Duhovno štivo nije redovito zajednički, ali svaka sestra nastoji da ga učini sama. Krunica se redovito moli zajednički jedan dio, drugi dio isto u kapeli barem dvije sestre, starije nastoje da i treći dio mole u koru, tako da se u kapeli redovito moli cijeli Ruzarij. Duhovnu obnovu zajednica ima svakih petnaest dana kada dolazi O. Anđeliko Huljev koji obavlja ispovijed, a pristupe sve sestre. Poslije ima duhovni nagovor, a u obliku ispita savjesti, obuhvati zavjete, Božje zapovijedi, a posebno *ljubav* i *zajedništvo*. Svaka sestra se osjeti osvježena i ojačana za daljnji rad."[1386]

Inače, braća dominikanci nastavili su revno i požrtvovno skrbiti za duhovno dobro sestara dominikanki. Kako smo već rekli, od listopada 1959. do siječnja 1966. redoviti sestrinski ispovjednik bio je fr. Josip Karninčić. On je potom bio njihov izvanredni ispovjednika, a od 10. listopada 1971. do 10. listopada 1974. ponovno im je bio redoviti ispovjednik. Poslije trogodišnje pauze, 28. kolovoza 1977. opet je imenovan redovitim ispovjednikom u samostanu sv. Martina. Po isteku trogodišnjega mandata, 30. listopada 1980. potvrđen je u službi, koju je vršio do kraja života.[1387] Njegovom smrću 9. srpnja 1983. dominikanke su ostale bez redovitoga ispovjednika.[1388] Koliko su cijenile Karninčića, najbolje se vidi iz sljedećih riječi s. Ksaverije Oreb: "Doživljavala sam ga kao izvanredna čovjeka, svećenika, redovnika i dominikanca. Kao redoviti ispovjednik naše zajednice u Sv. Martina (13 godina u dva navrata) brinuo se za svaku pojedinu sestru. Bio nam je i otac i brat. Želio je da budemo 'svjetlo svijeta'. Živio je s Bogom, zračeći ljubavlju i dobrotom. Nikada nije pokazivao znakove žurbe. Uvijek je bio spreman saslušati svaku sestru smireno i strpljivo."[1389]

Nakon Karninčićeve smrti, početkom 1984. skrb za duhovno dobro sestara preuzeo je fr. Anđelko Huljev. On je svakih petnaest dana dolazio iz Trogira te bi, uz ispovijed, održao

---

[1386] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, bez datuma, 1985. I u drugom trogodišnjem izvještaju, početkom 1988., s. K. Oreb imala je sličan prestrog pogled na molitveni život u samostanu: "Molitveni život nije na visini, ali koliko je moguće, nastoji se. Oficij recitiramo zajednički, svaki dan. Neki dijelovi se o blagdanima i pjevaju. Razmatranje se obavlja zajednički u koru. Duhovno štivo nije baš redovito. Krunica se moli zajednički jedan dio, a po mogućnosti i cijeli Ružarij. Duhovnu obnovu smo do sada imali redovito. Sestre koje mogu hodati prisustvuju predavanjima koja se redovito održavaju za sve redovnice grada." KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom Vijeću Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj kućne priore*, Split, 8. I. 1988.

[1387] Usp.: SSM, Don Srećko Vuković samostanu sv. Martina, Split, 11. X. 1971.; SSM, Don Mate Grgin fr. Josipu Karninčiću, Split, 30. VIII. 1977.; SSM, Msgr. Frane Franić fr. Josipu Karninčiću, Split, 1. XI. 1980.; J. KARNINČIĆ, "*Podatci o životu, studiju, službama i aktivnostima raznog apostolata*", str. 25.

[1388] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. I. 1984.

[1389] Drago KOLIMBATOVIĆ, "'Ne viič, ne viič!' – sjećanja na p. Bepa", VHDP, god. 40, br. 95, Zagreb, 2003., str. 234. Fr. Josip Karninčić (Bol, 1897. – Split, 1983.) bio je ispovjednik i u samostanu sestara dominikanki na Škrapama (izvanredni 1960. – 1967. i redoviti 1968. – 1970.). Ostavio je za sobom sliku uzorna redovnika i svećenika te preminuo na glasu svetosti. Više o njemu vidi u: I. ARMANDA, *Istaknuti hrvatski dominikanci I.*, str. 223-238.

sestrama duhovni nagovor.[1390] Nakon što se Huljev ujesen 1987. razbolio, sestre – nadajući se njegovu skorom ozdravljenju – nisu izabrale novoga ispovjednika, nego ih je, u dogovodu s nadbiskupom Franićem, dolazio ispovijedati i duhovne nagovore održavati don Špiro Vuković.[1391] Pošto se 1988. i on razbolio, dominikanke su dobile novoga redovitoga ispovjednika u osobi fr. Luke Prcele.[1392] No, zauzet obvezama priora u samostanu braće dominikanaca i župnika župe Gospe od Ružarije, nije mogao održavati mjesečne duhovne nagovore, pa su sestre bile lišene toga do početka 1991., kad je tu obvezu prihvatio fr. Drago Kolimbatović.[1393]

Budući da je u samostanu bilo nekoliko starih sestara, kojima nije bilo zgodno putovati, a neke to nisu ni mogle, nekoliko godina nakon stupanja na službu priore, s. Ksaverija je ponovno uvela praksu da se u samostanu održavaju godišnje duhovne vježbe. Njima bi ponekad prisustvovala i pokoja sestra iz neke druge zajednice, no zbog ograničenoga prostora njihov broj nije mogao biti velik.[1394] Sestre kojima je to zdravlje dopuštalo redovito su prisustvovale predavanjima koja su se jednom mjesečno održavala za sve redovnice u Splitu, ali su sudjelovale i u drugim prigodnim crkvenim događanjima i svečanostima. Tako je većina sestara 1984. prisustvovala u katedrali trinaestdnevnoj pripremi za Nacionalni euharistijiski kongres u Mariji Bistrici, a dvije su 9. rujna bile prisutne i na samom kongresu. Gotovo sve su prisustvovale trodnevnoj duhovnoj obnovi koju je te godine za redovnice u

---

[1390] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1984. godinu*, Split, 17. I. 1985.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, bez datuma, 1985.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1985. godinu*, Split, 9. I. 1986.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronika Sv. Martina (samostan) Split*, Split, 5. III. 1986.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.

[1391] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.

[1392] Usp. SSM, Msgr. Tomislav Karaman fr. Luki Prceli, Split, 12. X. 1989.

[1393] Usp.: KSM 1, dne 2. I. 1991.; KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za 1988. godinu*, Split, 8. I. 1989.; KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.; KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Sedmogodišnji izvještaj kućne priore samostana svetoga Martina – Split*, Split, 20. XI. 1989.; KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1991. – samostan sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1991.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.

[1394] Samostanska kronika ni starješinski izvještaji ne bilježe imena svih svećenika koji su održali duhovne vježbe dominikankama, no neka imena ipak smo pronašli: don Špiro Vuković (1986.), don Ivan Cvitanović (1988.), fr. Luka Prcela (1989.) i don Radojko Vidović (1990.). Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.; S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split godina 1988.*, Split, 31. XII. 1988.; S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.; S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Spliz za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.

Splitu održao misionar Ante Gabrić,[1395] a u svibnju 1985. prisustvovale su svečanom obilježavanju 750. obljetnice prisutnosti braće dominikanaca u Splitu.[1396]

Kako se oko Uskrsa 1982. katedralni sakristan teško razbolio, s. Katica Džepina preuzela je njegovu službu. Priora Ksaverija Oreb zabilježila je u samostanskoj kronici kako s. Katica "uza svu iznemoglost i bolest čini sve kako bi [katedralna] crkva odnosno sakristija i sve što se odnosi na bogoslužje ostalo na visini." Ujutro je izlazila iz samostana već u 5 sati, kako bi mogla srediti sve što je trebalo u crkvici Gospe od Dobrića i u katedrali.[1397] No, već u kolovozu te godine bilo je jasno da s. Katica ne može brinuti za ta dva sakralna objekta, a ni neka druga sestra nije mogla preuzeti brigu za jednu od tih crkava, pa je časna majka Marija Kulonja obavijestila katedralnoga župnika da dominikanke više ne mogu obavljati sakristansku službu pri katedrali.[1398] No, odluka je ipak promijenjena, pa je s. Katica nastavila brinuti za katedralu i njezinu sakristiju, ali od rujna više nije brinula za crkvicu Gospe od Dobrića.[1399]

Dominikanke su nastavile voditi brigu i o crkvi sv. Filipa Nerija te uređivati ured i stan katedralnoga župnika, a s. Bernardina Lukač je katehizirala u katedralnoj župi. Nju je u rujnu 1983. u toj službi naslijedila nova članica samostana, s. Andrijana Zebić, koja je povremeno svirala na misnim slavljima u crkvi sv. Filipa Nerija i u crkvi braće dominikanaca. U svom samostanu, uz redovite kućanske poslove, dominikanke su se bavile izradom popluna i štep-deka. Takvo stanje i aktivnosti bili su i narednih godina, do listopada 1989. kad su dominikanke, zbog odlaska s. Andrijane Zebić i nemogućnosti da ju druga sestra zamijeni, prestale katehizirati u katedralnoj župi. Ipak, ni osamdesetih godina 20. st. nisu prestale posjećivale bolesnike u njihovim kućama i u bolnicama, a 1984. i 1985. svakodnevno su nosile hranu jednoj starici.[1400]

[1395] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1984. godinu*, Split, 17. I. 1985. Doživljaje s tih duhovnih vježba s. K. Oreb sažela je slijedećim riječima: "Bile smo oduševljene. Osjetile smo da otac Ante govori iz srca koje je potpuno ispunjeno Bogom." KSM 1, bez datuma 1984.
[1396] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronika Sv. Martina (samostan) Split*, Split, 5. III. 1986.
[1397] Usp. KSM 1, svibanj 1982.
[1398] Usp. SVU, br. 499/1982., S. Marija Kulonja katedralnom Župnom uredu u Splitu, Korčula, 13. VIII. 1982.
[1399] Usp. KSM 1, bez datuma 1982.
[1400] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronični izvještaj*, Split, 10. I. 1983.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. I. 1984.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1984. godinu*, Split, 17. I. 1985.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1985. godinu*, Split, 9. I. 1986.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj kućne priore*, Split, 8. I. 1988.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za 1988. godinu*, Split, 8. I. 1989.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.; S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.

U svim svojim starješinskim izvještajima priora Ksaverija Oreb naglašavala je da se sestre uglavnom uzdržavaju radom svojih ruku i mirovinama članica samostana, ali i prinosima dobročinitelja. Prihodi su im omogućivali nabavku svega potrebnoga za samostan, ali također popravljanje i preuređivanje staroga samostanskog zdanja, u čemu im je pomagala i Vrhovna uprava Kongregacije. U ljeto 1982. priora je dala izmijeniti krov na samostanu, a potom izvesti još neke popravke i uvesti instalacije za trofaznu električnu energiju.[1401] Potkraj studenoga 1982. zamolila je Vrhovnu upravu Kongregacije da joj dopusti adaptirati jednu podrumsku prostoriju u kojoj bi sestre čuvale djecu dok su im roditelji na poslu. Molbu je potkrijepila slijedećim riječima: "Ovom adaptacijom bi se učinila velika usluga ovom dijelu grada, također [bi se] doprinjelo duhovnom napretku župe gdje mi djelujemo. Sestre ovog samostana su svom dušom za to, a i župnik sv. Duje."[1402]

Časna majka Marija Kulonja javila je u veljači 1983. priori kako Vrhovno vijeće odobrava adaptaciju rečene prostorije, premda smatra da ona ni nakon toga neće biti prikladna za čuvanje djece. Ipak, ukoliko će to biti moguće i potrebno, Vrhovno vijeće nema ništa protiv toga da sestre iziđu u susret roditeljima i čuvaju im djecu dok su oni na poslu.[1403] Ipak su i sestre u samostanu shvatile da rečena prostorija nije podesna za čuvanje djece, ali i da se sestre koje su u to doba živjele u samostanu ne mogu baviti tom vrstom apostolata, pa je u podrumskoj prostoriji uređeno malo skladište za hranu i druge potrepštine.[1404]

Godine 1985. izmijenjene su vodovodne cijevi koje su popucale zbog hladnoće. Financijski su u tom pomogle sestre iz Kanade, a Vrhovna uprava Kongregacije dodijelila je novac za uvođenje centralnoga grijanja u samostan. Ono je uređeno tako da se kao gorivo, ovisno o cijenama sirovina, može koristiti ugljen ili drvo, ali sustav može raditi i na električnu energiju. Na krov su postavljeni kolektori za sakupljanje sunčeve energije i njezino iskorištavanje za grijanje vode. Svi ti radovi počeli su 1985., a produžili su se do siječnja 1986., premda ni tada nisu u potpunosti završeni, jer je za dovršetak radova na krovu trebalo pričekati ljepše vrijeme.[1405] Nakon dovršetka tih radova, sestre su, naredbom Civilne zaštite, morale u podrumu, gdje je smještena kotlovnica, izvesti radove u svrhu protupožarne zaštite. Iste godine napravljene su željezne stepenice za silazak u samostanski podrum, te je

[1401] Usp. KSM 1, bez datuma 1982.
[1402] SVU, br. 541/1982., S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 28. XI. 1982. S. K. Oreb spomenula je u dopisu i pitanje kuće koja se nalazi uz samostan sv. Martina aludirajući na mogućnost njezina otkupa i pripajanja samostanu.
[1403] Usp. SVU, br. 565/1982., S. Marija Kulonja s. Ksaveriji Oreb, Korčula, 21. II. 1983.
[1404] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. I. 1984.
[1405] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronički izvještaj za 1985. godinu*, Split, 9. I. 1986.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronika Sv. Martina (samostan) Split*, Split, 5. III. 1986.

promijenjeno nekoliko vrata i prozora.[1406] Godine 1987. strop u hodniku pred kapelom zbog dotrajalosti se počeo urušavati, pa je priora dala izmijeniti drvnu konstrukciju i čitav strop, a u samoj kapeli izmijenjena su vrata na svetohraništu, jer ih je hrđa nagrizala, pa je prijetila opasnost od oštećenja i samoga svetohraništa. Prema savjetu dr. Krune Prijatelja, priora je dala restaurirati Gospinu slika na drvu iz 15. st. Iste godine primjetile su sestre da se u sobi zvanoj "bunja" ljulja pod. Pozvale su stručnjake koji su utvrdili da podu, zbog dotrajalosti, prijeti urušavanje, pa se pristupilo mijenjanju čitave drvne konstrukcije i poda u toj sobi.[1407] Potom je u njoj postavljen parket 1988. i uređena mala muzejska zbirka u kojoj su dominikanke izložile stare umjetničke slike, te starinski ormar s posuđem i stolnjakom s monogramom obitelji Pavisić, čija je posljednja članica dugo živjela s dominikankama i preminula u njihovu samostanu. Prema mišljenju stručnjaka, taj ormar i sve u njemu potječe s kraja 19. st. Na starinskom stolu, ispod brušenoga stakla, sestre su izložile fotokopije starih samostanskih dokumenata, a u jednu vitrinu izložile su tri misnice izvezene zlatom, što su dobile iz splitske katedrale. Od ostaloga, u zbirci se nalazio manji moćnik, srebrena niklovana posuda za tamjan, kadionica, škropionica, nekoliko starih svijećnjaka i vaza, nešto manjega starinskoga posuđa, stari harmonij i sjedalice, te nekoliko talijanskih knjiga iz 17. st.[1408]

Početkom 1988. ulegnuo je lesonitni strop u crkvici, pa ga je priora dala zamijeniti novim, a zidove kapele prebojati.[1409] U siječnju iduće godine dala je kupiti dva ormara kako bi svaka sestra konačno mogla imati svoj ormar. Taj njezin zapis od 11. siječnja 1989. najbolji je svjedok skromnosti i siromaštva splitskih dominikanki uoči demokratkih promjena u našoj domovini i ususret kraju 20. st.[1410]

Najznačajniji potez prire Ksaverije Oreb nesumnjivo je kupnja kuće uz samostan sv. Martina s ciljem da se ta kuća rekonstrukcijom i adaptacijom uklopi u samostan, kojega bi se time proširilo. S. Ksaverija obavijestila je Vrhovno vijeće Kongregacije potkraj siječnja 1987. da je dotična kuća oglašena za prodaju i zamolila da ju se otkupi.[1411] Vrhovno vijeće ovlastilo ju je da vodi pregovore s vlasnicima kuće.[1412] Tek poslije tri godine, 20. veljače 1990. postignula je s. Ksaverija dogovor s vlasnicima kuće, pa je poslije osam dana u Split došla

---

[1406] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj kućne priore*, Split, 8. I. 1988.
[1407] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj o nastaloj šteti u Samostanu sv. Martina, Split*, Split, 8. I. 1988.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj kućne priore*, Split, 8. I. 1988.
[1408] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split godina 1988.*, Split, 31. XII. 1988.
[1409] Usp.: KSM 1, bez datuma 1988.; SSM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 25. I. 1988.
[1410] Usp. KSM 1, dne 11. I. 1989.
[1411] Usp. SVU, br. 10/1987., S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 28. I. 1987.
[1412] Usp. ZSVV 2, dne 2. II. 1987.

časna majka Imelda Cindrić i tad je konačno donijeta odluka da samostan kupi tu kuću. Sutradan su vještaci procijenili njezinu vrijednost pa je nakon toga sastavljen i potpisan kupoprodajni ugovor. S. Danici Drlan, koja je u lipnju 1990. naslijedila s. Ksaveriju u upravljanju samostanom, preostalo je uknjižiti kupljenu kuću na samostan sv. Martina.[1413]

Za osmogodišnjega mandata priore Ksaverije Oreb nekoliko sestara došlo je u samostan sv. Martina, a nekoliko ih je iz njega premješteno u druge zajednice. Nakon što je predala službu priore s. Ksaveriji, njezina prethodnica s. Jasenka Mravak premještena je 8. rujna 1982. u Hamburg.[1414] U listopadu te godine premještena je u Zagreb s. Zvonimira Martinović,[1415] a iz Zagreba je došla s. Branka Miklenić, koja je u rujnu 1985. napustila samostan i Kongregaciju.[1416] U listopadu 1982. došla je iz samostana na Škrapama s. Jordana Đuderija, koja je do 5. prosinca 1984. obavljala razne kućanske poslove, dvorila bolesne sestre i sudjelovala u izradi jorgana.[1417] Potkraj rujna 1982. iz Bola je došla s. Kerubina Dujmović. Kako je bila riječ o starijoj sestri, priora naglašava da joj je potreban odmor i mir. U samostanu nije bilo sobe u kojoj bi mogla biti sama, pa je manja soba, koja je služila kao muzej, preuređena i u nju se smjestila s. Kerubina.[1418]

Nakon Vrhovnoga zbora Kongregacije, održanoga potkraj kolovoza 1983., premještena je iz samostana sv. Martina u onaj na Škrapama s. Bernardina Lukač, dotadašnja katehistica u katedrali, a umjesto nje u samostan sv. Martina došla je iz Zagreba s. Andrijana Zebić,[1419] koja je ostala u samostanu do 9. listopada 1989.[1420] Osim katehiziranja u

---

[1413] Usp.: KSM 1, dne 20. II., 28. II. i 20. VII. 1990.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991. S. Imelda Cindrić (Subotica, 1938.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1983. – 1995.

[1414] Usp. PSVU, br. 510/1982. od 8. IX. 1982. S. Jasenka Mravak bila je u Hamburgu starješica 1991. – 2006., a potom je premještena u Pregradu, gdje od 2008. vrši službu starješice. Usp.: DŽS, Dosje *S. Jasenka Mravak*, Osobnik; PSVU, br. 7/1991. od 10. I. 1991., br. 65/2006. od 15. VIII. 2006. i br. 34/2008. od 9. III. 2008. Prigodom posjeta s. Jasenke samostanu sv. Martina u kolovozu 2000. s. K. Oreb prisjetila se njezina života i djelovanja u tom samostanu i zapisala: "Pohodila nas je s. Jasenka Mravak. Sestra je na dužnosti u Hamburgu. Inače toj dobroj sestri ova kuća puno duguje. Živjela je ovdje kao mlada sestra, zatim i kao starješica, sveukupno 25 godina. Ostavila je utisak dobrote, požrtvovnosti prema svakom čovjeku, posebno prema svojim sestrama, napose bolesnim i starijim. Dobro je pamti sirotinja 'Geta'." KSM 3, dne 20. VIII. 2000.

[1415] Usp. PSVU, br. 526/1982. od 1. X. 1982.

[1416] S. B. Miklenić napustila je samostan i Kongregaciju 24. IX. 1985. Usp.: KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronika Sv. Martina (samostan) Split*, Split, 5. III. 1986.; PSVU, br. 517/1982. od 16. IX. 1982.

[1417] Usp.: KSM 1, bez datuma 1982.; PSVU, br. 489/1982. od 30. IX. 1982. i br. 135/1984. od 12. VII. 1984.

[1418] Usp. KSM 1, rujan 1982.

[1419] Usp. SVU: br. 636/1983., S. Imelda Cindrić s. Andrijani Zebić, Split, 5. IX. 1983.; br. 637/1983., S. Imelda Cindrić katedralnom Župnom uredu u Splitu, Split, 5. IX. 1983. O s. A. Zebić priora K. Oreb je, nakon ljetnih praznika 1984. godine, zapisala: "S. Andrijana je kroz ove praznike dok nije imala vjeronauk puno značila za kuću. Radila [je] u Katedrali i u kući sve. Neka joj Gospodin uzvrati. Najviše što puno nastoji da skladno recitiramo oficij. Osim toga što poštiva i u svemu je na usluzi starim i bolesnim sestrama." KSM 1, bez datuma 1984.

[1420] Usp.: KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Sedmogodišnji izvještaj kućne priore samostana svetoga Martina - Split*, Split, 20. XI. 1989.; PSVU, br. 102/1989. od 21. VII. 1989.

katedralnoj župi, s. Andrijana je preuzela sviranje u crkvi sv. Filipa Nerija i u crkvi braće dominikanaca.[1421] S Hvara, gdje su bile na službi kod biskupa Celestina Bezmalinovića, 18. listopada 1983. došle su sestre Mateja Vuković i Simeona Grginović,[1422] obje starije i slabijega zdravlja, a s. Katica Džepina, katedralna sakristanka, pošla je njegovati devedesetogodišnju majku u rodni Oklaj. Njezinu službu u katedrali preuzela je s. Ljubomira Sučić, dotadašnja samostanska kuharica, a u kuhinji su se sestre izmjenjivale, dok taj posao nije uglavnom preuzela s. Mateja Vuković, uz pomoć s. Simeone Grginović.[1423] Potkraj 1983. s. Ljubomira Sučić premještena je u Zagreb,[1424] pa je sestrama bilo teško voditi brigu o katedrali i njezinoj sakristiji, sve dok se pred Veliki tjedan nije vratila s. Katica Džepina, koja je ponovno preuzela te službe. No, u drugoj polovini godine ponovno je išla dvoriti svoju majku i ostala s njom do pred Božić, a u katedrali ju je zamjenjivala s. Mateja Vuković. Ona je od lipnja do kraja rujna radila istodobno i u katedralnoj riznici,[1425] a s. Branka Miklenić pošla je zamijeniti jednu bolesnu sestru u Suboticu, pa je kuhanje kroz to doba preuzela osamdesetdvogodišnja s. Kerubina Dujmović.[1426] Početkom 1986. s. Katica Džepina ponovno je pošla dvoriti svoju majku i ostala s njom do kraja njezina života. Majka joj je preminula potkraj 1988., pa se s. Katica 20. siječnja 1989. vratila u samostan.[1427] Od siječnja 1984. do srpnja 1985. boravila je u samostanu s. Romea Baković.[1428]

Nakon što je s. Katica Džepina 1986. ponovno otišla njegovati svoju majku, službu katedralne sakristanke opet je preuzela s. Mateja Vuković.[1429] Prema potrebi, u toj službi i osobito u čišćenju i uređivanju katedrale pomagale su joj i druge sestre. To je osobito bilo potrebno kod većih i izvanrednih slavlja u katedrali, kakva su se odvijala u prosincu 1986. prigodom otvaranja Sinode Splitsko-makarske nadbiskupije i zlatomisničkoga jubileja nadbiskupa Frane Franića. U tim prigodama dominikanke su, kako piše priora Oreb, "radi

---

[1421] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 3. I. 1984.
[1422] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Sedmogodišnji izvještaj kućne priore samostana svetoga Martina - Split*, Split, 20. XI. 1989.
[1423] Usp. KSM 1, bez datuma 1983.
[1424] Usp.: DŽS, Dosje *S. Ljubomira Sučić*, Osobnik; PSVU, br. 737/1983. od 29. XII. 1983.
[1425] O požrtvovnom radu s. M. Vuković u katedralnoj riznici priora K. Oreb je zapisala: "Svaka čast s. Mateji koja svoju dužnost vrši više nego joj sile dozvoljavaju. Nikada nije ispustila zajedničku molitvu, a radi cijeli dan. Bude puno dana kada uopće ne dođe kući na ručak, jer kroz to vrijeme ima najviše posjetilaca. Neka joj Gospodin nagradi žrtvu koju čini za svoju zajednicu." KSM 1, bez datuma 1984.
[1426] Usp. KSM 1, bez datuma 1984. Diveći se poslu što ga s. Kerubina radi, priora K. Oreb piše: "Uvijek je raspoložena i mirna. Svako jutro je prva u koru na zajedničkoj molitvi. Preko dana kada ima čas vremena naći ćeš sestru Kerubinu u koru." Isto.
[1427] Usp. KST-SM: S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za 1988. godinu*, Split, 8. I. 1989.; S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.
[1428] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Romea Baković*, Osobnik; PSVU, br. 5/1984. od 8. I. 1984.
[1429] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.

slave Božje i časti svoje dominikanske zajednice" ulagale dodatne napore kako bi sve bilo na visini.[1430] Od lipnja 1987. s. Mateja Vuković čuvala je katedralnu riznicu te bila na usluzi domaćim i stranim turistima, a od početka listopada čuvala je i katedralni zvonik.[1431]

Od kolovoza 1987. sakristansku službu u katedrali preuzela je nova članica samostana, s. Klara Vrlić.[1432] Dolazak te četrdesettrogodišnje redovnice samostanu je mnogo značio, kako to svjedoči priora Ksaverija Oreb: "Bogu hvala, sada nam je mnogo lakše. Sestra je preuzela dužnost sakristanke u crkvi sv. Duje. Pomaže u kući gdje god može. Sestra je dobra i upravo sestrinski postupa sa starijim i iznemoglim sestrama."[1433]

Potkraj lipnja 1987. u Split je došao učitelj Dominikanskoga reda Damjan Byrne. Nije posjetio samostan sv. Martina, nego su se sve dominikanke koje žive i rade u Splitu susrele s njime u samostanu braće dominikanaca.[1434] Iduće godine je Splitsko-makarska nadbiskupija dobila novoga natpastira u osobi Ante Jurića. Manje od jednog mjeseca nakon biskupskoga posvećenja, novi nadbiskup došao je 11. studenoga 1988. u samostan i predvodio misu na blagdan samostanskoga zaštitnika.[1435] Godine 1986. s. Mateja Vuković skromno je obilježila 50. obljetnicu redovništva,[1436] a na blagdan sv. Anđela čuvara 1989. s. Kerubina Dujmović obilježila je 60. obljetnicu redovništva.[1437]

Osim tih lijepih i veselih trenutaka, bilo je u samostanu i tužnih dana. Jedan od takvih za dominikanke je nedvojbeno bio odlazak s ovoga svijeta s. Ivanice Dujmović, dugogodišnje članice samostana, ujedno njegove zaslužne i od utemeljenja Kongregacije najdugovječnije priore. Ona je 8. prosinca 1982. navršila 91 godinu, no već od 6. siječnja 1983. počela je teško bolovati.[1438] Okrijepljena svetim sakramentima, preminula je 4. veljače te godine okružena sestrama. Tom prigodom priora Ksaverija Oreb je zapisala: "Kako je sveto živjela tako je umrla – okružena i čuvana od svojih sestara."[1439] Poslije manje od jedne godine, 28. kolovoza

---

[1430] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.
[1431] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.
[1432] Usp. PSVU, br. 44/1987. od 9. VI. 1987.
[1433] KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988.
[1434] Fr. Damjan Byrne (Galway u Irskoj, 1929. – Dublin, 1996.) bio je učitelj Dominikanskoga reda 1983. – 1992. O susretu s njime priora K. Oreb piše: "Po njegovoj želji sve naše sestre u Splitu sakupile smo se u samostanu sv. Dominika. Otac general preko svog tumača održao je braći i nama očinski nagovor. Najviše je naglasio propovijedanje, svjedočenje, ne riječima nego životom, davši veliku važnost molitvi. O. Stanko [Prcela], prior samostana zadržao je sestre na ručku. Bile smo u refektoriju o. general, braća i mi sestre." KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 8. I. 1988. Fr. Stanko Prcela (Košute, 1938.) bio je prior splitskoga samostana 1983. – 1989. i 1999. – 2002.
[1435] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split godine 1988.*, Split, 31. XII. 1988.
[1436] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronološki izvještaj*, Split, 5. I. 1987.
[1437] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina – Split za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.
[1438] Usp. KSM 1, dne 8. XII. 1982. i 6. I. 1983.
[1439] OCSMS, dne 4. II. 1983.

1983., okružena sestrama koje su je ispratile antifonom *Salve Regina*, preminula je sedamdesetšestogodišnja s. Alojzija Brizić,[1440] a 10. travnja 1986. i osamdesetčetverogodišnja s. Fabijana Mišura.[1441]

Bilanca priorata s. Ksaverije Oreb bila je u svakom pogledu pozitivna, pa stoga priču o tom razdoblju završavamo riječima što ih je za svoje prve kanonske vizitacije samostana sv. Martina, u svibnju 1986., zapisala časna majka Imelda Cindrić: "S radošću konstatiram da u zajednici vlada mir i međusobna ljubav. Svaka od sestara nastoji živjeti po redovničkim zakonima na koje su se obvezale po svojoj profesiji. Premda su pretežno sve starije osobe, sve doprinose svojim osobnim zalaganjem da se u kući dolično živi. Brižljive su i marljive. Sestre rede župnu crkvu sv. Duje i vode katehizaciju u župi. Žive od nagrade za taj svoj rad u župi, kao i od penzija sestara. Očito je da Božja providnost bdije nad ovom zajednicom. Posebno zahvaljujem sestrama ove zajednice na ustrajnoj molitvi za zdravi redovnički duh u našoj Kongregaciji."[1442]

Poslije četiri godine, u svibnju 1990., časna majka Imelda Cindrić ponovno je obavila kanonsku vizitaciju samostana i u zapisniku posebno istaknula pozitivnu ulogu prire Ksaverije Oreb: "Priora samostana, s. Ksaverija Oreb, posebno puno doprinosi smirenom ambijentu svoje zajednice. Sve sestre se osjećaju zaštićene i sigurne okružene njenom nesebičnom ljubavlju. Nema nekih većih trzavica, a preko neizbježivih ljudskih slabosti se lako prelazi."[1443]

3. 11. Nova obnova samostana u doba priorâ Danice Drlan i Leticije Delonge (1990. – 2002.)

Sredinom osamdesetih godina 20. st. počela je ubrzano rasti prosječna starost sestara dominikanki u samostanu sv. Martina. Vrhovnu upravu Kongregacije na to je upozoravala priora Ksaverija Oreb, ističući da većinu u samostanu čine "iznemogle starice". Od sestara srednje i mlađe životne dobi u samostanu su 1988. bile samo s. Andrijana Zebić (37 godina) i

[1440] Usp.: KSM 1, bez datuma 1983.; OCSMS, dne 28. VIII. 1983.
[1441] Usp. OCSMS, dne 10. IV. 1986. Spomenimo ovdje i da je početkom kolovoza 1985. u Zadru preminula Ljubica Kunjašić (bivša dominikanka s. Ivanka). Kako joj je posljednja želja bila da se njezini zemni ostatci sahrane u grobnici sestara dominikanki, sestre su joj tu želju ispunile, pa je pokopana u njihovoj novoj grobnici u Splitu. Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Kronika Sv. Martina (samostan) Split*, Split, 5. III. 1986.
[1442] KKP, dne 10. V. 1986.
[1443] KKP, dne 7. V. 1990.

s. Klara Vrlić (45 godina), a ostalih pet sestara, uključujući i prioru, bile su u rasponu od 68 do 88 godina. Zbog odlaska s. Andrijane Zebić, stanje se 1989. pogoršalo. Prosječna starosna dob sestara popela se na 72 godine, pa je samostan sv. Martina postao najstarija zajednica u Kongregaciji.[1444] Osim samostanske zajednice, starila je i samostanska zgrada. Premda je priora Ksaverija Oreb često popravljala samostan, on je ipak nezaustavljivo propadao i vapio za temeljitom obnovom i rekonstrukcijom. Ti zadatci dočekali su novu prioru Danicu Drlan, kojoj je časna majka Imelda Cindrić 26. travnja 1990. izdala dekret kojim je iz Korčule premještena u Split na službu priore samostana sv. Martina.[1445] Upravljanje samostanom preuzela je 9. lipnja 1990.[1446] Nakon prvoga mandata, 8. rujna 1993. povjeren joj je drugi.[1447] Kako je u veljači te godine počela temeljitu rekonstrukciju i obnovu samostana i kapele, drugi mandat joj je znatno produžen, pa je je umjesto tri godine potrajao gotovo šest godine, do veljače 1999.[1448]

Rođena 9. siječnja 1937. u Kostelu, s. Danica Drlan u samostan sv. Anđela Čuvara u Korčuli došla je u prosincu 1951., u novicijat je stupila 8. svibnja 1953., prve zavjete položila je 9. svibnja 1954., a doživotne 2. listopada 1960. Do listopada 1957. boravila je u korčulanskom samostanu, odakle je odlazila u Žrnovo voditi župni zbor. Potom je premještena u Gruž, gdje je jednu godinu vodila crkveno pjevanje i privatno učila svirati na glasoviru. U kolovozu 1958. otišla je u Zagreb i pohađala glazbenu školu do 1963., kad se vratila Korčulu. Ondje je od 1975. do 1981. bila priora samostana sv. Anđela čuvara, te od 1983. do 1990. vrhovna tajnica Kongregacije i savjetnica u Vrhovnom vijeću. U Korčuli je ostala do premještaja na službu priore u Splitu 1990.[1449]

Nekoliko mjeseci nakon imenovanja priorom, u svom prvom starješinskom izvještaju Vrhovnoj upravi Kongregacije, s. Danica piše da u samostanu živi šest uglavnom starih sestara. Od apostolata izvan samostana uređivale su dvije crkve i vodile brigu o njihovom liturgijskom ruhu, a jedna je sestra vodila dječji zbor u katedrali i davala djeci instrukcije iz sviranja harmonija. Glede zajedničkoga života i ozračja u zajednici, priora kaže: "Zajednica

---

[1444] Usp.: KST-SM, S. Ksaverija Oreb Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za 1988. godinu*, Split, 8. I. 1989.; S. Ksaverija Oreb Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina za godinu 1989.*, Split, 20. XI. 1989.
[1445] Usp. SVU, br. 46/1990., S. Imelda Cindrić s. Danici Drlan, Korčula, 26. IV. 1990.
[1446] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991. Njezinom potpriorom imenovana je s. Klara Vrlić, a samostanskom ekonomom s. Mateja Vuković. Usp. SVU: br. 48/1990., S. Imelda Cindrić s. Klari Vrlić, Korčula, 26. IV. 1990.; br. 48/1990., S. Imelda Cindrić s. Mateji Vuković, Korčula, 26. IV. 1990.
[1447] Usp. SVU, br. 30/1993., S. Imelda Cindrić s. Danici Drlan, Korčula, 8. IX. 1993.
[1448] Usp. KSM 3, dne 15. II. 1999.
[1449] Usp.: DPS 1, Dosje *S. Danica Drlan*, Osobnik; ZOČSD, osobnik s. Danice Drlan; "S. Danica Drlan", AM, god. 20, br. 2, Zagreb, 2001., str. 51-53.

se drži dnevnog reda i obavlja zajednički sve molitve propisane po *Konstitucijama*. Svaki dan imamo u samostanskoj kapeli sv. misu koju predvodi otac dominikanac, a nedjeljom don Radojko Vidović, kapelan [katedralne župe]. Mjesečna duhovna obnova se do sada nije držala zajednički, već pojedinačno. Mjesečne pouke nemamo, već samo nedjeljnu propovijed. Godišnje duhovne vježbe imamo u kući zbog starijih sestara koje ne mogu više putovati. Sestre se međusobno pomažu. (…) Na siromaštvo se pazi, jer zajednica nema nekih velikih prihoda, ali zahvaljujući Božjoj Providnosti, zajednica ima sve najpotrebnije. (…) Propisi o klauzuri se drže. (…) Razmatranje se obavlja zajednički, jer pojedine sestre slabo vide pa ne mogu [same] čitati."[1450]

Dolazak s. Danice na čelo samostana sv. Martina dogodio se u ozračju početka demokratskih promjena u hrvatskim krajevima, koji su 1991. rezultirali uspostavom samostalne i neovisne Republike Hrvatske. Odjek tih događaja osjeti se na mnogim stranicama samostanske kronike, koju je vodila s. Danica. Već na Božić 1990. zabilježila je kako je, nakon nekoliko godina pauze, održana polnoćka u crkvi sv. Filipa Nerija. Prisustvovala joj je većina sestara, a priora je sviranjem uzveličala misno slavlje. Zapisala je da su "ljudi oduševljeno pjevali zahvaljujući Bogu za dar toliko očekivane slobode."[1451] Dana 31. ožujka 1991. priora je pisala o proslavi Uskrsa, ali uz napomenu da je slavlje zasjenilo ubojstvo Josipa Jovića, hrvatskoga policajca koji je pao na Plitvicama kao prva žrtva velikosrpske agresije na Hrvatsku.[1452] Zabilježila je i rezultate referenduma kojim je hrvatski narod 19. svibnja te godine odlučio odvojiti se od Jugoslavije i uspostaviti samostalnu i neovisnu državu, te izrazila nadu da će se to "uz Božju pomoć i postići."[1453] Poslije malo više od dva mjeseca, 30. srpnja, priora je zapisala da je nadbiskup Ante Jurić pozvao na molitvu za mir u Hrvatskoj, jer "u istočnoj Slavoniji i Baranji počeli su srpski teroristi i jugoslavenska vojska napadati sela i ubijati Hrvate." U nastavku je zabilježila i na koji način su se dominikanke odlučile odazvati nadbiskupovu pozivu: "Sestre su odlučile da će svaki dan učiniti zajedničku uru klanjanja u kapeli izmolivši dvije krunice, velike litanije Reda i krunicu Srca Isusova da nam naša nebeska Majka izmoli mir u našoj lijepoj domovini. To će se moliti sve do prestanka rata u Hrvatskoj."[1454]

[1450] KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1990. – Samostan sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1991.
[1451] KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.
[1452] Usp.: KSM 1, dne 31. III. 1991.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.
[1453] KSM 1, dne 19. V. 1991.
[1454] KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.

Mjesec i pol poslije rečene odluke, 14. rujna priora je u samostanskoj kronici zabilježila odluku gradskih vlasti o zamračenju Splita: "Krizni štab Splita izdao je naređenje o strogom zamračivanju Splita zbog ratnog stanja i prijetnje vojske da će napasti Split. Od danas je Split u strogoj tami."[1455] Dodala je kako je jugoslavenska vojska blokirala promet brodova, pa ni jedan ne može uploviti u Split, ni isploviti iz njega. Poslije dva dana, 16. rujna prvi put su se oglasile u Splitu sirene za zračnu i opću opasnost. Atmosferu u samostanu priora je opisala sljedećim riječima: "Grad je opustio. Svi su otišli u skloništa. Mi smo uredile sklonište ispred kapele i na stepenicama koje vode u kapelu, jer tu je zid najdeblji, a starijim sestrama je teško silaziti u podrum. Molimo da nas Bog očuva od velikog zla, rata."[1456]

Od 16. do 23. rujna 1991. u Splitu se svakodnevno, danju i noću, oglašavala sirena za zračnu ili opću opasnost, ponekad i više puta dnevno. Kao i ostali Splićani, i dominikanke su svakodnevno odlazile u svoje improvizirano sklonište. Dana 23. rujna oko 12 sati počela je pucnjava iz snajpera, čiji su hitci pogađali zidove i krovove u blizini samostana, no stanje se sutradan smirilo. Do 7. studenoga nije bilo uzbuna, ali tog dana ponovno se oglasila sirena, pa su sestre morale u sklonište. Sutradan je opet blokiran brodski promet u gotovo svim hrvatskim lukama, pa je blagdan samostanskoga zaštitnika 11. studenoga prošao u ozračju napetosti i straha. Dominikanke je svojim dolaskom tog dana i slavljenjem mise ohrabrio i utješio nadbiskup Ante Jurić. No, 15. studenoga oko 6.30 razarač Jugoslavenske ratne mornarice, koji je prethodne noći pucao po nekim bračkim mjestima, otvorio je vatru po Splitu. Osim razarača, koji se – ironično – zvao Split, grad su napali i zrakoplovi. Jedna granata pala je blizu samostana, na susjednu kuću, s koje su komadi crijepa padali po samostanu, osobito po vanjskim stepenicama i po terasi. Nakon što je hrvatska vojska uzvratila, te pogodila razarač Split i dva aviona, napad je prestao. No, stanje je i dalje bilo teško. Čak i na Badnjak čula se pucnjava, a polnoćke su, zbog ratnoga stanja, otkazane, odnosno smjele su započeti najkasnije u 20 sati.[1457] Unatoč tome, priora je u samostansku kroniku na Božić 1991. zapisala: "Ovaj Božić je najljepši za Hrvatsku, jer je to prvi Božić u slobodnoj, suverenoj Hrvatskoj. No zbog ratnih strahota, ubijanja i razaranja Hrvatske bio je i tužan. (…) Nadamo se da će nam drugi Božić biti veseliji u slobodnoj, obnovljenoj i ljepšoj domovini Hrvatskoj." Poslije šest dana, na Staru godinu priora je zapisala: "Na završetku godine ljudi čine bilanse(!) o protekloj godini. I mi smo pogledale našu proteklu godinu – što smo dobro učinili, a što propustili ili loše učinili. Za propuste zamolili smo Boga za

[1455] KSM 1, dne 14. IX. 1991.
[1456] KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.
[1457] Usp.: KSM 1, dne 17. – 24. IX. 1991.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.

oproštenje, a za sva dobra zahvalili izmolivši u kapeli '*Tebe Boga hvalimo'*. Ova protekla godina je za našu Hrvatsku i naš narod vrlo teška i krvava. U ratu kojim je zahvaćena naša domovina uništeni su mnogi gradovi, sela, masakrirani i ubijeni mnogi ljudi sa strane jugovojske i srpskih četnika (Dubrovnik, Vukovar, Osijek, Vinkovci, Četekovci, Škabrnja itd.) – potpuno razrušene ili jako oštećene mnoge crkve, a više od 350.000 ljudi prognano sa svojih ognjišta, a u mnoge hrvatske kuće doseljavaju se Srbi. Mnogi naši ljudi zatočeni su u srpskim logorima gdje su izloženi teškim mukama. Ovo je za našu Hrvatsku Veliki petak. Iza Velikog petka dolazi Uskrs. Nadamo se Božjoj pomoći da tolike nevine žrtve neće biti uzalud i da će iza krvavog Velikog petka naša Hrvatska zablistati u uskrsnom jutru slobode obnovljena, preporođena u materijalnim i duhovnim vrednotama."[1458]

Novu 1992. godinu dominikanke su počele "zazivom Duha Svetoga i molitvom za mir", nadajući se da će ta godina Republici Hrvatskoj donijeti željeno priznanje, mir i slobodu. Tu njihovu nadu ojačala je činjenica da je 4. siječnja jugoslavenska armija mirno napustila Split, ali još više priznanje Republike Hrvatske od strane Svete Stolice 13. siječnja 1992. Potom je u svibnju u Zagreb došao prvi apostolski nuncij Svete Stolice u Republici Hrvatskoj, nadbiskup Giulio Einaudi.[1459] Dana 6. rujna došao je i u Split te 8. rujna, u pratnji nadbiskupa Ante Jurića, posjetio samostan sv. Martina. Poslije malo više od dva mjeseca, samostan je, u pratnji dr. Krune Prijatelja, 18. studenoga posjetio Andreas Berlakovich, prvi austrijski veleposlanik u Republici Hrvatskoj,[1460] a 24. studenoga 1993. i prvi američki veleposlanik u Republici Hrvatskoj, Peter Galbraith.[1461] Poslije gotovo jedne godine, 21. listopada 1994. došao je u obilazak samostana i sestara splitski gradonačelnik Nikola Grabić, a 28. travnja 1998. i novi gradonačelnik Ivica Škarić.[1462] Te godine došao je u kanonsku vizitaciju Hrvatske dominikanske provincije učitelj Reda propovjednika, fr. Timotej Radcliffe. Kako nije posjetio samostan sv. Martina, sestre su ga 19. lipnja otišle pozdraviti u samostan braće dominikanaca.[1463]

Kad je s. Danica stala na čelo samostana sv. Martina, zajednica se uglavnom uzdržavala mirovinama starijih sestara, te prihodima koji su dolazili od davanja instrukcija iz

---

[1458] KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.
[1459] Msgr. Giulio Einaudi (San Damiano Macra, 1928. – Cuneo, 2017.) bio je apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj 1992. – 2003.
[1460] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993. Andreas Berlakovich (Veliki Borištof, 1931.) bio je austrijski veleposlanih u Republici Hrvatskoj 1992. – 1996.
[1461] Usp. KSM 1, dne 24. XI. 1993. Peter Woodard Galbraith (Boston, 1950.) bio je veleposlanik Sjedinjenih Američkih Država u Republici Hrvatskoj 1993. – 1998.
[1462] Usp. KSM 3, dne 21. X. 1994. i 28. IV. 1998. Nikola Grabić (Split, 1938.) bio je gradonačelnik Splita 1993. – 1997., a Ivica Škarić (Split, 1944.) 1997. – 2001.
[1463] Usp. KSM 3, dne 19. VI, 1998. Fr. Timotej Radcliffe (London, 1945.) bio je učitelj Reda propovjednika 1992. – 2001.

sviranja harmonija, uređivanja katedrale i čuvanja katedralne riznice u ljetnim i jesenskim mjesecima. No, 1991. ti su prihodi drastično opali, osobito zato jer su katedralna riznica i muzej od lipnja bili zatvoreni, a izostala je i pomoć koju je dominikankama godinama slao njemački Caritas. Zato su sestre već 1991. morale posegnuti za ušteđevinom, koja se brzo trošila jer su u ratnim uvjetima porasli životni troškovi. Priora je potkraj 1991. poručila Vrhovnoj upravi Kongregacije da samostan iduće godine neće moći sam pokriti svoje troškove.[1464] Njezina predviđanja su se obistinila, pa je već 1. veljače 1992. zamolila Vrhovno vijeće za financijsku pomoć.[1465] Shvaćajući težinu situacije, Vrhovna uprava Kongregacije odlučila je dodijeliti samostanu mirovine triju sestara iz obližnjih sestrinskih zajednica.[1466] Zbog radova na obnovi samostana, priora neko vrijeme nije mogla davati ni instrukcije iz sviranja glazbenih instrumenata. To je ponovno počela u prosincu 1994., a od listopada te godine samostan je iznajmljivao jedan poslovni prostor, što je postala važna prihodovna stavka.[1467] Rješenjem od 28. listopada 1997. samostanu su vraćena dva poslovna prostora u Šubićevoj ulici pa je sestrinski odvjetnik obavijestio najmoprimce tih prostora, Petra Glavinu i Antu Kapetanovića, da od 1. studenoga najam trebaju plaćati samostanu, a ne više splitskoj Općini. Glavina se odmah odazvao i sklopio ugovor s dominikankama, a Kapetanović je odbijao plaćati najamninu pa su mu sestre morale otkazati najam. Zakonski propisi omogućili su mu da i unatoč tome još punu godinu besplatno koristi prostor, do 28. studenoga 1998.[1468] No, ni nakon toga nije vratio samostanu poslovni prostor, nego ga je nastavio koristiti bez plaćanja najamnine.[1469] Tek 1999. dominikanke su uspjele riješiti spor s njime te ući u posjed i tog poslovnog prostora.[1470]

Kao glavni cilj svoje poglavarske službe u Splitu, s. Danica zadala si je obvezu temeljite rekonstrukcije samostana i obnove crkvice sv. Martina. Dominikanke su dugo razmišljale o tome i planirale pristupiti radovima, ali zbog raznih okolnosti to im nije bilo moguće. S. Ksaverija Oreb uspjela je 1990. postignuti dogovor o kupnji kuće uz samostan, što

---

[1464] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1991. – samostan sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.
[1465] Usp. SVU, br. 5/1992., S. Danica Drlan Vrhovnom vijeću Kongregacije, Split, 1. II. 1992.
[1466] Usp. KST-SM: S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1992. – samostan sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1993.; Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.
[1467] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1994.*, Split, 31. XII. 1994.
[1468] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1997.*, Split, 31. XII. 1997.
[1469] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1998.*, Split, 31. XII. 1998.
[1470] Usp. KST-SM, S. Leticija Delonga, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu, za god. dana 1999.*, Split, bez datuma 2000.

je njezinoj nasljednici u upravljanju samostanom, s. Danici Drlan, omogućilo da samostan proširi na kupljenu kuću. To je iziskivalo mnogo novca, vremena i molitava. Držimo da su splitske dominikanke, na čelu s priorom Danicom Drlan, bile svjesne kako je pred njima dug i mukotrpan put, ali i da im je upravo tim putem krenuti ukoliko svoje višestoljetno samostansko zdanje žele prilagoditi osnovnim potrebama suvremenoga života, rada i apostolata.

Pet mjeseci nakon imenovanja priorom, s. Danica je 25. rujna 1990. poslala Zavodu za zaštitu spomenika kulture zahtjev za izradu ponude za uređenje crkvice sv. Martina te za rekonstrukciju samostana u kojega je trebalo uklopiti kupljenu kuću uz samostan.[1471] Sredinom veljače 1991. Zavod je poslao Vlastu Maričić i Nenada Ivaniševića da izmjere samostan i kupljenu kuću radi izrade idejnoga plana za rekonstrukciju i obnovu crkvice i samostana. Izrada izvedbenoga plana trajala je od prosinca 1991. do ožujka 1992.[1472] Na temelju tog plana Zavod za zaštitu spomenika kulture u Splitu izdao je 14. ožujka dozvolu za obnovu kapele i samostana. Prikupivši još neke potrebne dokumente, priora je početkom svibnja 1992. mjerodavnom uredu splitske Općine predala kompletnu dokumentaciju s molbom za izdavanje građevinske dozvole za rekonstrukciju i obnovu samostana i crkvice. U samostanskoj kronici 31. listopada zabilježila je vijest da su dominikanke tog dana dobile suglasnost splitske Općine za uređenje crkvice i onoga dijela samostana koji se nalazi u zidu Dioklecijanove palače. Pritom je zabilježila zanimljivost, naime da crkvica i dio samostana u zidu Dioklecijanove palače nisu katastarski bili upisani kao samostansko vlasništvo, nego kao opće dobro. Stoga je izvršeno upisivanje samostana kao vlasnika tih prostora. Poslije dva mjeseca, pošto su 21. prosinca uplatile traženu svotu za pripremu građevinskoga zemljišta i za komunalije, 22. prosinca 1992. dominikanke su dobile građevinsku dozvolu za obnovu i rekonstrukciju svojega samostana. Istog dana inženjer Srećko Cecić zatražio je od trojice poduzetnika ponude za izvođenje radova u prvoj fazi obnove samostana, koja je obuhvaćala kopanje i istraživanje na području kupljene kuće, utvrđivanje njezinih temelja i izgradnju tog dijela samostana, te obnovu staroga dijela samostana do stepenica. Sva tri poduzetnika predali su ponude do 28. prosinca. Poslije dva dana, 31. prosinca, tročlana komisija (ing. Stjepan Cecić, priora Danica Drlan i s. Marija Lurdes Bešlić) otvorila je i razmotrila ponude, te povjerila Ceciću da provjeri cijene navedene u ponudama, nakon čega će se odabrati

[1471] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina – Split za godinu 1990.*, Split, bez datuma 1991.
[1472] Usp.: KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.; S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993.

najpovoljnija ponuda.[1473] U siječnju 1993. za izvođača radova odabrano je poduzeće Graditelj vlasnika Ive Prebande, s kojim je u veljači sklopljen ugovor o izvođenju radova.[1474]

Dok su još samo razmišljale o obnovi i rekonstrukciji svoga samostana, splitske dominikanke bile su svjesne da će to iziskivati velika financijska sredstva, ali i da samostan tih sredstava nema. Unatoč tome, priora Danica bila je uvjerena da se s obnovom ne smije čekati, jer su uvjeti u kojima žive sestre u samostanu sv. Martina jako teški i neprikladni. Stoga je u travnju 1993. Vrhovnoj upravi Kongregacije poručila: "Poštovana Časna Majko i [Vrhovno] Vijeće, znam da su to velike investicije koje se traže za naš samostan. Mislim da je ovaj naš samostan najstariji, ali i najlošiji [u Kongregaciji]. Sestre se nemaju gdje okupati, a nemaju ni pošteni WC. U WC se mora ići natraške. Smatram da su ove starije sestre (od 80 do 92 g. starosti), koje su se izradile za našu Kongregaciju, zaslužile da u ovim svojim godinama imaju u samostanu pošteni WC i banju da se mogu okupati, i da je to hitnije i važnije nego novac te da bi se za to moralo žrtvovati. Da se gledalo na novac, a ne na potrebe sestara ne bi bilo ni samostana na Škrapama, u Zagrebu ni u Subotici. Ovaj samostan se žrtvovao i sestre su od usta otkidale da se sagradi samostan u Škrapama, a sada, mislim, da je došlo vrijeme da se Kongregacija žrtvuje i pomogne ovom samostanu da se tu postignu higijenski i normalni uvjeti života."[1475]

Splitske dominikanke nadale su se pomoći sestara širom Kongregacije, ali također gradskih i državnih vlasti, kulturnih institucija i dobročinitelja. Iz samostanske kronike vidi se da su prvi prilog još u svibnju 1991. poslale hrvatske dominikanke iz Kanade. U veljači 1993. stigao je prilog američke benediktinke Mary Angeline Sylling i njezinih roditelja, a u lipnju te godine još jedan prilog od sestara iz Kanade. Pomogla je i Vrhovna uprava Kongregacije, a u svibnju 1994. i gospodin Hubert Flegel.[1476] Iz izvještaja priore Danice Drlan vidi se da su, pored navedenih, do kraja travnja 1993. donacije poslali dobročinitelji iz New Yorka i

---

[1473] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993. Priora D. Drlan osobito je pohvalila ing. S. Cecića o kojemu je zapisala: "U prikupljanju svih potrebnih dokumenata najviše nam je pomogao gosp. Srećko Cecić, dipl. ing. arhitekt. Za sve dokumente sam je učinio sve što je bilo potrebno, odlazio je na Općinu, MUP itd. Neka ga Bog blagoslovi i za sve uzvrati. Za sve usluge koje je do sada učinio samostanu, a nisu bile male, do sada nije uzeo niti dinara. Kao dobar vjernik i Hrvat sve radi za Boga i kao svoj doprinos za obnovu našeg samostana." S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.

[1474] Usp.: KSM 1, dne 2. II. 1993.; KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.

[1475] ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, S. Danica Drlan, *Izvještaj*, Split, 24. IV. 1993.

[1476] Usp.: KSM 1, dne 1. V. 1991., 2. II. 1993., 18. VI. 1993. i 15. II. 1994.; KSM 3, dne 26. i 28. V. 1994.

Manile, dominikanke iz Trogira i Hamburga, te s. Antonija Prizmić, redovnica velolučkih korijena s adresom u San Franciscu.[1477]

Od 17. do 22. svibnja 1993. priora je boravila u Zagrebu, gdje je u Ministarstvu kulture tražila financijsku pomoć barem za istražne radove u samostanu.[1478] U siječnju 1994. bila je ponovno u Ministarstvu kulture u Zagrebu, izložila je sve što je u samostanu učinjeno i što još predstoji, te zamolila za financijsku pomoć kod restauracije kapele sv. Martina.[1479] Te godine, osim Vrhovne uprave Kongregacije, donacije su poslali gospoda Hubert i Batarelo, a u veljači 1995. stigla je financijska pomoć grada Split i Republike Hrvatske.[1480]

Ipak, najveći donator i dobročinitelj splitskoga samostana bio je umirovljeni hvarski biskup Celestin Bezmalinović.[1481] On je 21. svibnja 1992. darovao dominikankama svoju štednu knjižicu na kojoj je imao 75.500 američkih dolara. No, obvezao ih je da za njegova života nikomu ne otkrivaju njegovo dobročinstvo. Skroman i ponizan, Bezmalinović nije želio da ga se slavi i hvali, što su dominikanke poštivale. Tjedan nakon što im je uručio ovu značajnu donaciju, Bezmalinović je 28. svibnja, na blagdan Kristova uzašašća, slavio misu u samostanskoj crkvici.[1482] Koliko je njegova prva donacija značila dominikankama vidi se iz sljedećih riječi priore Danice Drlan: "Kad smo se pripremale za temeljitu obnovu našeg samostana, imale smo samo 12.000 DEM (tj. njemačkih maraka, op. a.) na [štednoj] knjižici, i to stara štednja koju nismo mogle dignuti i 18.000 CAND (tj. kanadskih dolara, op. a.) nove štednje. Time nismo mogle započeti radove, jer je avans trebalo odmah isplatiti. Molile smo Božju Providnost da nam providi novčana sredstva da možemo početi radove. Tada nam je naš dobri biskup Celestin poklonio prvu svoju [štednu] knjižicu sa 75.500 USAD (tj. američkih dolara, op. a.) sa željom da ostane anoniman do svoje smrti. Mi smo poštivale tu njegovu želju. Tim novcem smo započeli obnovu našeg samostana."[1483]

U samostanskoj kronici priora je pojasnila kako je Bezmalinovićeva donacija izraz zahvalnosti sestrama dominikankama koje su bile uz njega u biskupskoj palači u Hvaru i

---

[1477] Usp. ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*: S. Danica Drlan, *Izvještaj*, Split, 24. IV. 1993.; S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 23. III. 1993.
[1478] Usp. KSM 1, dne 17., 20. i 22. V. 1993. Za odsustva, prioru je u Splitu zamjenjivala s. Marija Lurdes Bešlić iz samostana na Škrapama.
[1479] Usp. KSM 1, dne 20. I. 1994.
[1480] Usp.: ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 22. IX. 1994.; KSM 3, dne 10., 15. i 23. II. 1995.
[1481] Celestin Bezmalinović (Selca na Braču, 1912. – Hvar, 1994.) stupio je u Dominikanski red 1930. i bio zaređen za svećenika 1938. Bio je prior u Zagrebu 1945. – 1948. i 1954. – 1956. te starješina u Splitu 1948. – 1951., pomoćnim biskupom hvarskim imenovan je 1956., koadjutorom biskupu Mihi Pušiću s pravom nasljedstva i apostolskim administratorom 1967., a ordinarijem 1968. Umirovljen je 1989. Više o njemu vidi u posebnom izdanju VHDP (XXXI /1993/ 76).
[1482] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993.
[1483] KSM 3, dne 4. VI. 1994.

dodala: "Sestre su obrađivale vrt, uz sav svoj posao u kući, prodavale povrće i time uzdržavale biskupa, sebe i cijelu kuću. Osim toga tadašnja časna majka Manes Karninčić, koja je dala sestre biskupu Celestinu, rekla mu je da ništa ne plaća za sestre, jer je bio u jako teškoj financijskoj situaciji. (…) Majka Manes je rekla da taj rad i pomoć naših sestara njemu bude za dobro Crkve darovano sa strane naše Kongregacije. Biskup Celestin nije zaboravio trud ovih dviju naših sestara (s. Mateje Vuković i s. Simeone Grginović, op. a.), koje su svaki dan već u tri ujutro bile u vrtu, sadile, kopale, zalijevale, i prodajom povrća zaradile za sve potrebe kuće pa je mons. Celestin novac koji je dobio za misne intencije stavljao na [štedne] knjižice, i sada taj novac nama i poklonio za popravak našeg samostana. Time je nagradio trud, muku, a u početku i glad naše s. Mateje, koja se bez pridržaja žrtvovala za njega i njegovu teško bolesnu majku (sama je uz nju, nepokretnu, provela tri i pol godine uz sav posao u biskupiji, a kad je starica umrla, došla joj je u pomoć s. Simeona Grginović). Uistinu je time biskup pokazao svoju veliku zahvalnost ovim dvjema našim sestrama i našoj Kongregaciji koja mu je došla u susret i pružila mu pomoć u njegovim najtežim trenucima i potrebama. Neka mu dragi Bog obilno uzvrati svojim milostima i blagoslovom, jer bez njegove prve pomoći mi nebismo bile mogle započeti obnovu našeg samostana. Da mu zahvalimo za tu njegovu veliku pomoć našem samostanu svake će se nedjelje zajednička krunica namijeniti za njega, za njegovo zdravlje, a nakon smrti za ispokoj njegove plemenite duše, i dat će se sv. misa na njegov imendan 19. svibnja, a kad umre na njegov ishodnji dan."[1484]

U siječnju 1994. Bezmalinović je darovao dominikankama svoju drugu štednu knjižicu s gotovo 43.000 maraka, a početkom ožujka i treću s malo više od 92.000 maraka. Ukupno je za obnovu i proširenje samostana donirao 75.500 američkih dolara, 135.392 njemačke marke i 1.000 švicarskih franaka.[1485] Biskup je tada već bio slaboga zdravlja, pa su ga sestre Danica Drlan i Mateja Vuković otišle posjetiti 12. svibnja 1994. Taj ga je posjet jako obradovao, pa je poslije ručka prošetao sa sestrama po vrtu, a na odlasku im je poklonio svoj pektoral, prsten i mitru.[1486] Poslije manje od jednog mjeseca, biskup Celestin Bezmalinović preminuo je 4. lipnja u biskupskoj palači u Hvaru. Priora se tom prigodom u samostanskoj kronici kratko osvrnula na njegov život i rad, na njegovu suradnju sa sestrama dominikankama i na dobročinstva što ih je iskazao samostanu sv. Martina. Osvrt je zaključila sljedećim riječima: "Biskup Celestin je za života jako volio i poštivao naše sestre, njihov rad i

[1484] KSM 3, dne 4. III. 1994.
[1485] Usp.: KSM 1, dne 21. I. 1994.; KSM 3, dne 4. III. 1994.
[1486] Usp. KSM 3, dne 12. V. 1994.

požrtvovnost u pomaganju ocima dominikancima. Nitko nije bio toliko zahvalan za taj rad i požrtvovnost kao blagopokojni O. Anđeo M. Miškov i biskup Celestin Bezmalinović. Naša zajednica mu treba biti trajno zahvalna za veliku novčanu pomoć pri obnovi našeg samostana. Svake godine će se na dan njegove smrti služiti u ovom sam[ostanu]. sv. misa za njega."[1487]

Tijelo biskupa Bezmalinovića sahranjeno je 6. lipnja u hvarskoj katedrali. Obredima je prisustvovalo devet sestara dominikanki, među kojima s. Danica Drlan i s. Mateja Vuković iz samostana sv. Martina. Čim su brodom u 10.00 sati došle u Hvar, njih dvije otišle su u katedralu i ostale u molitvi uz pokojnikov odar do kraja sprovodnih obreda u 15.00 sati. Time su, kako piše s. Danica, "pokojniku htjele odati počast i zahvaliti za njegovu obilnu financijsku pomoć u obnovi" splitskoga samostana.[1488]

Nakon što su savladane birokratske procedure i prikupljena prva financijska sredstva, mogla je početi temeljita i sveobuhvatna obnova i rekonstrukcija samostana sv. Martina. Dan prije početka radova, 16. veljače 1993. dominikanac Kerubin Mekjavić služio je u samostanskoj crkvici misu pred sutrašnji početak radova.[1489]

Kako je bilo i planirano, obnova samostana izvodila se u dvije faze. Prva je obuhvaćala radove na novoj kući koju su dominikanke kupile uz samostan i na dijelu staroga samostana koji će se spojiti s novim, a druga je obuhvaćala ostatak staroga dijela samostana i restauraciju crkvice sv. Martina. Radovi su u veljači 1993. počeli arheološkim iskapanjem, a potom se pristupilo rušenju pojedinih zidova u novom dijelu samostana. Planiralo se srušiti i zid između nove kuće i susjedne kuće, ali je prijetila opasnost od urušavanja susjedne kuće, pa je srušen dio tog zida, a njegov ostatak je utvrđen armiranim betonskih gredama.[1490]

U međuvremenu, 23. ožujka 1993. priora je obavijestila Vrhovno vijeće Kongregacije o početku radova i o daljnjim planovima, osobito s obzirom na financiranje. Kazala je da u prvoj fazi treba iskopati podrum u kupljenoj kući, gdje će se prenijeti kotlovnica s rezervoarima za loživu sirovinu i ostava, potom kupljenu kuću treba spojiti sa starim dijelom samostana "do stepenica" i obaviti sve ostale radove s time povezane. Posebno je istaknula da je nakon početka radova došlo do određenih promjena u njihovu planu i izvođenju, jer je odlučeno da se poruše stare i izgrade nove stepenice, te da se ugradi dizalo. U planu je također

[1487] KSM 3, dne 4. VI. 1994.
[1488] Usp. KSM 3, dne 6. VI. 1994. Samostan sv. Martina dao je za pokojnika slaviti tzv. grgurske mise, kojima su u crkvi splitskih dominikanaca prisustvovale sestre toga samostana. Povodom prve obljetnice Bezmalinovićeve smrti sestre Danica Drlan i Mateja Vuković otišle su na njegov grob u hvarskoj katedrali i zadržale se ondje u molitvi od 10.00 do 12.00 sati. Usp. KSM 3, dne 5. VI. 1995.
[1489] Usp. KSM 1, dne 16. II. 1993.
[1490] Usp. KSM 1, dne 17. II. – 28. IV. 1993.

rušenje zida prema ulici i gradnja novoga. Napomenuvši da samostan neće imati dovoljno novca za izvođenje radova, priora je zamolila pomoć Vrhovne uprave Kongregacije.[1491]

Mjesec i pol nakon početka radova, 31. ožujka 1993. priora je otpratila sestre Kerubinu Dujmović i Katicu Džepinu u samostan na Škrapama, a s. Klara Vrlić pošla je kod svoje majke u Splitu. U samostanu su ostale samo priora Danica Drlan i s. Mateja Vuković. O skromnim uvjetima u kojima su živjele priora je zapisala: "Imamo samo jednu sobicu sa dva kreveta, malu sobicu za dnevni boravak i mali hodnik ispred kapele za kuhinju, dakle jedva prostor za dvije osobe."[1492]

Njihov život u samostanu koji je postao gradilište nije bio nimalo ugodan. Donekle se to vidi i iz priorina izvještaja za 1993. godinu u kojemu, među ostalim, o sebi i s. Mateji piše: "Zdravlje nam nije ni jednoj ni drugoj najbolje. S. Mateja je naglo jako oslabila, ali se sada počela pomalo oporavljati, a s. Danica je imala tešku operaciju i jedva je ostala [živa], a ima i srčane smetnje.[1493] Nastojimo se držati dnevnog reda koliko možemo na ovom gradilištu. Skučen je prostor i vrlo su teški uvjeti života, ali ufamo se u Božju pomoć da ćemo sve ovo izdržati. Zbog obnove samostana kapelica je postala skladište pa idemo svakog jutra na sv. misu kod otaca dominikanaca. Svu molitvu obavljamo zajednički. Na duhovne vježbe nismo nikud pošle jer jedna sestra sama ne može ostati tu na gradilištu."[1494]

Nekoliko redaka o uvjetima u kojima su živjele u samostanu u doba njegove obnove ostavila je s. Danica Drlan i u uspomenama na s. Mateju Vuković: "Spavale smo, jele, peglale sve u jednoj sobici, a [s. Mateja] kuhala je u malom uskom hodniku. Često je trebala pripremati hranu i za radnike, što je radila vrlo ukusno i s najvećom ljubavlju. Kako se sva unutrašnjost samostana rušila, stalno smo bile u prašini."[1495]

U svibnju 1993. radovi su nastavljeni u starom podrumu, kojega je trebalo produbiti kako bi u njega stala kotlovnica, podignuti stepenice do prizemlja i saliti betonske ploče nad njim. U lipnju su ojačani temelji južnoga zida, srušene su drvene samostanske stepenice i salivena je betonska ploča nad prizemljem. U međuvremenu se pristupilo izradi nove izvedbene dokumentacije, jer je staru trebalo mijenjati zbog istražnih radova. To je iziskivalo

---

[1491] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 23. III. 1993.
[1492] KSM 1, dne 31. III. 1993.
[1493] S. D. Drlan otputovala je 6. XII. 1992. u Zagreb na liječničke pretrage. Kako joj je zdravstveno stanje bilo lošije nego je očekivala, zbog dodatnih pretraga zadržala se u Zagrebu do 15. XII. Potkraj 1992. zdravlje joj se pogoršalo, pa je početkom 1993. morala na operaciju, zadržavši se 18 dana u bolnici. Usp. KST-SM: S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993.; S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.
[1494] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1993*, Split, 31. XII. 1993.
[1495] DPS 1, Dosje *S. Mateja Vuković*, D. DRLAN: *S. Mateja, Iva Vuković*, str. 6.

i nove troškove, pa je priora u pratnji ing. Srećka Cecića i s. Ksaverije Oreb, izaslanice vrhovne poglavarice Kongregacije, 3. lipnja posjetila splitske gradske vlasti i zamolila za financijsku pomoć. Gradske vlasti obećale su pomoći.[1496]

Dana 28. lipnja 1993. priora je u samostansku kroniku zabilježila da su nepoznati počinitelji provalili na gradilište te ukrali nešto alata i agregat za proizvodnju električne energije. Sutradan je nabavljen novi agregat i nastavljeni su radovi.[1497] Dan poslije toga, 30. lipnja priora je u dopisu Vrhovnoj upravi Kongregacije kazala: "Radovi pomalo napreduju. Ploče su sve salivene i stepenice do kuhinje. Sada se vrše radovi podbetoniranja i sanacija južnog zida da se onda može do kraja srušiti taj zid i ponovo sagraditi. Susjedni zid je vrlo loš pa se nisu mogle na njega nasloniti ploče, već smo morali uz susjedni podignuti svoj zid. Počevši od vlasnika poduzeća, pa svi radnici do najmanjega su jako dobri, požrtvovni i savjesni u radu. Zahvalni smo dobrom Bogu na tim dobrim i poštenim ljudima."[1498]

Radovi i arheološka istraživanja nastavljeni su narednih mjeseci. Do kraja 1993. učvršćeno je južno pročelje novoga dijela samostana, srušen je stari i podignut novi zid južnoga pročelja, novi dio samostana podignut je do četvrtoga kata, salivene su sve betonske ploče, napravljeni zidovi i stepenice, te je srušen stari dvorišni zid i podignut novi. Uz ostale radove, počelo je uvođenje električnih, telefonskih i vodovodnih instalacija i centralnoga grijanja, podizanje dimnjaka, izmjena krova i sređivanje balkonâ.[1499]

Od početka 1994. radovi su uglavnom tekli prema planu i bez većih poteškoća. Većina radova završena je kroz prva četiri mjeseca, pa je u svibnju uvedeno u samostan dizalo, završeno je uvođenje centralnoga grijanja i počelo je bojanje novih prostorija. Na ulazu u samostan sestre su postavile brončanu ploču s natpisom i kamen s uklesanim križom, pronađen u samostanu prigodom arheoloških iskapanja. U lipnju je otvoren novi izlaz iz samostana na zidine Dioklecijanove palače i nastavljeno je uređivanje unutrašnjosti. S velikom radošću i olakšanjem priora je u samostansku kroniku zabilježila da su 4. srpnja srušene zidane pregrade koje su dijelile obnovljeni dio samostana od neobnovljenoga, te su 8. srpnja ona i s. Mateja napustile skučene i neprikladne prostorije uz crkvicu, u kojima su boravile više od jedne godine (premda tu nisu imale ni kupatilo, nego samo uski sanitarni čvor i umivaonik), i preselile na treći kat obnovljenoga dijela.[1500] Priora je tom prigodom

[1496] Usp. KSM 1, dne 3. V. – 3. VI. 1993.
[1497] Usp. KSM 1, dne 28. – 29. VI. 1993.
[1498] KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.
[1499] Usp.: KSM 1, dne 5. VII. – 31. XII. 1993.; KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj o obnovi samostana sv. Martina*, Split, 31. XII. 1993.
[1500] Usp.: KSM 1, dne 29. I. 1994., 25. – 26. II. 1994.; KSM 3, dne 1. III. – 8. VII. 1994.

zabilježila kako su se ona i s. Mateja u tim skučenim prostorima kroz proteklo doba nagutale "prašine i nafte i svakog smrada od agregata, jer šest mjeseci Split nije imao stalne struje" i dodala: "Zahvalile smo te večeri Bogu da smo se mogle, nakon toliko mjeseci konačno otuširati i malo rashladiti na novoj lođi. Kuhinja nam još nije uređena pa kuhamo i dalje u onom malom hodničiću kraj kapele."[1501]

Uvjeti u kojima su sestre živjele, osobito prašina i štetni plinovi koje su svakodnevno udisale, utjecali su na njihovo zdravlje, osobito na zdravlje s. Mateje. Ona je u srpnju 1994. provela nekoliko dana u bolnici, jer je počela povraćati krv. Dok je ona bila u bolnici, sa s. Danicom je u samostanu boravila s. Alma Milanović. Zdravlje s. Mateje bilo je sve slabije i po povratku iz bolnice sve više je bila vezana uz svoju sobu i krevet, a u kolovozu je ponovno morala u bolnicu.[1502] I priora je imala zdravstvenih problema, pa je u rujnu otputovala u Zagreb na liječničke pretrage i na godišnji odmor, a iz Korčule ju je došla zamjenjivati s. Gracija Radošević.[1503] Nakon što se priora 10. listopada vratila u Split, u samostansku kroniku zabilježila je da je prva faza radova uglavnom završena, pa sada sestre mogu useliti u čitav obnovljeni dio samostana, prenijeti tamo sve svoje stvari i onda može početi druga faza obnove. Kako bolesna s. Mateja nije mogla ništa fizički raditi, u prenošenju stvari priori su početkom studenoga 1994. pomogli s. Gracija Radošević i Kruno Mišura, nećak pok. s. Fabijane Mišure. U samostanu je 8. studenoga na prvom katu uređena privremena kapela, pa je priora sutradan poslala molbu nadbiskupu Anti Juriću da dopusti slaviti misu i čuvati presveti oltarski sakrament u njoj. Nadbiskup je 13. studenoga udovoljio njihovoj molbi, ali je prvu misu u privremenoj kapeli tek 19. prosinca slavio fr. Kerubin Mekjavić. Mjesec prije toga, 17. studenoga 1994., doselila je sa Škrapa nova članica samostana, s. Marija Lurdes Bešlić, koja je preuzela brigu za uređivanje katedrale. Tako se u samostanu sv. Martina nakon dugo vremena formirala četveročlana zajednica, jer je i s. Gracija ostala u samostanu.[1504] Pozitivan odjek toga osjetio se osobito za Božić, kako se vidi iz sljedećega priorina zapisa u samostanskoj kronici: "Ove godine nam je veseliji Božić, jer smo četiri sestre: s. Mateja Vuković, s. Gracija Radošević, s. M. Lurdes Bešlić i s. Danica Drlan, a imamo i kapelicu sa Isusom pa nam više nije kuća prazna. Lijepo smo u veselju provele taj blagdan. U našoj maloj kapelici smo napravile i male jaslice i okitile bor. Iako je sve minijaturno, ali ipak je lijepo."[1505]

[1501] KSM 3, dne 8. VII. 1994.
[1502] Usp. KSM 3, dne 16. i 22. VII. 1994., 8. – 9. VIII. 1994., 18. VIII. 1994.
[1503] Usp. KSM 3, dne 24. – 25. IX. 1994.
[1504] Usp. KSM 3, dne 10. X. 1994., 3. – 17. XI. 1994., 19. XII. 1994.
[1505] KSM 3, dne 25. XII. 1994.

Dana 2. siječnja 1995. vratila se sa Škrapa s. Katica Džepina,[1506] a s. Gracija Radošević, koja je već neko vrijeme boravila u samostanu sv. Martina i službeno je ondje premještena, pa je otišla po svoje stvari u Korčulu. U Split se vratila 4. ožujka 1995., a s njome je došla i s. Romea Baković, nova članica samostana. Tako se u njemu ponovno našlo na okupu šest sestara, što je minimalni broj da bi samostan mogao biti prioralni. Sutradan je pročitan dekret kojim je s. Mateja Vuković imenovana potpriorom, a s. Gracija Radošević ekonomom.[1507]

Za blagdan sv. Martina 1994. dominikanke su prvi put od početka radova mogle urediti staru samostansku crkvicu, ali u njoj se nije mogla slaviti misa. Priora je tog dana u samostansku kroniku zapisala: "Ni ove godine nema sv. mise niti svečane proslave našeg zaštitnika, jer nisu završeni radovi na obnovi samostana. Kapelicu smo ipak lijepo uredile, oltar nakitile i zapalile svijeće u čast sv. Martina. Kapelica je bila cijeli dan otvorena pa su ljudi dolazili pomoliti se sv. Martinu. Mi tri sestre: s. Mateja, s. Gracija i s. Danica skromno smo proslavile blagdan, i nakon skoro 21 mjesec molile smo ponovo u toj kapelici, ali samo na današnji dan, jer će se uskoro, nadamo se, započeti obnova same kapelice i čitavog toga dijela samostana."[1508]

Druga faza obnove počela je 1. prosinca 1994. Tog dana je iz crkvice uklonjen mramor kojega je 1929. na oltar i oltarni prostor dao postaviti don Frane Bulić, a ispod njega je pronađen zidani oltar od kamena.[1509] Poslije dva dana taj je oltar uklonjen, a ono što je ispod njega pronađeno priora je opisala sljedećim riječima: "Pronađen je kameni stup sa urezanom, ali malo oštećenom ankorom, kamena ploča sa pleterom, jedan kamen sa starokršćanskim križem i jedan kamen sa nekim natpisom. Kameni stup je pri vrhu oštećen. Na tom stupu je vjerojatno bila menza prvog oltara."[1510]

Sve opisano preneseno je u splitski Zavod za zaštitu spomenika, a 14. prosinca u podu iza oltara "pronađena je uzidana rupa kao mali bunarić." Prenoseći riječi stručnjaka koji su to pronašli, priora Danica kaže kako se ne zna je li tu bila krstionica ili sakrarij, tj. mjesto za pranje crkvenoga ruha koje je bilo u doticaju sa svetim česticama.[1511]

U veljači 1995. dominikanke su saznale kako je arhitekt Duško Marasović, voditelj konzervatorskih radova, predložio da se prozori s južne strane crkvice gotovo u potpunosti zatvore, a da se samo u sredini ostave male tranzene. Sestre su se tomu usprotivile, jer bi

[1506] Usp. KSM 3, dne 2. I. 1995.
[1507] Usp. KSM 3, dne 4. – 5. III. 1995.
[1508] KSM 3, dne 11. XI. 1994.
[1509] Usp. KSM 3, dne 1. XII. 1994.
[1510] KSM 3, dne 3. XII. 1994.
[1511] Usp. KSM 3, dne 3. i 14. XII. 1994.

njihova crkvica ostala bez danjega svjetla i bez zraka. Stav sestara priora je u samostanskoj kronici ukratko obrazložila sljedećim riječima: "Kapela je najvažnija prostorija u samostanu zbog koje i postoji samostan, i tu sestre proborave najveći dio svoga dana pa ne može biti bez prirodnog svjetla i zraka. To nije muzejski prostor kojega se dođe samo par minuta razgledati i ostavi ga se, nego je to prostorija u svakidašnjoj funkciji samostana i ne može biti bez svjetla i zraka."[1512]

Zbog tog problema dominikanke su se obratile Nadbiskupskom ordinarijatu u Splitu, te nadležnim arhitektima Darovanu Tušeku i Mići Gamulinu s molbom da podrže njihov stav, što su oni bili voljni. Znajući za sve to, Duško Marasović je sredinom ožujka 1995., bez znanja sestara dominikanki, odlučio održati sastanak sa stručnjacima i izložiti im samo svoju stranu. Prioru je o tom obavijestio ing. Srećko Cecić pa je iz Pregrade, gdje se nalazila na odmoru, telefonski razgovarala s Mariom Kezićem, ravnateljem Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Splitu. Rezolutno mu je rekla kako sestre ne pristaju na Marasovićev plan o zatvaranju prozora i kako to neće dopustiti bez obzira na ishod sastanka o kojemu nisu službeno obaviještene i na kojega nisu pozvane.[1513] Premda je Kezić rekao priori da se na tom sastanku neće ništa odlučivati, nego je riječ samo o savjetovanju, na njemu je ipak donesena odluka da se podrži Marasovićev prijedlog o gotovo potpunom zatvaranju prozora u crkvici sv. Martina.[1514] Čim je to saznala, priora je u telefonskom razgovoru ponovila stav sestara i odlučno odbila i samu pomisao da se provede Marasovićev plan.[1515] Istog dana je zatražila prijem kod Ferdinanda Medera, ravnatelja Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Zagrebu, koji ju je sutradan primio na razgovor, obećao joj da će razgovarati s odgovornima u Splitu i izrazio vlastiti stav da crkvica, dok je u svakodnevnoj uporabi sestara dominikanki, treba biti uređena onako kako njima odgovara. Nekoliko dana nakon razgovora s njime, s. Danica vratila se 27. ožujka u Split.[1516]

Spor zbog prozora se nastavio, o čemu je priora obavijestila i Vrhovno vijeće Kongregacije, kojemu je 31. prosinca 1995. poručila: "Mi smo ljudi, živa bića i nama treba

---

[1512] KSM 3, dne 6. II. 1995.
[1513] Usp.: ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, S. Danica Drlan Nadbiskupskom ordinarijatu u Splitu, Split, 17. II. 1995.; KSM 3, dne 6. – 7. II. 1995., 17. – 18. III. 1995.
[1514] Usp. ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, Državna uprava za zaštitu kulturne baštine, Povjerenstvo u Splitu s. Danici Drlan, Split, 22. III. 1995.
[1515] O svom ponovnom telefonskom razgovoru s M. Kezićem priora je u samostanskoj kronici zapisala: "S. Danica mu je rekla da smo mi od njih prevareni, jer je gosp. Duško Marasović rekao da će biti javna rasprava o tome i da mi možemo predložiti stručnjake koje hoćemo, a sada su tu raspravu učinili samo između sebe, da možda ne bi čuli i drukčije mišljenje i drukčije prijedloge u svezi naših prozora u kapeli. Mi na zaziđivanje prozora u kapeli ne možemo nikako pristati, jer ne možemo živjeti bez svjetla i bez zraka." KSM 3, dne 21. III. 1995.
[1516] Usp. KSM 3, dne 21., 22. i 27. III. 1995.

prirodnog svjetla i zraka."[1517] Dva dana prije nego je poslala citirani dopis Vrhovnoj upravi Kongregacije, priora je pisala splitskom Povjerenstvu Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine. Kazala je kako sestre iz dostavljene im dokumentacije nisu shvatile da će biti zazidani prozori na njihovoj samostanskoj crkvici, nego su toga postale svijesne tek kad je izvođač radova počeo raditi na tome. Odmah su tražile obustavu tih radova i razjašnjenja, kojima nisu zadovoljne, pa je priora rečenoj instituciji poručila: "Dakle, saznali smo da se po projektu kani zazidati naše sadašnje južne prozore u crkvici i tako nas ostaviti bez prirodnog svjetla i zraka. Tako predloženo rješenje uređenja kapelice ne možemo prihvatiti jer ne zadovoljava uvjete niti trenutnog bivanja (tj. kratkog boravljenja, op. a.) u takvom prostoru, a naročito ne može zadovoljiti uvjete višesatne dnevne molitve u kapelici. Uređenje kapelice bez prozora i prirodne ventilacije tog prostora, to jest kompletna zatvorenost kao u 'kutiji šibica' oduzima psihofizičke sposobnosti korisnika kapelice, to jest onemogućava osnovnu funkciju kapelice u djelatnosti ovog samostana. Kako su korisnici ove kapelice starije sestre koje tu provode nekoliko sati dnevno problem zatvaranja sadašnjih prozora još je naglašeniji. Molimo da ponovno provjerite naše navode i projekte po kojima se namjerava graditi i ispitate sve mogućnosti koje Vam stoje na raspoloženju, kako ne bismo mi svojim djelovanjem morali, zbog zaštite svojih interesa, spriječiti Vašu plemenitu akciju sačuvanja našeg samostana od propadanja."[1518]

Povjerenstvo je priori odgovorilo "da će se u konzervatorskoj intervenciji respektirati zahvat što ga je početkom ovoga stoljeća (tj. 20. stoljeća, op. a.) izveo don Frane Bulić, te da će se osigurati dovoljna količina zraka i svjetla u crkvici."[1519] Povjerenstvo je smatralo kako je takvom formulacijom jasno dalo do znanja da će se poštivati zahtjevi samostanske zajednice u pogledu prozora, ali je očito došlo do određenih nesporazuma zbog kojih su stali radovi u crkvici. Priora je u rujnu tražila od Povjerenstva da se s radovima što prije nastavi, na što joj je ponovljen gornji stav, uz napomenu kako sa strane Povjerenstva nema zapreka za daljnje radove u crkvici. No, iz nastavka dopisa vidi se da još nije bio dovršen konzervatorski projekt za obnovu crkvice.[1520]

[1517] KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za razdoblje od 1. lipnja do 31. prosinca 1995.*, Split, 31. XII. 1995.
[1518] ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, S. Danica Drlan Povjerenstvu Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine u Splitu, Split, 29. XII. 1995.
[1519] ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*, Državna uprava za zaštitu Kulturne i prirodne baštine, Glavno povjerenstvo u Splitu s. Danici Drlan, Split, 26. IX. 1996.
[1520] ASM, Fascikl *Razni dopisi u svezi obnove kapele i samostana*: S. Danica Drlan Državnoj upravi za zaštitu Kulturne i prirodne baštine, Glavnom povjerenstvu u Splitu, Split, 13. IX. 1996.; Državna uprava za zaštitu Kulturne i prirodne baštine, Glavno povjerenstvo u Splitu s. Danici Drlan, Split, 26. IX. 1996.

Zbog rečenih nesuglasica i zbog nedostatka financijskih sredstava radovi u crkvici nastavljeni su tek 25. rujna 1997.[1521] Nastavak radova sestre su s radošću dočekale, pa je priora potkraj 1997. izrazila nadu "da će iduće godine, barem do sv. Martina biti sve završeno."[1522] Ta njezina nada nije se obistinila zbog nekoliko razloga. Dana 12. siječnja 1998. radovi u crkvici ponovno su obustavljeni, jer je ispod kamenih ploča uz sjeverni zid njezina hodnika pronađena grobnica. Istog dana došli su arheolozi, pregledali su grobnicu i ustanovili da vjerojatno seže do dna Zlatnih vrata, tj. do temelja zidina Dioklecijanove palače. Razdvojivši kosti od zemlje, pronađeno je među njima nekoliko zrna krunice, nekoliko komadića lančića koji povezuje zrna krunice i jedan novčić. Neke od pronađenih kostiju pripadale su odraslim osobama, a neke djeci. Arheolozi su pretpostavili da kosti potječu iz 15. st., ali su naglasili kako za to nemaju dokaza. Sve kosti su očišćene od zemlje, stavljene su u bijelu navlaku i potom u najlonsku navlaku, te su položene natrag u grobnicu, a sestre su na njih položile cvijeće. Za duše pokojnika kojima su kosti pripadale fr. Luka Prcela je 14. siječnja slavio misu u privremenoj samostanskoj kapeli i obavio obred odriješenja nad otvorenom grobnicom, koja je potom zatvorena kamenim pločama. Na jednoj ploči uklesan je križ kako bi se znalo da se tu nalazi grobnica.[1523]

Sutradan, 15. siječnja, počelo je postavljanje kamenih ploča na oltarni prostor.[1524] No, zbog nedostatka financijskih sredstava, radovi su već 23. ožujka ponovno prekinuti, a nastavljeni su 27. travnja. Tog dana počeo je rad na sanaciji dotrajaloga krova crkvice. Potkraj srpnja radovi su, zbog velikih vrućina, opet prekinuti, a nastavljeni su 2. rujna. U listopadu je dovršena sanacija krova crkvice i radovi na terasi iznad nje, na koju će se naknadno postaviti kamene ploče. Potkraj tog mjeseca fugiran je vanjski južni zid crkvice, a u veljači 1999. dignuta je oštećena oltarna ograda i odnesena na restaurirnje.[1525]

Osim crkvice, u drugoj fazim obnavljalo se preostali dio staroga samostanskog zdanja. Premda su neki radovi na tom dijelu izvođeni u prvoj polovici 1995., ozbiljnije se obnovi tog dijela samostana pristupilo tek od kolovoza te godine. U toj fazi uređena je tzv. bolesnička

---

[1521] Usp. KSM 3, dne 15. IV. i 25. IX. 1997.
[1522] KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1997.*, Split, 31. XII. 1997.
[1523] Usp. KSM 3, dne 12. – 14. I. 1998. Fr. Luka Prcela (Košute, 1941.) bio je prior splitskoga samostana 1979. – 1983., 1990. – 1999. i 2002. – 2011. te ponovno vrši tu službu od 2014.
[1524] Usp. KSM 3, dne 15. I. 1998.
[1525] Usp.: KSM 3, dne 15. I. 1998., 26. i 30. X. 1998., 8. i 12. II. 1999.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika sestara dominikanki samostana sv. Martina u Splitu za god. 1998.*, Split, bez datuma 1999.

soba, stepenasta terasa iznad sobe kraj kapele, šetnjica na zidinama Dioklecijanove palače, radna soba i krov iznad tog dijela samostana.[1526]

Dok je trajala prva faza rekonstrukcije i obnove smostana, u njemu su boravile samo priora Danica Drlan i s. Mateja Vuković. Potonja se teško razboljela, a i priora je imala zdravstvenih problema pa nije mogla – uz nadgledanje radova, brigu za bolesnu s. Mateju, kuhanje i pospremanje u samostanu – voditi brigu o čistoći crkve sv. Filipa Nerija, u kojoj se svakodnevno počela slaviti misa (a ne samo subotom kao ranije). Stoga su dominikanke, nakon punih 18 godina, od lipnja 1994. morale prestati voditi brigu o uređivanju te crkve.[1527] S. Danica je ipak nastavila svirati i voditi zbor u njoj do premještaja u Gruž 1999.[1528]

Što se tiče sakristanske službe u katedrali i njezina uređivanja, dominikanke su nastavile obavljati te poslove. Dana 14. studenoga 1992. časna majka Imelda Cindrić i katedralni župnik Ivan Cvitanović sklopili su "ugovor o međusobnoj suradnji i ispomaganju" u katedralnoj župi. Ugovorom su dominikanke prihvatile obavljati sakristansku službu, čistiti i uređivati katedralu, vjeronaučne dvorane i župni ured, prati i glačati crkveno ruho te voditi dječji zbor i svirati na misi na kojoj on pjeva. Za sve to primati će mjesečnu novčanu nagradu, a ukoliko neka od ugovornih strana odluči raskinuti ugovor, mora se poštivati dvomjesečni otkazni rok.[1529]

Dva mjeseca nakon što je nova priora Danica Drlan preuzela upravljanje samostanom sv. Martina, bivša priora Ksaverija Oreb otišla je 5. kolovoza 1990. u Korčulu.[1530] Dan prije toga sestre su joj pripredile oproštaj, a nova priora u samostansku je kroniku zapisala: "Zajednica je zahvalila na ljubavi, brizi i pažnji dosadašnjoj priori s. Ksaveriji Oreb, koja odlazi na dužnost priore u naš samostan u Korčuli. Upriličen je srdačan oproštaj sa strane svih sestara za koje se s. Ksaverija žrtvovala nesebičnom ljubavlju. Nijedna joj žrtva nije bila teška za sestre, za zajednicu. Gospodin joj uzvratio za svu ljubav i žrtve."[1531]

Kako je već spomenuto, sestre Kerubina Dujmović i Katica Džepina 31. ožujka 1993. privremeno su prešle u samostan na Škrapama, dok traju radovi na obnovi samostana sv.

[1526] Usp.: KSM 3, dne 7. VIII. 1995. – 15. IV. 1997.: KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1994.*, Split, 31. XII. 1994.; KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za razdoblje od 1. lipnja do 31. prosinca 1995.*, Split, 31. XII. 1995.

[1527] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1994.*, Split, 31. XII. 1994.

[1528] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika sestara dominikanki samostana sv. Martina u Splitu za god. 1998.*, Split, bez datuma 1999.

[1529] Usp. AKSAČ, Kutija *Ugovori*, *Ugovor o međusobnoj suradnji i ispomaganju*, Split, 14. XI. 1992.

[1530] Usp. KSM 1, dne 5. VIII. 1990. Dekret premještaja u Korčulu i imenovanja priorom samostana sv. Anđela čuvara izdan joj je 26. IV. 1990. Usp. SVU, br. 53/1990., S. Imelda Cindrić s. Ksaveriji Oreb, Korčula, 26. IV. 1990.

[1531] KSM 1, dne 4. VIII. 1990.

Martina. S. Katica vratila se u samostan sv. Martina početkom 1995., a s. Kerubina nije dočekala taj dan. Kao članica samostana sv. Martina, preminula je u samostanu na Škrapama 29. siječnja 1994. u 93. godini života. Također zbog obnove samostana, s. Klara Vrlić pošla je u ožujku 1993. kod svoje majke u Splitu.[1532] Kasnije se nije vratila u samostan sv. Martina, nego je u rujnu 1993. premještena u samostan na Škrapama.[1533] Umjesto nje, sa Škrapa je u samostan sv. Martina 17. studenoga 1994. došla s. Marija Lurdes Bešlić, koja je preuzela službu katedralne sakristanke.[1534]

Dolaskom s. Marije Lurdes Bešlić u samostan, on je od listopada 1994. brojao četiri članice. S. Katica Džepina trebala se potkraj 1994. vratiti sa Škrapa, ali se razboljela, pa je povratak morala odgoditi do početka 1995.[1535] U veljači te godine došla je u samostan i s. Romea Baković,[1536] pa se broj sestara u njemu popeo se na šest. No, većina ih je bila stara i bolesna. To i činjenica da su u samostanu trajali radovi utjecalo je na život zajednice. Vidi se to iz izvještaja u kojemu priora Danica Drlan 31. prosinca 1995. piše: "U ovoj redovničkoj zajednici živi šest sestara. Uglavnom su starije i bolesne sestre. Nastojimo se držati samostanskog dnevnog reda koliko možemo, te vršiti *Pravila* i *Konstitucije* koliko se može, jer je naš samostan još uvijek gradilište (…) Na sv. misu idemo redovito kod otaca dominikanaca, a kod kuće, u privremenoj kapelici, imamo povremeno sv. misu kako nam može o. Luka Prcela OP doći. Budući nemamo pravu kapelu, nemamo niti redovitog ispovjednika, ali sestre se redovito ispovijedaju kod otaca isusovaca i dominikanaca. Sestre rede katedralu sv. Duje i vode pjevanje na dječjoj misi u katedrali. Uzdržavamo se od naših mirovina, najamnine jednog iznajmljenog prostora, ređenja i sviranja u katedrali sv. Duje i nešto malo satova sviranja. Bogu hvala, do sada smo imali uvijek što nam je bilo potrebno, a i siromašnijima smo mogli pomoći. Ufamo se u Božju providnost da nas i u budućnosti neće ostaviti."[1537]

Vidjeli smo da je s. Gracija Radošević potkraj rujna 1994. došla pomoći splitskim dominikankama u čišćenju obnovljenoga dijela samostana. Poslije nekoliko mjeseci, 22. siječnja 1995. izdan joj je dekret kojim je i službeno premještena u samostan sv. Martina, gdje

---

[1532] Usp. KST-SM, Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.
[1533] Usp. SVU, br. 33/1993., S. Imelda Cindrić s. Klari Vrlić, Korčula, 8. IX. 1993.
[1534] Usp.: KSM 3, dne 17. XI. 1994.
[1535] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1994.*, Split, 31. XII. 1994.
[1536] Usp. PSVU, br. 15/1995. od 13. II. 1995.
[1537] KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za razdoblje od 1. lipnja do 31. prosinca 1995.*, Split, 31. XII. 1995.

je potom 14. veljače imenovana ekonomom.[1538] No, poslije malo više od jedne godine, u veljači 1996. premještena je za starješicu u Orebiću,[1539] kamo je 7. veljače 1997. otišla i s. Romea Baković.[1540] Iz Korčule se 24. veljače 1996. vratila s. Ksaverija Oreb,[1541] a 21. lipnja 1997. iz Kanade je došla s. Leticija Delonga, koja će ostati u samostanu do kraja ovozemnoga života.[1542]

Dana 11. prosinca 1992. s. Simeona Grginović doživjela je moždani udar te je prevezena u bolnicu na Firulama, gdje je 18. prosinca i preminula. Bila je u 82. godini života.[1543] Poslije nekoliko godina, 5. kolovoza 1998. preminula je sedamdesettrogodišnja s. Mateja Vuković.[1544] Te godine je 2. prosinca u samostanu braće dominikanaca preminuo fr. Anđelko Huljev, nekoć ispovjednik sestara u samostanu sv. Martina. Koliko su mogle, sestre su pomagale braći dominikancima dvoriti teško bolesnoga i nepokretnoga fr. Anđelka.[1545]

U doba priore Danice Drlan duhovnu skrb o sestrama u samostanu sv. Martina vodili su braća dominikanci i svećenici Splitsko-makarske nadbiskupije. I u tom pogledu se nije moglo izbjeći utjecaj dugotrajnih radova i raseljenosti zajednice, što je u svojim izvještajim Varovnoj upravi Kongregacije isticala i sama priora. Sužupnik katedralne župe, don Radojko Vidović, počeo je 5. prosinca 1989. svakodnevno slaviti misu u samostanskoj crkvici,[1546] ali od kraja 1990., zbog obveza u katedralnoj župi, to mu više nije bilo moguće, pa su se sestre obratile prioru dominikanskoga samostana Luki Prceli s molbom da dodijeli jednoga dominikanca za tu službu. Subraća su im izišla u susret i od 2. siječnja 1991. misu je svakodnevno dolazio predvoditi fr. Drago Kolimbatović, a nedjeljom je i dalje dolazio don Radojko Vidović. Kolimbatović je uskoro prihvatio obvezu misiti i nedjeljom u sestrinskoj crkvici i održavati im mjesečna duhovna predavanja, na koja su redovito dolazile i sestre iz filijale u samostanu braće dominikanaca, a povremeno i sestre sa Škrapa.[1547] Kolimbatović je

---

[1538] Usp. PSVU, br. 9/1995. od 22. I. 1995. i br. 20/1995. od 14. II. 1995.
[1539] Usp.: KSM 3, dne 1. II. 1996.; PSVU, br. 19/1996. od 24. II. 1996.
[1540] Usp.: KSM 3, 7. II. 1997.; PSVU, br. 1/1997. od 8. I. 1997.
[1541] Usp. KSM 3, dne 24. II. 1996.
[1542] Usp. KSM 3, dne 21. VI. 1997.
[1543] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika samostana sv. Martina za godinu 1992*, Split, bez datuma 1993.
[1544] Usp.: KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika sestara dominikanki samostana sv. Martina u Splitu za god. 1998.*, Split, bez datuma 1999.; Danica DRLAN, "s. Mateja, Iva, Vuković", AM, god. 17, br. 3, Korčula, 1998., str. 49-51; Danica DRLAN, "Sjećanje na s. Mateju Vuković povodom godišnjice smrti", AM, god. 18, br. 2, Zagreb, 1999., str. 58.
[1545] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika sestara dominikanki samostana sv. Martina u Splitu za god. 1998.*, Split, bez datuma 1999.
[1546] Usp. KSM 1, dne 5. XII. 1989.
[1547] Usp.: KSM 1, dne 2. I. 1991.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.; KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1991. – samostana sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1991.

1991. i 1992. održao sestrama i godišnje duhovne vježbe,[1548] a 1993. u samostanu nisu održane duhovne vježbe jer su radovi na njegovoj obnovi bili u punom jeku. Zbog toga se od početka travnja 1993. nije u samostanskoj crkvici mogla održavati ni misa, pa su dominikanke od tada svakodnevno odlazile na misu u crkvu braće dominikanaca.[1549] Potkraj 1994. uredile su privremenu kapelu u samostanu, pa se u njoj od 19. prosinca povremeno održavala misa, a inače su sestre i dalje odlazile na misu kod braće dominikanaca.[1550] Takvo stanje bilo je i 1995. godine, kad je u sestrinskoj privremenoj kapeli dolazio slaviti misu fr. Luka Prcela.[1551] On je od 1996. svakodnevno dolazio misiti u sestrinskoj kapeli, osim nedjeljom kad je većina sestara odlazila na misu kod braće dominikanaca.[1552] Od 1998. zajednica je ponovno dobila redovitoga ispovjednika. Tu službu prihvatio je dominikanac Marijan Pavlović, koji je održavao sestrama i mjesečne duhovne nagovore.[1553]

Kako smo već rekli, u ljeto 1997. u samostan, koji je brojao pet uglavnom starijih sestara, došla je iz Kanade s. Leticija Delonga. Na čelu zajednice nalazila se priora Danica Drlan, koja se već nekoliko godina energično trudila rekonstruirati i obnoviti staro samostansko zdanje s crkvicom sv. Martina. No, kako su se stvari odužile, priora Danica Drlan nije uspjela dovršiti obnovu samostana i kapele.[1554] Novom priorom Vrhovno vijeće Kongregacije imenovalo je 2. veljače 1999. s. Leticiju Delongu, koja je preuzimanjem te službe 15. veljače preuzela i brigu za dovršetak radova.[1555] U tom joj je svesrdnu pomoć pružala s. Marija Lurdes Bešlić, koja je istog dana imenovana samostanskom ekonomom,[1556]

[1548] Usp.: KSM 1, dne 24. II. 1991.; KST-SM, S. Danica Drlan, *Kronika zajednice sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1992.; KST-SM, Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj za godinu 1992. – samostana sv. Martina – Split*, Split, bez datuma 1993.

[1549] Usp. KST-SM, Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Trogodišnji izvještaj priore samostana sv. Martina u Splitu*, Split, 30. VI. 1993.

[1550] Usp.: KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1994.*, Split, 31. XII. 1994.; SSM, S. Danica Drlan Nadbiskupskom ordinarijatu u Splitu, Split, 9. XI. 1994.; SSM, Don Tomislav Karaman samostanu sv. Martina, Split, 12. XI. 1994.

[1551] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za razdoblje od 1. lipnja do 31. prosinca 1995.*, Split, 31. XII. 1995.

[1552] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1996.*, Split, 31. XII. 1996.

[1553] Usp. KST-SM, S. Danica Drlan Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 1998.*, Split, 31. XII. 1998.

[1554] S. Danica Drlan iz Splita je 1999. premještena u Korčulu, a 16. VIII. 2000. u Gruž. Početkom 2001. radi liječenja je došla u Zagreb i ondje preminula 12. X. 2001. Usp.: DPS 1, Dosje *S. Danica Drlan*, Osobnik; PSVU, br. 35/2000. od 16. VIII. 2000.; S. "S. Danica Drlan", str. 51-52.

[1555] Usp.: KSM 3, dne 15. II. 1999.; PSVU, br. 10/1999. od 2. II. 1999. S. Leticija Delonga (Košute, 8. III. 1930. – Split, 13. VI. 2008.) primljena je u samostan u Korčuli 22. VI. 1947., u novicijat je stupila 2. X. 1948., prve zavjete je položila 9. V. 1950., a doživotne 8. V. 1954. Od 1950. boravila je u šibenskom samostanu, od 1954. u zagrebačkom samostanu, a od 1955. u Orebiću. God. 1957. vratila se u Šibenik i vršila ondje službu priore 1971. – 1981. te bila savjetnica u Vrhovnom vijeću Kongregacije 1971. – 1977. Od 1981. boravila je u kanadskom Sherbrookeu, a od 1997. do kraja života u samostanu sv. Martina u Splitu. Usp. I. ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku*, str. 149 – 156.

[1556] Usp.: KSM 3, dne 15. II. 1999.; PSVU, br. 12/1999. od 2. II. 1999.

dok je služba potpriore povjerena s. Ksaveriji Oreb.[1557] Poslije nekoliko mjeseci, 13. rujna 1999. iz filijale u splitskom samostanu braće dominikanaca došla je u samostan sv. Martina s. Vjera Jagnjić.[1558] Ona je, nakon odlaska s. Danice Drlan, preuzela vođenje zbora i sviranje u katedrali.[1559] Dana 18. kolovoza 2000. iz Dubrovnika je stigla s. Severina Divković.[1560]

Što se tiče općega stanja samostana kojemu je bila postavljena na čelo, priora Leticija Delonga sama ga je opisala u svom prvom godišnjem izvještaju Vrhovnoj upravi Kongregacije. Samostan je brojao šest uglavnom starijih sestara, koje su, s obzirom na svoju dob, bile relativno dobroga zdravlja, osim s. Katice Džepine kojoj su pozne godine i narušeno zdravlje onemogućili izlaske iz samostana. Sestre su nastojale njegovati zajedništvo i međusobnu ljubav, čemu je u prilog išlo svakodnevno zajedničko sudjelovanje na misi u privremeno uređenoj kapeli i redovita zajednička molitva časoslova. Jedino se kućni sastanci nisu održavali redovito, nego prema potrebi. U materijalnom pogledu sestre nisu oskudijevale, premda je obnova samostana i crkvice iziskivala mnogo sredstava.[1561] S. Leticija nadala se da će obnova konačno biti dovršena u jubilarnoj 2000. godini, pa je zapisala: "U ovoj znamenitoj jubilarnoj godini nadamo se da će ova naša starovrjedna kapela dobiti svoju prvobitnu funkciju i razveseliti nas i tolike štovatelje sv. Martina. Ovo je spomenik koji ponosno strši ko bijela golubica nad Zlatnim vratima staroga Dioklecijana na koju svak rado baci pogled svoj."[1562]

Priora Leticija Delonga je 2000. u prizemlju dala urediti sanitarni čvor i izmijeniti električne instalacije, na četvrtom katu renovirati kuhinjski prostor i kupiti nove kuhinjske elemente, na ulazna vrata postaviti portafon s video nadzorom, obojatii sve vanjske otvore, nabaviti pokućstvo za gostinjsku sobu i police za samostansku biblioteku, te više knjiga. U travnju je s restauracije vraćena i na originalno mjesto u crkvici postavljena oltarna pregrada. Kako kaže priora Leticija, "nakon toliko godina mukotrpnog rada i čekanja", konačno je dovršena obnova i uređenje drevne crkvice sv. Martina, pa je nadbiskup Marin Barišić 4. siječnja 2001. došao blagosloviti novu oltarnu mensu i tabernakul. S njime je bio i njegov tajnik don Ivan Bodrožić. Osim sestara iz samostana, prisustvovalo je po nekoliko sestara iz

---

[1557] Usp.: KSM 3, dne 15. II. 1999.; PSVU, br. 11/1999. od 2. II. 1999.
[1558] Usp.: KSM 3, dne 13. IX. 1999.; PSVU, br. 74/1999. od 14. IX. 1999.
[1559] Usp. KST-SM: S. Leticija Delonga Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Petomjesečni izvještaj Vrhovnoj upravi sestara dominikanki Kongregacije Svetih anđela čuvara*, Split, 17. I. 2002.; S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2004.*, Split, 15. I. 2005. S. V. Jagnjić je nekoliko godina s dječjim zborom nastupala na natjecanju *Zlatna harfa*.
[1560] Usp.: KSM 3, dne 18. VIII. 2000.; PSVU, br. 37/2000. od 16. VIII. 2000.
[1561] Usp. KST-SM, S. Leticija Delonga, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu, za god. dana, 1999.*, Split, bez datuma 2000.
[1562] KST-SM, S. Leticija Delonga, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu, za god. dana, 1999.*, Split, bez datuma 2000.

samostana na Škrapama, iz filijale u samostanu braće dominikanaca te iz zajednica u Šibeniku, Korčuli i Trogiru, odakle je došao i fr. Veselko Begić. Bolesnu vrhovnu poglavaricu Kongregacije zastupala je njezina tajnica, s. Diana Baćak, nekoć članica samostana sv. Martina. Zbog bolesti nisu mogle prisustvovati ni bivša zaslužna priora Danica Drlan, ni s. Bernardina Lukač koja je također nekoć živjela u samostanu sv. Martina i bila katehistica pri katedralnoj župi.[1563] Radosna zbog ovog svečanog događaja, priora Leticija u očitom je oduševljenju zapisala: "A Ti, dragi Bože, po zagovoru sv. Martina, usliši naše molitve i naša odricanja koja su Ti prikazana i koja Ti se prikazuju za obraćenje našega naroda, posebno grada Splita i omladine da ne srlja u drogu i nemoral i sačuvaj nam vjeru Otaca."[1564]

Premda su obnova i uređenje crkvice bili završeni te je blagoslovljena oltarna mensa i tabernakul, sestre su ipak i dalje molile časoslov u privremenoj kapeli, u kojoj su im braća dominikanci nastavili svakodnevno slaviti misu. Priora je namjeravala vratiti crkvicu sv. Martina u redovitu bogoslužnu upotrebu i do ljeta 2001. otvoriti mali sakralni muzej, no u tom ju je spriječila bolest.[1565]

Kraj obnove samostana uglavnom ne znači i prestanak svih radova, jer veliko zdanje uvijek iziskuje razne popravke i manje zahvate. Tako se i priora Leticija već 2001. morala ponovno odlučiti na radove, ovoga puta na renoviranje kotlovnice i sustava grijanja.[1566] Naravno, dominikanke nisu zapustile ni djela milosrđa, nego su, kako kaže s. Leticija, pomagale "sirotinju u granicama mogućnosti, najviše u hrani."[1567]

U doba priorata Leticije Delonge broj sestara u samostanu ustalio se na šest. U njemu nije bilo velikih promjena ni, nakon dovršetka obnove, značajnijih događaja. Komentirajući tu činjenicu, priora je u siječnju 2002. Vrhovnoj upravi u šaljivom tonu poručila: "Kroz proteklo vrijeme nije se mnogo dogodilo, još smo uvijek na istome broju svakim danom sve starije i šepavije, ali hrabro guramo."[1568]

[1563] Usp.: KSM 3, travanj i svibanj 2000. i 4. I. 2001.; KST-SM, S. Leticija Delonga, *Kronološki izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za 2000. godinu*, Split, 12. III. 2001.; Mirko MIHALJ (mm), "Obnovljen najstariji hrvatski samostan", *Glas Koncila*, god. 40, br. 2, Zagreb, 14. I. 2001., str. 12.
[1564] KST-SM, S. Leticija Delonga, *Kronološki izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za 2000. godinu*, Split, 12. III. 2001.
[1565] Usp. KST-SM, S. Leticija Delonga Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Petomjesečni izvještaj Vrhovnoj upravi sestara dominikanki Kongregacije Svetih anđela čuvara*, Split, 17. I. 2002.
[1566] Usp. KST-SM, S. Leticija Delonga Vrhovnoj upravi Kongregacije, Split, 6. XII. 2001.
[1567] KST-SM, S. Leticija Delonga, *Kronološki izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za 2000. godinu*, Split, 12. III. 2001.
[1568] KST-SM, S. Leticija Delonga Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Petomjesečni izvještaj Vrhovnoj upravi sestara dominikanki Kongregacije Svetih anđela čuvara*, Split, 17. I. 2002.

3. 12. Samostan sv. Martina u trećem tisućljeću

Vidjeli smo da su dominikanke u posljednjem desetljeću 20. st. i u prvim godinama 21. st. izvršile temeljitu rekonstrukciju samostana sv. Martina i restaurirale drevnu samostansku crkvicu. Tako je samostan u treće tisućljeće ušao u novom ruhu, a na njegovu čelu nalazila se priora Leticija Delonga. Samostanom je upravljala do 3. ožujka 2002., kad je službu priore preuzela s. Vjera Jagnjić.[1569] Istoga dana s. Leticija imenovana je potpriorom, s. Severina Divković ekonomom, a s. Marija Lurdes Bešlić savjetnicom u samostanskom vijeću.[1570] Budući da je s. Severina Divković 14. listopada 2003. premještena u Gruž, umjesto nje tog je dana u samostan sv. Martina premještena s. Ljubomira Sučić, koja je 10. siječnja 2004. imenovana ekonomom.[1571] Nakon isteka prvoga mandata, s. Vjera Jagnjić je 16. veljače 2005. ponovno imenovana priorom. Istog dana potpriorom je imenovana s Marija Lurdes Bešlić, ekonomom s. Ljubomira Sučić, a savjetnicom s. Leticija Delonga.[1572] U siječnju 2008. s. Vjeri je produžena služba,[1573] pa je upravljala samostanom do 9. ožujka 2009. Tog dana je službu priore preuzela s. Marija Filipović, koja je 28. veljače te godine došla iz samostana na Škrapama.[1574] No, prema odluci Vrhovne uprave Kongregacije, 21. rujna te godine došla je iz Zagreba s. Zdravka Jovanović koja je prvo privremeno preuzela upravljanje samostanom, a potom je 5. prosinca imenovana priorom.[1575] Ekonomom je tog dana imenovana s. Vjera Jagnjić,[1576] a potpriorom s. Ladislava Rakuljić.[1577] Potkraj njezina mandata samostan je brojao

---

[1569] Usp. KSM 3, dne 3. III. 2002.; PSVU, br. 14/2002. od 10. II. 2002. S. Vjera Jagnjić (Gala kraj Sinja, 28. IV. 1937.) stupila je u novicijat 8. XII. 1954., prve zavjete položila je 9. XII. 1955., a doživotne 2. X. 1960. Boravila je u Zagrebu 1955. – 1965., Tavankutu 1965. – 1967., Starom Gradu 1967. – 1971. i u samostanu sv. Martina 1971. – 1972. Potom je bila starješica u Orebiću 1972. – 1978. i priora na splitskim Škrapama 1978. – 1985., djelovala je u samostanu braće dominikanaca u Splitu od 1985. i ondje bila starješica 1987. – 1993., a od 1999. živi u samostanu sv. Martina. Usp.: DŽS, Dosje *S. Vjera Jagnjić*, Osobnik.

[1570] Usp. KST-SM, S. Ksaverija Oreb, *Uzeto iz kronike sv. Martina, kroz 2002. godinu.* Dekreti imenovanja za sve navedene službe izdani su 10. II. 2002. Usp. PSVU, br. 14-17/2002. od 10. II. 2002.

[1571] Usp.: KSM 4, dne 14. X. 2003.; PSVU, br. 62/2003. od 21. IX. 2003., br. 60/2003. od 21. IX. 2003. i br. 2/2004. od 10. I. 2004.

[1572] Usp. PSVU, br. 19-22/2005. od 16. II. 2005.

[1573] Usp. SSM, S. Dolores Matić samostanu sv. Martina, Korčula, 9. I. 2008.

[1574] Usp.: KSM 4, dne 28. II. i 9. III. 2009.; PSVU, br. 38 i 39/2009. od 22. II. 2009.

[1575] Usp.: KSM 4, dne 21. IX. 2009.; PSVU, br. 127/2009. od 5. XII. 2009. S. Zdravka Jovanović (Podstrana kraj Splita, 31. I. 1939.) stupila je u novicijat 8. V. 1955., prve zavjete položila je 9. XII. 1956., a doživotne 31. V. 1962. Boravila je u Korčuli do 1959., u Šibeniku 1959. – 1967., u samostanu sv. Anđela čuvara u Korčuli 1967. – 1984., u filijali u staračkom domu u Korčuli 1984. – 1996. i u samostanu braće dominikanaca na zagrebačkom Maksimiru od 1996. do premještaja u samostan sv. Martina. Usp. DŽS, Dosje *S. Zdravka Jovanović*, Osobnik. Prigodom kanonske vizitacije u svibnju 2013., časna majka Dolores Matić je za s. Zdravku Jovanović zapisala da je "i sama pritisnuta križem bolesti, ali se trudi uvijek olakšati teret i križ drugoga." KKP, dne 19. V. 2013.

[1576] Usp. PSVU, br. 131/2009. od 5. XII. 2009.

[1577] Usp. PSVU, br. 130/2009. od 5. XII. 2009.

sedam sestara, čija je prosječna starosna dob bila nešto iznad 76 godina.[1578] S. Zdravki služba je bila produžena,[1579] pa ju je vršila do 13. siječnja 2013., kad je upravljanje samostanom preuzela novoimenovana priora Estera Plavša.[1580] Bivša priora tog je dana preuzela službu potpriore,[1581] služba ekonome povjerena je s. Vjeri Jagnjić,[1582] a savjetnicom je imenovana s. Maja Lovrić.[1583] Poslije tri godine, 9. siječnja 2016. s. Estera Plavša ponovno je imenovana priorom, te je već idućeg dana preuzela službu.[1584] Potpriorom je imenovana s. Maja Lovrić,[1585] ekonomom s. Zdravka Jovanović,[1586] a savjetnicom s. Vjera Jagnjić.[1587] Te sestre i danas sačinjavaju upravu samostana sv. Martina, u kojemu još žive sestre Ladislava Rakuljić, Gracija Radošević i s. Marija Goretti Milanović.

Stanje u samostanu u pogledu molitvenoga života, discipline i ekonomskih prilika kroz prvih dvadesetak godina 21. st. uglavnom je slično onom s kraja 20. st. Dominikanke poštuju dnevni red i *Konstitucije*, sastaju se na zajedničku molitvu, a dosta vremena svaka provodi i u osobnoj molitvi. No, u prvim godinama 21. st. prestala je praksa održavanja mjesečnih duhovnih predavanja u samostanu, a sestre više nemaju ni službenoga ispovjednika. Misi prisustvuju u svojoj samostanskoj kapeli, osim nedjeljama i blagdanima, kad većina sestara odlazi u crkvu braće dominikanaca. Misu u samostanskoj kapeli redovito predvodi fr. Luka Prcela. Ni u pogledu apostolata nema značajnijih promjena: s. Marija Lurdes Bešlić bila je sakristanka u katedrali, priora Vjera Jagnjić do 2011. vodila je dječji zbor i svirala u katedrali, a na vrata samostana kucali su siromasi kojima su sestre pomagale. Nakon što je s. Marija Lurdes Bešlić premještena u Velu Luku, službu katedralne sakristanke u studenom 2007. preuzela je s. Vjera Jagnjić.[1588] U siječnju 2008. sakristansku službu preuzela je nova članica

---

[1578] Usp. KST-SM, S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina u Splitu*, Split, 10. I. 2013.
[1579] Usp. SSM, S. Dolores Matić samostanu sv. Martina, Korčula, 18. XI. 2012.
[1580] Usp.: KSM 4, dne 13. I. 2013.; PSVU, br. 1/2013. od 5. I. 2013. S. Estera Plavša (Otok kraj Sinja, 8. XI. 1946.) stupila je u novicijat 2. X. 1964., prve zavjete položila je 3. X. 1965., a doživotne 15. VIII. 1972. Boravila je u Korčuli do 1966., potom u Dubrovniku 1966. – 1968., u Zagrebu 1968. – 1971., u Šibeniku 1971. – 1975., u Sherbrookeu 1975. – 1982., na splitskim Škrapama 1982. – 1983., u Korčuli 1983. – 1986. i ponovno u Sherbrookeu od 1986., vršeći ondje službu priore 1996. – 2002. Iz Sherbrookea je 2012. premještaja u samostan sv. Martina u Splitu. Usp. DŽS, Dosje *S. Estera Plavša*, Osobnik.
[1581] Usp.: KSM 4, dne 13. I. 2013.; PSVU, br. 2/2013. od 5. I. 2013.
[1582] Usp.: KSM 4, dne 13. I. 2013.; PSVU, br. 3/2013. od 5. I. 2013.
[1583] Usp.: KSM 4, dne 13. I. 2013.; PSVU, br. 4/2013. od 5. I. 2013.
[1584] Usp.: KSM 4, dne 10. I. 2016.; PSVU, br. 1/2016. od 9. I. 2016.
[1585] Usp.: KSM 4, dne 10. I. i 7. IV. 2016.; PSVU, br. 2/2016. od 9. I. 2016.
[1586] Usp.: KSM 4, dne 10. I. 2016.; PSVU, br. 3/2016. od 9. I. 2016.
[1587] Usp.: KSM 4, dne 7. IV. 2016.; PSVU, br. 4/2016. od 9. I. 2016.
[1588] Usp. KST-SM: S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2002.*, Split, 12. I. 2003.; S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2002.*, Split, 11. I. 2004.; S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2004.*, Split, 15. I. 2005.; S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana svetog Martina u Splitu za godinu 2005.*, Split, 15. I. 2006.; S. Vjera Jagnjić, *Izvješće za 17. Vrhovni zbor Kongregacije sestara dominikanki svetih Anđela čuvara Korčula*, Split, 29.

samostana s. Gracija Radošević,[1589] u ožujku 2008. ponovno s. Vjera Jagnjić.[1590] Po potrebi su joj pomagale i druge sestre, osobito s. Maja Lovrić, koja je kasnije preuzela tu službu. Potkraj travnja 2018. sakristansku službu pri katedrali preuzela je s. Marija Goretti Milanović.[1591]

U nekoliko svojih godišnjih izvještaja Vrhovnoj upravi Kongregacije priora Vjera Jagnjić posebno je isticala dobre odnose sestara dominikanki i braće dominikanaca u Splitu. Potkraj svibnja 2007. o tom je izvijestila i Vrhovni zbor Kongregacije kazavši: "U Splitu postoji višestruka suradnja između braće Dominikanaca i naših sestarskih zajednica. Suradnja između sestara koje su uključene u pastoralni rad na zavidnoj je visini. To se posebno opaža na 'Zlatnoj harfi'. Već više godina nastupa mali zbor svetog Duje, svetog Dominika i Gospe fatimske. Sestra Pavla [Negovec] je duša svega. Pomaže uvježbavati sva tri zbora i svima dirigira u finalnom nastupu. Naša sestrinska i bratska povezanost i solidarnost bezbroj puta se pokazala i postala gotovo vidljivom na sprovodima naših roditelja, braće i sestara. U tim trenucima pružamo sestrinsku i bratsku ruku sućuti i potpore. Naša braća u Splitu redovito kao po nekom nepisanom pavilu organiziraju prijevoz i za nas koje nemamo auto."[1592]

Povezanost sestara dominikanki s braćom dominikancima vidljiva je i u skrbi braće za duhovne potrebe sestara. Osobito se u tome od 1998. do 2005. isticao sestrinski redoviti ispovjednik fr. Marijan Pavlović.[1593] Povodom njegove smrti 26. listopada 2008. dominikanke su u svoju kroniku zabilježile da je u svojstvu redovitoga ispovjednika održavao sestrama duhovne nagovore, ali i da im rado priskočio u pomoć kada je u samostanu trebalo obaviti manje popravke i radove.[1594]

Premda su samostan i crkvica sv. Martina, kako smo vidjeli u prethodnom poglavlju, potkraj 20. i početkom 21. st. temeljito obnovljeni, a samostan i rekonstruiran, ipak se na

---

V. 2007.; S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 5. II. 2010.; S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 3. II. 2011.; S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 15. II. 2012.; S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina u Splitu*, Split, 10. I. 2013.; S. Estera Plavša Vrhovnom vijeću Kongregacije, *Izvještaj za 18. Vrhovni Zbor*, Split, 9. III. 2013.; S. Estera Plavša Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Stanje zajednice*, Split, 30. I. 2015.

[1589] Usp.: KSM 4, dne 22. I. 2008.; PSVU, br. 2/2008. od 9. I. 2008.

[1590] Usp. KSM 4, dne 1. III. 2009.

[1591] Usp. Blaženka RUDIĆ, "Kronološke zabilješke iz Tajništva Kongregacije", AM, god. 37, br. 2, Zagreb, 2018., str. 31.

[1592] KST-SM, S. Vjera Jagnjić, *Izvješće za 17. Vrhovni zbor Kongregacije sestara dominikanki svetih Anđela čuvara Korčula*, Split, 29. V. 2007.

[1593] Usp.: SSM, S. Danica Drlan msgr. Anti Juriću, Split, 7. I. 1998.; *Catalogus conventuum, fratrum et sororum Provinciae Croaticae Annuntiationis B. M. V. et Congregationis sororum a SS. Angelis Custodibus Ordinis Praedicatorum*, Zagreb, 2001., str. 9; *Catalogus conventuum, fratrum et sororum Provinciae Croaticae Annuntiationis B. M. V. et Congregationis sororum a SS. Angelis Custodibus Ordinis Praedicatorum*, Zagreb, 2002., str. 19; *Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2005.*, Zagreb, 2005., str. 11.

[1594] Usp. KSM 4, dne 26. X. 2008.

velikom zdanju uvijek ima što popraviti i preurediti. Godine 2003. arhitekti su ustanovili da se zid crkvice nageo prema vani, tj. prema spomeniku Grgura Ninskoga za oko 15 cm, a drugi se nageo prema unutrašnjosti Dioklecijanove palače za oko 5 cm. Stoga su te godine obavljeni radovi na sanaciji štete.[1595] Iduće godine su dominikanke za svoju novu kapelu na prvom katu nabavile drveni oltar, klupe, tabernakul, križni put, misnice i crkveno posuđe.[1596] Muzej grada Splita vratio je samostanu 2005. kamenu ploču s pleterom koja je pronađena u crkvici sv. Martina prigodom njezine obnove, a privremeno je bila izložena u rečenom muzeju.[1597] Ploča je postavljena ispred ulaza u crkvicu sv. Martina, a njezina povijesna i kulturna vrijednost su neprocjenjive. U ožujku 2006. došlo je do pokušaja da se dominikankama oduzme nekretnina koju su u Šubićevoj ulici baštinile od Tončice Pavisić. No, samostan je uspio dokazati svoje vlasništvo nad tim prostorom.[1598] U rujnu 2010. izmijenjena je drvena ograda na terasi ispred radne sobe i oličen je cijeli samostan.[1599]

Budući da crkvicu sv. Martina u ljetnim mjesecima posjeti dosta turista, priora Zdravka Jovanović uvidjela je potrebu da im se ponude razglednice s motivima crkvice i prospekt o povijesti crkvice i samostana. Stoga je u svibnju 2012., uz pomoć dominikanca Ivana Mateljana i milosrdnice Zdravke Milić, dala izraditi dvije vrste razglednica s motivima crkvice sv. Martina, a u srpnju je, u suradnji sa časnom majkom Dolores Matić, dala tiskati prospekte o crkvici na četiri jezika. Turisti rado uzimaju te razglednice i prospekte kao uspomenu na posjet ovoj drevnoj crkvici.[1600]

Ubrzo nakon što je preuzela upravljanje samostanom, s. Estera Plavša je u veljači 2013. dala predsoblje pred novom kapelom preurediti i smjestiti u njega kapelu, a dotadašnja kapela preuređena je u sobu.[1601] Iduće godine je od listopada do kraja prosinca dala obojati sve prozore, a neke i popraviti, te postaviti nova ulazna vrata na samostan i na kuhinjski balkon, dok je 2015. izmijenjen sustav za prikupljanje sunčeve energije i njezino pretvaranje u

---

[1595] Usp.: KSM 4, dne bez datuma 2003.; KST-SM, S. Ksaverija Oreb, *Iz kronike samostana sv. Martina, Split kroz 2003. godinu.*
[1596] Usp. KST-SM, S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2004.*, Split, 15. I. 2005.
[1597] Usp. KST-SM, S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana svetog Martina u Splitu za godinu 2005.*, Split, 15. I. 2006.
[1598] Usp. KSM 4, dne 9. i 16. III. 2006.
[1599] Usp. KSM 4, dne 9. i 13. IX. 2010.
[1600] Usp. KSM 4, dne 26. V. 2012. i VII. 2012. S. Dolores Matić (Klačina kraj Metkovića, 1966.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 2007. – 2013.
[1601] Uso. KSM 4, dne 15. II. 2013.

toplinsku.[1602] U listopadu i studenom 2016. dvije manje sobe spojene su u jednu, obnovljena je terasa ispred radne sobe i obavljeno je više drugih manjih radova.[1603]

Dana 28. rujna 2011. u posjetu kod splitskih dominikanaca bio je učitelj Dominikanskoga reda, fr. Bruno Cadoré. Sestre su prisustvovale misi koju je predvodio u crkvi braće dominikanaca, a nakon mise su ga pozdravile u sakristiji.[1604] Poslije četiri godine, 13. kolovoza 2015. samostan je posjetila predsjednica Republike Hrvatske, Kolinda Grabar Kitarović. Bio je to prvi posjet nekog državnog poglavara, tj. poglavarice drevnom samostanu sv. Martina, kulturnom spomeniku neprocjenjive vrijednosti.[1605]

Na početku ovog poglavlja već smo spomenuli premještaje koji su neke dominikanke doveli u samostan sv. Martina ili su ih iz njega odveli u druge sestrinske zajednice. I kod govora o imenovanju samostanskih priora i drugih dužnosnica spominje se više novih imena, iz čega se vidi da su i te sestre došle u samostan. Stoga nam je ovdje spomenuti premještaje i ostalih sestara, uključujući i one koje su "posljednjim premještajem" preselile u vječnost. S. Severina Divković otputovala je 14. listopada 2003. u Gruž,[1606] a istog dana u samostan je došla s. Ljubomira Sučić i ostala u njemu do premještaja u Korčulu 7. ožujka 2009.[1607] Dana 16. srpnja 2007. otputovala je u Korčulu s. Ksaverija Oreb koja je u nekoliko navrata boravila u samostanu sv. Martina te nekoliko puta vršila u njemu službu priore. Samostan je zadužila i kao dugogodišnja kroničarka.[1608] Priora Vjera Jagnjić od nje se u samostanskoj kronici oprostila sljedećim riječima: "Danas je naša s. Ksaverija Oreb otputovala u Korčulu. Dugo godina je proživjela u ovom samostanu Sv. Martina, u nekoliko navrata. Voljela je ovaj samostan i žrtvovala se za svoje sestre. Nekoliko puta vršila je dužnost priore. U 88. godini života premještena je u našu kuću Maticu (tj. u samostan u Korčuli, op. a.), da u molitvi i predanju čeka poziv Gospodinov. Ova zajednica zahvaljuje s. Ksaveriji za sve što je učinila za duhovni i materijalni napredak ovog samostana. Posebno je pokazivala pažnju i ljubav prema bolesnicima i siromasima."[1609]

[1602] Usp. KSM 4, 2014. i 2015.
[1603] Usp. KSM 4, listopad i studeni 2016.
[1604] Usp. KSM 4, dne 28. IX. 2011. Fr. Bruno Cadoré (Le Creusot u Francuskoj, 14. IV. 1954.) učitelj je Dominikanskoga reda od 2009.
[1605] Usp. "Predsjednica Kolinda Grabar Kitarović posjetila samostan sv. Martina u Splitu", AM, god. 34, br. 3, Zagreb, 2015., str. 55.
[1606] Usp. KSM 4, dne 14. X. 2003.
[1607] Usp.: KSM 4, dne 14. X. 2003. i 7. III. 2009.; PSVU, br. 32/2009. od 10. II. 2009.
[1608] Na odlasku iz samostana s. Ksaverija je u samostansku kroniku zapisala sljedeće oproštajne riječi: "Majko Marijo! Tebi preporučam ovaj meni dragi samostan. Vodi ga pravim putom – onim koji vodi Bogu. Oprosti Majko što nisam bila kako bi to trebalo. Preporučam Ti cijeli Split. Posebno te molim da budeš Majka ovoj dragoj mladeži. Uzmi ih pod svoje majčinsko okrilje. Štiti ih od zloga. Vodi ih Tvome Sinu Isusu. Oprosti mi sve moje [grijehe]. Hvala ti za sve. Budi mi Majka. Ovo te moli s. Ksaverija." KSM 2, dne 16. VII. 2007.
[1609] KSM 4, dne 16. VII. 2007.

Nekoliko mjeseci nakon odlaska s. Ksaverije, 30. studenoga 2007. premještena je iz samostana s. Marija Lurdes Bešlić, koja je od 16. veljače 2005. bila potpriora.[1610] Ona je otišla na službu u Velu Luku, a u Split je 22. siječnja 2008. iz Orebića došla s. Gracija Radošević.[1611] Dana 15. rujna 2008., nakon više od pola stoljeća boravka u Kanadi, vratila se u domovinu s. Ladislava Rakuljić i nastanila se u samostanu sv. Martina.[1612] Od 28. veljače do 21. rujna 2009. u samostanu je boravila s. Marija Filipović.[1613] Dana 5. listopada 2011. došla je iz Kanade s. Maja Lovrić,[1614] a 4. prosinca 2012. i s. Estera Plavša.[1615] Potonja od 24. lipnja 2013. vrši službu četvrte savjetnice u Vrhovnom vijeću Kongregacije.[1616] Potkraj travnja 2018. došla je u splitski samostan s. Marija Goretti Milanović.[1617]

U samostanu je zbog školovanja boravilo nekoliko mlađih sestara: od 11. listopada 2002. do 2003. s. Mihaela Viher,[1618] od 3. listopada 2007. do 2009. s. Marija Viktoria Radovanović,[1619] od 6. listopada 2008. do 28. veljače 2009. s. Petra Kokić,[1620] od 4. listopada 2011. do 6. srpnja 2012. s. Marija Magdalena Ilić,[1621] a od listopada 2014. s. Josipa Otahal.[1622] Nakon kraćega izbivanja, od 9. siječnja 2017. do ljeta 2018. s. Josipa ponovno je boravila u samostanu.[1623] Napomenuti nam je ipak da te sestre nisu bile članice samostana, nego su samo privremeno boravile u njemu radi školovanja. Od 15. listopada do 7. prosinca 2012. boravila je u samostanu i s. Maja Karmela Strižak.[1624]

S. Dragutina Barišić, koja je bila na službi u samostanu braće dominikanaca u Trogiru, zbog želučanih problema došla je na pregled u splitsku bolnicu na Firulama, gdje je ustanovljeno da boluje od karcinoma. Budući da je bolest već bila uznapredovala, ni operacija ni liječenje nisu bili mogući, pa je s. Dragutina na svoj imendan, 4. prosinca 2002., dovezena

---

[1610] Usp. KSM 4, dne 30. XI. 2007.
[1611] Usp.: KSM 4, dne 22. I. 2008.; PSVU, br. 2/2008. od 9. I. 2008.
[1612] Usp.: KSM 4, dne 15. IX. 2008.; PSVU, br. 101/2008. od 16. IX. 2008.
[1613] Usp. KSM 2, dne 28. II. i 21. IX. 2009.
[1614] Usp. KSM 4, dne 5. X. 2011.
[1615] Usp. KSM 2, dne 4. XII. 2012.
[1616] Usp. *Akti 18. Vrhovnog zbora održanog u Korčuli od 21. do 25. lipnja 2013*., Korčula, 2013., str. 7.
[1617] Usp. B. RUDIĆ, "Kronološke zabilješke iz Tajništva Kongregacije", str. 31.
[1618] Usp. KST-SM, S. Vjera Jagnjić, *Godišnji izvještaj samostana sv. Martina u Splitu za godinu 2002.*, Split, 12. I. 2003. Osvrćući se na boravak s. M. Viher u splitskoj zajednici, časna majka Katarina Maglica prigodom kanonske vizitacije u travnju 2003. zapisala je: "U ovoj zajednici i s ovom zajednicom živi i s. Mihaela Viher, juniorka. Ide u krojačku školu. Sestre su je lijepo prihvatile i raduju se njenom napretku. Vole je i štite, podržavaju i ohrabruju. Sestri se nije bilo teško snaći, jer ljubav sva vrata otvara." KKP, dne 13. IV. 2003. S. Katarina Maglica (Gala kraj Sinja, 1951.) bila je vrhovna poglavarica Kongregacije 1995. – 2007. i 2013. – 2019.
[1619] Usp. KSM 4, dne 3. X. 2007.
[1620] Usp. KSM 4, dne 6. X. 2008. i 28. II. 2009.
[1621] Usp. KSM 4, dne 4. X. 2011. i 6. VII. 2012.
[1622] Usp. KSM 4, X. 2014.
[1623] Usp. KSM 4, dne 9. I 2017.
[1624] Usp. KSM 4, dne 15. X. i 7. XII. 2012.

u samostan sv. Martina kako bi ondje, okružena njegom i ljubavlju sestara, provela ostatak ovozemnoga života.[1625] Dopuštenjem vrhovne poglavarice Kongregacije, došla je iz Korčule u Split njezina sestrična, s. Trpimira Barišić, inače medicinska sestra, kako bi joj bila pri ruci. Teška bolest i patnja s. Dragutine obilježili su posljednji mjesec njezina života, ali i život ostalih sestara u samostanu sv. Martina od prosincu 2002. do početka 2003. Vidi se to iz više zapisa s. Ksaverije Oreb u samostanskoj kronici, od kojih izdvajamo sljedeći: "Cijela zajednica sudjeluje u patnjama drage sestre. Pomoći bi željela svaka od nas."[1626]

Primivši bolesničko pomazanje, s. Dragutina preminula je u nedjelju, 5. siječnja 2003. u 72. godini života.[1627] Poslije nekoliko godina, 13. lipnja 2008. u bolnici je preminula s. Leticija Delonga u 79. godini života,[1628] a 9. srpnja 2016. preminula je najstarija članica samostana i Kongregacije, s. Katica Džepina. Bila je u 96. godini života.[1629]

[1625] Usp. KSM 3, dne 4. XII. 2002.
[1626] KSM 3, dne 30. XII. 2002.
[1627] Usp.: KSM 4, dne 5. I. 2003.; Katarina MAGLICA, "[Govor na pogrebu s. Dragutine Barišić]", AM, god. 22, br. 1, Zagreb, 2003., str. 45-46.
[1628] Usp.: Katarina MAGLICA, "Draga naša sestra Leticija", AM, god. 27, br. 2, Zagreb, 2008., str. 83-84; Slavka SENTE, "S. Leticija, Doma Delonga", Ibid.., str. 81-83; Slavka SENTE, "Sveta misa zadušnica", Ibid., str. 84-85.
[1629] Usp.: KST-SM, S. Zdravka Jovanović Vrhovnoj upravi Kongregacije, *Godišnji izvještaj o životu i radu sestara u samostanu sv. Martina*, Split, 15. II. 2012.; Katarina MAGLICA, "Oproštaj sa s. Katicom Džepina, dana 12. srpnja 2016.", AM, god. 35, br. 2, Zagreb, 2016., str. 135-136; Estera PLAVŠA, "S. Katica Džepina", Ibid., str. 134.135.

ZAKLJUČAK

Redovništvo je u hrvatskim krajevima prisutno još od ranokršćanskoga doba, kad se javljaju pustinjaci koji isprva živo samotno, a najkasnije u 4. st. nastaju i zajedničke pustinjačke postojbine. Osobit procvat doživjelo je dolaskom benediktinaca, a potom dominikanaca i franjevaca, koji su već u 13. st. brojem nadmašili benediktince. Slično je bilo i sa ženskim ograncima rečenih redova, pri čemu nam je naglasiti kako su prosjački redovi prepoznali potrebu organizacije klauzurnih i neklauzurnih ženskih samostana. Potonji su pripadali trećemu Dominikanskomu ili Franjevačkomu redu i ubrzano su se proširili europskim kontinentom. Brojne njihove zajednice nastale su i u hrvatskim krajevima, ali njihova je povijest slabo istražena. Stoga smo si u ovom radu kao osnovni cilj zadali kritički prikaz povijest samostana sv. Martina dominikanskih trećoredica u Splitu. Kako povijest te redovničke zajednice, koja seže u srednji vrijek, počinje s rekluzama, koje su s vremenom zamijenile picokare, odlučili smo donijeti širi kontekst, potreban za razumijevanje povijesti samostana sv. Martina. Stoga smo u prvom dijelu rada objasnili termine specifične za tematiku kojom se u njemu bavimo. Pritom smo posebnu pažnju posvetili pojmu picokara, jer je za naš rad ključan i stoga je istaknut i u njegovu naslovu. Istraživanje smo tematski ograničili na dominikanske samostanske trećoredice, a zemljopisno na prostor današnje Splitske metropolije. Raspravljajući potom o nastajanju i nestajanju picokarskih zajednica na tom području, pokazali smo da su one nastajale kao odgovor na potrebe srednjovjekovnih pučanki koje su se željele posvetiti Kristu u redovništvu, ali nije bilo samostana koji bi ih primili. Razlog tomu je činjenica da su pristupa u većinu ondašnjih samostana za benediktinke, klauzurne dominikanke i klarise imale uglavnom kćeri plemićkih obitelji, a čak i oni samostani koji su otvarali vrata pučankama, primali su ih samo ako su bile iz dotične gradske komune i ako su mogle sa sobom donijeti miraz. Zbog toga su bili nedostupni velikom broju siromašnih pučanki i onima iz ruralnih krajeva. K tomu, u nekim gradovima i biskupijama prvi klasični samostani utemeljeni su tek u novom vijeku, pa dotad djevojke iz tih gradova i biskupija, ukoliko su željele provoditi redovnički život, nisu imale drugoga izbora nego postati picokare. Osim toga, bilo je i onih koje se nisu željele posvetiti redovničkom životu klauzurnoga tipa, nego otvorenoga i usmjerenoga na aktivno služenje potrebnima. Za sve njih je picokarski način života bio najbolji, a nerijetko i jedini mogući način za realizaciju duhovnoga poziva. Stoga su se spontano ili uz pomoć nekog svećenika

okupljale pod zajedničkim krovom i živjele kao redovnice, premda ih takvima nisu smatrale ni crkvene vlasti ni društvo u kojemu su živjele. Ipak, crkvene vlasti poštivale su njihovu želju za zajedničkim životom i brinule o duhovnim potrebama njihovih zajednica, što je bilo mnogo lakše ako bi picokarska zajednica prihvatila pravila dominikanskoga ili franjevačkoga trećega reda.

U takvim društvenim okolnostima nastao je na području današnje Splitske metropolije više rekluzorija i picokarskih zajednica. Donijevši u radu povijesni pregled onih koje su nastale u okrilju Trećega dominikanskoga reda ili su mu se naknadno priključile, posebno smo se osvrnuli na samostane sv. Mihovila u Splitu, sv. Vinka Fererskoga u Starom Gradu na Hvaru i sv. Mihajla kraj Stona te na život dominikanske rekluze Ozane Kotorske, koja je 1927. postala prva hrvatska blaženica. Kroz njihovu povijest pokazali smo ulogu dominikanskih samostanskih trećoredica u društvu te utjecaj društvenih i crkvenih čimbenika na život u tim samostanima i na njihovu sudbinu, pruživši time širi kontekst za središnju temu rada.

Rekluzorij uz crkvicu sv. Martina u Splitu nastao je u sličnim okolnostima kao i drugi srednjovjekovni rekluzoriji u današnjoj Splitskoj metropoliji. Istražujući povijesna vrela, otkrili smo da prvi spomen redovnica uz crkvicu sv. Martina potječe iz 1343. Tad su uz crkvicu živjele rekluze, koje su potom prihvatile blaži oblik života svojstven picokarama, a one su se najkasnije potkraj 15. ili na početku 16. st. priključile Trećemu dominikanskomu redu. Tako je nastala zajednica dominikanskih picokara, odnosno dominikanskih samostanskih trećoredica. Njezinu smo povijest istražili i prikazali u kronološkom slijedu, prateći uspone i padove koji su obilježili tu zajednicu, ali i čimbenike koji su na to utjecali. To nas je dovelo do zaključka da su picokare uvijek pratile znakove svoga doba i usklađivale s njima način života i vrste apostolata kojim su služile potrebnima, što im je omogućilo višestoljetni opstanak u zidinama Dioklecijanove palače.

Koliko god su znakovi srednjovjekovnoga doba pogodovali nastanku rekluzorija i njihovoj preobrazbi u picokarske zajednice, toliko su znakovi s kraja novoga vijeka pogodovali njihovu nestajanju. U 19. st. došlo je na područje današnje Splitske metropolije nekoliko ženskih redovničkih zajednica posvećenih aktivnom apostolatu i otvorenih za djevojke iz svih društvenih slojeva. Odbacivši klasne razlike kod primanja članica, otvorivši se svijetu i usmjerivši se prema svima potrebnima te s dobrom nutarnjom organizacijom predvođenom središnjim upravnim tijelom i za različite djelatnosti stručno osposobljenim članicama, te su zajednice ubrzano rasle i razvijale svoju djelatnost. Pristupalo im je sve više djevojaka, dok je broj zvanja u picokarskim zajednicama rapidno opadao te su se njihovi

samostani gasili smrću svojih posljednjih članica. Neke su picokarske zajednice, same ili uz pomoć nadležnih im crkvenih vlasti, shvatile da im prijeti izumiranje ako ne provedu unutarnju reformu i ako se ne preobraze u suvremenu redovničku zajednicu aktivnoga apostolata. One koje to nisu shvatile ili to nisu željele prihvatiti bile su osuđene na izumiranje.

U takvim su okolnostima i dominikanske picokare u samostanu sv. Martina u Splitu dočekale početak 20. st. Za njih se tad zauzeo dominikanski provincijal Anđeo Marija Miškov. Sagledavši realno stanje u kojemu se nalaze njegove redovničke sestre, shvatio je da im prijeti izumiranje. Stoga je proveo duhovnu obnovu i nutarnju reformu zajednice, koju je 1905. ujedinio sa šibenskom i korčulanskom zajednicom u Kongregaciju sv. Anđela čuvara. Tako je nastala nova redovnička zajednica koja se isprva posvetila odgojnom, obrazovnom i karitativnom apostolatu, a s vremenom će razviti i druge vrste apostolata. Pritom su sestre nastavile čitati znakove svoga doba, prilagođavajući im svoj apostolat i razvijajući djelatnost otvaranjem novih filijala i gradnjom još jednoga samostana u Splitu. Da ovaj zaključak odgovara istini vidi se iz kronološki koncipiranoga izlaganja povijesti samostana sv. Martina u sastavu Kongregacije sv. Anđela čuvara. Iz cjelokupnog pak izlaganja može se zaključiti da su redovnice uz crkvicu sv. Martina – od rekluza, preko (dominikanskih) picokara do suvremene redovničke zajednice – kontinuirano čitale znakove svoga doba, što im je omogućilo da opstanu kroz ptotekla stoljeća. Osim toga, njihov primjer jasno oslikava ulogu (ne samo) dominikanskih samostanskih trećoredica u crkvenom i društvenom životu.

PRILOZI

Prilog 1. Poglavarice samostan sv. Martina od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara do danas

1) S. Agneza Domljanović st. 1905. – 1908.
2) S. Tereza Aljinović 1908. – 1911.
3) S. Vica Bralić 1911. – 1914.
4) S. Pia Budrović 1914. – 1917.
5) S. Katarina Milašić 1917. – 1921.
6) S. Amata Kovačević 1921. – 1924.
7) S. Vjekoslava Poljanić 1924. – 1926.
8) S. Vjekoslava Poljanić drugi put 1926. – 1927.
9) S. Vjekoslava Poljanić treći put 1927. – 1929.
10) S. Vjekoslava Poljanić četvrti put 1929. – 1930.
11) S. Zdislava Prizmić 1930. – 1931.
12) S. Danica Čurko 1931. – 1932.
13) S. Danica Čurko drugi put III. – XII. 1932.
14) S. Anđelika Ilijić 1933. – 1934.
15) S. Antonina Slade 1935. – 1938.
16) S. Antonina Slade drugi put 1938. – 1941.
17) S. Vincenca Jugović 1941. – 1945.
18) S. Bernardina Sardelić Kraljević VIII. – XII. 1945.
19) S. Paulina Grbin iz Žrnova 1945. – 1946.
20) S. Bernardina Sardelić Kraljević drugi put 1946. – 1949.
21) S. Mercedes Katalinić 1949. – 1952.
22) S. Mercedes Katalinić drugi put 1952. – 1953.
23) S. Ksaverija Oreb 1953. – 1956.
24) S. Ksaverija Oreb drugi put 1956. – 1957.
25) S. Ivanica Dujmović 1957. – 1960.
26) S. Ivanica Dujmović drugi put 1960. – 1964.
27) S. Ivanica Dujmović treći put 1964. – 1967.
28) S. Ivanica Dujmović četvrti put 1967. – 1972.
29) S. Jasenka Mravak 1972. – 1975.
30) S. Jasenka Mravak drugi put 1975. – 1978.

31) S. Jasenka Mravak treći put 1978. – 1982.
32) S. Ksaverija Oreb treći put 1982. – 1985.
33) S. Ksaverija Oreb četvrti put 1985. – 1990.
34) S. Danica Drlan 1990. – 1993.
35) S. Danica Drlan drugi put 1993. – 1999.
36) S. Leticija Delonga 1999. – 2002.
37) S. Vjera Jagnji 2002. – 2005.
38) S. Vjera Jagnjić drugi put 2005. – 2009.
39) S. Marija Filipović 2009.
40) S. Zdravka Jovanović 2009. – 2013.
41) S. Estera Plavša 2013. – 2016.
42) S. Estera Plavša drugi put 2016. –

Prilog 2. Preminule redovnice samostana sv. Martina od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara do danas

1) S. Vica Čurkov iz Splita (1. I. 1857. – 7. VII. 1905.)
2) S. Ružarija Marušić iz Rogoznice kraj Omiša (9. XI. 1882. – 17. IX. 1914.)
3) S. Marija Silan iz Sinja (18. II. 1841. – 20. V. 1915.)
4) S. Roza Domljanović iz Žrnovnice (13. XI. 1841. – 13. II. 1925)
5) S. Anđelika Ilijić iz Staroga Grada na Hvaru (16. VI. 1876. – 3. XI. 1934.)
6) S. Agneza Domljanović st. iz Žrnovnice (23. XII. 1863. – 28. XII. 1940.)
7) S. Kata Stanić iz Rogoznice kraj Omiša (5. II. 1871. – 7. IX. 1944.)
8) S. Pompeja Rade iz Segeta (10. VI. 1912. – 2. I. 1947.)
9) S. Jacinta Čačić iz Vrpolja (12. V. 1892. – 13. XII. 1950.)
10) S. Terezina Dumičić iz Podstrane (19. III. 1909. – 27. I. 1956.)
11) S. Dominika Berković iz Bola (14. XII. 1883. – 20. V. 1956.)
12) S. Jozefina Ostoja iz Blata na Korčuli (25. II. 1913. – 10. IX. 1956.)
13) S. Antonina Slade iz Čepikuća (24. III. 1885. – 14. V. 1958.)
14) S. Amata Kovačević iz Staroga Grada na Hvaru (23. IV. 1882. – 29. XII. 1960.)
15) S. Alfonsa Nižetića iz Selca na Braču (24. II. 1887. – 14. VIII. 1961.)
16) S. Katarina Milašić iz Staroga Grada na Hvaru (6. V. 1884. – 2. IX. 1962.)
17) S. Sibilina Baničević iz Smokvice na Korčuli (13. VI. 1888. – 28. I. 1967.)
18) S. Emilija Goravica iz Suđurđa na Šipanu 16. X. 1889. – 1. VII. 1967.)
19) S. Hozana Jerković iz Žrnovnice (4. IX. 1911. – 29. II. 1972.)
20) S. Vjekoslava Poljanić iz Trstenika na Pelješcu (24. IV. 1888. – 7. II. 1973.)
21) S. Marija Celina Bačić iz Blata na Korčuli (27. I. 1914. – 5. X. 1975.)
22) S. Ruzarija Bujas iz Šibenika (10. VII. 1890. – 23. VII. 1979.)
23) S. Alojzija Aljinović iz Žrnovnice (20. VI. 1922. – 20. VIII. 1981.)
24) S. Ivanica Dujmović iz Vrgorca (9. XII. 1892. – 4. II. 1983.)
25) S. Alojzija Brizić iz Gornjega Humca (20. XI. 1906. – 28. VIII. 1983.)
26) S. Fabijana Mišura iz Staroga Grada na Hvaru (7. I. 1902. – 10. IV. 1986.)
27) S. Simeona Grginović iz Sukošana (21. XI. 1910. – 18. XII. 1992.)
28) S. Kerubina Dujmović iz Vrgorca (17. IX. 1901. – 29. I. 1994.)
29) S. Mateja Vuković iz Banja kraj Vrgorca (12. X. 1914. – 5. VIII. 1998.)
30) S. Dragutina Barišić iz Vidonja (1. IX. 1932. – 5. I. 2003.)

31) S. Leticija Delonga iz Košuta kraj Trilja (8. III. 1930. – 13. VI. 2008.)
32) S. Katica Džepina iz Oklaja 4. XII. 1920. – 9. VII. 2016.)

Prilog 3. Broj časnih sestara u samostanu sv. Martina u Splitu od utemeljenja Kongregacije sv. Anđela čuvara do danas

GODINA	BROJ SESTARA
1905.	5
1909.	6
1911.	5
1913.	5
1914.	9
1921.	6
1925.	4
1935.	4
1938. – 1939.	6
1941.	9
1945.	10
1947.	12
1951.	16
1952.	12
1953.	15
1957.	18
1959.	15
1962.	16
1965.	15
1968. – 1969.	14
1970. – 1971.	13
1972.	14
1973. – 1974.	12
1975. – 1976.	13
1977.	9
1979.	10
1980. – 1981.	9
1982. – 1984.	10
1985.	8
1986.	7
1987.	6

1988. – 1989.	7
1990. – 1991.	6
1992. – 1993.	5
1994.	4
1995. – 1997.	6
1998.	5
1999. – 2002.	6
2003.	7
2004. – 2008.	6
2009. – 2011.	5
2012. – 2013.	7
2014. – 2016.	8
2017. – 2019.	7

BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

OBJAVLJENI IZVORI

Miroslav AKMADŽA, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji. Svezak II. 1953. – 1960.*, Zagreb, 2010.

Akti 18. Vrhovnog zbora održanog u Korčuli od 21. do 25. lipnja 2013., Korčula, 2013.

Ante ANTIĆ, *Na svetost pozvane. Izbor iz pisama redovnicama*, Zagreb, 2015.

Apostolske vizitacije Hvarske biskupije iz godina 1579., 1602./1603. i 1624./1625., (priredili A. V. Mardešić i S. Kovačić), Rim, 2005.

Kvirin Klement BONEFAČIĆ, "Preporučuje se 'Društvo za zaštitu djevojaka' u Splitu", *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 56, br. 1, Split, 1934., str. 3-4.

Catalogus conventuum fratrum et sororum 1964., Zagreb, 1964.

Catalogus conventuum fratrum et sororum 1967., Zagreb, 1967.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum: status die 15. ian. 1970., Zagreb, 1970.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum. Status die 1. mart. 1972., Zagreb, 1972.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum. Status die 1. ian. 1974., Zagreb, 1974.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum. Status die 1. ian. 1976., Zagreb, 1976.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum. Status die 1. ian. 1979., Zagreb, 1979.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum, Zagreb, 1981.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum, Zagreb, 1985.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum, Zagreb, 1991.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum. Status die 1 februarii MCMXCV., Zagabriae, 1995.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum Provinciae Croaticae Annuntiationis B. M. V. et Congregationis sororum a SS. Angelis Custodibus Ordinis Praedicatorum, Zagreb, 1997.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum Provinciae Croaticae Annuntiationis B. M. V. et Congregationis sororum a SS. Angelis Custodibus Ordinis Praedicatorum, Zagreb, 2001.

Catalogus conventuum, fratrum et sororum Provinciae Croaticae Annuntiationis B. M. V. et Congregationis sororum a SS. Angelis Custodibus Ordinis Praedicatorum, Zagreb, 2002.

Constitutiones Synodi Dioecesanae Spalatensis editae ab Illustrissimo, ac Reverendissimo D.D. Stephano Cosmo Archiepiscopo Spalatensi, alias Salonitano, Primato Dalmatiae, ac totius Croatiae, in primo Synodo habita Spalati in Ecclesia Metropolitana diebus 9. 10. & 11. Martii 1688., Patavii, M.DC.XC.

Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Bibliotheca Ragusina in qua Ragusini scriptores eorumque gesta et scripta recensentur, 4,* (priredio S. Krasić), Zagreb, 1980.

Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Prologomena za svetu Dubrovačku metropoliju*, (priredio i preveo R. Seferović), Zagreb – Dubrovnik, 2012.

"Diecezanska kronika", *Službeni vjesnik Biskupije splitske i makarske*, br. 5, Split, 1955., str. 14.

Krunoslav DRAGANOVIĆ, *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji*, Sarajevo, 1939.

Daniele FARLATI, *Illyricum sacrum, 3-4*, Venetiis, 1765. – 1769.

Daniele FARLATI i Jacobo COLETI, *Illyricum sacrum, 8*. Venetiis, 1800.

Basilio GRADICH, *Libarze od dievstva, i dievickoga bitya*, In Venetia, 1567.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2005., Zagreb, 2005.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2006., Zagreb, 2006.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2008., Zagreb, 2008.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2009., Zagreb, 2009.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika 2013., Zagreb, 2013.

Katalog Hrvatske dominikanske provincije navještenja Blažene Djevice Marije i Kongregacije sestara svetih Anđela čuvara Reda propovjednika, Zagreb, 2016.

Konstitucije sestara dominikanka Sv. anđela čuvara u Korčuli, Zagreb, 1938.

Konstitucije sestara dominikanka Kongregacije Sv. anđela čuvara, Korčula, 1983.

Stjepan KRASIĆ, "Regesti pisama generala Dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392-1600)", *Arhivski vjesnik*, god. 17-18, Zagreb, 1974-75., str. 157-246.

Stjepan KRASIĆ, "Regesti pisama generala Dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku (1392-1600), 2", *Arhivski vjesnik*, god. 21-22, Zagreb, 1978-79., str. 201-321.

Urban KRIZOMALI, "Važnije isprave iz arhiva Bisk. kurije god. 1807-1823.", *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 64, br. 8-12, Split, 1942., str. 70-79.

Ljudevit KRMPOTIĆ, *Car Franjo I. u Hrvatskoj*, Hannover – Čakovec, 2002.

Ljetopis samostana sv. Lovre u Šibeniku (1923.-1945.), (priredio P. Bezina), Split, 1996.

Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1873*., Zara, 1873.

Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1874*., Zara, 1874.

Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1875*., Zara, 1875.

Luigi MASCHEK, *Manuale del Regno di Dalmazia per l' anno 1876*., Zara, 1876.

Splitski spomenici. Dio prvi. Splitski bilježnički spisi. Svezak 1. Spisi splitskog bilježnika Ivana pok. Çove iz Ankone od 1341. do 1344. godine. *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, volumen 53, Zagreb, 2002.

Grga NOVAK, "Dva kodicila testamenta Petra Hektorovića", *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*. knjiga 4, Beograd, 1924., str. 121-124.

Kruno PRIJATELJ: "Ljetopis nepoznatog Splićanina od g. 1756. do 1811.", *Starine*, knjiga 44, Zagreb, 1952., str. 63-93.

Serafino RAZZI, *Vita della Reverenda Serva di Dio, La Madre Suor Ossanna da Cattaro, dell' Ordine di San Domenico*, In Firenze, MDLXXXXII.

Serafino RAZZI, *Povijest Dubrovnika*, Dubrovnik, 2011.

Schematismus fratrum et sororum Provinciae Dalmatiae Sacri Ordinis Praedicatorum, Ragusii, MCMV.

Schematismus fratrum ac sororum Provinciae Dalmatiae Sacri Ordinis Praedicatorum A. D. 1914., Ragusii, 1914.

Spisi dubrovačke kancelarije, 1, (ur. G. Čremošnik), Zagreb, 1951.

Spisi dubrovačke kancelarije, 2, (ur. J. Lučić), Zagreb, 1984.

Djela Petra Hektorovića. Stari pisci Hrvatski, knjiga XXXIX, (priredio J. Vončina), Zagreb, 1986.

Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l' anno 1872., Spalato, 1872.

Stato del clero e popolo della Diocesi di Spalato e Macarsca per l' anno 1877., Zara, 1877.

Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCLXXXVIII., Spalati, 1888.

Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCLXXXIX., Spalati, 1889.

Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarensis pro anno Domini MDCCCXCIII., Spalati, 1893.

Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCV., Spalati, 1895.
Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Macarskensis pro anno Domini MDCCCXCVII., Spalati, 1897.
Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis sedo vacante pro anno Domini MCMXI., Spalati, 1911.
Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXII., Spalati, 1912.
Status personalis et localis Dioecesis Spalatensis et Makarskensis pro anno Domini MCMXXV., Spalati, 1925.
"Status personalis et localis dioecesis Spalatensis et Makarskensis olim Salonitanae die 31. decembris 1941 Ecclesiam Catholicam Gubernante Pio Papa XII.", *List Biskupije splitsko makarske*, god. 63, br. 4-12, Split, 1941., str. 56-69.
Šematizam Dubrovačke biskupije, Dubrovnik, 2011.
Zdravko ŠKUNDRICA, "Popis stanovništva Dubrovačke Republike iz 1673/74.", *Arhivski vjesnik*, god. 2, Zagreb, 1959., str. 419-456.
Franjo VELČIĆ, "Iz prezidijalnog arhiva krčkoga biskupa dr. Josipa Srebrnića ratne 1944. godine", *Krčki biskup mons. dr. Josip Srebrnić (1876.-1966.)*, (ur. M. Medved i F. Velčić), Rijeka – Krk – Zagreb, 2017., str. 281-624.
"Životopis Bl. Hozane Crnogorkinje tretorednice sv. Dominika", *Gospina krunica*, god. 6, br. 1, Split, 1900., str. 6-14, br. 2 str. 35-41, br. 3 str. 66-72, br. 4 str. 99-105, br. 5 str. 131-138, br. 6 str. 166-172.

NEOBJAVLJENI IZVORI

Arhiv Dubrovačke biskupije (ADB)
- Biskupija Dubrovačka (B. D.)
  - B. D., sign. 2, ser. 2, potser. 2, K 2.
  - B. D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.1, K 2.
  - B. D., sign. 2, ser. 2, potser. 2.2, K 2.
  - B. D., sign. 2, ser. 2, potser. 6, K 1.
- Biskupija stonska (B. St.)
  - *Acta visitationis* (sign. 4, ser. 3, br. 2)

Acta visitationis (sign. 4, ser. 3, br. 3)

Liber diversorum 1615. – 1706. (sign. 4, ser. 1, br. 2)

Liber diversorum 1772. – (sign. 4, ser. 1, br. 1)

Arhiv samostana bl. Hozane Kotorke u Zagrebu (ABHKZ)

Dokumentacija o preminulim sestrama

Arhiv samostana sv. Katarine djevice i mučenice u Splitu (ASK)

Rozarije JERKOVIĆ, [Pedeseta obljetnica svećeništva], Split, 28. II. 1949. (Fascikl *Rozarije Jerković*)

Josip KARNINČIĆ, *Bilješke o bračkim pustinjama*, rukopis bez paginacije, Split s. a.

Kronika samostana sv. Kate od 16. IV. 1974. do 31. XII. 2013.

Liber Consiliorum Conventus Spalatensis (1704-1872).

Liber Consiliorum Conventus S. Catharinae V. et M. de Split III.

Libro de Livelli 1762.

Ljetopis Samostana Sv. Katarine D. M. Oo. Dominikanaca u Splitu od god. 1924 – 31/7 1932.

Vjekoslav MATIJACA, *Dominikanski samostan u Splitu i rad njegovih članova u proširenju sv. Ruzarija*, rukopis, Split, 1953.

Spisi fr. Anđela Marije Miškova

Spisi samostana

Splitske trećoredice, imenik sestara bez paginacije.

Terreni del Convento ed alcuni livelli.

Arhiv Hrvatske dominikanske provincije u Zagrebu (AHDP)

Fond *Anđelko Fazinić*

Liber Provinciae Dalmatiae Ordinis Praedicatorum 1894. – 1916.

Registrum Provinciae Dalmatiae: 1735 – 1768.

Registrum Provinciae Dalmatiae 1769. – 1850.

Spisi Provincijalata

Arhiv Kongregacije sv. Anđela čuvara u Korčuli (AKSAČ)

Dokumentacija o preminulim sestrama.

Dokumentacija o živim sestrama.

Imena sestara u novicijatu
Imenik sestara dominikanki od godine 1850.
Kutija *Dokinute kuće i filijale*
Kronika Kongregacije svetih anđela čuvara: 1922. – 1942.
Kronika Kongregacije Svetih anđela čuvara 1943. – 1965.
Knjiga Oblačenja i Zavjetovanja Sestara Kongregacije SS. Angjela Čuvara III. Reda Sv. O. Dominika u Dalmaciji Samostana u Šibeniku.
Knjiga preminulih sestara 1924. – 1960.
Knjiga preminulih sestara 1960. – 1995.
Kronika Orebić
Kutija *Split – Sv. Martin*.
Kutija *Ugovori*
Kutija *Vrhovni zborovi Kongregacije*
Anđeo Marija MIŠKOV, *Dalmatinska Kongregacija Svetih AnđelaČuvara Sestara Dominikanka utemeljena godine 1904-5.,* rukopis, Korčula s.a.
Vjekoslava POLJANIĆ, *Crtice iz života jedne redovnice*, rukopis bez paginacije.
Protokol spisa Vrhovne uprave
Spisi Vrhovne uprave
Visitatio canonica Congregationis Sororum, post. Cap. Prov. Rag. Mense Iunio 1918.
(Fascikl *Stonske sestre*).
Zbirka osobnika časnih sestara dominikanki
Zapisnici sjednica Vrhovnoga vijeća 1905. – 1970.
Zapisnici sjednica Vrhovnoga vijeća 1970. – 1983.

Nadbiskupski arhiv Split (NAS)
Presidijalni spisi biskupa Antuna Đivoje.
S. 105/4 Redovnice
S-M, Spisi
Testamenti e legati pii, 1.
Vizitacija nadbiskupa Marka Antina de Dominisa, 1604., S. 15.
Vizitacija nadbiskupa Stjepana Cosmija, 1682., S. 47.
Vizitacija nasbiskupa Stjepana Cupillija, 1714., S. 61.
Vizitacija nadbiskupa Antuna Kačića, 1732., S. 76. II.
Vizitacija nadbiskupa Ivana Luke Garagnina, 1766., S. 83.

Arhiv samostana Gospe od ružarija u Šibeniku (AGRŠ)

Kronika samostana Gospe od Ružarija 1905. – 1953.

Arhiv samostana sv. Martina u Splitu (ASM)

Fascikl *Stari spisi*.

Knjiga kanoničkih pohoda Sv. Martin Split.

Knjižica bez naslova.

Kronika samostava Sv. Martina pisana od 1950 – 28. II. 1994. godine.

Kronika pisana od početka 1965. do početka 1979. god. Istu je pisala †č. s. Ivanica Dujmović.

Kronika samostana Sv. Martina Split 1994. – 2002.

Kronika samostana Sv. Martina Split 2003.

Ospizio e Chiesetta di S. Martino in Spalato 1900. Rukopisni kronološki zapisi.

Ksaverija OREB, *Sestre dominikanke u Splitu*, rukopis.

Vjekoslava POLJANIĆ, *Ratna povijest od 1939. do 1945*., rukopis bez paginacije.

Spisi samostana sv. Martina

Hrvatski državni arhiv u Zagrebu (HDA)

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1637.-1647.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1729.-1768.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1769.-1796.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1879.-1885.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1885.-1891.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – bolnica 1697.-1805.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1684.-1778.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1778.-1812.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1833.-1862.

Matična knjiga umrlih Dubrovnik – katedralna župa 1862.-1890.

Matična knjiga umrlih i vjenčanih župe Stari Grad na Hvaru 1764.-1812.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1617.-1635.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1638.-1688.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1688.-1711.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1711.-1726.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1726.-1773.

Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1773.-1806.
Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1806.-1827.
Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1827.-1830.
Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1844.-1848.
Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1864.-1868.
Matična knjiga umrlih Split sv. Duje 1889.-1899.
Matična knjiga umrlih Stari Grad na Hvaru 1650.-1667.
Matična knjiga umrlih Ston Veliki 1833.-1852.
Matična knjiga umrlih Ston Veliki 1836.-1949.
Matična knjiga umrlih Ston Veliki 1841.-1865.
Matična knjiga umrlih Ston Veliki 1865.-1890.
Matična knjiga umrlih Ston Veliki 1890.-1918.

Biblioteka samostana sv. Dominika u Dubrovniku

Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Monumenta Congregationis sancti Dominici de Ragusio Ordinis Fratrum Praedicatorum. Saeculum primum*, rukopis, Ragusii, 1728.
Serafin Marija CRIJEVIĆ, *Monumenta Congregationis sancti Dominici de Ragusio Ordinis Fratrum Praedicatorum. Saeculum quartum*, rukopis, Ragusii, 1734.

LITERATURA

Vice ADAMOVIĆ, "Svetište 'Gospe od Milosrgja' u Lapadu", *List Dubrovačke biskupije*, god. 15, br. 9, Dubrovnik, 1915., str. 98-103.

"Akcija za 'Dom djevojke' u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 128, Split, 1. VI. 1935., str. 5.

Miroslav AKMADŽA, *Oduzimanje imovine Katoličkoj Crkvi i crkveno-državni odnosi od 1945. do 1966. godine. Primjer Zagrebačke nadbiskupije,* Zagreb, 2003.

Miroslav AKMADŽA: *Katolička Crkva u komunističkoj Hrvatskoj 1945. – 1980.*, Zagreb, 2013.

Miroslav AKMADŽA, *Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini i komunistički režim, 1-2*, Kostrena – Slavonski Brod, 2014. – 2016.

Mladen ANDREIS, "Stanovništvo otoka Brača u drugoj polovici 18. stoljeća", *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, sv. 13, Split, 1997., str. 205-236.

Ranka ANDRIĆ, *Božja pastirica. Mali životopis bl. Ozane Kotorke s vjenčićem molitava*, Subotica, 1946.

Vladimir ANIĆ, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 1991.

Antifašistički Split. Ratna kronika 1941. – 1945., (ur. M. Kuzmić), Split, 2010.

"Apel iz Splita", *Marija*, god. 4, br. 1, Split, 1966., str. 26.

Ivan ARMANDA, "Dominikanka Imelda Jurić (1880. – 1924.) – prva Vrhovna poglavarica Kongregacije svetih anđela čuvara", *Časopis za suvremenu povijest*, god. 44, br. 2, Zagreb, 2012., str. 359-387.

Ivan ARMANDA, "Dominikanke u splitskoj Osamici (1922. – 1932.)", AM, god. 31, br. 3, Zagreb, 2012., str. 102-104.

Ivan ARMANDA, *Istaknuti hrvatski dominikanci I-II,* Zagreb 2012., Dubrovnik, 2016.

Ivan ARMANDA, " Život dominikanke Anđelike Prizmić i pregled njezine literarne djelatnosti", *Marulić*, god. 45, br. 6, Zagreb, 2012., str. 1084-1108.

Ivan ARMANDA, "Dominikanka Roza Jurić (1847.-1936.) i početci Kongregacije Svetih anđela čuvara", *Marulić*, god. 46, br. 3-4, Zagreb, 2013., str. 172-193.

Ivan ARMANDA, "Povijest filijale sestara dominikanki na Čiovu (1926. – 1953.)", *Kulturna baština*, br. 39, Split, 2013., str. 139-162.

Ivan ARMANDA, "Rad o. Anđela Marije Miškova na promicanju štovanja Ozane Kotorske", AM, god. 32, br. 2, Zagreb, 2013., str. 79-85.

Ivan ARMANDA, “85. obljetnica dolaska sestara dominikanki u Zagreb”, AM, god. 33, br. 3, Zagreb, 2014., str. 99-106.
Ivan ARMANDA, “Dominikanski samostan u Splitu u doba Drugoga svjetskog rata”, *Kulturna baština*, br. 40, Split, 2014., str. 165-190.
Ivan ARMANDA, *Dominikanke u Šibeniku. Povijest samostana Gospe od Ružarija (1865. – 2015.)*, Šibenik, 2015.
Ivan ARMANDA, “S. Česlava Andreis OP – žena jake vjere”, *Godišnjak grada Korčule*, god. 14-15, Korčula, 2015., str. 183-212.
Ivan ARMANDA, “Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije”, *Kotorski i dubrovački biskup Pavao Butorac – život i djelo. Zbornik radova okrugloga stola održanog u lipnju 2016. u Kotoru*, (ur. V. B. Lupis), Kotor, 2016., str. 106-123.
Ivan ARMANDA, “Zazidana Lukrica s Brača i fenomen isposnica u Dalmaciji kroz prošlost”, *Crkva sv. Nikole u Starom Gradu. Povijest, vjera, kultura. Zbornik radova*, (ur. V. Tarbušković), Stari Grad, 2016., str. 61-76.
Ivan ARMANDA, “Neraspadnuto tijelo bl. Ozane Kotorske (1493. – 1565.)”, *Dubrovnik*, god. 27, br. 2, Dubrovnik, 2016., str. 83-96.
Ivan ARMANDA, “Prilozi za povijest samostana na Škrapama (od utemeljenja zajednice 1955. do utemeljenja župe 1967.)”, AM, god. 36, br. 2, Zagreb, 2017., str. 99-110.
Ivan ARMANDA, “S. Vica Bralić (1875. – 1948.). Prikaz života i djelovanja u povodu 70. obljetnice smrti”, AM, god. 37, br. 2, Zagreb, 2018., str. 118-125.
B., “Posjet jedne majke Gradskoj kuhinji za dojenčad”, *Jadranski dnevnik*, god. I, br. 100, Split, 17. VII. 1934., str. 5.
Ivo BABIĆ, “Bilješke o crkvi sv. Mihajla u Stonu”, *Peristil*, god. 38, Zagreb, 1995., str. 15-22.
“Bačić (Marija) S. Celina”, AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 89-90.
Božo BANIČEVIĆ, *Korčulanska biskupija (1300.-1803.),* Split, 2003.
Frane BEGO, “Nadgrobni govor vel. gopsp. župnika”, AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 97-98.
Frane BEGO, “Govor vl. g. župnika nad otvorenim grobom pok. S. Ruzarije”, AM, god. 8, br. 3, Korčula, 1979., str. 99-100.
Anton BELAN, “Blažena Ozana”, *Hrvatski glasnik*, god. 10, br. 85, Kotor, 2012., str. 48-52.
“Benussi (Marija) s. Aquinata 1894 – 1975.”, AM, god. 4, br. 1, Korčula, 1975., str. 5-6.
Lukša BERITIĆ, “Ubikacija nestalih gradjevinskih spomenika u Dubrovniku”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, god. 10, Split, 1956., str. 15-83.

Tješimira BEŠLIĆ, *Treći dominikanski red u Veloj Luci*, Vela Luka, 2018.
Tješimira BEŠLIĆ i Alana MARIČIĆ, *70 godina sestara dominikanki u Veloj Luci*, Vela Luka, 1998.
Nevenka BEZIĆ-BOŽANIĆ, "Župa sv. Petra na Lučcu u 19. stoljeću", *Kulturna baština*, br. 21, Split, 1991., str. 131-150.
Nevenka BEZIĆ-BOŽANIĆ, *Juditini dvori,* Split, 2001.
Petar BEZINA, "Samostani klarisa u Hrvatskoj", *Kačić*, god. 26, Split, 1994., str. 269-294.
Petar BEZINA, "Sestre klarise u Splitu prema Registru I.", *Samostan sv. Klare u Splitu u svome vremenu*, (ur. S. Muzuković), Split, 2008., str. 373-390.
Marijan BIŠKUP, *Blažena Ozana Kotorska (1493.-1565.). Razmatranja o prvoj hrvatskoj blaženici s kratkim ikonografskim dodatkom*, Zagreb, 2007.
Eugen BIŽACA, "Kronika vizitacije o. generala našoj provinciji", VHDP, god. 9, br. 22, Zagreb 1972., str. 12-22.
Lenka BLEHOVA ČELEBIĆ, *Hrišćanstvo u Boki*, Podgorica, 2002.
Lenka BLEHOVA ČELEBIĆ, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, Podgorica, 2002.
"Božić djece u zakloništu Mangjer", *Novo doba*, god. 12, br. 311, Split, 23. X. 1929., str. 3.
"Božić siromašne djece", *Novo doba*, god. 13, br. 294, Split, 22. XII. 1930., str. 5.
Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Prilog poznavanju stanovništva Splita u XVIII stoljeću", *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, br. 8, Split, 1974., str. 157-232.
Danica BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, "Anagrafski podatci za područje distrikta Splita iz prve godine francuske vladavine u Dalmaciji", *Kulturna baštine*, br. 18, Split, 1988., str. 94-102.
"Božićna proslava u Dječjem zakloništu Mangjer", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 316, Split, 19. XII. 1935., str. 5.
"Božićna proslava u Dječjem zakloništu 'Mangjer'", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 319, Split, 23. XII. 1935., str. 5.
"Božićnica u zakloništu Mangjer", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 238, Split, 22. XII. 1936., str. 5.
Livia BRISKY, "Splitsko nahodište", *Paediatria Croatica*, god. 53, supl. 1, Zagreb, 2009., str. 12-17.
Frane BULIĆ, "Ristauro della chiesetta antica di S. Martino a Spalato", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 22, Spalato, 1899., str. 234-235.
Frane BULIĆ, "*Alcune osservazioni sulla iscrizione nella chiesette di s. Martino a Spalato*", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 25, Spalato, 1902., str. 40.

Frane BULIĆ, "*Restauro del Vestibulo (Rotonda) del Palazzo di Diocleziano a Spalato*", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 35, Spalato, 1912., str. 64.67.
Frane BULIĆ, *Crkvica Sv. Martina nad sjevernim vratima (Porta aurea) Dioklecijanove palače u Spljetu*, Zagreb, 1916.
Frane BULIĆ, *Povodom pedesetogodišnjice jubileja "Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku" (Bulletin d' Archéologie et d' Histoire Dalmate) 1878-1928*., Split, 1931.
M. Alojzija CARATAN i M. Božena MUTIĆ, *Provincija Božje Providnosti Družbe Kćeri Božje ljubavi: 1882. – 1982*., Split – Zagreb, 1982.
"Crkva 'Gospe od Milosrđa' kod Dubrovnika", *Almanah Gospe Lurdske 1914*., Rijeka, 1914., str. 225-230.
Crkva i samostan svete Marije na Dančama, (ur. L. Paljetak i K. Dabo), Dubrovnik, 2010.
Lovorka ČORALIĆ, "Legati hrvatskih iseljenika u Veneciji vjerskim ustanovama u domovini", *Croatica Christiana periodica*, god. 17, br. 31, Zagreb, 1993., str. 49-128.
Mladen ČULIĆ-DALBELLO: *Splitski nadbiskup Venecijanac S. Cosmi*. Split, 2007.
Katica DABO, "Danče – kolijevka Družbe", *Crkva i samostan svete Marije na Dančama*, (ur. L. Paljetak i K. Dabo), Dubrovnik, 2010., str. 96-111.
"'Dom za djevojke' u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 126, Split, 30. V. 1936., str. 5.
Ante DRAČEVAC, "Srednjovjekovna Stonsko-zahumska biskupija", *Tisuću godina Trebinjske biskupije*, (ur. I. Puljić), Sarajevo, 1988., str. 83-90.
Danica DRLAN, "s. Mateja, Iva, Vuković", AM, god. 17, br. 3, Korčula, 1998., str. 49-51.
Danica DRLAN, "Sjećanje na s. Mateju Vuković povodom godišnjice smrti", AM, god. 18, br. 2, Zagreb, 1999., str. 58.
Ivanica DUJMOVIĆ, "Split", AM, god. 2, br. 2, Korčula, 1973., str. 60.
Ivanica DUJMOVIĆ, "[Sjećanje na s. Ruzariju Bujas]", AM, god. 8, br. 3, Korčula, 1979., str. 97-98.
Arsen DUPLANČIĆ, "Stanovništvo splitskih predgrađa Lučca i Manuša u drugoj polovici XVIII. stoljeća", *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, br. 12, Split, 1996., str. 511-538.
Arsen DUPLANČIĆ, "Kameni ukrasi s crkve sv. Mihovila in ripa maris u Splitu", *Prilozi povijesti i umjetnosti u Dalmaciji*, br. 42, Split, 2011., str. 121-136.
Arsen DUPLANČIĆ, "O splitskim zvonicima", *Kulturna baština*, god. 37, Split, 2011., str. 143-172.
"Dva jubileja", AM, god. 7, br. 1, Korčula, 1978., str. 26.
"Dvije izložbe na Pojišanu", *Novo doba*, god. 19, br. 117, Split, 26. VI. 1936., str. 3.

Zvonko DŽANKIĆ, *Anđeo Marija Miškov vjerski i nacionalni preporoditelj hrvatskoga puka (1848. – 1922.)*, Zagreb, 2016.
Girolamo ERCOLANI, "Ozana Kotorska, dominikanka", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 39, br. 34, Zagreb, 2006., str. 36-57.
Cvito FISKOVIĆ, "Ranoromaničke freske u Stonu", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 12, Split, 1960., str. 33-49.
Cvito FISKOVIĆ, "Popravci i nabavke umjetničkog obrta u stolnoj crkvi u Hvaru u toku 16-19. stoljeća", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 29, Split, 1990., str. 193-227.
Josip FRANULIĆ, *Župna crkva u Nerežišćima*, Makarska, 1993.
Josip FRANULIĆ, *Skrajnje pogubna zabluda*, Makarska, 1994.
Miće GAMULIN, *Tvrdalj Petra Hektorovića u Starom Gradu na Hvaru*, Zagreb, 1988.
Niko GJIVANOVIĆ "Tri veoma stare sačuvane crkvice dubrovačke: 'sv. Nikola na Prijekom', 'sv. Jakob na Pelinama' i 'Sigurata'", *Glasnik Dubrovačkog učenog društva "Sveti Vlaho"*, god. 1, Dubrovnik, 1929., str. 163-173.
"'Gradska kuhinja' i ugostiteljske radnje", *Novo doba*, god. 17, br. 94, Split, 21. IV. 1934., str. 6.
"Gradska mliječna kuhinja za dojenčad", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 28, Split, 23. IV. 1934., str. 6.
"Gradska mliječna kuhinja", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 70, Split, 23. III. 1935., str. 7.
"In memoriam S. Rozariji Bujas", AM, god. 8, br. 3, Korčula, 1979., str. 98-99.
Ivo Tartaglia političar i intelektualac, (ur. A. Jakir i M. Buljan), Split, 2016.
"Iz dječjeg zavoda 'Mangjer'", *Novo doba*, god. 9, br. 132, Split, 10. VI. 1926., str. 5.
"Iz Humane sekcije Nar. Žen. Zadruge", *Novo doba*, god. 15, br. 40, Split, 18. II. 1932., str. 3.
"Iz Zakloništa Mangjer", *Novo doba*, god. 10, br. 145, Split, 24. VI. 1927., str. 4.
"Izložba radova dječjeg zabavišta ČČSS Dominikanki", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 87, Split, 2. VII. 1934., str. 6.
"Izložba zabavišta na Pojišanu", *Novo doba*, god. 17, br. 153, Split, 2. VII. 1934., str. 6.
Fidelis JAGNJIĆ, "[Razgovor sa s. Dinkom Franičević]", AM, god. 16, br. 2, Zagreb, 1997., str. 21-22.
"Javna zahvala", *Novo doba*, god. 13, br. 257, Split, 5. XI. 1930., str. 4.
"Jedna važna socijalna institucija grada Splita", *Novo doba*, god. 10, br. 281, Split, 6. XI. 1928., str. 5-6.
Joško JELASKA, *Splitsko polje za turskih vremena*, Split, 1985.
Luka JELIĆ – Frane BULIĆ – Simon RUTAR, *Vodja po Spljetu i Solinu,* Zadar, 1894.

Slavko JERONČIĆ, “Poljički glagoljaši od XV. do XIX. stoljeća”, *Poljica*, god. 31, Gata, 2006., str. 31-77.
“Juče je 105 djece odjeveno i obučeno”, *Novo doba*, god. 19, br. 299, Split, 22. XII. 1936., str. 5.
Karlo JURIŠIĆ, “Samostan franjevačkih trećoredica “picokara” sv. Ciprijana u Splitu (1493.-1905.)”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 33, Split, 1992., str. 327-362.
Vicko KAPITANOVIĆ, “Treći red sv. Franje i picokare sv. Ciprijana”, *Stoljetna baština Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova Split, 1904. – 2004.*, (ur. M. P. Vučemilo i N. Radinović), Split, 2009., str. 27-52.
Ljubo KARAMAN, “Crkvica sv. Mihajla kraj Stona”, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, god. 15, br. 1, Zagreb, 1928., str. 81-116.
Ljubo KARAMAN: *Živa starina*, Zagreb, 1943.
Ljubo KARAMAN, “O vremenu gradnje sv. Mihovila u Stonu”, *Vjesnik muzealaca i konzervatora Hrvatske*, god. 9, br. 3, Zagreb, 1960., str. 81-82.
Josip KARNINČIĆ, “*Podatci o životu, studiju, službama i aktivnostima raznog apostolata*”, VHDP, god. 20, br. 55, Zagreb, 1983., str. 25-29.
Duško KEČKEMET, *Vinko Draganja. Sa slikarevom autobiografijom*, Split, 1975.
Bratoljub KLAIĆ, *Rječnik stranih riječ*, Zagreb, 2007.
Hozana KLJAIĆ, “Autobiografija s. Hozane Kljaić”, AM, god. 28, br. 1, Zagreb, 2009., str. 68-72.
Knjiga od uspomene, (ur. H. G. Jurišić, J. Lisac i T. Zemljić), Šibenik, 2005.
Drago KOLIMBATOVIĆ, “‘Ne viič, ne viič!’ – sjećanja na p. Bepa”, VHDP, god. 40, br. 95, Zagreb, 2003., str. 39-41.
Joško KOVAČIĆ, *Iz hvarske kulturne baštine*, Hvar, 1987.
Joško KOVAČIĆ, “Nekoliko podataka o starogradskim spomenicima”, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 34, Split, 1994., str. 357-381.
Joško KOVAČIĆ: “Hvarsko ‘Čudo u Surianu’ – prijedlog za Pontonija”, *Mogućnosti*, god. 42, br. 10-12, Split, 1995., str. 194-197.
Joško KOVAČIĆ, “Splitski liječnik i političar Jakša Račić”, *Kulturna baština*, br. 28-29, Split, 1997., str. 257-268.
Slavko KOVAČIĆ: “Župa Svih svetih u Neoriću do sredine devetnaestoga stoljeća”, *Zbornik u Zagori, 7*, Split, 2004., str. 237-300.
Slavko KOVAČIĆ, *Župa Žeževica do godine 1940. i župe Zadvarje i Žeževica od godine 1941*., Split, 2009.

Alfonza KOVAČIĆ i Berislava VRAČIĆ, *Sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskoga s kućom maticom u Zagrebu 1845. – 1995., II.,* Zagreb, 1998.
Ljubomir KRALJEVIĆ i Ivan TOMASEO, "Sanatorij u Splitu", Liječnički vjesnik, god. 112, br. 3-4, Zagreb, 1990., str. 124-129.
Stephanus KRASIĆ, *Congregatio Ragusina Ord. Praed. (1487-1550)*, Romae, 1972.
Stjepan KRASIĆ, "Zaboravljene bijele čuvarice hrvatske nacionalne svetinje u Stonu", VHDP, god. 9, br. 22, Zagreb, 1972., str. 23-25.
Stjepan KRASIĆ, *Generalno učilište Dominikanskog reda u Zadru ili "Universitas Jadertina" (1396 – 1807)*, Zadar, 1996.
Stjepan KRASIĆ, *Dominikanci. Povijest Reda u hrvatskim krajevima,* Zagreb, 1997.
Stjepan KRASIĆ: "Dominikanci u bokokotorskom zaljevu od XIII. do XIX. stoljeća (1.)", *Hrvatska obzorja*, god. 9, br. 2, Split, 2001., str. 353-372.
Stjepan KRASIĆ, *Dominikanski samostan u Dubrovniku*, Dubrovnik, 2002.
Jure KRIŠTO, *Katolička Crkva u totalitarizmu 1945-1990.*, Zagreb, 1997.
Jure KRIŠTO, *Stoljeće služenja Bogu, Redu i narodu. Kongregacija sestara dominikanki Sv. anđela čuvara*, Zagreb – Korčula, 2005.
Petar KUNIČIĆ, *Prigodom otvora školske zgrade u Starom Gradu 20. travnja 1908*. Zadar, 1908.
Niko LUKOVIĆ, *Život blažene Ozane Kotorke*, Kotor, 1928.
Niko LUKOVIĆ, *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565-1965)*, Kotor, 1965.
Vinicije B. LUPIS, *Sakralna baština Stona i okolice*, Ston, 2000.
m., "Akcija za izgradnju Doma za služavke", *Novo doba*, god. 13, br. 108, Split, 10. V. 1930., str. 3.
Katarina MAGLICA, "[Govor na pogrebu s. Dragutine Barišić]", AM, god. 22, br. 1, Zagreb, 2003., str. 45-46.
Katarina MAGLICA, "Draga naša sestra Leticija", AM, god. 27, br. 2, Zagreb, 2008., str. 83-84.
Katarina MAGLICA, "Oproštaj sa s. Katicom Džepina, dana 12. srpnja 2016.", AM, god. 35, br. 2, Zagreb, 2016., str. 135-136.
Majka Klara Žižić i njezina Družba 1706. – 2006., (ur. T. Zemljić), Šibenik, 2009.
Jerko MARASOVIĆ i Katja MARASOVIĆ, "Jugoistočni dio Dioklecijanove palače u Splitu", *Samostan sv. Klare u Splitu u svome vremenu*, (ur. S. Muzuković), Split, 2008., str. 247-270.

Tomislav MARASOVIĆ i Mate ZEKAN, "Istraživanje ranosrednjovjekovne crkve sv. Mihovila 'na obali' u Splitu ", *Starohrvatska prosvjeta*, god. 3, br. 12, Split, 1982., str. 111-126.
Dominik Marija MARCHESE, "Sveti dominikanski dnevnik – Život blažene Ozane Kotorske", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 30, br. 25, Zagreb, 1997., str. 27-32.
Mato MARČINKO, "Slikar Bruno Bulić – građa za monografiju", *Marulić*, god. 34, br. 4, Zagreb, 2001., str. 730-745.
Tonko MAROEVIĆ, *Dike ter hvaljenja*, Split, 1986.
Bonaventura MASER: "Bl. Ozana Kotorska, dominikanska trećoretkinja", *Blaženi Augustin Kažotić*, god. 33, br. 28, Zagreb, 2000., str. 26-32.
Ivo MATKOVIĆ, *Život blažene Hosanne Kotorkinje*, Zagreb, 1888.
Branko MATULIĆ, "Konzervatorsko-restauratorski zahvati na freskama u Crkvi sv. Mihajla u Stonu", *Dubrovnik*, god. 11, br. 1-2, Dubrovnik, 2000., str. 235-241.
Mirko MIHALJ (mm), "Obnovljen najstariji hrvatski samostan", *Glas Koncila*, god. 40, br. 2, Zagreb, 14. I. 2001., str. 12.
Katarina MITROVIĆ, *Mlečani episkopi Kotora 1420 – 1513*., Beograd, 2013.
Jasenka MRAVAK, "Soba s. Celine ostala je prazna", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 95-97.
Jasenka MRAVAK, "Preminula je tiho u Gospodinu naša sestra Alojzija", AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 81-82.
Jasenka MRAVAK, "Časna sestra Ivanica Dujmović", AM, god. 12, br. 1, Korčula, 1983., str. 49-51.
Berhmana Rozarija NAZOR, *Lovretske sestre*, Split, 1986.
"Neprilike maloljetne služavke", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 24, Split, 18. IV. 1934., str. 5.
"Notizie antiquarie", *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, god. 22, Spalato, 1899., str. 119.
"Oblačenje Trećoredice u Splitu", *Gospina krunica*, god. 8, br. 1, Split, 1902., str. 31-32.
Milan OBRADOVIĆ, "Obavještajna služba NOP Dubrovnika u toku NOB-a 1941-1945.", *Dubrovnik u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941-1945*., (ur. M. Ćurin), Split, 1985., str. 455-487.
"Oproštaj sa s. Ksaverijom iz Korčule", AM, god. 11, br. 1, Korčula, 1982., str. 5.
Franko OREB, "Crkva i samostan sv. Dominika u Splitu", *Crkva i samostan dominikanaca u Splitu*, (ur. D. Diana), Split, 1999., str. 11-38.

Ksaverija OREB, “Spomen na našu dragu pokojnicu – časnu s. Ivanicu Dujmović”, AM, god. 12, br. 1, Korčula, 1983., str. 46-49.
Ivan OSTOJIĆ, *Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima, 1 – 2*, Split, 1963. – 1964.
“Otkriće spomen-ploče Don F. Buliću u historijskoj crkvici Sv. Martina”, *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 232, Split, 4. X. 1935., str. 6.
“Otvorenje Mliječne kuhinje za dojenčad”, *Novo doba*, god. 13, br. 73, Split, 28. III. 1930., str. 6.
“Otvorenje Gradske mliječne kuhinje za dojenčad”, *Novo doba*, god. 13, br. 75, Split, 31. III. 1930., str. 5.
Augustin PAVLOVIĆ, “Kratak povijesni pregled dominikanske obitelji u našim krajevima”, *Catalogus conventuum, fratrum et sororum.* Zagreb, 1979., str. 72-86.
Marija Propetog Isusa PETKOVIĆ, *Sve za Isusa. Autobiografija i duhovni zapisi*, Split, 2003.
Petrislav PETRIĆ, “Novi prilozi topografiji samostana sv. Klare u Splitu”, *Kačić*, god. 26, Split, 1994., str. 319-346.
Stanko PIPLOVIĆ, “Drugi samostan klarisa u Splitu”, *Građa i Prilozi za povijest Dalmacije*, br. 13, Split, 1997., str. 5-29.
Stanko PIPLOVIĆ, “Građevine i dobra splitskoga sjemeništa”, *300. obljetnica splitskoga sjemeništa i klasične gimnazije (1700.-2000.)*, (ur. I. Banić), Split, 2000., str. 289-340.
Stanko PIPLOVIĆ, “Radovi na splitskim crkvicama između dvaju svjetskih ratova”, *Kulturna baština*, br. 31, Split, 2002., str. 311-346.
Estera PLAVŠA, “S. Katica Džepina”, AM, god. 35, br. 2, Split, 2016., str. 134.135.
Josip I. PLEHO, *Pelješac u narodnooslobodilačkoj borbi*, Split, 1972.
“Predsjednica Kolinda Grabar Kitarović posjetila samostan sv. Martina u Splitu”, AM, god. 34, br. 3, Zagreb, 2015., str. 55.
Anđelika PRIZMIĆ, “Historijat Kongregacije sestara dominikanka Anđela Č. Korčula”, AM, god. 2, br. 1, Korčula, 1973., str. 7-11.
Anđelika PRIZMIĆ, “Povijest Kongregacije”, AM, god. 3, br. 3, Korčula, 1974., str. 69-75.
Anđelika PRIZMIĆ, “Č. s. Ruzariji Bujas, OP za njezinu 70-godišnjicu služenja svome Bogu u dom. Redu”, AM, god. 6, br. 1-2, Korčula, 1977., str. 21.
“Proširenje jedne socijalne ustanove”, *Novo doba*, god. 15, br. 65, Split, 18. III. 1932., str. 6.
Branislav RADICA, *Novi Split*, Split, 1931.
Frano RADIĆ, “Putovanje našeg urednika”, *Starohrvatska prosvjeta*, god. 3, br. 1, Knin, 1897., str. 42-43.

Frano RADIĆ, “Sredovječne crkve u Stonu”, *Starohrvatska prosvjeta*, god. 4, br. 2, Knin, 1898., str. 72-81.
Urbano RAFFAELLI, “Chiesa e Convento di Monache in S. Paolo a Cattaro”, *La Dalmazia*, god. 2, br. 50, Zara, 1846., str. 504-506.
Rajmund iz Kapue, *Život sv. Katarine Sijenske*, Split, 1992.
Željko RAPANIĆ, “Ranosrednjovjekovni latinski natpisi iz Splita”, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, br. 65-67, Split., 1963-65., str. 271-311.
Tomislav RAUKAR, “Mnogo poštovana časna sestro Dinka Franičević”, AM, god. 32, br. 3, Zagreb, 2013., str. 32-33.
Krešimir REGAN i Branko NADILO, “Ranokršćanske i predromaničke crkve u Stonu”, *Građevinar*, god. 58, br. 9, Zagreb, 2006., str. 757-766.
rp, “Obdanište Kralja Aleksandra u Splitu”, *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 218, Split, 3. XII. 1934., str. 6.
Blaženka RUDIĆ, “Kronološke zabilješke iz Tajništva Kongregacije”, AM, god. 37, br. 2, Zagreb, 2018., str. 31-32.
Petar RUNJE, *Pokornički pokret i franjevci trećoredci glagoljaši,* Zagreb, 2001.
Petar RUNJE, *Franjevke u srednjovjekovnoj Hrvatskoj*, Zagreb, 2018.
“S. Agneza Damjanović”, *Gospina krunica*, god. 26, br. 4, Zagreb, 1941., str. 124.
“S. Alojzija Aljinović”, AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 81.
“S. Danica Drlan”, AM, god. 20, br. 2, Zagreb, 2001., str. 51-53.
“S. Henrika Sambrailo”, AM, god. 5, br. 1-2, Korčula, 1976., str. 30-31.
“S. M. Rozarija Franulović”, AM, god. 6, br. 1-2, Korčula, 1977., str. 23-24.
“Samostan Sv. Martin”, AM, god. 1, br. 2, Korčula, 1972., str. 49.
“Sedamdeset godišnjica redovničkog života č. s. Rozarije Bujas”, AM, god. 6, br. 1-2, Korčula, 1977., str. 20.
“Sjećat ću se s. Mateje”, AM, god. 17, br. 3, Zagreb, 1998., str. 48-49.
Slavka SENTE, “Da se bolje upoznamo. S. Vinka Bodlović”, AM, god. 17, br. 1, Zagreb, 1998., str. 42-43.
Slavka SENTE, “Da se bolje upoznamo”, sa s. Viktorijom Brajičić razgovarala s. S. Sente, AM, god. 26, br. 1, Zagreb, 2007., str. 33-43.
Slavka SENTE, “Da se bolje upoznamo”, sa s. Ksaverijom Oreb razgovarala s. S. Sente, AM, god. 27, br. 1, Zagreb, 2008., str. 50-57.
Slavka SENTE, “S. Leticija, Doma Delonga”, AM, god. 27, br. 2, Zagreb, 2008., str. 81-83.
Slavka SENTE, “Sveta misa zadušnica”, AM, god. 27, br. 2, Zagreb, 2008., str. 84-85.

Slavka SENTE, “S. Ljiljana, Marija Ana Klarić”, AM, god. 28, br. 1, Zagreb, 2009., str. 74-75.

Slavka SENTE, “Da se bolje upoznamo”, sa s. Ivanom Perkov razgovarala s. S. Sente, AM, god. 30, br, 2, Zagreb, 2011., str. 50-53.

“†Sestra Anđelika Ilijić”, *List Biskupije splitsko-makarske*, god. 56, br. 11, Split, 1934., str. 114.

“[†Sestra Anđelika Ilijić]”, *Novo doba*, god. 17, Split, 3. XI. 1934., str. 6.

Služavke u domu Očevu. Pokojne sestre Družbe 1890. – 2011., Zagreb, 2011.

sm, “U podne u Pučkoj kuhinji”, *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 220, Split, 5. XII. 1934., str. 5.

“Split”, AM, god. 10, br. 1, Korčula, 1981., str. 23.

“Split”, AM, god. 10, br. 2-3, Korčula, 1981., str. 72.

“Splitski ugostitelji kod gradonačelnika u stvari Pučke kuhinje”, *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 27, Split, 21. IV. 1934., str. 6.

“Statistika općinske osamice u g. 1929.”, *Hrvatska straža*, god. 2, br. 5, Zagreb, 8. I. 1930., str. 4.

Ivo STJEPČEVIĆ, “Katedrala sv. Tripuna u Kotoru”, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, br. 51, Split, 1930-34. (tiskano 1940.), prilog.

Stoljetna baština Školskih sestara franjevaka Krista Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova Split, 1904. – 2004., (ur. M. P. Vučemilo i N. Radinović), Split, 2009.

“Sv. Poslanstva u Stonu”, *Gospina krunica*, god. 5, br. 11, Split, 1899., str. 349-350.

“Svečano otvorenje dječjeg obdaništa Narodne ženske zadruge”, *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 230, Split, 17. XII. 1934., str. 6.

Zlatko Josip ŠAFARIĆ, *Fra Pavao Ivakić – splitski mučenik,* Split, 1995.

Zlatko Josip ŠAFARIĆ, *Fra Alojzije Novak. Osvrt na jedan velikodušan život*, Karlobag, 2010.

Franjo ŠANJEK, *Dominikanci i Hrvati osam stoljeća zajedništva (13. – 21. stoljeće)*, Zagreb, 2008.

Jeronim ŠETKA, *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, [2]1976.

Vera ŠKARICA, “Mliječna kuhinja za dojenčad u Splitu”, *Novo doba*, god. 13, br. 40, Split, 18. II. 1930., str. 3.

Vladimir TALJERAN, *Zrnca za povijest Stona*, Dubrovnik, 1935.

Inocent TAURISANO, *Blažena Hozana Kotorka – dominikanka (1493 – 1565)*, Zagreb, 1965.

Dorotej TOIĆ, *Povijest monaštva*, Split, 2006.

Radoslav TOMIĆ, "Oporuka Jakova Cerinea", *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, br. 19, Zagreb, 1995., str. 114-121.

Milovan Antun TOMIĆ, "Sjećanje na doktora Jakšu Račića", *Liječnički vjesnik*, god. 118, br. 11-12, Zagreb, 1996., str. 296-300.

Stipan TROGRLIĆ, *Odnosi Katoličke crkve u Istri i jugoslavenske državne vlasti 1945. – 1954.*, Pazin, 2008.

Josip TURČINOVIĆ, *Misionar Podunavlja Krsto Pejkić (1665-1731)*, Zagreb, 1973.

"U pučkoj kuhinji", *Jadranski dnevnik*, god. 1, br. 18, Split, 11. IV. 1934., str. 5.

U službi Crkve i naroda. Zbornik o životu i radu nadbiskupa Frane Franića u prigodi 5. obljetnice smrti i 100. rođenja, (ur. N. A. Ančić), Split, 2012.

"Udruženje za zaštitu djevojaka", *Jadranski dnevnik*, god. 2, br. 67, Split, 20. III. 1935., str. 4.

Uprava, "Gradska mliječna kuhinja za dojenčad u Splitu", *Jadranski dnevnik*, god. 3, br. 142, Split, 20. VI. 1936., str. 7.

Nenad VEKARIĆ, *Stanovništvo poluotoka Pelješca, I*, Dubrovnik, 1992.

Vez ljubavi u tkanju jedne povijesti, Zagreb, 1990.

Marija Josipa VIDAKOVIĆ, "Iz Splita", AM, god. 4, br. 3, Korčula, 1975., str. 66-67.

Marija Josipa VIDAKOVIĆ, "Stablo Kongregacije", AM, god. 9, br. 2-3, Korčula 1980., prilog.

Mile VIDOVIĆ, "Povijest samostana sv. Klare u Splitu", *Sveta Klara Asiška i naše vrijeme*, (ur. H. G. Jurišić i A. Petričević), Split, 1994., str. 361-372.

Mile VIDOVIĆ, *Kvirin Klement Bonefačić biskup splitski i makarski za vrijeme komunističkog režima 1944. – 1954.*, Split – Metković, 2015.

"Vjenčanje u Domu za služavke", *Novo doba*, god. 15, br. 179, Split, 3. VIII. 1932., str. 6.

Frano VLAŠIĆ: "Bilješke uz tri stonska spomenika", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 10, Split, 1956., str. 95-99.

Tomo VUKŠIĆ, "*Blažena Ozana Kotorska ekumenska svetica. Pitanje njezina podrijetla te tradicionalno katoličko i pravoslavno štovanje*", *Marulić*, god. 49, br. 3, Zagreb, 2016., str. 6-39.

"Za popravak samostana č. s. dominikanka u Stonu", *Novo doba*, god. 20, br. 266, Split, 16. XI. 1937., str. 5.

"Za popravak samostana bielih dumana u Stonu, gdje se čuva a fresco slika hrvatske krune na glavi kralja Tomislava", *Kalendar Gospine krunice 1942.*, Zagreb, 1941., korice, str. 4.

BILJEŠKA O AUTORU

Ivan Armanda (Split, 8. XI. 1984.) završio je Nadbiskupijsku klasičnu gimnaziju Don Frane Bulić u Splitu 2003., a u Zagrebu je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu diplomirao 2009. i 2013. obranio licencijatski rad *Povijest samostana sestara dominikanki Gospe od Ružarija u Šibeniku*. Od 2011. zaposlen je u Leksikografskom zavodu "Miroslav Krleža", u redakciji *Hrvatskoga biografskog leksikona*, gdje od 2017. samostalno uređuje struku *religija*. Redoviti je član Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić" od 2012. i član njegova Upravnog odbora od 2016. te član Hrvatskoga mariološkoga instituta od 2019. Sudjelovao je na nekoliko domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova te u časopisima i zbornicima objavio više znanstvenih radova, u kojima se ponajviše bavi biobibliografijama hrvatskih svećenika, redovnika i redovnica, njihovim prinosima hrvatskoj vjerskoj, znanstvenoj, kulturnoj i književnoj baštini te ulogom u crkvenim i društvenim zbivanjima. Autor je četiri samostalna djela te više leksikografskih članaka u izdanjima *Srpski biografski rečnik* (sv. 5, Novi Sad, 2011.), *Filozofski leksikon* (Zagreb, 2012.), *Hrvatski biografski leksikon* (sv. 8, Zagreb, 2013.) i *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* (sv. 13, Subotica, 2017.).

Popis samostalnih djela:

1) *Istaknuti hrvatski dominikanci, 1,* Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima, Zagreb, 2012.
2) *Dominikanke u Šibeniku. Povijest samostana Gospe od Ružarija (1865. – 2015.)*, Samostan sestara dominikanki, Šibenik, 2015.
3) *Istaknuti hrvatski dominikanci, 2*, Samostan sv. Dominika, Dubrovnik, 2016.
4) *Nadbiskup Stepinac i franjevci konventualci*, Hrvatska provincija franjevaca konventualaca sv. Jeronima, Zagreb, 2018.

Popis objavljenih članaka u znanstvenim časopisima i zbornicima:

1) "Epistolarna poezija dominikanca Tome Marinkovića Tomića (1710 – 1779)", *Nova Croatica*, god. 4, br. 4, Zagreb, 2010., str. 49-69.
2) "Ladislav Anđelko Fazinić (1902. – 1983.), zaslužni dominikanac, glazbenik i spisatelj", *Tkalčić*, god. 15, Zagreb, 2011., str. 101-152.

3) “Odnos sestre Amadeje Pavlović, poglavarice Hrvatske provincije Družbe Milosrdnih sestara svetoga Križa, prema komunističkim vlastima u Jugoslaviji”, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 43, br. 2, Zagreb, 2011., str. 481-499.
4) “Splitski nadbiskup i teološki pisac Bernard iz Perugie”, *Kulturna baština*, br. 37, Split, 2011., str. 33-48.
5) “Dominikanka Imelda Jurić (1880. – 1924.) – prva Vrhovna poglavarica Kongregacije svetih anđela čuvara”, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 44, br. 2, Zagreb, 2012., str. 359-387.
6) “Lik i djelovanje redovnice Amadeje Pavlović (1895.-1971.) iz Družbe milosrdnih sestara Sv. Križa”, *Tkalčić*, god. 16, Zagreb, 2012., str. 9-58.
7) “Splitski nadbiskup Arnir u povijesnim vrelima i literaturi”, *Kulturna baština*, br. 38, Split, 2012., str. 7-27.
8) “Korčulanski biskup Augustin Kvincije u crkvenim i društveno-političkim zbivanjima svoga doba”, *Povijesni prilozi*, br. 43, Zagreb, 2012., str. 59-79.
9) “Časna majka Marija Roza Anuncijata Kopunović (1887.-1956.) u crkvenim i društveno-političkim previranjima svoga doba”, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, god. 4, Subotica, 2012., str. 69-100.
10) “Povijest filijale sestara dominikanki na Čiovu (1926. – 1953.)”, *Kulturna baština*, br. 39, Split, 2013., str. 139-162.
11) “Belgijske godine s. Fides Vidaković”, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, god. 5, Subotica, 2013., str. 91-108.
12) “Ivan Antun Marija Cebalo – posljednji hrvatski inkvizitor”, *Biobibliographica*, br. 4, Zagreb, 2014., str. 49-58.
13) “Dominikanski samostan u Splitu u doba Drugog svjetskog rata”, *Kulturna baština*, br. 40, Split, 2014., str. 165-190.
14) “Lik i djelo subotičke dominikanke Marije Josipe Vidaković (1912. – 2001.)”, *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, god. 6, Subotica, 2014., str. 171-214.
15) “Smrt pape Pija X. i izbor Benedikta XV. u ozračju početka Prvoga svjetskoga rata”, *Studia lexicographica*, god. 8, br. 1, Zagreb, 2014., str. 77-97.
16) “Družba bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe u prvih deset godina svoje povijesti (1931. – 1941.)”, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 47, br. 2, Zagreb, 2015., str. 323-345.

17) "Pisma nadbiskupa Alojzija Stepinca križarici Amadeji Pavlović", *Tkalčić*, god. 18, Zagreb, 2014., str. 455-483.
18) "Prikaz života i djelovanja lukšićkoga dominikanca fr. Augustina Matijace (1860. – 1926.)", *Kaštelanski zbornik*, br. 11, Kaštela, 2015., str. 293-305.
19) "S. Česlava Andreis OP – žena jake vjere", *Godišnjak grada Korčule*, god. 14-15, Korčula, 2015., str. 183-212.
20) "Dolazak i prvo desetljeće sestara dominikanki u Subotici (1947. – 1957.)", *Godišnjak za znanstvena istraživanja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata*, god. 7, Subotica, 2015., str. 75-93.
21) "Suradnja biskupa Josipa Jurja Strossmayera i dominikanca Anđela Marije Miškova", *Studia lexicographica*, god. 9, br. 16, Zagreb, 2015., str. 53-72.
22) "Msgr. Pavao Butorac i picokare na području Dubrovačke biskupije", *Kotorski i dubrovački biskup Pavao Butorac – život i djelo*, (ur. V. B. Lupis), Kotor, 2016., str. 106-123.
23) "Zazidana Lukrica s Brača i fenomen isposnica u Dalmaciji kroz prošlost", *Crkva sv. Nikole u Starom Gradu. Povijest, vjera, kultura*, (ur. V. Tarbušković), Stari Grad, 2016., str. 75-90.
24) "Dr. fr. Tomo Vereš (1930. – 2002.) – prikaz lika i djela", *Misaona popudbina Tome Vereša*, (ur. T. Žigmanov), Subotica, 2016., str. 13-44.
25) "Zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac i Družba sestara Naše Gospe", *Tkalčić*, god. 20, Zagreb, 2016., str. 9-55.
26) "Dominikanka Hozana Peran (1871. – 1940.) i početci Kongregacije sv. Anđela čuvara", *Kaštelanski zbornik*, br. 12, Kaštela, 2017., str. 151-165.
27) "Nadbiskup Alojzije Stepinac i zbrinjavanje prognanih slovenskih konventualaca u Drugom svjetskom ratu", *Razprave in gradivo*, br. 80, Ljubljana, 2018., str. 5-20.
28) "Dolazak dominikanaca u Rijeku i prva dva desetljeća njihova samostana sv. Jeronima (1951. – 1971.)", *Časopis za suvremenu povijest*, god. 50, br. 2, Zagreb, 2018., str. 305-335.
29) "S. Dominika Loch (1927. – 2010.) – životni put i redovničko služenje", *Godišnjak Njemačke zajednice*, god. 25, Osijek, 2018., str. 159-177.
30) Rad dominikanaca na oslobađanju otoka Hvara od talijanskih okupatora poslije Prvoga svjetskoga rata, *Verba volant – scripta manent. Zbornik u čast akademika Stjepana Krasića, OP*, (Ur. V. B. Lupis i B. Matulić), Split, 2019., str. 601-615.

Popis predavanja održanih na znanstvenim skupovima i simpozijima:

1) "Rad dominikanaca u 1918. i 1919. godini na oslobađanju otoka Hvara od talijanskih okupatora", *IV. kongres hrvatskih povjesničara*: *Sloboda*, Zagreb, 1. X. 2012.
2) "Fond Tomo Vereš u Arhivu Hrvatske dominikanske provincije u Zagrebu", *Međunarodni znanstveni skup Misaona popudbina Tome Vereša*, Subotica, 15. XII. 2012.
3) "Zazidana Lukrica s Brača i fenomen isposnica u Dalmaciji kroz prošlost", *Znanstveni skup Crkva sv. Nikole – povijest, tradicija, legende*, Stari Grad, 6. VII. 2015.
4) "Unutarcrkveni sukobi oko ponovne uspostave Splitske metropolije u XX. stoljeću", *V. kongres hrvatskih povjesničara*: *Krize, sukobi i solidarnost u povijesnoj perspektivi*, Zadar, 7. X. 2016.
5) "Nadbiskup Alojzije Stepinac i zbrinjavanje prognanih slovenskih konventualaca u Drugom svjetskom ratu – stanje istraženosti i mogućnosti daljnjega istraživanja", *Znanstveni skup Raziskovanje slovenstva na Hrvaškem: včeraj, danes, jutri*, Rijeka, 16. III. 2017.
6) "Dominikanska knjižnica u Splitu – prošlost i sadašnjost", *Treći međunarodni znanstveni skup Knjiga i društvo: Socijalna, filološka i intelektualna povijest i sadašnjost knjige*, Split, 26. IX. 2017.
7) "Put prema beatifikaciji Nikole Tavelića i uloga biskupa Antuna Inocenta Fosca", *Četvrti međunarodni znanstveni skup Franjevački velikani*, Šibenik, 21. X. 2017.
8) "S. Dominika Loch (1927. – 2010.) – životni put i redovničko služenje", *25. međunarodni znanstveni skup Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu*, Osijek, 4. XI. 2017.
9) "Izgon franjevaca konventualaca iz Cresa 1919. godine", *Istočni Jadran u transformaciji: Od periferije Carstva do 'Nove' države*. Zadar, 20. IV. 2018.
10) "Prijateljska suradnja nadbiskupa Alojzija Stepinca i s. Amadeje Pavlović", *XVI. Strossmayerovi dani – Znanstveni skup Strossmayer i Milosrdne sestre sv. Križa*, Đakovo, 26. V. 2018.
11) "Kolumban iz Raba (oko 1210. – 1279.) – prvi trogirski biskup iz Franjevačkoga reda", *Međunarodni znanstveni skup Osam stoljeća štovanja Gospe od Anđela i prvog franjevačkog samostana u Trogiru*, Trogir, 19. X. 2018.
12) "Njemica Nikomedija Erb (1842-1897) iz Družbe Milosrdnih sestara sv. Križa i njezina djelatnost u hrvatskim krajevima", *26. međunarodni znanstveni skup Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu*, Osijek, 23. XI. 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AUTORSTVU DOKTORSKOGA RADA

Izjavljujem da je moj doktorski rad

Povijest samostana dominikanskih picokara sv. Martina u Splitu

izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, _____ _____
(datum i godina) (vlastoručni potpis studenta/studentice)